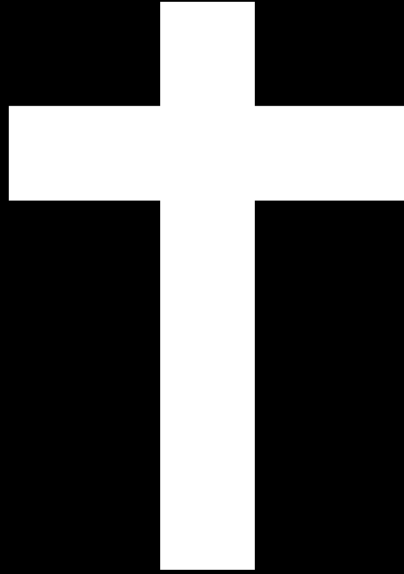

Diosta nooki yorem
nokpo

Mayo: Diosta nooki yorem nokpo New Testament

Diosta nooki yorem nokpo
Mayo: Diosta nooki yorem nokpo New Testament

Copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Mayo)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 12 Feb 2021 from source files dated 10 Feb 2021
84020f7b-8f34-5f65-803f-a2c6c92b92ea

Contents

San Mateo	1
San Marcos	51
San Lucas	83
San Juan	136
Hechos	174
Romanos	221
1 Corintios	241
2 Corintios	258
Gálatas	269
Efesios	276
Filipenses	282
Colosenses	287
1 Tesalonicenses	291
2 Tesalonicenses	295
1 Timoteo	298
2 Timoteo	303
Tito	307
Filemón	310
Hebreos	311
Santiago	325
1 Pedro	330
2 Pedro	335
1 Juan	338
2 Juan	343
3 Juan	344
Judas	345
El Apocalipsis	347

Jü Evangelio San Mateota Jiojtekähui

Jesústa yoiyöhuam bannaataka kateme
(Lc. 3:23-38)

¹ İri libropo jiojteri Jesucristota bétana áchayhuariapo bat kat-riam, Davidta ä usiatukaï bétana entok Abrahamta bétana.

² Abraham Isaacta üusek, Isaac éntok Jacobta, Jacob éntok Judáta entok jume ä sailahuam. ³ Judá juka Faresta entok juka Zarata üusek, Ímëi éntok Tamarta áyekay. Fares juka Esromta üusek, Esrom éntok Aramta üusek. ⁴ Aram Aminadabta üusek, Aminadab éntok Naasónta, Naasón éntok Salmónta. ⁵ Salmón Boozta üusek; İri éntok Rahabta áyekay. Booz Obedta üusek, İri éntok Rutta áyekay. Obed éntok Isaíta üusek. ⁶ Isaí réy Davidta üusek, réy David éntok Salomónta İri éntok Uriasta jubekäu áyekay.

⁷ Salomón Roboamta üusek, Roboam éntok Abíasta, Abías éntok Asa ti téhuaakamta. ⁸ Asa Josafatta üusek, Josafat éntok Joramta, Joram éntok Uzíasta. ⁹ Uzías Jotamta üusek, Jotam éntok Acazta, Acaz éntok Ezequíasta. ¹⁰ Ezequías Manasésta üusek, Manasés éntok Amónta, Amón éntok Josíasta. ¹¹ Josías Jeconíasta üusek, entok ä sailahuam. Huámëi taahuarimmet éntok, jume Israeliitam úttiapo Babilooniau bíchaa nuksákahuak.

¹² Huanäi Jeconías Salatielta üusek, Salatiel éntok Zorobabelta. ¹³ Zorobabel Abiudta üusek, Abiud éntok Eliaquimta, Eliaquim éntok Azorta. ¹⁴ Azor Sadocta üusek, Sado éntok Aquimta, Aquim éntok Eliudta. ¹⁵ Eliud Eleazarta üusek, Eleazar éntok Matánta, Matán éntok Jacobta. ¹⁶ Jacob Joséta üusek, Maríata kuuna. Íachi éntok Jesús yeu yoremtuk, jü Cristo.

¹⁷ Júnakoy Abrahamta jiápsay naateka Davidta jiapsäu tájti guoj mamni áma naikimme, jume nat sáu tómti kateme. Davidta jiápsay naateka israeliitam Babilooniau bíchaa úttiapo nuksákahuakäu tájti guoj mamni áma naikimme; entok israeliitam Babilooniau bíchaa úttiapo nuksákahuakäpo naateka Cristota yeu yoremtukäu tájti kéchim guoj mamni áma naiki.

Jesucristota yeu tómtékähui
(Lc. 2:1-7)

¹⁸ Jesucristota yeu tómtékäu ínel yeu siika: Ä áyehua María Joséta kunaseka áutukay; të kee jee náu am jiápsayo abe asoaka yeu siika, Espíritu Santota bétana. ¹⁹ Të José, Maríata kunasëihui Diosta bíchäpo lútüla jiápsa, huatem bíchäpo kaa tiusi ä tahuanakë béchïbo éhuil ä tö simbáarey. ²⁰ Të áapörík íneli ä éaysu Diosta ángel tenkuriapo áu yeu machiak huanäi ínel au jiaahuak:

—José, Davidta üusi, katë májhueka Maríata jubiapo mabeta; bueituk jü Maríata tómpo asoa bárëu, Espíritu Santota bétana huéiye. ²¹ Huanäi ili usi outa asoanake, entok Jesús të ä téhuaanake, bueituk Áapo ä pueblohua jínëuriata am máknake bem Dios bejrim bétana.

²² Síme İri yeu siika Señorta nokakäu chúpna-kë béchïbo profeetata huámi ínel ä jíako:

²³ Én éntok jü jámut beme abe asoaka tahuanake huanäi ili outa asoanakë;

entokim Emanuel ti ä téhuaanake;
itom nokpo: “Dios itomaki”, tiau báare.

²⁴ Huanäi José búsaka, ángelta nésahui yáuhuak, ä jámut mabetaka. ²⁵ Të kaa ä jubeka bénasi amak jiápsak, bueituk kësam huëpo ili usi outa Maríata ä asoau tájti; huanäi Jesús ti ä téhuaatuak.

¹ Júnakoy Jesús yeu yoremtuk Belén pueblopo jum Judea buiärapo, ímechi taahuarimmet Herodes áma réytukay. Huanäi jume jita täyame magom täata yeu huë bétana kateka Jerusaléniu yájjak, ² ínel jíaka:

—¿Jáksu aane, jü judíommeu réy yeu yoremtulame? Bueitukte itom buiärapo aneka ä chókíhua bitchak, én éntokte äbo yáij-la ä yöri báreka.

³ Íkái jíkkajaka, jü réy Herodes kaa yánti ée táytek, entok síme Jerusalénpo jóakame két áamaki. ⁴ Huanäi am núnotebok jume tiöpopo chë nésahueme, jume pueblopo jiojteleerom entok jume Moiséjta ley am mamajtiame. Huanäi am nátemajek jákun yeu ä yoremtnakéhui, juka Cristota. ⁵ Bempo éntok ínel ä yómmiak:

—Belén pueblopo Judea buiärapo; bueituk ínel ä jiojte, jü profeeta:

⁶ Empo éntok, Belén pueblo, Judá buiärapo joomé, katé chë ilitchi, jume Judea buiära pueblom násuku; bueituk emót yeu huéénake, jü gentetapat huéénakeme, juka ín pueblo Israelta suayanakeme.

⁷ Huanäi Herodes jume magom éhuil núnnuk, símeta bétana huitti am temaj báreka, jauhuey juka chókita yeu machiakähui. ⁸ Huanäi Belén pueblou lúl-la am katchahueka, ínel ámeu jiaahua:

—Ámanem sájaka símeta nátemaje, íri ili usi outa bétana. Huanärem ä téakátek nee téjhuaanake, bueituk áman sikane két ä yörinake.

⁹ Huanärim bempo réyta jíkkaijsuka sájjak. Jü chóki éntok täata yeu huë bétana bem bíchakäu ámepat huéesimey. Áman am yáijboy ili usita anë béppa taahuak. ¹⁰ Juka chókita bíchakam tüisi al-léiyak. ¹¹ Huanärim káriu kimuka ä bitchak. Juka ili usita ä áye Maríatamaki. Ímirim tónommia jápteka ä yörek, entokim tómita bójrek étapoka ä miikak, oro tómita, inciensota entok mirrata. ¹² Chúkula jünee huame tenkupo ámeu yeu machiak, kaa Herodesta bem nóttinakéhui. Huanärim bem buiärau bíchaa nóttek tábui böochi.

Egiptou bíchaa tennihuakähui

¹³ Chúkula bempörim sákasuko, jü Señorta ángel tenkupo Josétau yeu machiak. Huanäi ínel áu jiaahuak:

—Yejteké juka ili usita nüye, ä áyemaki. Huanäre Egiptou bíchaa siime. Ámanäre taahua, enchi ín téjhuäu tájti; bueituk rey Herodes juka ili usita më báanake.

¹⁴ Huanäi José búsaka, juka usita entok ä áyehua nüka, huári tukaarit Egiptou bíchaa siika. ¹⁵ Huanärim áman taahuak, Herodesta mukëu tájti, juka Señorta nokakäu chúpna ké béchíbo, profeetata ínel jíakähui: “Egipto bétana nä núnnuk, juka ín Üusi.”

Rey Herodes jume ili usim súatebok

¹⁶ Huanäi rey Herodes jume magom bétana áu junneriahuak tíaka tüisi öomtek. Huanäi síme ili usi ohuim súatebok, guoy huásuktiriam kóm bíchaa huériame, pueblo Belémipo joomem entok áa chíkola, juka tiempota magom nokakäu ámet ä jüneakä pámani. ¹⁷ Huanäi áu chúppak, juka profeeta Jeremíasta nokakähui, ínel ä jíakähui:

¹⁸ Ramá pueblopo jíkkaijtuk, jü jiokot jíahui entok buanhuame:

Raquel ä asoam béchíbo buaanay, entok kara jíapsi yejtey, bueitukim béja kókkolamtukay.

¹⁹ Të chúkula juka Herodesta muksuko, Señorta ángel tenkupo Josétau yeu machiak Egiptopo, ínel jíaka:

²⁰ —Yejteké ili usita nüye, entok ä áyehua. Huanäre Israel buiärau bíchaa huéiye, bueitukim kókkosuk, jume ili usita më báreihui.

²¹ Sep yejteka, ili usita nüka, entok ä áyehua. Huanäi Israel buiärau bíchaa siika. ²² Arquelao Judea buiärapo réytukay, ä áchay Herodesta réytukaiipo. Íkái jíkkajaka májhueka taahuak, áman huéé béchíbo. Të tenkupo jünee huamta jípurek; huanäi Galiléa

buiärau bíchaa siika. ²³Ímī yepsaka áma jóatek, jum Nazaret pueblo, bueítuk ínēli áhuä chúpānakē béchibo, jume profeetam nokakähui, nazareeno tä téhuaaná béchibo.

3

Juan Bautistata gentemueu nokakähui

(Mr. 1:1-8; Lc. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28)

¹ Huámechi taahuarimmet Juan Bautista áma yepsak mékka ánia see päria Judeapo, Diosta noki noksiméka ² ínel jíaka:

—Emóem jíapsi kúaktia, bueítuk téhuekapo Dios réy nésaui äbo jēla ansime.

³ Íri ájāria jū profeeta Isafasta áa bétana nokakähui, ínel jíaka:

Mékka ánia see päriapo chay noki jikkaijtuk:

“Señorta böomem nanahuitte, éntokem jume ili böom rúttukia.”

⁴ Juan camello bóata sánkokay, entok huakabiata huikosakay; ä buäyeu éntok buere guóchim entok mumu sitórimtukay. ⁵ Huanäi jume Jerusaléno, Judeapo, entok Jordán bathue mayoat jóakame símetakam áu yeu sájjak. ⁶ Bem Dios bejrim am yeu buíseko, áapo am batöay jum Jordán bathuepo.

⁷ Juebena pariserom entok saduseom áu yájjay, emo batö äaaka. Juan am bíchaka ínel ámeu jiaahuak:

—¡Bakot asoarim bénnam! ¿Jábesu júkai enchim téjhuak, juka ára enchim ä tö tennēhui, juka Diosta ómtiraa äbo huémta bétana? ⁸ ¡Jü enchim jíapsi kúaktiläu, júyata türim takä bénasi enchimmet jünakiachitunake! ⁹ Katem enchim jíapsipo emo jábele: “Abrahamtatte yeu kat-ria” ti éaka, bueítuk ínenne enchimueu jiaahua: Dios ímī tétampo ára áma yam kattua, jume Abrahamta üusim. ¹⁰ Entok kétéchi, jume tépuam béjam jípuhua, júya nahuam chúktiä béchibo; bueítuk síme júya kaa türik takame chúktiahuaka tájiu jímmana. ¹¹ Lütüriapo, ínapone báampo enchim batöa, jíapsi kúaktihuamta enchim jípunakē béchibo; tē hua íno sáu huéeme, katchanne júne ä bocham huériapo yúmala, Diosta bétana Áapo ino béppa chē úttiärata jípureka néshue. Áapo, Espíritu Santoy enchim batónake, entok tájiyi. ¹² Jü tirijkom áy huijhuijtiahuame ä mámpo óorek; erata éntok tútenake, tirijkom éntok náu tójaka, báchiam éeriahuaäpo am érianake; juka tirijko ótata éntok táanake, jum táijta kaa tutuképo.

Jesústa batöhuakähui

(Mr. 1:9-11; Lc. 3:21-22)

¹³ Huanäi Jesús Galiléa buiära bétana huéeka Juantau yepsak, jum Jordán bathuepo, áapörík ä batö äaaka. ¹⁴ Tē Juan kaa báarey, ínel jíaka:

—Émpē nee batöpo yúmala. ¿Én éntoke émpoisu inou huéiye?

¹⁵ Tē Jesús ä yómmiak, ínel jíaka:

—Júnēlē ä tójja, bueítuk türi símeta Diostau bíchaa lútula huémta itom chúpānakēhui.

Huanäi Juan ínel ä tójjak. ¹⁶ Jesús entok batösuhuaka, báapo yeu simlataka jikau ä huey téhueka áu étapok. Huanäi juka Diosta Espíritu bitchak, áa béppa guókouta bénasi kóm huémta. ¹⁷ Jíahui nooki téhueka bétana jíkkaijtuk, ínel jíaka:

—Íri ín Üusi tüisi ín nákehui; áa bétanane tüisi al-leiya.

4

Jesús kaa türikuy jíöbilahuak

(Mr. 1:12-13; Lc. 4:1-13)

¹ Chúkula jü Espíritu Santo Jesústa núk siika, mékka ánia see päriau bíchaa. Ímīri jü diablo kaa türikuy ä jíöbila báarey.

² Cuarenta taahuarim entok tukaarimmak náuhui kaa jíbuäk; huanäi tébäurek.

³ Huanäi jü yore jioptua báreme áu yepsaka ínel áu jiaahua:

—Empo Diosta Üusitukátek, ímēi tétammeché néshue, am páanimtunakē béchibo.

⁴ Huanäi Áapo ä yómmiak, ínel jíaka:

—Diosta nooki jïojteri ínel jiaahua: “Kaa buähumtay jíba jíapsa, jü yoreme, ál-la síme nokta Diosta bétana huémtayi.”

⁵ Chúkula jü diablo buere joära Jerusaléniu bíchaa ä núk siika. Huanäi tiöpot chë mejikat ä jãmutuak. ⁶ Huanäi ínel áu jiaahua:

—Empo Diosta Üusitukätek, kömë emo tójja. Bueituk jïojteri:

Ángelesim emou bíttuanake;
bem mámammea enchi tóboktianake,
em guókim kaa tétat tēitinakē béchibo.

⁷ Jesús ínel áu jiaahua:

—Két ínel jïojteri: “Katë juka em Dios Átchay jíobila báare.”

⁸ Huanäi jü diablo júchi ä núk siika, jum káhuit mejikachikun bíchaa. Huanäi síme huaka ániapo réyim jípureu ä bíttuak, entok juka musäla ujjória áusülik. ⁹ Huanäi ínel áu jiaahuak:

—Íkäine símeta enchi máknake, inou tónommia kíkteka enchi nee yöreko.

¹⁰ Të Jesús ínel áu jiaahua:

—¡Simëe, Satanás! Bueituk Diosta jïojteri ínel jiaahua: “Em Dios Áchaytë yörinake, éntoke ä nésahui jíba jonake.”

¹¹ Huanäi jü diablo ä tö siika. Sep éntok jume ángelesim áu yájaka ä aniy.

Jesús Galiléapo ä ministerio tékil naatek

(Mr. 1:14-15; Lc. 4:14-15)

¹² Jesús, Juanta pereesotukäu jíkkajaka, Galiléau buiaräu nóttek. ¹³ Nazaret pueblou yeu sika, Capernáum pueblou yepsak. Huanäi ímí jóatek, bahue mayoachi, Zabulón entok Neftalí buiärapo. ¹⁴ Bueituk áhuä chúpanakē béchibo, juka profeeta Isaíasta nokakähui, ínel ä jíäpo:

¹⁵ Zabulón entok Neftalíta buíya,
bahuéu bíchaa böo, Jordán bathue huáyтана,
Galiléa buiärapo kaa judíom jóakaïpo.

¹⁶ Jü pueblo kaa machikuu aneïhui, buere machiriata bitchak;
entok jume mukia jékka kaa machikuu rejteka kókkolatukaïhui,
machiria ámeu yuumak.

¹⁷ Júnaköi naateka Jesús ámeu nok táytek, ínel jíaka:

—Emóem jíapsi kúaktia, bueituk Diosta réytaka nésahueu béja äbo jëla ansime.

Jesús naiki kuchulerom núnnuk

(Mr. 1:16-20; Lc. 5:1-11)

¹⁸ Huanäi Jesús Galiléa bahue mayoat hueramaka, guoyim bitchak emo sailakame: Simmom, Peero ti téhuakäme, entok Andrés ä sailahua. Bahuepom jítërim jímmay, bueitukim kuchuleromtukai. ¹⁹ Huanäi ínel ámeu jiaahuak:

—Ino sáukem kaate; ínapone kuchuleromsi enchim yáanake, yorememmehui.

²⁰ Huanäi bempo sep bem jítërim tójaka, áa sáu sájjak.

²¹ Chë huam jëla huéeka, júchi guoyim bitchak, emo saylakame: Jacobo Zebedeota üusi, entok Juanta ä saylahua. Barcopom bem áchay Zebedeotamak aaney, jítërim chábuaka. Huanäi am núnnuk. ²² Bempo éntok barcota entok bem áchayhua tójaka, sep áa sáu sájjak.

Jesús juebena gententa majtiay

(Lc. 6:17-19)

²³ Huanäi Jesús síme Galiléapo naa siika, bem sinagogampo am majtiaka, juka tü nokta Diosta réytaka nésahue bétana huémta, entok síme kókoata entok kókosi éehuamta am úhuay, jum pueblompo. ²⁴ Türi nooki áa bétana nokhuame símekut jüneriahuak, Siria buiärapo. Huanärim áu nüpahuak síme jume ják huanteme, kaa al-leaka sirokame bem

kökoa bétana, kaa pappeame, lemooniom jípureme, táij múkëram, entok káraktilame. Ímëi simem bem kökohua am úhuak. ²⁵ Huanärim yuun áa sáu sájjak, Galiléa buiärapo joomem, entok Decápolis buiära bétana, Jerusalén pueblo bétana, Judea buiära bétana, entok bathue Jordán huáytana bétana.

5

Yúmalasi al-leehuame júya káupo nokhuak

¹ Jesús juebena genteta bíchaka, káhuit jikau siika huämi yejtek. Huanäi ä discíipulom áu yájjak. ² Huanäi am majtia táytek, ínel jíaka:

Jábesu yúmalasi al-lenake

(Lc. 6:20-23)

³ —Yúmalasim al-leenake, huame espíritupo poloobem, bueítukim téhuekapo Diosta réytaka nésahuepo jíapsinake.

⁴ 'Yúmalasim al-leenake, jume buaname, bueítuk Diosta bétanam jíapsi jóaana.

⁵ 'Yúmalasim al-leenake, jume yánti emo nüyeka kaa emo jábeleme, bueítukim Diosta bétana ania buíata attiapu mabetnake.

⁶ 'Yúmalasim al-leenake, jume tebäureme entok ä bäimukeme, juka lútula huémta, bueítuk bempom yúmalasi ä mákna, juka ámeu bëyemta.

⁷ 'Yúmalasim al-leenake, jume yore nák jiokoleme, bueítuk bempo két ä mabetnake, juka yore nák jiokolihuamta Diosta bétana.

⁸ 'Yúmalasim al-leenake, jume Diosta bíchäpo emo jíapsi báksialame, bueítuk bempom Diosta bínnake.

⁹ 'Yúmalasim al-leenake, jume yánti jíapsihuamta huatem béchïbo huáatiaka jíap-same, bueítuk bempom Diosta üusimpo náikiatunake.

¹⁰ 'Yúmalasim al-leenake, jume lütüriapo lútula huémta béchïbo guók jájjahuame, bueítuk bempom ä áttiaka tahuanake, juka téhuekapo Diosta réytaka nésahuepo.

¹¹ 'Yumálasem al-leenake eme, jikot ino béchïbo kaa bíbitpehuame, ino béchïbo guók jájjahuäteko entok síme hua kaa türi enchim bétana kaa lütüriataka nokhuäteko.

¹² Al-leäem chíkti enchim jíapsimaki, bueítuk jü téhuekapo enchim mabetnakëu, símek béppa béj-re, bueítuk jume profetam enchimpat kat-riam, guók jájasuakam jikot bíthuak.

Jü ímï buíapo oona

(Mr. 9:50; Lc. 14:34-35)

¹³ 'Emem ímï buíapo oona. Të ïri ona juka chökorata tärükäteko, ¿jáchisu júchi ára chökorata jípunake jáni? Kaa türika tatahua, ál-la päkun yeu guötiahuaka, yoremem át naa kannake.

Jü ániat machiria

¹⁴ 'Eme, ániachem machiria. Jü buere jóära káhuit jikat kátekame kara ésotu. ¹⁵ Bueítuk kaabe machiriata nüka kajonta bétuk ä mámana, ál-la jikat ä órenake, ínëli jume simem jóapo aneme ä machirianakë béchïbo. ¹⁶ Machiriamem ínëli jípure, yoremem bíchäpo, bueítuk bempom juka türik enchim joäu bíchaka, enchim Áchay téhuekapo kátekamtam úttileka ä yörinake.

Jesús entok jü ley

¹⁷ 'Eme jamak ley nésauta entok profetam jiojteri kaitapo tahuaria báreka nee äbo yebij-la ti éiyay. Kanne kaitapo ä tahuaria báreka yebij-la, ál-la ä huë páman ä chúpa báreka. ¹⁸ Bueítukne lütüriapo ínel jiaahua, téhuekata entok buíata ketune bíttuyo, huépul letra entok huépul punto júne kaa yeu tahuanake, juka leyta huë páman símeta áhuä chúpau tájti. ¹⁹ Ínëli jábetaka junne, juka leyto nésauta chë ilitchik kaa yáakátek, entok ínëli huatem majtiakátek, ilitchisi jípunu, jum téhuekapo réy nésauta ayukäpo. Të jábetaka junne, juka leyto nésauta yáakátek, entok ínëli huatem majtiakátek, huatem

béppa chë ériana, jum téhuekapo réy nésauta ayukäpo. ²⁰ Bueïtukne ínel enchimneu jiaahua, jü lútula huëpo enchim joäu kaa jume escriibam entok pariserom joäu béppa chë türiakäteko, kaibem áman kimunake, jum téhuekapo réy nésauta ayukäpo.

Náu omtihuamta bétana nokhuame
(Lc. 12:57-59)

²¹ 'Akem ä jíkkaij-la, juka bannaataka kat-riamneu nokhuakamta: “Kaabetë mënake. Të jábe junne jábeta mëakätek, yäurata mámpo bétte noki át chúpapunake.” ²² Tëne ínel enchimneu jiaahua, jábe junne ä sailabeu öomtekäteko, yäurata mámpo bétte noki át chúpapunake; entok jábetaka junne ä sailahua jájana, aahuame yäura conciliota mámpo yéchatunake. Entok kétchi, jü kaa suamsi bétte nokta jábetat nokakame infiernou táijta bétëu ä huéenakeu át chúpapunake.

²³ 'Bueïtuk empo juka Diostau bíchaa em näikiari, tiöpo altariu ä tóijseka áman yebisiseka huëtek, huanäi huämi áu huáhuaatekäteko, jabetamak júne émomak kaa tüisi tahualatukähui, ²⁴ huämürë ä tójja, juka Diostau bíchaa em näikiari jum tiöpo altarpö; huanäre nótteka áu emo jiokoreka áamak emo tüte. Huanäre nótteka, juka Diostau bíchaa em näikiari áu óóre.

²⁵ 'Jábeta emou omtemta ä yäura bíb báareyo, ketune böot náu kateka läütë áamak emo tüte, kee yäurata mámpo enchä yéchayo; bueïtuk jü emou omteme juezta mámpo enchi yéchanake; íri éntok porista mámpo, enchi páttianä béchíbo. ²⁶ Lútüriapone ínel emou jiaahua, ímire kaibu yeu huéenake, bueïtuk simeta juka em huikiriäu em béjtuäu tájti.

Jubeka täbui jámuttamak jíapsihumta bétana nokhuame

²⁷ 'Akem ä jíkkaij-la, juka bannaataka nokhuakamta: “Jubekame entok kunakame katem täbuimäc jíapsinake.” ²⁸ Të ínapone ínel enchimneu jiaahua jábetaka junne täbui jámutta bíchaka ä ukulekame, ä jíapsipo ä jubeka tatahua.

²⁹ 'Íari béchíbo em bátatana puusim kaa türikum bíchaa enchi am náyote máchirëteko, yehuë am huíkeka mékka am jímma; bueïtuk chë türinake éläposë huépul pusim täru të katë síme takaamak infiernou táijta kaa tutukëu jímmaatunake. ³⁰ Entok jume em bátatana mámmam kaa türikum bíchaa enchi am náyote máchirëteko, akë am chúktiaka mékka am jímma; éläposë huépul mámmam täru, të katë síme takaamak infiernou táijta kaa tutukëu jímmaatunake.

Divorciota bétana nokhuame
(Mt. 19:9; Mr. 10:11-12; Lc. 16:18)

³¹ 'Akem ä jíkkaij-la, bannaataka nokhuakamta: “Jábetaka junne ä jubi jímmaakame juezta bíchäpo jíösia divorciota ä máknake.” ³² Të ínapone enchimneu ínel jiaahua ä jubi jíösia divorciota ára ä mákka, täbui yoremam áhuä náyotelatuko. Kaa ä junëlituko, ä jubi jíösia divorciota ä mákame, täbuimäc emo náyotehuäpo kúlpaka ä tatahuatua; entok jábe juka jímmaata jubekame két jíba júkai kúlpata huériunake.

Lútüria huitti nokhuame

³³ 'Entok kétchi, akem ä jíkkaij-la, bannaataka kat-riamneu nokhuakamta: “Juka em nokakäu Diosta bíchäpo katë kía kaitapä tahuaría báare; ál-lë juka em nokakäu chúpa báreka úttiata yáuhua.” ³⁴ Të ínapone ínel enchimneu jiaahua lútüriata nok béchíbo, katë yörisi machik bát kéecha. Téhuekatë kaa bát kéecha, bueïtuk Dios nésahueka áma káttek. ³⁵ Entok buíata junne, bueïtuk Dios áa béppa guókeka káttek; Jerusalénta júne kaa bát kéecha, bueïtuk íkai buére jóäraata jü Réy símem béppa nésahueme, ä áttiak. ³⁶ Em kóba júne kara bát kéecha, lútüriata nok béchíbo, bueïtuk empo huépul chonta junne, karë tósalisi ö chukulisi ä yáuhua. ³⁷ Bueïtuk jü enchim nokäu huépulaytunake jíbba: “Jehui, jehui”, ö “Èe, èe”; bueïtuk jü huate íari béppa búruk nokhuame, kaa türik bétana huéeka tatahua.

*Kökosi itou johuamta bétana nóttiriahuamta Jesús am majtiak
(Lc. 6:29-30)*

³⁸ 'Akem ä jikkaij-la, juka nokhuakamta: "Senu jábeta pusim tärutuakame két pusimmey ä béjtuanake; entok senu jábeta támim ä tärutuakame két támimmey ä béjtuanake." ³⁹ Të ínapone ínel enchimieu jiaahua: Juka kaa türik emou joamta, katë ä béj báare; ál-la bátatana jópemet enchi ä chóchonak, senu jópeme áu óóre. ⁴⁰ Entok két jábeta yaurapo enchi yeu tójaka súpem enchi ä úhua báarey, em béppa súpeme két ä mákka. ⁴¹ Entok jábeta senu kilometropo püaktiriata úttiapo enchi huéria íaay, guoy kilometropë áamak huéiye. ⁴² Entok juka jita emou nétanemta, Akë ä miika; entok juka jita emou rerehuetta, Akë ä mákka.

*Atam náknake, jume itom omtíame
(Lc. 6:27-28, 32-36)*

⁴³ 'Akem ä jikkaijsula, juka nokhuakamta: "Emo náapo anemtë náknake, të juka enchi béj-reka éamta, Akë ä omtianake." ⁴⁴ Të ínapone ínel enchimieu jiaahua: Jume enchim béj-reka éame, akem am nákke; jume béttek enchimet nokame, Diosta tü éáhuem am nétanria, jume enchim omtíame tühuatem am jorianake; entok jume jikot enchim joame, Diostahuem am nok-ria. ⁴⁵ Huanärem itom Áchay téhuekapo kátekamta üusimtunake, bueítuk Áapo tü yóremem entok kaa tü yóremem béchíbo, täata yeu sisimtua; entok lútula jíápsame entok kaa lútula jíápsame béchíbo júne yúyuktua. ⁴⁶ Të eme jume enchim nákkeme jíba nákketek, ¿jitasem áma kobanake? Bueítuk jume yaura tómita náu tóij-leerom két júkái johua. ⁴⁷ Entok eme jume enchimmak huerim jíba tebotuátek, ¿jachu buére éehuápo huétche, jú enchim joáhui? Bueítuk jume kaa Diosta súaleme, kéchim júkái johua. ⁴⁸ Kaita yeu bëakem yúmalasi emo jípure, juka enchim Áchay téhuekapo kátekamta yúmalasi áhuá jípurë bénasi.

6

Jesús entok jú limojnahuame

¹ Juka lútula huémta johuápepemo suaya yoremem bíchápo kía bempörim enchim bít íaaka. Ä ínelituk juka enchim yóokahuem kaa mabetnake, enchim Áchay téhuekapo kátekamta bétana. ² Empo limojnátek, katë pito jáhuita bénasi ä chaaye, bueítuk ínelim ä jojoa, jume kaa tü yoremtaka emo tü yóreme tíame, bem sinagogapo entok böommechi emo bít íaaka, yoremem bétana emo úttilná béchíbo. Lútüriapone ínel jiaahua, bempom béja ä mabet-la, juka bem kobalähui. ³ Të empo limojnátek, jú míkóri kaa júneenake, juka bátatana em joáhui. ⁴ Bueítuk em limojnáu kaabe ä júneríanake; ál-la Dios, Áapo kaabeta bícháu bíchame, juka em kobakäu enchi máknake, símem bíchápo.

*Jesús entok Diostau nokhuame
(Lc. 11:2-4)*

⁵ 'Empo éntok oraciompo Diostau nokátek, katë huame huitti Dios huáateme mamatomta bénasi am báare; bueítuk bempom juka oraciompo nokhuamta tüisi musáule, sinagogampo jábueka entok böo ejkinampo, jume yoremem am bít íaaka. Lútüriapone ínel jiaahua, béjam ä jípure juka yólataka bem kobalähui. ⁶ Të empo, oraciompo Diostau nokátek, káripë kibakeka, puertata páttia. Huanärë oraciompo Diostau nooka. Éläposu áma aneka kaa bíttu, bueítuk íneli jú em Dios Áchay kaabeta bíchápo bíchame, símem bíchápo em kobari enchi máknake.

⁷ 'Empo éntok nokaka oraciónta joátek, katë kía juebénasi nát béppa nooka, huame kaa Diosta súaleme bénasi; ímëri juebenak nokaka Diostam am jikkajá bénasi éiya. ⁸ Eme éntok katem áme bénasi aane, bueítuk enchim Dios Átchay júneiya jita enchimieu bëyëhui, kee jee enchim áhuá aahuayo. ⁹ Bueítuk eme éntok, ínellem oraciónta jonake: Itom Átchay téhuekapo kátekame, em téhuam santotaka täyahua.

¹⁰ Jü em réy nésauri ito násuk itomaktunake; jü em jo iäu ímí buíapo yáatunake, téhuekapo bénasi.

¹¹ Jume páanim chíkti táapo itom buäyëhui, én itom buänakëhue itom mákka.

¹² Itom Dios bejrimmeche itom jiokore, jáchin jume kaa türik itou yáalame, itom jiokorë bénasi.

¹³ Katë jum juënakuu itom jijiöbila, ál-lë kaa türiku itom yeu huíkke.

Bueituk émpë ä áttiak, juka réy nésauta entok juka úttiäraata, entok juka looriata, síme huásuktiriampo. Júnentunake.

¹⁴ 'Të eme jume huate yoremem, juka kaa türik enchimmeu yáakäu, am jiokorekäteko, jü enchim Áchay Dios téhuekapo kátekame két enchim jiokorinake. ¹⁵ Të jume huate yoremem kaa enchim jiokoreko, jü enchim Áchay Dios jü Dios bej-ribet, két kaa enchim jiokorinake.

Jesús entok jü ayunahuame

¹⁶ 'Eme ayuunäteko, katem Dios huáteme mamato bénasi báare, sirokamta pújbaka, bem ayuunä bétana huatem am jüneria íaaka. Lütüriapone ínel jiaahua, bempom béja juka bem kobaläu yöla. ¹⁷ Të empo ayuunaka Diosta yörëteko, emoë pújba báksiaka kóbat jita emót teeka, ¹⁸ jume yoremem kaa emochä bínnakë béchíbo juka em ayuunähui; ál-la jü em Áchay áma aneka kaa bít-huame. Íri em Áchay kaabeta bícháu bíchame, símem bíchápo em kobari enchi máknake.

Símek béppa bėj-reka téhuekapo aayuk

(Lc. 12:33-34)

¹⁹ 'Katem ímí buíapo tómita nat yécha báare, téepärim anëpo entok jita momoyëpo, entok jume lak-roonim áman kimuka jita ëekbuäpo. ²⁰ Ál-lem téhuekapo náchá yétcha juka tómita béppa bėj-rek; ímíri jume téepärim entok jita junne kaitam momoiya, entok jume lak-roonim kara áman kiimu jita ékbuä béchíbo. ²¹ Bueituk juka bėj-remta enchim jípurëpo, huämi jíba annake jü enchim jíapsi.

Jü takaahuata machiria

(Lc. 11:34-36)

²² 'Jume pusim, takaa am machiriak; júntuksan jume em pusim türiako, síme em takahua machiriay tápuninake. ²³ Të em pusim kaa türiako, síme jü em takaa kaa machikuu annake. Të ínëli jü machiria em takat ayukame kaa machitukäteko, ¿jáchisu tepa chukuri jáni jü kaa machiria emót ayukame?

Dios entok yún tómihuame

(Lc. 16:13)

²⁴ 'Kaabe ára guoyim teeko, nana beu nésauta am joriaka, bueituk huépülakuu öomtinake jü senumak éntok al-leenake. Juka senuk yörinake; senuk éntok kaa jatterianake. Nana beu kara ä johua Diosta nésahui entok rikotuhumta.

Jíta johuäpo kaa pappéhuame

(Lc. 12:22-31)

²⁵ 'Íari béchíbo, ínëne enchimmeu jiaahua: Katem jáchin emo éetua jü jáchin enchim jíapsinakë béchíbo, jita enchim buänakë béchíbo, jita enchim jínakë béchíbo, entok takaahuat jita enchim sánkonakë béchíbo. ¿Jachu jü jíapsihuame kaa buähuamta béppa chë ériahua, entok jü takahua sánkota béppa chë bát huéiye? ²⁶ Téhuekahuem remteka huikichim bitcha: Katim ëecha entokim kaa etta tóboktia. Júnentaka junne enchim Áchay Dios téhuekapo kátekame am jíjübuätua. Të eme, ¿Jachem kaa chë bėj-re, ímëi huikichim béppa? ²⁷ Entok, ¿Jábesu enchim násuk úttiata joaka senu téchompo ára áu yötutua jáni?

²⁸ '¿Entok jatchiakem sánkota bétana kaa yuuma? Jume liirio sehuamem bitcha: Buíapom síhuilataka yoyötu, kaa jijjoaka entok kaa tekipanauaka. ²⁹ Tëne ínel enchimmeu

jiaahua, jü réy Salomón yún ujoyóriata áttiaka junne kaa áme bénasi ujoyorisi áu sánko-tuak. ³⁰ Të iri júya ániat yötulataka senu táapo áma óreka yokoríapo tájiu guötiana; të Dios ä súpetua. ¡Eme yoremem kaita súalëram! ¿Jachu kaa enchimneu chë júne ára tühuata yáa jäni? ³¹ Én éntok katem jáchin emo éetua, ínel jíaka: “¿Jítasute buánake jäni?” entok, “¿Jítasute jínake jäni?” entok, “¿Jítasute sánkonake jäni?” ³² Bueituk jume Diosta kaa súaleme, íkái ániat ayukamtam jíba jária; të enchim Áchay Dios téhuekapo kátekame jüneiya, íkái símeta enchimneu bëyëhui. ³³ Të tua bátchu, akem ä jariunake, juka Dios réytaka ä nésahuëhui, entok lútula huémta; huanäi jü huate enchimneu bëyeme, kía áapola enchimneu ayu táytinake. ³⁴ Huä taahuari äbo huémtachem kaa jáchin éiya; jü yoko äbo huéeme két ä nüpanake, juka áapola kaa át yúmahuamta. Bueituk ínëli jü chíkti taahuari juka obisi éehumta huéria.

7

Béttesi huatemet nokhuame
(Lc. 6:37-38, 41-42)

¹ Katem kía jábetat nooka, kaa enchimmet nok iáteko. ² Bueituk iri huatemmet enchim nokäu enchimmet két nónokna, entok jü huatem enchim áy jujúnaktëu emem két áy jünaktena. ³ ¿Jatchiakasë juka ili chukta täbui pújpo órekäu bitcha, juka júya chë buëuruk em pújpo órekäu éntoke kaa bitcha? ⁴ ¿Jáchisu júntukë täbuikuu jiaunake: “Bátchu chúkta pújpo em jípurëune enchi yeu huik-ria báare”, empo éntok em pújpo juka júya chë buëuruk jípureka? ⁵ ¡Empo juka Dios huátihumta mamatome! Báchë juka júya buëuruk em pújpo jípurëu yeu huífke. Huanäre tüisi bíchaka tahuanake juka ili chúkta täbui pújpo jípurëu yeu huik-riä béchíbo.

⁶ Katem juka santosi täyahumta chüumneu guötia báare, entok katem jume perlam béj-reme kohuimneu guötia báare, bueituk ímëri ámechim chépteka am jámtianake, entokim enchimneu kúakteka enchim kíkkisunake.

Jü noki tómi sahuallita béj-reme entok jü oración
(Lc. 11:9-13; 6:31)

⁷ Entok jibem jita aahua, huanärem ä mákna; entok jibem jita jaria, huanärem ä téunake; jiben puertata poona, huanärem ä étaporiana. ⁸ Bueituk jábe junne jíba jita aahuame, ä mabetnake; entok jíba jita jariame ä téunake, entok jü jíba puertata poname ä étaporiana.

⁹ ¿Jábe yoremesu juka ä üusihua páanim áhuä aahuayo tétata ä máknake? ¹⁰ ¿Kúchuta áhuä aahuay éntok bakotta ä máknake jäni? ¹¹ Eme, kaa tü yórememtaka junne, enchim üusimem türík mámaká, të chë junne jü itom Áchay Dios téhuekapo kátekame tühuata am máknake jume áu jita aahuame.

¹² Ínëli, juka símeta yoremem enchimneu yáa iáü ánëlem ámehua yáuhua; bueituk jü Moiséjta ley entok jume profeetam ínëlim nookak.

Jü puerta näulay
(Lc. 13:24)

¹³ Puerta näulay pámanem kiimu. Bueituk jü puerta bueeka entok jü böo emo täruhuäu bíchaa yore huériame, iri böochi juebénakam át kaate; ¹⁴ bueituk jü puerta näulay entok jü böo junne jíapsihuäu bíchaa yore huériame; íkái böotam kaa jaikikam ä téulataka át kaate.

Ä takammey täyana
(Lc. 6:43-44)

¹⁵ Profeeta ára nókíchiram bétanem emo suaya. Bueitukim kabaram bénasi sánkoka enchimneu yáijnake, tem bem sánko bétuk robom bénasi yoyolim. ¹⁶ Jíta bem joáhuem bíchaka ámet jüneenake, júya huíchärat kaibu páras takam át téuna, entok chuna takam junne. ¹⁷ Júya türi, türim tataka, të jü júya kaa türi kaa türim tataka. ¹⁸ Jü júya türi kara

kaa türim taaka, entok jü júya kaa türi két kara türim taaka. ¹⁹ Sime júya kaa türik takame chúkiahuaka táijta béetëu jímmana. ²⁰ Júnëlem bem takammey am täyanake.

Jauhuey júnene kaa enchim täyak
(Lc. 13:25-27)

²¹ 'Katim sime huame "Señor, Señor", ti inou jáme áman kimunake, jum téhuekapo Diosta réytaka nésahuepo, ál-la hua ín Áchay Dios téhuekapo kátekamta nésahui joame. ²² Júnakoy taahuata yúmako juebénakam ínel inou jiaunake: "Señor, Señor, ¿jachute kaa em téhuampo em noki profecia nokpo ámeu nookak? Entokte em téhuampo jume lemooniom yeu béebak, entokte em téhuampo juka kaa jaibu jojohuamta yáhuak, milagro téamta." ²³ Huanäine ínel ámeu jiaunake: "Jauhuey júnene kaa enchim täyak. ¡Mékkem kaate, eme kaa türik jíba joo tékilekame!"

Jume guoy kári naahuam
(Lc. 6:47-49; Mr. 1:22)

²⁴ 'Jábetaka junne ín noki jikkajaka entok ín nésahui joame, yoreme tü éehuamta jípurementamakne ä näikianake, ä kári yáaka tétata ä nahuatuakamtamaki. ²⁵ Huanäi yúk táyteka, bathuem tápunak entok jekamak huéeka ä béb táyteka, íkái kárita; të kaa huétchek, bueituk tétatat kutti ä nahuakä béchibo. ²⁶ Të jábetaka junne ín noki jikkajaka, të kaa ín nésahui yáakame, jü yoreme kaa tü éehuamta jípurementamakne ä näikianake, hua sëeta béppa káatekamtamaki. ²⁷ Huanäi yúk táyteka, bathuem tápunak entok jekamak huéeka ä béb táyteka ä tátabek, íkái kárita; ínëli huécheka tüisi jikot machisi taahuak.

²⁸ Chúkula Jesústa ámeu noksuko, jume áma aneme, juka jábeta yörihuäpo ä bäsulekam taahuak, bem majtiahukä bétana, ²⁹ bueituk Áapo yäura úttiata jípurementa bénasi am majtiay, të kaa jume escriibam bénasi.

8

Jesús leprata jípurementa tütek
(Mr. 1:40-45; Lc. 5:12-16)

¹ Jesústa júya káu bétana kömä siiko juebena gente áa sáu kaatey. ² Huanäi senu yoreme tüisi takahuat sáhuaka leprá tiamta jípureka áu yepsaka tónommia áu kíkteka, ínel áu jiaahuak:

—Señor, empo júnel éäteko, arë nee tüte.

³ Jesús mám rútukteka át mámtek, ínel jíaka:

—Jeehui, júnelne éiya; türiäe.

Huanäi jü leprata jípurementa sejchúkti kaita jípureka taahuak. ⁴ Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—¡Juyú! Katë jábeta téttejhua, ál-lë áman huéiye, jü tiöpopo nésahuemtahui. Juka Diosta baysahueka tiöpou totoijhuamtë áman huéria, Moiséjta nésahuekä pámani, bempörim jüneenakë béchibo.

Jesús centuriónta jóapo sáhuamta kökoremta tütek
(Lc. 7:1-10)

⁵ Capernaum pueblou Jesústa yebisiseyo, senu centurión sontarommeu yäut áu rukteka jikot áu jiaahuak, ⁶ ínel jíaka:

—Señor, jü ín sáhuëhui ín jóapo böka káraktilataka, kökosi kaa huéeläpo áu innëaka.

⁷ Huanäi Jesús ínel áu jiaahuak:

—Ínapone áman sika kökoata ä úhuaanake.

⁸ Të sontarommeu yäut ä yómmiaka ínel áu jiaahuak:

—Señor, kane ín jóata bétuk enchi mabetpo yúmala; ál-lë kía nokta téhua; huanäi jü ín sáhuëu türinake. ⁹ Bueituk ínapone yöremtaka huatem ino béppa nésahueme jípurementa, entokne sontarom ín nésahue bétuk jípurementa. Huanäi senuk jákun nee ä jaasek áman

sisime; juka senuk éntok: “Binë huéiye”, ti nee áu jiaj inou sisime; juka ín sáhuëu jita nee ä yáa sáhuey, ä jojoa.

¹⁰ Huanäi Jesús ínel ä jiaj ä jíkkajaka, áa bétana buére éeak. Huanäi ínel ámeu jiaahuak, jume áa sáu katemmehui:

—Lútüriapone ínel enchimmeu jiaahua, pueblo Israelpo júnene kaa ä téula, juka Diostat úttesi éehuahta. ¹¹ Inenne két enchimmeu jiaahua, juebénakam yáijnake, täata yeu huë bétana entok täata áman huéchë bétana; huanärim Abrahamtamak, Isaactamak entok Jacobtamak jotenake, jum téhuekapo Diosta réytaka nésahuepo. ¹² Të huame Diosta üusimpo näikiatukaihuim, päkunim kaa machikun yeu bébna; ímirim kökosi éaka buannake, emo tám kumeka.

¹³ Huanäi Jesús sontaro yáuttau ínel jiaahuak:

—Ámanë huéiye, bueítuk em ä súalekä páman yáatunake.

Huanäi huämi orapo jü jóapo sáyuame sep türilataka taahuak.

Jesús Perota asu kökoremta tütek

(Mr. 1:29-31; Lc. 4:38-39)

¹⁴ Jesús Perota jóau yepsak. Huanäi Perota asu bitchak, táij huécheka bökamta.

¹⁵ Huanäi mámpo áachä mámtek, jü táij huéchiria ä tójjak; huanäi yejteka jita am joria táytek.

Jesús juebena kökoreme tütek

(Mr. 1:32-34; Lc. 4:40-41)

¹⁶ Të chükula tukariu yúmako, juebénakam lemooniom jípureme áu nüpahua; huanäi jü nokiy jume lemooniom yeu béebak, entok jume kökoreme simem tütek, ¹⁷ jukä profeeta Isaíasta nokakäu chúpna; íneli ä jíapo: “Áapo juka itom kökoa nüka entok itom kökosi éäu núk siika.”

Jume Jesústat sáu kat báreihuim

(Lc. 9:57-62)

¹⁸ Jesús juka genteta áa chíkola anemta bíchaka, nésahuek bahue huáyтана bíchaa kat béchibo. ¹⁹ Senu escriiba áu yepsaka ínel áu jiaahuak:

—Maestro, jákun em huëu bíchane émomak huéenake.

²⁰ Jesús ínel áu jiaahuak:

—Jume ayesim buía guojökum jóuhuak; jume huikichim éntok toosak; të ínapo jü Yoremta Üusi jita mútekaka ín böna; júnene kaa jípure.

²¹ Tábui, ä discípulohua ínel áu jiaahuak:

—Señor, nechë licencia áman sika bát ín áchay ín máanakë béchibo.

²² Jesús ínel ä yómmiak:

—Ino sáukë huéiye, Akë am tójjá elápo jume kókkolam bem kókkolam máanake.

Jesús buere jékata yánti tahuatuak

(Mr. 4:35-41; Lc. 8:22-25)

²³ Áapörík barcopo jámuko, ä discípulom áa sáu sájjak. ²⁴ Huanäi buere jéka bahuepo áu tóboktiak; jume báa máresim éntok röakteka barcotam patpattiy; të Áapo kótchey.

²⁵ Ä discípulom áu yájaka ä bússak, ínel jíaka:

—Señor, ¡itomé jínëu, bueítukte abe kókkol!

²⁶ Áapo ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiakasem májhue, eme yoremem kaita súalëram?

Huanäi yejteka, jü jekatau entok bahuetau kutti nónokak; huanäi sime yánti taahuak.

²⁷ Huanäi jume yoremem áa bétana buére éiyay, ínel jíaka:

—¿Jábésa íri yoreme, juka jekata entok bahueta sáhueme? ¡Ímëi éntok ä nokäu johua!

Jume gadarenom lemooniom jípureme

(Mr. 5:1-20; Lc. 8:26-39)

²⁸ Ínëli bahue mayoa huáytana ä yepsako, gadarenom buiapo, guoyikam ä nánkek, lemooniom jípureka, ánimam mamahuäpo yeu sákalataka; jujuëna jéjyehuiaka chuu yoyolim bénaaka. Íari béchíbo íri böot kaabe ára áma huam huéiyey. ²⁹ Huanärim chay nónokak, ínel jíaka:

—¿Jítasë itomak jípureka, Jesús, Diosta Üusi? ¿Jachë itom kaa pappeetua báreka äbo yepsa, ketune kee tiempota yúmaisú?

³⁰ Ímí éntok ili ámeu mékka juebena kohuim áma jíbuä sásakay. ³¹ Huanäi jume lemooniom jìokot áu nookak, ínel jíaka:

—Itom yeu béebakáteko, huame kohuimmeché itom kimutua.

³² Huanäi Áapo ínel ámeu jiaahuak:

—Ámanem kaate.

Huanäi bempo yeu sájaka kohuimmet kímmuk; ínëli síme huame kohuim siba bënëku ámanim bahuéu kón huátteka áma kókkok.

³³ Huamë kohuim suayáihui éntok tennek. Huanärim buere jóärau yájaka símeta ettejhuak, jáchin jume lemooniom jípureihui jita ámeu yeu sikähui. ³⁴ Huanäi síme jume buere jóäraapo jóakame, Jesústam nankirika yeu sájjak. Huanärim ä bíchaka jiokochim áu jiaahuak, bem buíäraapo yehuä huée sáhueka.

9

Jesús káráktilata tütek

(Mr. 2:1-12; Lc. 5:17-26)

¹ Huanäi Jesús barcopo jámuka, baubäa huáytana bíchaa siika. Huanäi ä pueblou yepsak. ² Ímíri am aneyo, senu yoreme káráktilataka áu nüpahuak, ä jípetekpo bösiméka. Huanäi Jesús Diostat éehuumta ámet bíchaka, jü káráktilatau ínel jiaahuak:

—Katë kóm éiya, ín üusi; em Dios bejrim bétanë jiokorihuak.

³ Huanäi jume escriibam bem jíápsipom ínel jiaahuay: “Íri Diosta bėj-reka nooka.” ⁴ Të Jesús am jüneriaka jita éehuumta am jípureihui huanäi ínel ámeu jiaahuak:

—¿Jatchiakasem kaa tüisi éiya enchim jíápsipo? ⁵ Bueítuk, ¿jita nokisu chë kaa obiachi: “Em Dios bejrimmeche jiokorihua”, ö “Yejteké náa huéiye”? ⁶ Bueítuk enchim jüneenakë béchíbo, juka Yoremta Üusi ímí buíapo úttiata ä jípurëhui, jume Dios bejrim ä jiokorinakë béchíbo.

Huanäi jü káráktilatau ínel jiaahua:

—Yejteké juka em jípetekta nüka, em jóau bíchaa huéiye.

⁷ Huanäi áapo yejteka, ä jóau bíchaa siika. ⁸ Jü gente éntok ä bíchaka, áa bétanam buere éiyay. Huanärim Diosta úttiley, yoremem úttiata am mákakä béchíbo.

Mateo núnuhuak

(Mr. 2:13-17; Lc. 5:27-32)

⁹ Jesús áma huan huéeka ä bitchak juka yoremta Mateo ti téhuaakamta, yäura tómita náu totoijhuäpo bankopo kátekamta. Huanäi ä núnnuk, ínel áu jíaka:

—Ino sáukë huéiye.

Huanäi kíkteka áa sáu siika.

¹⁰ Ínel yeu siika, huämi jóapo, Áapo mesau kátekay, jume yäura tómita náu totojame kéchim áma yájjak, entok huate yoremem kaa türik joaka jíápsame. Huanärim Jesústamak mesau jotek, entok ä discíipulommaki. ¹¹ Jume pariserom íkái bíchaka, ä discíipulommehuim ínel jiaahuak:

—¿Jatchiaka jü enchim Maestro ámemak jíbuä, jume yäura tómita náu totojammaki entok jume kaa türik joaka jíápsammaki?

¹² Jesús íkái jíkkajaka ínel ámeu jiaahuak:

—Jume kaa kökoreme katim mérikota huátia; të jume kökoreme ál-la. ¹³ Sájakem át suaka ä bitcha, jáchin ä jiau bárëhui: “Emo nák jiokolihuamtane huátia; kaa animaalim súahuamta.” Bueítuk kanne huame Diosta bíchápo lútula jíápsame jínëu báreka yebij-la, ál-la Dios bejrita joame, emo am jíápsi kúaktianakë béchíbo.

*Ayunota bétana temayhuame**(Mr. 2:18-22; Lc. 5:33-39)*¹⁴ Huanäi jume Juanta discípulom áu yájjak, ínel jíaka:

—¿Jatchiaka ítapo entok jume pariserom juebénasi áayuna, em discípulom éntok ée?

¹⁵ Jesús ínel ámeu jiaahuak:

—¿Jachu jum emo jubiahua pajkopo núnurim sirokaka áma annake jáni, juka jubemta ketune ámemak aneyo? Ée, të taahuari yúmanake, júka jubemta bem uhuanähui, huanäi ál-lam ayuunanake.

¹⁶ 'Kaabe súde mueram sánko bemelamey am chäbuänake; bueítuk jü sánko beméla báksiahuakátek náu simnake, huanäi chë buekasi síutinake. ¹⁷ Entok kétchi jü vino bemela kaa huakäbia bóosa örapo tottöhua, ínëli yáahuakátek jü huakäbia bóosa öram síusiute; jü vino entok guötinake, entok jü huakäbia bóosa kaa türika tatahua, të jü vino bemela, huakäbia bóosa bemelaku tottöhua. Huanäi ínëli náu bibinhuatu.*Jairota maala entok jü jámmut Jesústa sánkobet mámtekame**(Mr. 5:21-43; Lc. 8:40-56)*¹⁸ Të bát íkái áapörík ámeu nokaysu, senu judío sinagogapo tekiakame áma yepsaka áu tónnommea kíktek, ínel jíaka:

—In maala jübuéla muukuk; të áman sika áa béppa enchi mámtek jíapsinake.

¹⁹ Huanäi Jesús kikteka, áa sáu siika, ä discípulommaki. ²⁰ Ínëli ä huésimey, senu jámut dooce huásuktiapo ójbo át yeu huéeka kökoreme áma bétana áu rúktek. Huanäi ä sánkobet mámtek. ²¹ Bueítuk áapo ä jíápsipo ínel éiyay: “Kíane ä sánkobet mámtek junne, türilatakane tahuanake.” ²² Huanäi Jesús kúakteka ä bíchaka ínel áu jiaahuak:

—Empo jámmut, katë kóm éiya. Jü Diostat em éáu enchi tütek.

Huanäi naateka jü jámut türilataka taahuak.

²³ Jesús éntok sinagogapo tekiakamtau jóau kibakeka am bitchak, jume baka kusi-ammey jiponame entok juka genteta naa múksi kaa huéeläpo anemta. ²⁴ Huanäi ínel ámeu jiaahuak:

—Yehuem kaate, bueítuk i usi jámut kaa mukila, ál-la kótche.

Huanärim ä junneriyay. ²⁵ Të juka genteta yeu sákatuasuk, áman kibakeka, mámpo ä buíssek. Huanäi yejte, jü ili jámmut. ²⁶ Jü ímí yeu sikame síme buíärat buéresi júneriahuak.*Guoy liliptim bíchakam taahuak*²⁷ Jesústa áma huam huéeyo, guoy liliptim áa sáu sájjak, chay nokpo ínel jíaka:

—¿Itomë nák jíokole, empo Davidta Üusi!

²⁸ Të ínëli jóau ä yepsako, jume liliptim áu yájjak. Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahuak:

—¿Jachem ára íkái nee yáa máchile?

Huanäi bempo inëlim áu jiaahuak:

—Jehui, Señor.

²⁹ Huanäi pújpo ámet mámtek, ínel jíaka:

—Enchim ä súalekä páman enchimneu yáatunake.

³⁰ Huanäi bem pusim étapotaka taahuak. Jesús éntok tüisam téjhuak, ínel jíaka:

—Huitti nokhuäpo íkái kaabe ä júneríanake.

³¹ Të bempo huämi buiärapo yeu sájaka, símetam nok táyte, buéresi jita ä joähui.*Senu muro nookak*³² Chúkula bempörim yeu kateyo, huépul muro áu nüpahua, lemooniota jípureka.³³ Juka lemooniota yeu béebiak, jü muro nookak. Jü gente éntok áa bétana buére éaka ínel jiaahuay:

—Ímí Israel buiärapo, ¡jauhuey júne kaa bíttuk jü én itom bíchähui!

³⁴ Të jume pariserom ínel jiaahuay:

—Jume lemooniommeu yáutta téhuampo jume lemooniom yeu bébba.

Jü et chúpila juebenna

³⁵ Jesús ámet naa huéiyey buére pueblommet entok ili pueblommechi, bem sinagogampo am majtiaka juka réy nésaupo evangeliota; takaa huantiriata entok kókoata pueblopo bem jípurëu am úhuak. ³⁶ Ínëli juka genteta juebenak bíchaka, am jijiokolek, bueitukim kía tóijtaka chíbejtilatukay, kabaram kaa kabyerokä bénasi. ³⁷ Huanäi ä discípulommeu ínel jiaahuak:

—Lütüriapo jü et chúpila juebenna, të jume áma tekipanuame éntok kaa jaiki. ³⁸ Áhuem nooka, Señor etta áttiakamtahui, bueituk tekipanuanakeme etta ayukäu am bíttuanake.

10

*Dooce apóstolim yeu púahuak**(Mr. 3:13-19; Lc. 6:12-16)*

¹ Huanäi jume ä dooce discípulom núnuka, úttia yäuraata am mákkak jume lemoonio espíritu chícha machim yeu am bébnakë béchíbo, entok jume huantiriam jípureka kókoreme am tütenakë béchíbo.

² Ímërimme jume dooce apóstolim téhuam: Bát huéeme jü Simmom tíame, Peero ti téhuaakame, entok Andrés ä sailahua, Jacobo Zebedeota úusi, entok Juan ä sailahua, ³ Felipe, Bartolomé, Toomas, Mateo jü publicano, Jacobo Alfeota úusi, Lebeo jü Tadeo ti két téhuaakaïhui, ⁴ Símmom jü cananista entok Judas Iscariote, ä nénkinakëihui.

*Jume doocem tékkil**(Mr. 6:7-13; Lc. 9:1-6)*

⁵ Jesús ímëi doocem áman bíttuak. Huitti am téjhuak, ínel jíaka:

—Jume kaa judíom böommechem kaa kannake, entok samaritano jóarahuem kaa kimunake. ⁶ Ál-lem israelita jóammet bát kannake, jume kabaram bénasi emo tárulam-mehui. ⁷ Ámanem kateka ä nooka, ínel jíaka: “Jü téhuekapo réy nésauroi äbo jëla huéiye.” ⁸ Kókoremem tüte, lepra sähuakame këtchi; kókkolamem jíabitetua, lemooniomem yeu béeba. Kíalem mikpo ä mabet-la; ínëlem huatem ä miika.

⁹ 'Enchim huikoj bóosapem juka tómi sahualita, tómi tósalita, cobre tómita, katem áma ä huériunake. ¹⁰ Éntokem kaa bóosapo nüuka boojonake, éntokem kaa guoy sánkota huériunake, entok kaa guoy páares boocham, entok bóroniata junne; bueituk jü tekipanuame buähumta kía ä mabetnakë béchíbo, lütüriata jípure.

¹¹ 'Të ják junne buére jóärapo, ö ili jóärapo enchim kimunakepo, nátemajëem jábesu áma Diosta bétana enchim mabetpo yúmala. Huanärem áma taahua, enchim áma yeu sákäu tájti. ¹² Entok jum jóapo enchim yájäpëm am tebotua. ¹³ Huanäi jume ímï jóakame enchim am mabetpo yúmalatuk, jü yánti éaka enchim Dios huáatëu ámemaktunake; të kaa enchim am mabetpo yúmalatuk, jü yánti éehuaka enchim Dios huáatëu enchim nótтинake. ¹⁴ Të jábe ä jóapo kaa enchim mabetakätek, entok juka enchim nokäu kaa jíkkajakätek, yehuem kaate huämi jóapo ö buére jóärapo, huanärem enchim guókpo juka tóröchiata tátake, Diosta noki kaa am mabetaka béchíbo. ¹⁵ Lütüriapone ínel enchim jiaahua, júnak táapo juka bette nokta chúpeyo, chë júne jiokot machinake, jume ímï jóärapo jóakame béchíbo, bueituk Sodoomapo entok Gomoorrapo jóakame béppa.

Itom guojajjanähui äbo yúmanakeme

¹⁶ 'Ínapone enchim kabaramtukä bénasi robom násukun enchim bíttua. Eme éntok jáchin juka bakotta ára áhuä suaya bénasem emo suaya, entok jáchin juka guókouta kaitau suaka yánti ä jiapsä bénasem emo nüye. ¹⁷ Yoremem bétanem emo suaya, bueitukim yäura conciliou enchim yeu tóijnake, entokim bem sinagogampo enchim bemmuchatebonake. ¹⁸ Gobernadorim entok réyesim bíchäpëm yeu tóijna, enchim nee súalë béchíbo. Inëlem juka ino bétana huémta ámeu noknake, bempörimmehui entok kaa judíommehui. ¹⁹ Të yäuraata mámpo joahuak, katem jáchin éiya, jita enchim noknakëhui; bueituk huämi horapo akem ä mákna, jita enchim noknakëhui. ²⁰ Bueituk

eme katem enchim éäpo noknake, ál-la jü enchim Áchay Espíritu enchim tempo yeu ä huéetuanake, juka nokta.

²¹ 'Sailakame ä sailahua yäura mámpo tóijnake ä mänä béchibo; jü áchayri éntok ä üusihua; usiarihuam éntok bem áchayrim béj-reka jáptenake, am súaná béchibo.

²² Símetakam enchim omtianake ín téhuam béchibo; tē jábe ä jiapsäu tájti kaa áu náyoteme, íri jínëutuna. ²³ Ímí buére jóärapo Diosta enchim súalē béchibo omtiahuátek, tábui jóärau bichem kaate, bueítukne lútüriapo ínel enchimneu jiaahua: kee jee jume buére jóärau israelitammēt enchim naa katchuy, jü Yoremta Üusi yebijnake.

²⁴ 'Jü majtiahuame kaibu ä majtiakamta béppa chē yōrisi machinake; jü tekokame júne kaibu ä teko béppa bát huéenake. ²⁵ Jü majtiahuame ä majtiakamta bēnasi áu jípu báanake; jü tekokame két ä teko bēnatu báanake. Jü familiapo áchaytam Beelzebú tíiya; jume jóapo usiarim éntok chē júnem buére áuna.

Jábetasute máujnake

(Lc. 12:2-9)

²⁶ 'Juari béchibo, katem am májhue; jü éсотaka ayukame jíba jüneriana, éntok kaa bíthuäpo órekame júne két jüneriana. ²⁷ Juka kaa machikuu enchimneu ín nokäu, emēem machikuu ä nooka; éntok juka lauti kaa kusisi nákamпо enchim jíkkajäu, kárichem jikat jámuka huatemneu kusisi ä nooka. ²⁸ Éntok katem am májhue jume takaata ára mēame, tem juka jíapsita kara mēa; Diosta ál-lem majhuē, huaka jíapsita ára mēamta, éntok juka takaata infierno béetēpo ára jímmamta.

²⁹ 'Éntokem át suuhua: ¿Jachu kaa ili guoy huikichim huépul ili tómipo nénenkihua jáni? Júnentaka junne, huépülaka júne kaibu buíau kón huénnake, itom Dios Áchayta kaa ínel éayo. ³⁰ Júnentaka junne, síme enchim kóba chonim náikiarimme. ³¹ Íari béchibo, katem májhue; eme chē júne béj-re, yún ili huikichim béppa.

Jume yoremem bíchäpo nee täyatebome

(Lc. 12:8-9)

³² 'Éntok jábetaka junne yoremem bíchäpo nee täyatebome, ínapone két ä täyatebonake, ín Áchay téhuekapo kátekamta bíchäpo. ³³ Tē jábetaka junne yoremem bíchäpo kaa nee áu täya tíame, ínapone két kaa ino ä täya tíanake, ín Áchay téhuekapo kátekamta bíchäpo.

Jesústa béchibom emo náikimtek

(Lc. 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ 'Tē katem ínel emo éetua buíau kóm yebij-la yánti jíapsihuamta huériaka; bueítukne kaa yánti jíapsihuamta nüpa báreka yebij-la, ál-la ejparammea náu nássuahuamta.

³⁵ Bueítukne yebij-la, juka yoremta ä áchaymak nok nássuatua báreka, éntok juka jámut asoahuarita ä áyemaki, éntok júka jaborayihua ä asekamaki. ³⁶ Jume ä jóapo yoremtamak aanim, akim ä béj-reka áamak annake.

³⁷ 'Ä áchayhua éntok ä áyehua ino béppa nákeme, kaa ä jípu yúmala, ínomak áhuä náikianakēhui; ánēli kétchi ä üusihua éntok ä malahua íno béppa nákeme, két kaa ä jípu yúmala, ínomak áhuä náikianakēhui. ³⁸ Éntok hua kaa ä kúruj püaktiaka íno sáu huéeme, két kaa ínomak áu náikiapo yúmala. ³⁹ Ä jíapsihua jariaka ä tíakame ä tárunake; hua ä jíapsihua ino béchibo tárukame éntok ä téunake.

Yore béjtua huame

(Mr. 9:41)

⁴⁰ 'Jü enchim mabetame, nee mabeta; éntok hua nee mabetame, Diosta nee äbo bíttuakamta mabeta. ⁴¹ Jü profetata mabetame ä profetatukä béchibo, profetata béjtuanä béekik mabetnake; éntok hua lútula jíápsamta mabetame lútula ä jiapsä béchibo, juka lútula jíápsaka béjtuanä béekik mabetnake. ⁴² Jábetaka junne senu vaaso sébe bäam jíba am mikakátek, ímēi ili usim ín discípulomtukä béchibo, lútüriapone ínel enchimneu jiaahua, kaibu ä tárunake, juka ä béjtuanähui.

11

*Jume Juan Bautista noki huériame**(Lc. 7:18-35)*

¹ Chúkula Jesús ä dooce discíipulom téjhuasuka jita am jonákë bétana, am majtiaseka yeu siika, ámeu nokaka bem jóäram beekatana.

² Juan Bautista cárcelpo káteka ä jíkkajak, Cristota joähui. Huanäi guoy ä discíipulom áu bíttuak, ³ ä temay béchibo:

—¿Jachë empo ájaria jü yebijnakeme, ö täbuikte boobinnake?

⁴ Jesús ä yómmiaka ínel ámeu jiaahuak:

—Ámanem sájaka Juanta téjhua, juka enchim jíkkajähui entok enchim bíchähui.

⁵ Jume liliptim bitcha, jume lolöim naa kaate, jume lepra sähuata jípureme türía, jume nanakapim jíkkaja, jume kókkolam jíabite, jume poloobemmeu éntok evangelio ámeu nokhua. ⁶ Yúmalasi al-leehuamta jípunake, hua kaa inot tēitekame.

⁷ Chúkula bempörím sákayo, Jesús genteta ettejoria táytek, Juanta bétana:

—¿Jábetasem bíb báreka ánia see päriau yeu sájjak? ¿Bakata jekay yoohuamta? ⁸ Ö, ¿jitasem bíb báreka yeu sájjak? ¿Yoremta musäla ujjorosi tápsiolai áu sánkotualata? Bueítuk jume musäla ujjorosi emo sánkotualame, réyesim jóapom aane. ⁹ Tē, ¿jitasem bíb báreka yeu sájjak? ¿Senu profetata? Jehuiteriapone enchim téjhua, áapo chē profetata béppa. ¹⁰ Bueítuk íari bétana jiojteri:

Íneline ínapo áman ä bíttua, juka ín nésahui émpopat huériamta;

Áapo juka böota tútenake, em huéénake pámani.

¹¹ Lútüriapone ínel enchimmeu jiaahua, jume jámuttat yeu yoremtulame násuku, kaabe Juan Bautistata béppa chē ériahuaka áu tóboktiala. Júnentaka junne, téhuekapo réy nésauta ayukäpo chē kaa ériahuame áa béppa chē yöhue.

¹² Juan Bautistata taahuarimet naateka én tájti, jü téhuekapo réy nésauri úttiata johua; jume ä nü báareme éntok úttiitam joaka ä nüye. ¹³ Bueítuk síme jume profetam entok jü ley, Juanta yepsäu tájti, Diosta bétanam nookak. ¹⁴ Én éntok, eme ä mabet bárëtek, áapo ínel jü Elías äbo yebijnakëihui. ¹⁵ Jü jíkkaij béchibo nákakame ä jikkaijnake.

¹⁶ ¿Am jábeta bënë tánake jáni, íkái yöremraata? Jume usim jübuaya yoyötume bénomme; jume plaazapo joka bem jálaimmeu chayeme, ¹⁷ ínel jáka: “Baka kúsiayte enchim jiponriak, tē katem yēka; entokte siroksi enchim buik-riak, éntokem kaa buaanak.” ¹⁸ Entok Juan két äbo yepsak, kaa jibuäka entok kaita jēyeka; huanärem lemooniom ä jípurē tíiya. ¹⁹ Huanäi ínapo jü Yoremta Üusi yepsak, símeta buäyeka entok símeta jēyeka; huanärem ínel jiaahua: “Jo ímí aane, jü yoreme jíbuära entok vino jēyera; Diosta bejrim joame entok yäura tómita náu totójame amiigoka.” Tē jü kóba súahua Diosta bétana lútula huéeme tüisi huéeka bíttunake.

*Jü pueblommeu kókosi huéénakeme**(Lc. 10:13-15)*

²⁰ Huanäi kuttílasí ámeu nok táytek, jume buére jóärapo joomemmehui, bueítuk juka buéresi yún jita ámeu ä yák junne, kaa emo am jíapsi kúaktiakä béchibo. Huanäi ínel ámeu jiaahua:

²¹ —¿Empo Corazín, jiokot machisi emou huéénake! Entok, jemohui Betsaida! Bueítuk jum Tiropo entok jum Sidónpo jü buéresi johuame ámet yáahuakätek, enchimmeu ä yáahuakä bënësi, bínhua naatekam chukurik sánkoteka emo jíapsi kúaktiasu éiyey, entokim emo nápojtuaka bem sirokäu jüneriatebo éiyey. ²² Huäri béchibone ínel enchimmeu jiaahua, Diosta bíchäpo yäura bíb-huamta taahuari yúm Mayo, eme chē jünem jiokot emo bínnake, jume pueblom Tiropo entok Sidónpo jíápsame béppa. ²³ Empo pueblo Capernaum, téhuekau tájti emo tóboktia máchileka éame, bétukum infierno tájta béetēhuē kóm jímmaana. Bueítuk jü buéresi emo násuk yáahuakäme, Sodoomapo yáahuakätek, én tájti buére jóäraatu éiyey. ²⁴ Íari béchibone ínel enchimmeu jiaahua,

Diosta bíchäpo yäura bít-huamta taahuari yúmako, eme chë júne jìokot emo bínnake, Sodooma buiärapo jiápsakame béppa.

Inohuem sájaka jimyore
(Lc. 10:21-22)

²⁵ Íkái noksuka Jesús ínel jiaahuak:

—Enchine úttile, ín Átchay, téhuekapo entok buíapo símem béppa yótaka nésahueme; bueítuk jume kóba súakame entok jita täyame, íkäre am ésoriak. Huanäre jume íli usimmeu yä machiriak. ²⁶ Jeehui, ín Átchay, bueítuk émpë junëli ä türek.

²⁷ 'Simetaka im mámpo tóij-ri, ín Áchay bétana; entok Diosta Üusiapo kaabe nee täya, ín Áchay jíbba, entok ä Áchayhua két kaabe ä täya; ál-la ä Üusihua jíbba të Áapo huame ínel ä éäpo ä täya ääü, ámeu yä machiria. ²⁸ Inohuem kaate, simetaka tekipanualataka lottilame entok püaktilame; ínapone enchim jimyoretuanake. ²⁹ Juka tékilta enchim ín mákähuem nüye, éntokem inot ä täya, juka lütüriata. Kanne béttek jiápsak, entokne yánti ino nüye; júnëlem enchim jiápsipo jimyorehuamta téunake. ³⁰ Bueítuk jü enchim ín boojoria äü kaa obiachi; entok jü püaktiria kaa tua bétte.

12

Jimyore táapo discípulom tirijko bújam chúktiay
(Mr. 2:23-28; Lc. 6:1-5)

¹ Huámëchi taahuarimmet Jesús tirijkom etpo áman huéiyey jimyore táapo. Ä discípulom éntok tébäurey; huanärim tirijko bújam chúktiaka am buä táytek. ² Jume pariserom am bíchaka, ínëlim áu jiaahuak:

—¡Akem am bitcha, jó! Jume em discípulom jimyore táapo kaa jojuhuamtam johua.

³ Të Áapo ínel am yómmiak:

—¿Jachem kaa ä nok-la, jum jìojteripo, jáchín juka Davidta ayukähui, áapo éntok jume áamak aneíhui tebäureka? ⁴ Bueítuk, ¿jáchin jum tiöpopo kibakeka, páanim Diostau bíchaa näikiarim buäka, áapo entok jume áamak rejteíhui? Katim am buäpo yúmalatukay, ál-la jume sacerdote tékilta tiöpopo joame jíbba. ⁵ ¿Jachem kaa ä nok-la, juka leypo jìojteta, jáchin jum jimyore táapo, jume sacerdotem tiöpopom bem tékil jojoa, entokim kaa Diosta bejre? ⁶ Júntuksanne ínel enchimmeu jiaahua: Senu ími aane, tiöpota béppa chë yörisi machika. ⁷ Bueítuk eme júniáteko jáchin ä jiau bárëhui: “Juka yore nák jìokolihuamtane huáatia, kaa jume animaalim altarpö Diostau totoijhuamta”, huanäi ál-lem kaa bétte nokta ámet nok éiyey, jume kaita kúlpakammechi. ⁸ Bueítuk ínapo jü Yoremta Üusi jimyore táhuarita béppane yaurata úttia nesauta jípure.

Jü yoreme huakiam mámakame
(Mr. 3:1-6; Lc. 6:6-11)

⁹ Huämi áman yeu sika bem sinagoogau yepsak. ¹⁰ Ímíri senu aaney, huakiam mámaka. Huanärim Jesússta nátemajek, ä nätua báreka:

—¿Jachu lútula huëpo türi, jimyore táapo jábeta tüte béchíbo?

¹¹ Áapo ínel ámeu jiaahuak:

—¿Jábesu enchim násuk senu yoreme huépülak kabaraka, jimyore táapo guójöku kóm ä huéckek, jachu kaa áu mámtéka yeu ä huíknake jáni? ¹² Ä ínëlitunakey, ¿jachu kaa chë júne béj-re jü yoreme, kabarata béppa? Íári béchíbo, türi jimyore táapo tühuata yáa béchíbo.

¹³ Huanäi jü yoremtau ínel jiaahuak:

—Em mámamë rútuaktia.

Huanäi áapo am rútuaktiak; huanärim türilataka taahuak, jume senu mámam bënasi.

¹⁴ Chúkula jume pariserom yeu sájaka, náu ettejuhuak, Jesússta më béchíbo.

Diosta nésauri joame yeu púari

¹⁵ Jesús íkái jüneriaka, sékána bíchaa siika. Huanäi juebena gente áa sáu sájjak, entok kökoreme simem tütey, ¹⁶ entok kuttílasi ámeu nookak, kaa yeu áu buíjnä bétana. ¹⁷ Bueítuk junéli áhuá chúpanaké béchibo, juka profeeta Isaiasta nokakähui, ínel ä jáako: ¹⁸ Jü nésauta nee joriame ímí aane; íkáine yeu púala, ín nákéhui; ín jíapsi áa bétana al-leiya; ín Espíritune áa béppa órenake. Huanäi kaa judíommeu Dios yáura bít-huamta noknake. ¹⁹ Kaabetamak nok náassuanake, entok kaa chay noknake, entok kaabe ä nokáu jikkaijnake, jum böommechi. ²⁰ Juka sána ríutilata kaa bóula kóttianake, entok kántela pabiilo buiichiamta kaa tuchanake, áapörík lútüriata jípureka ä nésahuepo ä yosüu tájti. ²¹ Jume kaa judíom éntok, ä téhuampom át éaka ä boobinnake.

Espíritu Santota bėj-reka nokhuame

(Mr. 3:19-30; Lc. 11:14-23; 12:10)

²² Huanäi senu lemooniota jípuremente áu nüpahuak, líptitaka entok múurotaka; tē Jesús ä tütek. Íneli jü lípti entok múuro bitchak, entok nookak. ²³ Huanäi síme gente át guómtilatata ínel jiaahuay:

—¿Jachu iri ájaria jáni jü Davidta Üusi?

²⁴ Tē jume pariserom ä jikkajakam ínel jiaahua:

—Íri lemooniom yeu bébba, jü Beelzebú lemooniommeu yáutta úttiärayi.

²⁵ Jesús jünéaka jita bénak bem éaihui, ínel ámeu jiaahua:

—Síme réy nación kaa nanabeu éaka emo näikimtelame lülüte, entok buére jóära ö kía jóuhua kaa nanabeu éátek, kaibum bínhua ára náu jíapsinake. ²⁶ Entok jü Satanás, Satanásta yeu bébátek, áapo áu näikimtelatata tatahua. ¿Jáchisu júntuk bínhuatunake jáni, jü réytaka ä nésahuéhui? ²⁷ Bueítuk ínapo Beelzebúta úttiäray lemooniom yeu bébátek, enchim üusim, ¿jábeta úttiäraysum yeu am bébba? Huári béchibo, jü enchim jiop-lápo, bempom yáura juezta bénasi enchim yuktianake. ²⁸ Tē ínapo Diosta Espíritu úttiäray lemooniom yeu bébáteko, tua lútüriapo enchimyeu yebij-la, jü Diosta réytaka nésahuéhui.

²⁹ 'Bueítuk, ¿jáchisu senu ára áman kibake, jü yorem úttiakamta jóahui, jita ä úhuá béchibo, bueítuk kaa bát ä súmakáteko? Huanäi ál-la juka jóapo ayukamta ára ä úhua.

³⁰ 'Jü kaa ínomak éame, nee bėj-reka jíapsa; hua kaa ínomak jita náu tójame, ä chíbejtia.

³¹ 'Huári béchibone ínel enchimyeu jiaahua, síme kaa tühua entok Diosta bėj-reka béttek nokhuame yoremem yáari, jiokorina; tē jume Espíritu Santota bėj-reka béttek át nokhuame kaibu jiokorina. ³² Entok jábetaka junne Yoremta Üusi bėj-reka nokakátek jiokorina; tē jü Espíritu Santota bėj-reka béttek át nokame, kaibu jiokorinake, ímí buíapo entok áman téhuekapo junne.

Jü júya ä takäpo täyana

(Lc. 6:43-45)

³³ 'Jü júya türi, türik takanake. Tē jü júya kaa türi, kaa türik takanake; bueítuk jü júya ä takäpo täyana. ³⁴ ¿Eme kaa tü yóremem bakot usariem! ¿Jáchisem türik noknake, kaa tü yórememtaka? Bueítuk jíapsipo tápuni jü tempo yeu huéeme. ³⁵ Jü tü yóreme ä jíapsipo türik ayuká béchibo türik johua; jü kaa tü yóreme éntok, ä jíapsipo kaa türik ayuká béchibo kaa türik johua. ³⁶ Tē ínapone enchimyeu ínel jiaahua, síme nokta jájana kaa türik yoremem nokakáu, Diosta bíchäpo yáura bít-huamta taahuari yúmakim jüneenake, kaa türik bem nokakähui. ³⁷ Bueítuk em nokaká bétana lútula huémta yáariana, entok em nokaká bétana bétte noki emót chúpana.

Yóremraa kaa tü éame señalta aahua

(Mr. 8:12; Lc. 11:29-32)

³⁸ Huanäi huate escriibam entok pariserom akim ä yómmiaka ínel jiaahua:

—Maestro, juka kaa jaibu bít-huamta em joäute bít péiya.

³⁹ Huanäi Áapo am yómmiak, ínel jíaka:

—Jü yóremraa kaa türik jíapseka ä jubimak kaa huépülsi áu nüyeme, Diosta ára jita joäu señalta aahua; tem täbui señalta kaa mákna, ál-la huaka Jonás profetatau yeu sikamta jíbba. ⁴⁰ Bueituk jáchin jü Jonás báij táapo entok báij tukaapo buére kúchuta tópapo anakä Bénasi, junëli kétchi ínapo jü Yoremta Üusi báij táapo entok báij tukaapo buíata bétuk annake. ⁴¹ Jume yoremem Nínivepo joomem, Diosta bétana yäura bít-huamta taahuarit yúmak, ïri yóremraa én kat-riammakim emo tóboktianake, bétte nokta ámet chúpä béchíbo; bueituk bempom emo jíapsi kúaktiak, Diosta noki Jonásta ámeu nokako. Të én éntok senu ímí aane, Jonásta béppa chë yórihuame. ⁴² Entok senu reina suriu jometaka, jü én kat-ria yóremraatamak áu tóboktianake, Diosta bétana yäura bít-huamta taahuari yúmak, huanäi bétte nokta ámet chúpanake; bueituk áapo mékka buiära bétana yepsak, juka rey Salomóna tüisi jita täyäu ä jíkkaj báreka; të én éntok senu ímí aane, rey Salomóna béppa chë yórihuame.

Espíritu jaiti machi nóttkame

(Lc. 11:24-26)

⁴³ Jü lemoonio espíritu jaiti machi yoremnat yeu sikátek, huakia buíapo ansisimnake, áma ä jimyorenakeu jariaka; të kaa ä tíakáteko, ⁴⁴ ínel jiaunake: “In jóaune nótti báare, ín yeu sikähui.” Huanäi áman yepsakátek, kaabeta áma téunake, ál-la chíchikta entok musäla yáata. ⁴⁵ Huanäi sika, guoy búsan lemooniom áa béppa chë mamachim núnake. Huanärim át kimuka áma jóatenake. Chúkula ïri yoreme chë júne machika tahuanake, bannaataka béppa. Ínëli kétchi ámeu yeu huéenate, jü yóremraa én kat-riammehui.

Jesústa áiye entok ä sailahuam

(Mr. 3:31-35; Lc. 8:19-21)

⁴⁶ Ínëli ketune gentetau ä nokayo, ä áyehua entok ä sailahuam päkunim aaney, áu nok báreka. ⁴⁷ Huanäi senu ínel áu jiaahua:

—Em áiye entok em sailam päkunim aane, émomak nok báreka.

⁴⁸ Áapo ä yómmiak, juka ínëli áu jíamta. Huanäi ínel jiaahua:

—¿Jábesu jü ín áiye? Entok, ¿jábessamme, jume ín sailam?

⁴⁹ Huanäi ä discípulommeu lúl-la jikau mámtaka, ínel jiaahua:

—Ímírim aane, jü ín áiye entok jume ín sailam. ⁵⁰ Bueituk jábetaka junne ín Áchay téhuekapo kátekamta nésahui joame, júri ín saila, ín huaayi, entok ín áiye.

13

Et-leerota ejemplo

(Mr. 4:1-9; Lc. 8:4-8)

¹ Huäri taahuarit Jesús jóapo yeu siika. Huanäi bahue mayoat yejtek. ² Huanäi juebena gente áu náu yájjak. Áapo éntok barcopo kibakeka, áma yejtek. Jü gente éntok simetaka bahue mayoa see päriapo aaney. ³ Huanäi juebenak am majtiak, ejemplommeyi ínel jíaka:

—Jü et-leero echíseka yeu siika. ⁴ Huanäi ä echay, huate báchia böo mayoat huáttek. Të huikichim áma yájaka ä buäka. ⁵ Huate éntok tétam násuk huáttek, kaa yún buíata ayukaipo. Huanäi láuti síuhuek, kaa yún ä buíakaí béchíbo. ⁶ Të täata yeu sik tájjak, entok kaa ä nahuakaí béchíbo huaakek. ⁷ Huate éntok huícham násuk huáttek. Huanäi jü júya huíchära yótuka, ä jfabi mëak. ⁸ Të huate buía türikuu huáttek. Huanäi taakak; huépul báchia síhueka cien báchiam ámuek; jü senu éntok sesentam; senu éntok treintam. ⁹ Jü jíkkaj béchíbo nákakame jikkajjnake!

Jume ejemplom jita béchíbotukähui

(Mr. 4:10-12; Lc. 8:9-10)

¹⁰ Huanäi jume discípulom áu rúkteka, ínel áu jiaahuak:

—¿Jatchiakasë ejemplommey ámeu nooka?

¹¹ Huanäi Áapo am yómmiaka ínel ámeu jiaahua:

—Bueituk eme akem ä mák-ri, juka enchim át jüneenakëhui, juka téhuekapo réy nésauta obiachisi maachik. Të bempörim éntok, ée. ¹² Bueituk jábe junne jita jípureme, chë júne huatek mákna; huanäi chë yún ä jípunake. Të jü kaita jípureme, juka ä jípurëu junne ä úhuaana. ¹³ Huäri béchibone ejemplommey ámeu nooka; bueitukim bíchaka kaa bitcha, entokim jíkkajaka kaa jíkkaja, entokim kaa át jüneiya. ¹⁴ Júnëli ámet áu chúpupa, jü profeeta Isaíasta nokakähui, ínel jíaka:

Nákakem jíkkajake, të katem át jüneenake;
éntokem bíchaka bínnake, të katem huitti át jüneenake.

¹⁵ Bueituk i pueblota jíapsi námakaka tahuala;

entokim náka páttilatata kaa jíkkaja;

entokim bem pusim páttiala,

pusimmey kaa bit béchibo,

entok nákamme kaa jíkkaj béchibo,

entok bem jíapsiy kaa am jüneenakë béchibo.

Të ínëline kaibu ára am anianake.

¹⁶ Të yúmalasi al-leeri enchimmet ayka; bueitukem puseka bitcha, éntokem nákaka jíkkaja. ¹⁷ Bueituk tua lütüriapone ínel enchimmeu jiaahua, juebena profeetam entok juebena lütula Dios huátame, akim ä bit péaka taahuak, juka én enchim bíchähui; të katim ä bitchak. Entokim ä jíkkaj péiyay, juka én enchim jíkkajähui, të katim ä jíkkajak.

Jesús juka et-leerota ejemplo am téjhuak

(Mr. 4:13-20; Lc. 8:11-15)

¹⁸ Akem ä jíkkaja eme, juka ejemplo et-leerota bétana. ¹⁹ Bueituk jábe junne, juka réy nok nésauta jíkkajame, të kaa at júniátek, íri báchiat böo mayoat ethuakamta bënna; bueituk jü diablo áu yepsaka, úttiapo ä úhuanake, juka ä jíapsipo ethuakamta. ²⁰ Entok kétéchi jü tétam násuk ethuakame, íri júnen juka nokta jíkkajaka, sep láuti al-leaka ä mabetnake. ²¹ Të kaa tüisi naahuak; íari béchibo kaa bíbinhuatu; bueituk Diosta noki béchibo obiachisi áu huée táytek entok kaa tüisi bit táytihuak, tēitinake. ²² Jü huícham násuk ethuakame, íri júnen juka Diosta noki jíkkajakame; të jü ániat kaa yúmasi huéeme, entok jü yún bem tómi péáu, Diosta noki bem mabetakáu nánayote. Huanäi kaa tataka. ²³ Të jü türi buíapo ethuakame, íri júnen nokta jíkkajaka át jünéakame. Huanäi takanake. Huépul báchia síhueka cien báchiam ámuenake; jü senu éntok sesentam; senu éntok treintam.

Júya tirijkom násuk ayukame ejemplo

²⁴ Júchi täbui ejemplota ámeu nookak, ínel jíaka:

—Jü téhuekapo réy nésahui, juka yoremta ä huajpo tü báchiata ä echakä bënna. ²⁵ Të seenu, tirijkom áttiakamta ée bėj-reme, tukaapo jume yoremem kócheyo, júya kaa türi báchiata tirijkom násuk echaka siika. ²⁶ Huanäi juka etta yótuka ä taka táytek, jü júya kaa türi két áma síhueka yótuk. ²⁷ Huanäi jume huajta áttiakamtau tekipanuame ínëlim áu jiaahuak: “Señor, ¿jache kaa báchiata türik áma echak, em huajpo? ¿Jatchiaka júntuk ket júya kaa türika áma síhuek?” ²⁸ Huanäi áapo ínel ámeu jiaahuak: “Jábe nee bėj éame íkai yáhuak.” Huanäi jume áu tekipanuame ínel áu jiaahua: “¿Jachë áman sájaka itom ä popón íaa?” ²⁹ Áapo ínel ámeu jiaahuak: “Ée, bueituk jáchin aykem juka júya kaa türik pónátek, két jume tirijkom áamak popónnake. ³⁰ Akem ä tójja; éläposu nánabeu yótunake, juka etta jójonaka ä tóboktiahuäu tájti. Huanäi jume tirijkom chúktia naatehuayo, ínapone am téjhuaanake, jume tirijkom chúktíame, báchem juka júyata kaa türik náu tójaka, lolopola ä súmma, ä táaná béchibo; të jume tirijkomem náu tójaka am éeria, jum íari béchibo kárita ín yáaläpo.”

Mojtaasa báchiata ejemplo

(Mr. 4:30-32; Lc. 13:18-19)

³¹ Júchi täbuik ejemplota ámeu nookak, ínel jíaka:

—Jü téhuekapo réy néshui, mojtasa báchiata senu yoremta ä huajpo ä echakä bénna.

³² Të iri báchia lútüriapo síme báchiam béppa chë ilitchi; të yötukätek síme júya júrim béppa chë yoyötu. Huanäi júya buëuruka tatahua. Ínëli jume huikichim téhueka bétana áu yájaka áma totosate.

Levaduurrata ejemplo

(Lc. 13:20-21)

³³ Júchi täbuik ejemplota ámeu nokaka, ínel jiaahuak:

—Téhuekapo réy néshui, levaduura jámutta nükäü bénna, báisi jünakteri ariinampo ä töak. Huanäi síme náu kúteka huécheka taahuak.

Jáchin Jesústa ejemplommea am majtiähui

(Mr. 4:33-34)

³⁴ Jesús íkái símeta ejemplommey ámeu nookak, jü gentetahui. Am majtiätek, ejemplommey jíba ä jojoay, ³⁵ buëituk íkái profetata nokakäü áhuä chúpanakë béchíbo, ínel ä jíakähui:

Ejemplommeyne ín teni étaponake,

huaka ániata kësampo naateka éspotane étapoka ä jünerializebonake.

Jesús ä jünerializebo, juka júya kaa türi ejemplota

³⁶ Jume gentem sákatuasuka, Jesús jóapo kibakek. Huanäi jume discípulom áu rúkteka, ínel áu jiaahua:

—Itomë téjhua jáchin ä jiau bárëhui, juka júya kaa türi huajpo ayukamta ejemplo.

³⁷ Am yómiaaka Áapo ínel ámeu jiaahua:

—Ínapo jü Yoremta Üusi jü tü báchiata echame. ³⁸ Huaj päria ínel jü ánia; jü báchia türi éntok, jume réy nésaupo usiarim; jü júya kaa türi éntok jü kaa tü yóreme diablo usiari. ³⁹ Jü kaa türík echákame ínel jü diablo yore bėj-reka huéeme; jü tirijko chúpila tóboktiahuame éntok ánia lüteme; jume etta tóboktéame éntok ángelesimme. ⁴⁰ Jáchin juka júya kaa türík popónhuaka ä táahuakahui, ilë bénanake, jü ánia lüteme. ⁴¹ Jü Yoremta Üusi ä ángelesim áman bíttuanake, jum réytaka ä néshuëhui, jume kaa tühuata huatem jotuame entok jume kaa türík joame náu am tóijnakë béchíbo. ⁴² Huanärim ornota béetëu am guötianake. Ímírim emo tam kumeka buannake. ⁴³ Huanäi jume yúmalasi Diosta néshui joame, bem Áchay réytaka néshuëpom tää machiriata benásim bélojkosi bíttunake. ¡Jü jíkkaj béchíbo nákakame jíkkajnakel!

Tesooro éson

⁴⁴ 'Entok kétéchi jü téhuekapo Diosta réy nésauro tómi bėjhuata júya päriapo égota bénna. Huanäi senu yoreme ä tíaka, júchi ä éssok. Íari béchíbo tüisi al-leaka símeta ä jípurëu nénkaka, huanäi huákäi bufata jínnuk.

Jü téta perla yún bėj-reme

⁴⁵ 'Entok kétéchi jü téhuekapo Diosta réy nésauro juka jábeta jita jinnü bénna. Íri türi perlam jariaka am jíjinnu. ⁴⁶ Huanäi juka perlata ujjolisi musála machik téaka, sika símeta ä jípurëu nénkaka, ä jínnuk.

Jume jíterim

⁴⁷ 'Ínëli kétéchi jü téhuekapo Diosta réy nésauro jíterim bénna. Íméri bahuéu jímmahuakätek, kúchum kaa nánälaim nunüye, tuttürim entok kaa tuttürim. ⁴⁸ Huanäi senu huëpo tápunakätek, mayoau bícham yeu huíhuikhua. Huämírim joteka jume türim yeu püaka, huaripom am öore; jume kaa türim éntokim päkun yeu guöguötia. ⁴⁹ Ilë bénanake jü ánia lüteme: jume ángelesim yeu kannake; huanärim jume kaa tühuata joame näikimtenake, jume yúmalasi Diosta néshui joame násuku. ⁵⁰ Huanärim horno béetëu guötiana; ímírim emo tam kumeka buannake.

Tómi béj-reme jauhuey huéri entok bemela

⁵¹ Jesús ínel ámeu jiaahua:

—¿Jachem símekut júniaka taahua?

Huanäi bempo ä yómmiak, ínel jíaka:

—Jeehui, Señor.

⁵² Áapo ínel ámeu jiaahua:

—Huäri béchibo jú escriiba jú téhuekapo Diosta réy nésauri bétana tüisi áu majtialame, senu áchayhuariapo familiata bénna. Tómi béj-remta áttiaka, bebëmelak entok kaa bebëmelak áma yeu huíike.

Jesús Nazaretpo aane

(Mr. 6:1-6; Lc. 4:16-30)

⁵³ Ínëli huëpo chúkula, Jesús ejemplom am majtiasuka, áma yeu siika. ⁵⁴ Huanäi ä pueblo Nazareu notteka, am majtiay bem sinagogampo. Huanärim áa bétana buére éiyay, ínel jíaka:

—¿Jáksu íri ä nüka ä jípure, juka jita täyahumta? Entok, ¿juka obiachik kara johumta ä joähui? ⁵⁵ ¿Jachu kaa íri ájária, jú carpinterota üusi? ¿Jachu kaa María ti téhuak, ä áyehua; entok ä sailam, Jacobo, José, Simmom entok Judas? ⁵⁶ ¿Jachu kaa jume síme ä huayim ímí itomak aane? ¿Jákübosu júntuk íri íkäi símeta jípure?

⁵⁷ Ä nokáhuim kaa béj jóaka éiyay. Íäri béchibo Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Síme profeta yörihua; të ä buiärapo entok ä jóapo, ëe.

⁵⁸ Huämíri kaa yún ä yáhuak, juka obiachisi kara johumta ä joähui, bempörim kaa ä súale béchibo.

14

Juan Bautistata mëhuakähui

(Mr. 6:14-29; Lc. 9:7-9)

¹ Júnaköri jú rey Herodes tetrarca, Jesústa bétana buéresi nokhumta jíkkajak.

² Huanäi jume ä sáhuemmeu ínel jiaahua:

—Íri Juan Bautista kókkolam násuk jíabitelame; huäri béchibo úttiäraata jípureka ára jita johua.

³ Bueítuk Herodes, Juanta buíseka cadenammea ä súmaka carcelpo ä yéchalatukay, jámut Herodíasta béchibo. Íkäi ä sailahua Felipe ä jubekay. ⁴ Juan éntok ínel áu jiaahuay:

—Katë ä jípuo yúmala, juka em saila juubi.

⁵ Herodes éntok ä mëbáarey, të genteta májhuey; bueítuk bempom Juanta täyay, ä profetatukä bétana. ⁶ Të Herodesta huásuktiriam taahuareka pajkoyo, jú Herodíasta jámut asoa, símem bíchäpo yëka. Huanäi Herodes ä türeka taahuak. ⁷ Íäri béchibo, ä chúpa rókaka nookak, jita ä ahuaü ä mák rókaka, ä obiachitu násuk junne. ⁸ Áapo ä áye bétana bát téjhuaataka ínel jiaahuak:

—Ímí puraatopë nee ä mákka, juka Juan Bautistata kóbba.

⁹ Huanäi jú réy sirokaka taahuak; të juka nokta ä nokakäu úttiatukäu ä chúpnaë béchibo, entok jume yörisi machim mesau áamak jokame bíchaka, nésahuek ä máknä béchibo. ¹⁰ Huanäi nésahuek, carcelpo Juanta kóba chúktianä béchibo. ¹¹ Huanäi jú kóbba, puraatopo nüpahuakä, jú ili jámut ä mákhuak; áapo éntok ä áyebeu ä tójjak.

¹² Huanäi ä discípulom áma yájaka, ä takaahua nüka ä maäk. Huanärim sájaka Jesústa ettejhuariak.

Mamni miilim jibuätuahuakähui

(Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

¹³ Jesús íkäi jíkkajaka, huépul barcota nüka áma yeu siika, sékana mékka päriau bíchaa. Jú gente ä jíkkajaka guókimmeyim áa sáú sájjak, buére jóärampo naateka. ¹⁴ Huanäi

Jesús yeu sika, juebena genteta bíchaka, am jijiokolek. Huanäi jume áme násuk kökoreme tütek. ¹⁵ Béja tukariu yúma táytey, ä discípulom áu rúktek, ínel jíaka:

—Ímí kía päria, entok béja kúpte; Akë am sáka sáuhue, juka juebena genteta, bueitukim pueblommet sájaka buáhuamta jínnunake.

¹⁶ Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Kaa úttia bem sákanakëhui; emem am jibuätua.

¹⁷ Bempo éntok ínel jiaahua:

—Ímíte kaita jípure, mamni páanin jíbba entok guoy kútchum.

¹⁸ Áapo ínel ámeu jiaahuak:

—Äbem ínohuam huéria.

¹⁹ Huanäi juka genteta júya bájta béppa jote sáuhuek. Jume mamni páanim nüka, entok jume guoy kútchum. Huanäi téhuekau jikau remteka, Diosta baysauhuek. Am rébektika discípulommeu am buíssek; ímëi éntok gentetahui. ²⁰ Símetakam jibuäk, entokim jóbuak. Huanäi jume rerebem yeu bëkame, dooce canastam tátapunimim náu tójjak. ²¹ Jume jibuäkame éntok mamni mil ohuimtukay, jáamuchim entok ili usim kaa áma näikiaka.

Jesús bahueta béppa huerama

(Mr. 6:45-52; Jn. 6:16-21)

²² Jesús sep ä discípulom barcopo jámutuaka áapat am sákatuak, bäa huáytana bíchaa. Áapo éntok jü gentetamak taahuak, am sákasuü tájti. ²³ Juka juebena genteta sákatuasuka, sékána bíchaa júya káhuit jikau sika oraciónta johuay. Huanäi tukariu yúmak, áapola huámi aaney. ²⁴ Jü barco éntok béja bahue násuk huéiyey, jume bäa maaresim éntok emo tóboktiaka át huehuechey. Bueituk jü jeka ä nankirika huéiyey. ²⁵ Të abe matchuyo, Jesús ámeu yepsak, bahue báata béppa huéesimeka. ²⁶ Huanäi jume discípulom, bahueta béppa huémta bíchakam guómteka, ínel jiaahua:

—¡Jo jü jóusi! Huanärim májhueka chay nookay.

²⁷ Të huanäi Jesús ámeu nónokak, ínel jíaka:

—¡Katem kom éiya! Ínapone ím aane. ¡Katem majhuë!

²⁸ Huanäi Peero ä yómmiak, ínel jíaka:

—Señor, émpotuko, nechë emou bíchaa huéetua, báam béppa.

²⁹ Huanäi Áapo ínel áu jiaahuak:

—Binë huéiye.

Huanäi Peero barcopo kom chépteka, báam béppa huéé táytey, Jesústau bíchaa huéé báreka. ³⁰ Të juka jeka úttiakamta bíchaka ä mámajhuek, entok kom kikkibak táyteka, chay táytey, ínel jíaka:

—¡Señor, nechë jínëu!

³¹ Jesús sep áu mámteka, ä buíssek, entok ínel áu jiaahuak:

—¡Yoreme kaa yúmalasi Diostat éame! ¡Jatchiakasë Diostat éehuäpo kom éiya?

³² Huanäi bempörim barcopo jámuko, jü jeka yánti taahuak. ³³ Huanäi jume barcopo aneihui áhuim rúkteka ä yörey, ínel jíaka:

—¡Tua lütüriapo empo Diosta üüsie!

Jesús Genesaretpo kökoreme tütek

(Mr. 6:53-56)

³⁴ Huanärim bahue huáytana yájaka, Genesaret pueblou kiímuk. ³⁵ Jume yoremem áma jóakame ä tátäyaka, noktam áman bíttuak, síme pueblom beekatana. Huanärim síme kökoreme áu nüpak, ³⁶ entokim jikot áu jiaahuay, ä súpem mantom mayoat jíba mámte rókaka. Huanäi síme jume át mámtekame, türilatakam taahuak.

15

*Juka yoremta jíapsi nanasontume**(Mr. 7:1-23)*

¹ Huanärim Jesústau rúktek, huate escriibam entok pariserom, Jerusaléniu joome, ínel jíaka:

² —¿Jatchiaka jume em discípulom juka yoiyöturim boojoriau kaa johua? Bueítuk katim bábaijma, páanim buä bárëteko.

³ Áapo am yómmiaka ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiaka eme këtchi, juka Diosta nésahuekáhuem kaa johua, yoiyöturim boojoriau enchim jo bárë béchibo? ⁴ Bueítuk Dios nésahueka ínel jiaahuak: “Em áтчay entok em áiye, Akë am yöre, të jábe ä áchaybet entok ä áyebet, bétte nokta am béj-reka ámet nokakátek, kaita át temajeka mëtuna.” ⁵ Të eme ínělem jiaahua: “Jábetaka junne ä áchaybeu entok ä áyebeu ínel jíáteko, jü áy ára enchi ín aniä eyhui, Diostau bíchaa nä näikiala”, ⁶ huanäi íněli jíaka, béja kara am aniaka tatahua, jume áchayhuariam. Íněli jü Diosta nésahui kaita béj-reka tatahua, juka yoiyöturi boojoriau enchim jo bárë béchibo. ⁷ ¿Eme Dios huátihumta Bénasi emo antua! Túisi enchim bétana nookak jü Isaías, ínel jíakari:

⁸ Íri pueblo ä teniay jíba nee yöre, të bem jíapsi mékka inou aane.

⁹ Bueítuk kía béjja, jü bem nee yörehui, doctriinata Bénasim yore ä majtia, juka yoremem nésauta.

¹⁰ Huanäi juka juebena genteta núnuka ínel ámeu jiaahua:

—Akem ä jíkkajaka éntokem át jüneiya. ¹¹ Kaa yoremta nasonte, jü tempo kimume; ál-la jü tempo yeu huéeme, íri ál-la yoremta nanasonte.

¹² Huanäi ä discípulom áu rúkteka, ínel áu jiaahua:

—¿Jachë kaa júneiya? Bueítuk jume pariserom íkái nokta jíkkajaka, kaa túisi ámeu huétchek.

¹³ Të Áapo am yómmiaka ínel ámeu jiaahuak:

—Síme júya óuhuo, téhueka bétana ín Áchay kaa echakäu, nahuamak békti popónna.

¹⁴ ¿Akem am tójja! Liliptimtakam huate liliptim huíksasaka. Bueítuk jü líptitaka täbui líptita huíksimëteko, náhuichikam guójökun kóm huáttinake.

¹⁵ Peero ä yómmiaka ínel áu jiaahuak:

—Itomë ä téjhua, jáchin ä jiau bárëhui, íkái ejemplota.

¹⁶ Jesús ínel jiaahua:

—¿Jachu eme kët juka kaa júneehumta jípure? ¹⁷ ¿Jachem kaa át júneiya? Síme tempo kimume tónáu bíchaa huéiye; chúkula éntok yeu jujuyäutehua. ¹⁸ Të jü tempo yeu huéeme, huáijhua jíapsipo yeu huéiye; íri ál-la juka yoremta nanasonte. ¹⁹ Bueítuk jíapsipom yeu huéiye, jume kaa tü éerim, jü yore suahuame, jü jubeka entok júchi täbui jipureme, jü kaa emo jubeka kía náu jíapsihuame, jü jita ékbuahuame, jü kaa lütüriapo jábetat nokhuame, entok jü Diosta béj-reka béttek nokhuame. ²⁰ Íri síme, juka yoremta nasonte; të jü kaa áu mám báksiaka jíbuähuame, kaa yoremta nanasonte.

*Jámüt Cananeapo joometa Diostat éahui**(Mr. 7:24-30)*

²¹ Jesús jumü yeu sika, Tiro entok Sidón buiärau bíchaa siika. ²² Senu jámut Canaa buiärapo yeu simlataka, chay nokaka ínel jiaahuay:

—¿Señor, Davidta Úusi, nechë nák jiokole! In jámut asoa lemoonio át aneka jiokot áhuä bíttua.

²³ Të Jesús huépul nokta júne kaa ä yómmiak. Huanäi ä discípulom jiokot éaka áu rúktek, ínel jíaka:

—Akë ä simtua, bueítuk itot chäka huéeka chaysime.

²⁴ Áapo am yómmiaka ínel jiaahuak:

—Israel kabaram emo tärulammeune jíba bíttuari.

²⁵ Huanäi áapo áu rúktek, entok tónommia kíkteka ínel áu jiaahua:

—¡Señor, nechë jinëu!

²⁶ Áapo ä yómmiaka ínel jiaahua:

—Kaibu türinake, jume itom usim páanim buä éähui, am úuhuaka ili chüum am mik béchibo.

²⁷ Të áapo ínel áu jiaahua:

—Jehui, Señor; të jume ili chüum bem teko mesapo juka lelebelaik kom huáttemta jünem buabuäye.

²⁸ Huanäi Jesús ä yómmiak, ínel jíaka:

—Empo jámmut, ¡yún emót aika, jü Dios éhuame! Emou yáatunake, tua em ä huáatiä pámani.

Huanäi ä jámut ásoa türilataka taahuak, huämi orapo naateka.

Jesús juebena kökoreme tütek

²⁹ Jesús huämi yeu sika, Galiléa bahue mayoau yepsak. Huanäi júya káhuit jikau sika áma yejtek. ³⁰ Huanäi juebena gente áu rúktek, lolöim, liliptim, múurom, kaa emo mám yekame, entok huate yún kökoreme huériaka. Huanärim Jesústau am rúktiak, ä guókpo. Áapo entok am tütek. ³¹ Ínëli jü juebena gente buére éiyay, múurom nokame bíchaka, jume kaa emo mám yekame türilame, jume lolöim naa kateme, entok jume liliptim bíchame. Huanärim Israelpo Diosta tüisi úttiley.

Jesús naiki miilim jibuätuak

(Mr. 8:1-10)

³² Jesús ä discípulom núnuka ínel jiaahua:

—Juka gentetane jiokolë, bueítukim béja báij taahuare ínomak aneka, entokim buähuaamta kaa jípure, jibuä béchibo. Kaa jibuälame sákatua béchibo éntokne kaa báare. Jáchinai jünem böot katëtek, tébäi tamunake.

³³ Huanäi ä discípulom ínel áu jiaahua:

—¿Jáksute ítapo yún páanim jípure ímí mékka jóa ániapo, simem jóbosi jibuänakre béchibo?

³⁴ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—¿Jaiki páanimsem jípure?

Bempo ínel jiaahua:

—Guoy búsaním, entok ili jaiki kútchum.

³⁵ Huanäi nésahuek, juka genteta buíapo jote sáhueka. ³⁶ Huanäi jume guoybusam páanim núka entok jume kútchum, ínëli Diosta baysausuka, am rébektiaka ä discípulom am mákkak; jume discípulom éntok genteta. ³⁷ Simetakam jibuäk, entokim jóbuak. Huanäi jume lelebelaim yeu békame náu tójjak, guoybusan canajtam tátapunim. ³⁸ Jume jibuäkame éntok, naiki mil ohuimtukaimme, jáamuchim entok ili usim kaa áma náikiaka. ³⁹ Huanäi jume gentem sákatuasuka, barcopo jámuka buiära Magdala téau yepsak.

16

Huépul señaltam áahuak jume pariserom entok jume saduceom

(Mr. 8:11-13; Lc. 12:54-56)

¹ Huanäi jume pariserom entok jume saduceom áhuim rúktek, ä jioptua báreka, señalta téhueka bétana áu aahuaka. ² Të Áapo am yómmiaka ínel ámeu jiaahua:

—Tukariu yúmamta bichätek: “Türi báare jü tiempo”, tem jijia: “Bueítuk jü ánia téeka síkilisi chätu.” ³ Én kethueytana éntok: “Buére jeknake, bueítuk jü ánia téeka síkilisi namu chätu.” ¡Eme lútula Dios huáatemta mamatome! Akem ä täya, juka téeka ániata jáchin ä huéhui; të juka señal taahuata én huémta, ¡katem át jüneiya! ⁴ Jü kaa tü yóremra kaa huépülsi au nüyeme, señalta áu yáaria iaaka nooka; të kayta señalta éntok jípunake, profeeta Jonásta señal jíbba.

Huanäi am tójaka siika.

Jume pariserom levaduura

(Mr. 8:14-21)

⁵ Jume discípulom huáyтана yájaka, jume páanimim kaa nüpak, ámebia kópteka.

⁶ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—¡Akem ä bitcha, jó! Jume pariserom entok saduceom levaduura bétanem emo suaya.

⁷ Bempo éntok ínel éiyay, ínel jíaka:

—Kaa páanim itom nüpakä béchíbo júnel jiaahua.

⁸ Jesús ä jünériaka, ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiakasem ínel éiya? ¡Yoremem kaita súalëram: “Katte páanim jipure”, ti éaka!

⁹ ¿Jachem kaa ámeu huáate, jume mamni páanimmehui, mamni mil yoremem béchíbo, entok jaiki canajtam enchim náu tójakähui? ¹⁰ Entok jume guoybusan páanimmehui, naiki mil yoremem béchíbo, entok jaiki canajtam enchim náu tójakähui, ¿jachem kaa ámeu huáate? ¹¹ ¿Jatchiakasem kaa át jüneiya? Kanne jume páanim béchíbo ínel enchimmeu jiaahua, ál-la jume pariserom entok jume saduceom levaduura bétana; íari bétanem emo suaya.

¹² Huanärim jünëiak, kaa jü levaduura páanim bétana emo suaya sáihuähui, ál-la jume pariserom entok saduceom juka doctrinata yore majtiahumta bétana.

Peero Jesússta yeu buíssek, ä Cristo tíaka

(Mr. 8:27-30; Lc. 9:18-21)

¹³ Jum Cesarea Filipo buiärau yepsaka, Jesús ä discípulom nátemajek, ínel jíaka:

—¿Akim ä jábesä tíiya, jume yoremem, juka Yoremta Üusi?

¹⁴ Bempo ínel jiaahua:

—Huate enchi Juan Bautistá tíiya; huate éntok Elías; huate éntok enchi Jeremías tíiya, ö jamak huate profeetam.

¹⁵ Áapo ínel ámeu jiaahua:

—Emesu, ¿nechem jábesä tíiya?

¹⁶ Símon Peero ä yómmiak, ínel jíaka:

—Émpë jü Cristo, Dios jiápsamta Üusi.

¹⁷ Huanäi Jesús ä yómmiak:

—Yúmalasë al-leehumta jípure, Simmom, Jonásta üusi, bueituk kaa kía jábe yoreme emou yä machiriak, ál-la ín Áchay téhuekapo kátekame. ¹⁸ Ínapone két ínel emou jiaahua, enchine Peero tíiya. Jü téta buëuruta béppa éntokne ín iglesia yöturianake; jü infierno puertam éntok kaibum áa béppa úttiata jípunake. ¹⁹ Enchine am máknake, jume réy nésauri téhuekapo yáabem. Simeta ímí buíapo em súmäu, téhuekapo két súmatunake; entok síme buíapo em búttiakähui, téhuekapo két búttiatunake.

²⁰ Kaabeta am téjhua sáuhuek, jume ä discípulom, áu Cristotukä bétana.

Jesús ä muknakeu am tejhuak

(Mr. 8:31-9:1; Lc. 9:22-27)

²¹ Huanäi naateka Jesús ä discípulom huitti téjhua táytek, buere jóära Jerusaléniu ä huéenakeu úttiatakähui, entok jiokot áu yáanähui, jume tiöpopo yoiyöturim bétana, entok jume sacerdote chë nésahueme entok jume escriibam bétana, entok mëhuaka báij taahuata huéy áu jíabitenakähui. ²² Huanäi Peero áapolaik sékána bíchaa ä nuk sika áamak ettejhua táytek, ínel jíaka:

—¡Señor, emoë jiokolë; bueituk jü emou yáanäu kaa emou huéepo yúmala!

²³ Të Áapo Perotau kúakteka ínel jiaahua:

—¡In bíchápe mékka huéiye, Satanás! Kialë nee teítituabáare, bueituk Diosta nokähue kaa bitcha, ál-la jume yoremem türëu bíchaa jíbba.

²⁴ Huanäi Jesús ä discípulommeu ínel jiaahua:

—Jábetaka junne ino sáu huéé bárëtek, kaa áu beutireka áu tóijnake; huanäi ä kúruj püaktiaka ino sáu huéenake. ²⁵ Entok jábetaka junne ä jíapsihua jínëu báareme, ä tárúnake; entok jábetaka junne jü inot ä éä béchibo jíapsihua tárúkame, ä téúnake. ²⁶ Bueítuk, ¿jítasu áma téúnake jü yoreme, jum ániat ayukamta yóokateko, juka ä jíapsihua éntok ä tárúkateko? Entok, ¿jaikixu ára béjtua jü yoreme, ä jíapsihua béchibo? ²⁷ Bueítuk ínapo jü Yoremta Üusi yebijnake, jum símek béppa ujjorik ín Áchay áttiäpo, entok ä ángelesimmaki. Huanäi huehuëpulam am béjtuanake, jita bem yáakau bétana. ²⁸ Tua lútüriapone ínel enchimmeu jiaahua, huate ímí aneme, katim kókkonake, ál-la taahuata yúmak Yoremta Üusi réytaka yepsamta bíchakätek.

17

*Jesústa tábuiasi ä tahuakäihui**(Mr. 9:2-13; Lc. 9:28-36)*

¹ Búsan taahuarim simsuko, Jesús am nüka, Perota, Jacobota, entok Juan ä sailahua. Huanäi am nuk siika, júya káhuit jikahui bempolaim. ² Huanäi bem bíchäpo tábuiasi áu yáuhuak. Ä pújbahua täata bënasi bélojkosi bíttuy; ä sánkohua éntok tósalisi aayuk, machiriata bënasi. ³ Ímíri Moisés entok Elías ámeu yeu machiak, áamak ettejhua. ⁴ Huanäi Peero Jesústau ínel jiaahua:

—Señor, ¿türi ito béchibo jü ímí anhuame! Enchi ínel éayo, báij jótamte ímí yáanake: huépülak emo béchibo, senuk entok Moiséjta béchibo, entok senuk Elíasta béchibo.

⁵ Ketune áapörík ä nokayo, namu machiriaka am róptiak. Huanäi jíahui namupo jikkaijtuk, ínel jíaka:

—Íri ájária jü ín Üusi ín nákéhui. Áamakne al-leiya; áapöríkem jikkaja.

⁶ Jume discípulom íkái jikkajakam tónommey jáptek. Huanärim buíau tájti kom kóbatek, tüisi májhueka. ⁷ Huanäi Jesús ámeu rúkteka ámet mámtek, ínel jíaka:

—Jáptëem; entok katem májhue.

⁸ Huanäi bempo jikau remteka, kaabetam bitchak, Jesústa ápoloik jíbba.

⁹ Të chúkula júya káhuit kómam sájako, Jesús ám sáhueka ínel ámeu jiaahua:

—Juka enchim bíchakäu, kaabetem ä téttejhua, ál-la chúkula béja kókkolam násuk juka Yoremta Üusi jíabiteko.

¹⁰ Huanäi ä discípulom ä nátëmajek, ínel jíaka:

—¿Jatchiaka júntuk jume escriibam ä úttiä tíiya, júka Elíasta bát yebijnakëhui?

¹¹ Jesús am yómmiak, ínel jíaka:

—Lútüriapo, Elías bát yebijnake; huanäi símeta bemelasi yánake. ¹² Tëne ínel enchimmeu jiaahua, Elías béja yebissuk, të katim ä täyak, ál-lam símeta bem yáa bárëu áu yáuhuak. Ínëli kétchi jü Yoremta Üusi áme bétana jìokot yána.

¹³ Huanäi jume discípulom huitti jünëiak, Juan Bautistata bétana ä nokaihui.

*Jesús táij mukërata tütek**(Mr. 9:14-29; Lc. 9:37-43)*

¹⁴ Juka genteta yún anëu am yájako, senu yoreme áu yepsaka tónommey áu kíkteka ínel jiaahua:

¹⁵ —Señor, ín üusi táij múmukemtë nák jìokolë, tüisi jìokot áu bíbicha; bueítuk juebé-nasi táijpo huehueche, entok juebé-nasi báapo. ¹⁶ Huanäine jume em discípulommeu ä nüpak, të ímëri én tájtim kara ä tüte.

¹⁷ Jesús ä yómmiaka ínel jiaahua:

—¿Eme nat tómti kat-riam kaita sálëram, entok símekut kaa türik joame! ¿Jauhuey tájtisune ikái enchimmet ayukamta enchimmet bit yáatinake jáni? Inohuem ä huéria.

¹⁸ Jesús kuttílasi át nésahuek, jü lemooniotachi. Huanäi íri át yeu siika, jü usitachi. Huanäi naateka tüirilataka taahuak.

¹⁹ Huanäi ä discípulom bempola sékána Jesústau yájaka, ínel áu jiaahua:

—¿Jatchiaka ítapo kara yeu ä béebak?

²⁰ Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Diostat éehuame ilikkik enchim jípure béchibo. Lútüriapone ínel enchimneu jiaahua, eme mojtaasa báchiata béechisi Diostat éätek, iri júya káhuittau ínel jíatek: “Sékänë emo yetcha”, huanäi sékana áu yécha éiyey. Ínëli enchim béchibo kaita kara yáataka tahua éiyey. ²¹ Të jü ilë béna kökoa lemoonio, ayuunopo entok oraciónimmaki jíba yeu sisime.

Jesús ä mënäu bétana júchi nookak

(Mr. 9:30-32; Lc. 9:43-45)

²² Galiléa buiärapo bempörim aneyo, Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Ínapo jü Yoremta Üusi yóremem mámpo tóijna. ²³ Huanärim ä mënake; të báij taahuarim huéy jíabitenake.

Huanäi bempo tüisi sirokoka taahuak.

Tiöpo impuestom béjtuahuame

²⁴ Capernaum pueblou am yájako, Perotahuim yájjak, jume impuesto tómita náu totojame, ínel jíaka:

—¿Jü enchim Maestro kaa am bébejtua, jume guoy dracmam?

²⁵ Áapo am yómmiak:

—Jeehui.

Huanäi jóapo ä kibakek, Jesús bát au nookak, ínel jíaka:

—¿Jáchisë ä bitcha, Simmom? Jume ímí buíapo réyesim, ¿jábetasum ä úuhua, juka impuesto tómita: jume bem jóapo uusim, ö jume kaa áma joomem?

²⁶ Peero ä yómmiak, ínel jíaka:

—Jume kaa jóapo joomem.

Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Júnëli jume usim jóapo joomë béja kaita béjtua. ²⁷ Júnentaka junne, kaa am omtinakë béchibo, bahuehuë sika anzuelota áman jímma. Huanäi juka kúchuta bát em yeu huíkekäu, Akë ä nüye huanäi ä tem étapokätek. Huanäre áma ä téunake, tómi estaterota. Íkäre nüka am mákka, íno béchibo entok émo béchibo.

18

¿Jábesu chë jü yöhue?

(Mr. 9:33-37; Lc. 9:46-48)

¹ Júnaköri jume discípulom Jesústau yájaka, ínëlim áu jiaahua:

—¿Jábesu chë júne áma yörisi machi, jum téhuekapo Diosta réy nésahuepo?

² Huanäi Jesús ili usita núnuka, áme násuk ä kétchak. ³ Huanäi ínel jiaahua:

—Lútüriapone ínel enchimneu jiaahua, kaa júchi ili usim bénasi emo nükatëko kaibem aman kimunake jum Diosta téhuekapo réy nésahuepo. ⁴ Júnensan jábetaka junne kaa áu buérialëka ï ili usi ténasi áu nüyeme, iri júnen chë yöhue jum Diosta téhuekapo réy nésahuepo. ⁵ Entok jábetaka junne, juka ili usita ilë bénnak ín téhuampo mabetakame, nee mabeta.

¿Jiokot áu huéenake, hua yoreme yore jioptuamtahui!

(Mr. 9:42-48; Lc. 17:1-2)

⁶ Jábe junne usi il-lichim nee súaleme, kaa türük am yáatuakame, chë türi éiyey, buru molino tétata kutánaapo át súmaka bahuéu kóm jímmaahuako. ⁷ Jiokot maachi, jume ániat kaa türüküu yore jioptuame béchibo! Bueítuk úttia júkai ayunakëhui, të jiokot áu huéenake, hua yoreme yore jioptuamtahui!

⁸ 'Á junëlitunakey, jume em mámam entok em guókim kaa türüküm bíchaa enchi am huéria báareyo, Akë am chúktiaka mékka am guötia. Bueítuk chë türínake, kaa mámaka entok kaa guókeka yü jíapsihuäu em huéenakëhui, të kaa yúmalam mámaka entok yúmalam guókeka táijta kaa tutukëu em jímmaanähui. ⁹ Bueítuk empo, em pusim

kaa türik enchi yáatua báareyo, yeuhuë am huíkka mékka am jímma. Bueituk chë türinake, huépülam puseka yü jíapsihuäu em huéenakëhui, të kaa guoyim puseka táijta kaa tutukëu em jímmaanähui.

Kabara täruri ejemplo

(Lc. 15:3-7)

¹⁰ '¡Tüisem át suuhua! Kaabe kía kaitapo am bínnake, huépülak junne, ímëi ili uusim. Bueituk jume bem ángesim téhuekapo ín Áchay pújapapo jíbam aane. ¹¹ Bueituk ínapo jü Yoremta Üusi jume emo tärulamene jínëu báreka äbo yebij-la.

¹² '¡Jáchisem ä bitcha? Senu yoreme cienim kabaraka, të huépülak täruko, ¿jachu kaa jume noventa y nuevem tösika júyat náa huée táytinake, huaka áu tärukamta jariaka?

¹³ Të ínëli huémta násuk ä tiákätek, lütüriapone ínel enchimneu jiau báare, chë júne al-lenake, hua kabara áu täruka tëihuakamta bétana, huame noventa y nuevem kaa emo tärukame béppa. ¹⁴ Ínëli këtchi, jü enchim áchay téhuekapo anemta nésau éeri, jume il-líchim ímí aneme, kaabeta áu tärü íaa, huépülak junne.

Jáchisu jíjjiokorihua jü hermaano

(Lc. 17:3)

¹⁵ 'Bueituk Cristota súalhuäpo émomak aanik, kaa türik émou ä yáako, empo éntok áapo emepolem aneka, kuttilasë áu nooka. Enchi ä jikkajako, Cristota súalhuäpo émomak anikë yölataka tahuanake. ¹⁶ Të kaa enchi ä jikkajako, huépülak ö guoyimë émomak huéria; bueituk guoyim ö bájim jikkajäpo síme noki lütüriatata tahuanake. ¹⁷ Të bempörim kaa ä jikkajako, iglesiapo náu aneme téjhua. Huanäi iglesiapo náu anim kaa ä jikkajako, jume kaa judíom entok publicanom bénasë ä jípunake.

¹⁸ 'Lütüriapone ínel enchimneu jiaahua, símeta ímí buíapo enchim súmakähui, áman téhuekapo kët súmatunake, entok símeta ímí buíapo enchim búttiähui, áman téhuekapo kët búttiaturake.

¹⁹ 'Júchine ínel enchimneu jiaahua, eme guoyika, nanabeu éaka, ímí buíapo jita júne aahuätek, akem ä yáariana, ín Áchay téhuekapo anemta bétana. ²⁰ Bueituk ják junne, guoyika ö bájika ín téhuampo náu anemmaki, huämíne ínapo áme násuk aane.

²¹ Huanäi Peero áu rúkteka ínel áu jiaahua:

—Señor, ¿jaikisísune ä jiokorinake jáni, juka ín hermaano kaa türik inou ä yáako? ¿Guoy búsanisi?

²² Jesús ínel áu jiaahua:

—Èe; kaa guoy búsanisi jíbba, ál-la setenta guoy búsanisi.

Jume guoyika huikiriamé

²³ 'Íari béchíbo jü téhuekapo réy nésauri senu réyta benna. Íri jume áu tékipanoame núnnuk, bempörim juka bem huikiriäu am jünerianakë béchíbo. ²⁴ Huanäi cuentam ä jo táytek, huépülaka áu yeu tóijhuak, guoj mamni mil talentom ä huikiriamé. ²⁵ Íri kara áu béjtuaka taahuak. Huanäi ä tekohua át nésahuek ä nénkinä béchíbo, ä jubiahua, ä úusihuam, entok símeta ä áttiahua, junëli ä huikiriäu béjtuanä béchíbo. ²⁶ Huanäi jü tekipanuario ä tekobeu tónommia kíkteka, tüisi jiokot áu nookak, ínel jíaka: “In teeko, yánti jíapsekë nee boobíchaihui. Ínapone símeta enchi béjtuanake.” ²⁷ Huanäi jü tekipanuariota teeko, jíapsi sóokteka ä búttiatebok, entok ä huikiriäbet ä jiokorek. ²⁸ Huanäi yeu sika, senuk tékilpo ä jáláihua téhuak, cien denariom ä huikiriamta. Huanäi kutánapo át chátuka ä jíabi mëay, ínel áu jíaka: “¡Juka em nee huikiriähue nee bejtua!” ²⁹ Huanäi jü tekohuäpo ä jáláihua, guókpo áu tónommia kíkteka, tüisi jiokot áu nookak, ínel jíaka: “Yánti jíapsekë nee boobíchaihui. Ínapone símeta enchi béjtuanake.” ³⁰ Të áapo kaa báarek, ál-la carcelpo ä yéchatebok, juka ä huikiriäu ä béjtuäu tájti. ³¹ Jume áamak tekipanuariom juka áma huémta bíchaka, tüisim sirokaka taahuak. Huanärim bem yoturibeu sájaka ä ettejhuariak, juka símeta áma yeu sikamta. ³² Huanäi ä tekohua ä núnuka, ínel áu jiaahua: “¡Tekipanoalero kaa tü yóreme! Símeta huaka em

nee huikiriäune enchi át jiokorek, inou enchi jiokot jíakä béchibo. ³³ ¿Jachë kaa két ínëli ä nák jiokoli máchiakay, juka em jálai, enchi ín nák jiokolekä Bénasi?" ³⁴ Huanäi ä tekohua omteka, jume yore bébebame mámpo ä tójjak, simeta ä huikiriäu ä béjtuäu tájti.

³⁵ Jesús ínëli jiaahuak:

—Ánëli kétchi, jü téhuekapo ín Átchay két ínëli enchim yáanake, juka enchim béj-reka ayukamta kaa chíkti jíapsimak enchim ä jioköreko juka em hermanota.

19

Jesús divorciota bétana am majtia

(Mr. 10:1-12; Lc. 16:18)

¹ Chúkula Jesús íkái nokta noksuka, Galiléa buiärapo yeu sika, Judea buiärau bíchaa siika, Jordán bathue huáyтана. ² Juebenara gente áa sáu sájjak. Huämiri jume kökoreme tütek.

³ Huanärim áu yájjak, jume pariserom, ä jioptua báreka, ínel jíaka:

—¿Jachu yoremta béchibo türi jáni ä jubi ä jímmaanakëhui, kía jita béchibo junne?

⁴ Áapo am yómmiaka ínel jiaahua:

—¿Jachem kaa ä nok-la, juka jiojteta? Bueítuk júnakoy ániata naateyo, “outa entok jámutta yáuhuak”. ⁵ Entok két ínel jiaahua: “Íari béchibo jü yoreme ä áchayhua entok ä áyehua tösika, ä jubibeu rúkteka áamak jíapsinake. Huanärim ínëli huépülak náu takahuanake.” ⁶ Júnëlim béja katim náapat guooyi, ál-lam náu huépülak takaanake. Juka Diosta náu rúktiakähui éntok, jü yoreme kaibu am náikimtenake.

⁷ Inëlim áu jiaahua:

—¿Jatchiaka júntuk Moisés ä jímmaaka divorcio jiösiata ä mák nésahuek?

⁸ Áapo ínel ámeu jiaahua:

—Enchim námakak jíapsekä béchibo jü Moisés junëli ä yáatebok, jume enchim jáamuchim enchim guötianake bétana. Të tua kësampo naateka kaa junëli huéiyey. ⁹ Ínapone ínel enchimmeu jiaahua, jábe ä jubi tábui yoremтамak áhuä náyotek ára ä jímma. Kaa ä junëlituko, ä jubi jiösia divorciota ä mákaka tábuik jubekátek, adulterio kúlpata jípureka tatahua; entok jábe juka jímmata jubekame két jíba júkái kúlpata huériunake.

¹⁰ Huanäi ä discípulom ínel áu jiaahua:

—Ä ínëlitunakey, kaa áma huétche, jü emo jubiahuame.

¹¹ Huanäi Áapo ínel ámeu jiaahua:

—Katim simetaka áma yuuma, ä mabet béchibo, ál-la huame Diosta bétana jünee-huamta mabetame. ¹² Bueítuk huate yoremem jauhuey júne kaa jujube; bempo júnel yeu tómtla. Huate entok tua káponim, yoremem ínel am yáalä béchibo; huate entok bempo ínel emo yáala, kaitat obisi éaka, juka Diosta tékil joo béchibo. Juka íkái mabetakame áma áu yumäu jüneriaka ä yáanake; jíba türi éläposu jauhuey júne kaa jubnake.

Jesús tühuata ili usim mákka

(Mr. 10:13-16; Lc. 18:15-17)

¹³ Huanäi ili usim áu tóijhuak, áme béppa mámtéka Diostau am buanianakë béchibo; të jume discípulom kutti ámet nónokak, Jesússta kaa múksi bít íaaka. ¹⁴ Të Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Akem am tójja jume ili usim éläposum ínou kannake. Katem júkái am úuhua, bueítuk Diosta téhuekapo réy nésauta, bempom ä áttiak.

¹⁵ Huanäi áme béppa mámtéka yeu siika, jum ä aneïpo.

Jü riko jübua yötume

(Mr. 10:17-31; Lc. 18:18-30)

¹⁶ Huanäi senu áu yepsaka ínel áu jiaahua:

—Türi Maestro, ¿jita tühuatasune yáanake jáni, juka yü jíapsihuamta jípu béchibo?

¹⁷ Áapo ínel áu jiaahua:

—¿Jatchiake nee türi tíiya? Kaabe éntok türi, Dios jíbba. Të empo jíapsita ayukäu kibak bárëtek, Diosta nésahuim, Akë am ëeria.

¹⁸ Júnel áu jiaahua:

—¿Jíta nésaurim?

Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Katë yore súuhua. Jubekë kaa täbuimak jíapsa. Katë ékbua. Katë kía jábetat nooka.

¹⁹ Juka em átchay entok em áiye, Akë am yöre; éntoke juka emo Bénasi yoremta emo Bénasë ä ériaka ä bínnake.

²⁰ Jü jübua yötume ínel áu jiaahua:

—Íkai simetane ëeriala ín usitukäpo naateka. ¿Jita éntok júchi ínou bëye?

²¹ Jesús ínel áu jiaahua:

—Empo tua lútula jíapsi bárëteko, sikë juka simeta em jípurëu nénkaka, poloobem ä miika. Huanäre äbo sika ino sáu huéiye. Inëlë simeta joaka, áman téhuekapo ä jípunake, juka juebenak béj-remta.

²² Íkai jíkkajaka jü jübua yötume, kaa al-leaka siika; bueítuk yún jita jipurey, rikotukay.

²³ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua, ä discípulommehui:

—Tuane lütüriapo ínel enchimmeu jiaahua, tepa obiachi jü riko jum téhuekapo réy nésahueu kibak béchíbo. ²⁴ Júchine ínel enchimmeu jiaunake, chë júne kaa obiachi jü kameyo jiikia pusimpo áman ä huéenakë béchíbo, juka rikota téhuekapo Diosta réytaka nésahueu huéenake béppa.

²⁵ Jume discípulom íkai jíkkajaka, tepam guómtilatata taahuak, ínel jíakari:

—¿Jábesu éntok béja ára jínëutaka tahuanake jáni?

²⁶ Huanäi ám bíchaka Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Jume yoremem béchíbo ïri tepa obiachi; të Diosta béchíbo kaita obiachisi maachi.

²⁷ Huanäi jü Peero ä yómmiaka, ínel áu jiaahua:

—Señor ítapo ëni, simeta itom jípurëu tóij-la; huanäite emo sáu kaate. ¿Jítasute, én, jípunake?

²⁸ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Tua lütüriapone ínel enchimmeu jiaahua, júnakoy béja simeta bemelasi tahuako, ínapo Diosta Üusi tua réytaka bankot yejteko jum símek béppa ujjorikuu, eme ino sáu rejtilame, ámanïrem két jume dooce rey bankommet jotenake. Jume Israelta dooce tribum béchibem jueezimtunake. ²⁹ Jábe junne juka ä jóuhua, ö áamak huéri, ö ä áchayhua, ö ä áyehua, ö ä jubiahua, ö ä usihua entok buíata, ín téhuam béchíbo ä tójakame, cientota béekisi áa béppa ä mabetnake, Diosta bétana, éntok két juka yü jíapsihumta. ³⁰ Të juebénaka bát kateme chúkulam kannake; jume chúkula kateme éntok bát kannake.

20

Párasim etpo tekipanuame

¹ Jü téhuekapo réy nésauri éntok áchayhuari yoremta familiaka bënna. ïri kethueytana yeu siika, tekipanuariom tákia báreka, ä huajpo páras takam chúktianakeme. ² Huanäi am tákiaka ámemak áu nok tütek, senu táapo huépul denariota am béjtua rókaka. Huanäi ä huajpo párasim ayukäu am bíttuak. ³ Chúkula kethueytana bátaním ják jiy júchi yeu siika. Huanäi huatem bitchak, kaita joaka, plaazapo jokame. ⁴ Huanäi ínel ámeu jiaahua: “Emem ket áman kaate, jum huajpo párasim ín él-lähui. Ínapone juka tua enchim kobanakeu enchim béjtuanake.” Huanäi bempo áman sájjak. ⁵ Abe lúl-la yejtey júchi yeu siika, entok kúpteyo abe bájim jiayo; huanäi két alë Bénasi aayuk. ⁶ Entok abe mamnim jiy júchi yeu siika. Huanäi huatem kaita joame téaka, ínel ámeu jiaahua: “¿Jatchiakasem kaita joaka síme táapo ímí aane?” ⁷ Bempo éntok ínel áu jiaahua: “Bueítuk kaabe itom tákiala.” Huanäi áapo ínel ámeu jiaahua: “Emem két áman kaate, jum huajpo párasim ayukähui; huanäine juka tua enchim kobanakeu

enchim béjtuanake.”⁸ Huanäi tukariu yúmako, jü yöturi huajpo párasim áttiakame, ä móoromabeu ínel jiaahua: “Jume tekipanuame núnuka am béjtua, huépul taahuata, jume chúkula naatekame bátchu, jume bát naatekammeu tájti.”⁹ Huanäi jume abe mamnim jiaj áman yájakaihui, hueepulakam huépul denariota mabetak.¹⁰ Jume bát tékiliu kimukame áman yájaka chem yún emo béjtua máchiley; të bempom két hueepulakam huépul denariota mabetak.¹¹ Huanärim ä mabetaka éhuil náu nookay, juka familiatau yöturita béj-reka,¹² ínel jíaka: “Ímëi chúkula kimukame senu orata jíbam tekipanuala, éntoke jíba ito bénasi am béjtuala, jítattareka entok bétte tékilta sime táapo itom yáalatuk junne!”¹³ Huanäi áapo am yómmiaka huepülakuu ínel jiaahuak: “Amigo, kaitane enchi úuhua. ¿Jachune kaa nokta émomak yáuhua, huépul denariota enchi béjtua rókaka?”¹⁴ Juka em áttia nukë siime; të íkai chúkula kibakekamtane em mabetakäu béekiknä béjtua báare.¹⁵ ¿Jachune kaa lútüriata jípure, juka ín áttia ín yáa bárë páman ín yáanakëhui? Ö, ¿empo envidiata jípure jáni, ín tü yóremtukä béchibo?”¹⁶ Ínëli jume bát kateme chúkulam kannake; të jume chúkula kateme, ímëi bát kannake. Bueitukim juebenna, jume núnurim; tërim ilikki, jume yeu púarim.

Jesús ä muknakeu júchi jüneriatebok

(Mr. 10:32-34; Lc. 18:31-34)

¹⁷ Jesús buere joára Jerusaléniu jikau sika, ä dooce discípulom naatepola am núnnuk. Huanäi böot huéeka ínel ámeu jiaahua:

¹⁸ —Ímëte Jerusaléniu jikau kaate. Ínapo jü Yoremta Üusi éntok jume tiöpopo chë nésahueme entok escriibam mámpo tóijna. Huanärim nokta át chúpanake, ä mënä béchibo,¹⁹ entokim kaa judíom mámpo ä tóijnake. Jiokochim ä joaka ä bemmuchanake. Huanärim kúrusit ä poponnake; të báij taahuarim huéy jíabitenake.

Jacobota entok Juanta áye aahuähui

(Mr. 10:35-45)

²⁰ Huanäi jü Zebedeota üusim áye ä asoammaki Jesústau rúkteka, áu tónommia kíktek. Huanäi senu huémta áu aahuak.²¹ Áapo ínel áu jiaahua:

—¿Jítasë huáatia?

Jü jámut ä yómmiak:

—Ímëi ín guoy asoam, ámechë nésahue, bueituk réytaka em nésahuepom émomak jotenake, huépülaka bátatana, senuk éntok míkötana.

²² Huanäi Jesús ä yómmiaka ínel áu jiaahua:

—Katem jünei ya jita enchim aahuähui. ¿Jachem juka báasopo ín jínakeu ára ínomak jýe? ¿Jachu emëe juka jiokot anhuamta ín innënakeu ára ínomak ä innëa?

Huanäi bempo ä yómmiak:

—Jeehui, ámate yuuma.

²³ Áapo ínel ámeu jiaahua:

—Lútüria báasopo ín jínakeu ára enchim jínakëhui, entok juka jiokot anhuau ín innënakeu arem ínomak ä innëa. Të senuk bátatana entok míkötana, ino náapo jábem jotenakëhui, kanne ínapo ä jípure, juka jábem ín ä máknakëhui; ál-la jü ín Átchay áma am náikiala, jume íari béchibo yeu púarim.

²⁴ Jume guojmamni discípulom íkai jíkkajaka ámehuim öomtek, jume guoyika emo sailakammehui.²⁵ Huanäi Jesús am núnuka ínel ámeu jiaahua:

—Jüneäm, jume yáura tékiata naciónimmeu jípureme, bem nésahuepom úttiapo kaa türihuamta ámeu johua, entok jume buéresi emo jípureme úttiapom áme béppa nésahue.²⁶ Të enchim násuk kaa ínëlitunake, ál-la hua enchim násuk áu yö joame, íri jume huatem nésauta jorianake.²⁷ Bueituk jábe enchim násuk bát huériata jípu báareme, íri huatem bétuk áu jípunake, nésauta am joriaka.²⁸ Ínapo jü Yoremta Üusi äbo yepsak, kaa nésauta jabeta nee jooria íaaka, ál-la simem nésauta joria báreka; entok simem béchibo muk báreka ä jíapsi tójjak, juebenam jínëu báreka.

*Guoy liliptim bíchaka taahuak**(Mr. 10:46-52; Lc. 18:35-43)*

²⁹ Jum pueblo Jericópo bempörim yeu sájako, juebena gente áme sáu sájjak. ³⁰ Jesústa áma huam huéy, guoy liliptim böo mayoat jokay. Huanäi ä jikkajakam kusisi cháchayek, ínel jíaka:

—¡Señor, Davidta Üusi, itomë nák jiokolë!

³¹ Jü gente éntok ámet kutti nónokak, kaa múksi am jiau sáhueka; të bempo chë júne úttiaka chaayey, ínel jíaka:

—¡Señor, Davidta Üusi, itomë nák jiokolë!

³² Huanäi Jesús kíkteka am núnuka, ínel ámeu jiaahua:

—¿Jítasem enchimmeu nee yáa ïa?

³³ Bempo ínel áu jiaahua:

—Señor, itom pusimte étapo ïaa.

³⁴ Huanäi Jesús am jiokoleka, pújpo ámet mámtek. Huanärim sep bíchaka taahuak, entokim áa sáu sájjak.

21

*Yólataka Jesústa buere jóära Jerusaléniu kibakëhui**(Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)*

¹ Buere jóära Jerusaléniu jëla am kateyo, jum pueblo Betfagéhuim yájjak, káhui Oliivou kaa mékka. Huanäi guoy discípulom áman bíttuak, ² ínel ámeu jíaka:

—Ili jóära itobeu kátekáhuem kaate. Huanärem buruta áma chákamta téunake, ili buruta jípuremta. Akem am búttiaka äbam huéria. ³ Të jábeta jáchin enchimmeu jiy, ínelem áu jiaunake: Jü Señor am huáatia; läutite äbam nóttianake.

⁴ Síme ïri yeu siika, áhuä chúpanakë béchíbo, juka profetata nokakähui, ínel ä jíako:

⁵ Inëlem áu jiaunake, jü buere jóära Siónpo jóakammehui:

“Ími emou huéiye, jü em réy,

kaa áu chëhualeka, buru jámuttat yetsimeka,

ili buuru animal asoari ára púaktemtachi.”

⁶ Huanäi jume discípulom áman sájaka, Jesústa nésahuekä páman ä yáuhuak.

⁷ Huanärim juka buru jámutta nüpak, entok juka ili buruta; ímirim jume bem mántom áme béppa óorek. Huanäi Áapo áme béppa yejtek. ⁸ Jü gente éntok tüisi juebénakay. Huanärim bem mántom böot tösakay; huate éntok júya sáhuatam chúktiaka böot ä huáttiasakay. ⁹ Jü gente bát kateme entok áa sáu kateme chayekam ínel jiaahuay:

—¡Buéresi al-leehuame Davidta Üusi béchíbo! ¡Jü Señorta téhuampo äbo huéeme, tüisi buére al-leehuame áa béchíbo! ¡jikat bétana huéiye, jü buére al-leehuame!

¹⁰ Jerusaléniu ä kibakeko, síme áma jóakame tüisim al-leaka áu yeu sájjak, ínel jíaka:

—¿Jábesa ïri?

¹¹ Huanäi jü gente ínel jiaahuay:

—Íri Jesús, jü profeta pueblo Nazaret Galiléa buiärapo joome.

*Tiöpopo kaa türík joame yeu béebak**(Mr. 11:15-19; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)*

¹² Jesús jum Diosta tiöpopo kibakeka, símem jita áma nénenkame entok jita áma jínnume yeu am béebak, entok jume tómita áma nakuliame mesam am móbektiriak, entok guókohuim nénenkame sila-bankom mékka am huötiriak. ¹³ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Ínel jïojteri: “Jü ín káari, oración áma jojohua kári ti téhuaana”; të eme, tómi lak-ron káu guójoriata bénasem ä jípure.

¹⁴ Huanärim jum tiöpopo áu yájjak, jume liliptim entok lolöim; huanäi am tütek. ¹⁵ Të jume sacerdotem chë nésahueme entok escriibam, juka buéresi jita ä joäu ä bíchaka,

entok jume usim tiöpopo chay nokaka ínel jíame: “¡Buére al-leehuame Davidta Üusi béchibol”, huanärim öomtek. ¹⁶ Huanärim ínel áu jiaahua:

—¿Jachë am jíkkaja, juka ímëi nokähui?

Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Jeelui. ¿Jachem jauhuey júne kaa ä nok-la, juka jïojteta? Bueïtuk íneli jiaahua:

Jume ili usim entok jume chëyeme tempo, ímëri chë yúmalasi enchi am yörinakë béchibo tüise am buiktuala.

¹⁷ Huanäi buére jóäraapo am tójaka yeu siika, pueblo Betaniau bíchaa; huanäi huämi taahuak.

Chuna óquotat bétte nooki

(Mr. 11:12-14, 20-26)

¹⁸ Kethueytana buére jóärau nótteka tébäurek. ¹⁹ Chuna ógota böo mayoat huéekamta bíchaka, áu rúktek; të kaita át téuhuak, kía sáhuam jíbba. Huanäi ínel áu jiaahua:

—¡Jauhuey júne kaa júchi takanake!

Huanäi sep huaakek, jü chuna óguo. ²⁰ Jume discípulom íkai bíchaka, buére éakam át guómtilatata ínel jiaahuay:

—¿Jáchisu ïri chuna óguo sejchúkti huaakek?

²¹ Jesús am yómmiaka ínel ámeu jiaahua:

—Lütüriapone ínel enchimëu jiaahua, eme Diostat éaka kaa kóm éátek, katem kía íkai chunammeu ín yáakäu jíba ára jo éiyey; ál-lem ínel áu jíakátek, ï júya káhuii: “Sóoktekë bahuéu emo jímma”, huanäi junëli áu yáa éiyey. ²² Símëta oraciompo súaleka enchim aahuäu, akem ä mabetnake.

Jesústa yäura

(Mr. 11:27-33; Lc. 20:1-8)

²³ Tiöpou ä yepsako, jume chë áma nésahueme entok jume pueblopo yoiyöturi nésahueme Jesústahuim rúktek, huatem ä majtiayo. Huanärim ínel áu jiaahua:

—¿Íta yäurasë jípureka íkai johua? Entok, ¿jábesu enchi ä mákkak, íkai yäurata?

²⁴ Jesús am yómmiaka ínel ámeu jiaahua:

—Ínapone két enchim temajjnake. Enchim nee yómmiako, ínapone két enchim téjhuaanake, jita yäurata jípureka íkai ín joähui. ²⁵ Jü Juanta yore batöhui, ¿jákübosu huéiye? ¿Téhueka bétana, ö yoremem bétana?

Huanäi bempo náu nookay, ínel jíaka:

—Bueïtuk téhueka bétana ti itom jiayo, Áapo ínel ítou jiaunake: “¿Jatchiaka jüntukem kaa ä súalek?” ²⁶ Yoremem bétana ti itom jiaay éntok, pueblotata májhue; bueïtuk símetakam Juanta profeetapo jípure.

²⁷ Huanärim Jesústa yómmiaka ínel áu jiaahua:

—Katte jüneyia.

Huanäi Áapo két ínel ámeu jiaahua:

—Ínapone két kaa enchim téjhuaanake, jita yäurata jípureka íkai ín joähui.

Guoy usiarim ejemplo

²⁸ Jesús ínel ámeu jiaahuak:

—Të, ¿jáchisem ä bitcha? Senu yoreme guoyim üusekay. Jü huépülakuu rúkteka ínel áu jiaahua: “In üusi, ï taahuarichë áman párasim ayukäpo tekipanua.” ²⁹ Áapo ä yómmiaka ínel jiaahua: “¡Kanne báare!” Të chúkula áu temajeka ä éäpo nótteka áman siika. ³⁰ Jü senukuu rúkteka két ínel áu jiaahua. Huanäi áapo ä yómmiak, ínel jíaka: “Jeelui, Señor, ámanne huéenake.” Të kaa áman siika. ³¹ Jume guoyika sáihuakame, ¿jábesu ä áchay nésahui yáuhuak?

Bempo ínel jiaahua:

—Jü bát sáihuakame.

Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Lútüriapone enchim téjhua, jume publicanom entok jume jáamuchim júyapo yorememmak rejteme enchimpachim áman kaate, jum Diosta réytaka nésahuëhui. ³² Bueítuk Juan enchimueu yepsak, böot lútula huémta huériaka; të katem ä susualek. Të jume publicanom entok jume jáamuchim júyapo yorememmak rejteme, ímëi ál-la ä susualek. Eme éntok íkái bíchaka junne, katem emo jíapsi kúaktiak, ä súal béchíbo.

Jume kaa tü yóreme tekipanualerom
(Mr. 12:1-12; Lc. 20:9-19)

³³ 'Akem ä jíkkaja, juka täbui ejemplota: Yoreme familiakamta bétana. Ä huajpo páras óuguom jábuaka am kóräituak. Párasim áma bähua nunühuamta yáaka, tétam náu cháiyak, mejikat tájti símeta bít béchíbo.

'Huanäi huatemmeu ä perentaka, mékka bíchaa siika. ³⁴ Huanäi páras takam chúktianäu yúmako, jume ä sáhuëhuim áman bíttuak, ä huajpo párasim suayammehui, juka huajpo yeu huémta am mabet íaaka. ³⁵ Të jume tekipanualerom jume áman bíttuarim buíseka, huépülakim tüisi kökosi yáuhuak; senuk éntokim mëak; senuk éntokim tétammey mámaasuk. ³⁶ Júchi Bénasi ä sáhuëhuim chë búrum áman bíttuak; të jume tekipanualerom jume bát áman bíttuahuakame Bénasim am yáuhuak.

³⁷ 'Íkái símeta yeu simsü násuku, ä úsihua áman bíttuak: “In úusi ál-lam yörinake”, ti jíaka. ³⁸ Të jume tekipanualerom, juka huajta áttiakamta úusi bíchaka, náhuim ettejhua ínel jiaahua: “Íri jü símek áttiaka tahuaseme. Binem kaate; atä mënake. Huanäite ítapo símemak tahuanake.” ³⁹ Huanärim páras etpo yä huíkeka ä mëak.

⁴⁰ Jü yöturi páras etta áttiakame yepsakätek:

—¿Jáchisu am yáanake jáni, jume tekipanualerom?

⁴¹ Inëlim áu jiaahua:

—Jume kaa türík jíapsekame, kaa am jíokoleka am súanake. Huanäi juka páras etta tattábuim mámpo ä tóijnake, bueítuk tiempota yúmák ä mabet éäu, ä béjtuanä béchíbo.

⁴² Jesús ínel ámeu jiaahua:

—¿Jachem jauhuey júne kaa ä nok-la, juka Diosta noki jíojteta? Ínel jiamta:

Jume káateme, juka tétatam türík yeu tahuariak.

Íri téta éntok ejkinapo nahuataka yeu simla.

Jü Señor íkái yáala.

Íri itom bíchápo buériasi maachi.

⁴³ Huäri béchíbone ínel enchimueu jiaahua, jü Diosta réy nésauritem úuhuana. Huanäi täbui gente ä mákna, Diosta éä páman türík taka báareme. ⁴⁴ Jábetaka junne, íri tétata béppa huéhekame jámtiatunake; të jü téta senuk béppa kóm huéhekätek jótasi ä tutujnake.

⁴⁵ Ä ejemplom jíkkajaka jume sacerdotem tíöpopo chë nésahueme entok jume pariserom jünéakam taahuak, bempörim bétana ä nokáihui. ⁴⁶ Të jáchin bem ä buíjnakeu áachim ä jariay; tem pueblota májhuey, bueítuk bempom ä profetatukä bétana ä täyay.

22

Pajko bóoda ejemplo

¹ Jesús am yómmiaka júchi ámeu nookak, ejemplommei, ínel jíaka:

² —Jü Diosta téhuekapo réy nésauri, senu réyta bóoda pajkota yáakä Bénna, ä úusi béchíbo. ³ Huanäi ä sáhuëhuim náasam bíttuak, bóodau néjunrim núnu béchíbo; të ímëi katim áman kat bábarek. ⁴ Huanäi júchi huatem ä sáhuëhuim áman bíttuak, ínel jíaka: inëlem ámeu jiaahua, jume néjunrimmehui: “In toorom entok animaalim áahuikam súasuri; buáhuamtane béja yáatebosula. Síme béja huéchiapo óorek. Bóodahuem äbo kaate.” ⁵ Të bempo kaa áman kat báreka sájjak, senu ä huasau bíchaa, senu éntok ä tékil bít báreka siika. ⁶ Huate éntok, jume áman sáyuakame buíseka, kökosi am yáaka am súuhuak. ⁷ Jü réy íkái jíkkajaka öomtek. Huanäi ä yún sontarom áman bíttuaka am

súatebok, jume huatem mäakame entok bem jóära am táariak. ⁸ Huanäi ä sáhuemmeu ínel jiaahua: “Jü pajko bóoda béja yúmalasi huéchiapo óorek; të jume néjuntaka áman kannakeu katim áma näikiapo yúmalatukay. ⁹ Ámanem kaate, jume böom päkun bíchaa yeu katemmechi. Huanärem símem enchim tíäu bóodau núnnu.” ¹⁰ Huanäi jume sáyhuame böommet yeu sájjak. Símem jume bem tíakáhuim náu tójjak, tü yóremem entok kaa tü yóremem. Huanärim áma tápunak, jume bóodau néjunrim.

¹¹ Huanäi jü réy áman kibakek, jume néjunrim bíchaka senu yoremta áma téuhuak, kaa bóoda súpem súpemkamta. ¹² Huanäi ínel áu jiaahua: “Amigo, ¿jáchise äbo kibakek, kaa bóoda súpem súpemka?” Huanäi áapo kaa jáleka taahuak. ¹³ Huanäi jü réy ínel ámeu jiaahua, jume sáyhuammehui: “¡Akem ä súmma, guókpo entok mámpo! Huanärem päkun bíchaa ä jímma, kut huathuattéhui. Huämíri buannake, támim kumeka.” ¹⁴ Bueítuk juebenamme jume núnurim; tem ilikki jume yeu púari.

Yäura impuestom

(Mr. 12:13-17; Lc. 20:20-26)

¹⁵ Jume pariserom sájaka náu ettejhuak, kaa ínel ä éäpo jita ä nokay ä jaatia báreka. ¹⁶ Bem discípulomim áu jaasek, herodianommaki, ínel jáka:
—Maestro, jüneate lútüriata em türéhui, éntoke lútula lútüriay Diostau bíchaa huémta am majtia; éntoke kaabeta bétana emo suaya, bueítuk juka yoremta, ä júlébénapo, katë ä bíchaka át suuhua. ¹⁷ Enë itom téjhua: ¿Jáchise ä bitcha? ¿Jachu türi jáni rey Césarta impuestom béjtua béchibo? Ö, ¿ée?

¹⁸ Të Jesús jünéaka kaa tü éehuamta bem jípuréhui, ínel ámeu jiaahua:
—Emëe kaa tü yórememta emo tü joame. ¿Jatchiakem nee jioptua báare? ¹⁹ Nechem ä bíttua, juka impuesto tómita.

Huanäi bempo huépul denariota áu buíssek. ²⁰ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—¿Jábesa pújbak, entok jábesam téhuak, jume tómit jiojterim?

²¹ Bempom ä yómmiak:

—Césarta pújba.

Huanäi Áapo ínel ámeu jiaahua:

—Juka Césarta áttia, Césartem ä mákka; juka Diosta áttia éntok, Diosta.

²² Íkai jikkajakam buére éeak. Huanärim ä tójaka sájjak.

Kókkolam jábitë bétana nátemajhuame

(Mr. 12:18-27; Lc. 20:27-40)

²³ Huäri taahuarichi jume saduceom áu yájjak. Ímëri katim ä súaley, juka kókkohuaka júchi jábitechuamta. Huanärim Jesústa nátemajek, ínel jáka:

²⁴ —Maestro, Moisés ínel jiaahua, jábetaka junne kaa üuseka mukukätek, ä sailahua juka jámut jókoptulata ä nüpo yúmala. Huanäi át usiakätek, ímëri ä saila mukilatachim näikiataka tatahua. ²⁵ Yoremem guoy-búsanika, emo sailaka ito násuk aaney. Huépülaka bát juubek, të kaa üuseka muukuk. Huanäi ä jubi ä sailabeu tö muukuk. ²⁶ Íneli kétchi jü chúkula huéeme entok jü bájikun huéeme, guoy-búsanim yumäu tájtim kókkok. ²⁷ Chúkula símem kókkosuk, jü jámut két muukuk. ²⁸ Jume kókkolam jábiteko, jume guoy-búsanika ä jubekáihui, ¿jábesu júntuk íkai jámutta jubeka tahuanake jáni?

²⁹ Huanäi Jesús am yómmiaka ínel ámeu jiaahua:

—Jiop-läem, juka Diosta noki jiojteta entok ä úttiära kaa täyaka. ³⁰ Bueítuk kókkolam jábitëpo, kaabe jubnake entok kaabe jubtuana; bueítuk téhuekapom Diosta ángelesim bénasi jíapsinake. ³¹ Të jume kókkolam jábitenake bétana, ¿jachem Diosta nokakäu jiojterita kaa nok-la, ínel ä jiäpo?: ³² “Ínapone Abrahamta Dios, entokne Isaacta Dios, entokne Jacobta Dios.” Dios kaa kókkolammeu Dios, ál-la jíapsammehui.

³³ Jü gente ä nokihua yore majtiahuamta jikkajakam akim ä úttiley.

Jü buére nésaari

(Mr. 12:28-34)

³⁴ Huanäi jume pariserom ä jíkkajak, Jesústa jume saduceom kaita am noktuakähui. Huanärim huépülay bénasim emo náu tójjak. ³⁵ Senu ámemak joome, Moiséjta ley am mamajtiähui, ä nátemajek ä jioptua báreka, ínel jíaka:

³⁶ —Maestro, ¿jita néosaurisu chë yörisi maachi, jum Moiséjta leypo?

³⁷ Jesús ínel áu jiaahua:

—“Dios em yöturië náknake, síme em jíapsiyi, entok síme em espírituyi, entok síme em éerimmeyi.” ³⁸ Íri ínel jü tua bát huéeme entok jü nésauro chë yörisi maachi. ³⁹ Jü chükula huéeme éntok két alë bénna: “Juka emo bénasi yoremtë náknake, em emo náké bénasi.”

⁴⁰ Ímëi guoy nésauromet huíjjüte, jü Moiséjta ley entok jume profetam jiojteri.

¿Jábesu Cristota üusek?

(Mr. 12:35-37; Lc. 20:41-44)

⁴¹ Jume pariserom ketune náu aneyo, ⁴² Jesús am nátemajek ínel jíaka:

—Cristota bétana, ¿jáchisem éiya? ¿Jábesä üusek?

Ínelim áu jiaahuak:

—David ä üusek.

⁴³ Huanäi Áapo ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiakasu júntuk David, Espíritu Santota úttiäray nokaka, “Señor”? Ti ä téhuak, ínel jíaka:

⁴⁴ Ínel jiaahuak jü Señor ín Señortahui:

“In bátatanë yejte,

jume enchi béj-reka kateme em guókim bétuk nee am órëu tájti.”

⁴⁵ David “ín Señor” ti ä téhuak. ¿Jáchisu júntuk ä üussitunake?

⁴⁶ Kaabe ára ä nok yómniaka taahuak; entok huäri taahuarit naateka kaabe júchi ä nátemajek.

23

Jesús pariserom nätua

(Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

¹ Huanäi Jesús gentetau nookak, entok ä discípulommehui, ínel jíaka:

² —Jume escriibam entok pariserom, Moiséjta bénasim yäurata jípureka emo bíttebo, juka Moiséjta leypo huatem majtiahuäpo. ³ Íneli símeta huaka enchimneu nokaka enchim ëria íau, akem ä ëria, éntokem ä yáuhua. Të juka kaa tüisi aneka bem jíapsäu, katem ä joo báare; bueítuk bempom senu huémta yore majtia, tem täbuiasi jíapsa. ⁴ Bueítuk änaatam súsuma béttesi maachik entok kara huériutumta, yoremem jénommetchim am öore; të bempom huépul sútuy júnem kaa át jálo-jálojte. ⁵ Ál-lam símeta bem joäu johua, yoremem bétana emo bít íaaka; bueítuk Diosta nooki jiojteta kóba mejëku entok mám tébiapom ä jípureka, sëbem bem mánto súpem béppa chátcha. ⁶ Entokim pajkopo násuk joka jíbuähuaamta türe, jum sinagogampo entok bankom bát jokammet bem jotenakëhui, ⁷ entok pláazapo bem tebotuanähui, entok huate yoremem bétana, “¡Maestro, Maestro!”, ti ámeu jíayhuamta.

⁸ Të emëe, katem “kóba yöhue” ti emo téhua íaa; bueítuk huépülaka enchimneu kóba yöhue, jü Cristo; eme éntok símetaka emo saylak. ⁹ Katem jábeta “ín Átchay” ti téttehua báare ími buíapo; bueítuk huépülak jíbate Áchayek, juka téhuekapo kátekamta.

¹⁰ Katem “Maestro” ti emo téhua íaa; bueítuk huépülaka enchimneu Maestro, jü Cristo.

¹¹ Jü enchim násuk chë yörisi maachi, íri enchim nésauro jorianake. ¹² Bueítuk jü jikau áu tóboktéame, kóm tahuariana; të jü bétuk áu jípureme éntok, jikau tóboktiana.

¹³ Të, jjiokot maachi enchim béchibo, escriibam entok pariserom, kaa tü yöremtaka emo tü joame! Juka téhuekapo réy nésauro yoremem béchibo páttiaka, eme júne kaa áman kíkkimu, entok jume áman kimu báareme júnem kaa áman kimutua.

¹⁴ 'Jiokot maachi enchim béchibo, escriibam entok pariserom, kaa tü yóremtaka emo tü joame! Jume jámut jókoptula káarim emo áttia mámaka, íachirem jáhuiteka oraciónim tettëbem johua. Íari béchibo chë bétte noki enchimmet chúpatunake.

¹⁵ 'Jiokot maachi enchim béchibo, escriibam entok pariserom, kaa tü yóremtaka emo tü joame! Buíachi entok bahuechi mékka tájti náa sájaka, juka religiompo kaa enchimmak anemta enchimmakem ä tahuatua. Huanärem ínëli ä yáasuka, chë júne enchim béppa béetëu bíchaa ä huéenakeu, ä boo totoja.

¹⁶ 'Jiokot maachi enchim béchibo, liliptim huatem böota téjhuame! Inëlem jiaahua: "Bueituk jábetaka junne tiöpota bát kéchaka ä nokäu lütüriateme, kaitapo tatahua; të jábetaka junne juka orota tiöpopo ayukamta bát kéchaka ä nokäu lütüriateme, ä béjtuanakë béchibo úttiataka tatahua." ¹⁷ ¡Kaa susuakem liliptim! Bueituk, ¿jítasasu chë yörisi maachi? ¿Jü oro o jü tiöpo orota Diostau bíchaa näikiame? ¹⁸ Inëlem két jiaahua: "Jábetaka junne juka tiöpo altarta bát kéchaka ä nokäu lütüriateme, kaitapo tatahua; të jábetaka junne juka ofrendata Diostau bíchaa näikiata altarta béppa órekamta bát kéchaka ä nokäu lütüriateme, ä béjtuanakë béchibo úttiataka tatahua." ¹⁹ ¡Enchim éäpëm aane, éntokem liliptim! ¿Jítasasu chë yörisi maachi? ¿Jü ofrenda Diostau bíchaa näikiari, ö jü altar, juka Diostau bíchaa näikiata áa béppa órekamta santosi joame? ²⁰ Bueituk jü altarta bát kéchaka ä nokäu lütüriateme, kaa íari béchibo jíba ä nokäu lütüriate, ál-la jü síme áa béppa órekamta béchibo kétchi. ²¹ Jü tiöpota bát kéchaka ä nokäu lütüriateme, kaa íari béchibo jíba ä nokäu lütüriate, ál-la Dios áma anemta béchibo kétchi. ²² Juka téhuekata entok Diosta áma yeyesäu bát kéchaka ä nokäu lütüriateme, huaka áma kátekamta béchibo két ä nokäu lütüriate.

²³ 'Të, jjiokot maachi enchim béchibo, escriibam entok pariserom, kaa tü yóremtaka emo tü joame! Bueituk eme juka júya méntata, anísta, entok cominota, diezmota áma yeu huíkeka Diostau bíchaa näikia; tem juka chë yörisi machik Moiséjta leypo huémta yeu tahuaria. Juka lútula huémta, yore nák jiokolihumta, entok Dios éehuamta, íkäreem kaa yeu tahuaria ä yáa éiyey kétchi, të juka huatek kaa kóptiaka. ²⁴ ¡Liliptimtakem huatem böota téjhua! ¡Juka huetëpäritem yeu baayu, të juka kameyota éntokem huíuktia!

²⁵ 'Të, jjiokot maachi enchim béchibo, escriibam entok pariserom, kaa tü yóremtaka emo tü joame! Bueitukem juka báasota entok puraátota, béppatana tülisem ä bábaksia; të huáijhuatana enchimmet tápuni, jü ékbuahuame entok jü jáchin júne yún jítasasu áttia péehuame. ²⁶ ¡Parisero lipti! Báché juka báasota entok puraátota huáijhua tüte; bueituk junëli béja päkutana két tütetaka ä tahuanakë béchibo.

²⁷ 'Të, jjiokot maachi enchim béchibo, escriibam entok pariserom, kaa tü yóremtaka emo tü joame! Eme kókkolam sepultura tósalisi béppa bíttu bënëem; yeutanem musála machisi bíttu, të huáijhua éntokem mukira ótammey tápuni, entok síme chicha máchirayi. ²⁸ Inëli kétchi emëe, lütüriapem päkutana yoremem bíchápo, türík johuamta bënësi emo nüye; të huáijhua kaa tü yórememtakem emo tü johua; kaa tühua éntok enchimmet tápuni.

²⁹ 'Të, jjiokot maachi enchim béchibo, escriibam entok pariserom, kaa tü yóremtaka emo tü joame! Bueituk jume profetam sepulturamem johua, entok jume lütüriata boojoriaka kókkolame béppa monumentom sesehuatua. ³⁰ Huanärem ínëli jiaahua: "Bueituk ítapo itom áchayim taahuarimmet jiápsakátek, kaibute ámemak chátuka jume profetam ójbo guótia éiyey." ³¹ Inëlem emesu emo yeu buísse, jume profetam súakame enchim áchayekä bétana. ³² Eme kétchi, jume bannataka kat-riam naatekähui, ¡jakem ä chúpasu!

³³ '¡Bakochim! ¡Bakot usiataka nát tómti kateme! ¿Jáchisem emo ä guójanía máchile, juka bétte nokta infierno táijta béetëu enchim huérianakëhui? ³⁴ Huári béchibone enchimmeu am bíttua, jume profetam, entok buére jita täyame, entok jiojtelerom. Ímërem huatem súanake, kúrusit am poponaka; éntokem huatem bemmuchanake,

enchim singoogampo; éntokem huatem jájjanake buére jóäram bëkatana. ³⁵ Jü lútula jiápsame ójbo, buíata béppa guötekame síme enchim béppatunake, jü Abelta ójbo lútula jiápsaka mukukäpo naateka, entok Zacarías, Berequiásta üusi ójbou tájti, íkái jum tiöpota entok altarta násuk enchim mäakähui. ³⁶ Lütüriapone ínel enchim jiaahua: Íri síme ámeu huéenake, jume én nát tómti kateka jiápsammehui.

Jesús buere joära Jerusalénta jiolekoka buaanak

(Lc. 13:34-35)

³⁷ 'ÍEmëe Jerusalénpo joome, emëe Jerusalénpo joome! ¡Émem am memësuk, jume profetam, éntoke tétammey am mamaasuk, jume emou bíttuarim! ¡Jaikisisune jume em üusim náu tóij bábarek, jáchin juka tótorita ili tótorim másam bétuk náhuá totoja Bénasi! ¡Të katem báarek! ³⁸ Én éntok jü enchim jóhua sipa sóola kaabe áma aneka tahuanake. ³⁹ Bueítukne enchim júnél jiaahua: Én naatekem kaa nee bínnake, ál-la júnakoy ínel enchim jíayo: “¡Buére al-leehuamta jípureka itou yebisise, jü Señorta téhuampo huéeme!”

24

Jesús tiöpota tátapnä tíaka nooka

(Mr. 13:1-2; Lc. 21:5-6)

¹ Jesústa tiöpopo yeu simlataka ä huéeyo, ä discípulom áu rúktek, jume tiöpopo káarim ä bíttua báreka. ² Áapo am yómmiaka ínel ámeu jiaahua:

—¿Íkäreem símeta bitcha? Lütüriapone ínel enchim jiaahua, kaita ímí téta nát béppa kateka tahuanake, bueítuk síme tátaptaka tahuanake.

Ániata kee lütey señalim ayunake

(Mr. 13:3-23; Lc. 21:7-24; 17:22-24)

³ Jesústa káu Oliivompo ä kátek, ä discípulom bempolaika áu rúktek, ínel jíaka:

—Ítomë téjhua, ¿jahueysu naatenake jáni jü huéénakeme? Entok, ¿jita señalsu ayunake enchi yebijnakeyo, entok ániata lütinakeyo?

⁴ Jesús am yómmiaka ínel ámeu jiaahua:

—¡Tüisem jítat suuhua! Kaabe enchim bätäunake, ⁵ bueítukim juebénaka yáijnake, ín téhuampo emo katë tíaka: “Ínapone jü Cristo”, ti jíaka; entokim juebenam bätäunake.

⁶ Éntokem náu nássuahuaamta jikkaijnake, entok náu nássua báahuaka náu ettejhuamta. Katem jáchim emo éetua, bueítuk úttia símeta íkái huéénakähui; të ketune kee jee yuuma, jü taahuari ániata lütinakähui. ⁷ Bueítuk huépü nación tábui nacióntamak nássua báreka áu tóboktianake, entok huépü réy nación tattábui réy naciónta bėj-reka áu tóboktianake. Tébaa entok kökoa ayunake, entok juebena bëkatana buía áu yoonake.

⁸ Íkái símeta hué násuk, én jübua naatenake, jü kökosi éehuame.

⁹ 'Huanäi huate jiokot enchim jonakeme, yaura mampo enchim toijnake, éntokem súana, ínomak enchim katë béchíbo, síme gentem enchim omtianake. ¹⁰ Juebénakam Diosta bem súalëu tóijnake. Emom bėj-reka emo yeu buijnake, entokim kaa emo huáatiaka emo omtianake. ¹¹ Juebénakam emo tóboktianakee profetamtaka Diosta béchíbo emo nokä tíaka, entokim juebenam bätäunake. ¹² Juka kaa tühuata áu büruriakä béchíbo jü emo nákhuaemo sipnake. ¹³ pTë jábe ä mukëu tájti ínot éaka jiápsakame, Diostamak jíbapo béchíbo jíapsinake. ¹⁴ Íri evangelio Dios réy, síme ániat jiápsammeu nokna; bueítuk jume naciónim ä jikkáijanakë béchíbo. Huanäi béja yúmanake ániata lütinakähui.

¹⁵ 'Eme ä bichátek, juka Diosta bėj-reka kaa türík áma johuamta, jum tiöpo altar chë yörisi machiku, profeta Danielta jiojtekähui —jü jiojterita nokame, át suaka át jüneenake —, ¹⁶ huanäi jume Judeapo jóakame júya káhuuu bícham tenninake. ¹⁷ Jü kárit jikat aneme, kaa kóm sika káapo huáijhua jita nü báanake. ¹⁸ Jü huaj päriapo aneme, kaa amáu nótteka béppa súpem nü báanake. ¹⁹ ¡Jiokot machinake, jume jáamuchim abe asoame

béchiibo, entok jume il-líchim asoaka am chítuame! ²⁰ Diostahuem buaana, bueítuk juka yeu tennihuäu kaa séberiaipo entok kaa jimyore táapo ä huénakë béchiibo. ²¹ Júnakoy jikot emo bít-huame ayunake. Ìri ániata jünaktehuak naateka, kaabe ä bil-la, entok chúkula junne, kaabe ä bínnake. ²² Huámëi taahuarim kaa chúkiahuakáteko, kaabe jínëutu éiyey; të jume yeu púarim ä náké béchiibo, huámëi taahuarim chúkhiatunake.

²³ 'Huanäi senuk ínel enchimmeu jíayo: “¡Akem ä bitcha! Ímì aane jü Cristo”, ö “Áman aane”, katem ä súale. ²⁴ Bueítukim emo tóboktianake emo Cristo tíaka, jume yore bätáhuame, entok emo profetam tíaka buéresim señaalim entok milagrom jonake. Ínëli áma yumáteko jume yeu púarim júnem bätäu báanake. ²⁵ Béjane bannaataka enchim téjhuaasula. ²⁶ Íari béchiibo, ínel am jíayo: “¡Akem ä bitcha, jó! Áma aane, áman buéeka päriapo”, katem áman sásaka. Ö, “¡Akem ä bitcha! Buére káapo aane, kárit jikachi”, katem ä súale. ²⁷ Bueítuk jáchin juka yúku béroktiriata täata yeu huë bétana kóm sika entok täata áman huéchëu tájti ä machiriä bénasi, junëline bíttunake, ínapo jü Yoremta Üusi yepsateko. ²⁸ Bueítuk ják junne takaa mukirata bökäpo, tekueam áma náu yáijnake.

Yoremta Üusi yepsähui

(Mr. 13:24-37; Lc. 21:25-33; 17:26-30, 34-36)

²⁹ 'Jikot emo bíthuä násuk chúkula huámëchi taahuarimmet sejchúkti, jü tää kaa machisi tahuanake; jü mecha júne kaa machirianake; jume chókim entok téhueka bétana kóm huáttinake. Jü téhuekapo úttiära éntok áu yoyoonake. ³⁰ Huanäine téhuekapo bíttunake, ínapo jü Yoremta Üusi señaipo. Huanäi síme jü yóremra ánia buíapo náu huérim buanakam siroknake; entokimne bínnake, ínapo Yoremta Üusi namupo téhueka bétana äbo kóm huéteko, úttiata jípureka entok buéresi símek béppa uyyoriku. ³¹ Trompeta jáhuita kuseka ä ángelesim náa bíttunake, jume yeu púarim náu am tóijnakë béchiibo, jum naiki kätana jekata huëpo, jákun buíata yumäu tájti, téekata naatëpo entok jákun ä chúpëpo tájti.

³² 'Jume chunam bétanem ä jüneria, juka ejemplota, jume mesëkiriam básiu táytek, entok jume sáhuam sisiali táytek, jü tasaria béja abe äbo yuuma. ³³ Ínëli kétchi emëe, íkai símeta bicháteko, jüneäem béja puertapo äbo ä yúmasëhui. ³⁴ Lútüripone ínel enchimmeu jiaahua, jume én nat tómti kateme kee jee kókkoy, ìri síme bíttunake. ³⁵ Jü téhueka entok jü buíya lütinake; të jü ín nooki jíbapo béchiibotunake.

³⁶ 'Të juka taahuata entok orata kaabe ä jüneria, jume téhuekapo ángelesim junne, ál-la ín Átchay jíbba.

³⁷ 'Të juka Noéta taahuarimpo jáchin yeu ä sikä bénasi, junëline bíttunake, ínapo jü Yoremta Üusi yepsáteko. ³⁸ Bueítuk júnakoy diluviota kee jee naateyo, jibuákam vino jëyey, emom juubey, huate entok juptuahuy; júnensu taahuari yuumak, Noéta barcopo kibaknakëhui. ³⁹ Katim jünëiak, júnensu yepsak jü diluvio huanäi símem nuksika, inëlitunake kétchi, ínapo jü Yoremta Üusi yepsáteko. ⁴⁰ Huanärim guoyika huajpo annake; huépülaka núk sákana, senu éntok áma tö sákana. ⁴¹ Guoy jáamuchim molinopom tujnake; huépülaka núk sakana, senu éntok tö sákana.

⁴² 'Katem koptel-la, bueítukem kaa jüneiya, ják ániata huëpo ín yebijnakëhui, ínapo jü enchim Señor. ⁴³ Entok íkarem két jüneriaipo yúmala: jü jóapo nésahueme jüniáteko ják orapo juka lak-ronta yebijnakëhui, kaa kócheka ä kaari suaya éiyey, lak-ronta kaa áman kibaknakë béchiibo. ⁴⁴ Ínëli kétchi, eme yúmalasem emo jípureka aane; bueítuk ínapo jü Yoremta Üusi kaa enchim ä boobíchäpone yebijnake.

Jü saulero tüisi tekivanuame entok jü saulero kaa tüisi tekivanuame

(Lc. 12:41-48)

⁴⁵ '¡Jábesu jü sáyhuame suaka ä teko éä páman áu nüyeme? Ìri jü sáyhuamta mámpo ä familiahua tö simnake, tiempopo ä jibuätuanakë béchiibo. ⁴⁶ Huanäi buére al-lehuame áa béchiibotunake, jü tekivanualerotachi, ä teko yepsayo tekivanuamta

tíakáteko. ⁴⁷ Tua lútüriapone ínel enchimmeu jiaahua, sîmeta ä áttiahua ä mámpo yéchanake. ⁴⁸ Të ïri tekipanualero ä jiápsipo kaa tüisi ínel ée táyteko: “In teko kara läuti yepsa”, ⁴⁹ áamak tekipanualerom béb táyteko entok vino jëyemmak jibuäka vino jï táyteko, ⁵⁰ ïri yoremta teko yebijnake, hua taahuari kaa ä boobíchäpo, entok ják ániata huéy kaa ä jüneäpo. ⁵¹ Huanäi bétte nokta át chúpanake. Kaa tü yóremtaka tü yóremta bénasi emo antuammak yéchatunake; huämirim támim kuchichiti jiautuaka buannake.

25

Guoj mamni jámut bebemem ejemplo

¹ Jü Diosta téhuekapo réy nésauri guojmamni jámut bebemem benanake. Ímëri juka jubemta mabet báreka bem lámparam nüka yeu sájjak. ² Mamnikam suamsi emo nüyey; jume huate mamni éntok kaa suamsi. ³ Jume kaa suamsi emo nüyeme bem lámparam nüka, tem aceiteta kaa nüka. ⁴ Të jume suamsi emo nüyeme, aceiteta boteampo nüka, bem lámparammaki. ⁵ Juka jubemta kaa läuti yepsako, sîmetakam kótchok, yetem ámeu yúmako. ⁶ Huanäi éntok tukaa násuk huéy kusisi chayhuame jíkkaijtuk: “¡Ábo huéiye, jü jubiseme! ¡Yehuem sájaka ä mabeta!” ⁷ Huanäi sîme jume jámut bebemem, jotekam bem lámparam tütek. ⁸ Huanäi jume kaa suamsi emo nüyeme, jume suamsi emo nüyemmeu ínel jiaahua: “Aceitetem itom mákka; bueítuk jume itom lámparam tutuke.” ⁹ Te jume suamsi emo nüyeme am yómmiak, ínel jíaka: “Kaa itou ä bînakë béchibo, entok enchimmeu junne, ámanem kaate, jume aceiteta nenenkammehui. Huanärem ä jínnu, enchim béchibo.” ¹⁰ Të bempörim bát aceiteta áman jínnyuo, jü jubeme yepsak. Huanäi jume yúmalasi emo jípureme, áamaki jum pajko bóodau kímmuk. Huanäi jü puerta páttiahuk. ¹¹ Të chúkula kéchim áma yájjak, jume huate jámut bebemem, ínel jíaka: “¡Señor, señor! ¡Puertatë itom étaporial!” ¹² Të áapo am yómmiaka ínel jiaahua: “Lútüriapone ínel enchimmeu jiaahua, kanne enchim täya.”

¹³ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahuak:

—Katem koptel-la, bueítuk katem jüneiä jita táapo entok ják ániata huëpo, ínapo jü Yoremta Üusi yebijnake.

Talento tómita ejemplo

¹⁴ Bueítuk jü Diosta téhuekapo réy nésauri, yoremta mékka bíchaa sikamta bénna. Të kee simeka ä tekipanualerom núnuka, ä tómihua bem mámpo tójjak.

¹⁵ Huanäi huépülak mamni talentom mákkak, senuk éntok guoy talentom, senuk éntok huépul talentota, ínëli hueepulam bem áma yumäpo ámani. Huanäi mékka bíchaa siika. ¹⁶ Huanäi jü mamni talentom mákhuakame, ámey tekipanuaaka júchi mamni talentom koobak. ¹⁷ Ínëli këtchi jü guoy talentom mabetakame, júchi guoy talentom ámey koobak. ¹⁸ Të jü huépul talentota mabetakame, sika jíbuejeka ä teko tómi éssok, ä mäakari.

¹⁹ Chúkula yún tiempota simsuko, jü tekipanualerom teko yepsak. Huanäi am núnuka am nátemajek, juka tómita bem mabetakäu bétana. ²⁰ Huanäi jü mamni talentom mabetakame áma yepsak, júchi mamni talentom huériaka, ínel jíaka: “In Señor, mamni talentomë nee mákkak; ímërim óorek; júchine mamni talentom áme béppa koobak.”

²¹ Huanäi ä Señorhua ínel áu jiaahua: “Türi, empo tü tekipanualero ára emót eetu kaa jaikik mabetaka junne tüise tekipanuak. Én éntokne chë juebenak béppa enchi yéchanake. Señorta al-lerihuäpä kibake.” ²² Huanäi jü guoy talentom mabetakame kët áma yepsak, ínel jíaka: “In Señor, guoy talentomë nee mákkak; ímërim óorek; júchine guoy talentom áme béppa koobak.” ²³ Huanäi ä Señorhua ínel áu jiaahua: “Türi, empo tü tekipanualero ára emót eetu; kaa jaikik mabetaka junne tüise tekipanuak. Én éntokne chë juebenak béppa enchi yéchanake. Em Señorta al-lerihuäpä kibake.” ²⁴ Të hua huépul talentota mabetakame kët áma yepsak, ínel jíaka: “In Señor, enchine täya, nésauta béttek em jípurëhui, entok kaa em echakäpo júne enchi jíjichupähui, entok kaita báchiata em guötiakäpo em jita náu totojáhui. ²⁵ Huäri béchibone májhueka, sika buíapo

ä éssok, juka em tómmi. Ímire ä jípure, juka em áttia.” ²⁶ Ä Señorhua ä yómmiaka ínel áu jiaahua: “¡Empo tekipanualero kaa türi entok obëra! Tüise jüneiyay kaa ín echakäpo ín jíjichupähui, entok kaita báchiata ín guötiakäpo ín jita náu totojähui. ²⁷ Júntuksan empo juka ín tómmi, jume bankerommeu ä réutebo éiyey. Huanäi ínapo yepsakátek, juka ín tómi mabet éiyey, entok ä kobarimaki.” ²⁸ Huanäi ínel jiaahua: “Juka talentotem ä úuhua. Huanärem juka guojmamni talentom jípuremta ä mákka. ²⁹ Bueítuk jü jita jípureme, huateg mákna, chë yún ä jípunakë béchibo; tē jü kaita jípureme, jü ilikkik ä jípureu junne ä úuhuatunake. ³⁰ Íri tekipanualero kaita béchibo türik, pákunem kaa machikun yehuä jímma. Huämirim támim kuchichiti jiautuaka buannake.”

Naciónim yäura bíttuanähui

³¹ 'Júnakoy ínapo jü Yoremta Üusi símek béppa uyyoriku huékane yepsayo, entok síme jume santo ángelesim ínomaki, huanäi jum áma jojohuäpo símek béppa uyyorikune yejtenake. ³² Huämiri jume síme naciónim áu náu tóijna. Huanäi hueepulam huatem násuk näikimtenake, juka kabyerota kabaram chivam násuk am näikimte bénasi. ³³ Huanäi jume kabaram ä bátatana jábuanake; jume chivam éntok ä míkötana. ³⁴ Huanäi jü réy ínel ámeu jiaunake, jume ä bátatana jábuekammehui: “¡Binem kaate, emëe ín Átchay bétana al-leehuäpo yeu púarim! Akem ä mabeta, juka réytamak enchim béchibo näikiata nesaunakëhui, juka ániata jünaktehuak naateka. ³⁵ Bueítuk nee tébäurey, nechem jibuä miikak; nee bäa jü péay, nechem báam miikak; ín jóau mékka nee hueramay, enchim jóapem nee mabetak; ³⁶ kaa nee sánkoko, nechem sánkotuak; nee kökorey, ínohuem nóiteka nee bitchak; cárcelpo nee kátek, ínohuem nóitek.” ³⁷ Huanäi jume lútula jíápsakame ä yómmiakam ínel jiaunake: “Señor, ¿jauhueysute tébäuremta bíchaka enchi jibuätuak, entok enchi báa jü péayte enchi báam miikak? ³⁸ Entok, ¿jauhueysute em jóau mékka enchi hueramay, itom jóapo enchi mabetak, entok kaa enchi sánkokte enchi sánkotuak? ³⁹ Entok, ¿enchi kökorey entok cárcelpo enchi kátekte emou nóitek?” ⁴⁰ Huanäi jü réy am yómmiaka, ínel ámeu jiaunake: “Lütüriapone ínel enchimmeu jiaahua, ímëi ínomak rejteme chë bétuk emo nüyeme enchim ámeu yáakähuem, ínohuem ä yáuhuak.”

⁴¹ 'Huanäi jume míkötana anemmeu ínel jiaunake: “Sékäna bichem kaate, eme kaa türikun bíchaa näikiarim, táijta kaa tutukëu bíchaa; íri jü diablota béchibo chúpari, entok ä ángelesim béchibo. ⁴² Bueítuk nee tébäurey, katem nee jibuätuak; nee bäi mukey, katem nee báam miikak; ⁴³ kaa ín jóa bëmu nee hueramay, enchim jóapem kaa nee mabetak; kaa nee súpek, katem nee sánkotuak; nee kökorey, entok cárcelpo nee kátek, katem ínou nóitek.” ⁴⁴ Huanäi bempo két ä yómmiaka ínel áu jiaunake: “Señor, ¿jauhueysute tébäuremta enchi bitchak, báa jü péamta, entok kaa em jóa bëmu enchi hueramay, kaa enchi sánkoko, enchi kökoreyo, entok cárcelpo enchi kátek, katte enchi aniak?” ⁴⁵ Huanäi am yómmiaka ínel ámeu jiaunake: “Lütüriapone ínel enchimmeu jiaahua, ímëri kaitapo bít-huammeu kaa enchim ámeu yáakäu, ínou júnem kaa ä yáuhuak.” ⁴⁶ Ímëri jíbapo béchibo bétte nokta ámet chúpëhuim kannake; jume Diosta béchibo lútula jíápsakame éntok, jíbapo béchibo jíapsihuähui yáijnake.

26

Jü náu nokhuakame Jesústa buij béchibo

(Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

¹ Jesús símeta íkái noksuka, ä discípulommeu ínel jiaahua:

² —Jüniäem guoy taahuarim jíba bëyëhui, pajko pajkuata yáaná béchibo. Huanäi ínapo jü Yoremta Üusi huatem mámpo tóijna, kúrusit ín poponnä béchibo.

³ Huanäi jume tiöpopo chë nésahueme, entok jume escriibam, entok jume pueblolo chë yö yáarim, Caifásta tebat jóapom emo náu tójjak, íri jume sacerdotemmeu kobanarotukay. ⁴ Náhuim yájaka nokta náu tütek, Jesústa báitäuopo buíseka, ä më béchibo. ⁵ Tem ínel jiaahuay:

—Kaa pajko táapo, bueituk juka genteta kaa buére éaka emo am tóboktianakë béchibo.

Musäla juba Jesústat huättiahuak Betaniapo

(Mr. 14:3-9; Jn. 12:1-8)

⁶ Pueblo Betaniapo Jesústa aneyo, Simmom Leproso ti téttehuahuamta jóapo, ⁷ jámut yepsak, botea alabastropero perfumeta tüisi bėj-remta áma huériaka. Huanäi Jesústa mesau ä káteko kóbat áachä töak. ⁸ Ä discípulom íkái bíchakam öomtek, ínel jíaka:

—¿Jatchiakasu iri kía guötiahua? ⁹ Bueituk iri ára nénkituy, yún tómpo; huanäi jume póobem áy ania éehuay.

¹⁰ Jesús ä jüneriaka, ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiakasem íkái jámutta muksi bitcha? Bueituk jü ínou ä yáakäu, tuhuata johuäpo türi. ¹¹ Bueituk jume póobem jíbem enchimmak jípunake; nee éntok ée. ¹² Bueituk íkái musäla jubak ín takaa béppa töak, huéchiapo ä tahuatuaka nee máaná béchibo. ¹³ Lútüriapone ínel enchimmeu jiaahua, jákun tájti íkái evangeliota nokhuäpo, síme ániachi két nokna, íkái jámutta yáakähui, áapöríkúu huáatinä béchibo.

Judas Jesústa buj báareme mámpo tóij rókaka nookak

(Mr. 14:10-11; Lc. 22:3-6)

¹⁴ Huanäi huépülaka doocemmak náikiari, Judas Iscariote ti téhuaaka, jume tiöpopo chë yö yáarimmeu siika. ¹⁵ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—¿Jítasem nee máknake, Jesústa enchim mámpo nee ä tójako?

Huanäi bempo treinta tómi tósalita ä mák rókak. ¹⁶ Huanäi naateka ä jariay, jáchin bem mámpo ä tóijnakëihui.

Yörisi machik kúptey jibuáhuamta Jesús ä yáuhuak

(Mr. 14:12-25; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

¹⁷ Senu taahuata huéy, jume páanim kaa levaduuraka buáhuaka pajkohuay, ä discípulom áu yájaka ínel áu jiaahua:

—Juka pajkua jibuáhuamta yáa béchibo, ¿jákusë itom ä yáa ía?

¹⁸ Huanäi Áapo ínel ámeu jiaahua:

—Ámanem kaate buere jóará Jerusalénihui, ímirem yoremta áma téunake. Huanärem ínel áu jiaunake: “Jü Maestro ínel jiaahua: Jü tiempo ino bétana béja yúmase; em jóapo nee pajkuata kúptey jibuáhuamta ín discípulommak buä báare.”

¹⁹ Huanäi jume discípulom Jesústa nésahuekä páman ä yáuhuak. Inëlim pajkuata buä béchibo símeta huéchiapo tójjak.

²⁰ Tukariu yúmak, mesau yejtek, jume doocemmaki. ²¹ Am jibuä násuk ínel ámeu jiaahua:

—Lútüriapone ínel enchimmeu jiaahua, huépülaka enchim násuk nee yeu buíseka, huatem mámpo nee tóijnake.

²² Huanärim tüisi sirokaka, hueuhuëpulaka ínel áu jiau táytek:

—Señor, ¿jachune ínapo ájaria jáni?

²³ Huanäi Jesús am yómmiaka ínel jiaahua:

—Huä puraatopo mámam sütéame ínomaki, iri nee yeu buíseka huatem mámpo nee tóijnake. ²⁴ Të lútüriapo ínapo jü Yoremta Üusi ino bétana ä jiojteri páman huéeka inot chúppe. Të ínapo jü Yoremta Üusi nee yeu buísekamta béchibo, ¿Tüisi jiokot maachi! Iri outa béchibo chë türi éiyey, kaa yeu yóremtukáteko.

²⁵ Huanäi Judas yä buíseka huatem mámpo ä tóijnakeme ä yómmiaka, ínel jiaahua:

—Maestro, ¿jachune ínapo ájaria?

Huanäi Jesús ä yómmiaka ínel áu jiaahua:

—Em nokäpë empo emo ájariä tíiya.

²⁶ Íneli am jibuäysu, Jesús páanim nüka, Diosta baysahueka am rébektiak. Huanäi ä discípulom am mákkak, ínel jíaka:

—Akem am nüka am buäye; iri ín takaahua.

²⁷ Juka copata nüka, Diostau baysausuka bempörim ä mákkak, ínel jíaka:

—Akem ä jëye simetaka. ²⁸ Bueituk iri ín ójbok, nokta yéchaka Diostamak bemelasi emo tütehuäpo. Íri ójbo juebenam béchíbo guótek, bem kaa tü yáarim jiokoriná béchíbo. ²⁹ Inenne két enchimmeu jiaahua, én naatekane kaa éntok ä jínake, íkái páras taka báhuata; ál-la júnak táapone júchi bemelasi enchimmak ä jínake, ín Átchay réytaka ä nésahuepo.

Peero Jesústa kaa áu ä täya tíanake

(Mr. 14:26-31; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

³⁰ Huanärim himnom buiksuka yeu sájjak, káhui Oliivou bíchaa. ³¹ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Emëe simetakem i tukaarit ínot ëhuamtem tárúnake; bueituk ínëli jïojteri: “Kabyero kókosi yána; huanäi jume kabaram chíbejtínake.” ³² Të chúkula kókkolam násuk jíabitek, enchimpatne huéénake, Galiléa buiaräu bíchaa.

³³ Peero ä yómmiaka ínel áu jiaahua:

—Eläposum simetaka juka bem emót éäu tójja, të ínapone kaibu enchi tóijnake.

³⁴ Jesús ínel áu jiaahua:

—Lútüriapone ínel emou jiaahua, i tukaarichi, totorörata kee kusey, baisë kaa nee emo täya tíanake.

³⁵ Peero ínel áu jiaahua:

—Eläposune émomak muuke, tëne kaibu enchi tóijnake.

Huanäi jume huate discípulom két ánëli jiaahuak.

Jesús Getsemanípo oraciónta yáuhuak

(Mr. 14:32-42; Lc. 22:39-46)

³⁶ Huanäi Jesús bempörimmak Getsemaní tí tehuakäu yepsak. Huanäi ä discípulommeu ínel jiaahua:

—Ímirem chúbala joye, áman oraciónta ín yäu tájti.

³⁷ Perota entok jume guoy Zebedeota üusim nüka, jíápsipo kókosi éaka sirok táytek.

³⁸ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—In jíapsi tüisi siroka ín mukëu tájti. Ímirem taahua, éntokem ínomak éaka kaa kótche.

³⁹ Chë huam jëla sika tónommia kíkteka buíau tájti müla kóm chätuka, Diostau buanaka ínel jiaahuay:

—In Átchay, juka béttesi jiokot machik inou huéénakemta ára nee úuhuátek, nechë ä úuhua; të kaa ín éäpo ámantúnake, ál-la em éä pámani.

⁴⁰ Sep láuti ä discípulommeu yepsaka, kócheme téuhuak. Huanäi Perotau ínel jiaahua:
—¡Jachem senu horapo júne kara ínomak taahuak, kaa kócheke? ⁴¹ Katem kótche, éntokem oraciónta johua; bueituk kaa türikum bíchaa kaa enchim jiopnakë béchíbo. Jü espíritu jíba óusi éehuamta jípure, të jü takahua kaa áma yuuma.

⁴² Júchi áman sika, guosa huëpo Diostau buanaka, ínel jiaahua:

—In Átchay, íkái jiokot éehuamta inou huéénakemta úttiatúnakey, éläpo em éäpo ámantúnake.

⁴³ Júchi ámeu yepsaka kócheme téuhuak, bueituk bem pusím yetem kaa yüey. ⁴⁴ Am tójaka júchi siika. Huanäi bájikun huëpo Diostau buaanak, jíba ä nokäu nokaka. ⁴⁵ Huanäi ä discípulommeu yepsaka ínel ámeu jiaahua:

—Kóchéem, éntokem jimyoore. Jü hora béja yuumak; ínapo jü Yoremta Üusi kaa tü yóremem mámpo tóijna. ⁴⁶ ¡Jáptëem! ¡Jántebu! Akem ä bitcha: itou jëla huéiye, jü nee buíjtebonakeme.

Jesús pereesotehuak

(Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

⁴⁷ Ketune Jesústa nokay, Judas áma yepsak, jü doocemmak näikiatukaihui. Entok huate juebénaka áamak kaatey, kúkutaka entok ejpaparaka, tiöpopo chë nésahueme entok jume pueblopo yö yáarim bétana. ⁴⁸ Jü bem mámpo ä tóijseka huéeme sényata am máklatukay, ínel jíaka:

—Huä ín besiitonakëhui, jüri ájária; akem ä jaatia.

⁴⁹ Huanäi sep Jesústau rúktek, ínel jíaka:

—¡Kétchë al-leiya, Maestro!

Huanäi ä besiitok. ⁵⁰ Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—In amigo, ¿jítasë äbo nüsek?

Huanärim Jesústa jaatiaka, ä pereesotek.

⁵¹ Të senu Jesústamak aneïhui, mámam rútkutiaka, ejparam yeu huíkkek. Huanäi juka tiöpopo tékiakamta tekipanualerota náka chúkti béebak. ⁵² Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Em ejparamë ëeria; buëituk simetaka ejparammey nássuame, ejparameyim mëna.

⁵³ ¿Jachë én oraciónta kara nee yáa téiyey, ín Áchaybeu nokaka, huanäi áapo ángelesim dooce batallónim béppa inou bíttua eiyey? ⁵⁴ Huanäi, ¿jáchisu áu chúpa éiyey, jü noki jïojteri? Íneli inohuä huéenakeu úttia, tä jiäpo.

⁵⁵ Huämi horapo Jesús ínel ámeu jiaahua, jume gentemmehui:

—¿Ekbualerota jariamta bénasem yeu sákala nee jaatia báreka, kúkutaka entok ejpaparaka? Enchimne majtiaka chíkti táapo tiöpopo enchimmak yeyesay, të katem nee jaatiak. ⁵⁶ Síme ïri íneli yeu siika, jume profeetam jïojtekäu áhuä chúpanakë béchïbo.

Huanäi ä discípulom simetaka ä tö sájaka tennek.

Jesús buére yäurata bíchäpo jípuhuay

(Mr. 14:53-65; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

⁵⁷ Jume Jesústa buísekame sacerdotemmu kobanaro Caifástahuim ä núk sájjak. Símetakam ámani aaney, jume escriibam entok jume pueblopo yö yáarim. ⁵⁸ Peero mékkariat Jesústa sáu huéiyey, jü sacerdotemmu kobanaro káriu kimuhuäu tájti. Huämi áman kibakeka, jume tiöpota suayame násuk yejteck, juka jáchín ä chúpnakeu bí báreka.

⁵⁹ Huanäi jume tiöpopo chë nésahueme entok jume yö yáarim, jume tiöpo buére yäurammaki, ímëri jábeta kaa lútüriata jípureka Jesústa nätuanakemtam jariay, íneli át nésahueka ä mënä béchïbo. ⁶⁰ Tem kaita át téhuak. Ä junëlituk junne juebénakam Jesústa bėj-reka kaa lútüriata nookay. Të chúkula guoyikam áma yájjak, Jesústa bėj-reka kaa lútüriata nokaka, ⁶¹ ínel jíaka:

—Ïri ínel jiaahuak: “Arane íkäi Diosta tiöpo tátabe, entokne báij táapo ára ä tóboktia.”

⁶² Huanäi jü sacerdotemmu kobanaro kíkteka ínel áu jiaahua:

—¿Jachë jáchin júne kaa am yómmia? ¿Jítasum ímëi emót nooka?

⁶³ Jesús éntok kaa jáley. Huanäi jü sacerdotemmu kobanaro ínel áu jiaahua:

—Dios jíápsamta téhuampo, itomë téjhua: ¿Jachë empo jü Cristo, jü Diosta Üusi?

⁶⁴ Jesús ínel áu jiaahua:

—Émpë ínel jiaahua, entokne két ínel enchimmu jiaahua, én naatekem nee bínnake ín Yoremta Üusitukähui, juka Diosta úttiärapo ä bátam bétana kátekamta, entok téhueka bétana namupo yepsamta.

⁶⁵ Huanäi jü sacerdotemmu kobanaro, ä sánko súpem síuti huíkkek, ínel jíaka:

—Diosta bėj-reka béttek nookak. ¿Jachu testiigom ketune áma bëye? Ímirem eme ä jíkkaja, Diosta bėj-reka béttek ä nokähui. ⁶⁶ ¿Jáchisem ä bitcha emëe?

Huanäi bempo ä yómmiaka ínel jiaahua:

—¡Mukiapo yúmala!

⁶⁷ Huanärim pújbat át chit huáttek, entokim ä chónnay; huate éntok jópemmet ä bébbay, ⁶⁸ ínel jíaka:

—¡Bueituk empo Cristotukátek itome tejhua! ¿Jábesu enchi bébak?

Peero Jesústa kaa áu täya tíiya

(Mr. 14:66-72; Lc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Peero päkutana kátekay tebatpo. Huanäi senu jámut áma nésauta joame áu rúktek, ínel jíaka:

—Empo két áamak aaney, Jesús Galiléapo joometamaki.

⁷⁰ Të áapo símem bíchäpo kaa áu ä täya tíiya, ínel jíaka:

—Kanne jüneiya jita em nokähui.

⁷¹ Áapörík puertau bíchaa yeu ä sik, täbuika ä bitchak. Huanäi am téjhuak, jume áma aneme:

—Íri két áamak aaney, Jesús Nazarenotamaki.

⁷² Të áapo júchi kaa áu ä täya tíiya, yörisi machik bát kéechahuamta nokaka, ínel jíaka:

—Kannä täya, júkái yoremta.

⁷³ Júchi chúkula, jume áma ják aneihui, áman rúktekam ínel jiaahua, jü Perotahui:

—Tua lútüriapo empo két ámemak aani, bueituk jü em nokäu enchi yeu buísse.

⁷⁴ Huanäi áapo jájaana nok táytek, entok yörisi machik bát kéechahuamta nookak:

—Kannä täya, íkái yoremta.

Huanäi jü totoröra kúkusek. ⁷⁵ Huanäi jü Peero áu huáhuatek, jü Jesústa noki ínel jámtahui: “Totororata kee kúseyo, baisë kaa nee emo täya tánake.” Huanäi päkun yeu sika, ä jíapsipo chibusi éaka kókosi buaanak.

27

Jesús Pilatotau yeu tóijhuak

(Mr. 15:1; Lc. 23:1-2; Jn. 18:28-32)

¹ Kethueytana, síme jume tiopopo chë nésahueme entok jume pueblopo yö yáarim, náhuim emo tójaka nokta náu tütek, Jesústa mëtebo báreka. ² Huanärim Jesústa sümaka ä núk sájjak; ínelim Poncio Pilato gobernadortau ä tójjak.

Judasta mukukähui

³ Huanäi Judas, yä buíseka bem mámpo ä yéchakame, juka bétte nokta át chúpëu bíchaka, áu temajek. Huanäi jume treinta tómi tósalim ámeu nóttiriak, jume tiopopo chë nésahuemmehui, entok jume yö yáarimmehui, ⁴ ínel jíaka:

—Diosta bíchäpone kaa tüisi ayula. Juka kaita juënak yáalata yeu buíseka enchim mámponä tójjak, ä mënä béchíbo.

Të bempo ínel áu jiaahua:

—Ítapote kaita áma jüneria; të, jempo ál-la!

⁵ Huanäi tiopopo juka tómi tósalita guötiaka, yeu sika áu cháyyak.

⁶ Huanäi jume tiopopo chë nésahueme, akim ä nüka, juka tómi tósalita, ínel jíaka:

—Kaibu türinake, tiopopo tómimak ä kuutia béchíbo, bueituk ójbo tómmi.

⁷ Chúkula náu ettejosuka, babuta tekipanuumta huaj buía áy jínnuhuak, jume kaa áma joomem áma mäa béchíbo. ⁸ Íari béchíbo én tájti iri huaj buíya, “Ójbo Buíya”, ti téhuak.

⁹ Íneli áu chúpä, jü profeeta Jeremíajta nokakähui, ínel ä jíako: “Huanärim am nüka, jume treinta tómi tósalim (juka nákuhamta béj-ri, israeliitam ä béjhua aahuaka pámani).

¹⁰ Babuta tekipanua huaj buía áy jínnu béchíbo taahuak, Señorta nésauta nee mákakä pámani.”

Pilato Jesústa nátemajek

(Mr. 15:2-5; Lc. 23:3-5; Jn. 18:33-38)

¹¹ Jesús áma huéekay, gobernadortau lúl-la. Huanäi ä nátemajek, ínel jíaka:

—¿Jachu empo jü judíommeu réy?

Huanäi Jesús ä yómmiak:

—Émpë ínel jiaahua.

¹² Jume sacerdotem kobanarom entok jume yöyoturi pueblopo chë nesahueme bétana nátuahuaka junne, entok Jesús kaa jíalek. ¹³ Huanäi Pilato ínel au jiaahua:

—¿Jachë kaa am jíkkaja, juebenak bétana enchi nätuame?

¹⁴ Të Jesús huépul nokta júne kaa ä yómmiak. Íari béchíbo jü gobernador tüisi buére éiyay.

Jesústa mënäü yäura noki át chúpahuak

(Mr. 15:6-20; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38-19:16)

¹⁵ Ínëli huémta násuku, pajko táapo costumbreta jípuhuä pámani, jü gobernador pueblota bíchäpo huépul pereesota butbúttiay, jábeta bem huáatiaíhui. ¹⁶ Júnakoy éntokim pereesota áma jípurey, Barrabás ti téhuaakamta; íri buéresi jita yáalataka täyahuay. ¹⁷ Ínëli bempörim náu emo tóij-latuk, Pilato ínel ámeu jiaahua:

—¿Jábetasem nee búttia íaa: Barrabásta, ö Jesústa, Cristo ti téhuaakamta?

¹⁸ Bueituk jüneiyay, kía át kopteka áma yeu ä tóijtukaihui.

¹⁹ Juka Pilatota, jume yäura tribunalim jojoyëpo ä kátek, ä jubiahua nokta áu bíttuak: “Katë áu suuhua, hua símeku lútula huémta joamtahui, bueituk éni tüisine jantiachisi tenkula, áapörík béchíbo.”

²⁰ Të jume sacerdotem kobanarom entok jume pueblopo yöyoturim, juka gente juebenaratam téjhuak, chë türinake tíaka, Barrabásta búttianäü, Jesústa éntok mëtebonähui.

²¹ Jü gobernador am yómmiaka ínel ámeu jiaahua:

—¿Jábetasu júntukne búttianake, jume guoyim násuku?

Bempo éntok ínel jiaahua:

—Barrabásta.

²² Pilato ínel ámeu jiaahua:

—¿Jítasem júntuk nee áu yáa ía, jü Jesús Cristo téamtahui?

Símetakam ínel jiaahuak:

—¿Kúrusichë ä popontebo!

²³ Huanäi jü gobernador ínel ámeu jiaahua:

—¿Jíta juénaksu júntuk yáala?

Të bempo chë júne chaayey, ínel jíaka:

—¿Kúrusichë ä popontebo!

²⁴ Jü Pilato juka yáa báahuamta bát bíchaa huémta bíchaka, entok juka kaa nanabeu éehuamta chë jikau chätuyo, huanäi báam aahuaka áu mám báksiak símem bíchäpo, ínel jíaka:

—Kaitane áma kúlpak, íkai yoremta ójbopo lútula huéeka ä jíápsäpo, bueituk kaitane juénak át téuhua, ä mënä béchíbo. Enchim mámpo taahua.

²⁵ Huanäi síme pueblo áma aneme ä yómmiaka, ínel jiaahuak:

—Éläpo ä ójbohua ito béppatunake, entok itom üusim béppa.

²⁶ Huanäi Barrabásta búttiak. Jesústa éntok bemmuchateboka, bem mámpo ä tójjak, kúrusit ä poponnä béchíbo.

²⁷ Huanäi jume gobernadorta sontarom, Jesústam núk sájjak, Pretoriou bíchaa. Huämirim áa chíkola síme jume sontarom emo náu tójjak. ²⁸ Huanarim ä sánkohua ä úuhuaka, síkilik ä sánkotuak. ²⁹ Huanarim huíchata huikö päaka ä coroona yáaka kóbat áachä yétchak, ä mám bátatana éntok baka kútata. Huanarim áu lúl-la tónommia jápteka, ä junneriay, ínel jíaka:

—¿Yántë jíápsa, judíommeu réy!

³⁰ Entokim át chit huathuattey, juka baka kútata mámpo ä jípurëu nükam, kóbat ä bébbay. ³¹ Chúkula ínëli ä junneriasuka, entok kókosi ä yásuka, jume súpé mántom ä úuhuaka, ä sánkohua ä sánkotuak. Huanarim ä núk sájjak, kúrusit ä poponboka.

Jesús kúrusit poponhuaka muukuk

(Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

³² Huanäi yeu am kateyo, yoremtam nánkek, Cirene jóärau joometa, Simmom ti téhuaakamta. Íkärim úttiapo kúrujta püaktituak, ä huériunakë béchíbo.

³³ Júnëlim kateka áman yájjak, jum Gólgota ti téhuaakähui. Ìri “Mukila Kóba Káuhui”, tiau báare. ³⁴ Vinotam Jesústa jítua báarek, sikaramak kütiata; të ä jihueka kaa ä jëkak.

³⁵ Kúrusit ä poponsukam ä sánkobeche nat jäteka náchá näikimtek. Ìri ínel yeu siika, juka profeetata nokakäu áhuä chúpanakë béchibo: “In súpemim nat näikimtek, entokim ín sánkom nat jätek.” ³⁶ Júnëlim huämi ják jotek, ä suayaka. ³⁷ Huanärim ä kóba béppa jiojteta yétkhak, jita béchibo ä mëhuakahui, ínel jáamta: “Ìri Jesús jü judíommeu réy.”

³⁸ Huanäi guoy lak-ronim áamak kúrusit poponhuak, huépülaka bátatana, senu éntok míkötana. ³⁹ Jume áma huam kateme, akim ä junneriaka juënasi jíaka kóba huíutey, ⁴⁰ ínel jíaka:

—Empo juka tiöpota ára tátabeme entok báij táapo júchi ára ä yéchame, jémpë emo jínëu! Bueítuk empo Diosta Üusitukätek, jkúrusitche kóm huéiye!

⁴¹ Ínëli këtchi jume sacerdotemmu kobanarom, jume escribam entok jume pueblolo yöyoturim, akim ä junneriaka ínel jiaahuay:

⁴² —Huatem jínëuk; jáapo éntok kara áu jínëu! Bueítuk áapo Israeltau réytukätek, jén kúrusit kón huéenake! Huanäite ä súalnake. ⁴³ Áapo Diostat áu éä tíiya; éläpo áapo ä jínëunake, ä huáatiäteko; bueítuk áapo ínel jiaula, “Diosta Üusine”.

⁴⁴ Këtchi jume lak-ronim, áamak kúrusit popontukaihui, akim ä junneriaka juënasi ä aahuay.

Jesústa mukukähui

(Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

⁴⁵ Lúl-la kátek naateka, kúptey bájim jiau tájti kaa machisi taahuak, síme ániachi. ⁴⁶ Kuptilamak abe bájim jiay, Jesús kusisi cháchayek, ínel jíaka:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? —itom nokpo ínel jiau báare: In Dios, ín Dios, ¿jatchiakasë nee ínapola tóij-la?

⁴⁷ Jume huate áma aneka ä jikkajame, ínëlim jiaahuay:

—Í Elíasta núnnu.

⁴⁸ Huanäi huépülaka áma aneme läuti ejponjata nuka, vinak-repo ä kómoniak. Huanäi baka tebet ä óreka, jikau áhuä nóitiriak ä jínakë béchibo. ⁴⁹ Të jume huate ínel jiaahuay: —Akem ä tójja. Boobichäem; jamak Elías äbo ä jínëunake jáni.

⁵⁰ Të Jesús júchi huëpo kusisi cháchayeka, ä espírituhua tójaka muukuk. ⁵¹ Huanäi éntok jume velom jum tiöpopo chákame síutekam guoyisi emo yáuhua; jikat naateka bétukun tájtim síutek. Jü buía éntok áu yoyoak; jume buere tétam éntok riutek. ⁵² Jume sepulturam éntok emo étapok, entok Cristota sualhuäpo nau anim takahua kókkolame násukim jotek. ⁵³ Chúkula Jesústa jáabitesuk, ímëri sepulturapom yeu sájjak. Huanärim buere jóära Jerusaléni juebenammu yeu machiak.

⁵⁴ Jü centurión entok jume huate áamak áma Jesústa suayaíhui, juka buíata junëli áu yoyoakamta bíchaka, entok símeta jita áma yeu sikamta, tüisim guómtek. Huanärim ínel jiaahua:

—¿Ìri tua yö lútüriapo Diosta Üusitukay!

⁵⁵ Juebena jáamuchim áma aaney, mékka jábueka ä bíchaka. Ímëri Jesústamakim rejtilatukay, Galiléapo naateka ä aniaka. ⁵⁶ Áme násuk aaney jü María Magdalena, María Jacobota áiye entok Joseta, entok jü Zebedeota üusim áiye.

Jesús mäahuak

(Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

⁵⁷ Tukariu yúmako, senu yoreme rikotaka áma yepsak, Arimatea jóärapo jometaka. Ìri José ti téhuaakay, entok két Jesús ä discípulokay. ⁵⁸ Ìri Pilatotau sika, Jesústa takaahua áu aahuak. Huanäi Pilato nésahuek, Jesústa takaahua ä máknä béchibo. ⁵⁹ Huanäi José juka Jesústa takaahua nuka, sábanam báksiarimpo ä bëtiak. ⁶⁰ Huanäi káu guójöku sepultura bemelapo ä teekak. Íkäi sepulturata José áapo áa béchibo ä yáalatukay. Huanäi tétata

buëuruk röaktiaka áman kíkkimuhuäpo ä óorek. Huanäi siika. ⁶¹ Entokim két áma aaney, María Magdalena entok hua senu María; sepulturata pújapom jokay.

Jesústa sepultura sontarom ä suayay

⁶² Júchi yokoríapo jimyore táapo, jume tiöpopo chë nésahueme entok jume pariserom emom náu tójjak, Pilatota bíchäpo, ⁶³ ínel jíaka:

—Yöturi, áute huáate, hua yore baítáttäusukame ketune jiápsaka ínel jiaahuak: “Báij taahuarim simsukne jíabitenake.” ⁶⁴ Íari béchibo amanë am bíttua, jume sepulturata suayanakeme báij taahuarim simsuu tájti. Jáchinay junne jume áamak rejteihui tukaapom áman sájaka ä ékbuanake. Huanärim jü gentetau ínel jiaunake: “Kókkolam násuk jíabitek.” Ä ínelituk, jü chúkula bem öbiakäu chë obiachinake, jü bát bem öbiari béppa.

⁶⁵ Huanäi Pilato ínel ámeu jiaahua:

—Júmürem am jípure, jume sontarom. Ámanem sájaka enchim jüneä páman ä suayatebo.

⁶⁶ Huanärim áman sájaka tüisi ä páttiak, juka sepulturata, yäura seyoy ä seyotuaka, juka téta puertata; entokim sontarom áma tö sájjak.

28

Jesús kókkolam násuk jíabitek

(Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

¹ Jimyore taahuata simsuko, entok jume guoy búsan taahuarim naatëpo, matchü-makim áman sájjak, jum Jesústa maahuakäipo ä bíf báreka, María Magdalena entok jü senu María. ² Huanäi jü buía tüisi áu yoyoak, bueituk jü Señor Diosta ángel, téhuela bétana kóm yepsaka, juka tétata sékana ä bíaktiaka, áa béppa yejtek. ³ Ä bíthuäpo yúku béroktiriata bénasi bélojkosi machiakay. Jü ä sánkohua éntok sápa tósalim bénaakay. ⁴ Jume sontarom ä bíchaka májhueka emo yoohuay, entokim kókkolam bénasi taahuak. ⁵ Të jü ángel am yómmiaka ínel ámeu jiaahua, jume jáamuchimmehui:

—Katem májhue emëe, bueituk ínapone jüneiya, Jesústa enchim jariähui, juka kúrusit poponhuakamta. ⁶ Kaa ím aane; kókkolam násuk jíabitek, ä jíakä bénasi. Binen kateka ä bitcha, juka Señorta máahuakäipo. ⁷ Läutem áman sájaka ä discípulom téjhua: “Kókkolam násuk jíabitek, entok Áapo enchimpat huéenake Galiléau buiaräu bíchaa. Huämürem ä bínnake.” Íkäine enchim téjhua.

⁸ Huanärim bempo yeu sájjak, jum ä máahuakäipo, májhueka entok tüisi al-leaka. Tennekam bemela nokta Jesústa discípulom téjhua báarey, entok íneli íkäi nokta huériaka am kateisu ä discípulom téjhua báreka, ⁹ Jesús am nankiseka ámeu yeu siika, ínel jíaka:

—¡Yántem jíápsa!

Huanäi bempo áu rúkteka guókpö ä íbaktiaka, ä yörek. ¹⁰ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—¡Katem májhue! Ámanem sájaka jume ínomak huéerim nok bemelata am mákka, bueituk Galiléau am kannakë béchibo. Ámanürim nee bínnake.

Sontarom juka bem bíchakäu nookak

¹¹ Ímëi jáamuchim ketune boojoaisu, jume sontarom buére jóärau bíchaa sájaka, am téjhuak, jume sacerdotemueu kobanaro, jáchin simeta yeu sikähui. ¹² Huanärim emo náu tójjak, jume pueblopo yöiyoturim. Ímëri nokta náu tüteka, jume sontarom yún tómita mákkak, ¹³ ínel jíaka:

—Inëlem jiaunake emëe: “Ä discípulom tukaapo itom kóchey äbom yájaka ä ékbuaak.”

¹⁴ Të juka gobernadorta íkäi jíkkajako, ítapote áamak ettejonake, tüisi ä éenakë béchibo; entok kaita enchimmeu huéenakë béchibo, ítapote enchim anianake.

¹⁵ Huanäi bempo juka tómita nüka ä yáuhuak, bem téjhuahuakä pámani. Īri noki täyahuak judíom násuku, júnakoy naateka én tájti.

Jesús ä majtiähuim tékilta mákkak

(Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

¹⁶ Të jume once discípulom, Galiléa buiaräu bícham sájjak. Ímĭ júya káupo Jesús ámanam núnulatakay. ¹⁷ Ä bíchakam ä yorek; të huate katim ä ajäria teiyey. ¹⁸ Jesús ámeu ruktek, huanäi nokaka ínel ámeu jiaahua:

—Sĭme úttiatane mák-ri, áman téhuekapo entok ímĭ buíapo. ¹⁹ Īäri béchĭbo, sĭme ániachem kaate, naciónimmehui, jume gentem ín discípulomtu ĩaaka. Huanärem am majtiasuka am batöa, Dios Áchayta téhuampo, entok Diosta Ūusi téhuampo, entok Dios Espĭritu Santota téhuampo. ²⁰ Emem am majtianake, juka enchimmet ín nésahuekähui, bempörim ä boojorianakë béchĭbo. Ínapo éntok nee enchimmak aane, chíkti táapo, ániata lütëu tájti. Júnentunake.

Jü Evangelio San Marcojta Jiojtekähui

Juan Bautistata nooki

(Mt. 3:1-12; Lc. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28)

¹ Jü tü nooki Jesucristo Diosta Üusi bétana nokhuakame ínëli naatek.

² Jü profeta Isaíasta jiojterita ínel jiäpo:

Ínapone émpat áman ä bíttua, juka ín noki huéiamta, huaka böota em huéenake páman ä tütenakë béchibo.

³ Ánia see päriapo chayemta jáhui ínel jiaahua:

“Señorta böotem tüte; éntokem jume ili böom rúttukia.”

⁴ Bueítuk, Juan, yepsaka ánia buéeka päriapo batöay, entok jíapsi kúakteka emo batöhuamta bétana ámeu nookay, bem Dios bejrimmet bem jiokoriná béchibo. ⁵ Huanäi síme Judea buiärapo bétana entok buere joära Jerusalémpo jóakame áu yeu sájaka batöhuak jum Jordán bathuepo, bem Dios bejrim yeu buíseka.

⁶ Jü Juan éntok, camello bóata sánkoka huéiyey, entok huaka beata huikosaka. Jü ä buäyey éntok mumu sítörim entok jume buere guóchim. ⁷ Huanäi huame géntemmu nookay, ínel jíaka:

—Chúkula senu chë ino béppa útteakame yebisisë. Katchane júne áu rúkteka, kóm chätuka júne, ä bocha huíkyam búttiapo yúmala. ⁸ Lútulay ínapo báammea enchim batöla; tē Áapo Diosta Espíritu Santoy enchim batönake.

Jesústa batöhuakähui

(Mt. 3:13-17; Lc. 3:21-22)

⁹ Huámechi taahuarimmet Jesús Nazaret Galiléa bétana áma yepsak. Huanäi Juan ä batöak jum Jordán bathuepo. ¹⁰ Sep éntok jum bäapo yeu huéeka, juka téhuekata au étapomta bitchak, entok juka Espíritu Santota guókouta bénnak at kóm huémnta. ¹¹ Huanäi jáhui téhueka bétana kóm yuumak, ínel jíaka:

—Empë ín Üusi huä tua ín nákehui; émot ayka jü ín al-leähui.

Jesústa jioptua báahuähui

(Mt. 4:1-11; Lc. 4:1-13)

¹² Sep éntok Diosta Espíritu Santo ä núk siika huam ánia see päriau bíchaa. ¹³ Huämi aanek cuarenta taahuarimpo. Jü Satanás éntok huämi au yepsak ä jioptua báreka. Entok huämi animaalim kara búktume násuk aaney. Diosta ángelesim éntok ä aniy.

Galiléapo Jesús ä tékia naatek

(Mt. 4:12-17; Lc. 4:14-15)

¹⁴ Juanta preesotuk, Jesús Galiléau yepsaka juka evangelio Diosta bétana humentá ámeu nookak, ¹⁵ ínel ámeu jíaka:

—Béja taahuari yúmala; Dios reyta nésahueu äbo yúmase. Emóem jíapsi kúaktiaka evangeliota súale.

Jesús naiki kuchuleom núnnuk

(Mt. 4:18-22; Lc. 5:1-11)

¹⁶ Huanäi Galiléa bahue mayoat huéesimeka, Símonta téhuak entok Andrésta ä sailahua jítë jímname; bueítukim kuchuleromtukai. ¹⁷ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Ino sáukem kaate. Ínapone enchim kuchulero majtianake, yoremem evangeliou enchim núnunakë béchibo.

¹⁸ Huanärim sep bem jítërim tójaka, áa sáu sájjak.

¹⁹ Huanäi huam jëla sika juka Jacobota bitchak, entok Juanta ä sailahua, Zebedeota üusim. Bempo ket bem canoapo aneka jítërim chäbuay. ²⁰ Huanäi am núnnuk. Bempo éntok bem átchay Zebedeota canoapo tekipanualerommeu tö sájaka, Jessústa sáu sájjak.

Yoreme chicha machi espírituta jípurey

(Lc. 4:31-37)

²¹ Huanärim pueblo Capernaumpo yájjak. Huanäi Jesús jum sinagogapo jimyore táapo kibakeka, am majtiay. ²² Jü gente éntok ä yörihuäpo buere éaka taahuak, jü bem majtiahuäubechi, bueituk jábe tua útteakamta Bénasi am majtiay, kaa huame judíom ley am mamajtíame Bénasi. ²³ Senu yoreme sinagogapo aaney, chicha machi espírituta jípureka chay nokaka. Huanäi ínel jiaahua kusisi chayeka:

²⁴ —Jesús Nazareno, ¿jítasë itomak jüneria? ¿Kíalë kaitäpo itom yáa báreka yebij-la? Jüneane em jábétukähui. Empo tua jü Diosta yeu púari.

²⁵ Huanäi Jesús kutti át nónookak, ínel jíaka:

—Katë jíaleka át yeu huéiye.

²⁶ Huanäi jü lemoonio náasä tápsuka entok tüisi chayeka yeu siika. ²⁷ Huanärim sime guómteka, át emo nátemajey:

—¿Jítasa ïri? ¿Jítasa ï bemela yore majtiahuame? ¡Tua útteak! Maasu jume lemooniom sáuhue, bempo éntok ä nok jíkkaja.

²⁸ Huanäi sime Galiléa buiära chíkola jíkkajituk jü Jesústa yáari.

Jesús Perota asu kökoremta tütek

(Mt. 8:14-15; Lc. 4:38-39)

²⁹ Huanäi Jesús Jacobo entok Juántamaki, sinagogapom yeu sájaka, Simmom entok Andrésta jóahuim yájjak. ³⁰ Huämi jóapo éntok jü Símonta asu taijhuécheka bökay. Huanärim ä kökore bétana Jesústa ettejhuariak. ³¹ Jesús éntok áman au rúkteka, mámpä buíseka ä yétchak. Huanäi sep jü taijhuéchiria ä tójjak; huanäi jita am joria táytek.

Jesús juebena kökoreme tütek

(Mt. 8:16-17; Lc. 4:40-41)

³² Huanäi huäri taahuarit täata áman huétchuko, sime huame kökoreme áu nau tóijhuak, entok huame lemooniom bem jiápsipo jípureme. ³³ Júnëli sime puéblopo jóakame áman nau rúktek jum puertahui. ³⁴ Jesús éntok juebenam tütek, kökoata jípureme. Juebena lemooniom yeu béebak, entok kaa am noktuak, bueitukim béja jüneiyay ä jábétukähui.

Jesús Galiléapo naa siika géntemmeu nokaka

(Lc. 4:42-44)

³⁵ Yokoríapo kethuey, ketune unna kútkoako, Jesús yejteka yeu siika ánia see päriau bíchaa. Huämi oracióna yáuhua. ³⁶ Huanäi jü Simmom, entok huame áamak áma aneihuim, akim ä jariak. ³⁷ Ä téakam ínel áu jiaahua:

—Sime enchi jaria.

³⁸ Áapo éntok ínel ámeu jiaahua:

—Jántebu sékana pueblommeu bíchaa, bueitukne ámani ket ámeu noknake; huäri béchibone yebij-la.

³⁹ Huanäi sime Galiléat naa siika ámeu nokaka bem sinagogapom, entok lemooniom yeu béebaka.

Jesús senuk leprata jípuremta tütek

(Mt. 8:1-4; Lc. 5:12-16)

⁴⁰ Senu yoreme Jesústau yepsak sähua leprata jípureka. Huanäi tónommia kíkteka jiokot ínel áu jiaahua:

—Júnel éätekë ín kökoa ára nee úhua.

⁴¹ Jesús éntok ä nák jiokoleka, ä mámam áu rútuaktiak. Huanäi át mámtéka ínel au jiaahua:

—Jeehui, júnelne éiya; türiäe.

⁴² Júnel ä noksuk jǐbba, jü sähua lepra kökoa kaitatuk; huanäi türiak. ⁴³ Të tüisi ä téjhuasuka ä simtuak, ínel áu jíaka:

⁴⁴ —Katë jábetau jíale. Ámanë huéiye jü tiöpopo nésauhuentahui. Emoë bíttebo, éntoke jita júne áman tójja, Moiséjta nésahuekäpo Bénasi, em türiakä bétana, entok bempörim jüneenakë béchibo.

⁴⁵ Të jü yoreme yeu sika jǐba ä nok táytek, huaka áu yáahuakamta. Huanäi símekut jüneriatuk hua áu yáahuakame. Jesús béja kara júne machisi áma aaney, jum pueblopó. Mékka ániapo jǐba an sísimey. Huámírim áu yayajay símekut bétana.

2

Jesús káraktilata tütek

(Mt. 9:1-8; Lc. 5:17-26)

¹ Chúkula jaiki taahuarim huéy, Jesús júchi pueblo Capernáumpo yepsak. Huanäi jíkkaijhuak, jóapo anë téaka. ² Huanäi juebena gente áu nau yájjak. Jóata pújapó júnem kaa békiakay. Áapo éntok Diosta noki ámeu nookay. ³ Huanäi naikika káraktilata nau huériakam Jesústau yájjak. ⁴ Tem genteta juebena béchibo kara Jesústau kiimuy. Huanárim jü kárit jámuka ä anëbeu béppa ä guójoktiak. Huanárim huámi áman áu kömä teekak, huaka káraktilata, áachä böyëumak chíkti. ⁵ Jesús bem Diosta súalëu bíchaka, ínel au jiaahua jü káraktilatahui:

—In üusi, bejë jiokorihuak em Dios bejrimmechi.

⁶ Jume maestrom leyta yore majtiame éntok áma jokay, bem jíápsipo ínel éaka: ⁷ “¿Jatchiakasu íri junëli nooka, Diosta béj-reka? ¿Jábesu Dios bejrim ára jiokore? Dios jǐbba.”

⁸ Jesús éntok ä espíritupo bem jíápsipo éáu jüneriaka ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiakem enchim jíápsipo junëli eiya? ⁹ ¿Jáchisu chë kaa obiachi jü káraktilatau jiau béchibo: “Em kaa tü yáarimmeché jiokorihuak”; o, “Yejteké em at böyëu tóboktiaka naa huéiye”? ¹⁰ Të enchim jüneenakë béchibo, juka Yoremta Üusi ímí buápo úttiata ä jípurëhui, jume Dios bejrim yore ä jiokoriná béchibo.

Huanäi jü káraktilatau ínel jiaahua:

¹¹ —Emoune ínel jiaahua: Yejteké em at böyëu tóboktiaka huéiye em jóau bíchaa.

¹² Huanäi áapo yejteka; entok, juka áachä böyëu nüka, símem bíchápo yeu siika. Huanäi éntok síme at guómteka Diosta úttilek, ínel jíaka:

—Jauhuey júnete ílë bénak kaa bil-la.

Jesús Levíita núnnuk

(Mt. 9:9-13; Lc. 5:27-32)

¹³ Jesús júchi bahue mayuau bíchaa siika. Juebena gente éntok áu náu yájjak. Huanäi am majtiay. ¹⁴ Ama huam huéeka, Levíi, Alfeota üusi, bankopo kátekamta bitchak, jum yáura tómita nau totoijhuäpo. Huanäi ínel au jiaahua:

—Ino sáukë huéiye.

Huanäi Levíi kíkteka áa sáu siika.

¹⁵ Ínëli yeu siika: Jesústa Levíita jóapo jíbuäka mesau ä káteko, juebénaka jume impuestom náu totojame entok huate Dios bejrita boojoriame mesahuim Jesústamak jotek, entok ä discípulommaki. Bueítukim juebénaka Jesústamak réjtey. ¹⁶ Huanäi huame maestrom leyta yore majtiame entok jume pariseerom ä bitchak, jume yáura tómita nau toij-lerommak entok Diosta bejri boojoriammak ä jíbuäyo. Júnëlim ámeu jiaahua, ä discípulommehui:

—¿Jatchiaka júri ámemak jíbuä, jume Dios bejrita boojoriammaki, entok yáura tómita nau toij-lerommaki?

¹⁷ Jesús éntok am jíkkajaka, ínel ámeu jiaahua:

—Huame kaa kökoreme kaa mérikota huáatia, ál-la huame kökoreme. Kanne huame lútula jiápsame núnuseka äbo yebij-la, ál-la huame Dios bejrita boojoriame.

Jesústam ayuunota bétana nátemaje

(Mt. 9:14-17; Lc. 5:33-39)

¹⁸ Jume Juanta discípulom éntok jume pariserom ayuunay. Huate gente Jesústau yájaka ínel áu jiaahua:

—¿Jatchiaka jume pariserom discípulom éntok Juanta discípulom ayuunota johua, jume em discípulom éntok, ée?

¹⁹ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—¿Jachu jume emo jubiahuaú núnuri ayuunanake jáni, juka jubemta ámemak aneyo? Ée; karam ayuuna, juka jubemta ámemak aneyo. ²⁰ Të taahuarim yúmanake, juka jubekamta am tö simnakéhui; huanäi ál-lam ayuunanake.

²¹ 'Kaabe bemela sánkota sanko muerapo cháchäbua, bueítuk jü bemela sanko muerapo chäbua huak, chëhuasu síutinake. ²² Éntok kaabe vino bemelata huaka bea bóosa örampo tóttöa, bueítuk jü vino bemela jume bóosa öram síutianake. Huanäi éntok guótinake; jume bóosam éntok nasóntunake. Kíalíku jü vino bemela huaka bea bemelampo tóttöhua.

Jimyore táapo discípulom tirijko bújam jüusakay

(Mt. 12:1-8; Lc. 6:1-5)

²³ Júnaksu jimyore táapo Jesústa et páman huey, jume ä discípulom áamak kateka jume tirijko bújamim jüusakay. ²⁴ Huanäi jume pariserom ínel au jiaahua:

—¿Jatchiaka em discípulom jimyore táapo íkái johua, kaa jo mátkhik?

²⁵ Áapo éntok ínel ámeu jiaahua:

—¿Jáchem jauhuey júne kaa ä bit-la, juka jiojteta Davita yáakäu bétana, jikot éaka, tébäureka, áapo éntok jume áamak anéihuim? ²⁶ Abiatarta sacerdoote tékilpo chë ä nésahueyo, David huam Diosta jóapo kibakek. Huanäi huame páanim Diostau bíchaa náikiarim buäka, huame áamak kateme kétchi. Huámëi páanim jume sacerdoote tékilta joame jíbam ára am buäyey, kaa kia jábe junne.

²⁷ Jesús két ínel ámeu jiaahua:

—Jü jimyore taahuari yoremta béchíbo yáari; të kaa jü yoreme jimyore taahuata béchíbo. ²⁸ Íari béchíbo ínapo, jü Yoremta Üusi jimyore taahuata béppane yótaka nésahue.

3

Yoreme huakiam mámakame

(Mt. 12:9-14; Lc. 6:6-11)

¹ Júchi éntok Jesús sinagogapo jume judíom nau yayajäpo kibakek. Huämi éntok yoreme aaney, huépülam huakiam mámakame. ² Huate éntok Jesústachim suaka ä bitchay, ä nätua báreka, jimyore táapo huaka kökoremta ä tüte máchileka. ³ Huanäi jü yoreme huakiam mámakamtau Jesús ínel áu jiaahua:

—Yejteké ímí násuk kikte.

⁴ Huanäi jume géntem temajek, ínel jíaka:

—¿Türi jáni jimyore táapo tühuata yáa béchíbo, o kaa tühuata yáa béchíbo? ¿Türi jáni senu jíapsita jínëu béchíbo, o jábeta ä úhuä béchíbo?

Të bempo kaa jíaleka taahuak. ⁵ Jesús éntok omteka éntok sirokaka áme bëkatana reemtek, námakak bem jiápsekä béchíbo. Huanäi hua yoremtau ínel jiaahua:

—Jume em mámamë rútuaktia.

Ä rútuaktiak éntokim türika taahuak. ⁶ Huanäi jume pariserom yeu sájaka, noktam nau tütek Herodianommaki, Jesústa mëbáreka.

Juebena gente bahue mayuat aneme

⁷ Huanäi Jesús bahuéu bíchaa siika, ä discípulommaki. Gente éntok Galiléa buiära bétana tüisi juebénaka áman au yájjak; álë Bénasi Judea buiära bétana, ⁸ Jerusalén, Idumea buiära, Jordán huáyšana bétana, Tiro entok Sidónpo pueblompo chíkola jóakame. Júnëli tüisi juebénaka au nau yájjak, nokta jíkkajaka buéresi jita ä joäu bétana. ⁹ Huanäi Jesús jume ä discípulom téjhuak, juka canoata huéchiapo am jípu sáhueka, áma yejte báreka, juka genteta kaa ä pittianakë béchibo. ¹⁰ Bueítuk Áapo juebenam kókoreme tütelatukay. Júkärím jünériaka, huame kókoata jípureme áa béppa emo tábbey, at mánte báreka. ¹¹ Jume espíritu chicha mamachim ä bíchakam tónommey áu japjaptey. Huanärim chayeka ínel jiaahuay:

—¡Émpë jü Diosta Üusi!

¹² Áapo éntok kutti ámeu nookak, kaa au yeu machiria nésahueka.

Huame dóoce apóstolim yeu púari

(Mt. 10:1-4; Lc. 6:12-16)

¹³ Huanäi káhuit jámuka, huame ä huáatiáhuim núnnuk; bempo éntok au yájjak. ¹⁴ Huanäi ímëi dóocem au yájakame tékiata am mákkak, áamak am annakë béchibo, entok náasam bíttua báreka, huame gentemmu am béchibo, ¹⁵ entok áapörík bétana yäura útteata am makkak, huaka kókoata am tütenakë béchibo, entok lemooniom yeu am bébnakë béchibo: ¹⁶ Ímërim jume yeu púarim: jü Simmom, Peero ti ä téhuaatuakähui, ¹⁷ entok jü Jacobo entok Juan ä sailahua, Zebedeota úusim, Boanergem ä téhuaatuakähui, yúku jímmaata jáhui uusim tiau báare, ¹⁸ entok Andrés, entok Felipe, entok Bartolomé, Mateo, Toomas, Jacobo Alfeota úusi, Tadeo, Simmom jü cananista, ¹⁹ entok Judas Iscariote, hua ä nénkakame.

Espíritu Santota bėj-reka nokhuame

(Mt. 12:22-32; Lc. 11:14-23; 12:10)

Chúkula, Jesússta ä discípulommak jóau ä yepsak, ²⁰ jü gente júchi au nau yájjak; junëlim kara júne ay jíbuäy. ²¹ Huanäi jume áamak huérim ä jíkkajaka au yájjak, yeu ä huéria báreka, bueítukim ä kóba rókotulä tíiyay.

²² Jume escribam Jerusalén bétana áma yájj-lame:

—Beelzebútam ä jíápsipo jípurë tíiyay, entokim Beelzebú lemooniommu yäutta téhuampo jume lemooniom yeu ä bébä tíiyay.

²³ Jesús éntok am núnuka, ejemplota ámeu yétchak, ínel ámeu jíaka:

—¡Jáchisen Satanás juka Satanástá yeu bébnake? ²⁴ Jíta rey yäura júne au náikimtelataka anëtek, íri rey yäura kaibu jíba béchibo yäuratunake. ²⁵ Entok jume jóapo emo bėj-reka emo náikimtelatuk, íri jóuhua kaibu bínhuatunake. ²⁶ Jü Satanás au bėj-reka au tóboktiak, au náikimtenake, entok kaibu bínhuatunake, bueítuk jíba luutinake.

²⁷ 'Kaabe júne jábe yorem útteakamta jóau kibakeka ára jita ä úhua, kaa bát ä súnako; të ä súnakátek ál-la ára jita ä úhua.

²⁸ 'Tua lütüriapone ínel enchimmu jiaahua, síme jume yoremem Dios bejri yáarim-mechim jiokoritunake, entok hua nooki Diosta bėj-reka nokhuame; ²⁹ të kia jábe junne Espíritu Santota bėj-reka nokame kaibu jiokoritunake, të hua bétte noki at chúpaturunake jíbapo béchibo.

³⁰ Ínel jiaahua bueítuk bempom espírituta chicha machik ä jípurë tíiyay.

Jesústa áiye entok ä sailahuam

(Mt. 12:46-50; Lc. 8:19-21)

³¹ Chúkula, jume ä sailahuam entok ä áyehua ámam yájjak. Huanärim päkun tahuaka ä núnutbok, juka Jesússta. ³² Huanäi hua gente juebénaka áa chíkola jokame ínel au jiaahua:

—Ímërim päku aane, jü em áiye entok jume em sailam enchi jariaka.

³³ Áapo éntok, ínel ámeu jiaahua:

—¡Jábësu jü ín áiye, entok jume ín sailam?

³⁴ Jume áa chíkola jokame bíchaka éntok ínel jiaahua:
—Ímëi áméria jü ín áiye, entok jume ín sailam. ³⁵ Bueítuk jábe junne Diosta eäu joame, íri ájária jü ín saila, entok ín huaayi, entok ín áiye.

4

*Et-lerota ejemplo**(Mt. 13:1-9; Lc. 8:4-8)*

¹ Jesús júchi bemelasi am majtia táytek jum bahue mayoachi. Huanäi juebena gente au nau yájjak. Jesús éntok canoapo yejteka bahuéu kibakek. Huämi aaney canoapo, síme gente éntok báa mayoachi. ² Huanäi juebenak am majtiay, ejemplom ámeu jójjoaka, huanäi nokaka ínel am majtiay:

³ —Íkãrem jíkkaja: Jü et-leero echíseka yeu siika. ⁴ Júnaksu éntok ä echay, jü huate báchia böo mayoat huáttek. Huanäi jume huikichim au yájaka ä buäka. ⁵ Jü huate éntok téta buíapo huáttek, huam kaa yún buíata ayukäpo. Huanäi läuti síuhuek, kaa yün ä buíakä béchibo. ⁶ Täata yeu sik tájjak, entok kaa mékka kömä nahuaka béchibo huaakek. ⁷ Huate éntok júya huíchärata sísihuépo huáttek. Huanäi hua júya báchia síhueka, ápat yótuka ä jíabi mëak, huaka báchia ethuakamta. Huanäi éntok kaa taakak. ⁸ Të jü huate buía türiku huáttekame síuhuek, entok yótuka taakak. Huanäi jü senu báchia treinta báchiam nénkak, senu éntok sesentam, senu éntok cientom.

⁹ Entok ket ínel ámeu jiaahua:

—Huä jünee báareme at suaka ä jikkajinake.

*Jume ejemplom jita béchibotukähui**(Mt. 13:10-17; Lc. 8:9-10)*

¹⁰ Huanäi, huaka juebena genteta sákasuk Jesústa áapola ä tahuak, jume dóoce entok jume huate áma anëhuim Jesústa temajek, hua et-lerota bétana ä nookakähui, jáchin ä jiau bárëhui. ¹¹ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Eme ä täyatuahua, juka éhuil Diosta reytaka nésahuëhui. Të huame päkun aneme éntok, ejemplommei simeta. ¹² Entokim bíchaka júne kaa bínnake, kaa at jünee béchibo, entokim ä jíkkajaka júne kaa at jüneenake, entokim kaa jíapsi kúaktinake, jum bem Dios bejrimmechi kaa bem jiokoriná béchibo.

*Jesús el-lerota ejemplo am majtia**(Mt. 13:18-23; Lc. 8:11-15)*

¹³ Huanäi ínel ket ámeu jiaahua:

—¿Katem át jüneyia i ejemplochi, et-lerota bétana huémtachi, jáchin ä jiau bárëhui? ¿Jáchisu jüntukem ámet jüneenake, síme ejemplom ínëli huémmechi? ¹⁴ Jü echame jüri nokta eecha. ¹⁵ Íri ínel hua báchia böo mayoat huéhekame: huame tü nokta ámeu nokhuakäu, jíkkajisuka chúkula Satanás ámeu yepsaka, huakä nokta bem jíapsipo ethuakämta am kóptituanake. ¹⁶ Ket áma huámsu hua téta buíapo eechi: huame nokta jíkkajame, láutim al-leaka ä mabetnake. ¹⁷ Të kaa ámet naahuak, kia chúbala jíbam bem jíapsipo ä jípunake. Huanäi huakä jiokot anhuamta ámeu ayu táytek, entok nokta béchibo guojája táytek, sepim kaa al-lee táytinake, entokim ä tóijnake. ¹⁸ Ímëi éntok huame júya huíchärata násuk eechi: huame nokta jíkkajame, ¹⁹ të ím ániapo ayukamtat bem jíapsekä béchibo, entok hua buéresi ríkora yore bätáttähumtat bem jíapsekähui, entok kaa huéläpo bem áttea péäu ámeu ayu táytek, hua noki bem jíapsipo ethuakame kaa útteaka tatahua, entok kaa chúchupe. ²⁰ Ímëi éntok jume buía türiku ethuakame: huame nokta jíkkajaka tua ä mabetakame, jü báchia ténasi bem jíapsipo chúpanake. Jü báchia chúpuk senu treintata nénkínake, senu éntok sesentata, senu éntok cientota.

*Síme éhuil ayukame yeu machinake**(Lc. 8:16-18)*

²¹ Entok ket ínel ámeu jiaahua:

—Jü machiria nühuakätek, ¿jachu kajóna betuk entok totöhua betuk mánana jáni? Ëe, ¿jachu kaa jum jita ä machiria máchiku jikat mánatunake? ²² Bueituk kaita hua ésoni kaa yeu mamachiam, entok kaita éhuil ayuka kaa jünariatunakeme. ²³ Huä jünee báareme at suaka ä jikkajna.

²⁴ Ket ínel ámeu jiaahua:

—Áachem suuhua, hua enchim jikkajäubechi. Huä enchim jita jábeta ay jünakter-iäubey, Dios ket enchim ay jünaktenake. Bueitukem huateg áa béppa mabetnake. ²⁵ Bueituk hua jita jípureme júchi huateg mabetnake; hua kaita jípureme éntok, júkái ili ä jípurëu júne úhuaana.

Báchia síhueka yótukame

²⁶ Huanäi Jesús júchi ínel jiaahua:

—Ílë bénna, jü Diosta reytaka nésahuëhui, jáchin jü yoreme báchiata buíapo echame. ²⁷ Huanäi áapo tukariu yúmak kótnake, yokoriápo éntok yejtenake. Huä bácia éntok kaa ä jüneäpo síunake éntok yótunake. ²⁸ Bueituk hua bácia buíata úttiäray yótuka chúchupe. Késam huëpo óguotunake, júchi éntok móanake, chúkula éntok takanake. ²⁹ Huanäi huaka báchiata chúpilatuk, huame osam au kibachana, bueituk béja yúmala, jü taahuari etta tóboktianähui.

Mostaza báchiata ejemplo

(Mt. 13:31-32; Lc. 13:18-19)

³⁰ Jesús ínel ket jiaahua:

—¿Ä jítasute bénä tiánake jáni, juka Diosta reytaka nésahuëhui? entok, ¿jita ejemplotate ä bénä tiánake? ³¹ Mostaza bácia ténasi maachi. Huäri bácia chë júne ilitchi, huame huateg báciaim ím buíapo ayukame béppa. ³² Të ethuakätek yótunake, chë bueürusi yótunake, huateg júya síarita béppa. Bueerem mesëkirianake. Júnëli huame huikichim ä jékkaa betuk júne ára kópána, entokim ára at tosate.

Jesús ejemplom jíba yáuhuak

(Mt. 13:34-35)

³³ Júnëli Jesús juebena ejemplom joaka ámeu ä nookay, juka nokta, bem ára ä jikkajäpo núkisi. ³⁴ Kaa ejemplommeyi kaa am mamajtiay; të jume ä discípulom bempola aney, símeta machisi am téttejhuay.

Jesús buere yúku jékata yánti tahuatuak

(Mt. 8:23-27; Lc. 8:22-25)

³⁵ Huäri taahuarit, kúpteoyo, ä discípulommeu ínel jiaahua:

—Jante, huáyтана bíchaate kannake.

³⁶ Huanärim huaka gente büruraata sákatuaka, hua canoa ä kátekaïpom ä núk sájjak. Entok huateg canoam ket amam jípuhuay. ³⁷ Huanäi buere jéka yúkumak au tóboktiaka, jume máarem canoam beb táytek Júnëli béja báammey tápunak. ³⁸ Áapo éntok jum canoapo áma bétana böka kótchimey, kojnim béppa kobaka. Huanärim ä búsaka ínel áu jiaahua:

—¡Maestro! ¿Jachë kaachin éiya itom kókkoy junne?

³⁹ Huanäi yejteka, jekatau kutti nónookak ä kíkte sähueka:

—¡Empo baahue katë jiale yántë taahua!

Huanäi kíktek jü jeeka, entok síme yanti taahuak. ⁴⁰ Huanäi Jesús jume ä discípulommeu ínel jiaahua:

—¿Jatchiakasem tüisi májhue, éntokem kaita súale?

⁴¹ Huanärim buéresi májhueka ínel nau jiaahua:

—¿Jábesu íritaka? Jü jeeka ä nok jikkaja, entok jü bahue junne.

5

*Jü yoreme Gadareno lemooniom ä jiápsipo jípureme**(Mt. 8:28-34; Lc. 8:26-39)*

¹ Huanärim bahuéu huáyтана бétана áма yájjak, jum Gadarenom buíarähui. ² Jübuachä Jesústa jum canoapo kömä chéptilatuko, jü yoreme ä jiápsipo lemooniom jípureme ä nankirika siika, jum kau guójöku kókkolam totoijhuäpo yeu simlataka; ³ bueítuk áма jóakay. Të kara jábe yánti ä jípurey, kia cadenammey ä súmaka junne. ⁴ Bueítuk juebénasi sisiguokimmey entok cadenammey súsumahuay, të am chukchuktiay, éntok huame sisiguookim júne kotkóttiay. Ínëli kaabe ä yüey. ⁵ Bueítuk jíba taahuarit entok tukaarit naa búrujti jum kau guójöku kókkolam totoijhuäpo entok jum káhuimmet chay sisimey, tétammet kókosi áu joaka. ⁶ Të Jesústa mékka bíchaka, áu tájti búiteka áu tónommia kíktek. ⁷ Huanäi tüisi chayeka ínel jiaahua:

—¿Jítasë ínomak jüneria, empo Jesús, Dios jíkat téhuekapo kátekamta Üusi? Diosta béchibo, katë nee jikot johua.

⁸ Tí jiaahuak bueítuk Jesús ínel áu jiaahuay:

—Empo lemoonio, jü yoremtachë yeu huéiye.

⁹ Huanäi Jesús ä temajek:

—¿Jáchisë téhuaak?

Áapo éntok ínel ä yommiak:

—Legión tine téhuak, bueítukte juebenna.

¹⁰ Huanäi jü yoreme tüisi jikot áu jiaahua kaa huämi buiärapo yeu am bep íaaka.

¹¹ Huämi kau mayoachi juebena kohuim áма rejteka jibuäy. ¹² Huanäi jume lemooniom áu jikot jiaahua, ínel jíaka:

—Huame kohuimmehuë itom jaase; éläpote ámet kimunake.

¹³ Jesús éntok am jehuiteriak. Huanärim yoremtat yeu sájaka, kohuimmechim kímmuk. Jume kohuim éntok, jíbatua guoy míltukay. Huámëi siba bahuéu kóm huáttek; huanärim áма kókkok.

¹⁴ Jume kohuim suayáhuim éntok tenneka, jume pueblopo jóakammeu jünee huamta ámeu tójjak, entok jume huasammet jóakammehui. Huámëi éntok áма yeu sikamta bit báreka áman yeu sájjak. ¹⁵ Jesústahuim yájaka juka yoremta bitchak lemooniota jiápsipo jípureka kókoreka, Legiónim jípurëuta, sánkotelataka áма kátekamta, entok yúmalasi suaka; huanärim guómték. ¹⁶ Huanäi huame ä bíchakame am ettéjhuariak jáchin hua lemooniota jípurëitau yeu sikamta, entok huame kohuimmehui. ¹⁷ Jume áма joome éntok Jesústau jikot jiaahuay huämi bem buiärapo yeu ä huée sáhueka.

¹⁸ Huanäi Jesústa béja sim báreka jum canoapo ä jámuyo, jü lemooniom jiápsipo jípureihui áu jikot jiaahuay áamak an rókaka. ¹⁹ Të Jesús kaa báarek, ál-la ínel áu jiaahuak:

—Em jóahuë huéiye, em huahuajimmehui. Akë am ettéjhuaria juka Señorta buéresi emou yáakähui, entok jáchin enchi ä nák jikokolekähui.

²⁰ Huanäi sika juka nokta chíbejtia táytek. Decapolis buiärata yúmau tájti, jáchin Jesústa buéresi jita áu yáakähui. Huanäi síme át guómtilamtaka taahuak.

*Jáirota maala, entok jámmut Jesústa sánkot jálojtekame**(Mt. 9:18-26; Lc. 8:40-56)*

²¹ Jesús júchi canoapo huéeka bahue huáyтана yeu ä yepsak. Gente éntok juebénaka áu nau yájjak, huämi bahue mayoat ä anëpo. ²² Senu éntok sinagogapo chë nésahueme, Jáirö ti téhuakä, áма yepsak. Jesústa bíchaka ä guókpo tónommia kíktek. ²³ Huanäi tüisi jikot ínel áu jiaahuak:

—In maala béja mukiapo aane; ámanë sika át mámtë, ä türinakë béchibo, huanäi jíapsinake.

²⁴ Huanäi Jesús áamak siika; gente éntok juebénaka áamak sájjak. Júnëli ä huë páman nau ä pittiasakay. ²⁵ Senu jámmut éntok béja dooce huásuktiapo ä kókoa kaa chúkteka

át huéiyey, kaa tutüriaka áma aaney. ²⁶ Tüisi jikot au siika, juebena jittoleerom mámpo; simeta juka ä átteahua luutialatukay. Të jíba kaita hua jittoa áu türiakay, ál-la chëhuasu kökorey. ²⁷ Të Jesústa bétana nokta jíkkajaka, amá bétana áamak kateme násuk áu rúkteka ä sánkobet jálojtek, ²⁸ bueituk ínel éiyay: “Kiane ä sánkobet jálojtek júne türinake.” ²⁹ Huanäi áachä jálojtek jíba jü ójbo kíktek. Entok ä türiakäu ínnëak, jü jíbebeata bétana. ³⁰ Huanäi Jesús ä takaahuapo úttiärata át yeu sikamta iinnëaka, huame áamak katemmeu kúakteka ínel jiaahua:

—¿Jábesu ín sánkommet jálojtek?

³¹ Huanäi ä discípulom ínel áu jiaahua:

—Juka juebenaraata enchi pítpittiamtë bitcha, éntoke nátemaje, “¿Jábeta émot jálojtekähui?”

³² Të Jesús nate chíkola náasam bitchak huaka at jálojtekamta bit báreka. ³³ Huanäi jü jámmut máujrimey, áu yoaka, entok jünéaka jita áu yáahuakähui. Huanäi áu tónommia kíktek, entok simeta juka ä kökoa bétana ä téjhuak, jáchin áu ä sikähui. ³⁴ Huanäi Jesús ínel au jiaahua:

—In maala, jü em nee súalë béchibë türiak. Én éntoke yanti jíápseka huéiye, em kökoa bétanë türikä tahuala.

³⁵ Júnälä nokaisu, huate huam bem nau yayájäpo nésauhuetma joa bétana áma yájjak ínel au jiaka:

—Em mala béja muúkuk. ¿Jatchíakasë ketune juka Maestrotá muksi éetua?

³⁶ Jesús éntok íkái jíkkajakä ínel au jiaahua hua nésauhuetmahui:

—Katë jachin eiya; kial jíbe nee súale.

³⁷ Huanäi kaabeta éntok áamak kat íai Perota, éntok Jacobota, éntok Juanta Jacobota saíla jíbba. ³⁸ Jesús éntok hua nésauhuetma joau yepsaka, huaka naa muksi huemta bitchak, éntok buanhuamta jíkkajak, éntok jikot jíáihuamta. ³⁹ Huanäi áman kibákeka ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchíakasu naa muksi huéiye, éntokem buana? Jü usi jámmut kia kotche, kaa mukila.

⁴⁰ Huanärim ä junnériataitek. Të Áapo simem yeu béebaka, hua ili jámutta jápchimak, éntok ä áyemak, éntok huame áamak katëummak áman kibákek huam múkilata bökäihui. ⁴¹ Huanäi juka ili jámutta mampo buíseka ínel au jiaahua:

—Talita kumi —itom nokpo ínel jiaubáare: Ili jámmut, émoune ínel jiaahua, yejtë.

⁴² Jü ili jámmut éntok sep yejteka naa hueetáitek, bueituk béja dóoce huásuktiriam huériai. Huanärim tüsi at guómtek. ⁴³ Jesús éntok tüisi am téjhuak kaabeta ä ettéjhuaria nésauhueka, éntok ä jíbuätua nésauhuek.

6

Jesús Nazaretpo aaney

(Mt. 13:53-58; Lc. 4:16-30)

¹ Jesús huämi yeu sika ä buíarau yépsak, jume ä discípulommaki. ² Jimyore taahuata yúmak éntok jum sinagogapo am majtíataitek. Huanäi juebenakä ä jíkkajakä at guómtek ínel jíaka:

—¿Jákübo bétanasu íri íkái täya jáni? ¿Jita suáhuasa jáni íri ä jípurëhui, éntok hua milagrom ä joähui, jítasasu nok báare jáni? ³ ¿Jachu kaa íri ínel jü carpínteero, Maríata asóa, Jacobota, éntok Joseta, Judasta, éntok Símonta saayi? ¿Jáchum kaa ket im itomak aane jume ä huáyihuam?

Huanärim áa bétana jájana jiautáitek. ⁴ Jesús éntok ínel ámeu jiaahua:

—Kíal jábe profeta júne yörihua, të huam ä buíaräpo, éntok ä jóapo ä huahuajim násuk ëe.

⁵ Huanäi jume milagrom júne kara áma yáuhuai, Kia huame kökoremmet kaa jáikimmet jíba mámtéka am tütek. ⁶ Huanäi kaa at al-léakä taahuak hua kaíta bem súalëubechi. Huanäi Jesús jume huate puéblommet naa siikä am majtíaka.

*Jume dóoce comisionpo yeu jaahuak**(Mt. 10:5-15; Lc. 9:1-6)*

⁷ Jume dóoce yeu púarim nau núnuka, guoguóyim naa bíttuak, útteata am mákaka diáblom yoremem jiápsipo yeu bébnakë béchibo. ⁸ Éntok kaíta am huéria sauhue böot béchibo, morralta, éntok páanim junne, tómita junne; boróoniata jíbba. ⁹ Éntok am béräbochate sauhue, éntok kaa guoyik sánkotam huéria sauhue. ¹⁰ Ket ínel ámeu jiaahua:

—Kia jak jóapo enchim mabethuakäpem aane, jum puéblopo enchim yeu kátëpo tajti.

¹¹ Símekut huam kaa enchim mabethuakäpo, éntok huam kaa enchim nok jikkaibahuäpo, yeu katëtekem huaka tóröchiata enchim guókimmët chätulata ámeu tátaknake, bem jüneenakë béchibo kaa tüisi bem ayúkähui. Tua lütüriapone enchimeu ínel jiaahua, huame Sodóma teäpo éntok Gomórrapo joomem chë jiokoritunake hua taahuari bette nokta chúpeyo, huame puéblopo kaa enchim mabethuakäpo joomem béppa.

¹² Huanäi jume dóoce yeu púari yeu sájakä géntemmu ä noktáitek, huaka yoremem emo temajeka am jíapsi kúaktinakëhui. ¹³ Éntokim juebena diáblom yoremem jiápsipo anëu yeu bebbai, éntok juebena kökoremem tütek aceiteta ámet óreka.

*Juan Bautista mëhuakähui**(Mt. 14:1-12; Lc. 9:7-9)*

¹⁴ Jü rey Herodes éntok Jesústa bétana buériata jikkajak, bueituk ä téhuam símekut yeu machiak. Huanäi Herodes ínel jiaahua:

—Juan jü batöaihui jíabitela, jume kókkolam násuku. Kíaliku úttiärata jípure milagrom ä jonákë béchibo.

¹⁵ Huate ä Elías tíyay. Huate éntok huame huate profetam násuk ä profeta tíyay.

¹⁶ Íkai jikkajakä jü Herodes, ínel jiaahua:

—Íri jü Juan ín kóba chúktiatebokähui. Áapo kókkolam násuk jíabitela.

¹⁷ Bueituk áapo juka Juanta bujitebokä ä carcelpo ä páttiatebokay, Herodíasta béchibo, Felípeta juubi ä sailahua; bueituk áapo, jü Herodes, Herodíasta jípurey. ¹⁸ Bueituk Juan Herodestau ínel jiakay:

—Kaa türi juka em saila jubi em jípurëhui.

¹⁹ Herodías, éntok át kopteka ä mëpéiyay, të kaa áma yuumay, ²⁰ bueituk Herodes Juanta bétana májhuey, bueituk jüneyay Juanta lútula entok Diostau bíchaa näikiatata ä jiápsaihui, entok ä suayay. Ä jikkajaka kaachin an máchika tatahuay, të tü éaka ä jíjikkajay. ²¹ Taahuari yuumak, Herodesta huásuktiriam yúmariaka pajkoy. Kúptey am äbosek, huame áamak nésahueme, sontaro yäuram, entok Galiléapo chë nésahueme. ²² Huanäi Herodíasta jámut ásoa yísimeka áman kibakek. Herodes éntok túsä musäuleka taahuak, entok huame mesau áamak jokaïhuim. Huanäi jü rey hua ili jámuttau ínel jiaahua:

—Em huáatiähuë inou aahua; ínapone enchä máknake.

²³ Éntok ä nokäu bát kéchaka ä lütüriatebok, ínel jíaka:

—Símeta em inou aahuäune enchi máknake, reytaka ín nésahuëpo násuk áman junne.

²⁴ Huanäi hua ili jámmut yeu sika ä áyebeu nátemajek:

—¿Jítasune áunake jáni?

Ä áyehua éntok ínel au jiaahua:

—Juka Juan Bautistata kóbba.

²⁵ Áapo éntok sep áman kibakeka, jü reyttau ínel jiaahua:

—Én läutine puraato bueürupo ä huáatia, juka Juan Bautistata kóbba.

²⁶ Huanäi jü rey tüisi kaa al-lëeak. Të juka ä nookakäu ä lütüriatebokä béchibo, entok huame áamak mesau jokame tihueka, kara ëe ti au jíaka taahuak. ²⁷ Huanäi sep sontarota Juanta kóba chúktiaka áu ä huéria sauhuek. ²⁸ Jü sontaro éntok áman sika jum ä páttiatukäpo ä kóba chúktiak. Huanäi juka kóbata jum puraatopo yéchaka, jü ili jámuttau ä tójjak; jü ili jámut éntok ä áyebëhui.

²⁹ Huanäi jume Juanta discípulom ä jikkajaka, áman sájaka ä takaahua nükä ä núk sájjak. Huanärim kókkolam mamähuäpo ä maäak.

Jesús mamni miilim jibuätuak

(Mt. 14:13-21; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

³⁰ Jume apóstolim éntok júchi Jesústau nau yájjak. Huanärim ä ettejhuariak, simeta bem yáakähui entok bem am majtiakähui. ³¹ Áapo éntok ínel ámeu jiaahua:

—Emepolem ímin ínomak kaate ánia see päriahui; ámanirem chúbala jimyorenake.

Bueítuk juebénakam sákkay, entok juebénakam yájjay; junëlim kara júne ámey jibuäy.

³² Huanärim jum canoapo sájjak ánia see päriahui, kaabeta anëhui. ³³ Huä gente éntok am bitchak yeu am sájako, entokim am tátáyak. Huanäi juebénaka huete pueblom bétana guókimmea áman yájjak, ámepachi. Huanärim áu nau yájjak. ³⁴ Jesús éntok canoapo kom chépteka huaka juebenarata bíchaka tüisam jikokley, bueítukim kabaram kaa kabyerokä bénasi áma aaney. Huämi juebenak am majtia táytek. ³⁵ Béja tüisi kúptey éntok, jume ä discípulom áu rúkteka ínel áu jiaahua:

—Ímí ánia see päria, entok béja kúpte. ³⁶ Akë am sáka sáuhue; éläpom pueblommet entok ranchommet sájaka páanim emo jinnurianake, bueítukim ímí kaita buä mátki.

³⁷ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Akem am jibuätua emëe.

Bempo éntok ínel au jiaahua:

—¿Jachute áman sájaka guoy cien denariom béjhuay páanim jinnuka am jibuätuanake jáni?

³⁸ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—¿Jaiki páanimsem jípure? Ámanem sájaka am bitcha.

Bempo éntok am bíchaka ä téjhuak:

—Mamni páanim entok guoy kútchum.

³⁹ Huanäi simem básso sáripo am jote sáuhuek, nátepola, ⁴⁰ cicientom náuhui entok cincucuentam náuhui. ⁴¹ Huanäi jume mamni páanim entok jume guoy kútchum nuka, téhuekau reemteka, Diosta tü éäu ámet chúpaka jume páanim rébektiak. Huanäi jume ä discípulom am mákkak, am mik sáhueka. Jume guoy kúchum éntok simemmet näikimtebok. ⁴² Huanäi síme jibuäka jóboak. ⁴³ Jume pan rérebeim entok jume kúchum buä bëterim dooce canajtam tátapunika áma tóboktiahuak. ⁴⁴ Huame áma jibuäkame éntok mamni mil oohuimtukay.

Jesús bäata béppa huerama

(Mt. 14:22-27; Jn. 6:16-21)

⁴⁵ Chúkula Jesús jume ä discípulom canoau am jámutuak, áapat huáyтана pueblo Betsaidau am yaij íaaka, áapörik huaka juebenarata am sákatuäu tájti. ⁴⁶ Chúkula genteta sákatuaka, jum káhuiu bíchaa siika, Diostau oraciompo nok báreka. ⁴⁷ Huanäi tukariu yúmay jü canoa bäa násukun aaney. Jesús éntok buíapo áapola aaney. ⁴⁸ Béja bájim jiäpo matchü bíchaa, canoata buaatiaka lotteme bitchak, bueítuk jü jeka am nankirika búitey. Huanäi ámeu siika, bäata béppa huéeka, áme huam sika ámepat yebij báreka. ⁴⁹ Bempo éntok bäata béppa huémta bíchaka, akim ä jóusí téyey. Huanärim cháchayek, ⁵⁰ entokim simetaka ä bíchaka sum éiyay. Të áapo sep ámeu nónookak, ínel jáka:

—¿Óusem eiya, katem májhue, ínapone ájária!

⁵¹ Huanäi canoapo ámeu ä jámuk, jü jeka yánti taahuak; bempo éntok naa muksi éakam át guómtilatukay. ⁵² Bueítukim ketune kaa júneiyay, jáchin jume páanim bürsi yáahuakähui, bem námakak jíapsekä béchíbo.

Jesús Genesaretpo kökoreme tütek

(Mt. 14:34-36)

⁵³ Huáyтана bíchaa sákasukam Genesaret buiärau yájaka, mayoahuim yeu yájjak. ⁵⁴ Huanäi bempörim canoapo yeu sájak, jü gente Jesústa tátáyak. ⁵⁵ Huanärim huämi

buiärapo simekut naa tenneka, jume kökoreme au nau toij táytek, bem ámet töyemmak chíkti, huam jak Jesústa anei tíäpo. ⁵⁶ Bueituk jak júne ä kibakeipo, jum pueblompo entok ranchompo, jume kökoreme böo mayoat yeu totoijhuay jikot jíaka, kia ä sánko mayoammet jálojti péaka. Huanäi sime huame át jálojtekame türiak.

7

*Yoremta jíapsi nasontume**(Mt. 15:1-20)*

¹ Huanäi jume pariseerom Jesústau yájjak, entok huate escriibam, Jerusalén bétana áma yáij-latukaihui. ² Huanärim huate ä discípulommet suuhuay, bueituk kaa leyta jáá páman báijmaka páanim bem buäye béchibo mamam chichä machimmea. Huanärim béttesi áme bétana noktaitek. ³ (Bueituk jume pariseerom entok sime jume judíom, huame yoiyöturim boojoria páman, juebénasi kaa mam báijmakatekim kaa jíjibuäy. ⁴ Entokim plaza bétana yájak, kaa emo mam báksiako, katim jíjibuäy. Entok huate juebénaka jita aykay bem yöreihui: jume vasom ámey jíhuame, jume saarom, jume sisiguok vaasom, entok jume bem ámet töyëhui.) ⁵ Huanäi jume pariseerom entok jume escribam Jesústa temajek, ínel jíaka:

—¿Jatchiaku jume em discípulom kaa huame yoiyöturim boojoria páman kaate? Bueitukim kaa ito bénasi báijmaka páanim buäye.

⁶ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—¿Eme Dios huáatemta bénasi emo antuame! Ál-läku Dios profeeta Isaíasta tempo enchim bétana nookak, entok áapo ínel ä jíojtek:

Ímëi gentem bem teniy jíba nee yöre,
të bem jíapsihua mékka inou aane.

⁷ Kaita bėj-re jü bem nee emo yöre tíahui,

bueitukim yorem nésauta Diosta nésautukä bénasi emo ä majtia.

⁸ Diosta nésahui tójakem, jume yoiyöturim boojoriauem johua: jume sarom báksi-ahuaamta, entok vasom ámey jíjihuame; entok juebenak ílë bénakem johua.

⁹ Entok ket ínel ámeu jiaahua:

—¿Jachem tüisi emo anë téiyey? ¿Bueitukem juka Diosta nésahui kaitäpo johua, juka yoiyöturim boojoriau enchim yöri bárë béchibo! ¹⁰ Bueituk Moisés ínel jiaahua: “Em áchayë yöre, entok em áiye. Jü ä áchaybet entok ä áyebet bettek nokátek, kaita át temaijhuaka mëna.” ¹¹ Eme éntok ínel jiaahua: “Tüisi jiaunake jü yoreme ä áchaybeu o ä áyebeu ínel jíáteko: Símeta huaka ín áttea ay enchi ín ania éähui, Diosta béchibo näikiari.” (Corbánta jiau bárë bénasi.) ¹² Júnëlem huaka yoremta ä atchai éntok ä áiye kaitäpëm ä aniatua; ¹³ éntokem huaka Diosta nookakäu kaa bėj jóuhua, huame yoiyöturim boojoriau huatem majtiaka, éntokem juebenak ílë bénak johua.

¹⁴ Huanäi sime juebena genteta núnuka ínel ámeu jiaahua:

—Nechem jíkkaja símetaka, át jünee béchibo: ¹⁵ Kaita ayka yeutana jü yoremntat kimuka ä jíapsi násontenakeme, ál-la hua ä jíápsipo yeu huéeme. ¹⁶ Huä jünee báareme át suaka ä jikkajinake.

¹⁷ Huanäi juebena genteta tö sika senu jóapo kibakek. Huanäi jume ä discípulom ä temajek, juka ejemplota ámeu ä yéchakä bétana. ¹⁸ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—¿Jachem eme két kaitat jüneya? ¿Jachem kaa jüneya, huaka yeutana yoremntat kimumta kaabeta jíapsi násontenakëhui? ¹⁹ Bueituk jü buähuame kaa jíápsipo kiimu, ál-la sihuampo, entok chúkula yeu huéenake.

Íkai nokaka sime buähuamta türi tíiyay. ²⁰ Ket ínel jiaahua:

—Huä yoremnta jíápsipo yeu huéeme, huäri ä jíapsi nasonte. ²¹ Bueituk jum yoremnta jíápsipom yeu kaate, jume juëna éerim, omot jubiahuame, éhuil jáamuchim jípuhuame, yore súahuame, ²² ékbuahuame, kaa huéeläpo jita jípu péehuame, entok juénasi anhuame, jü yore bätäihuame, jü kaa tíura, senukut jita innëhuame, juénasi yoret

nokhuame, hua emo buérialihuame, entok jume kaa suasi emo nühuame. ²³ Síme ímëi kaa tü yáarim yoremta jiápsipom yeu huéiye, entokim ä nasonte.

Jámmut Diostat eähui sirofenicia naciompo jometukay

(Mt. 15:21-28)

²⁴ Huanäi Jesús huämi yeu sika Tiró éntok Sidón buiärau bíchaa siika. Huanäi huämi jak jóapo kibakek kaabeta ä bit íaaka. Të kara au éssoy. ²⁵ Bueítuk senu jámmut áma aaney, ili jámut espíritu chicha machik jiápsipo jípuremta asoaka. Huäri jámmut áatana nokta jikkajaka, áu sika ä guókpó áu tónommia kíktek. ²⁶ Áapo griegotukay, entok Sirofeniciapo jometukay. Huanäi jiokot áu jiaahuay, juka espíritu chicha machik ä jámut asoabet yeu ä bep sáhueka. ²⁷ Të Jesús ínel au jiaahua:

—Éläpo bat jume usiarim jóbonake, bueítuk kaa türi jume usiarim páanim úhuhuaaka ili chüummeu am guótia béchibo.

²⁸ Áapo éntok ínel áu jiaahua:

—Ammäle jiaahua, Señor, të jume ili chüum jume pan rérebeim mesata bétuk usiarim kóm huáttilame buabuäye.

²⁹ Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Íněli em jíakä béchibo noitë huéiye. Jü lemoonio béja yeu simla, jü em jámut asoabechi.

³⁰ Huanäi ä jóau yepsaka, juka ä asoahua ä böyëpo bókamta téhuak, béja juka lemoonio át yeu simlata.

Jesús nákapí nëota tütek

³¹ Jesús júchi nóttek jum Tiro buiära bétana. Huanäi jum Sidonpo naa búrujti siika, Galiléa bahuéu bíchaa, jum Decápolis buiärapo ámani. ³² Huanäi jü gente nákapí nëota áu nüpaka jiokot au jiaahuay, áa béppa ä mámte sáhueka. ³³ Huanäi áapolaik yeu núk sika, Jesús nákapo ä sútuteriak, entok ä sútu chítuaka nínit ä kómoniak. ³⁴ Huanäi téhuekau reemteka bueürum jíabitek, entok ínel áu jiaahua:

—¡Efata! —ínel jiau báare: ¡Étapotunakee!

³⁵ Huanäi sep jume náka guójöríam emo étapok, entok ä nín jísúmaria búttek. Huanäi jünakiachisi nookak. ³⁶ Huanäi Jesús juka genteta téjhuak, kaabeta am ettejoria nésahueka, juka bem bíchakähui. Të chë tüisi junëli ä nésahuey junne, chëhuasum ä ettejhuay. ³⁷ Entokim tüisi át buere eeyak, ínel jíaka:

—¡Simeta tüisi johua! ¡Jume nákapim jikkajitua, entok múurom júne noktua!

8

Jesús naiki mílim jibuätuak

(Mt. 15:32-39)

¹ Huámëchi taahuarimmet tüisi juebena genteta áma aneyo, entok kaita am buä máchiako, Jesús jume ä discípulom núnuka ínel ámeu jiaahua:

² —Juka genteta juebenak ínomak anemtane jiokolë, bueítukim béja baj taahuare ínomak aneka, entokim kaita buä máchi. ³ Bueítuk kaa jibuälame bem jóau sákatuak, böochim tébäi huáttinake, bueítuk huate mékka bétana äbo yáij-la.

⁴ Huanäi jume ä discípulom ínel ä yommiak:

—¿Të jákübosu jábe páanim ámeu nüpaka am jóborianake jáni? Bueítuk ímë ánia päriapo kaita aayuk.

⁵ Áapo éntok am temajek:

—¿Jaiki páanimsem jípure?

Bempo éntok ínel jiaahuak:

—Guoy búsanim.

⁶ Huanäi huaka genteta buíapo jote sáhuek. Entok jume guoy búsan páanim nüka, Diosta baysausuka am rébektiak. Huanäi jume ä discípulom am mákkak, genteta am mik

sáhueka. Bempo éntok am nüka, juebenara gentetau am tójjak. ⁷ Ili kúchumim ilikkim ket áma jípurey. Huanäi Diosta tü éäü ámet chúpaka, ámeu am tóij nésahuek. ⁸ Huanärim jibuäka jóboak. Entok jume rérebeim yeu békame guoy búsan canastam tátapunika tóboktiahuak. ⁹ Jume jibuäkame éntok naiki miltu máchiakay. Huanäi am sákatuak. ¹⁰ Áapo éntok jume ä discípulommak canoapo yejteka siika. Huanäi Dalmanuta buiärau yepsak.

Jü señal kaa jaibu jojohuamta áyhuame

(Mt. 16:1-4; Lc. 12:54-56)

¹¹ Huanäi jume pariserom áu yájaka, áamak nok nássua táytek. Entokim séñalta áu aahuak, téhueka bétana huemta, ä jioptua báreka. ¹² Huanäi ä jíápsipo bueürum jíabiteka ínel jiaahua:

—¿Jatchiaka i gente én huéeme séñalta kaibu jojohuamta aahua? Tua lútüriapone enchimmeu ínel jiaahua, i gente kaita séñalta mákna.

¹³ Huanäi júchi jum canoau jämuka, huáyтана bíchaa am tö siika.

Jü pariserom levaduura

(Mt. 16:5-12)

¹⁴ Jume ä discípulom páanim kóptiaka, barcopom huépul páanim jíba huériay. ¹⁵ Huanäi am téjhuak, ínel jíaka:

—Jítachem suuhua, éntokem emo suaya jú pariserom levaduura bétana, entok Heródesta levaduura bétana.

¹⁶ Huanäi jume discípulom nahuim nookay, ínel jíaka:

—Páanim kaa itom nüpakä béchíbo ínel jiaahua.

¹⁷ Jesús am júneriaka jita am nokähui, ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiakem páanim kaa enchim nüpakä béchíbo ínel nee jíá tíiya? ¿Jachem kaa át suuhua, éntokem kaa át júneiya? ¿Ketunem námakak jíápsék? ¹⁸ ¿Pusekem kaa bitcha, entok náka guójóriakem kaa jíkkaja? ¿Jachem kaa áu huáate, ¹⁹ huame mamni páanim ín näikimtekäubehui, huame mamni mílimmechi? ¿Jaiki canastamsu rérebeimnea tátapunika tóboktiahuak?

—Dóocem kanastam —tim áu jiaahua.

²⁰ —Entok júnak huame guoy búsan páanim naiki mílimmet näikimtehuakame, ¿jaiki canastamsu rérebeimnea tátapunika tóboktiahuak?

—Guoy búsanika —tim áu jiaahua.

²¹ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—¿Jáchem ketune kaa át júneiya?

Betsaidapo jú lipti bíchakame

²² Sep pueblo Betsaidau yepsak. Huanärim Jesústau líptita nüpak, jiokot au jíaka áa béppa ä mánte sáhueka. ²³ Áapo éntok juka líptita mámpo buíseka, huämi pueblopo yeu ä núk siika päkun bíchaa. Ámani béja ä pusimpo chít huáttek, entok áa béppa mánteka ä temajek:

—¿Jaché ára jita bitcha?

²⁴ Áapo éntok pujteka ínel jiaahua:

—Yorememne júyam bénasi bitcha, të naa kateme.

²⁵ Júchi ä pusim béppa mántek. Huanäi bitchak, jú yoreme, simeta machisi. ²⁶ Huanäi ä jóau bíchaa ä sim sáhuek, ínel áu jíaka:

—Katë pueblou kíkkibake, éntoke kaa jábetau ä ettejhua, huämíri.

Jü Peero Jesústa Crísto tíiya

(Mt. 16:13-20; Lc. 9:18-21)

²⁷ Huanäi Jesús jume ä discípulommak pueblommet siika, Cesarea Filiipo buiärahui. Huanäi ä discípulom böot am temajek:

—¿Nechim jábë tíiya, jume yoremem? —ti ámeu jiaahua.

²⁸ Bempo éntok ínel jiaahua:

—Enchim Juan Bautistá tíiya; huate éntok enchi Elías tíiya; jume huate éntok enchi hua jábe profeeta tíiya.

²⁹ Huanäi Jesús am temajek:

—¿Emesu? ¿Nee jábë tíiya?

Peero éntok ínel jiaahua:

—Émpë jü Cristo.

³⁰ Të Jesús am téjhuak, íkai áa bétana kaabeta am ettejhuaria nésahueka.

Jesús ä mäna bétana nookak

(Mt. 16:21-28; Lc. 9:22-27)

³¹ Huanäi am majtia táytek, juka Yoremta Üusi tüisi jiokot ä yáanähui, entok jume yoiyoturim, jume tiöpopo chë nésahueme, entok jume escriibam ä omoutenakëhui, entok mëhuaka báij taahuarim huéy ä jábitenakëhui. ³² Íari bétana machisi nookay. Huanäi Peero áapolaik yeu núnuka kuttílasi áu nookak, kaa ä türi tíaka juka ä nokähui.

³³ Të Áapo kúakteka ä discípulom bíchaka, Perotau kutti áu nonokak, ínel jíaka:

—¡Mékkë huéiye, Satanás! Bueítukë kaa Diosta bétana huémtat suuhua, ál-la yoremem bétana huémtat jíbba.

³⁴ Huanäi juka genteta núnuka, entok ä discípulom, ínel ámeu jiaahua:

—Jü jábe júne inot chäka huée báareme kaa áu beutireka kúrujta púaktiaka ino sáu huéenake. ³⁵ Bueítuk hua ímí buíapo ä jíapsi jínëu báareme ä tárunake; hua ino béchíbo entok evangeliota béchíbo ímí buíapo ä jíapsi tárukame, huári ä jínëunake. ³⁶ Bueítuk, ¿jita tühuatasu bínnake jáni jü yoreme, síme ániapo ayukamta kobakätek junne, ä jíapsi éntok tárukäteko? ³⁷ Entok, ¿jítasasu béjtuanake jáni jü yoreme, ä jíapsi béchíbo? ³⁸ Bueítuk hua inoy tihuekame entok jü ín nokibeyi, íri gente én huéeme kaa türik joame omot jubiahuamta türeme; entok Diosta bej-reka jíápsame násuku. Ínapo jü Yoremta Üusi ket ái tiunake, júnaköri ín Átchay loriapo yepsäteko jumé santo ángelesimmaki.

9

¹ Jesús ket ínel ámeu jiaahua:

—Tua lütüriapone enchimmeu ínel jiaahua, huate ímí aneme katim kókkonake, huaka Diosta yáura chíkti ä úttiárammak äbo yepsäu tájti.

Jesús ä takaahuapo täbuiasi aayuk

(Mt. 17:1-13; Lc. 9:28-36)

² Chúkula búsan taahuarim huéy, Jesús juka Perota, Jacobota, entok Juanta nüka, bempolaim yeu núk siika, jum káhui mejikau bíchaa. Huanäi täbuiasi machisi taahuak bem bíchápo. ³ Jume ä sánkohuam bélojkosi taahuak, entok tüisi tósalisi, sá pam bénasi, kia jábe jípaksialeero júne ím buíapo joome kaibu junëli am basuanake. ⁴ Huanäi bempo Elíasta éntok Moiséjta ámeu yeu machiamta bitchak, entokim Jesústamak ettejhuay.

⁵ Huanäi Peero nónokaka, Jesústau ínel jiaahua:

—Maestro, ¿tüisite ímí aane! Báij jótamte yáanake: huépülak emo béchíbo, entok Moiséjta béchíbo seenuk, entok Elíasta béchíbo ket seenuk.

⁶ Junëlim áu jiaahuak jume discípulom bueítukim guómtilamtukay, Peero éntok kaachin jiau máchika. ⁷ Huanäi jü namu ámeu yúmaka ámet jëkkaatek. Jíahui éntok jum namu bétana yeu sika ínel jiaahua:

—Íri ájária jü ín Üusi ín nákéhui; áapöríkem nok jíkkaja.

⁸ Huanärim sejchúkti naa remteka, kaabeta éntokim bitchak ámemaki, Jesústa jíbba.

⁹ Huanäi jü káuhuit kóm kateka, am téjhuak kaabetau ä ettejhua nésahueka juka bem bíchakähui, juka Yoremta Üusi kókkolam násuk ä jábitek jübua. ¹⁰ Huanärim bem jíápsipo jíba ä jípurek júkai nokta, jáchisu jiaubáare jáni tí éaka kókkolam násuk ä jábitenakëhui. ¹¹ Huanärim Jesústam temajek:

—¿Jáchisu júntuk huéeka jume judíom ley am mamájtéame útteä tíiya juka Elíasta bat äbo yebíjnakehúi?

¹² Áapo éntok am yommiaka ínel jiaahua:

—Huä Elías ál-la lútüriapo bat äbo yebíjnake, éntok äbo yepsakátek símeta huéchiapo ä órekay bénasi ä tóijnake. Të, ¿jáchisu júntuk ket jiaahua jú jíofteri Yoremta Üusi bétana? Jiokot ahuä bitna bétana, éntok kaitäpo ä bitna bétana. ¹³ Tëne ínel enchimeu jiaahua, jú Elías béja yebíssuk, éntokim símeta bem au yáabárëu au yáuhuak, áa bétana jíofteripo bénasi.

Jesús juka usita diáblota ä jíápsipo jípuremta tütek

(Mt. 17:14-21; Lc. 9:37-43)

¹⁴ Huanäi jume huete ä discípulommeu yepsaka, juebena genteta bitchak áme chíkola aneme, éntok jume judíom ley am mamájtíame ámemak noknássuame. ¹⁵ Huanäi, síme jú gente Jesústam, bíchakä guómtek, éntokim au tenneka ä tebótuak. ¹⁶ Huanäi Áapo am temájek:

—¿Jítasem ámemak noknássua? —ti ámeu jiaahua.

¹⁷ Senu éntok áme násuk ä yómmiakä ínel jiaahua:

—Maestro, ín üúsine emou huéria, múuro espírituta jípuremta. ¹⁸ Huäri jak ä jaatiakäpo, ä tatabeka éntok támmim kumeka sómöchiata yeu pujpujtía. Júnëli béja nama sutalayka tatahua. Em discípulommeu éntokne nookak juka espírituta chichä machik yeä béebria sáhueka, tem kára yeä béebriakä taahuak.

¹⁹ Huanäi Áapo ínel ámeu jiaahua:

—¿Eme gente kaíta súalëram! ¿Jahuéi tájtisune enchimmak annake jáni? ¿Jahuéi tájtisune enchim kaíta súalëu ínnënake jáni? Ínohuem ä huéria.

²⁰ Huanärim au ä núk sájjak. Jú diablo éntok Jesústa bíchaka, juka júbua yotumta náasä jímmaataitek, éntok buíapä röaktitaitek, sómöchiata éntok yeu pujtíataitek. ²¹ Huanäi Jesús ä atchaihua temájek:

—¿Jahuéi naatekasu íri au aika?

Ä áchaihua entok ínel jiaahuak:

—Ä ílitchiak naateka; ²² éntok juebénasi jú espíritu chichä machi bäapo éntok taijpo júne ä tabbei ä mëbáreka. Të empo áma yumátek, itómë anía ito bétana jiokot éaka.

²³ Huanäi Jesús ínel au jiaahua:

—Enchä súalnakeyo, bueítuk hua ä súalemta béchíbo síme kaa obíachi.

²⁴ Huanäi jú usita atchai úttiaka ínel jiaahua:

—Jeehui, anä súale; nechë anía chë ín ä súalnakë béchíbo.

²⁵ Jesús éntok juka juebena genteta au rúktemta bíchaka, jú espíritu chichä machitau kutti nonokak, ínel jíaka:

—Empo espíritu chichä machi múuro éntok nákapí, ínapone enchi at yeu huee sáuhue jú usítachi, éntoke yeu sikátek kaa júchi au nonnotte.

²⁶ Huanäi jú espíritu cháchayek, huanäi júchi tüisi náasä tápsuka, yeu siika. Huanäi jú usi mukúkamta bénasi taahuak, júntuk búrukä ä mukila tíiyai. ²⁷ Të Jesús mámpo ä buíseka, ä tóboktiak; huanäi jú usi kíktek.

²⁸ Huanäi jum jóapo Jesústa kibákek, jume ä discípulom áapolaik áma aneyo ä temajek:

—¿Jatchíakasu ítapo kara yeä béebai jáni?

²⁹ Áapo éntok ínel ámeu jiaahua:

—Ílëbena diablo kaítai éntoko ára yeu beptu oraciónta juaka entok ayunahuamtay jíbba.

Jesús ä mëna bétana júchi ámeu nookak

(Mt. 17:22-23; Lc. 9:43-45)

³⁰ Huanäi huämi yeu sákalamtaka, Galiléa buiära páman kaatei; të Jesús kaabeta ä júneriä íai. ³¹ Bueítuk jume ä discípulom majtiaka ínel ámeu jiaahua:

—Ínapo jü Yoremta Üusi yoremem mampo tóijhuaka mëna. Të ínapo mukuk, bajj taahuarim hueine jíabitenake.

³² Të bempo kaa at júneyai íri nokit jachin ä jiau bárëhui, éntokim at temae báare júne majhuëi.

¿Jábesu jü chë yöpo tahuánakeme?

(Mt. 18:1-5; Lc. 9:46-48)

³³ Huanäi huam pueblo Capernáumpo yájaka, huam jóapo aneka, Jesús am temajek:

—¿Jítasem nau nok nássuasakai jum böochi?

³⁴ Bempo éntok kaa jíalek, bueítukim jum böochi jábeta chë yöpo tahuánakëhuim nau noksakai. ³⁵ Huanäi Jesús yejteka, jume dóocem núnuka, ínel ámeu jiaahua:

—Jü jábe chë yöpo tahuá báareme, huári chúkula huéenake símem béppa, éntok símem nésauta joríanake.

³⁶ Huanäi ili úsita nuka, áme násuk ä kétchak. Ä íbaktiaka ínel ámeu jiaahua:

³⁷ —Huä ín téhuampo huaka ili úsita ílëbenak mabetakame, nee mabetnake; éntok hua nee mabetakame, kaa nee jíba mabetnake, huaka nee äbo bíttuakamta ket mabetnake.

Huä kaa itom béj-reme, itomak huéiye

(Lc. 9:49-50; Mt. 10:42)

³⁸ Huanäi jü Juan ínel jiaahua:

—Maestro, senukte bitchak em téhuampo jume espíritu chichä machim yeu bébamta, tète júkái ä táktiriak, bueítuk kaa itomak huéiye.

³⁹ Huanäi Jesús ínel jiaahua:

—Katem júkái ä taktiria, bueítuk kaabe aane ín téhuampo milagrom joákä chúkula éntok juénasi ínot noknákeme. ⁴⁰ Bueítuk hua kaa itom béj-reme itomak huéiye. ⁴¹ Éntok jábe júne ín téhuampo senu vaso báam enchim mikakame, Crístota enchim átteakä béchíbo, lútüriapo jíba ä mabetnake juka béjhuata.

Diosta bejreu yore jioptua máchika ayukame

(Mt. 18:6-9; Lc. 17:1-2)

⁴² 'Kia jábe júne ili usi nee súalemta Dios bejrita yatuakame, áa béchíbo chë türi éiyey kee júkái yáaka, téta át tútujhuamta kutánaapo át súmahuaka bahuéu kóm jímmaahuako. ⁴³ Júnëli jume em mámmam Dios bejrita enchi jóotuanakey, Akë am chúkta. Bueítuk chë türinake emo béchíbo huépülam mámaka yúu jíapsihuäu em huéenakëhui, guoyim mámaka infiernou táijta kaa tutukëpo em huéenakeu béppa, ⁴⁴ huam buíchiam kaa lülütëpo, éntok huaka táijta kaa jaibu tutukëpo. ⁴⁵ Éntok jume em guókkim Dios bejrikuu enchi huérianakey, Akë am chúkta. Bueítuk chë türinake emo béchíbo huépülam guókeka yü jíapsihuäu em huéenakëhui, guoyim guókeka infiernou táijta kaa tutukëpo em jímmaanäu béppa, ⁴⁶ huame bem buíchiamta kaa mumukëpo, entok huaka táijta kaa jaibu tutukëpo. ⁴⁷ Éntok jume em pusim Dios bejrita enchi bíttuay, yehuë am huíkke. Bueítuk chë türinake emo béchíbo huépülam puseka Diosta lóoriau em huéenakëhui, guoyim puseka infiernou táijta kaa tutukëpo em jímmaanäu béppa, ⁴⁸ huam buíchiam kaa lülütëpo, entok huaka táijta kaa jaibu tutukëpo.

⁴⁹ 'Bueítuk síme tájiay jikot machisi ontuatuna, entok síme hua Diosta bíchäpo órehuame ontuatunake. ⁵⁰ Türi jü oona, të juka onta kaa chökoak, ¿jítasuysem ä tü tátabnake? Omtem jípureka jíapsa, éntokem al-leehuamta nau jípure.

10

Jesús divorciota bétana nookak

(Mt. 19:1-12; Lc. 16:18)

¹ Huanäi Jesús Capernaumpo yeu sika, Judea buiärau yepsak, entok bathue Jordán huáyтана. Gente éntok júchi au nau yájjak, huämi júchi am majtia táytek, bannaataka

bénasi. ² Huanäi jume pariserom áu yájaka ä temajek, ä jioptua báreka, jachu türi jäni, juka jubekamta ä jubi jímmaanakhui. ³ Huanäi ínel am yommiak:

—¿Jáchisu júntuk enchim sáuhuek jü Moisés?

⁴ Bempo éntok ínel jiaahua:

—Moisés licenciata nénkak, jiösia divorciota yáaná bétana. Huanäituk senu ä jubi ára jímma.

⁵ Jesús éntok ínel ámeu jiaahua:

—Enchim námakak jiápsekä béchibo íkai nésauta enchimieu jiojtek. ⁶ Të Dios ániata yáaka outa yáuhuak, entok jámutta. ⁷ “Íari béchibo jü yoreme juka ä áchayhua entok ä áyehua tösika, ä jubimak jíapsinake. ⁸ Huanäi jume guoyiakaihuim huépul takahuatunake.” Júnelim béja kaa guoyinake, ál-lam huépul takahuatunake jíbba. ⁹ Huäri béchibo hua Diosta nau rúktiakhui, jü yoreme kaa ä näikimtepo yúmala.

¹⁰ Jóapo ä aneyo, jume ä discípulom júchi ä temajek huäri bétana. ¹¹ Jesús éntok ínel ámeu jiaahua:

—Jábe júne ä jubi jímmaaka täbuik jubekátek, bát ä jubiari bėj-reka adulteriopo näikiatunake. ¹² Jü jámut júne ket ä kuna jímmaaka täbuik kunakátek, bát ä kunahua bėj-reka adulteriopo näikiana.

Jesús ili usimmet tü nokta chúppak

(Mt. 19:13-15; Lc. 18:15-17)

¹³ Huanärim Jesústau ili usim au rúktiay, áme béppa ä mamtë íaaka. Ä discípulom éntok ámeu omtey, jume usim áu huériammehui. ¹⁴ Huanäi Jesús júkai bíchaka, kujti éaka ínel ámeu jiaahua:

—Akem am tójja, jume ili uusim, éläpom inou kannake. Júkarem kaa am úuhua, bueituk bempörim bénasi éame ä átteak, juka Diosta rey nésauri. ¹⁵ Tua lútüriapone ínel enchimieu jiaahua, kia jábe júne kaa ili úsita bénasi éaka juka Diosta rey nésauri mabetakame, kaibu áman kibaknake.

¹⁶ Huanäi am nüka am íbaktiak, entok áme béppa mámteka tü nokta ámet chúppak.

Jü riiko júbua yötume Jesústamak nooka

(Mt. 19:16-30; Lc. 18:18-30)

¹⁷ Huanäi Jesústa yeu sika hueyo. Senu búiteka au yépsak, huanäi ä bíchäpo tónommia kíkteka, ínel au jiaahua:

—Türi Maestro, ¿jítasune yáakátek, yü jíapsihumta jipunake jäni?

¹⁸ Huanäi Jesús ínel au jiaahua:

—¿Jatchiake nee türi tíiya? Kaabe éntok aane türika, huépülaika jíbba, jü Dios. ¹⁹ Jume Diosta nésahuimé täya: “Katë omot jubiata jipunake. Katë yore súuhua. Katë ekbua. Katë jábetat kia nooka. Katë jábeta báitáttähua. Em áchayë yöre, entok em áiye.”

²⁰ Jü yoreme ä yommiak:

—Maestro, ímëi nésahuimne yáala, ín kaa yötukäpo naateka.

²¹ Huanäi Jesús ä bíchaka tüisi ä nákeka taahuak, éntok ínel au jiaahua:

—Senu huéeme emou bëye: sikë símeta em jípurëu nénkaka póobem ä miika. Huanärë áman téhuekapo yún bėj-remta jipunake. Jiokot anhuäpe em kúruj püaktiaka ino sáuhuëye.

²² Të áapo iri nokta béchibo kaa al-leaka siika, bueituk yún jita buéresi áttiakay.

²³ Huanäi Jesús nate chíkola reemteka, ä discípulommeu ínel jiaahua:

—¿Tepam obiachisi huam Diosta reytaka nésahuépo kimunake, jume yún jita buéresi áttiakame!

²⁴ Jume ä discípulom éntok guómtek, júnel ä jíakä béchibo. Të Jesús júchi ínel ámeu jiaahua:

—In úusim, ¿tua obiachisim Diosta reytaka nésahuépo kimunake, jume yún jita buéresi áttiaka at éame! ²⁵ Chë júne kaa obiachi camellota jum jiikia pusim páman yeu ä huéenakhui, yún jita buéresi áttiakamta Diosta reytaka nésahuépo ä kibaknake béppa.

²⁶ Huanärim chë júne májhueka nau ínel jiaahua:

—¿Jábesu júntuk ára au jínëunake jáni?

²⁷ Të Jesús am bíchaka ínel jiaahua:

—Yoremem béchibo obiachi, të Diosta béchibo ëe; bueítuk síme ayukame áa béchibo kaa obiachi.

²⁸ Huanäi jü Peero ínel au jiaahua:

—Én ítapo símetate itom jípurëu tö sákalamtaka émomak rejte.

²⁹ Jesús éntok ínel ámeu jiaahua:

—Tua lútüriapone enchimmeu ínel jiaahua, jábe junne juka ä jóa tö simlame, o ä saayim, ä sailam, ä ákorom, ä huaayim, ä áтчay, ä áíye, ä juubi, ä úusim, ä buía junne, ino béchibo entok evangeliota béchibo, ³⁰ ímí tiempopo cientopo cienim mabetnake, jume jóuhuam, sailam, ákorom, áiyem, úusim, entok buíyyam, guok jájjahuaka junne; jume taahuarim äbo huéemet éntok, juka yü jíapsihumta. ³¹ Të juebénaka huame bát kateme chúkula kannake; chúkula kateme éntok bát kannake.

Jesús júchi ä múknake bétana nookak

(Mt. 20:17-19; Lc. 18:31-34)

³² Huanärim buere joära Jerusaléniu, jikau kaatey; Jesús éntok ámepat huéiyey. Bempo éntok guomtilatakam ä guojaasey, entokim májhueka áamak kaatey. Huanäi júchi jume dóocem sékána bíchaa yeu núk sika, am téjhuak huaka jita au huéenakemta. ³³ Huanäi ínel ámeu jiaahuak:

—Ímíte Jerusaléniu jikau kaate. Ínapo jü Yoremta Úusi éntok tiöpopo chë nésahueme entok escribam mámpo tóijtunake. Huanärim bette nokta át chúpanake, ä mëtebo béchibo, entokim kaa judíom mámpä tóijnake. ³⁴ Bempo éntok ä junneriasuka ä bemmuchanake. Áachim chit huáttinake, entokim ä mënake; të baj taahuata huey jábitenake.

Jacobo entok Juanta aahuakähui

(Mt. 20:20-28)

³⁵ Huanäi Jacobo entok Juan, Zebedeota úusim, au rúktek ínel au jíaka:

—Maestro, itom aahuäute enchi itom yáaria íaa.

³⁶ Áapo éntok ínel ámeu jiaahua:

—¿Jítasem nee enchim yáaria íaa?

³⁷ Bempo éntok ínel áu jiaahua:

—Em lóoria nésahuëpo itom jotetua, seenu em báta bétana, senu éntok em míköri bétana.

³⁸ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Katem jüneiya jita enchim aahuähui. Juka vaasopo jiokot máchiraata ín jínakeu, ¿eme ket ára ä jëye? Entok ín batöna bénasi, ¿eme ket ára emo batöa?

³⁹ Bempo éntok ínel ä yommiak:

—Amate yúma.

Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Tua lútüriapo, eme ä jínake, huaka vaasopo jiokot máchiraata ín jínakëhui, entok ín batöhuakäpo bénasi eme ket batöna; ⁴⁰ të hua enchim ín báta bétana jotenakeu entok ín míköri bétana, kárane jábeta ä mákka, huame jábem béchibo náikiari huámëi ál-la ä mabetnake.

⁴¹ Huanäi jume guojmamnika ä jíkkajaka, jü Jacobotau omti táytek, entok Juantahui.

⁴² Huanäi Jesús am núnuka, ínel ámeu jiaahua:

—Eme jüneiya jume naciónim násuk huaka chë nésahuemta au buérialëhui, entok jume buéresi emo ériame emo nésaulëhui. ⁴³ Të enchim násuk kaa junëli huéenake, ál-la jábe júne enchim násuk yösi au éria báareme, huári nésauta enchim jorianake. ⁴⁴ Jábe enchim násuk bát huée báareme, huári símem nésauta jorianake. ⁴⁵ Jáchin ínapo jü

Yoremta Üusi äbo yepsak, kaa nésauta nee joria äaaka, ál-la jábem jita yáariaseka, entok ä jápsi nénka, bürum jínëu báreka.

Jesús juka lipti Bartimeota tütek

(Mt. 20:29-34; Lc. 18:35-43)

⁴⁶ Huanärim pueblo Jericóu yájjak. Huämi ä discípulommak yeu siika, entok yun juebena gentetamaki. Jü Bartimeo, hua lipti, Timeota üusi, böo mayoat káteka nétaney.

⁴⁷ Huanäi ä jíkkajaka Jesús Nazarenota áma hueihui, chayeka ínel jiau táytek:

—¡Jesús, Davidta Üusi, nechë nák jiokolë!

⁴⁸ Huanäi juebénakam au omtey, kaa ä jáal sáhueka. Të áapo chë úttia chayeka ínel jiaahuay:

—¡Davita Üusi, nechë nák jiokolë!

⁴⁹ Huanäi Jesús kíkteka, ä núnotebok.

Huanärim líptita tejhuak, ínel áu jáka:

—Katë jáchin éiya. Kíktëe; enchi núnnu jü Maestro.

⁵⁰ Huanäi áapo ä jíniam jímmaaka, kíkteka Jesústau siika. ⁵¹ Huanäi Jesús ä temajek:

—¿Jítasë nee enchi yáaria äaa?

Jü lípti éntok ínel jiaahua:

—Maestro, nechë bíttua.

⁵² Huanäi Jesús ínel au jiaahuak:

—Simeë; em nee súalë béchibë bitcha.

Huanäi jü lipti sep bíchaka taahua, huanäi Jesústa sáu siika jum böochi.

11

Yólataka buere joära Jerusaléniu kimuhuame

(Mt. 21:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

¹ Huam Jerusaléniu kaa mékka aneka, Betfagé, entok Betánia pueblom náapo aneka, Oliivo káhuí pújbapo, Jesús guoy ä discípulom áman bíttuak. ² Júnel ámeu jiaahua:

—Katëem, huam pueblou enchim pújbapo kátekamtahui. Ámanem yájakátek ili buru bemelata áma chákamtem téunake; huächí jábe yoreme júne kee jee át yejte. Akem ä búttiaka äbo ä huérianake. ³ Huanäi jábeta enchimneu ínel jiaay: “¿Jatchiakem júkái johua?” Huanärem juka Señorta ä huátiä tíanake, entok chúkula ä nóttiria rókka.

⁴ Huanärim áman sájaka, juka ili buruta téuhuak áma chákamta puértapo yeutana, böota tottépo. Huanärim ä búttiak.

⁵ Huate áma aneme ínel ámeu jiaahua:

—¿Jítasem johua? ¿Jatchiákem juka ili buruta butbúttia?

⁶ Huanäi bempo Jesústa nésahuekä páman am yommiak. Huanärim am tójjak.

⁷ Huanärim juka ili buruta Jesústau nüpaka, bem sánkom at töak. Huanäi Áapo at yejte.

⁸ Gente éntok juebénaka bem sánkom böot áapat tösakay; huate éntok júya sáhuam chúktiaka, ket böot áapat am tösakay.

⁹ Jume bat kateme chay sákay entok jume amapo kateme ínel jáka:

—¡Looria! ¡Diosta tü eäu at chúpári jü Diosta yaura úttiäray téhuampo yebisiseme!

¹⁰ ¡Diosta tü eäu áa béchibo, jü David itom áchay nésahuepo äbo huémta béchibo! ¡Buéresi al-leehuame téhuekau tájti!

¹¹ Huanäi Jesús buere joära Jerusaléniu yepsaka, jum tiöpou kibakek. Huanäi nate chíkola reemteka, simeta áma ayukamta bitchak. Bueítuk beja kúptey huanäi pueblo Betániau bíchaa yeu siika, jume dóoce discípulommaki.

Chuna óguotat bette noki chúpári

(Mt. 21:18-19)

¹² Huanäi yokoríapo Betaniapo yeu am sájako, Jesús tébäurek. ¹³ Huanäi mékka chuna óguota bitchak yún sáhuakamta. Áu rúktek takam áu téu máchileka, të kaita at téuhuak,

sáhuam jíbba, bueituk kee jee yuumay bem takanakëhui. ¹⁴ Huanäi Jesús ínel au jiaahua hua chuna óguotahui:

—Kaibu jábe éntok em taka buänake, jíba béchíbo.

Ä discípulom éntok ä jíkkajak ínel ä jíayo.

Tiöpopo jita nénkame yeu jaase

(Mt. 21:12-17; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

¹⁵ Jum Jerusaléniu yájaka, Jesús jum tiöpopo kibakeka, jume jita áma nénkame entok jita jínnume päkun yeu bep táytek. Entok jume tómita nakuliamé mesam naa guötiriak, entok jume guókohuim áma nénkame bankom kétchi. ¹⁶ Kaabeta jum tiöpopo áman kia jume vasom júne yeu huéria ýay. ¹⁷ Huanäi am majtiaka, ínel ámeu jiaahua:

—¿Jachu kaa ínel jíofteri? “In káari áma Diostau oraciompo nok béchíbo káari ti téhuaanake entok síme géntem béchíbo.” Eme éntok lak-ron kári guójoriäpo ä tahuaríala.

¹⁸ Jume escribam éntok jume tiöpopo nésahueme ä jíkkajaka, at tekípánoa táytek, jáchin bem ä mëtebonakëhui, bueitukim ä májhuei, síme jume géntem ä yosireka at guómtilatukä béchíbo hua áapörík am majtíäubechi. ¹⁹ Tukáriu yúmak éntok Jesús áma yeu siiká jum puéblo.

Chuna oquo béttesi at nokhuakame huakek

(Mt. 21:20-22)

²⁰ Huanärim yokóriapo kethueitana böot kateka, juka chuna óguota bitchak huakíata nahuapo naateka jikau tajti. ²¹ Huanäi Peero au huahuáateka ínel au jiaahua:

—Maestro, Akë ä bitcha hua chuuna nokta béttesi em at nokakau huakía.

²² Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Dióstachem eiya. ²³ Bueituk tua lútaüriapone enchimeu ínel jiaahua, jábe júne í kautau ínel jíakame: “Sóoktekë, bahuéu emo jimma”, éntok ä jíápsipo kaa tábuiasi éaka tua ä súalëtek ä nokákähui, huanäi ä nokákä páman yáatunake. ²⁴ Kíalíkune enchimeu ínel jiaahua, síme hua Diostau oraciompo enchim aahuähui, akem ä súale enchim ä mabetnakëhui, huanäi jíba enchimeu ayúnake. ²⁵ Diostau oraciompo nokátekem emo jiokore, jabetamak emo béj-reka ayulaatukátek, huaka enchim Átchay téhuekau kátekamta ket enchim jiokorínakë béchíbo, huame enchim Dios bejrimmechi. ²⁶ Bueituk enchim kaabeta jiokoreyo, enchim Átchay téhuekau katekame ket kaibu enchim jiokorínake enchim Dios bejrimmechi.

Jesústa yäura úttiära

(Mt. 21:23-27; Lc. 20:1-8)

²⁷ Huanärim júchi Jerusaléniu bíchaa nóttek, éntok áapörík jum tiöpopo huaijhua hueramai, jume tiöpopo nésahueme éntok jume escribam Jesústahuim yájjak, éntok jume koba yoioöhuem. ²⁸ Huanärim ínel au jiaahua:

—¿Jita lütüria úttiatasë jípureka íkái johua? Éntok, ¿Jábesu enchä mak-la juka lütüria úttiata íkái em yáanakë béchíbo?

²⁹ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Senu huémtane enchimmeu nátemaijnake ínapo kétchi. Enchim nee téjhuakne ket enchim téjhuanake jita lütüriai íkái ín joähui. ³⁰ Jü Juanta yore batöau, ¿jachu téhueka bétana nésautukai jáni, ö im buíapo yoremem bétana? Nechem téjhua.

³¹ Huanäi bempo júnen nau jiaahuay:

—Téhueka bétana tí itom jiai junne, ínel itou jiaunake: “¿Jatchíaka júntukem kaa ä súalek?” ³² Yoremem bétana tí itom jíái éntok kaa türínake.

Ínelim jiaahuay bueitukim juka genteta majhuëi, bueituk símetakam Juanta tua lütüriapo ä proféta tíiyai. ³³ Huanärim Jesústau ínel jiaahua:

—Katte júneiya.

Huanäi Áapo ínel am yommiak:

—Ínapo ket kaa enchim téjhuanake jita lútüria úttiärai íkái ín joähui.

12

Jume tekipuanualeerom jujjuëna

(Mt. 21:33-46; Lc. 20:9-19)

¹ Huanäi Jesús ámeu noktáitek ejemplom ámeu jójjoaka, inel ámeu jiaahuak:

—Senu yoreme párasim eechak, éntok ä kóräituak, éntok áma párasim áma chiríjtia béchíbo erata yahuak. Torejta éntok áma yáuhuak, jikat káteka etta suáyä béchíbo.

'Huanäi tattäbuimmeu ä reu nénkaka mékka bíchaa siika. ² Huanäi párasim takai, huépülak ä sáuhuëu áman jaasek etta tekípánoammehui, huaka áma chúpukamta ä nüsáuhueka. ³ Të bempo ä buíseka, kökosä yáakä éntok kayta ä makaka ä simtúak. ⁴ Huanäi juchéntok senuk ä sáuhuëu ámeu jaasek. Huákärim éntok mamáasukä kóbat kökosä yáuhuak, éntokim tiusi ä yáakä ä simtúak. ⁵ Juchéntok senuk áman bíttuak, huákärim éntok mëak; éntok huate juebenam áman bíttuak, huatémim kökosi yáuhuak, huatémim éntok súhuak.

⁶ 'Të chúkula, ketune senu au bëyei, ä üúsihua ä nákehui. Ket ámeu ä bíttuak ínel jíaka: "Jamak júnem ín üusi yörinake." ⁷ Të huame etta tekípánoame júnen nau jiaahua: "Íri ájéria jü ä átteanakeme, átä mënake, huanäi itou tahuánake jü ä attea éaihui."

⁸ Huanärim ä buíseka, ä mëaka, etpo yeutana ä jímmak.

⁹ Huanäi Jesús am temajek:

—¿Jáchisu ayúnake jáni hua nésahueme, párasim átteakame? Äbo sika, ímëi tekipuanualeerom súanake, éntok jume ä páras échim tattäbuim mampo tóijnake.

¹⁰ '¿Jáchem íkái jíojteta júne kaa bit-la? Ínel jíamta:

Huä tetta huame káateleerom kaa huátiakähui, huári ínel jum kari eskinapo tahuala ëni.

¹¹ Jü Señor ä yála íkari, éntok itom bíchäpo símek béppa musäla maachi.

¹² Huanärim at tekipuanuatáitek jachin bem ä buíjtebonakähui, bueítukim at júneiak áme bétana ínel íkái ejemplota ä nokákähui. Tem juka juebena genteta majhuëi, huanärim ä tójakä sájjak.

Impuesto tómita bétana nátemaijhuame

(Mt. 22:15-22; Lc. 20:20-26)

¹³ Huanäi huate pariseerom éntok Herodíanom au bíttuak jita nokpo júne bem ä jaatíanakë béchíbo. ¹⁴ Huanärim au yájaka, ínel au jiaahua:

—Maestro, júneate lútüriata em boojóoriahui, éntok kaabeta bétana emo suáyähui, bueítuk yoremta jachin ä machíakäubeché kaa suuhua, ál-lë tua lútüriai am téjhua juka Diosta böo. ¿Jachu lútüria jáni rey Césarta tómita itom maknakähui? ¿Ata maknake ote kaa ä máknake?

¹⁵ Të Jesús éntok ámet júneakä jítat júne bem ä jaatíabarëhui, huanäi ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchíakasem nee jíóptua báare? Bueítukem juka tómita inou huéria ä bit béchíbo.

¹⁶ Bempo éntok au ä tójjak. Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—¿Jábesu íri jü tómit yáari, éntok í jíofteri jábeta tehuampo yári?

Huanäi bempo ínel au jiaahua:

—Rey César ä átteak.

¹⁷ Huanäi Jesús ínel am yommiak:

—Juka Césarta áttea Césartem ä mákka. Juka Diosta attea éntok Diostem ä mákka.

Huanärim at guómtek hua ámeu ä nokákäubechi.

Kokkolam nasuk jábitehuau nátemaijhuame

(Mt. 22:23-33; Lc. 20:27-40)

¹⁸ Huanäi huate saducéom au yájjak, jume kókkolam kaa júchi jíjiabitë tíame. Huanärim ä temajek:

¹⁹ —Maestro, Moisés ínel jïojtek, bueïtuk jábe ä sai mukuk, juka ä jubáhua kaa asóakamta tahuak, ä sailahua ä jubeka at usianake ä saila tehuampo. ²⁰ Guoibúsanikam emo sayekai. Jü bathuéeme jubek huanäi muúkuk, të kaa usim jípurek. ²¹ Huanäi jü áa sáu huéeme ä juúbek, të ket muúkuk; huäri júne kaa usim at jípurek. Éntok jü bájikun huéeme ket jíba bénasi. ²² Jume guoibúsanika ä juúbek, tem kaa usim at jípurek. Chúkula éntok jü jámmut muúkuk. ²³ Jum kókkolam jíabitëpo, bempörim jíabetek, ¿jábesu ä jubnake jáni, bueïtuk jume guoibúsanika ä jubekai?

²⁴ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Aachem tuísi jijjïobe bueïtuk juka Diosta nooki jïojterita kaa enchim taaya béchïbo éntok juka ä úttiára. ²⁵ Bueïtuk kókkolam násuk jíabitehuäpo kaabe emo jubnake, éntok kíalim jume Diosta ángelesim téhuekapo aneme bénasi jíba emo jípunake. ²⁶ Én éntok jume kókkolam jíabitelatunakëhui, ¿jachem kaa ä bit-la Moiséjta jïojteri, Diosta jachin au nokákähui huam ili júya, zarzapó? Júnel ä jiapo: “Ínapone Abrahamta Dios, Isaacta Dios, éntok Jacobta Dios.” ²⁷ Dios kaa kókkolámeu Dios, jíapsámeu ál-la. Júnëlem tüisi jiób-la.

Huä nésauro chë bathuéeme
(Mt. 22:34-40)

²⁸ Huanäi senu escriba áma yépsak nau am noknássuai am jíkkajlataka, éntok Jesústa tüisi am yómmiakau jünériaka, huanäi ä temajek:

—¿Jítasu jü Diosta nésauro bat huéeme símem béppa?

²⁹ Huanäi Jesús ínel ä yommiak:

—Jü nésauro símem béppa bathuéeme ïri ájária: “Íkáre jíkkaja Israel, jü Señor itom Dios, jü Señor huépülai jíbba. ³⁰ Éntoke em Dios Átchay náknake chikti em jíapsimaki, éntok síme em ái jünéribeyi, éntok síme em úttearammea.” ïri ínel jü nésauro bathuéeme. ³¹ Jü áa sáu huéeme éntok ket álë benna: “Emo bénasi yorémtë náknake em emo ériä bénasi.” Kaíta éntok nésauro chë bej-re ímëi béppa.

³² Huanäi jü judíom ley am mamájtíame ínel au jiaahua:

—Türi, Maestro, lútüriate nooka Diosta huépülaitíaka, bueïtuk kaabe éntok aane áapörík béppa. ³³ Éntok jü ito bénasi ä náknä bétana chikti itom jíapsimaki, éntok síme itom ái jita jünériäubeyi, éntok síme itom úttearammea, éntok ito bénasi yoremta náknähui itom ito ériä bénasi, chë júne bej-re síme hua Diosta bíchápo naïkiari éntok animáalim tajjpo tattahuame béppa.

³⁴ Huanäi Jesús tüisi ä yómmiakäu jíkkajaka, ínel au jiaahua:

—Katë mékka áu aane Diosta reytaka néshuebeyhui.

Huanäi naateka kábe jita au nátemaj báreka taahuak.

¿Cristota jábesä ä üusek?
(Mt. 22:41-46; Lc. 20:41-44)

³⁵ Huanäi Jesús tiöpópo am majtiaka ínel ámeu jiaahua:

—¿Jáchisu júntuk jume escribam juka Crístota Davidta üusi tíiya? ³⁶ Bueïtuk jü Espíritu Santo Davidta teniai ínel jiaahua:

Jü Señor ínel ín Señorbeu ínel jiaahua:

“In bata bétanë yejte, huame enchi béj-reme em guókkim bétuk ín tahuáriäpo tajti.”

³⁷ Jü David, áapo ä Señor rókka, ¿jáchisu júntuk ä üusek téehua?

Huä gente juebenara éntok tua al-léakä ä jíkkajai.

Jesús escribam nátuak
(Mt. 23:1-36; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

³⁸ Huanäi ínel ámeu jiaahua am majtiaka:

—Émoem suáya jume escribam bétana, téttëbem súpéka rejteka emo türeme, éntok jum plázapo bem tetébotuahuäü musäuleme. ³⁹ Éntok jume baankom bat jokame türeme bempörim béchïbo jum nau yayáijhuäpo, éntok jibuähuäpo junne; ⁴⁰ éntok huame jámut

jókoptulam bem attea üuhuame, entok emo bit-ïaka téebesim oraciónim jojohua. Ímechi chë júnee noki jiokot machisi ámet chúpaturake.

Jü jámut jókoptulata ofrenda

(Lc. 21:1-4)

⁴¹ Huanäi Jesús huam tiöpopo tómita nau totoijhuapo pújbapo káteka am bitchay, jachin huaka genteta tómita áma órehui jum kajompo, éntok juebena rikom yún tomita áma óreme. ⁴² Jü jámmut éntok póobetakä éntok jókoptulatakä áma yépsak. Huanäi guoi tómi kaa jaikik bejremta áma jóiyak. ⁴³ Huanäi Jesús ä discípulom núnuka, ínel ámeu jiaahua:

—Tua lútüriapone enchimieu ínel jiaahua, ï jámmut póobe jókoptula chë yún áma ä jóiyak símem béppa jum kajompo; ⁴⁴ bueítuk síme huaka bem ámeu yeu bílata áma óorek; ïri éntok ä póobétukä násuk juka símeta ä jípurëu áma jóiyak, juka áy ä jíbuä éäu junne.

13

Jesús tiöpota tátaptna bétana nooka

(Mt. 24:1-2; Lc. 21:5-6)

¹ Huanäi tiöpopo Jesústa yeu sik, huépul ä discípulo ínel au jiaahua:

—¡Maestro, ímei téttame bitcha éntok jume káarim!

² Jesús éntok ínel au jiaahua:

—¿Jachë am bitcha ímei bueere káarim? Kaíta téttam nat béppa joka tahuanake síme kom tataptunake.

Ániata luutísey séñalim ayúnake

(Mt. 24:3-28; Lc. 21:7-24; 17:22-24)

³ Tiöpota beu Oliivo káuhuit ä kátek, akim ä temajek bempóla aneka Peero, Jacobo, Juan, éntok Andrés, ínel jíaka:

⁴ —Itómë téjhua, ¿jahueisu ïri ayúnake, éntok jita séñasu ayúnake béja símeta íkái hueenakeyo?

⁵ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Jítachem suuhua kaabe enchim báiáunake. ⁶ Bueítukim juebenakä yáijnake ín téhuampo. Huate ínel jáunake: “Ínapone jü Cristo”; éntok juebenam báiáunake.

⁷ Nássuahüä téamtem jíkkajátek, o nássuabaahuä tí jáihuamta, katem emo maujtua, bueítuk junëli huéenake; teé ke taahuari yumánake ániata luutínakëhui. ⁸ Bueítuk jume naciónim, emo béj-reka emo tóboktianake, éntok yáuram emo béjreka. Buía éntok au yoyóonake símekut jak junne; éntok tüisi tébaatunake, éntok kia naa muksi huéenake. ïri huéeme kia jita innëtäitihuäpo bénasi maachi.

⁹ Émoem suáyä bueítukem jume nésahueme mampo tóijtuna, éntok sinagogapom bemmúchatunake. Réyim éntok gobernadorim bíchapem yeu núnuna ino béchíbo, huämi enchim ino bétana noknákë béchíbo. ¹⁰ Utea íkái evangelio síme naciónimieu bat noktúnakëhui. ¹¹ Éntokem áman yeu tóijhuaka bem mampo jóahuako, katem at jachin eiya hua jita enchim noknakebechi. Huaka nokta huämi orapo Diosta enchim mikähui, huákärem noknake; bueítuk kaa emé ínel noknake, jü Espíritu Santo ál-la noknake enchim teniyi. ¹² Huámechi taahuarimmet senu ä sailahua mëtebonake, éntok áchaihuarim bem úusim súatebona; usíarim éntok bem atchaim béj-reka emo tóboktianake, éntokim am súanake. ¹³ Éntok kaabe enchim huátianake ín téhuam béchíbo; të ä jíápsäpo tajti tüisi áma yeu sikame, huäri jíapsi jínëutunake.

¹⁴ Akem ä bínnake juka juëna yóremta tühuata kaitäpo tahuariamta. Profeta Danielta jíakä bénasi kaa ä öorëpo órenakeme —jü jíojteta nokame at jünenake—, huanäi jume Judéa buíaräpo joome juya kauhui bícham tenninake. ¹⁵ Jü kari jikat aneme éntok kaa kóm sika kariu kibákeka jita áma núnake; ¹⁶ éntok jü huajpo tékipanoame kaa ä joau nótteka ä kaapam núnake. ¹⁷ Jiokot machínake huame abe asoame béchíbo, éntok

huame ili ússim chítuame béchibo huámëi taahuarimmechi. ¹⁸ Dióstahuem buaana kaa séberiaipo íkai yumánakëhui huaka enchim yeu tennínakëhui. ¹⁹ Bueítuk huámëi taahuarim kókosi machínake, hua jakhuéi júne kaa ayúakaïhui Diosta ániata yáakäpo naateka én tajti, éntok kaa jaibu júchi ayúnake. ²⁰ Juka Señorta kaa huámëi taahuarim ilíikisi yáako, jábe júne kaa jiápseka tahua eiyei. Të huame áapörík yeu púakäu béchibo kaa jáikisi am yáuhuak.

²¹ 'Jábeta enchimeu ínel jái: "Akema bitcha, ímí aane jü Cristo", o "Huámi aane ta jáyo, katem ä súale." ²² Bueítuk Cristom ára nókichim yáijnake, éntok ket profeta aranókichim, éntok señálim jonake éntok jita júne ániat yeu machíriana jábeta báitäu báreka, áma yumátek jume yeu púarim junne. ²³ Të eme, jitachem suuhua; simetane enchim téjhuala bat huëpo naateka.

Yoremta Üusi yebísiseyo

(Mt. 24:29-35, 42-44; Lc. 21:25-36)

²⁴ 'Huámëi taahuarimmet hua jìokot éhuamta simsuko, jü tää kaa machisi tahuánake éntok jü meeche kaa machíríata jípunake; ²⁵ jume chókkim éntok téeka bétana kóm huát-tinake; hua útteara téekat ayúkame éntok au yoyóonake. ²⁶ Huanärim ä binnake huaka Yoremta Üusi namupo äbo kóm huemta, tüisi útteakamta éntok uiyorisi machíríakamta. ²⁷ Huanäi jume Diosta ángelesim naa sáunake jume yeu púarim nau am tóijnakë béchibo norte bétana, sur bétana, täata yeu huë bétana, éntok täata áman huechë bétana, buíata yumäu núkisi éntok téekata yumäpo tajti.

²⁸ 'Jü chuná óguochem suuhua jünee béchibo jachin ä machíakähui: hua chuná otta basíhueka sáhuatunake, huanärem jünéenake béja kaa mékka ä bëyehui juka tebujriata síme juyam takanakëhui. ²⁹ Júnëli ket íkai bichátekem jünéenake béja kaa jaiki taahuarim ín yebíjnakeu bëyehui. ³⁰ Tua lütüriapone enchimeu ínel jiaahua, jü gente én kat-ria kaa luutínake simeta íkai ayuäu tajti. ³¹ Jü téeka éntok jü buíya luutínake, të jü ín nooki ëe.

³² 'Huaka taahuata éntok orata áachä yebíjnakeu kaabe ä jüneria; kial huame Diosta ángelesim áman téhuekapo aneme junne, éntok ínapo jü Usfari junne. Áapo jíbba, jü áchaihuari.

³³ 'Áachem suuhua, katem koptel-la, éntokem Diostau buaana, bueítukem kaa jüneyia jahuéi íkai hueenakëhui. ³⁴ Yoremta ä jóa tö sika mékka bíchaa sikamta bénasi maachi; jachin jü yoreme ä sáhuëu lütüriata máknake ä jóapo am nésaunakë béchibo, éntok nátepolá tékíla bem jonákëu am máknake; puértata suáyamta junne kaa kotcháunake, bueítuk au boobit íaaka. ³⁵ Huámëi bénasi emé kaa koptélnake, bueítukem kaa jüneyia jahuéi juka jóakamta yebíjnakëhui, jamak kúpteyo, o tukáa násuk huéeyo, o totorórata kuseyo, o kethueí bíchaa; ³⁶ Huanäi Áapo yepsákátek bueítuk kaa enchim kócheme téunake. ³⁷ Enchimmeu ín nokákähui simemmeunä nooka: katem koptel-la.

14

Noki nau tütehua Jesústa buíjnä béchibo

(Mt. 26:1-5; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

¹ Guoi taahuarim bëyei pájko paskuata huenakeyo, éntok jume páanim kaa lévaduu-raka áma buäbuame. Jume tiöpopo nésauhueme éntok jume escribam áachim tekípánoai jachin Jesústa báitähuaaka bem ä buíjnakëhui ä më béchibo. ² Huanärim ínel jiaahua:

—Kaa pajko táapo türi buíjbéchibo, bueítuk jü gente jachinaik júnne au tóboktianake.

Jamut, bää musäla jubak Jesústat töak jum Betániapo

(Mt. 26:6-13; Jn. 12:1-8)

³ Huanäi Jesús jum pueblo Betániapo Simmom jü sähua leprata jìpurëuta jóapo aneka jìbuäi. Senu jámmut éntok áma yépsak nardo báhuata musäla jubak ili teta sótöpo huériaka, tüisi béj-remta. Huanäi juka ili sótöta teníapo jámtiaka, kóbat aachä töak.

⁴ Huanäi jume huate áma aneme omteka ínel nau jiaahuay:

—¿Jatchíakasu i ili bää ínëli kia guötiahuak? ⁵ Bueituk i bai cien taahuari tékilta bejhua béekipo nénkitu éehuai, póobem ania béchíbo.

Huanärim jámutta bétana kaa türik nookai.

⁶ Të Jesús ínel jiaahua:

—Akem ä tojja. ¿Jatchíakasem muksi ä éetua? Tühuata inou yáala iri jámmut. ⁷ Jume póobem jibem enchimmak jípunake, éntok ínel éátekem ára tühuata ámeu yauhua; të nechem kaa jíba im jípunake. ⁸ Iri jámmut ára ä joäu inou yáuhuak, bueituk au bamijtuaka juka ili bääta takahuat ínot töak ín määnä béchíbo. ⁹ Tua lütüriapone enchimeu ínel jiaahua, kial jak júne íkái evangeliota nokhuäpo, síme ániachi, íkái jámutta yáakäu ket noktúnake au huáatinä béchíbo.

Judas, Jesústa bejreme bem mampo ä tojrokak

(Mt. 26:14-16; Lc. 22:3-6)

¹⁰ Huanäi Judas Iscariote, jume dóocemmak náikiatukähui, jume sacerdotem chë áma nésauhuemmeu siika, Jesústa bem mampo toj járeka. ¹¹ Huanäi bempo ä jikkajakä tüisi al-lëiak, éntokim tómita ä makrókakä taahuak. Huanäi Judas jachin Jesústa bem mampo ä tóijnakeu jaríai.

Santa Ceenata jo nésaihuame

(Mt. 26:17-29; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

¹² Huanäi jume páanim kaa lévadurakame buähuä taahuarim naatëpo, kabáram súahuakä pajkota béchíbo, jume ä discípulom ínel au jiaahua:

—¿Jákusë itom ä tütëia pajkóata em buänakepo?

¹³ Huanäi guoyim ä discípulom áman jaasek ínel ámeu jíaka:

—Ámanem kaate huam puéblohui. Enchim nankínake jü yoreme báam bächiaipo huériaka. Akem ä guojáanake. ¹⁴ Ä kibákekäpo jóakamtauem ínel jíáunake: “Jü Maestro ínel jiaahua: ¿Jákusu káttek jü kari áma yore mamábethuame, pajkóata áma ín buanakëhui ín discípulommaki?” ¹⁵ Huanäi Áapo enchim ä téjhuanake juka buëuru kárit jikachi béja tüteta. Huämírem ito béchíbo juka buáhuamta yáanake.

¹⁶ Huanäi ä discípulom buere joaräu yájaka. Bem ä téjhua huaka páman símeta téuhuak. Huanärim paskuata béchíbo ä tütek.

¹⁷ Huäri kúpteyo, tukáriu yumái áman siikä jume dócemmaki. ¹⁸ Huanäi mesáu jokä am jibuäi, Jesús ínel jiaahua:

—Tua lütüriapone enchimeu ínel jiaahua, huépülakä enchim násuk ínomak jibuáme kaa nee huatíame mampone tojnjake.

¹⁹ Huanäi bempo siróктаitek, éntokim símetaka huepülaka júnelim nau jiaahua:

—¿Ínapo ájária jáni?

Éntok jü tábuika kétchi:

—¿Ínapo ájária jáni?

²⁰ Huanäi Jesús ínel jiaahua:

—Jüri ájária jü huépülaka enchim dóocem násuku puraatopo ínomak páanim kómoni-ame. ²¹ Tua lütüriapo, ä böot huéiye jü Yoremta Üusi, ä bétana jiojteripo bénasi, të jjiokot hua yoreme ä bejreme mampo ä tojame juka Yoremta Üusi! Türi eiyei huäri yoremta béchíbo jahuéi júne kaa yeu tómtoko.

²² Huanäi bempörim jibuäi, Jesús jume páanim nüka, Diosta tü eäu ámet chúpaka am rébektia, éntok am miíkkak ínel jíaka:

—Akem am buäye; iri jü ín takahua.

²³ Juka vásota nüka éntok Diostau buanaka, ket am miíkkak, huanäi símetakam áma ä jëka. ²⁴ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Iri jü ín ojbo, juka bemela nokta itom nau lütüria yári útteata máknakeme, éntok búrum béchíbo guötinakeme. ²⁵ Tua lütüriapone ínel enchimeu jiaahua, kanne júchi íkái

páras báhuata jínake júnak jübua bemélasí áman hua taahuarit Diosta rey nésahuepo anéteko.

Peero Jesússta kaa au täya tíanake

(Mt. 26:30-35; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

²⁶ Huanärim hupul buikim buiksuka, Oliivo káuhuiu bíchaa sájjak. ²⁷ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Símetakem inoi májhueka nee tóteénninake én tukáapo, bueítuk ínel jíofteri: “Kabyerótane kókosi yáanake, huanäi jume kabáram chíbejtínake.” ²⁸ Të chúkula béja jíabitekne enchímpat huéenake buiára Galiléau bíchaa.

²⁹ Huanäi jü Peero ínel au jiaahua:

—Éläposu símetaka emoi majhuë, të ínapo ëe.

³⁰ Huanäi Jesús ínel au jiaahua:

—Tua lútüriapone ínel emou jiaahua, émpë, én tukáapo, totorörata kee guosa kuséi, baisë kaa nee emo täya tíanake.

³¹ Të áapo chë júne jiaahuay ínel jíaka:

—Émomak júnene ket muknake, tëne kaíbu kaa enchi ino täya tíanake.

Síme ket ánëli jíba jiaahuay.

Jesús Getsemanipo oraciompo Diostau nookak

(Mt. 26:36-46; Lc. 22:39-46)

³² Huanärim huerto Getsemaníu ti tehuakähui yájaka, Jesús ä discípulommeu ínel jiaahua:

—Ímirem joye huäm Diostau ín oraciompo nokäu tajti.

³³ Huanäi juka Perota, éntok Jacobota, éntok Juanta núnuka, yam núk siika, huanäi tüisi sirókaka ä jíápsipo kókosi eetaitek, ³⁴ éntok ínel ámeu jiaahua:

—Tepa tüisi sirokä jü ín jíapsi. Béjane mukém cheiya. Ímirem nee boobíchaihui. Katem kókoche.

³⁵ Huanäi huam jëla sika, buíau tajti mülaa chatuka Diostau oraciompo nookak: Ínel éátek huákäi orata kaa au ä yumátua sáhueka, ³⁶ ä oraciompo ínel jíaka:

—Abba, ín Átchay, síme jita júne kaa obíachi emo béchíbo. Katë nee ä jitua juka jiokot emo bit huapo vásota; të kaa ínel ín éä béchíbo, ál-la em ä türë pámanë ä yauhua.

³⁷ Huanäi discípulommeu yepsaka, kócheme téuhuak. Perotau entok ínel jiaahua:

—Simmom, ¿jáchë kotche? ¿jáchë senu oram júne kara kotcheka aane? ³⁸ Katem kókoche, éntokem oraciompo Diostau nooka juëna éerita kaa enchímet ayúnakë béchíbo. Jü jíapsi lútüriapo óusi éä jíöbe, të jü takahua kaa útteak.

³⁹ Huanäi júchi áman nótteka, Diostau oraciompo nookak, huakäi jíba nokaka.

⁴⁰ Huanäi nótteka, júchi kócheme téuhuak, bueítuk yetem útteakä ámet huéchilatukai. Huanärim kaachin ä yommia máchiakai. ⁴¹ Huanäi bájikun júchi nótteka, ínel ámeu jiaahua:

—Kóchéem én ál-la, éntokem jimyore. Béja, jü ora yúmala. Ímí, jü Yoremta Üusi jume Diosta bejreme mampo toijna. ⁴² Jáptëem, jántebu: hua nee nénkakame äbo jëla huéiye.

Jesústa peréesotehuakähui

(Mt. 26:47-56; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

⁴³ Ketune ä nokaisu Judas áma yépsak, jume dóocemmak näikiatukaihui. Juebena gente éntok áamak kaatei esparaka éntok kúkutaka. Ímëi jume juebena gente éntok áamak kaatei esparaka entok kúkutaka. Ímëi tiöpopo nésauhueme bétana kaatei, éntok escribam bétana, éntok jume yoiyoturim bétana. ⁴⁴ Huä ä nénkinakeme éntok séñata am máklatukai ínel jíaka:

—Huä ín besítonakëhui, huári ájaria; akem buíseka, kuttílasí ä huéria.

⁴⁵ Huanäi Judas áma yepsaka, au rúkteka ínel au jiaahua:

—Maestro, Maestro.

Huanäi ä besíitok. ⁴⁶ Huanäi bempo at jaateka ä peréesotek.

⁴⁷ Senu éntok áma aneme ejparam yeu huíkeka juka tiöpopo chë nésauhemta sauleero nakä chukti mámäkok. ⁴⁸ Huanäi Jesús gentetau ínel ámeu jiaahua:

—¿Ékbualata buij báaremta bénasem esparakä éntok kúkutaka yeu sákala nee buij báreka? ⁴⁹ Chikti táapone enchimmak aaney jum tiöpopo enchim majtíaka, tem kaa nee peréesotek. Të ìri ínelítuk juka Diosta noki jïojteri chúpnaکہ béchíbo.

⁵⁰ Huanäi síme jume discípulom Jesústam töténnek.

Jübua yötume yeu búitekame

⁵¹ Të senu jübua yötume ä guojáasek kia sábanampo au bítialataka, huate áma aneme éntok ä buíssek; ⁵² të áapo au yeu huíkeka sábanam ámeu töbúitek. Huanäi kaa sánkokä búitek.

Jesús yäurapo yeu toijhuak

(Mt. 26:57-68; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

⁵³ Huanärím Jesústa hua sacerdote tékilta buéresi nésahuemta mampo ä tojjak. Huanäi jume sacerdosio tékilpo chë nesahueme, jume yoiyöturim, éntok jume escribam emom nau tojjak. ⁵⁴ Peero éntok mékkäriat ä guojáasei huam sacerdote tékilpo buéresi chë nésahuemta tebat huaijhua tajti. Huanäi tájimmeu kátekai súkkähueka jume porisimmaki.

⁵⁵ Jume sacerdote tékilpo buéresi chë nésahueme éntok síme jü concilio yäura; nokta Jesústa ä bej-reka huemta ä kobnákemtam jariai, ä mëtebo béchíbo; tem kara ä teuhuai.

⁵⁶ Bueítuk juebenakä ä béjreka aranókíchiata nookai, të hua bem nokihua kaa nánancha hueiyei. ⁵⁷ Huanäi huate jápteka, aranókíchiata áatana nookak ínel jíaka:

⁵⁸ —Ítapote ä jkíkkaijla ínel jiamta: “Íkäine tiöpota mámammea yáata tátabnake, éntok baij taahuata hueine täbuik yáanake kaa mámammeyi yáata.”

⁵⁹ Të kia junéli júne jíba kaa nánancha chätui jü nooki.

⁶⁰ Huanäi jü sacerdosio tékilpo chë nésahueme áme násuk kíkteka, Jesústa temajek:

—¿Jachin júne kaa am yommia? ¿Jítasu ímëi émo bétana nooka?

⁶¹ Të Áapo jíba kaa jíaleka. Kaa am yommiak. Huanäi jü sacerdosio tékilpo chë nésahueme júchi ä temajek:

—¿Jache empo jü Diosta yeu púari Cristo titéhuaakame, jü chë Yörihuamta Üusi?

⁶² Huanäi Jesús ínel au jiaahua:

—Ínapone ájária. Akem ä bínnake huaka Yoremta Üusi Dios tua útteakamta bata bétana kátekamta, éntok namupo äbo huemta téhueka bétana.

⁶³ Huanäi jü sacerdosio tékilpo chë nésahueme ä supem siutiaka ínel jiaahua:

—¿Jítasu éntokte at boobinnake ä bejreme nokame jariaika? ⁶⁴ Akem ä jikkaijsuk juka juena nokta Diosta bej-reka ä nokakähui, ¿jachisem ä bitcha?

Huanäi símetakam bettek at nonokak, ä türinake tiaka ä mëna béchíbo.

⁶⁵ Huanäi huate at chit huatti taitek entokim ä puj summaka ä chonnay, ínel au jiaka:

—¿Diosta bétane nooka jabeta enchi chonähui!

Jume alguacilim entok jopemmet ä chonnai.

Peero Jesústa kaa au taaya tíiya

(Mt. 26:69-75; Lc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-29)

⁶⁶ Perota tebatpo bétuk ä aaneyo, jü jamut sumo sacerdoteta, tékil nésauta joriame áma yepsak. ⁶⁷ Huanäi Perota sukkahuemta bíchaka ínel jiaahua:

—Empo ket Jesús Nazarenotamak aaney.

⁶⁸ Të Peero kaa ä lütüria tíiya ínel jiaka:

—Kanne ä täya, éntokne kaa júneiya jita em nokähui.

Huanäi pakun bíchaa yeu sika, totoröra entok kukusuk. ⁶⁹ Jü áma saihuame entok júchi ä bíchaka, jume áma aanemmeu ínel jiautáitek:

—Íri ámemak joome.

⁷⁰ Të áapo júchi kaa ä lútüria tíiya, të chúkula jume áma anëihui júchim Perotau ínel jiaahuay:

—Tua lútüriapo empo am jáläek, bueítuk empo Galileo; em nokaü entok bem nokaü benna.

⁷¹ Huanäi juënasi jiautáitek, ä nokihua bat kechaka kaa ä lútüria tiaka:

—Kannä täya íkai yoremta enchim áa bétana nokähui.

⁷² Huanäi jü totoröra júchi kúkusuk. Huanäi Peero juka Jesústa au nokákäubeu huahuáatek ínel au ä jákäubehui: “Kee jee juka totorörata guosa kúseyo, baisë kaa nee emo täya tíanake.” Huanäi jünéaka, kaa at al-lëakä tüisi buaanak.

15

Jesús Pilátota bíchäpo aane

(Mt. 27:1-2, 11-14; Lc. 23:1-5; Jn. 18:28-38)

¹ Yeu máтчuk jíbba, jume tiöpopo chë nésauhueme, yoiyöturimmaki, escibammaki, éntok jü concilio, síme nau rúktek nokta nau tüte báreka. Huanärim Jesústa súmaka, Pilátota mámpo ä tójjak. ² Huanäi Pilato ä temajek:

—¿Empo ínel jü judíomeu rey?

Áapo éntok ínel ä yommiak:

—Jéehui, em jiä bénasi.

³ Jume tiöpopo chë nésauhueme éntok juebenak bétanam ä nätuai. ⁴ Jü Pilato entok júchi ä temajek:

—¿Jachin jünë kaa am yommia? Jita chikti bétanam enchi nätua.

⁵ Të Jesús jíba kaa ä yommiak. Jü Pilato éntok at guómtek kaa ä jálekä béchíbo.

Jesústat noki chúpahuak ä mëna béchíbo

(Mt. 27:15-31; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38-19:16)

⁶ Jü Pilato pajko táapo jíba huépul perésota butbúttiai, kia jábeta junne bem aahuähui. ⁷ Senu áma aaney Barrabás ti tehuaka, perésotakä ä jáläimmaki; yäurata béj-reka emo tóboktiahuakäpo yore súalataka. ⁸ Huanäi jü gente juebénaka Pilátotau kimuka, au nookak jíba bénasi huaka ámeu ä jojóau ä yásáuhueka. ⁹ Huanäi jü Pilato ínel ámeu jiaahua:

—¿Huaka judíomeu réytem búttia ía?

¹⁰ Bueítuk jüneyai jume tiöpopo chë nésauhueme kia huaka buéresi jita ä jóau at ínnéaka au ä tóijtukäihui. ¹¹ Të jume tiöpopo chë nésauhueme juka juebena genteta nok téjhuak chë ä türinake tiákä huaka Barrabásta ä búttiana béchíbo. ¹² Huanäi jü Pilato júchi am temajek:

—¿Jítasem júntuk nee au yáa ía hua judíomeu réipo enchim täyäbehui?

¹³ Huanäi bempo juchéntok chaitáitek ínel jíaka:

—¿Kúrusichë ä popóntebo!

¹⁴ Të jü Pilato ínel ámeu jiaahua:

—¿Jita juénaksu júntuk yáala?

Bempo éntok chë júne chaayey ínel jíaka:

—¿Kúrusichë ä popóntebo!

¹⁵ Huanäi jü Pilato huakä genteta al-leetua báreka, Barrabásta yeu béebak; Jesústa éntok bemmúchateboka, bem mámpo ä tójjak kúrusit ä popónnä béchíbo.

¹⁶ Huanäi jume sontaarom áman huaijhua paláciopo ä tójjak, pretoriopo; huanärim síme huate sontarom nau núnnuk. ¹⁷ Huämírim lilata ä sánkotuak, éntokim huíchata huíköpäaka ä corona yáaka, kóbat áachä yétchak. ¹⁸ Huanärim éntok ä tetébotuataitek ínel jíaka:

—¿Jíbë jíapsinake judíomeu rey!

¹⁹ Éntokim bakai kóbachä bebbai. Achim chithuathuattei, éntokim tónommia jápteka au mujtei. ²⁰ Huanärim tüisi ä junnériasuka éntok lila sánkota ä úhuaaka, ä sánkohua ä sánkotuak. Huanärim yeu ä núk sájjak kúrusit ä popómboka.

Jesús kúrusit popontakä muúkuk

(Mt. 27:32-44; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

²¹ Huanärim senú yoremta huasá bétana huentä, Simmom Cireneu joometa, Alejándro éntok Rúfota atchai, jukarim kúrusta püaktituak ä huériunakë béchibo.

²² Huanärim Jesústa Gólgota tì tehuakäu bíchaa núk sájjak, itom nokpo Mukila koba kauhui ti jiaubáare. ²³ Huanärim vinota mirrámak nau kuutíata ä jítua báarei, të Áapo kaa ä jëka. ²⁴ Huanärim huämi kúrusit ä popónsuka, ä sánkohuam näikimtek nat ä sortiárooka, jábesu ä átteanake jäni tì jiaka.

²⁵ Huanäi kúrusit ä ponhuái béja bätanim jiaahuay kethuétana. ²⁶ Huä nooki kúrusit jöjtetukähui jita béchibo ínel ä yáahuakähui, ínel jiaahuay: “Íri jü judíomeu Rey.”

²⁷ Guóyika éntok ékbualatakä ket áa beu kúrusit popónhuak, seenu ä batatana, senu éntok ä míkkötana bétana. ²⁸ Huämi chúppuk hua jöjteri ínel jíame: “Éntok jume juëna yórememmak näikiatuk.”

²⁹ Huanäi jume áma huam kateme ä junneriai koba huíuteka éntok ínel jíaka:

—Jajáa, empo Diosta tiöpo tátabeka éntok baj táapo júchi ä yéchanakeme, ³⁰ émoë jínëuka. Kúrusit kóm huéiye.

³¹ Alë Bénasi jume tiöpopo chë nésauhueme ket ä junnériaka ínel nau jiaahuay jume escribammaki:

—Huatem jínëuk, Áapo éntok kara au jínëu. ³² Jü Cristo, Israéltau au Rey tíame, éläpo ëni kúrusit kóm huéenake, huanäi të ä bichätek ä súalnake.

Jume áamak kúrusit popóntukähui éntok, kéchim ä junneriai.

Jesústa mukukähui

(Mt. 27:45-56; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

³³ Huanäi dóocem jiai, kaa machisi taahuak síme ániachi bájim jiäu tajti. ³⁴ Huämi bájim jiai, Jesús tüisi kusisi cháchayek ínel jíaka:

—Eloí, Eloí, ¿lana sabaktani? —itom nokpo ínel jiaubáare: In Dios, In Dios, ¿jatchíakasë nee ínapola toijla?

³⁵ Huate áma aneme éntok ä jikkajaka, ínelim jiaahuay:

—Jó, Elíastau chaaye.

³⁶ Huanäi senu áman búiteka, juka espónjata vinágrepo kómoniak, éntok bakat ä óreka ä jítuak ínel jíaka:

—Boobícháem, átä bínnake juka Elíasta jachu au yepsakä kömä yéchanake jäni.

³⁷ Të Jesús tüisi kusisi chachayeka muúkuk. ³⁸ Huanäi jü cortina tiöpopo órekau násuk áman síutek, jikat naateka kóm tajti. ³⁹ Huanäi jü capitán romapo joomé Jesústa pújapo huekäihui, kusisi chachayeka ä mukuk bíchaka, ínel jiaahuak:

—Lútüriapo i yoreme ájariatukai jü Diosta Üusi.

⁴⁰ Jaamuchim éntok ket mékkäriat aneka ä bitchai. Ímëi násuk aaney jü María Magdalena, éntok María Jacobo jü chë ilitchi, Salomé, éntok Joseta áiye. ⁴¹ Ímëi jáamuchim Jesústa jum Galiléa buiärapo ketune anéi áamakim rejtei, éntokim nésauta ä joríai. Éntok huate jáamuchim ket juebenakä áamak buere joära Jerusaléniu jikau sájjakäu áma aaney.

Jesús mäahuak

(Mt. 27:57-61; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

⁴² Huäri taahuarit tukariu yúmako, símeta tüisi toijbárekam obisi aaney, bueítuk jimyore taahuari yokoriapo yúmasey. ⁴³ Kíaliku José, pueblo Arimateapo joomé, yäuraapo tékiakame tüisi täyahuakä éntok yörihuame. Ket huaka Diosta reytaka nésahueu boobícháihui, áma yepsaka, kaa májhueka Pilátotau kibákek; huanäi Jesústa takahua

aahuak. ⁴⁴ Pilato at guómtek Jesústa lauti mukuk tiaka. Të juka capitanta núnuka, ä temajek ä múksuka bétana. ⁴⁵ Capitanta ä téjhuak jíbba, huanäi Joseta mámpo ä tójjak juka Jesústa takahua. ⁴⁶ Huanäi José sábanam jínuka, kömä yéchaka, áma ä bitiak. Huanäi sépultuura, téta buéjtukaipo, ä teekak. Tétata éntok sépultuura puertau bíaktiakä ä páttiak. ⁴⁷ María Magdalena, éntok María Joseta áiye, akim ä bitchai jak ä tekhuakähui.

16

*Jesús kókkolam násuk jíabitek**(Mt. 28:1-10; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)*

¹ Juka jimyore taahuata simsuk, María Magdalena, Salomé, éntok María Jacobota áiye, juka musála jubakim jínuk Jesústa takahuat ä ore báreka. ² Huanäi kethuétana, lominko táapom jum sépulturau yájjak, béja täata yeu simsúlatuko. ³ Huanärim nau ínel jiaahuay: —¿Jábesu juka téta sépultuurata puértapo kátekamta itom mékka bíaktirianake jáni?

⁴ Huanärim áman remteka juka tétata mékka bíaktiata bitchak; jü teta éntok tüisi buëuruakai. ⁵ Huanärim sépulturapo kimuka, senu yoremta jübua yötumta batatana bétana áma kátekamta bitchak, tósalik tebek sánkokamta; huanärim guómtek. ⁶ Të áapo ínel ámeu juahua:

—Katem majhuë. Jesús Nasarénotem jaría, huaka kúrusit popónhuakamta. Béja jíabitela; kaa imí aane. Akem ä bitcha im ä tekhuákaipo. ⁷ Ámanem sájakä juka Perota téjhua, éntok jume huate ä discípulom. Ínelem ámeu jiaahua: “Áapo enchímpat huéiye áman pueblo Galiléau bíchaa; huámirem ä bínnake, enchimeu ä jíakäpo bénasi.”

⁸ Huanäi bempo jum sépultuurapo yeu sájakä teénnek, mauj-rimmei emo yoáka. Tem kaabetau jíalek, guómtilataka.

*Jesús María Magdalénatau au yeu machíriak**(Jn. 20:11-18)*

⁹ Jesús éntok jü lominko táapo kethuétana jíabitelataka, María Magdalénatau bat yeu machiak, iachí éntok guoibusan lemoniom yeu béblatukai. ¹⁰ Áapo éntok sika huame áamak anlatukammeu jünéehuaamta am makkak; huámëi éntok sirókakä éntok buanaka áma aaney. ¹¹ Të bempo ä jíabitelatukäu jíkkajakä, éntok áapörík au ä bil-la tíau jünem kaa ä súalei.

*Jesús guoi ä discípulommeu au yeu machíriak**(Lc. 24:13-35)*

¹² Chúkula, täbuiasi guoyímmeu au yeu machíriak, huaj páman am kateyo, sékána pueblou bíchaa. ¹³ Huanäi huámëi ket áman sájaka jume huaatem tejhuak; të bempörím júne kaa súualek.

*Jesús, apóstolim huatem majtiasimeka ániat am katchauhue**(Mt. 28:16-20; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)*

¹⁴ Chúkula béja óncemmeu, au yeu machíriak mesáu jokammehui. Huanäi kuttílasi ámeu nokak bem kaíta súalë béchíbo, éntok námakak bem jíapsekä béchíbo. Bueítukim kaa am súaley huame ä jíabitelatukäu ä bíchakame. ¹⁵ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Síme ániachem kaate, éntok íkái evangeliotem ámeu noknake síme géntemmehui. ¹⁶ Huä ä súalekame éntok au batötebokame jínëutunake. Huä kaa ä súalekame éntok jikot machisi noki at chúpatunake. ¹⁷ Éntok ímëi séñalim huérianake huame ä súaleme: In téhua úttearammeay lemoniom yeu bébnake; éntokim bemela nokta noknake; ¹⁸ bakóchimim mámammea buijnake; éntokim ójta jëk jünem kachin ayunake; jume kökoreme béppa mámtëkim am tütenake.

*Jesús téhuekau jikau siika**(Lc. 24:50-53)*

¹⁹ Huanäi jü Señor junëli ámeu noksuka, áman téhuekapo jikat mabethuak, éntok Diosta bata bétana yéjtek. ²⁰ Huanäi bempo yeu sájaka, juka tü nokta nookak símekuchi. Jü Señor éntok am aníai juka nokta lútüría jóakä huame señaálim bem joaíbeyi. Júnentunake.

Jü Evangelio San Lucajta Jiojtekähui

Lucasta Teófilotau jiojtekähui

¹ Juebénaka éaka áu kikkimusula tua lútula ä jiojte báreka juka ímí ito násuk tua yö lütüriapo yeu sikamta, ² jume kësampo naateka bem pusimmea ä bíchakame jume itom ä majtiakame, éntokim ä tekipanuy íká Diosta nooki. ³ Ínapo éntok chúkula béja át nátemajjsuka jáchin ä naatekähui éntok símekut tüisi suasuka, kétne émou ä jiojte báreka taahuak ä huëpo bénasi, empo Teófilo huatem násuk yörihuame, ⁴ em ä täyanakë béchibo huaka em majtiahuakähui ä lütüriatukähui.

Jü Juanta yeu tómtinake bétana nokhuame

⁵ Juka Heroodesta Judeapo reytuko, senu sacerdote Zacarías ti téhuaaka tiöpopo tékiakay, Abíasta géntepo jometukay. Ä jubi éntok Arónta familiapo jometukay, éntok Elisabet ti téhuaakay. ⁶ Náhuichikam lútula jiápsay Diosta bíchäpo, éntok kaita juénasi jita áme bétana nokhuay, bueitukim Señorta nésauri johuay. ⁷ Të katim üusekay, bueitukim Elisabet kaa áasoay, éntokim, béja yoiyötukay.

⁸ Sejtul táapo, sacerdoote tékil huë páman Zacarías ta tiöpopo Diosta bíchäpo jita ä joaysu, ä tékiakä pámani, ä yoiyöturim ä huériapo bénasi, ⁹ jume tiöpopo tékiakame ä huéria pámani, Zacarías áma yuktiahuak, juka inciensota ä táanakë béchibo, Señorta altariu huáijhua kibakeka. ¹⁰ Huanäi síme jü pueblo päku aneka Diostau oraciompo nokay, inciensota táahuayo. ¹¹ Huanäi Diosta ángel Zacariastau yeu machiak, incienso altarta bátam bétana hueka. ¹² Huanäi, Zacarías ä bíchaka guómtek, éntok kaachin an máchika majhuëy. ¹³ Të jü ángel ínel áu jiaahua:

—Zacarías, katë májhue, jü em nétanëu Dios enchi jíkkajak. Jü em jubi Elisabet ili outa asoanake. Juan të ä téhuaatuanake. ¹⁴ Huanäi tüisi al-leehuame émou ayunake, éntok juebénaka al-leaka tahuanake yehuä tómtékä béchibo, ¹⁵ bueitukim jü em üusi yörisi jíputunake Diosta bíchäpo. Vinota o jita áí nanaa kóhuamta kaa ä jínake, éntok kee yeu yoreka Espíritu Santoy tápunitunake. ¹⁶ Juebena Israelitam Dios Señortau bíchaa am jíapsi kúaktianake. ¹⁷ Huári Espíritu úttiära Elías profetatat aneí bénasi áamak annake, huári úttiäray Señortapat huéenake, jume áchayhuarim bem üusimmeu bíchaa kaa béttek jíapsitam jípunakë béchibo, éntok huame kaabeta yöreme jábetam yörinakë béchibo. Júnëli béja jume Señortau rúktinakeme tüisi majtianake tülisi Señorta am mabetnakë béchibo.

¹⁸ Zacarías ínel áu jiaahua jü ángeltahui:

—¿Jáchisune íkái jüneríanake? Bueitukne öla, éntok ín jubi júne jámyöla.

¹⁹ Ä yómmiaka ínel áu jiaahua jü ángel:

—Ínapone Gabriel, Diosta bíchäpo aneme. Äbone bíttuari íkái bemela nokta enchi téjhua sáyhuaka. ²⁰ Enë kara noknake, éntoke múurotaka tahuanake, íkái ínel yeu simëu núkisi, kía juka ín émou noki kaa em súalekä béchibo. Íri síme lütüriataka yeu huéenake, taahuata yúmako.

²¹ Huä génte éntok Zacarías ta boobícháihuiy, éntok emom temajey huaijhua tiopopo ä bínhuatü béchibo. ²² Të Zacarías päkun yeu sika béja kara ámeu nokaka taahuak. Huanärim béja jünëiak jita áu yeu machiakähui jum santuariopo, áapo éntok séñampo ámeu nookay, junëli béja múurotaka taahuak.

²³ Huanäi juka ä tékia áma yásuka, jume taahuarim yúmaríasuka, béja ä jóau bíchaa siika. ²⁴ Chúkula huame taahuarim simsuko, béja ä jubiahua Elisabet abe asoaka yeu siika. Huanäi ä jóapo kaa yeu siika, mamni metpo, ínel jákari: ²⁵ “Íkái inou yáuhuak, jü Señor ímëi taahuarim huëpo, béja nee ä úhuak, juka tiusi máchiraata símem bíchá násuku.”

Jü Jesústa yeu tómtinake bétana nokhuame

²⁶ Búsan mecham huéeyo, jü ángel Gabriel áman bíttuahuak Diosta bétana, Galiléa buere joárahui Nazaret ti téhuakähui, ²⁷ jámut bemetahui. Huári éntok áuritukay, ili yoreme jübua yótume ä jubisey, José ti téhuaakame. Davidta familiampo jometukay. Jü jámut beeme éntok María ti téhuaakay. ²⁸ Huanäi ä anëpo kibakeka, ínel áu jiaahua jü ángel:

—¡Dios enchi ania al-leäe! Señor émomaki. Áapo tühuata emo bétana näikiala síme jáamuchim násuku.

²⁹ Të áapo ángelta bíchaka, kaachin an máchika taahuak, juka ä nokakä béchíbo. Huanäi ínel éiyay:

—¿Jíta teboterisa jáni íri?

³⁰ Huanäi jü ángel ínel áu jiaahua:

—María, katë májhue. Diosta tü eähue jájamlá. ³¹ Én éntok abe asoake tahuanake. Usi outë asoanake, éntok JESÚS të ä téhuaatuanake. ³² Íri buéresi ériana. Jikat bétana usiari ti téhuaana, jü Dios Señor éntok juka ä áтчay David Rey nésauro ä máknake. ³³ Huanäi Jacobtamak huéerimmak reytaka nésaunake jíba béchíbo. Huä ä reytaka ä néshueu éntok kaa lütinake.

³⁴ Huanäi María ínel áu jiaahua jü ángeltahui:

—¿Jáchisu éntok íri huéenake, bueítuk ínapo kennee kuuna?

³⁵ Huanäi jü ángel ä yómmiaka ínel áu jiaahua:

—Jü Espíritu Santo emo béppatunake. Huanäi jü jikat anemta úttiära ä jékkay enchi jékkatunake. Huári béchíbo jü santo ili usi yeu yoremtunakeme, Diosta Üusi ti téhuaana. ³⁶ Éntok két jü em huahuaji Elisabet, áapo két abe asoaka tahuala, ä jámyölatukä násuku, én béja búsan meeche, abe asoakari, jü kara asoame ti täyahuame, ³⁷ bueítuk Diosta béchíbo kaita obiachisi maachi.

³⁸ Huanäi béja María ínel jiaahua:

—Ímine aane, Señorta nésau yáa báreka. Élápo inot chúpatunake jü enchi inou nokakähui.

Huanäi béja jü ángel ä tö siika.

María Elisabetta jóau nöitisek

³⁹ Huámechi taahuarimmet María bamsipo yeu siika, buere joära Judeau bíchaa; íri pueblo júya kähui násuk taahuay. ⁴⁰ Huanäi Zacaríasta jóau kibakeka, Elisabetta tebotuak. ⁴¹ Huanäi jü Elisabet Maríata teboteri jíjikkajaka, jü ili usi tómpo chéptek. Huanäi éntok Elisabet Espíritu Santoy tápunak, ⁴² éntok tüisi kusisi ínel jiaahua:

—Diosta tü eäu emo bétana näikiari síme jáamuchim násuku, éntok ä tü eäu tápuni jü em tómpo yoremtulame. ⁴³ ¿Jatchiaku ínapo áma yeu púari, juka ín Señorta áye nee äbo bínnakë béchíbo? ⁴⁴ Bueítukne em teboteri jáhuia im nakammeu yúmako, ili usi al-lerimmea ín tómpo chéptek. ⁴⁵ Úttesi al-leehuamta jípunake jü ä súsualekame, bueítuk lütüriataka yeu huéenake juka Señorta bétana émou nokakähui.

⁴⁶ Huanäi María ínel jiaahuak:

In jíapsi buéresi Señorta úttile.

⁴⁷ In espíritu éntok al-leiya, Dios ín jínëulerotachi.

⁴⁸ Bueítuk kaita nee béj-riay junne, nee yeu púuhuak, áapörik nésau jíba joamta, éntok, én naatekam Diosta tü eäu nee jájamlä tíanake síme nat tomti kateme.

⁴⁹ Bueítuk jü Dios jíta jo árahueme buere tühuata inou yáuhuak.

Santomme, jume ä téhuam.

⁵⁰ Diosta yore nak jiokolëu jíba síme nat tomti kateme béchíbo.

Jume ä majhuëka ä yöreme.

⁵¹ Ä mámammea yún jíta bueere yáala, am chíbejtiak jume bem jíapsipo kaa tü eerim emo buérialeka aneme.

⁵² Jume úttiakame reyta yeyesäpo yeu am jaasek; éntok jume bétuk emo nüyeme éntok jikau tóboktiak.

⁵³ Huame tébäureme buéresi tühuata miikak; huame rikom éntok kaita am makaka am sákatuak.

⁵⁴ Juka nación Israelta ä nésahui joamta aniak, yore ä nak jiolibeu kaa koptiaka ä jiokorek.

⁵⁵ Júkai ámeu nookak, itom yoiyöhuammehui, Abrahamtamaki, éntok jume ä üusimmaki, jíbapo béchibo.

⁵⁶ Huanäi María báij metpo jáni Elisabetamak taahuak. Chúkula béja ä jóau nóttek.

Juan Bautistata yeu tómtekähui

⁵⁷ Jú Elisabet jume taahuarim yúmariasuka, outa asoak. ⁵⁸ Diosta jüneli ä nak jioleka béchibo. Huanäi jume áa chíkola jóakame éntok jume ä huahuayriam ámanim ä bitchak. Huanärim úttesi al-leakam taahuak, Diosta junéli ä jiokorekäu béchibo. ⁵⁹ Guoj naiki taahuarim yúmak, ä circuncidaroatebok, juka ili usita. Huanärim ä áтчay téhuam, Zacaríasim, ä téhuaatua báarey. ⁶⁰ Të jú ä áyehua ínel ámeu jiaahua:

—Èe; Juan ti téhuaanake.

⁶¹ Huanärim ínel áu jiaahuak:

—¿Jatchiaka? Kaabe junéli téhuak enchim huahuayrim násuku.

⁶² Huanärim séñampo juka ä áchaytau nátemajek, jáchin juka ili usita ä téhuaatua bárèhui. ⁶³ Huanäi ili tablata aahuaka, ínel át jiojtek: “Juan ti téhuak.” Huanäi símetaka át guómtilataka taahuak. ⁶⁴ Senu huéchiapo áu étapok jú teeni. Júchi ára nokaka taahuak, éntok Diosta úttil táytek. ⁶⁵ Huanäi síme jume áme chíkola jóakame át guómtaka taahuak. Síme jume Judea buiärapo káu jómem, íari bétanam jíba nookay.

⁶⁶ Síme ä jíkkajakame bem jíápsipo ä ériasakay, ínel jíakari:

—¿Jábesa jáni íri uusi?

Señorta mámam éntok jíba áamak aaney.

Zacaríasta profetisarukähui

⁶⁷ Huanäi Zacarías, ä áchayhua, Espiritu Santoy tápunika, Diosta bétana nookak, ínel jíakari:

⁶⁸ Úttesi türi jú Señor, jú pueblo Israelta Dios.

Ä pueblou yebij-la, ä jínëu báreka.

⁶⁹ Itom jínëunakemta tua úttiakamta itom násuk toboktiak, jukä nésauta ä yáarialamta Davidta familiapo.

⁷⁰ Jume santo profeetam tenimmeyi nokakä bénasi, jume kësamriapo kateme:

⁷¹ itom omtíame násuk itom yeu jábuak; jume kaa itom bíbit péäu mámpo itom yeu huíkkek.

⁷² Juka itom yoiyöhuam jiolinake bétana ä noki kaa koptiak, éntok huaka nokta ä yechakähui, tühuata itou ä yáa rókähui.

⁷³ Abraham itom áchaymak nokta chúpala, juka itom ä mák rókähui,

⁷⁴ itom omtíame násuk yeu huíktaka,

kaabeta májhueka, áapörik itom jo íau itom jonákë béchibo,

⁷⁵ santosi ito núyeka, éntok lútüla jíapsihamta jípureka, áapörik béchibo, itom kókkou núkisi.

⁷⁶ Émpë éntok, ili uusi, hua jikat anemta bétanë profeetapë täyana, bueítukë Señortapat huéenake ä böom rúktiasimeka.

⁷⁷ Éntoke ä téjhuaanake juka pueblota, jáchin ayuka ä jinëutunakë béchibo, Diosta bejrimmet am jiokorina béchibo.

⁷⁸ Dios tüisi ä jíápsipo huáijhua naateka itom nákke, jikat bétana bemela taahuari machiriata itom miikak,

⁷⁹ huame kaa machiku aneme éntok mukia jékkaapo aneme, machiria báreka, türi böou itom yeu jábua báreka, kaa huanti jíapsihuäpo böochi.

⁸⁰ Huä ili usi éntok yötusimey, éntok ä espírituhua úttiata nüsimey, éntok mékka ániapo jóakay Israelta pueblou áu yehuä machiriäpo tájti.

2

*Jáchin Jesústa yeu tómtékähui**(Mt. 1:18-25)*

¹ Huamechi taahuarimmet ínel yeu siika síme ániat rey Augusto César nésahuek símem áu censaruak sáuhuek. ² Íri censo bat yáahuak Cireniota Síriapo gobernadortuko. ³ Huanäi síme bem pueblom békataana sájjak emo censarua báreka. ⁴ Íaribéchíbo, José Nazaret pueblo bétana Galiléa buiärapo jikau siika, Judea buiaräu bíchaa, Davidta pueblou Belén ti téhuaakähui, Davidta familiampo ä jomë béchíbo. ⁵ Ámanim sájjak, emo censaruatboseka. Mariáta juubiapo ä máktaka ä huériay, të kee ä juubey, áapo éntok abe asoay. ⁶ Bempörim áma aneysu jume taahuarim yúmariak, ä asoanakähui. ⁷ Huanäi béja ä jípurek, juka kësam asoata, sánkompo ä bëtiak. Éntok pesebrepo animaalim jíjibuäpo ä teekak. Bueítuk síme hotelim tátapuniakay.

Jume ángelesim éntok jume pastorim

⁸ Huämi buiärapo két pastorim aaney, tukaapo kabaram suayaka, kaa kocheka. ⁹ Huanäi éntok Señorta ángel ámeu yeu machiak. Jü Diosta lóoria éntok natechíkola, am machiriak. Huanärim tüisi guómték. ¹⁰ Të jü ángel ínel ámeu jiaahua:
—Katem májhue, bemela tü noktane enchim téjhuaasek, úttesi al-leehuasi maachi, símem béchíbo. ¹¹ Davidta pueblou, enchim béchíbo yeu tómték, éni, jü yore jínëunakeme, jü CRISTO jü Señor. ¹² Ímirem át suanake, ä jüneria béchíbo: Ili usitem sánkompo bëtiata téunake, pesebrepo animaalim jíjibuäpo bökamta.

¹³ Huanäi ángeltamak senu huéchiapo juebena huate ángelesim, Diostamak téhuekapo aneme, áma yeu machiak, yörisi Diosta úttileka éntok ínel jíaka:

¹⁴ ¡Looria Diosta béchíbo téhuekapo!

¡Buíapo yánti jíapsihuame, éntok tü eeri yoremem béchíbo!

¹⁵ Huanäi jume ángelesim téhuekau bíchaa am sájjako. Jume pastorim ínel náu jiaahua:

—Jánte pueblo Belénihui, ámante ä bínnake juka áma yeu sikamta, juka Señorta itou yeu machiriakähui.

¹⁶ Tüisim bamsipo yeu sájjak. Huanärim Mariáta éntok Joséta téuhuak, éntok juka ili usita pesebrepo bökamta. ¹⁷ Ä bíchaka, akim ä jüneriatebok, juka ili usita bétana ámeu nokhuakähui. ¹⁸ Símetaka ä jíkkajakame áachim guómtilatata taahuak, jume pastorim ámeu nokähui. ¹⁹ Të María símeta ä jíapsipo ériasimey, áu huáateka. ²⁰ Huanäi jume pastorim tüisi Diosta looria úttileka éntok al-leaka nóttek símeta buere jita bem bíchakähui, éntok bem jíkkajakäu béchíbo, bueítuk síme bem téjhuaripo áman chúppuk.

Jesústa tiöpou nüpahuakähui

²¹ Guoj naiki taahuarim yúmako, usitam circuncidaroa báreka. Huanäi Jesús tim ä téhuaatebok. Ímëi téhuam jü ángel ä mákakay, ketune kee jee Mariáta tómpo ä yorem TUYO.

²² Jume taahuarim yúmako, Moiséjta ä nésahuekä páman chichä machiku yeu sika türika tahuak, buere joära Jerusalénihum ä nüpak, Señorta mámpo ä tóij báreka.

²³ Señorta leypo ä jjojteri bënasi: “Síme ili ou kësampo yorekame, Santopo näikiatunake Señortau bíchaa.” ²⁴ Señortau am toij béchíbo, leyta jíá bënasi, guoy möelim o guoy guókohuim, sacrificiata béchíbo.

²⁵ Senu yoreme, Simeón ti téhuaaka, Jerusalémpo aaney. Íri yoreme lútüla jíapsay, éntok Dios huáatey. Israelta jíapsi yechanáu Diosta ä jínëunakähui boobcháihui. Espíritu Santo éntok áa béppa aaney. ²⁶ Espíritu Santo au yeu ä machirialatukay, kee jee mukeka juka Señorta bétana yeu púata, ä pusimnea ä bínnakähui. ²⁷ Jü Espíritu Santo ä innëtuak, huanäi tiöpou bíchaa sika. Ä áchayhuam ili usi Jesústa tiöpou ä nüpako, áu ä yá béchíbo juka leyta jíapámani. ²⁸ Jü Simeón, juka ili usita mámpo ä nüka, Diosta baysahueka, ínel jiaahua:

²⁹ Én ál-la, ín Señor, ín simepë.

Yanti nee jíapsitua, em noki jíápámani,

³⁰ bueituk ín pusim ä bitchak, juka em jínëuria.

³¹ Síme pueblom bíchäpo, itomë ä téjhuaasuk:

³² Áapo jü machiria, jume kaa Israeltamak huérim, am machirianakë béchibo, jü gente Israelita yorihuame.

³³ Ä áyehua éntok José, guómtilatakam ä jíkkajay, simeta júkái áa bétana nokhuayo.

³⁴ Jü Simeón Diosta tu eäu am makkaka. Jü Maríata, Jesúsata áyebeu, ínel jiaahuak:

—Én éntok ï usi juebenam kóm tátab béchibo, huatem éntok tóboktiä béchibo, jume pueblo Israelpo joomem. Éntok ímí jünakiachitunake: juebénakam ä omoutenake.

³⁵ Ínëli yeu huéenake: ejparam em jíápsipo naa búrujti emót kíktenake. Juebenak jita éhuil jíápsipo éhuamta yeu buíjtunakë béchibo.

³⁶ Ama aaney, kétchi, senu jámmut, juka bát bíchaa ayunakemta jüneriame. Aana ti téhuaaka, Fanueta maala, Aserta familiapo jometukay. Áapo béja tüisi jámyölatukay. Bemetaka kunak huanay guoy búsan huásuktiapo jíba amak jouhuak. ³⁷ Të béja jókoptulataka ochenta áma naiki huásuktey. Buere tiöpopo kaa yeu huéiyey, taahuarit tukaarit naa búrujti, Señorta tekipanuariaka, ayuunaka éntok oracionim joaka. ³⁸ Ana huämi horapo, Diosta baysahueka, jü ili usi Jesúsata bétana ámeu nok táytek, síme huame Jerusalénta jínëunakemta boobíchaihuimmehui.

Nazareu bícham, júchi nóttek

³⁹ Chúkula juka Señorta leypo huémata áma yáasuka, Galiléahuim nóttek, buere joära Nazareu bíchaa. ⁴⁰ Jü ili usi yötuy, éntok úttiata nüyey, éntok yún jita täyasimey. Diosta tü eäu éntok áamaktukay.

Jü ili üsi Jesús tiöpopo

⁴¹ Jume ä áchayhuam chíkti huásuktiapom jum Jerusaléniu yayajay pajko pájcuapo an báreka. ⁴² Pájcuapa pajkota yúmak, bem ä boojoria bënasi, Jerusaléniu bícham sájjak. Jesús béja dooce huásuktiriam yúmaria. ⁴³ Pajkota chúpuko, nottilataka am kateyo, jü usi Jesús Jerusalémpo taahuak. José éntok ä áyehua katim jüneyay. ⁴⁴ Béja senu taahuapom boojouhuay, genteta násukim ä huë téiyey. Kaa ä téaka éntok, akim ä jariu táytek, bem huahuayrim éntok bem täyame násuku, ⁴⁵ tem kaa ä téaka, Jerusaléniu bíchaa nóttek, ä jariuboka.

⁴⁶ Chúkula báij taahuarim huéy, akim ä téuhuak jum tiöpopo, jume maestrom leyta yore majtiame násuk káteka, am nok jíkkajaka éntok ámeu nátemajeka. ⁴⁷ Huanärim síme át guómtilataka ä jíkkajay tüisi jita ä täya tíakari, éntok tepa áma huéchiasi jíba am nok yómmiä béchibo. ⁴⁸ Huanärim ä bíchaka, át guómték. Huanäi jü ä áyehua ínel áu jiaahuak:

—In asoa, ¿jatchiakasë ínel itom yáuhuak? Ínapo, éntok em áchay, tüisite jíápsipo kökosi éaka enchi jariay.

⁴⁹ Huanäi áapo ínel ámeu jiaahuak:

—¿Jatchiakasem nee jaria? ¿Jachem kaa jüneyia ín Átchay tékilpo ín annakëhui?

⁵⁰ Të bempo kaa jüneyay jita ámeu ä nokakähui.

⁵¹ Huanäi ámemak nóttek, Nazareu bíchaa. Huanäi jíba áme bétuk áu nüyeka yötuy. Ä áyehua éntok, símeta íkäre ériasimey ä jíápsipo. ⁵² Jesús éntok chëhuasu éntok ä takahuapo yötusimey, éntok Diosta tü eäpo éntok yoremem bíchäpo.

3

Juan Bautista géntemmeu nookak

(Mt. 3:1-12; Mr. 1:1-8; Jn. 1:19-28)

¹ Quince huásuktiriampo juka rey Tiberio Césarta yäura Romapo nésahueyo, jum Judea buiärapo éntok Poncio Pilato gobernadortukay, Herodes éntok Galiléa buiärapo

yäuratukay, ä saila Felipe Itureapo éntok Traconite buiärapo, Lisanas éntok Abiliniapo yäuratukay. ² Anasta éntok Caifásta sumo sacerdotetuko, Diosta bétana noki áu yepsak, Juan, Zacariásta üusibehui, mékka ánia see päriapo ä aneyo. ³ Huanäi áapo sime Jordán bathue mayoamak géntemmu noksimeka huéiyey, batöhuamta éntok Diostau bíchaa jíapsi kúaktiahumta jume bem Dios bejrim jiokoriná béchibo. ⁴ Isafas profeetata jiojteri bénasi ínel ä jiäpo:

Jiahui mékka ánia see päriapo chaaye:

“Señorta böomem tüte,
ili böom éntokem rútuksia.

⁵ Sime huame buía jójoroim nanahuittena,
jume chopöriam, éntok káhuim,
jume böo chachakuim éntok rútuksiana;
éntok jume böo rúrumuyim tütena.

⁶ Huanäi sime génte ä binnake Diosta jínëuria.”

⁷ Juebena yöremra au yeu sájjak emo batö iäka, huanäi ínel ámeu jiaahuak:

—¿Eme géntem bakot usiarim! ¿Jábesu enchim majtiala emo ä tö tenni sáhueka huaka Dios omtirata yebijnakemta? ⁸ Türi takame jípu báreka eiya, emo jíapsi kúaktiaka. Éntok katem enchim jíapsipo ée taite: “Béjate Abrahamta itom áchaypo jípure”; senu huémthane enchimmu nooka, Dios kía ími tétampo júne ára am toboktia, jume Abrahamta üusim. ⁹ Bueituk két jume tépuam béja júyam nahuapo kéchari, sime jú júya kaa türik takame chúktiahuaka tájiu jímmaana.

¹⁰ Huanäi jú génte béja ä temajek, ínel áu jíakari:

—¿Jítasute, júntuk yáanake?

¹¹ Huanäi Juan am yómmiaka ínel ámeu jiaahua:

—Jü guoyik sánkokame, juka kaita jípuremta huépulam máknake; jú buáhuamta jípureme, juka kaita jípuremta miknake.

¹² Jume yäura tómita náu tótojaihui két áu yájjak emo batö iäka. Huanärim ínel áu jiaahua:

—Maestro, ¿jítasute yáanake?

¹³ Áapo ínel ámeu jiaahua:

—Katem úttiapo jita aahua enchim sáyuakäpo áman jíbba.

¹⁴ Huate sontarom két ä nátemajek ínel jíakari:

—Ítaposu, ¿jítasute yáanake?

Huanäi ínel am yómmiak:

—Katem jabetau kaa huéeläpo jita aahua, ál-la enchimmet nésayhuakäpo áman jíbba. Katem yäurapo emo tekipanoä tíaka, jábeta guómmtiaka jítasu ä úhua. Enchim béjtuahuä beyem al-leiya.

¹⁵ Jü gente éntok át suaka ä bitchay simeta juka huémmta, bem jíapsipo éntokim emo nátemay, ínel jíakari: “Jamak Juan ájária jáni jú Cristo.” ¹⁶ Huanäi Juan simemmu ínel jiaahua:

—Lútulay ínapo bäampo enchim batöa; tē äbo huéiye senu ino béppa chē yörisi maachi, éntok chē nésahue. Huakäi béja ínapo katchanne júne áu kóm chätuka bocha huíkyam ä búttiriapo yúmala. Huári béja enchim batónake Espíritu Santoyi éntok tájji.

¹⁷ Ái huijhuijtiahuame ä mámpo óorek, juka erata túlisi ä tüte báreka. Chúkula éntok jume tirijkom érianake jum kaa am nasontenakepo, juka pajata éntok náu yéchaka jum táijta kaa tutuképo ä táanake.

¹⁸ Íkäiri éntok huate jita ámeu nokaka, am téjhuay, juka genteta tühua bemela nokta bétana. ¹⁹ Huanäi jú Juan kuttílasi áu nookay jú rey Heroodestahui ä saila Felipeta jámut ä jípuré tíaka (Í jámut Herodias ti téhuaakay), éntok huate jita búruk kaa türik ä yáalä béchibo. ²⁰ Júnëli jita kaa huéchiasi yáalataka jú Herodes, júchi áa béppa, Juanta páttiatebok jum cárcelpo.

*Jesús batöhuak**(Mt. 3:13-17; Mr. 1:9-11)*

²¹ Júnaköri sime pueblota emo am batöayo, Jesús két batöhuak. Huanäi Diostau oraciompo ä nokayo, jü téhueka áu étapok. ²² Espíritu Santo át kóm siika, guókouta bénasi takahuaka. Téhuekau bétana éntok áu nokhuak, ínel jíakari:

—Émpë ín Üusi ín yeu púari, éntok ín nákéhui.

*Jesústa yoiyöhuam bannaataka kateme**(Mt. 1:1-17)*

²³ Áapo jü Jesús ä tékillhua naatekari, jíba tua jamak treinta huásuktiriam huériay. Huä Joséta üusi ti ériahuame. José éntok Elíta áchayekay. ²⁴ Elí éntok Matatta áchayekay. Matat éntok Levíita áchayekay. Levíi éntok Melquita áchayekay. Melqui éntok Janata áchayekay. Jana éntok Joséta áchayekay. ²⁵ José éntok Matatíasta áchayekay. Matatías éntok Amósta áchayekay. Amós éntok Nahumta áchayekay. Nahum éntok Eslita áchayekay. Esli éntok Nagaita áchayekay. ²⁶ Nagai éntok Maatta áchayekay. Maat éntok Matatíasta áchayekay. Matatías éntok Semeita áchayekay. Semei éntok Joséta áchayekay. José éntok Judáta áchayekay. ²⁷ Judá éntok Joanata áchayekay. Joana éntok Resata áchayekay. Resa éntok Zorobabelta áchayekay. Zorobabel éntok Salatielta áchayekay. İ Salatiel éntok Nerita áchayekay. ²⁸ Neri éntok Melquita áchayekay. Melqui éntok Adita áchayekay. Adi éntok Cosamta áchayekay. Cosam éntok Elmodamta áchayekay. İ Elmodam éntok Erta áchayekay. ²⁹ Er éntok Josuéta áchayekay. İ Josué éntok Eliezerta áchayekay. Eliezer éntok Jorimta áchayekay. Jorim éntok Matatta áchayekay. ³⁰ Matat éntok Levíita áchayekay. Levíi éntok Simeóna áchayekay. Simeón éntok Judáta áchayekay. Judá éntok Joséta áchayekay. José éntok Jonánta áchayekay. Jonán éntok Eliaquimta áchayekay. ³¹ Eliaquim éntok Meleata áchayekay. Melea éntok Mainánta áchayekay. Mainán éntok Matatata áchayekay. Matata éntok Natánta áchayekay. ³² Natán éntok Davidta áchayekay. David éntok Isaíta áchayekay. Isaí éntok Obedta áchayekay. Obed éntok Boozta áchayekay. Booz éntok Salmóna áchayekay. Salmón éntok Naasóna áchayekay. ³³ Naasón éntok Aminadabta áchayekay. Aminadab éntok Aramta áchayekay. Aram éntok Esromta áchayekay. Esrom éntok Faresta áchayekay. Fares éntok Judáta áchayekay. ³⁴ Judá éntok Jacobta áchayekay. Jacob éntok Isaacta áchayekay. Isaac éntok Abrahamta áchayekay. Abraham éntok Taréta áchayekay. Taré éntok Nacorta áchayekay. ³⁵ Nacor éntok Serugta áchayekay. Serug éntok Ragauta áchayekay. Ragau éntok Pelegta áchayekay. Peleg éntok Heberta áchayekay. Heber éntok Salata áchayekay. ³⁶ Sala éntok Cainánta áchayekay. Cainán éntok Arfaxadta áchayekay. Arfaxad éntok Semta áchayekay. Sem éntok Noéta áchayekay. Noé éntok Lamecta áchayekay. ³⁷ Lamec éntok Matusalénta áchayekay. Matusalén éntok Enocta áchayekay. Enoc éntok Jaredta áchayekay. Jared éntok Mahalaleelta áchayekay. Mahalaleel éntok Cainánta áchayekay. ³⁸ Cainán éntok Enósta áchayekay. Enós éntok Setta áchayekay. Set éntok Adánta áchayekay. Adán éntok Diosta áchayekay.

4

*Satanás Jesústau jibek ä jioptuabáreka**(Mt. 4:1-11; Mr. 1:12-13)*

¹ Jesús, Espíritu Santoy tápunika, Jordán bathue bétana yepsak. Huanäi mékka ániay see päriay bíchaa ä núk siika, jü Espíritu, ² cuarenta taahuarimpo. Huanäi jü diablo tepa áamak aaney, ä jioptua báreka, kaa tühuata ä yáa íaka. Sime huameri taahuarimmechi kaa jíbuäk, huamei taahuarim simsuko tébäurek. ³ Huanäi jü diablo ínel áu jiaahuak:

—Bueituk empo Diosta Üusituko, íkái tétatë emo pan yáa sáuhue.

⁴ Jesús ä yómiaaka ínel áu jiaahuak:

—Júnel jïojteri: “Kaa kía páanimmea jíba jíapsinake jü yoreme, ál-la síme Diosta nokiya.”

⁵ Huanäi jü diablo káhuit chë jikat ä núk siika, huanäi chúbalaposu rey nesaupo attiatia ä bíttuak, pueblo tüisi ujjorim éntok bueerem, ä bíttuak. ⁶ Huanäi ínel áu jiaahuak jü diablo:

—Enchine ä máknake síme úttiärata, enchi ä sáunakë béchïbo. Entok juka bem looria. Bueítuk ínapo ä mak-ri; entok jabeta ín ä makbareu ä maknake. ⁷ Të ál-lë inou tónommia kíkteka nee yörinake. Huanärë símeta íkäirë áttianake.

⁸ Huanäi Jesús ä yómmiaka ínel áu jiaahuak:

—Mékkë siime, Satanás, bueítuk ínel jïojteri: “Juka Señorta em Diostë yörinake, éntoke áapörík jíba nésauta jorianake.”

⁹ Huanäi buere joära Jerusaléniu bíchaa ä núk siika. Huämi béja buere tiöpot chë jikat ä kéchaka ínel áu jiaahuak:

—Empo Diosta Üusituko, buíahuë emo kóm tójja, ¹⁰ bueítuk ínel jïojteri: Dios jume ä ángelesim émou bíttuanake, enchi am anianakë béchïbo.

¹¹ Éntokim mámmamea enchi tóboktianake, em guókim kaa tétat tëitinakë béchïbo.

¹² Jesús ä yómmiaka ínel áu jiaahuak:

—Ínel két nok-ri: “Katë Diosta em Señorta jóptuanake.”

¹³ Huanäi jü diablo, kaachin béja ä bäitäu máchika, chubala ä tö siika.

Jesús ä tékilhua naatek

(Mt. 4:12-17; Mr. 1:14-15)

¹⁴ Huanäi Jesús, Espiritu Santota úttia huériaka, Galiléa buiärau nóttek. Buéresi tayahuay, síme buíachi ä chíkola. ¹⁵ Huanäi éntok bem sinagogampo am majtiay. Símetakam ä úttiley ä looriapo.

Jesús jum pueblo Nazaretpo

(Mt. 13:53-58; Mr. 6:1-6)

¹⁶ Bueítuk Nazaretpo yepsak, ä yötuläpo. Jíba ä boojoriapo bénasi, jimyore táapo sinagogapo kibakek, huanäi jïojterita nok báreka kíktek. ¹⁷ Huanäi éntok profeeta Isaíasta librom áu tóijhuak, librom étapoka, ínel jïojteta áma bitchak:

¹⁸ Señorta Espiritu ino béppa aane, áapo nee áma yeu púala tühuata bemelasi huémta jume poloobemneu nee ejtejhüä äaaka.

Jume jiokot sirokamta jíapsekame nee tüte äaaka nee äbo bíttuak,

pereesommet éntok chay äaaka jáchin bem búttiatunakëhui,

éntok liliptim puj etaponakë béchïbo,

éntok jume jiokot nühuame am búttiaseka,

¹⁹ jume türi huásuktiriam Señorta bétana ámeu yebijnakëhui, ámeu nee nok äaaka.

²⁰ Huanäi jume librom páttiaka, jü áma tékiakamtau am buíssek. Huanäi yejtek. Síme jume sinagogapo aneme áachim puseka taahuak, ²¹ huanäi ínel ámeu nok táytek:

—Én ímí enchim bíchäpo lütüriataka chúppe, iri jïojteri.

²² Éntok símetaka ujjorisi jíba áa bétana nookay, éntokim át guómtilatata ä jíkkajay, juka nokta tua huéchiasi huémta jíba ä tempo ä yeu huë tíaka. Huanärim ínel jiaahua:

—¿Jachu iri kaa Joséta üusi?

²³ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahuak:

—Jamakem juka nokta ínel huémta inou nok báare: “Mérico, émpë emo jítto. Yúnte jita jíkkaj-la pueblo Capernaumpo em yáakähui. Ímire em buiärapo két ä yáuhua.”

²⁴ Huanäi éntok két ínel jiaahuak:

—Kaabe profeeta tüisi mabethua ä buiärapo. ²⁵ Tua huitti nokhuäpone ínel jiaunake, jum nación Israelpo juebena jáamuchim jókoptulame aaney, profeta Elíasta taahuarim-mechi. Júnaköri báij huásukti áma búsan metpo kaita yúkutuko, buéresi tébaa siika, síme

ániachi. ²⁶ Të kaabetau éntok bíttuahuak jü Elías, huäri huépul jámut jókoptula, Sarepta Sidón buiära tíäpo jometau jíbba. ²⁷ Éntok juebena lepra sähuata jípureka Israelpo aaney, Eliseo profetata taahuarimmechi. Kaabe éntok áma türiak, huäri Naamán Síriapo joome jíbba.

²⁸ Íkäi jikkajaka síme jum sinagogapo aneme, tüisim öomtek. ²⁹ Huanärim emo tóboktiaka, pueblopo yeu ä jaasek. Huanärim káhuit jikau ä núk sájjak, ámani káhuit jikat kóm ä jímmaa báreka. Bempo juka bem pueblota huäri káhuichim ä yáalatukay. ³⁰ Të áapo áme násuk yeu sika, siikak.

Huépül yoreme, lemooniota ä jiápsipo jípurey

(Mr. 1:21-28)

³¹ Jesús pueblo Capernaumpo yeu yepsak, Galiléa buiärapo. Huanäi sábala jimyore taahuarit am majtiay. ³² Tepam ä yosireka ä bitchay, jáchin yore ä majtiä bétana, bueituk jü ä nokihua, yäura nokta úttiära jípurey.

³³ Huépül yoreme sinagogapo aaney, lemoonio espíritu chicha machik jípureka. Huäri béja tüisi kusisi tēka:

³⁴ —Itomē tójja; ¿jítasē empo itomak huáatia, Jesús Nazareno? ¿Jachē itom lütiaseka äbo huéiye? Ínapo enchi täya, enchi jábétukähui Diosta Santöe.

³⁵ Huanäi Jesús kutti áu nónokaka, ínel áu jiaahuak:

—¿Múksē kaa jiaahua, éntoke át yeu huéiye!

Huanäi jü lemoonio, áme násuk buíapo ä tátabeka, át yeu siika, éntok kaa kókosi ä yáuhuak. ³⁶ Huanärim síme át guómtilatata taahuak, éntokim náu nookay, ínel jákari:

—¿Íta nokisa iri? ¿Yäurata úttiäray am sáuhue, jume lemoonio espíritu chicha maachim, éntokim yeu sásaka!

³⁷ Huanäi jü buéresi ä bétana hueme jikkaj táytihuak, síme jume pueblo natechíkola tahuammechi.

Jesús juka Perota aasu, kókoata úhuak

(Mt. 8:14-15; Mr. 1:29-31)

³⁸ Huanäi Jesús kíkteka sinagogapo yeu siika. Huanäi Símonta jóapo kibakek. Jü Símonta asu éntok tüisi táijhuétschey, huanärim Jesústau ä nok-riak. ³⁹ Huanäi Jesús, át müla kóm chätuka, táijhuéchiriatat kusisi át nónokak, huanäi ä tójjak, jü táijhuéchiria. Läutiposu yejteka, jita am joriay.

Jesús juebena kókoreme tütek

(Mt. 8:16-17; Mr. 1:32-34)

⁴⁰ Täata áman huécheyo, génte yún buere jita kókoata jípureka áu nüpahuak. Áapo béja huehuépulammet mámteka am tütek. ⁴¹ Juebenammet éntok két lemooniom yeu kaatey, tepa chayeka, ínel jákari:

—¿Émpē Diosta Üusi!

Të áapo lemooniommet kutti nookay, éntok kaa yún am noktuay, bueituk bempo tüisi jüneyay, áapo jü Cristo äbo yebisnakēihui.

Jesús, Galiléa buiärapo naa hueiyey am majtiaka

(Mr. 1:35-39)

⁴² Béja taahuapo, Jesús kethueysu, mékka päriau bíchaa siika. Jume géntem éntok ä jariay, áu yájaka éntok. Katim ä sim íaaka, tepa áamak jiaahuay. ⁴³ Jesús éntok ínel ámeu jiaahuak:

—Të úttia huate buere jóärammeu ín huéenakeu két íkäi tühua bemelasi nokta, Diosta reyataka néshue bétana ámeu nokpo yúmala. Bueitukne huäri béchibo äbo bíttuari.

⁴⁴ Huanäi Galiléa sinagogampo, juka Diosta nooki ámeu nookay.

5

*Kaa júnel machisi kúchum yun buíjhuakähui**(Mt. 4:18-22; Mr. 1:16-20)*

¹ Júnëli yeu siika: Genesaretta baubäa mayoat Jesústa aneyo, juebena génte áu náu yájaka buéresi ä pítpittiy, Diosta noki jíkkaj báreka. ² Huanäi guoy canoam bitchak, baubäa mayoachi, éntok jume kúchureom báapo jábuekame, bem jíterim báksiaka. ³ Huanäi Jesús, Símonta canoapo jámuk. Huanäi mayoat huáijhua jëla báau ä rúktia sáuhuek. Huanäi Jesús canoapo káteka am majtiay jume géntem. ⁴ Noksuka béja, Símontau ínel jiaahua:

—Canoatem bäa násukun bíchaa huéria. Huanärem enchim jíterim áman jímma kúchum buíj béchibo.

⁵ Símon éntok ä yómmiaka, ínel áu jiaahua:

—Maestro, síme tukaatate tekipanuk éntokte kaita buíssek; tëne én em nokpo áman am jímmake jume jíterim.

⁶ Áman am jímmaaka, juebena kúchum áma jaatiak jume jíterim éntok béja abe síutey. ⁷ Huanärim senu canoapo rejtemmeu buáktek, emo ania íaaka. Huanäi jume huate ámeu yájaka, am aniak. Huanärim guoy canoam tápuniak ímëi tapunika abe róptey. ⁸ Símon Peero, íkái bíchaka, Jesústau tónommia áu kíkteka, ínel jiaahuak:

—¡Katë inou rukrukte, Señor! Bueítukne yóremtaka Dios bejrita jípure.

⁹ Bueítuk jume kúchum yún bem buísekä béchibo, jü máuj-ra ä jaatiak, éntok símetaka áamak aneme két guómték. ¹⁰ Jacobo éntok Juan, Zebedeota úusim, júmëi két tepa guómték. Bempo Símontamakim tekipanuy. Të Jesús Símontau ínel jiaahua:

—Katë májhue; én naatekë kúchu jaasem tenasë yoremem nununake Diosta béchibo.

¹¹ Huanäi jume canoam päkun yeu tójaka, símetam tö sájaka, Jesústam guojaasek.

*Jesús leprata jípuremta tütek**(Mt. 8:1-4; Mr. 1:40-45)*

¹² Jesústa senu buere joärapo aney, yoreme síme takahuat leprapaka áu yepsak. Huanäi Jesústa bíchaka, áu tónommia kíktek, éntok ä pújba buíau kóm yúmarialataka jiokot ínel áu jiaahuak:

—Señor, ínel äteek, empo ára ín kökoa nee úhua.

¹³ Huanäi Jesús áu mám rútukteka át mámtek, ínel jíaka:

—Enchine türi íaa. Türiäe.

Ínel ä jíak, jíba jü kökoa ä tö siika. ¹⁴ Huanäi éntok ínel ä sáuhuek katë jábeta téttejhua. Ínel jíaka:

—Ál-lë tiöpou huéiye áma nésahuemtahui, éntoke huaka Moiséjta nésahuekäu yáanake em türiakäu béchibo, juka genteta júneenakë béchibo em türialatukä bétana.

¹⁵ Të jü síme jita ä joäu júneria táytihuak, símekut chíbejteek mékka jákun tájti. Juebena génte náu yayajay ä jíkkaj báreka, éntok kökoata emo úhua íaaka. ¹⁶ Të áapo mékka bíchaa sisimey, kaita genteta anëu bíchaa, orciompo Diostau nok báreka.

*Jesús káraktilatata tütek**(Mt. 9:1-8; Mr. 2:1-12)*

¹⁷ Séjtul táapo ínel yeu siika Jesústa am majtiayo, jume pariseerom éntok jume leyta am mamajtiame áma jokay júmëi béja ili pueblom bëkatana jometaka áma yáij-latukay, Galiléa buíara bétana éntok Judea éntok Jerusalén bétana; Diosta úttiara éntok áamak aaney kökoreme tüte báreka. ¹⁸ Júnensu huate yoremem áma yájjak, jípetampo senu yorem káraktilatam huériay, huáijhuam ä núk kimuka, Jesústa guókpom ä óre báreka éiyay. ¹⁹ Të karam áma kimuka taahuak, juka genteta tüisi büru béchibo. Huanärim kári jikat jámuka, tejampo guójöriata yáaka, áma huámim kóm ä yétchak, chíkti ä jípetekimaki, áme násuk, Jesústa pújbapo. ²⁰ Jesús, Diostat ehuamta ámet bíchaka, kokoremtau ínel jiaahuak:

—Empo yoreme, jume em Dios bejrimmeche jiokoritu.

²¹ Huanäi jume leyta am mamajtíame éntok jume pariseerom kaa tüisi áatana éaka taahuak, ínel éakari: “¿Jábese iri Diosta béj-reka nokame? Kaabe ára Dios bejrita jiokore, ál-la Dios jíbba.”

²² Të Jesús bem éerita jüneriaka, ínel ámeu jiaahuak:

—¿Jatchiakasem enchim jiápsipo kaa yánti éiya? ²³ ¿Jítasu chë júne kaa obiachi, ínel jiau béchibo: “Em Dios bejprimeche jiokorituk”, o ínel jiau béchibo: “Kíktekë, huerama”?

²⁴ Enchim júkai jünerianakë béchibo, ínapo jü Yoremta Üusi ími buíapo yäurata ín jípurë bétana jume Dios bejrim jábeta ä jiokorinakë béchibo.

Huanäi jü káraktilatau ínel jiaahua:

—Emoune ínel jiaahua, yejtekkë em jípetekta nüka em jóau bíchaa huéiye.

²⁵ Senu huéchiapo, jü káraktilla, simem bíchäpo kíkteka, juka ä jípetekta tóboktiaka, ä jóau bíchaa siika Diosta úttisimeka. ²⁶ Huanäi simetaka át guómtilatata taahuak, éntokim yörisi Diosta looriata makkay, tüisim májhueka, ínel jiaahuay:

—Énte bejja ä bitchak juka kaa jaibu bíbithuamta.

Jesús juka Levíita núnnuk

(Mt. 9:9-13; Mr. 2:13-17)

²⁷ Chúkula íkai simsuko Jesús yeu siika, senu yäura tómita náu tóij-lerota bitchak, Levíi tí téhuakamta, jum tómita tótoijhuäpo kátekamta. Huanäi ínel áu jiaahuak:

—Ino sauke huéiye.

²⁸ Huanäi kíkteka, simeta tójaka, áa sáu siika.

²⁹ Chúkula éntok, Levíi ä jóapo buéresi pajkok, Jesússta béchibo, huanäi juebénaka jume yäura tómita náu tóij-leerom mesahuim jokay, éntok huate yoremem ámemaki.

³⁰ Huanäi jume leyta am mamajtíame éntok jume pariseerom jume discíipulom junneria jíaka, ínel ámeu jiaahuay:

—¿Jatchiakem jume yäura tómita náu tóij-lerommak éntok jume juéna yorememmak jíbuä, éntok jita jéye?

³¹ Jesús am yómmiaka, ínel ámeu jiaahua:

—Jume kaita ják innëame katim mérikota huáatia, të jume kökoreme ál-la. ³² Ínapo kaa huame lútula jiápsame núnuseka äbo siika, ál-la Dios bejrita joame, am jíapsi kúaktinä béchibo.

Ayuunota bétana natemajhuame

(Mt. 9:14-17; Mr. 2:18-22)

³³ Huanäi bempo ínel Jesústau jiaahuak:

—¿Jume Juanta discíipulom éntok jume pariseerom discíipulom kaa jíjibuä ayuunaka éntokim élaka Diostau oraciompo nooka, jume em discíipulom éntok ëe? ¿Jatchiakasu?

³⁴ Huanäi áapo ínel ámeu jiaahua:

—¿Jachem jum bóodau núnurim buähuamta emo táktiria máchile, juka jubemta ámemak áma aneyo? ³⁵ Të taahuarim yúmanake, juka jubemta núk sákahuako. Huanäi ál-la huamei taahuarimmechim kaa jíbuänake.

³⁶ Íkai ejemplota két ámeu yétchak:

—Kaabe súpé bemelampo ili sánkota áma chúkchuktia, súpé öram chäbuä béchibo. Të ínel ä yák éntok, jume súpé bemelam nasontenake, éntok kaa júri jíbba, kaa áamak útti jü sánko bemela öramaki. ³⁷ Kaabe jü vino bemelata huaka bea bóosa örapo ä tóttöa. Áma ä kimakátek éntok, jü vino bemela ä sútianake juka huaka bea bóosata. Huanäi éntok, jü vino guötinake, éntok jume huaka bea bóosa júne kaa türika tahananake. ³⁸ Júnen béchibo, jü vino bemela huaka bea bóosa bemelapo tottöhua. Júneli náhuichikam kaachin ayunake. ³⁹ Jábe júne juka vino jauhuey huémata jéyëteko, kaibu júchi juka bemelasi yáata jí bánake. Bueítuk ínel jiaunake: “Jü vino jauhuey naateka ëriari chë türi.”

6

*Jumé Jesústa discípulom jimyore táapo tirijko bújam chúktiak**(Mt. 12:1-8; Mr. 2:23-28)*

¹ Séjtuł sábalá táapo, Jesústa jum etpo aman huéy, jume ä discípulom tirijko bújam chúktiaka; mámammea am biitiaka am buäyey. ² Huanäi huate pariseerom ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiakasem jum jimyore táapo juka kaa jojohuamta johua?

³ Jesús am yómmiak:

—¿Jachem íkai júne kaa jum jiojtepo ä nok-la juka Davidta yáakähui júnakoy jauhuey áapo tüisi tébäureka éntok jume áamak aneme? ⁴ Jáchin jum Diosta jóapo kibakeka jume páanim Diosta bíchäpo órekame, buäka, éntok jume áamak aneme két am miikak, huame páanim kaa kía jábe júne am buabuäye jume tiöpopo nésahueme jíbba.

⁵ Ínel két ámeu jiaahua:

—Ínapo jú Yoremta Üusi chë nésahue sábalá taahuarita béppa.

*Jü yoreme huakiam mámakame**(Mt. 12:9-14; Mr. 3:1-6)*

⁶ Chúkula sábalá táapo két ínel yeu siika, Jesús jum sinagogapo kibakeka am majtiay. Huanäi yoreme áma aaney jum bátam bétana huakiam mámakame; ⁷ huanäi jume judíom ley am mamajtiame éntok jume pariseerom Jesústat suaka ä bitchay, ä bít báreka jachu jum sábalapo ä tútenake jáni ti éaka, huáachi jáhuiteka ä nätua báreka. ⁸ Të áapo tüisi bem éerim täyay, huanäi jú yoreme huakiam mámakamtau ínel jiaahua:

—Kíktëe, násukë emo kétcha.

Huanäi áapo kíkteka, áme násuk huéeka taahuak. ⁹ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Senu huémtane enchimmeu nátemaj báare: ¿Jachu türi jáni sábalapo túhuata yáa béchibo, o kaa túhuata yáa béchibo? ¿Jápsita jínëu béchibo, o jápsita úhua béchibo?

¹⁰ Huanäi jume áa chíkola aneme bíchaka, jú yoremtau ínel jiaahua:

—Em mámamë rútuaktia.

Huanäi áapo ínel am yáhuak. Huanärim türika taahuak. ¹¹ Huanäi jume pariseerom éntok jume judíom ley am mamajtiame tepam kujtiaka taahuak. Huanärim náu ejtejuay, jáchin ayuka juka Jesústa kaa tüisi ä tahuaría báreka.

*Jume dooce apóstolim yuktiahuakähui**(Mt. 10:1-4; Mr. 3:13-19)*

¹² Huamëi taahuarimmechi Jesús béja júya kähui siika, áman Diostau oraciompo nok báreka. Síme tukaapo Diostau nookak. ¹³ Yeu mátkuk béja, jume ä discípulom núnnuk. Huanäi senu loseenam áma símem násuk yeu púhuak. Huanäi béja jume apóstolim ti am téhuaatuak: ¹⁴ Jü Símon, Peero ti ä téhuaatuak, éntok jú Andrés ä sailahua, Jacobo éntok Juan, Felipe éntok Bartolomé, ¹⁵ Mateo, Toomas, Jacobo Alfeota üusi, Símon Zeloote ti téhuaakame, ¹⁶ Judas Jacobota saila, éntok Judas Iscariote, áamak anekasu ä nénkakame.

*Jesús juebena géntemta aniak**(Mt. 4:23-25)*

¹⁷ Huanäi ámemak kóm yepsak. Huämí béja bueka päriapo taahuak, ä discípulommaki éntok huate géntemmak jume Judeapo jomeme, Jerusalémpo éntok bahue mayoat Tiropo éntok Sidónpo jomemtaka. Jesústam jikkaj báreka áma yáij-latukay, éntok bem kökoa emo úhua íaaka. ¹⁸ Jume kaa yánti jíapsekame, lemoonio espíritu chícha machik bem jípurë béchibo tütehuay. ¹⁹ Huanäi síme jú génte át jálojti báreka tepa éiyay, bueituk jú úttiára át yeu huéiyey. Júnëli béja síme kökoreme türíay.

*Jü al-lehuame éntok sirokuame**(Mt. 5:1-12)*

²⁰ Huanäi Jesús jikau remteka ä discípulom bíchaka, ínel jiaahuak:

—Al-leäem eme jume poloobem, bueituk eme ä áttiak juka Diosta reytaka nésahuëhui.

²¹ 'Al-leäem jume én tébäureme, bueitukem jóboriana.

'Al-leäem eme én buaname, bueitukem chúkula atnake.

²² 'Al-leenakëem eme jume yoremem enchim omtiayo, éntok enchim am omouteyo, éntok enchim am bueere aahuayo, éntok enchim téhuam júne kaa jikkaij péehuayo, Yoremta Üusi, enchim súalë béchibo. ²³ Túisem emo al-leetua hua taahuarichi, bueitukem buéresi túhuata mabetnake jum téhuekapo. Bueituk bem yoiyöturim két ínel ámemak aayuk, jume profetammaki.

²⁴ 'Të jiokot machi enchim béchibo, riikom, bueitukem ímí buíapo béja ä jípusuk, juka enchim al-leähui.

²⁵ 'Të jiokot machi enchim béchibo, eme én jojóborime, bueitukem chúkula tébäurinake.

'Të jiokot machi enchim béchibo, eme én acheme, bueitukem chúkula sirokaka buannake.

²⁶ 'Të jiokot machi enchim béchibo, eme síme genteta túhuata jíba enchim bétana nokayo, bueitukim junëli ámemak aaney, jume bem áchayhuarim jume profetam ára nókíchimmaki.

Itom omtíame nák sáyhuame

(Mt. 5:38-48; 7:12)

²⁷ 'Të eme íkái jikkajame, enchimmeune ínel jiaahua: Enchim kaa bíbit péame, akem am nákke. Jume enchim omtíame éntok, túhuatem ámeu johua. ²⁸ Juka Diosta tuhua am makka, jume béttesi enchimmet nokame. Jume emo bétana kaa túisi nokame, oraciompo Diostahuem am nok-ria. ²⁹ Jábeta jópemma enchi chóchonako, jume senu jópeme au óóre. Jábeta sakom enchi úhuak, éläposu két em súpem huériunake. ³⁰ Jábeta éμου nétaneyo, Akë ä miika. Em áttia enchi ä úhuak junne, katë áu ä äahua. ³¹ Jíta enchimneu yáaria äähui, júkãrem ámeu yáuhua, jume huatemmehui.

³² 'Eme jume enchim nákeme jíba nákéteko, ¿jita túhuatasem chë áa béppa johua? Bueituk jume juëna yóremem két íkái johua. ³³ Éntokem huaka genteta túhuata enchimneu joamta, huame jíba túhuata joátek, ¿jita túhuatasem áma jájamnake? Bueituk jume juëna yóremem két íkái johua. ³⁴ Éntokem huaka enchim ä nóttirianakemta jíba jita réreuhuáteko, ¿jita túhuatasem áma jájamna? Bueituk jume juëna yóremem jita emo réreuhua, ánëli beekik mabet báreka. ³⁵ Bueitukem am nákke, jume kaa enchim bíbit péame, túhuata ámeu joaka. Jítem réutebo, kaita ámet jita boobíchaka. Júnëli hua buéresi túhuatem jájamnake. Éntokem jü Dios chë símem béppa nésahuemta üussitunake. Bueituk áapo tua türi, huame kaita baysahuemneu bíchaa, éntok huame juëna yorememneu bíchaa. ³⁶ Jábetem jiokolë, itom Dios Áchayta jábeta jiokolë bénasi.

Kaita huitti jüneriaka jábetat nokhuame

(Mt. 7:1-5)

³⁷ 'Katem jabetat bettesi nooka, huanärem kaa Dios yäurata bínnake. Katem jábetat bettek nooka. Huanärem Diosta bétana kaa bette nokta mabetnake. Jábetem jiokore. Huanäi Dios két enchim jiokorinake. ³⁸ Jábetem jita mímika. Huanärim két enchim miknake. Kojtalimpo, túisi yoyoata éntok pittiatá kía abe guótemta enchim mámampo ä máknake. Bueituk Dios jü ili kútay enchim jujünakteyi, huayirem jünaktena.

³⁹ Jesús íkái ejemplota ámeu yétchak:

—¿Jachu jü lípti senu líptita ára huériunake jáni? ¿Jachum kaa náhuichika guójöku kóm huáttinake? ⁴⁰ Jü disciipulo kaibu ä maestrota béppatunake. Të hua ä maestrota ä majtiakäu ä chúpako, ä maestrota benanake.

⁴¹ '¿Jatchiakasë juka ili chúkita jabetat pújpo órekamta bitcha, huaka kúta buëuruta em pújpo bókamta éntok, ëe? ⁴² Të huaka kúta buëuruta em pújpo órekamta kaa bitchatek. ¿Jáchisintuke ínëli áu jiaunake em sailabehui: “In saila, juka ili chúkta em pújpo em jípurëu, enchine yáa huík-ria báare”? ¿Dios huatihuamta mamatome! Báché

juka kútata em pújpo órekamta yeu huikke. Huanäi ál-lë tüisi bíchaka juka ili chúkta em saila pújpo ára yeu ä huikrianake.

Jü júya ä takam béchibo táyahua

(Mt. 7:17-20; 12:33-35)

⁴³ 'Jü júya türi kaibu kaa türim takanake. Jü júya kaa türi éntok, kaibu türim takanake. ⁴⁴ Bueituk síme jü júya juka takata béchibo táyana: Jume chunam kaa júya huíchakame am tataka; jume párasim júne táchino kaibu am takanake. ⁴⁵ Jü tü yóreme tühuata johua, bueituk jü ä tü éerihua ä jiápsipo ayka. Huä juëna yoreme éntok, kaa tühuata johua, bueituk jü juëna éeri ä jiápsipo ayka. Bueituk hua ä noki ä tempo yeu huéeme hua jiápsipo ä jípüre bétana huéiye.

Jume guoy kaari nahuam

(Mt. 7:24-27)

⁴⁶ '¿Jatchiakasem, “Señor, Señor”, ti inou jiaahua, ín nésau kaa joaka junne? ⁴⁷ Enchimne téjhua báare, huaka inou yepsaka nee nok jíkkajamta éntok ín nésau joamta, jábeta bénasi ä machiakähui: ⁴⁸ hua senu yoremta kátë bénasi maachi. Huäri béja mékka kóm jibuejeka, juka kárita tétachä nahuatuak. Huanäi baniata yepsako, bathue jikau siika. Huanäi jü baa tepa úttia át yeu siika, jü kárichi, të kaa ä tátabek, bueituk jü kári tétat nahuakäy. ⁴⁹ Të hua ín nooki jíkkajame éntok kaa ín nésau joame, hua yoreme buía buálkopo kári kaa nahuakamta ä yáakamta bénasi maachi. Huanäi baniata yepsako, bathue jikau siika. Huanäi jü baa tepa úttia át yeu siika, jü kárichi. Huanäi mójti huétchek, éntok kaita béj-reka taahuak.

7

Jesús centuriónta sáulero tütek

(Mt. 8:5-13)

¹ Chúkula Jesús jü gentetau noksuka, pueblo Capernaumpo kibakek. ² Senu sontarommeu yäut áma jóakay iri éntok nésaulerota áma jípurey íkái éntok áapo tüisi ä nákkey, të mukiaipo kökorey. ³ Jü centurión, Jesústa bétana nokhuamta jíkkajaka, yorem yoiyöturim gente Israelpo joomem áu bíttuak áman ä núnuka ä nésaulerota ä jítto íaaka. ⁴ Huanärim bempo Jesústau yájaka, jiokot áu jiaahua, ínel jíakari:

—Íri capitan íkái át ä buanähuë áu yáapo yúmala, ⁵ bueituk áapo juka itom génte nákke; huépü sinagogata itom yáariala.

⁶ Huanäi Jesús ámemak siika. Të abe ä jóau ä yebisisey, jü centurión huate ä amiigohuam áu bíttuak, ínel jíakari:

—Señor, kate jáchin éiya, kanne áma näikiapo yúmala jum ín jóa jöta bétuk inou em nóitinakähui. ⁷ Huäri béchibo ínapo kanne áman émou siika kaa tüisi ino ériaka. Ímire ín jóa päku nésauta nooka, huanäi béja jü ín jóapo ín sáulero türinake. ⁸ Ínapo két yáurata bétuk káttek, éntokne yáurata jípure. Huanäine huépü sontarotau ínel jiaunake huëe, huanäi huéenake; senukuhui éntok binë huéiye, huanäi inou huéenake; éntok ín sáuleroita jita nee ä yáa sáhuëu, ä yáanake.

⁹ Huanäi Jesús, íkái jíkkajaka át guómtek, huanäi jume géntem ä guojaasemmeu kúakteka ínel jiaahua:

—Ínapone én ínel jiaahua, Israelpo júnene kaa ínëli úttesi Diostat ehuamta téula í yoremstat bénasi.

¹⁰ Huanäi jume áman sáyuakáme jóau nótteka, huaka kökoremta türilata téuhuak.

Jesús jámut jókoptulata asoa jíabitetuak

¹¹ Chúkula Jesús jü pueblo Naín tí téhuakäu bíchaa huéiyey, jume ä discípulommaki éntok juebena gentetamaki. ¹² Pueblolo áman kíkkimuhuäpo ä yepsako, mukilata hueriyhuamta bitchak, ä mäabokam kaatey, í mukila jámut jókoptula ä asoakay kaabeta

éntok jípurey. Juebénaka huate áamak kaatey pueblopo jóakame. ¹³ Huanäi Señor ä bíchaka, ä jiokoleka, ínel áu jiaahua:

—Katë buaana.

¹⁴ Huanäi jü ánimatau rúkteka kajat mámték; huanäi jume ä huériame jápték. Huanäi Jesús mukilatau ínel jiaahua:

—Jübua yötume, émoune ínel jiaahua: ¡Yejtëe!

¹⁵ Huä mukilatukäu yejteka nok táytek, huanäi Jesús ä áyehuata ä mákkak. ¹⁶ Íkäi bíchaka, simetaka guómtilatata taahuak, éntokim Diosta úttíl táytek, ínel jíaka:

—Senu profeeta kaa náksi yörisi machika ito násuk áu tóboktiala.

Ínelim ket jiaahua:

—Dios ä pueblo ania báreka äbo kóm yebij-la.

¹⁷ Huanäi síme Judea buiärapo éntok áa chíkola jíkkaijhuak juka Jesústa yáakähui.

Juan Bautistata bétana Jesústau sáyhuakäme

(Mt. 11:2-19)

¹⁸ Juan Bautistata íkäi jita símeta bemelasi huémta ä jüneriak, bueítuk jume ä discípulom ä ejtejhuariak. Huanäi guoy ä discípulom núnnuk, ¹⁹ huanäi Jesústau am jaasek ä temaij íaaka: ¿Jachu áapörík ájáriatukähui jü Cristo yebijnakeme, o täbuik bem boobinnakähui? ²⁰ Jume Juanta áman jaasekäu, Jesústahuim rúkteka, ínel áu jiaahua:

—Juan Bautista itom émou bíttuak enchi itom temaij íaaka: ¿Jachë émpotuk ájária jáni jü Cristo yebijnakeme, öte täbuik boobinnake?

²¹ Sep huämí horapo, Jesús juebena kökoreme éntok juëna kökoata jípureme tütek, éntok kaa türi espíritum jípureme yeu am béb-riak, éntok két juebena liliptim bíttuak.

²² Huanäi Jesús ínel am yómmiak:

—Sájakem juka enchim bíchakäu ä ejtejhuaria juka Juanta éntok enchim jíkkajakähui. Jume liliptim bitcha; jume lolöim naa kaate; éntok huame sähua lepra téamta jípureme türía, nanakapim jíkkaja, kókkolam jíabite, éntok huaka nokta yore jínëuhuamta bétana huémta poloobemmeu nokhua. ²³ Tühuata jájamla jü nee súaleka kaa áu náyoteme.

²⁴ Jume Juanta áman jaasekäu am sákasuk, Jesús jume géntemmeu nok táytek jü Juanta bétana, ínel jíaka:

—¿Jítasem bít báreka éiyay jum see päriapo? ¿Júya bakuliata jekay yoohuamta jáni?

²⁵ Éntok jútchi, ¿jítasem bít báreka áman yeu sájjak? ¿Senu yoremta túlisi sánkokamta jáni? Të jume uyorisi túlisi sánkokame, éntok jume túlisi kaitat obisi éaka, éntok símeta jípureka ímí buíapo jíápsame, reyim jóapom aane. ²⁶ Të, ¿jítasem bít báreka áman yeu sájjak? ¿Senu profeeta Diosta bétana nokamta jáni? Jeehui, tua lütüriapo senu profeetata béppa chë yörisi maachik. ²⁷ Íri Juanta bétana huéeme jjöjteri:

In noki huéiriamtane emopat jaase,

juka böota em huéenake páman tütenakë béchíbo.

²⁸ Enchimmeune nooka síme géntem násuk kaabe chë yörisi maachi jü Juan Bautistata béppa; të júnentaka junne, huam Diosta reytaka nésahuepo jü chë ilitchisi ériahuame huári chë yörisi maachi áa béppa.

²⁹ Huanäi íkäi jíkkajaka, síme gente éntok jume impuestom tómi náu totojame, Juanta batöhuamta mabet-latukäihui, Diostam súsualek éntokim ä lütüría tíaka taahuak. ³⁰ Të jume pariseerom éntok huame leyta am mamajtíame, katim Juantau emo batötebokähui, inëlim béja kaitapo ä yáuhuak juka Diosta áme bétana náikiari. ³¹ Huanäi Señor ínel jiaahua:

—¿Jábeta bénasine am bínnake jáni, jume yoremem én kat-riame? ¿Éntok, jita bénamsamme? ³² Jume usim pláazapo jokame bénasim ántuari entok náu nokaka éntok ínel jíame: “Baka kusiaite enchim jiponriak të eme kaa yëkak. Buikimte siroksi machisi jíame enchimmeu buiikak jjöbe të eme kaa buaanak.” ³³ Bueítuk Juan Bautistata yepsak, kaa páanim buáyey éntok kaa vino jëyey, huanärem Juanta lemooniota ä jíápsipo jípuré tíiya. ³⁴ Huanäi jü Yoremta Üusi ím yepsak, jübuäka éntok vino jëyeka; huanärem ínel

jiaahua, i yoreme tepa jíjĩbuá éntok vino jejēye. Jume yáura tómita náu tóij-lerommaki éntok jume kaa Diosta yöremmaki tüisi áu huéria. ³⁵ Jü kóba súahua Diosta bétana huéeme ä üusimmet bíttu.

Jesús, Símon pariserota jóapo aane

³⁶ Senu parisero juka Jesústa jĩbuá núnnuk, huanäi ä jóau kibakeka mesau yejtek. ³⁷ Huanäi senu jámut áma pueblopo jóakame kaa túhuata boojoriaka, jünéaka Jesústa Símonta jóapo mesau kátekäü, ili téta sótöpo perfumeta musäla jubak, áma nüpak. ³⁸ Áma bétana áu sika ä guókpo áu yejtek, buanaka ópuammea ä kómoniria táytek jume guókkim. Éntok ä chonimmea am huaachaka, am bebesiitoy éntok bää musäla jubak ámet töak. ³⁹ Jü parisero Jesústa jĩbuá núnulame íkai bíchaka, ä jíápsipo ínel éiyay: “Í yoreme tua profetatuko, ä jüneria éiyey ä jábe jámuttukähui, i jámut chícha machik jíápsik, éntok kaa tü böota boojoria, éntok áachä mámmatua.” ⁴⁰ Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Símon, senu huémtane émou nok báare.

Huanäi ínel áu jiaahua:

—Nokäe, Maestro.

⁴¹ Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Senu yoreme guoy yoremem tómita am réuhuakäy. Huépülaka mamni cien denariom ä huikiriiyay, senu éntok cincuentam. ⁴² Huanärim kaitay ä béjtua máchika taahuak. Të áapo náhuichim jiokorek junëlim béja kaita ä huikiriaka taahuak. Nokäe, ¿bueítuk jábesu júntuk chë júne ä nákeka taahuak?

⁴³ Símon ä yómmiaka ínel áu jiaahua:

—Jíba tua jü chë juebena tómit jiokorihuakame.

Jesús ínel áu jiaahua:

—Tepë tüisi ammäli jiaahua.

⁴⁴ Huanäi Jesús, jámuttau kúakteka, Símontau ínel jiaahua:

—¿Íkai jámuttë bitcha? Em jóaune kibakek, të bääm júne kaa nee miikak ín guókim béchĩbo; të i jámut ín guókim ä ópuammea kómoniala, éntok ä chonimmea am huaachak.

⁴⁵ Katë nee besiitok, të i jámut éntok, nee ím yepsak naateka, kaa chúkteka ín guókim bebesiito. ⁴⁶ Katë aceiteta júne kóbat inot huáttiak; të i jámut bää musäla jubak ín guókimmet huáttiak. ⁴⁷ Huäri béchĩbone ínel émou jiaahua, jume ä yún Dios bejrimmet jiokorituri; bueítuk tüisi kaa béttek ä jíápsikä béchĩbo. Bueítuk hua jábe kaa jaiki béchĩbo jiokorihuakame, kaa tua jábeta nákke.

⁴⁸ Huanäi Jesús jü jámuttau ínel jiaahua:

—Béjë jiokorihuak em Dios bejrim bétana.

⁴⁹ Huanäi jume mesau áamak jokame, náhuim ínel jiau táytek:

—¿Jábesa íri, jume Dios bejrim júne jábeta jiokoreme?

⁵⁰ Të áapo jámuttau ínel jiaahua:

—Jü chíkti em jíápsimak Diosta em súalekäu enchi jínëuk. Kaitachë jáchin éaka huéiye.

8

Jume jáamuchim Jesústa aniakame

¹ Chúkula ínel yeu siika. Jesús síme buere pueblommechi éntok il-líchimmechi ámeu noksisimey éntok am téjhuaasimey juka bemela nokta Diosta reyataka nésahue bétana huémta. Jume doce discípulom éntok áamaki. ² Éntok huate jáamuchim kaa türi espíritummea éntok kókoammey türialame áamakim kaatey, áme násuk éntok María jü Magdalena ti téhuaakame, íachĩri guoy búsan lemooniom át yeu sákalatukay; ³ Juana, jü Chuuzata juubi, Heroodesta móoroma, éntok Susana, éntok huate jáamuchim bem jita jípurëmakim ä aniy.

Et-leerota ejemplo

(Mt. 13:1-9; Mr. 4:1-9)

⁴ Juebena génte áma joome, éntok sékána joome, áma áu náu yájjak, Jesústahui ä bít báreka, huanäi íkái ejemplota ámeu nookak, ínel jíakari:

⁵ —Jü et-leero yeu siika juka ä báchiahua echíseka. Ä echay éntok, huate böo mayoat huáttek huanäi át chéptihuak, éntok huikichim jikat bétana yájaka ä buäka. ⁶ Huate báchia tétao huáttek. Huanäi síuhuek, të huaakek, bueítuk buía kaa báaritukay. ⁷ Huate báchia éntok júya huíchata sisihuëpo huáttek. Huanäi jü júya huícha áamak síhueka ä jíabi mëak. ⁸ Huate éntok türi buíapo huáttek. Huanäi yötuka tüisi chúppuk, huépü báchia cien báchiam nénkak.

Íkái noksuka, Jesús tüisi kusisi ínel ámeu jiaahuak:

—Jükä ín nooki jíkkaj báareme ä jíkkajinake!

Jíta béchibosum türi jume ejemplom

(Mt. 13:10-17; Mr. 4:10-12)

⁹ Huanäi jume ä disciipulohuam ä temajek:

—Jáchisu ä jiau báarehui ikäy ejemplota?

¹⁰ Huanäi áapo ínel ámeu jiaahua:

—Eme yeu púari ä jüneria íaahuaka juka kara át jünee huamtachi Diosta reytaka ä néshuepo ayukamta. Të jume huatemmeu éntok, jita ámeu nok bárëteko, ejemplom-mey jíbba. Bueítuk bíchakam júne kaa bínnake, éntok jíkkajakam júne kaa át jünee nake.

Jesús el-lerota ejemplo ámeu nooka

(Mt. 13:18-23; Mr. 4:13-20)

¹¹ 'Ínel jiau báare, jü ejemplo: Jü báchia jü Diosta nooki; ¹² jü báchia böo mayoat huáttekame jume ä jíkkajame, huanäi sep jü diablo ámeu yepsaka, juka noki bem jíapsipo ayukamta am úhuaanake kaa ä súaleka bem jínëutunakë béchibo. ¹³ Jü báchia tétao huáttekame, jume ínel ä jíkkajame. Al-leakam ä mabeta, të katim naahuak; ímëi chúbala ä sússuale, huanärim ili obiachisi ä huée táytek amáu bícham nóttinake. ¹⁴ Jü báchia huíchapo huáttekame ímëi ínel jume ä jíkkajame të katekasum jü yún jitat obisi éehuame, jü yún jita kaa naksi jípu péehuame éntok jü uyyória tüisi ímí át jíapsihuame ä jíabi mënake, huanäi béjam kaa takanake. ¹⁵ Të jü báchia türi buíapo huáttekame ímëi ínel jume türi jíapsimak éntok yö lúl-la nokita bem jíkkaj-läu ëeriame, ímëi ínel yü tutti takata nénkame.

Jü machiriata ejemplo

(Mr. 4:21-25)

¹⁶ 'Kaabe machiriata bébeetia sötöriy ä páttia báreka, éntok kaibu tariimata bétuk júne ä órenake; ál-la metjikat chöla ják ä órenake, áman kimume ä machirianakë béchibo. ¹⁷ Bueítuk kaita jita ják éhuil óorek síme jauhuey júne yeu machinake; éntok kaita ják éhuil ésori, kaa jüneriatunake ti kaa maachi, bueítuk síme yeu machinake.

¹⁸ 'Áachem suaka, ä jíkkaja; bueítuk síme jume jita jípureme, júchi huatek mákna, të jü kaita jípureme, éntok juka ä jípu máchirëu júne úhuaana.

Jesústa áiye éntok ä sailahuam

(Mt. 12:46-50; Mr. 3:31-35)

¹⁹ Huanäi jü ä áyehua éntok jume ä sailahuam áu yájjak, tem karam áu rúktey juka genteta büru béchibo. ²⁰ Huanäi senu ä téjhuak, ínel áu jíaka:

—Em áiye éntok em sailam päkum aane enchi bít báreka.

²¹ Të áapo ínel ámeu jiaahua:

—Jume Diosta noki jíkkajame éntok ä joame, ímëi ámëria jü ín áiye éntok ín sailam.

Jesús jekata yánti tahuatuak

(Mt. 8:23-27; Mr. 4:35-41)

²² Séjtuul táapo Jesús canoapo ámemak huéeka ä disciipulommaki, ínel ámeu jiaahuak: —Baubäa huáytanate kannake.

Huanärim áman bíchaa sájjak. ²³ Të áman bíchaa am katey, Jesús kótchok. Huanäi senu huéchiapo jeka úttiaka naatek, báa násuku. Jü canoa éntok báam jajjayu táytek, éntok rópti machisi jínhua aaney. ²⁴ Huanärim Jesústa bússak, ínel áu jíaka:

—¡Maestro! ¡Maestro! ¡Béjate abe rópte!

Huanäi áapo yejteka, úttiaka áu nónokak jü jekatahui éntok jume máaremmehui; huanäi síme kiktek éntok síme yánti taahua. ²⁵ Huanäi béja ä disciípulommeu ínel jiaahua:

—¿Jáksu ayka jü enchim Diostat éhuame?

Të bempo, at guómtilatata, kaa jáchin an máchika taahuak huanärim náu ínel jiaahuay:

—¿Jábesa i yoreme, báata éntok jekata júne sáuhue, éntokim ä nok jíkkaja?

Jü yoreme gadareno lemoonikame

(Mt. 8:28-34; Mr. 5:1-20)

²⁶ Gadarenom buiärapom yeu yájjak, baubáa huáyтана, Galiléau lul-la. ²⁷ Jesústa canoapo kóm chéptek, senu yoreme áma pueblolo jometaka ä nankirika siika. Íri bínhua naateka lemooniota jípurey. Kaa sánkokay, éntok kaa ä jóapo jíápsay; ál-la kókkolam mamáhuäpo násuk jíba aaney. ²⁸ Huanäi Jesústa bíchaka, guókpo tónommia áu kíkteka, kusisi chayeka:

—¿Jítasë ínomak jípure, Jesús, Dios jikat kátekamta Üusi? Emoune íkái aahua, katë nee jiokot johua.

²⁹ Jesús éntok béja kutti át nónokak jü kaa türi espíritutachi yoremata yeu ä huéé sáhueka. Béja bínhua át jóakay jü kaa türi espíritu; jü gente cadeenamnea ä susumay guókpo éntok mámpo; të áapo am chúkchuktiay huanäi jü lemoonio ä núk sisimey mékka ánia see päriahui. ³⁰ Huanäi Jesús ä nátemajek:

—¿Jáchisë téhuak?

Áapo éntok ínel ä yómmiak:

—Legión tine téhuak.

Bueítuk juebena lemooniom át kimulataka át jóatelatukay. ³¹ Huanärim Jesústau jiokot jiaahuak, kaa jum kaa machikun guójöria mékka kömi emo bíttua íaaka. ³² Ámanim káupo büru koohuim rejtey ámam jíbuásasakay, huamechirim kimu rókaka áu nookak; Jesús éntok am jehuiteriak ámecham kimunakë béchíbo. ³³ Huanäi jume lemooniom yoremata yeu sájaka kohuimmechim kimuk íméi éntok simetaka jum sibapo emo kóm guótiaka báapo kóm huáttekam, áma ropteka kókkok.

³⁴ Huanäi jume kohuim suayame, íkái bíchaka, guómtilamtaka tennek huanärim am téjhuak jum pueblolo éntok ranchommechi. ³⁵ Huanäi jü génte yeu sájaka ä bitchak juka jita áma yeu sikamta. Huanärim Jesústau yájaka, juka yoremata áma téhuak juka lemooniom át yeu sákalatukäuta, Jesústa guókpo kátekamta, sánkokamta éntok yúmalasi suakamta. Huanärim májhueka taahuak. ³⁶ Jume ä bíchakame, am ejtejhuariak jáchin ä tütehuakähui juka lemooniom jípurëuta. ³⁷ Íaribéchíbo, síme jü génte juebénaka áma aneme jü Gadara buiärapo éntok huíkola ják jóakame, Jesústam sim sáhueka áamak jiaahuay, bueítukim tüisi májhuey. Huanäi jü Jesús, canoapo kibakeka, siika. ³⁸ Jü yoreme lemooniom yeu béb-riari áamak jiaahuay, áamak huéé rókaka. Të Jesús ä simtuak, ínel áu jíakari:

³⁹ —Em jóahuë nótte; Akë am ejtejhuaria jáchin machisi buere jita Diosta émomak yáakähui.

Huanäi áapo siika, ä noksimeka síme pueblolo jita buéresi Jesústa áamak yáakähui.

Jairota maala éntok jü jámut, Jesústa mantommet jalojtekame

(Mt. 9:18-26; Mr. 5:21-43)

⁴⁰ Juka Jesústa nótteko, büru génte al-leaka ä mabetak, bueítuk simetaka ä boobíchaíhui. ⁴¹ Senu yoreme Jairo ti téhuaaka áu yepsak, tiöpopo kóba yöturi. Jesústa

guókpo tónommia kíkteka, jiokot áu jiaahuay ä jóau ä kibak ñaaka. ⁴² Bueituk huépülak jǐba malakay, dooce huásuktiriam jamak ják huériay; únna kökoreka béja abe muukey. Huanäi juka Jesústa áman bíchaa ä huéesimeyo, búru gentetamaki huanärim tüisi ä pítpittiy.

⁴³ Të senu jámut éntok béja dooce huásuktey mecha kökoata bénasi ójbo kaa chúkteka át huéiyey síme juka ä tómita ä jípurëu am mák-latukay jume mérikom, të kaabe ára ä úhuay juka kökoata. ⁴⁴ Amatana Jesústau sika jume ä mantommet át jálojtek, huanäi senu huéchiapo áma horapo kíktek jü ójbo át yeu huéeme.

⁴⁵ Huanäi jü Jesús ínel jiaahua:

—¿Jábesu inot jálojtek?

Kaabeta béja áu yeu buísek, jü Peero éntok jume huate áamak aneme ínëlim jiaahua:

—Maestro, jü génte búruka enchi pítpittia éntok enchi yuyüa jákübo junne, éntoke nátemaje: “¿Jábeta emót jálojtekähui?”

⁴⁶ Të Jesús ínel jiaahua:

—Jábe inot jálojtek, bueituk ínapo ä ínnëak, úttiärata inot yeu sikähui.

⁴⁷ Huanäi jü jámut, ä bíchaka áu jüneriahuakähui, áu yoosimeka áu rúktek huanäi Jesústa guókpo tónommia kíktek. Síme genteta jíkkajäpo áu yeu buíssek jita béchíbo áachä jálojtekähui, éntok jáchin bénasi láutipo áu türiakähui. ⁴⁸ Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—In maala, jü em Dios eäu enchi tütela. Yánti jíapsekë huéiye.

⁴⁹ Ketune Jesústa nokaysu, senu áma yepsak, tiöpopo kóba yöta jóa bétana, Jairotau ínel jíakari:

—Em mala béja muukuk; katë juka Maestrotá múksi bitcha.

⁵⁰ Jesús ä jíkkajaka ínel áu jiaahuak:

—Katë májhue; chíkti em jíapsimake nee súale, huanäi türianake.

⁵¹ Jum jóau yepsaka, kaabeta tábuik éntok áamak áman kibaktuak, Perota jǐbba, Jacobota, Juanta, ä paahua, éntok juka ili usi jámutta áiye. ⁵² Símetakam buaanay, éntokim tüisi ä sirok-riay. Të Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Katem buaana. Kaa mukila jü ili usi jámmut, kía kótche.

⁵³ Tem kía ä akbuay, bueituk bempo tüisi jüneyay ä mukilatukähui. ⁵⁴ Të áapo, mámpo ä buíseka úttiaka áu nónokak ínel jíakari:

—Empo ili usi jámmut, yejtëe.

⁵⁵ Huanäi jü jíapsi áu nóttek, éntok sep yejtek; huanäi Jesús ä jíbuätua nésahuek.

⁵⁶ Jume ä áchayhuam éntok tepam át puj jáptek; të Jesús tüisi am téjhuak kaa jábetau am jíal sáhueka juka áma yeu sikamta bétana.

9

Jume dooce yeu bíttuahuakäme tekkil

(Mt. 10:5-15; Mr. 6:7-13)

¹ Jesús jume ä dooce discípulom náu tójaka, yäura úttiata am mákkak, jume lemooniom yeu am bébnakë béchíbo, éntok kökoreme tütenakë béchíbo. ² Huanäi yeu am bíttuak, huaka Diosta reytaka nésahue bétana géntemmeu am nok ñaaka, éntok kökoreme am tüte ñaaka. ³ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Katem jita huéhueria böot béchíbo, бороoniata junne, bóosata, páanim, tómita junne. Huépülam jǐbem súpeka kaate, kaa guooyim. ⁴ Já k jóapo enchim yájakäpem aane, enchim sájäu tájti. ⁵ Já k pueblopo kaa enchim mabethuakäpem yeu kaate, enchim guókim ámeu tóröchiata tátakeka, bem jüneenakë béchíbo kaa tüisi bem ayukähui.

⁶ Bempo éntok yeu sájaka, síme pueblopo békata naa kaatey, juka tü nokta Diosta bétana huémta ámeu nokaka éntok símekut jume kökoreme tüteka.

Juan Bautistata mukukä bétana nokhuame

(Mt. 14:1-12; Mr. 6:14-29)

⁷ Jü rey Herodes kobanaro nésahueme Jesústa bétana nokhuamta jíkkajak, jita benak ä jo sisimëhui. Huanäi át guómtilatukay. Bueituk huate ínel jiaahuay: “Juan kókkolam násuk jábitela.” ⁸ Huate, juka profeeta Elíasta yeu machiak tíiyay. Huate éntok, jábe profeetam jume bannaataka kat-riam jábitek tíiyay. ⁹ Huanäi Herodes ínel jiaahua:

—Tësune ínapo juka Juanta kóba chúktiatebok. ¿Jábesa júntuk ïri jü juebena jita ín áa bétana jíkkajähui?

Júnëli jü Herodes ä bít báreka éiyay.

Jume mamni mil jibuätuahuakame

(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Jn. 6:1-14)

¹⁰ Jume apóstolim júchi yeu yájaka ä ejtejhuariak juka Jesústa simeta juka bem yáakä bétana. Huanäi am nuka, am núk siika, mékka ánia päria pueblo Betsaida ti téhuaakähui.

¹¹ Të jü génte ä jünériaka, áa sáukim sájjak. Huanäi am mabetaka juka tü nokta Diosta reytaka nésahue bétana huémta ámeu nookak, éntok huame tua jiokot éame kökoata am úhuak.

¹² Të huanäi éntok kúpti táytek. Huanäi jume doocem Jesústau rúkteka, ínel áu jiaahuak:

—Juka géntetë sákatua. Élápom sájaka pueblom o ranchom jariunake, buáhuamta éntok ják bem jimyorenakëhui. Bueituk mékkate aane, ánia päriapo, kaabeta jóakäpo.

¹³ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Emem am jibuätua.

Huanärim ínel jiaahua:

—Mamni páanim éntok guoy kúchum jíbate jípure. Jëitu, jamak ítapo áman sájaka buáhuamta am jinnurianake, ïri büru genteta béchibo.

¹⁴ Jíba tuam jamak mamni mil yorememtukay. Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua jume ä discípulommehui:

—Móchalem náu am jóiya, sincuecuentam.

¹⁵ Júnëlim simem náu jóiyak. ¹⁶ Huanäi jume mamni páanim éntok jume guoy kúchum nükari, téhuekau jikau remteka, tü nokta ámet chúppak. Huanäi am näikimteka, jume ä discípulom am mákkak, jü gentetacham näikimte nésahueka. ¹⁷ Huanäi síme jibuäk, éntokim jóbuak. Huanärim dooce canastam tápuniak, yeu bëkamtayi.

Peero, Jesústa Cristo tíiya

(Mt. 16:13-19; Mr. 8:27-29)

¹⁸ Júnakoy júnen yeu siika. Jesústa áapola Diostau buanayo, jume ä discípulom áamak aaney. Huanäi am temajek, ínel jákari:

—¿Nechim jábë tíiya?

¹⁹ Bempo ä yómniak:

—Huate enchi Juan Bautistä tíiya. Huate, Elías. Huate éntok, jábe profeeta jauhuey huéria mukilatata jábitelame.

²⁰ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Emesu, ¿jáchisem ino bétana jiaahua? ¿Nechem jábë tíiya?

Huanäi Peero ä yómniaka, ínel jiaahua:

—Émpë jü Diosta Cristo äbo yebisnakëhui.

Jesús ä muknakeu bétana am téjhuak

(Mt. 16:20-28; Mr. 8:30-9:1)

²¹ Të Jesús kúttilasi am téjhuak, kaabetau íkai am nok sáhueka jáchin huéy junne, ²² éntok két ínel jiakari:

—Ínapo jü Yoremta Üusi yún jita kökosi kaa béj máchika inou huéenake. Jume yoiyoturim bétana, éntok jume tiöpopo chë áma nésahueme, éntok jume escribam nee omoutenake. Huanärim nee mënake, të báij taahuarim huéyne jábitenake.

²³ Huanäi simemmeu ínel jiaahua:

—Jábe júne ino sáú huée bárëteko, tókti áu nénkaka, chíkti táapo ä kúrus püaktiaka, ino sáú huéiye. ²⁴ Bueítuk sime juka ä jíapsi jínëu báareme, ä tárunake, éntok sime jábe ino béchiibo ä jíapsi tárukame, iri ä jínëunake. ²⁵ ¿Bueítuk jítasu áma téunake jü yoreme sime ániata yöoko, áu lütiátek, o áu tárükáteko? ²⁶ Bueítuk jü inot tihueme éntok ín nokiyi, ínapo jü Yoremta Üusi kétne ái tiunake, júnakoy lóoriapo yepsateko, éntok ín Átchay lóoriapo, éntok jume santo ángelesim lóoriapo. ²⁷ Tëne én tua lütüriapo ínel jiaahua, jume huate imi aneme, katim bát kókkohuamta bínnake, Diosta reytaka nésahueu bíchákatek júbua.

Jesústa takahua tábuiasi aú yáuhuak

(Mt. 17:1-8; Mr. 9:2-8)

²⁸ Jesústa íkái noksuko, guoj naiki taahuarim simsuko, ínel yeu siika. Perota, Juanta éntok Jacobota núk siika, káhuit jikau bíchaa, áman Diostau buan báreka. ²⁹ Diostau ä buanayo, jü ä pujba tábuiasi bíttuk. Ä sánkohua éntok tósalsi éntok bélojkosi aayuk. ³⁰ Huanäi éntok guoy yoremem áma yeu machiak, áamak ejtejhua. Moisés éntok Elíastukay. ³¹ Huanäi áme chíkola Diosta lóoria am machirialatukay. Jachin Jesústa simnake bétanam nookay, Jesús buere joära Jerusalémpo ahuä chupátuanakëihui. ³² Peero éntok jume áamak aneme, tüisim yetem jípurey. Tem búsalataka, Jesústa lóoria ujoyória bitchay, éntok jume guoy yoremem áamak aneme. ³³ Huanäi bempörim Jesústa tó sájako, jü Peero ínel áu jiaahua:

—Maestro, ¡türi imi ito béchiibo! Báij jótamte imi cháanake, huépülaik emo béchiibo, senuk Moiséjta béchiibo, senuk éntok Elíasta béchiibo.

Të Peero kaa júneyay jita ä nokähui. ³⁴ Íkái ä nokaysu, namu áme béppa yéjtekam páttiak. Huanärim guómték, namupo kimuka. ³⁵ Huanärim jiahuita jíkkajak jum namupo, ínel jíamta:

—Íri ín Üusi ín nákehui; áapöríkem nok jíkkaja.

³⁶ Chúkula juka nokta jíkkaijsukam juka Jesústa áapolaik áma anemta bitchak. Bempo kaabeta ejtejhuaariak. Huanäi huámechi taahuarimmechim kaabetau jálek juka bem bíchakä bétana.

Jesús usita lemooniota jípuremta túutek

(Mt. 17:14-21; Mr. 9:14-29)

³⁷ Yokoríapo, káhuit kóm sájaka, génte juebénaka am nankirika sajjak. ³⁸ Huanäi jume géntem násuk senu yoreme tüisi kusisi ínel jiaahuak:

—Maestro, émounä nétane ín usië nee bít-ria. Júkái huépülaik jíbane üusek. ³⁹ Íkái jípure, huépul lemoonio espíritu ä jaajaatia. Senu huéchiapo chay tátayte. Huanäi huécheka sutatäti an tátayte. Tempo áman sósomöchia. Huanäi jü lemoonio espíritu kókosi ä tátabeka kaa ä tóij bábbare. Júnëli jikot ä antuasuka béja ä tótoja. ⁴⁰ Em discípulommeune jikot jiausuk lemooniota yeu ä jaaria sáhueka, të katim áma yuumak.

⁴¹ Jesús ä yómmiaka, ínel jiaahua:

—¡Eme géntem kaita súalëram éntok jujuëna! ¿Jauhuey tájtine enchimmak annake jáni, éntok enchimmek kaa yúmaka? Inohué ä huéria juka em üusi.

⁴² Huanäi juka usita áu yebisiseyo, jü lemoonio buíapo ä tátabeka, úttia sutatäti ä antuak. Të jü Jesús juka lemoonio espíritu jaiti machik béj-reka nónokak. Huanäi ä tütek juka usita. Huanäi ä áchaytau ä nóttiriak. ⁴³ Síme ä yosireka taahuak, juka buéresi Diosta joähui.

Jesús ä múknake bétana am téjhua

(Mt. 17:22-23; Mr. 9:30-32)

Síme át guómtilataka ä bitchay, juka Jesústa joähui. Huanäi éntok ä discípulommeu ínel jiaahua:

⁴⁴ —Íkarem tüisi jíkkaja, éntokem kaa ä koptia. Ínel yeu huéenake: ínapo, jü Yoremta Üusi ti téhuaakame, yoremem mámpo yéchana.

⁴⁵ Të bempo kaa át jüneyay, ïri nokichi. Dios ketune kee am pujtetuay, ïkäi nokta bem jünerianakë béchïbo; át nátemay báreka júnem májhuey ïri nokichi.

¡Jábesu chë yöhue?

(Mt. 18:1-5; Mr. 9:33-37)

⁴⁶ Huanäi jume discípulom náu nok nássua táytek, jünee báreka jábesu áme násuk chë júne nésaunake jäni tíaka. ⁴⁷ Huanäi Jesús am jüneriaka jita benak am éähui bem jíápsipo, ili usita nüka, áa náapo ä këtchak. ⁴⁸ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Jábe júne ïkäi ili usita ín téhuampo mabetako, nee mabeta; jábe júne nee mabetakame, juka nee äbo bíttualata mabeta. Bueítuk jü enchim násuk hua kaa áu jitaleme, huári chë yörisi maachi.

Huä kaa itom béj-reka huéeme, ito bétana huéiye

(Mr. 9:38-40)

⁴⁹ Huanäi jü Juan ä yómniaka, ínel jiaahua:

—Maestro, senukte kët bitchak, lemooniom yeu jaasemta em téhuampo. Të kaa itomak huéiye; kíalíkute ä táktiriak.

⁵⁰ Jesús ínel áu jiaahua:

—Katem ä taktaktiria; bueítuk jü kaa itom béj-reka huéeme, ito bétana huéiye.

Kuttilasi ámeu nookak, jü Jesús, Jacobotahui éntok Juantahui

⁵¹ Jesús, téhuekau jikau ä mabennäu tiempota yúmasey, jíápsita tutti yéchaka, kíkteka böota nüka Jerusaléniu bíchaa huémata. ⁵² Jume nokta huériame áapat bíttuak, sájakam Samaritanom pueblou kíímuk, áa bia simeta tüte béchïbo jum ä yebijnakepo. ⁵³ Të katim mabethuak, bueítuk böo Jerusaléniu bíchaa huémata bem katë béchïbo. ⁵⁴ Ä discípulom ïkäi bíchaka, Jacobo éntok jü Juan, junëlim jiaahua:

—Señor, ¿jache táijta jikat bétana itom ámet kóm bíttua ïaa, júnak táapo Elíasta am yáakä bénasi?

⁵⁵ Huanäi áapo ámeu kúakteka, tepa béttesi ámeu nónokak, ínel jíakari:

—Eme kaa jüneya jita espírituta enchim jípurëhui. ⁵⁶ Jü Yoremata Üusi kaa jume yorem jíápsim mëseka äbo siika, ál-la am jínëuseka.

Huanärim sékana pueblou bíchaa sájjak.

Jume Jesústa guojaa báareme

(Mt. 8:19-22)

⁵⁷ Böot am boojoay, Jesústau senu ínel áu jiaahuak:

—Señor, jákun em huëu bíchaa júnene emót chäka huéenake.

⁵⁸ Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Jume ayesim guojöriam jípure, jume huikichim jikat rejteme, toosam; të jü Yoremata Üusi jitat ä mutekaka ä bönageu júne kaa jípure.

⁵⁹ Senukuu éntok ínel jiaahuak:

—Ino sáukë huéiye.

Áapo éntok ínel ä yómnia:

—Señor, nechë licencia bátne ín átchay máa báare.

⁶⁰ Jesús ínel áu jiaahua:

—Akë am tójja; éläpo jume espíritupo kókkolam bem kókkolam maanake. Émpë yeu sika juka tü nokta Diosta reytaka néshue bétana nooka.

⁶¹ Huanäi tábuika kët ínel áu jiaahuak:

—Señor, enchine guojaa báare, Señor, të bächë nee tójja amanne ín jóapo aneme tebotuaka sim báare.

⁶² Huanäi Jesús ínel áu jiaahuak:

—Jábe júne arau manseeram buísek, amáu remtekäteko, kaibu tüisi áma huéenake jum Diosta reytaka néshuepo böochi.

10

Jume setentam áman bíttuahuakähui

¹ Chúkula simeta íkái simsukäpo, jü Señor setentam áma yeu púuhuak. Huanäi béja guoguoyim náu áman bíttuak ápachi, síme pueblompo o jákun ä yebijnakähui. ² Ínel ámeu jiaahua:

—Lütüriapo jü echi chúpeme juebenna, jume tekipanualerom éntok kaa jaiki. Huäri béchibo jü etta áttiakamtahuem nooka, huate tekipanualerom áman ä bíttuanaké béchibo, jukam etta tóboktianake. ³ Ámanem kaate. Ínapone enchim áman bíttua, kabara asölam robom násukun bénasi. ⁴ Katem nüuta áma huéhueriahumta, tómita éntok bocham junne, kaa huéhueria. Katem jápteka böot jábeta tetebotua. ⁵ Jáq jóapo enchim kimukäpo, ínëlem bát jiaunake: “Yánti jíapsihuame ïri jóata béchibo.” ⁶ Huanäi jábe yánti jíapsekamta áma aneyo, jü enchim yánti jíapsekähui áa béppatunake. Kaa júnentukäteko, enchim yánti tü jíapsi, júchi enchimemeu nóttinake. ⁷ Éntokem huäri jóapo jíba tahuanake, jita enchim mikhuamtem buäye, éntokem jëye. Bueítuk jü tekipanuaeme jíba jita kobapo yúmala. Katem huate jóahuammet an sásaka. ⁸ Jáq pueblopo junne, enchim kimukäpo, éntok enchim mabethuakäpo, enchim äbojhuakämtem buäye. ⁹ Éntok jume kökoreme áma anemem tüte, éntokem ínel ámeu jiaahua: “Huä Diosta reytaka ä néshuepo kaa mékka enchimemeu aane.” ¹⁰ Të jáq pueblopo enchim kimukäpo, éntok kaa enchim mabethuakäpo, böommehuem yeu sájaka, ínel jiaunake: ¹¹ “Jü tóröchia ími pueblopo ayukame junne, itom guókpo chätulame, enchim béj-rekate ä tatakna. Ál-lem íkái jüneríanake, jü Diosta reytaka ä néshuepo kaa mékka enchimemeu aane.” ¹² Tëne enchim téjhua hua taahuari nokta chúpey, chë júne noki béttesi chúpatunake, huäri pueblotachi, hua pueblo Sodoomä téamta béppa.

Huame pueblom kaa emo jíapsi kúaktia báareme

(Mt. 11:20-24)

¹³ ¡Jiokot maachi, emo béchibo, empo pueblo Corazín! ¡Jiokot maachi, emo béchibo, empo pueblo Betsaida! Bueítuk huam Tiropo éntok Sidón pueblopo huaka kaa jaibu jojohumta áma yáahuak, enchim násuk yáahuakamta, jauhuey bétanam emo jíapsi kúaktiasu éiyey, éntokim chukurim súpete éiyey, éntok kóbat emo nápojtua éiyey. ¹⁴ Të hua taahuari nokta chúpey, eme chë júne jiokot máchiraata bínna, hua génte pueblo Tiropo éntok Sidón pueblopo joomem béppa. ¹⁵ Éntok empo pueblo Capernaum, ¿jache téhuekau tájti emo tóboktia máchile? ¡Të áman tájti kaa tutukëpo tájtë kóm jímmaana!

¹⁶ ¡Jü enchim nok jíkkajame, nee nok jíkkaja; jü enchim omouteme, nee omoute; jü nee omouteme éntok, juka nee äbo bíttualata omoute.

Jume setentam yeu yájjak

¹⁷ Huame setentam tüisim al-leaka yeu yájjak, éntokim ínel áu jiaahuak:

—Señor, jume lemooniom júne itom nok jíkkaja, em téhuampo.

¹⁸ Jesús éntok ínel ámeu jiaahuak:

—Jehui, ínapo juka Satanásta bitchak téhueka bétana kómhuéchemta yúku jímmaa bénasi. ¹⁹ Ínapone én úttiata enchim mákka bakochim éntok machilim béppa enchim rejtinaké béchibo, éntok síme kaa Dios huáatemem kobanake, éntok kaita enchim kökosi yáanake. ²⁰ Katem jume lemooniom emo yeu jajjasë béchibo al-leaka chépte; al-leakem jikau chépte, jume enchim téhuam áman téhuekau jiojteri béchibo.

Jesús buere al-leiya

(Mt. 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Huämi horapo Jesús Espíritu Santopo tüisi al-lëiak. Huanäi ínel jiaahuak:

—Ínapone enchi úttile, ín Átchay, téhuekata éntok buíata áttiakame, jume tüisi jita täyame éntok jítat suame empo íkái am ésoriala jume ili usimmeu yeu ä machiria báreka. Jehui, ín Átchay, empo júnë ä huátiak.

²² 'In Átchay simeta ín mámpo tóij-la. Kaabe ä täya juka Dios Usiarita, ä Áchayhua jíbba; éntok jábeta Dios Áchaytukähui, ä Üusihua jíbba; éntok ä téjhua bárëu ä téjhuaanake, ä Üusihua.

²³ Ä discípulommeu bempolammeu kúakteka, ínel ámeu jiaahuak:

—Al-leehuamtam jájamlá jume ä bíchame juka enchim bíchähui; ²⁴ bueítukne én ínel jiaunake, juebena profheetam éntok reyim tüüsim ä bít péiyay, juka én enchim bíchähui, të katim ä bitchak; enchim jíkkajähuiim jíkkaj péiyay, të katim ä jíkkajak.

Samaritanota ejemplo

²⁵ Séjtlul senu tüüsi leyta täyame kíkteka ínel áu jiaahuak, Jesústa tiosi tahuaria báreka:

—Maestro, ¿jítasune yáakátek juka yü jíapsihuatá jípunake?

²⁶ Huanäi Jesús ínel áu jiaahuak:

—¿Jáchisu áma jiojteri jum leypo? ¿O jáchise ä bitcha juka áma jiojteta?

²⁷ Huanäi áapo, ä yómmiaka, ínel áu jiaahuak:

—“Em Señor Dioste tüüsi náknake, chíkti em jíapsimaki, éntok chíkti em kóba súaramaki, éntok chíkti em úttiärammaki, éntok chíkti em jüneerimaki. Juka yoremta emo beu anemtë em emo ériä bénasi ä náknake.”

²⁸ Huanäi jü Jesús ínel áu jiaahuak:

—Tüise ä yómmiak. Íkäre yáuhua; huanäre jíapsinake.

²⁹ Të áapo tüüsi áu tahuaria báreka, Jesústau ínel jiaahua:

—¿Jábesu jü yoreme ino beu aneme?

³⁰ Jesús, ä yómmiaka, ínel áu jiaahuak:

—Senu yoreme buere joära Jerusalén bétana pueblo Jericóu kóm huéiyey, huanäi jume lak-ronim mámpo huétchek júmëi béja simeta ili ä huériäu ä úhuak; kökosim ä yáaka sájjak, huanärim tamurata áma tö sájjak. ³¹ Huanäi éntok sacerdoote tiöpopo tékiakame Jerusalén bétana két huäri böot kóm huéiyey. Huanäi ä bíchaka ä naj-riak. ³² Huanäi két senu leviita tiöpopo tekipanuame áman áu jëla huéekasu, éntok ä bíchaka, sékana áman siika. ³³ Të senu Samaria buiärapo jometaka, két boojoakari, áu jëla yepsak, éntok ä bíchaka, ä jíapsipo tüüsi ä jiokoleka taahuak. ³⁴ Áu rúkteka kökosä ayuläpo, aceitey éntok vinoy ä jíttok. Huanäi ä kábäit jikachä yéchaka, ä núk siika. Mesooniu ä tójjak, éntok ä suayak. ³⁵ Yokoríapo béja sim báreka, tómita ä bóosapo yeu huíkkak, guoy taahuari tékilta huéeläpo. Huanäi juka mesompo tékiakamta ä mákkak, éntok ínel áu jiaahuak: “Nechë ä suayaria. Bueítuk huate tómita át kimako, ínapone nóttek enchi ä béjtuanake.” ³⁶ Bueítuk, ¿jábesu ímëi bájimpo chë emo beu aane jume lak-ronim mámpo huéchékamtau huám sájjakame?

³⁷ Áapo ínel jiaahuak:

—Jü ä jiokoleka tühuata áu yáakame.

Huanäi béja jü Jesús ínel áu jiaahua:

—Sikë két ánëli áayu.

Jesús Martata éntok Maríata jóapo äbojhuak

³⁸ Júnel két yeu siika: Jesústa böot huéekasu, senu pueblou yepsak. Senu jámut Marta ti téhuaaka ä jóapo ä mabetak. ³⁹ Ìri María tíamta huayekay. Huäri béja Jesústa guókpoyejteka, ä nokäu jíkkajay. ⁴⁰ Të jü Marta éntok kaa yúmaka jita johuay, yún jita tékilta jípureka. Huanäi áu rúkteka, ínel jiaahua:

—Señor, ¿jache kaa át suuhua, jü ín huayibechi? ¿Kaa nee aniaka jita johua! Nechë ä ania sáuhue.

⁴¹ Jesús ä yómmiaka, ínel áu jiaahua:

—Marta, Marta, yünë jita kaa náksi joaka, kaa át yuuma, ⁴² të senu huéeme jíba chë bát huéiye. Jü María juka chë türik áma yeu púala. Júkai béja kaabe kaibu ä úhuaana.

11

Jesús jü Diostau bíchaa nokhuamta am majtia

(Mt. 6:9-15; 7:7-11)

¹ Séjtu Jesús Diostau nookay. Huanäi béja áu noksuka, senu ä disciipulo ínel áu jiaahua:

—Señor, itomë Diostau nok majtia, Juanta ä discípulom ä majtiakä Bénasi.

² Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Eme Diostau nokäteko, ínělem jiaunake:

Itom Átchay téhuekau kátekame,
em téhuam yöreka am noknake.

Éläpo em reytaka nésahuepo äbo ito násuk yebijnake.

Em nésau yáatunake, téhuekau Bénasi, ímí buíapo két jíba ánëli, áman Bénasi.

³ Jume páanim chíkti táapo itom buäyëhui, entok én itom buänakëhui itome am mákka.

⁴ Itom Dios bejrimmeche itom jiookore, bueítuk ítapo két am jiookore jume itom huikiriame.

Katë kaa türikum bíchaa itom táktia, ál-lë itom áma yeu huíkke.

⁵ Jesús ket ínel jiaahuak:

—Jábesu eme senu amiigota jípureka, tukaa násuk ä jóau ä yepsako ínel áu jiaunake: “In amigo, báij páanime nee réuhua. ⁶ Bueítuk senu ín amigo ín jóapo yebij-la, mékka bétana huéeka, éntokne kaita ä äboj mátkhi.” ⁷ Huanäi huäri, béja huáijhua jákun ä yómmianake, ínel áu jíaka: “Katë múksi nee bitcha. Jü puerta béja páttiari, éntok jume ín usimne núk böka. Karane yejteka enchi ä mákka, juka em huáatiähui.” ⁸ Ínapo én ínel jiaahua: Éläposu kaa yejteka kaa ä mákka, ä amiigoka junne. Të jamak múksi ä bíchá béchíbo, yejteka ä máknake, símeta juka ä huáatiähui. ⁹ Bueítuk ínapo én enchimneu ínel jiaahua: Jítem aahua huanärem mikna; jítem jaria, huanärem ä téunake; puertatem popona, huanärem ä étaporiana. ¹⁰ Bueítuk síme jita aahuame, ä mabetnake; jü ä jariame ä téunake; jü puertata poname, ä étaporiana.

¹¹ ‘Jachu jábe júne áchayhuari enchim násuk, ä üusi páanim aahuayo, tétata ä miknake jáni? O, ¿ché kúchuta ä aahuayo, kúchuta ä mik íaakasu, bakotta ä miknake jáni? ¹² O, ¿tótori kábata ä aahuayo, machilta ä miknake jáni? ¹³ Eme jujjuënaka junne, ára türik enchim usim miika. ¡Hua itom Átchay téhuekau kátekame chë ä miknake, juka Espíritu Santota jume áu ä aahuame!

Jesústam nätua diablotá úttiära ä jípurë tíaka

(Mt. 12:22-30; Mr. 3:20-27)

¹⁴ Jesús yorem múurotat lemooniota yeu jaasey. Huanäi juka lemooniota át yeu simsuko, jü múuro ára nokaka taahuak. Jume áma aneme éntok tüisi át guómtilatata taahuak. ¹⁵ Të huate bempörim násuk ínel jiaahuak:

—Íri yoreme, Beelzebúu lemooniommeu yäurata úttiäray yeu am bébba, jume lemooniom.

¹⁶ Huate éntok kaa tüisi ä tahuaria báreka, téhuekau bétana señalta áu aahuay. ¹⁷ Të áapo am júneriaka jita éerita am jípurëu, ínel ámeu jiaahuak:

—Jábe reyta nésahuepo kaa túlisi náu éaka tekipanoäteko mójaktinake. Két senu familia élaka náu nássuame, emo näikimtena. ¹⁸ Júnëli két jü Satanás áu näikimtekätek, ¿jáchisu ä reytaka ä nésahuepo jíba béchíbotunake? Bueítuk ínělem jiaahua emëe: Beelzebúuta úttiäray nee jume lemooniom yeu bébä tíiya. ¹⁹ Enchim jíapo ámani, ínapo Beelzebúuta téhuampo yeu am bébäteko, jume lemooniom, ¿jume enchim úsim jábeta nokposum yeu am bébba? Huäri béchíbo, bempo enchimneu yäuchimtuñake; juka enchim kaa tüisi yári enchim yuktirianake. ²⁰ Të ínapo Diosta úttiäray jume lemooniom yeu bébäteko, kaa báreka júnem tüisi át suuhua, jü Diosta reytaka ä nésahueu enchimneu yebij-la.

²¹ ‘Jü yoreme úttiakame, tüisi huíkoreka, ä kári suaya. Síme jita áma ayukamtau, kaita áu huéñake. ²² Të senu áa béppa chë úttiakame áu yepsakätek, ä kobanake. Huanäi

huaka sontaro áttiata éntok huiköta ámechá éäu ä úhuaanake. Huanäi huatemet ä näikimtenake, juka nássuaka ä yöökähui.

²³ 'Jü kaa ínomak huéeme, nee béj-reka huéiye. Jü kaa ínomak jita náu yéchame, ä chíbejtia.

Jü lemoonio chicha machi yoremntat yeu sika júchi nóttekame

(Mt. 12:43-45)

²⁴ 'Jü lemoonio chicha machi yoremntat yeu sikátek, jum huaki ániapo naa huéenake, ják ä jimyorenakeu jariaka. Kaita téak éntok, ínel jiaunake: "Júchine ín jóau huéé báare, ín yeu sikähui." ²⁵ Huanäi áman yepsakáteko, chíchikta éntok huechiasi túlisi yáata téunake. ²⁶ Huanäi sika júchi guoy búsan lemooniom chicha machim áa béppa chë juejuenam nüpanake. Huanäi síme huame yoremntat kimuka, ä jiápsipo jóatenake. Huanäi huári yoremntau chë júne kaa túisi huéenake, bannaataka béppa.

Jü tua lútüriapo al-leaka jíapsihuame

²⁷ Juka Jesústa íneli nokaysu, senu jámut jum genteta násuk cháchayek:

—¡Tua úttlisi maachi, enchi yeu tómtiriakame, éntok enchi chítuakame!

²⁸ Të áapo ínel áu jiaahuak:

—¡Úttlisi maachi, chë junne, jume Diosta noki jíkkajame, éntok ä joame!

Huä génte juëna, señalta kaa jaibu jojuhamta bit rókka

(Mt. 12:38-42; Mr. 8:12)

²⁹ Jü génte jíba bénasi Jesústau náu yájjay. Áapo éntok ínel ámeu jiaahuay:

—Í génte én huéeme túisi juëna, kíalíku señalta kaa jaibu johuamta bit rókka; të kaachin täbui señalta bíttuana huaka profeta Jonásta señal jíbba. ³⁰ Jáchin hua Jonás jume géntem buere jóara Nínivepo joomem béchíbo señaltukaihui, alé bénasi két ínapo, ínapo jü Yoremnta Úusi ket jü génte én kat-riata béchíbo señaltunake. ³¹ Jü reina suuriu joome áu tóboktianake, ímëi yoremem én kat-riam béj-reka, juka lútüriata am yuktiria báreka, éntok nokta béttek ámet chúpanake. Bueítuk áapo ániata nahuau bétana áman yepsak, juka rey Salomónta ujjorisi jita täyäu jíkkaijseka. Ímí éntok aane, huépülaika Salomónta béppa chë yörisi machika. ³² Jume yoremem Nínivepo jomeme emo tóboktianake, ímëi géntem én kat-riam béj-reka, juka lútüriata am yuktiria báreka, éntokim két nokta ámet chúpanake: Bueítuk hua génte Nínivepo joome jíapsi kúaktek, Jonásta huaka nokta Diosta bétana huémnta ámeu ä nokako. Të én ímí chë Jonásta béppa yörisi machika aane.

Jum machiriapo kaita tukaari

(Mt. 5:15; 6:22-23)

³³ 'Kaabe juka machiriata táalataka ä éeso, éntok cajónta bétuk junne, kaa ä öore. Ál-la jum jikat chöla ä órenake; jume áman kimume juka machiriata bínnake. ³⁴ Em pusim senu lámparata bénasi maachi, em takahua béchíbo. Jume em pusim túriako, em takahua két símekut túlisi machiriata jípunake. Të jume em pusim kaa túriako, jü em takahua két kaa machiku annake. ³⁵ Áachë suuhua, jü machiria emót ayukame em emo jípurë tíäu jamak kía kaa machiria. ³⁶ Júnëli béja, juka síme em takahua machikuy tápuniatuko, kaita senu lébelay júne kaa machiriata jípurëteko, síme túlisi kálajkosi machitunake, lámparata túisi úttiaka enchi boojoria bénasi.

Jesús jume pariseerom éntok leyta mamajtíame yeu am buíssek

(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 20:45-47)

³⁷ Juka Jesústa ámeu noksuk, senu pariseero ä jóau ä jíbuä núnnuk. Jesús éntok áman yepsaka, jum jóau kibakeka, mesau yejtek. ³⁸ Jü pariseero át guómtilatata taahuak, kaa áu báijmatuaka, ä jíbuä táyteká béchíbo. ³⁹ Të jü Señor ínel áu jiaahuak:

—Eme jume pariseerom juka vaasota yeutana jíba ä bábaksia, éntok juka puraátota. Të jum huáijhuatanam ái tápuni jü kaa tíurayi, éntok jita juëna éeriyi. ⁴⁰ ¡Tótkem kaa

susuak! ¿Jachem kaa jüneiya, huaka yeutana huémta yáakamta két huaka huáijhua huémta yáala? ⁴¹ Të eme enchim tü jiápsipo ayukamtayi, jábetem jita miika. Júneli síme tü huénnake.

⁴² '¡Obiachisi enchimneu chäka, eme pariseerom! Bueitukem huaka sehua óguota menta, jum cientopo guoj mamnik Diostau bíchaa nanäikia. Alë bénasi juka rúuda tíamta, éntok síme ili júya buabuáhuamta. Tem huaka lútüriata omoutela, éntok huaka Diosta nákuhamta. Íkari éntok juka senuk júne katem ä koptia éiyey, simetem nanahuit boojoria éiyey.

⁴³ '¡Obiachisi enchimneu chäka, eme pariseerom! Bueitukem jum tiöpopo náu yayaijhuápo jume bankom bát órekame nákke, éntokem huam böommet yörisi machisi emo tebotua íaa.

⁴⁴ '¡Obiachisi enchimneu chäka, eme jume leyta am majtíame éntok pariseerom, ára nókichiaram! Bueitukem huame cajón ánimakame mäari bénasi maachi. Jume yoremem éntok áme béppa naa rejte, kaa jünéaka.

⁴⁵ Huanäi senu leyta mamajtíame ínel ä yómniak:

—Maestro, empo íkai nokaka itomë két tiusi bëa.

⁴⁶ Jesús ínel jiaahuak:

—¡Obiachisi enchimneu chäka, eme leyta majtíame! Bueituk huame yoremem béttesi püaktitua. Júkai püaktita jábe yoreme júne kaa ä yuuma. Eme éntok, kía huépul sútuy jünem kaa át jálo jálojte.

⁴⁷ '¡Obiachisi enchimneu chäka! Bueitukem jume profeetam béchi'bo bóoberam jojoa, huame enchim yoiyöhuam súakähui. ⁴⁸ Bueituk eme ä bitchak, enchim yoiyöhuam yáarimmak emo al-leä tía báare. Bueituk bempo am súhuak, eme éntok bóoberam am joria.

⁴⁹ 'Kíalíku jü Dios ä jüneeräpo ínel jiaahua: “Profeetam éntok apóstolimne ámeu bíttuanake. Tem huatem súanake. Huatem éntokim guojajjanake.” ⁵⁰ Júneli béja í génte én kat-riammet béppa yéchatunake, jume síme profeetam ójbo guötialame jauhuey ániata naatekäpo naateka, ⁵¹ Abelta ójbopo naateka Zacaríasta ójbou tájti, altarta éntok buere tiöpota náu násuk mukukame. Jeehui, éne ínel jiaahua, jü génte én kat-riat át huénnake; huamei ä yómmianake.

⁵² '¡Obiachisi enchimneu chäka, eme jume leyta mamajtíame! Bueitukem jita täyahuamta llavem ésola. Të eme júne kaa áman kiimu, éntok kía huatem júne kaa áman kimutua.

⁵³ Juka Jesústa íkai ámeu nokay jume leyta am majtíame éntok jume pariseerom tüisim áu öomteka taahuak. Huanärim juebenak jita áu nátamajey, éntokim tüisi yún ä noktuy.

⁵⁴ Akim ä aamuy jita ä nokähui, ili ä rábiktek ä nokäpo, jümüri béja ä nätua báreka.

12

Jü Jesús ia bétana am majtiak, jü kía áu úttil íaaka jita joame

¹ Tëpa may kaa náksi büru génte náu áu tójjak. Kíalim nat tétteneý. Huanäi Jesús ínel jiau táytek, të jume ä discípulommeu bátchu:

—Jume pariseerom levaduura bétanem emo suaya; jüri ínel kía áu tü yórem tíaka täbuiasi áu nüye. ² Bueituk kaita éhuil énotaka ják ayka, kaa yeu machinakeme. Éntok kaita éhuiltaka ayka, kaa jüneriatunakeme. ³ Huanäri, símeta kaa machiku enchim nok-läu, machiku jikkajjtunake. Éntok síme nákapo éhuil nok-ri, mékka kárit jikat jáptehuaka chayna.

¿Jábetasute máujpo yúmala?

(Mt. 10:26-31)

⁴ Éntokne két ínel jiaahua, ín amiigom: Katem juka takahuata mëamta májhue. Huäri béppam béja kaita éntok ára yáaka taahua. ⁵ Tëne enchim majtianake, jábeta enchim

máujnakëhui. Huakärem májhue, huaka jíapsita enchim úhuaasuka, ä úttiarimmea jum tájiu ára enchim kóm jímma. Jeehui, ínapone enchimmeu ínel jiaahua, íkärem májhue.

⁶ ¿Jachu kaa mamni huikichim guoy tómpo nénenkihua? Të jü Dios kía huépulai júne kaa koptia. ⁷ Bueítuk jume em chonim júne síme náikiari. Katem májhue, bueítuk eme chë júne béj-re, juebena huikichim béppa.

Jume kaa emo ésome yoremem bíchäpo Cristota súalhuäpo
(Mt. 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ 'Énne ínel jiaunake, hua jábe junne yoremem anëpo nee áu täya tíame, ínapo jü Yoremta Üusi inone ä täya tíanake, Diosta ángelesim bíchäpo, ⁹ të jü kaa nee áu täya tíame yoremem anëpo, ámani Diosta ángelesim bíchäpo kët kaa täyana.

¹⁰ 'Kía jábe junne Yoremta Üusi béj-reka nokame, jiokoritunake. Të hua Espíritu Santota béj-reka nokame, jauhuey júne kaibu jiokoritunake.

¹¹ 'Huam töpopo náu yayaijuápem yeu tóijhuak, yäurata bíchäpo, katem jáchin éiya, jáchin enchim am yómmianakëhui, éntok jáchin enchim jiaunakëhui, ¹² bueítuk horata yúmak jü Espíritu Santo enchim majtianake, jita enchim noknakëhui.

Jínhua maachi, hua kaa náksi jita jípuhuame

¹³ Senu juebenam násuku, Jesústau ínel jiaahuak:

—Maestro, ín sayibehuë nooka. Juka itom átchay itou tö mukukähui, ínomake ä náikimte sáuhue.

¹⁴ Të áapo ínel ä yómmiak:

—Ómme, ¿të jábesu jita náikimte béchibo enchimmeu nee yäut yéchala?

¹⁵ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Tüisem át suuhua. Katem úttesi jita yún jípuhuamtat kopti báare. Jü yoremta jíapsähui kaa yún jita jípuhuamtat aayuk.

¹⁶ Huanäi íkäi ejemplota ámeu yétchak:

—Senu yoreme rikotaka ím aaney; ä buámpo tüisi jíchupaka. ¹⁷ Huanäi hua riko juebenak ée táytek: “¿Jáchisune ayunake jáni? ¿Kaitäpone ä kima mátki, juka ín chúpakähui!” ¹⁸ “Én ál-lane jüneiya jita ín yáanakëhui”, ti éiyak. “Jume kárim ín jípurëu áma jita ín kíkkimähui, anam tátabeka chë júne bueerem yáanake. Huanäine símeta huaka ín chúpakäu érianake, éntok símeta huaka ín én jípurëhui. ¹⁹ Huanäine ín jíapsibeu ínel jiaunake: In jíapsi, juebenak jíte ériala, juebena huásuktiriam béchibo. Jimyorëe, jíbuäe, jëyëe, emoë al-leetua.” ²⁰ Të Dios ínel áu jiaahuak: “¿Kaa suära! Én í tukaarichi em jíapsi äbo émou aübaahua. Jü jita em náu tóij-ri, ¿jábesä áttiaka tahuanake jáni?” ²¹ Júnëli áu huéenake hua yoremtau buéresi jita áa béchibo náu tójamtahui. Diostau bíchaa éntok, jita júne kaa jípure.

Dios símem ä üusihuam suaya
(Mt. 6:25-34)

²² Huanäi sep ä discípulommeu ínel jiaahuak:

—Huäri béchibone ínel enchimmeu jiaahua: Katem úttesi kaa yúmasi emo éetua: “Ími jíapsihuamta bétana, ¿jítasute buänake? ¿Takahuata béchibo junne, jítasute sánkonake?” ²³ Huä jíapsihuame chë béj-re, buähuaamta béppa; éntok hua takahua chë béj-re, sánkota béppa. ²⁴ Jume kaaktërammechëm suuhua. Kaa éechaka junne, éntokim kaa etta tobotoboktia. Éntokim kaitapo ä nü machik jípure. Toroosam ják bem ä huáttia machikim kaa jípure, éntok Dios am jíbuätua. ¿Jachem kaa chë béj-re huikichim béppa?

²⁵ ¿Jábesu hua enchim násuk aneme tüisi áu bamijtuaka méedio metropo ára áu yöturia?

²⁶ Bueítuk kía huaka ilikkik jünem kara joátek, ¿jatchiakem huatekut emo bamijtua?

²⁷ 'Áachem suuhua, jáchisu jume sehuam líiriom yötu. Huame kaa tekipanua, éntokim kaa jíjjoa. Tëne ínel enchimmeu jiaunake, hua rey Salomón kía síme ä uyjóriay júne kaa huame bénasi áu sánkotuak. ²⁸ Të ínëli Dios ä sásankotua juka júyata huajpo ayukamta. Yokoríapo éntok ornopo táana. ¿Jachu eme kaa chë júne tülik sánkotuana, yoremem

kaita súalëram? ²⁹ Eme, bueituk, katem jáchin át éiya, jita enchim buänakëhui, éntok jita enchim jinakëhui. Katem kaa yúmasi emo éetua. ³⁰ Bueituk síme jü génte ím ániapo jíápsame, íkái símeta guojaase. Të eme huépülak Áchayek, jüneamta jita enchimmeu bëyëhui. ³¹ Juka Diosta reyta nésauritem bát jaria. Huanäi síme jü huate béja kía áapo élaka enchimmeu yebijnake.

Jum téhuekapo buéresi jita jípuhuame

(Mt. 6:19-21)

³² 'Katem májhue, eme ín kabaram. Eme ilikki, të jü enchim Átchay reytaka ä nésahuapo enchim ä mák péaka enchim ä mákka. ³³ Huaka enchim jípurëu nénkakem poloobem miika. Júnëlem bóosam kaa momoyeme emo yáarianake, éntok chë béj-rek téhuekapo ayukame kaa lülütemta, áman lak-ronta kara kibakepo, éntok téepärim kaa ä momoiyäpo. ³⁴ Bueituk jita enchim áttiata jípurëpo, huämi annake, jü enchim jíapsi.

Itote suayaka jíapsinake

³⁵ 'Katem koptel-la. Tülisem sánkotelataka, enchim lámparam táalataka aane. ³⁶ Huame sáyhuame bénasem emo jípure, bem teko jubiahua bétana nóttëu boobíchaíhuimta bénasi. Ä yepsak puertata ä poponak sep ä étaporianake. ³⁷ Al-leenakemme, huame sáyhuame, jü bem tekohua yepsaka kaa kócheme téako. Lütüriapone enchimmeu ínel jiaahua: Huä bem tekohua, áapöisu jita áu huikojtuaka, mesau am jóaka am äbojnake. ³⁸ Kía tukaa násuk huéy yepsak junne, éntok kía marikarapo yepsak junne, kaa kócheme tíakätek, huame sáyhuamet al-leehuari áme béchibotunake. ³⁹ Senu huémtachem suuhua: Jü yoreme jóapo nésahueme jüneätek ják horapo juka lak-ronta áma yebijnakeu, kaibu kónnake, éntok kaibu juka kári puertata étapona, áma ékbuanä béchíbo. ⁴⁰ Eme kéchem kaa kótche. Bueituk kaa ínel enchim éäposu, ínapo jü Yoremta Üusi yebijnake.

Jü jóapo sáyhuame kaitat jíápsékame

(Mt. 24:45-51)

⁴¹ Huanäi jü Peero ínel ä temajek:

— Señor, ¿jache íkái ejemplota ito béchíbo nooka, o símem béchíbo?

⁴² Jü Señor ínel ä yómmiak:

— Bueituk, ¿jábese júntuk hua móoroma nésauta joame éntok jitat jüneame, ä tekohua jume ä jóapo aneme béppa yechanähui, huam tua horapo am jíbuätuanakë béchíbo?

⁴³ Huä sáyhuame tua tüisi al-leenake, ä teko yepsako, huaka nésauta joaka téihuakame.

⁴⁴ Të lütüriapone ínel jiaahua, símeta ä áttia béppa ä mámpo ä yéchanake. ⁴⁵ Të huári sáyhuame ä tekohua kaa läuti yebij máchileka, jume tekipanualerom éntok jume jáamuchim jóapo sáyhuame béttesi ámemak huée táytekätek, éntok kía buáhuamta huíutia táytek, éntok vino jëyeka naamuk táyteko, ⁴⁶ huanäi jü ä tekohua yebijnake, hua taahuari kaa áachä boobit-huäubechi, éntok ják horapo jáni kaa ä jüneriahuäpo. Huanäi béttesi nokta át chúpanake, éntok jum kaa tühuata joammak ä näikianake.

⁴⁷ 'Huä sáyhuame jüneame jita ä tekohua huátiäu, éntok kaa ä sáyhuä páman anëtek, tüisi bépsunake. ⁴⁸ Të jü kaita täyaka kaa huéchiasi ayukame, két bépsunake, të kaa tua tüisi. Bueituk hua jábesu yún jita mákhuakame, yún jita áu huáatiana, éntok hua yún jita suayatuahuame, chë yún jita áu auna.

Jesús jume géntem emo näikimtetua

(Mt. 10:34-36)

⁴⁹ 'Ínapo táijta yáaseka ím ániau äbo kóm siika. ¿Jítasune huáatia? ¿Bueituk jamak béja béete! ⁵⁰ Senu batörihuat kaa báreka júnene batönake. ¿Tepane kaa al-leiya inochä chúpëu tájti! ⁵¹ ¿Jachem yánti anhuamta ím ániapo nee nüpakä bénasi éiya? Èe, tine enchimmeu jiaahua. Ál-la jume géntem chíbela emo näikimtehuamtane nüpa. ⁵² Èn ími naateka, huépü jóapo mamnika annake, kaa náu anisi éaka. Bájika jume guoyimmak kara jíapsinake, jume guoyika éntok, jume bájimmak két alë bénasi. ⁵³ Jü áchayhuari ä

uusimmak kara emo bínnake; hua usiari éntok, ä áтчay két alë bénasi. Huä áyehuari ä jámut asoamak kara emo bínnake; hua jámut asoari éntok, ä áyemak kétchi. Jü asuhuari ä jakaray két kara bíнна; hua jakarayria éntok, ä asu két alë bénasi.

Íkai tiempota, katem ä jüneria báare

(Mt. 16:1-4; Mr. 8:11-13)

⁵⁴ Jesús jü gentetau éntok két ínel jiaahuak:

—Jum täata áman huéché bétana, namuta yeu huéy, sepem ínel jiaunake: “Bäa äbo huéiye.” Éntok ínel yeu sisime. ⁵⁵ Sur bétana jekay éntokem ínel jiaunake: “Tátta báare.” Huanäi ínel yeu sisime. ⁵⁶ ¡Eme ára nókíchiram! Jüneäem jita huéenakeu jum téhuekapo, éntok jum buíapo. ¿Maasem íkai tiempota én ito át anéhui kaa ä jüneria?

Jábeta kókosi yáakáteko chúkulë ámak ejtejhua

(Mt. 5:25-26)

⁵⁷ ¿Jatchiaka eme kaa náu nokaka lütüriata emo yáaria? ⁵⁸ Jábetë yäurau enchi nátuak böochë bát ámak ejtejhua, ä tüte béchíbo, juka kaa enchim át yumähui, huam yäurata bíchäpo kaa enchi yeu ä tóijnakë béchíbo. Bueítuk júneltuk hua yäura policíata mámpo enchi yéchanake. Huäri policía éntok cárcelpo enchi páttianake. ⁵⁹ Enchine téjhua, huämire kaa yeu huéenake, kaa huaka síme tómita em áma huikiriähui em béjtuäu tájti.

13

Emóem jíapsi kúaktia, örem kókkonake

¹ Huámechi taahuarimmet huate Jesústau yájaka, áhuim ejtejhuaq jáchin juka Pilatota jume huate yoremem Galiléa buiärapo joomem ä súakähui, éntok jáchin juka bem ójbohuata animaalim ójbomak ä kuutiakähui, jum bem animaalim sússuaahuäpo. ² Huanäi Jesús ínel am yómmiak:

—¿Jachem ínel éiya, ímëi galileommeu kaa tühua ámeu siika, bem kaa tü yóremem béchíbo, síme galileom béppa? ³ Èe tine enchimmeu jiaahua. Eme júne kaa jíapsi kúaktek, kéchem símetaka áme bénasi kókkonake. ⁴ O, ¿huame dieciochotaka kókkokame, Siloéepo kári buëuru nat béppa jokame, ámet huéchékähui, eme huamei chë júne cúlpaq téiyey, jume huate yoremem Jerusalémpo jóakame béppa? ⁵ Èe tine enchimmeu jiaahua. Eme júne kaa jíapsi kúaktek, kéchem símetaka áme bénasi kókkonake.

Huä chuna óuguota kaa tatakamta ejemplo

⁶ Jesús huanäi íkai ejemplota ámeu yétchak:

—Senu yoreme chuna óuguota ä buíapo kéchalatukay. Huanäi áman sika takata át jariaka, kaita át téuhuak. ⁷ Huanäi hua yoremtau buíata suayamtau ínel jiaahuak: “¡Juyu! Báij huásuktia pone nat chätuka äbo yeyepsa, í óuguou, jume takam jariaka. Tëne jauhuey júne kaita át téuhuak. Akë ä chúktia. ¿Jáchisen kía béja buíata jínëulatunake?” ⁸ Të hua buíata suayame ínel ä yómmiak: “Señor, Akë ä tójja, íari huásuktiriat junne. Buíatane ä buálkoteria báare, éntokne ä tü tátabnakemta áu óre báare. ⁹ Takak júne türinake, kaa ä takak éntoke ä chúktianake.”

Jesús jimyore táapo juka jámutta müläita rútkiak

¹⁰ Sábalo jimyore táapo am majtiay jü Jesús jum tiöpopo. ¹¹ Senu jámut áma aaney, lemoonio kókoata jípureka dieciocho huásuktia po; ókola chäka jíba hueramay. Kaachin ayuka áu rútkia máchiakay. ¹² Jü Jesús éntok ä bíchaka, áu ä rúkti sáuhuek. Huanäi ínel áu jiaahua:

—Empo jámmut, em kókoa bétanë búttiaritaka taahua.

¹³ Huanäi áa béppa mámték. Huämi horapo hua jámut rútkitek. Huanäi Diosta úttíl táytek. ¹⁴ Të jü tiöpopo tua nésahueme, Jesústa sábalapo ä tütek tíaka, jume símemmeu ínel jiaahua:

—Búsan taahuarim aayuk, ámet tekipanoä béchíbo. Huamechi taahuarimmechem äbo kaate. Huanäem emo jíttotebo, të kaa jimyore táapo.

¹⁵ Huanäi jü Señor ínel ä yómmiak:

—¿Empo ára nókichira! ¿Eme jábe júne jachem kaa enchim bues o buruta butbúttia jimyore táapo, báam ä jítua béchibo? ¹⁶ Íkai jámutta, két Abrahamtat yeu simlamta Satanásta súmalatukaíhui jum dieciocho huásuktiapo, ¿jachu kara búttiatui jáni ï kökoata bétana, jum jimyore táapo?

¹⁷ Juka Jesústa íneli jíak, síme huame áu omteme titihuek. Të hua síme génte al-leiyay, huaka Jesústa buéresi ä joäu bíchaka.

Jü mostaaza báchia ejemplo

(Mt. 13:31-32; Mr. 4:30-32)

¹⁸ Huanäi Jesús ínel jiaahua:

—¿Íta bénasa, jü Diosta reytaka ä néshuepo? ¿Éntok jita bénasite ä bínnake? ¹⁹ Jü mostaaza báchiata senu yoremta ä buíapo echakä bénasi maachi. Yötuka béja júya bueürusi ayka, jume huikichim jikat rejteme ä mésékiriammechi tosatek.

Jü levaduurata ejemplo

(Mt. 13:33)

²⁰ Ínel két ámeu jiaahua jü Jesús:

—¿Íta bénasite ä bínnake jáni, juka Diosta reytaka ä néshuepo? ²¹ Juka levaduurata senu jámut senu quintal hariinammak náu kuutiakä bénasi maachi, juka síme hariinata buaatiata huénnakë béchibo.

Jü puerta náulay

(Mt. 7:13-14, 21-23)

²² Jesús pueblommechi éntok ranchomet huéiyey, am majtiasimeka, buere joära Jerusaléniu bíchaa, éntok laulauti ansimey. ²³ Senu éntok ínel ä temajek:

—Señor, ¿katim jaiki jume jínëurim?

Áapo éntok ínel jiaahua:

²⁴ —Úttiatem yáuhua jum puerta ilikkani páman kimu béchibo, bueítuk ínel enchim-meune jiaahua, juebénakam áman kimu bánake, tem kaa áma yúmanake. ²⁵ Chúkula juka jóakamta yejteka juka puertata ä páttiak, eme päku tahualame juka puertata ponaka ínel jiaunake: “Señor, Señor, Akë ä étapo.” Të áapo ínel enchim yómmianake: “Kanne jüneiya jákunem joome jáni, éntokne kaa enchim täya.” ²⁶ Huanärem ínel jiau táytinake: “Émomakte jibuála, éntokte émomak jila, éntok empo itom majtiala huam itom plázapo.” ²⁷ Të áapo ínel enchim yómmianake: “Béjane enchim téjhuak, kanne jüneiya jákun enchim jometukáhui, éntokne kaa enchim täya. ¡Mékkem kaate, eme kaa türik jiba joame!” ²⁸ Ámaní béja huéenake jü buanhuame éntok támim kumhuame, juka Abrahamta bíchaka, Isaacta, Jacobta, éntok síme huame profetam Diosta bétana nokame jum Diosta reytaka ä néshuepo aneme. Eme éntok päku yeu tahuanake. ²⁹ Bueítuk génte yáijnake täata yeu huë bétana, täata áman huéchë bétana, norte bétana, éntok sur bétana jum mesau jote báreka jum Diosta reytaka ä néshuepo. ³⁰ Huanäi huate jume amáu kateme bát kannake. Huate bát kateme éntok amáu kannake.

Jesús jü Jereusalénta béchibo buaana

(Mt. 23:37-39)

³¹ Huäri taahuarit huate pariseerom yájaka ínel áu jiaahua:

—Ímë yeu huéiyey, bueítuk jü rey Herodes enchi mēbáare.

³² Të áapo ínel am yómmiak:

—Ámanem sájaka ínel áu jiaahua jü kaa tihueratahui: “Éni éntok yokone jume lemooniom yorem jíápsipo yeu bébnake, éntokne jume kökoreme tútenake. Huanäine báij taahuarim huéy ín tékil chúpanake.” ³³ Júnentaka junne, éni éntok yoko, éntok machuko jíbane huéepo yúmala ín böo huériaka, bueítuk kaa áma huétche, juka profetata Jerusalémpo päku ä muknakéhui.

³⁴ 'Jerusalén pueblo, Jerusalén pueblo, émpë jume profeetam Diosta bétana nokame sússuame, éntoke tétammea am mamaasula jume émou bíttuarim! Jaikisusune kaa émou jiop-la em usim náu tóij báreka jáchin juka tótorita ä masam bétuk ä asölam náu ä totojä bénasi, enchimne náu tóij bábarek, të katem báarek. ³⁵ Áachem suuhua, eme, bueituk enchim jóa silasoola tahuanake, éntokne enchim téjhua, katem júchi nee bínnake, júnak taahuata yúmak júbua, ínel enchim ino bétana jiaunakëhui: “¡Tüisi mabettunake jü Señorta téhuampo äbo huéeme!”

14

Jü Jesús juka yoremta takahuapo bäa bóosam jípuremta tütek

¹ Senu huéeme yeu siika, jum jimyore táapo. Jesús senu pariseero nésahuemta jóau ä jibuäsek. Huate pariseerom ä jojottuay. ² Huämi két senu yoreme aaney, ä bíchäpo kökoreka, ä takahuapo bäa bóosam jípureka. ³ Huanäi jü Jesús jume leyta am mamajtiammedu éntok jume pariserommeu nookak, ínel jíakari:

—¿Jachu áma huéche jáni jimyore táapo senuk tüte béchibo?

⁴ Huanäi bempo kaa jíalek. Huanäi áapo, juka kökoremta nüka, ä tütek. Huanäi ä simtuak. ⁵ Jume pariserommeu ínel jiaahuak:

—¿Jábetaka junne, enchim násuku, juka ä buruhua o buesta posopo kóm huétchek, kaa láuti yeu ä huíknake jáni? Éläposu jimyore taahuari.

⁶ Huanärim kaachin ä yómmia máchika taahuak.

Jume bóodau núnurim

⁷ Jü Jesús jume néjunrim bíchaka jáchin huame bankom chë nésahueme béchibo náikiarim yeu púay, íkai ejemplota ámeu yétchak, ínel jíakari:

⁸ —Empo bóodau núnutuko, katë banko bát jokammet yeyejte, bueituk jamak senu yoreme emo béppa chë yörihuame áma yebijnake. ⁹ Huanäi áma ä yepsako jü enchim náhuichim néjúnekame ínel émou jiaunake: “Íkæ júkai bankota mákka.” Huanäre titihueka mékka amáu yejtenake. ¹⁰ Ál-lë néjunhuak, áman amáu yejte, huaka enchi néjúnekamta yepsak ínel émou jiaunakë béchibo: “Empo ín amigo, äbe huéeka jume banko yeu púarim náikiarimmet yeesa.” Huanäre ä mabetnake, hua chë em yörihuähui, huame mesau émomak jokame bíchäpo. ¹¹ Bueituk hua chë áu buérialeme kóm tahuanake, hua bétuk áu jípureme éntok tóboktiatunake.

¹² Inen két áu jiaahua hua ä jibuä núnukamtahui:

—Senukë jibuä núnukätek, katë em amiigom, em saayim, em huahuayim, em veciino rikom náu núnnu, bueituk bempo két enchi jibuä núnunake. Huanäre ä béjtuatunake.

¹³ Ál-lë äboj bárëteko buähumta yáaka, póobeme náu núnnu, éntok jume mám lolöim, guók lolöim, éntok jume liliptim. ¹⁴ Huanäre tüisi tahuanake, bueituk bempo kara enchi béjtua. Tërë huame kókkolam tühuata jájamlame jíabite taahuarit ä mabetnake, juka béjtuahumta.

Jü kuptey buere jibuähuame ejemplo

(Mt. 22:1-10)

¹⁵ Senu mesau áamak kátekame íkai jíkkajaka, ínel áu jiaahuak:

—Tühuata jájammake jü Diosta reytaka ä nésahuemo páanim buákame.

¹⁶ Huanäi jü Jesús ínel áu jiaahuak:

—Senu yoreme kúptey buähumta yún yáuhuak. Huanäi juebenam áman núnnuk.

¹⁷ Huanäi kúptey jibuä éehuay horata yúmak, hua ä sáulerommak ínel nokta ámeu bíttuak, huame néjunrimmehui: “Binen kaate, bueituk síme béja chúpila.” ¹⁸ Të simetaka kaa áma emo yumä tía táytek. Huä bát téjhuaahuakame ínel jiaahuak: “Júbua jíbane haciendata jínuk. Én éntokne áman ä bítt báare. Nechë át jiokore, kaa ín áman yumä béchibo.” ¹⁹ Senu éntok ínel jiaahua: “Júbua jíbane mamni yúnta buéesim jínuk. Én éntokne áman am júneria báare jáchin machisim ára jíhuike jáni. Nechë át jiokore, kaa ín

áma yumä béchibo.”²⁰ Senu éntok ínel jiaahua: “Jübua jíbane juubek; kíalikune kaa áma yuuma.”²¹ Jü sáyhuame nótteka, íkái símeta ä téjhuak, juka ä tekohua. Huanäi öomtek, jü jóapo áchayhuari; jü ä saulerotau ínel jiaahuak: “Läutë huéiye jume pláazammechi éntok jume pueblo böommechi. Jume poloobemem äbo nüpa, jume lolöim éntok jume lilipitim.”²² Huanäi jü sáyhuame ínel jiaahua: “Señor, em nésahuekäpo ámannä yáhuak, éntok ketune áma aayuk, ják bem jotenakëhui.”²³ Jü ä tekohua béja ínel áu jiaahua jü sáyhuamtahui: “Böommechi éntok ranchommechë huéiye. Úttiapë áman am kiima, éläpo tápunnake jü ín káari.²⁴ Bueítukne enchimmeu ínel jiaahua, kía jábe júne ín bát núnukäu kaa ä buánake, juka buáhuamta ín yáatebokähui.”

Béttesi maachi, Cristota guojaa béchibo

(Mt. 10:37-38)

²⁵ Túisi yún juebena génte Jesústamak kaatey. Huanäi kúakteka ínel ámeu jiaahuak:

²⁶ —Kía jábe júne ino sáu huée bárëtek, ä áтчay kaa tójaka, ä áyehua, ä jubiahua, ä úusim, ä saayim, ä huáyihuam, kíal ä jíapsihua junne, kaibu ín eá páman huéeka ín disciipulotunake.²⁷ Éntok jü ino béchibo jikot áu huemakemta kaa huatiatek püaktiaka ino sáu sikame, kara ín disciipulopo náikiatu.²⁸ Jachu eme jábe júne juka kári túisi buëuruta yáa bárëtek kaa huam yejteka báchä júneria báanake, ¿jaiki tómita áma kimunakëhui, éntok jaikik ä jípurëu ái ä chúpanakëhui?²⁹ Jáchinaik junne, chúkula kári nahuata chúpasuko, juka huatek kara ä chúpanake. Huanäi síme jume ä bíchame ä junneria táytinake,³⁰ ínel jíakari: “Í yoreme káate táytek; én éntok kara ä chúpaka taahuak.”³¹ O jábe reysu, tábui reytamak nássuaseka yeu sikátek, ¿kaa huam yejteka báchä júneria báanake? ¿Jachu guojmamni mil sontarommak ä kobanake jáni, huaka veinte mil sontarom jípuremta?³² Kaa áma yumáteko, juka senuk ketune mékka ä aneyo, nokta áu bíttuanake kaa áamak nássua rókaka.³³ Bueítuk jábe junne eme kaa juka símeta ä jípurëu kaa tójáteko, kara ín disciipulopo náikiatu.

Jü ona juka chökorata tärük kaa türinake

(Mt. 5:13; Mr. 9:50)

³⁴ Jü ona türi; tē juka chökorata ä tärük, ¿jítaisu júchi chökosi ayunake?³⁵ Buáta béchibo júne kaa türi, éntok kía huate jítamak náu kuutiahuak junne, kía guötiana ál-la. Jü jíkkaij béchibo nákakame jikkaijnake.

15

Ili kabara tärurita ejemplo

(Mt. 18:10-14)

¹ Síme huame yäura tómita náu tóij-leerom éntok jume juëna yóremem Jesústau rúktey, ä nok jíkkaij báreka.² Jume pariseerom éntok leyta am mamajtíame áa bétana nokaka ä kítëbuay, ínel jíaka:

—Í yoreme jume juëna yórememmak au türe, éntok ámemak jíbuä.

³ Jesús íkái ejemplota ámeu yéтчak, ínel jíaka:

⁴ —¿Jábe yoremesu enchim násuk, cienim kabaraka, huépülaik áma täruka, kaa jume noventa áma bátanim mékka see päriapo tö sika juka ä täruri jariuseka simnake ä tíäu tájti?⁵ Huanäi ä tíaka, túisi al-leaka jöot ä püaktianake.⁶ Huanäi ä jóau yepsaka, ä amiigohuam éntok áa chíkola jóakame núnuka, ínel ámeu jiaunake: “Ínomakem al-leiya, juka kabara ín täruri ín téakä béchibo.”⁷ Enchimmeune én ínel jiaunake, junëli két chë júne al-leehuame ayunake jum téhuekahui, huépu juëna yóremta jíapsi kúaktek, huate noventa áma bátani tü yóremem kaa jíapsi kúaktihamta ámeu bëyeme béppa.

Jü ejemplo tómi tärurita bétana

⁸ 'O kétéchi, ¿jábe jámutsu guojmamni taahuari tékil tómita jípureka, huépu tékil taahuarita tärükátek, kaa juka machiriata táaka, jíchikeka át jíápseka ä jariunake ä téäu tájti?⁹ Ä téakátek, ä amiigohuam éntok áa chíkola jóakame núnuka, ínel ámeu

jiaunake: “Ínomakem al-leiya, juka tómita ín táruri ín téakä béchibo.” ¹⁰ Júnëli kétéchi tine enchimneu jiaahua, al-leehuame ayunake jume Diosta ángelesim násuku, huéplu juëna yóremta jíapsi kúakteko.

Jü ejemplo jübua yótumta ä jóapo yeu sikamta

¹¹ Két ínel jiaahuak:

—Senu yoreme guoyim üusekay, ¹² huanäi jü chë kaa yöhue ä áchaybeu ínel jiaahuak: “In átchay, síme juka herenciata ín áttia, nechë ä mákka.” Huanäi símeta bem áttiahuaamta ámet näikimtek. ¹³ Chúkula kaa jaiki taahuarim huéy, jü ä üusihua chë kaa yöhue símeta huaka ä jípurëu náu tójaka siika, mékka buiärau bíchaa. Ámani béja juka tómita kía guótiak, kaa tühuata joaka. ¹⁴ Të béja símeta ä tejalsuk, buere tébaa siika, huämi buiärapo. Huanäi tébäuri táytek. ¹⁵ Huanäi senu yoremtau huämi buiärapo jometau rúktek. Huäri ä buíammeu ä jaasek, kohuim ä suaya sáhueka. ¹⁶ Huanäi béja jume kohuim buä bëteri kóm huáttemta júne buä péaka am bitchay, të kaabe ä mimikay. ¹⁷ Huanäi béja áu temai táytek, éntok ínel ée táytek: “¡Juebena tekipanualerom ín átchay jóapo yún buähuaamta jípure! ¡Ínapo éntok ímí tébäi muuke! ¹⁸ Kíktekane ín áchaybeu huéé báare. Huanäine ínel áu jiaunake: In átchay, kanne tüisi tahuala Diosta bíchäpo éntok em bíchäpo junne; ¹⁹ béjane kaa em üusi ti júne ino téhuaapo yúmala; kía huate em tekipanualerom bénasë nee bitcha.” ²⁰ Huanäi kíkteka, ä áchaybeu bíchaa siika.

’Huanäi jü ä átchay, ketune mékka ä huéysu, ä téuhuak. Huanäi tüisi ä jiokoleka ä bitchak. Huanäi búiteka ä nankirika siika. Ä íbaktiak, éntok ä besiitok. ²¹ Huanäi hua ä üusihua ínel áu jiaahuak: “In átchay, Diosta bíchäpone kaa tühuata yáala, éntok em bíchäpo. Béjane kaa em üusi ti júne ino téhuaapo yúmala.” ²² Të jü ä áchayhua jume ä sáyhuammeu ínel jiaahuak: “Sánkotem chë áma türik yeu huíkeka ä sánkotua, éntokem mámpo aniota át yétcha, éntokem ä bochatua. ²³ Huaka beceerota chë áhuikem yeu tójaka ä mëa. Jibuänakete, ¡éntokte al-leerimmea buere pajkonake! ²⁴ Bueítuk íri ín üusi mukilata bénasi näikiahua; én éntok jíabitela. Tärutukay; të béja téuri.” Huanärim al-leerimmak äboj táytek.

²⁵ ’Jü ä kësam üusi áman jákun huasau aaney. Huanäi ä yepsayo, ä jóau kaa mékka ä huéyo, juka jiponhuamta éntok juka yíhuamta jíkkajak. ²⁶ Huanäi senuk áma sáyhuamta temajek jita áma huéhui. ²⁷ Áapo ínel áu jiaahuak: “Jü em saila yepsak. Huanäi jü em átchay beceero áhuik mëak, al-leaka türik yúmalata yepsakä béchibo.” ²⁸ Të hua usiari chë yöhue öomtek. Huanäi éntok kaa áman kibak báarey. Ä áchayhua yeu sika jiokot áu jiaahuak, áman ä kibak sáhueka. ²⁹ Áapo éntok ä áchaybeu ínel jiaahuak: “Empo júneiya jaiki huásuktiapone enchi aniala, em nésau joaka, të jauhuey júne kaa chiva asölaata júne nee mik-la ín amiigom ín äbojnakë béchibo. ³⁰ Të íkä em üusi jume jáamuchim kaa titihueme büru yorememmak rejteme, huaka em tómita ámet tejalek. Én éntok ä yepsako, juka beceero áhuiriahuaamta júne mëtebok, áa béchibo.” ³¹ Huanäi jü ä áchayhua ínel áu jiaahuak: “In üusi, empo jíba ínomak aane, éntok símeta huaka ín áttia, empo ä áttiak. ³² Të ëni tua türi al-leerimmea pajko béchibo, bueítuk jü em saila mukpotä näikialatukay, të júchi jíabitek. Täruritukay, të béja téuri.”

16

Jü móoroma kaa tüisi tahuakamta ejemplo

¹ Jesús ä discípuulommeu két ínel jiaahua:

—Senu yoreme rikotaka móoromata jípurey. Huanäi ejtejhuariahuaak íkäi móoromata huaka ä áttiahua kía ä guótiä bétana. ² Huanäi hua ä tekohua ä núnuka ínel áu jiaahua: “¡Jítasu íri emo bétana ín jíkkajähui? Jume jíösiam cuentam áma em jípurëu inou tójja, bueítukë béja kaa móoromatunake.” ³ Huanäi hua móoroma büruk ée táytek: “¡Jáchisune annake jáni ëni ín teko béja tékilta nee úhuak? Kanne úttiak jíbuejeka buíata ín tekipanuanakë béchibo, éntokne tiihue júne ín nétannakë béchibo. ⁴ Béjane júneiya jita ín yáanakëhui, huatem bem jóapo nee bem mabetnakë béchibo, béja kaa

nee móoromatuko.”⁵ Huanäi jume ä tekohua huikiriame hueuhuëpulaim núnnuk. Jü bát huémtau ínel jiaahua: “¿Jaikiksë ä huikiriiya juka ín teeko?”⁶ Áapo éntok ínel áu jiaahua: “Cien barril aceiteta.” Huanäi ínel áu jiaahua: “Ímí jíösiapo jïojteri jü em ä huikiriähui. Läutë yejteka, cincuenta barrilim jíba áma jïojte.”⁷ Chúkula júchi senuk temajek: “Émposu, ¿jaikiksë ä huikiriiya?” Áapo éntok: “Cien sako tirijkom ti au jiaahua.” Huanäi ínel áu jiaahua: “Ímí jíösiapo jïojteri jü em ä huikiriähui. Läutë yejteka, ochenta sakom jíba áma jïojte.”⁸ Huanäi hua ä tekohua juka móoroma kaa tüisi huémta úttileka taahuak, ä kóba súakä béchibo. Jume géntem én kat-riame tüisim kóba súhuak, jume Diosta úsusim machiriata jípureme béppa.

⁹ ’Éntokne két ínel jiaahua: Ím ániapem kaa tü tómita huämëm am kooba, jume amiigom. Huanäi béja íkái símeta lütek, ámanëm mabetna, enchim yü jíapsinakepo.

¹⁰ ’Huä kaa jaikik jita jípureka júne tüisi áu huériame, kía juebenak jita jípureka júne tüisi áu huérianake; éntok hua kaa jaikik jita jípureka júne kaa tüisi áu huériame, két juebenak jita jípureka júne kaa tüisi áu huérianake.¹¹ Bueítuk kaa tü rikoapo kaa tüisi enchim ayuk, ¿jábesu juka tua tü rikorata enchim mámpo yéchanake jáni? ¹² Huaka kaa enchim áttia kaa enchim suayako, ¿jábesu huaka tua enchim áttia enchim mák báanakejáni?

¹³ ’Jü senu sáyhuame kara guoy tekommeu tekipanua; bueítuk huépülaik omtianake; juka senuk éntok náknake. Juka huépülaik chë érianake; juka senuk éntok, kaitäpo ä bínnake. Karem Diosta nésau johua, éntok tómit jíba éaka jíapsa.

¹⁴ Símeta íkám jíkkajay jume pariseerom, bueítukim tüisi tómit jíapsekay. Huanärim ä junneriay.¹⁵ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Eme ínel jume emo tü yóremem tíame jum genteta bíchäpo, të Dios enchim jíapsi júneria; bueítuk jume yoremem chë ériäu, Diosta bíchäpo jaiti maachi.

Diosta reytaka nésahueui

¹⁶ ’Moiséjta ley éntok jume profeetam Juan Bautistatau tájti jíba siika. Huanäi naateka jü tü noki Diosta reytaka ä nésahue bétana huéeme nokhua. Büruka éntok úttiata johua, áman kimu báreka.

¹⁷ ’Chë kaa obiachi téhuekata éntok juka buíata lütinakëhui, huaka huépul léetrata leyto huémta kaa chúpanakeu béppa.

Jesús emo jubeka guötiahumta bétana nooka

(Mt. 19:1-12; Mr. 10:1-12)

¹⁸ ’Sime jábe ä jubiahua jímmaakame, éntok júchi täbuik jubekäteko, Diosta bíchäpo kaa tüisi tahuala. Éntok jü jámut jímmaarita nükame junne, két Diosta bíchäpo kaa tüisi tahuala.

Jü riiko éntok jü Láazaro

¹⁹ ’Senu yoreme riko aaney, tüisi finok sásankoka éntok béj-remta, éntok chíkti táapo buéresi ujjorisi äbojteboka.²⁰ Senu két aaney netaneka jíapsay, Láazaro ti téhuaaka, huakäi puertapo au huiksisimey símet takahuat sähuaaka.²¹ Rikota mesapo kóm huáttemta júne buä péiyay jobobáreka. Chüüm júne béja áu sájaka, jume sähuaam ä tetëbuariay.²² Jauhueka muukuk, jü netanëra. Huanäi jume ángelesim ä núk sájjak, áman Abrahamta anëhui. Jü riko éntok két muukuk; huanäi mäahuak.²³ Áman táijpo jikot éaka, jikau remtek. Huanäi béja mékka jákun juka Abrahamta bitchak, Láazarota éntok áamak kátekamta.²⁴ Huanäi chaayeka ínel jiaahua: “¿In átchay Abraham, nechë jikolë! Jukë Láazarota ä suntu púnta báapo kómoniaka nee äbo nínta síparia sähue. Bueítukne tüisi jikot éiya ímí béetëpo aneka.”²⁵ Të jü Abraham ínel áu jiaahua: “Üusi, áahuë huáate, empo síme tühuata jípurey áman buápo jíapsaka, jü Láazaro éntok jikot máchiraata bitchak. Én éntok, áapo juka tühuata mabet-la, empo éntok juka jikot máchiraata.²⁶ Éntok két senu huéeme áma aayuk: Siba tüisi mékka kömitaka áma óorek enchim éntok ito násuku. Júnëli béja jume ímí áman bíchaa enchimmeu kat

báareme, kara áman kaate. Huannäbotana bina bíchaa júnem kara äbo kaate.”²⁷ Huanäi ínel áu jiaahua: “Emoune nok buaana, ín áтчay Abraham, jukë Láazarota ín áтчay jóau jaase,²⁸ bueítukne mamnim sailak. Áman íkái ámeu noknake, kaa ímin jiokot machikun am téunakë béchíbo.”²⁹ Huanäi Abraham ínel áu jiaahua: “Moiséjta éntok jume profeetamim jípure; ¡huamerim jikkaijnake!”³⁰ Huanäi áapo ínel jiaahua: “Èe, ín áтчay Abraham, të senuk jume kókkolam bétana ámeu yepsakim jíapsi kúaktinake.”³¹ Të Abraham ínel áu jiaahua: “Juka Moiséjta éntok jume profeetam kaa am nok jíkkaij bárëtek, kéchim huaka kókkolam násuk jíabitekamta bíchak júnem kaibum emo jíapsi kúaktianake.”

17

Jioptuahuamta bétana jiojteri

(Mt. 18:6-7, 21-22; Mr. 9:42)

¹ Jesús jume ä discípulommeu ínel jiaahua:

—Jíba ayunake huaka genteta jioptuaka kaa türiu bíchaa ä núnume. ¡Të jiokochia hua yoremta béchíbo jábeta jioptuame! ² Chë tüisi áu huée éiyey, juka téta át tutujhuamta kutánaapo át súmahuaka bahuéu kóm jímmaahuako, të kaa am jioptua éiyey ímëi ili uusim. ³ ¡Emem emo suaya!

’Juka em saila kaa tüisi émomak tahuak kuttilasë áu nooka; áu ä jíapsi kúaktek éntok, Akë ä jiokore. ⁴ Senu táapo guoy búsanisi kaa tüisi émomak ä tahuako, guoy búsanisi émou ä nótteko: “Kanne júchá yáanake tä jíay”, Akë ä jiokore.

Huaka jita súalhuamta jáchin machisi úttiakähui

⁵ Jume apóstolim Señortau ínel jiaahua:

—Diosta súalhuamtë itot büruria.

⁶ Huanäi jü Señor ínel jiaahua:

—Tua lútüriapem Dios ehuaamta súalëtek, kía mostaaza báchiata beletchisi junne, arem ínel jiäu éiyey jü júya sicómoro téamtahui: “Emoë póponaka bahuépo emo këtcha”, huanäi jü júya enchim nésahuépo áman ayu éiyey.

Sáyhuamta yä éähui

⁷ ’Jábesu eme, senu enchim sáhuemta möitemta o chë animaalim suayamta, huasa bétana ä yepsayo, ¿sep ínel áu jiaunake: “Binë huéiye, mesahuë yejte”? ⁸ Èe, ál-la ínel áu jiaunake: “Buähuaamtë yáuhua, täbui sánkompë kóbate. Huanärë nee miika. Nee jíbuaásuko éntok nee jita jisuko, béjë jíbua, éntoke jita jëye.” ⁹ ¿Jachu ä Dios buánianake, huaka ä sáhuëhui ä nésahui ä yák tíaka? Jíba tua èe. ¹⁰ Júnëli két eme síme juka Diosta nésahui enchim át sáyhuä chúpak, ínëlem jiaunake: “Ítapo nésauta joame kaita béchíbo türi; itom át sáyhuäu jíbate yáuhuak.”

Guoj mamni leprosom

¹¹ Jü Jesús jum buere joära Jerusaléniu bíchaa huéeka, jü Samaria éntok Galiléa buíarata náu násuk áman siika. ¹² Senu pueblou yebisiseka ä huéiyo, guojmamni yoremem sáhua leprä téamta kökoaka ä nankirika yeu sájjak. Huanärim ili mékka jápteka, ¹³ kusisi chayekam ínel jiaahua:

—¡Jesús, Maestro, itomë jiokore!

¹⁴ Áapo éntok am bíchaka ínel ámeu jiaahua:

—Ámanem tiöpopo tékiakammeu kaate.

Huanärim katekasu türiak. ¹⁵ Huanäi huépülaka áu bíchaka éntok áu türi jünériaka, tüisi kusisi chayeka éntok Diosta úttileka áu nóttek. ¹⁶ Jesústau tónommia kíkteka, ä pújba buíau kóm yúmariak, ä Dios buaniaka. Í yoreme éntok huam Samariapo jometukay.

¹⁷ Huanäi Jesús ínel jiaahua:

—¿Jachum kaa guojmamniakay jume türiakame? ¿Jáksum aane, jume huate bítan yoremem türiakame? ¹⁸ ¿Jachu iri huépülaika kaa itom pueblopo jomesu nóttek, Diosta baysahueka?

¹⁹ Huanäi ínel áu jiaahua:

—Diosta em súalëu enchi jínëuk. Yejteke siime. Tüiriläe.

Jächin juka Diosta reytaka nésahuëhui itou yebijnakëhui

(Mt. 24:23-28, 36-41)

²⁰ Jume pariseerom juka Jesústa temajek, jauhuey juka Diosta reytaka ä nésahueu yebijnake bétana. Huanäi áapo ínel ámeu jiaahua:

—Juka Diosta reytaka ä nésahueu yepsay kaachinte itom pusimmea ä bínnake. ²¹ Kaabe ínel jiauna: “Ími aane”, o “Jümü aane”; bueituk jü Diosta reytaka ä nésahuepo én ími enchim násuk aane.

²² Huanäi jume ä discípulommeu ínel jiaahua:

—Të tiempo yúmanake ínapo Yoremta Üusi kía huépül taahuata júne enchim bít peenakëhui, të katem ä bínnake. ²³ Huanäi ínëlim enchimmeu jiaunake: “Ím aane”, o “Áman aane.” Të katem áman sásaka, éntok katem áme sáú rejte. ²⁴ Bueituk juka yúku béroktita téhueka bétana sejchúkti ániata nahuau tájti ä machiriakäpo Bénasi, junéline bíttunake ínapo jü Yoremta Üusi taahuarita yepsayo. ²⁵ Të úttia ketune juebena jiokot máchiraata ín bínnakëhui, éntok huaka génte én huémta nee omoutenakëhui. ²⁶ Noéta taahuarimpo Bénasi, ánëli két huéenake, jü Yoremta Üusi yepsayo. ²⁷ Jíbuáhuay, éntok vino jíhuay, emo jubiahuay éntok emo kunahuay, Noéta arcau kibakeu tájti. Huanäi béja yepsak, jü buere bánia diluuvio. Huanäi símetaka kókkok. ²⁸ Ánëli két siika, jume Lotta taahuarimmet: jíbuáhuay, jita jíhuay, jita jínnuhuay, jita nénkihuay, éntok ethuay, éntok káatehuay; ²⁹ të juka Lotta jum Sodoomapo yeu ä sik jíbba, táji yúkkuk, éntok azufre téhueka bétana. Huanäi símetaka kókkok. ³⁰ Júnëli huéenake júnakoy táapo Yoremta Üusi yepsayo.

³¹ Huári taahuarit hua jábe kárit jikat aneme, éntok juka áttiahuata káapo jípurëtek, katem kóm sika áman kibakeka ä nü báanake; senu éntok áman huajpo anëtek, kaa ä jóau nótti báanake. ³² Huä Lotta jubiabeu yeu sikamtahuem huáate. ³³ Síme jume ä jíapsi jínëu báareme ä tárunake. Éntok síme jume ä tárukame ä jínëunake.

³⁴ ’Enne enchimmeu ínel jiaahua, huári tukaariachi guoyikam jípetampo náu tönake. Huépülaka núk sákana; senu éntok áma tö sákana. ³⁵ Guoy jáamuchim nanahuit jábueka tujnake. Huépülaka núk sákana; senu éntok áma tö sákana. ³⁶ Guoy yoremem huajpo annake; huépülaka núk sákana; senu éntok áma tö sákana.

³⁷ Huanärim ä yómmiaka, ínel áu jiaahua:

—¿Jáksu huéenake jáni iri, Señor?

Huanäi áapo am yómmiak:

—Jum mukirata bökäpo, huämirim náu yáijnake, jume tekuem.

18

Jámut jókoptulame éntok jü juez kaa lütüriata joame

¹ Jesús senu ejemplota ámeu yétchak, jíba Diostau buanhuamta itou bëyë bétana, kaa kóm éaka, ² ínel jíakari:

—Senu pueblopo yäut aaney, Diosta kaa májhueka éntok yoremem kaa yöreka. ³ Huämi pueblopo két aaney, senu jámut jókoptulataka, élaka hua jueztau yeyepsaka, lütüriata áu yáaria íaaka jü áamak nok peleytamtamaki. ⁴ Jü juez éntok kaa báarey; juebena taahuarim béja huéiyey. Të chükula béja ä jíápsipo ínel jiaahua: “Éläposune kaa Dios huáate, éntokne kaa jábe yoremta yöre, ⁵ të i jámut jókoptula múksi jíba nee bitcha. Júnel béchibone ä anianake, jamak koloptune nee öomtituanake.”

⁶ Huanäi ínel jiaahua jü Señor:

—Akem ä nok jikkaja, juka juezta námakak jiápsekamta. ⁷ ¿Jachu jü Dios kara lütüriata am yáaria jäni jume ä eriähuim, jume taahuapo éntok tukaarit naa búrujti áu buaname? ¿Jachu tebe tiempota simsuko, béja am nok mabetnake jäni? ⁸ Enchimmeune inel jiaahua läuti lütüriata am yáarianake. Të juka Yoremta Üusi yepsak, ¿jachu ketune ayunake jäni jü Dios eehuame ímí buíapo?

Pariserom éntok tómita náu tóijleero

⁹ Jesús täbui ejemplota ámeu yétchak, jume huate emo tü yóremem tíaka, huatem éntok kaa tüisi bíchammehui. Ínel ámeu jiaka:

¹⁰ —Guoy yoremem tiöpou kímmuk, Diostau buanboka. Senu pariserotukay, senu éntok yäura tómita náu tóij-lerotukay. ¹¹ Jü pariseero huéeka ínel ä jiápsipo Diostau buaanay: “Dios, enchine baysauhue bueítukne kaa jume huate yoremem bénna; ékbualerom, éntok kaa lütüriata boojoriame. Kanne kía ják jáamuchim jípure, éntok í yäura tómita náu tóij-lerota bénasi júnene kaa ántuari. ¹² Semanapone guosa ayuuna, éntok síme ín kobäune diezmo.” ¹³ Të jü yäura tómita náu tóij-leero éntok, mékka tónommia huéeka, jikau júne kaa remti báarey. Táhuít jíba áu chónaka, ínel jiaahuay: “Dios, nechë jiokore, nee kaa tü yóremtukä béchibo.” ¹⁴ Ínapo ínel jiaahua íri ä jóau kóm siika béja jikoritaka, të jü pariseero ëe. Bueítuk hua áu buérialeme kóm tahuariana; hua áu kóm tahuariame éntok tóboktiana.

Jesús ili usimmet tü nokta chuppak

(Mt. 19:13-15; Mr. 10:13-16)

¹⁵ Jume ili usim áu nüpahuak, ámecham mámte íaaka. Jume discíipulom, júkai bíchaka, ámehuim öomtek, jume áu am nüpakammehui. ¹⁶ Të Jesús am núnuka ínel ámeu jiaahua, ä discíipulommehui:

—Akem am tójja, éläpo jume ili usim inou kannake, éntokem katem jukaram tak-tiria; bueítuk juka Diosta reytaka ä nésahuepo júmëi bénasi emo nüyeme ä áttiak. ¹⁷ Lütüriapone ínel enchimmeu jiaahua, hua kaa ili usita bénasi éaka Diosta reytaka ä nésahueu mabetakame, kaibu Diosta reytaka nésahuepo annake.

Jü jübua yótume riiko

(Mt. 19:16-30; Mr. 10:17-31)

¹⁸ Senu yoreme yäurapo kátekame ä temajek, ínel jíakari:

—Tü Maestro, ¿jítasune yáanake, juka yü jíapsihuamta jípu béchibo?

¹⁹ Jesús ínel ä yómmiak:

—¿Jatchiakasë nee tü yóreme tíiya? Kaabe éntok chë türi ímí buíapo, jü Dios jíbba.

²⁰ Jume mandamientomë täya: “Katë kía ják jáamuchim jípunake; katë jábeta mëa; katë ékbua; katë jábeta bétana ára nókichiata nooka; em áchayë yöre, éntok em áiye.”

²¹ Huanäi áapo ínel jiaahua:

—Símetane íkai huéria ín usitukäpo naateka.

²² Jesús íkai jikkajaka ínel áu jiaahua:

—Ketune senu huéeme émou bëye: simete juka em jípurëu nénkaka, poloobem ä miika; huanäre téhuekapo rikoata jípunake; éntoke inou rúkteka nee guojaase.

²³ Huanäi áapo íkai jikkajaka kaa al-leaka taahuak, bueítuk tüisi yún tómekay. ²⁴ Jesús ä bíchaka, sirokaka taahuak. Huanäi ínel jiaahua:

—¿Tepa tüisi obiachi Diosta reytaka ä nésahuepo am kimunakë béchibo, jume riikom!

²⁵ Chë júne kaa obiachi jikia pusimpo camellota áma huam yeu huénakë béchibo, jü yún tómekamta Diosta reytaka ä nésahuepo ä kibaknakëhui.

²⁶ Huanäi huate íkai jikkajaka, ínel áu jiaahua:

—Huanäisu, ¿jábesu júntuk jínëutunake?

²⁷ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Jum yoremem kara árahuëpo, Diosta béchibo kaa obiachi.

²⁸ Peero éntok ínel áu jiaahua:

—Señor, ítapo simeta itom jípurëu tö sájjak, enchi guojaa báreka.

²⁹ Huanäi áapo ínel ámeu jiaahua:

—Lútüriapone ínel enchimneu jiaahua, kía jábe júne ä jóa tö sikame, ä áchayhuam, ä sailahuam, ä jubiahuata, éntok ä úusim, Dios reytaka ä anëpo an báreka, ³⁰ chë júne áa béppa ä jípunake ímí ániapo; huame taahuarim äbo huémmet éntok, yü jíapsihuatma jípunake.

Jesús ä muknakeu ámeu nooka

(Mt. 20:17-19; Mr. 10:32-34)

³¹ Jesús jume doocem bempolaim móchala núnuka, ínel ámeu jiaahua:

—Énte buere joära Jerusaléniu bíchaa jikau kannake, simetaka jume profheetam Diosta Üusi bétana jiojtekäu chúpnekë béchibo. ³² Bueituk jume kaa judíom mámpo tóijna. Huanäi ámanim béja tüisi ä junnerianake, éntokim ä buere áunake, éntokim át chít huáttinake. ³³ Huanärim tüisi ä bemmuchaka, akim ä mënake; tē báij taahuarim huéy jíabitenake.

³⁴ Tē bempo tóktim kaa át jünéaka taahuak, jita ä nokähui. Í noki áme béchibo kaa jünakiachitukay; katim át jüneiyay jita ámeu ä nok bárëhui.

Senu lípti bitchak, Jericópo joome

(Mt. 20:29-34; Mr. 10:46-52)

³⁵ Ínel yeu siika: Jesústa pueblo Jericóu yebisiseyo, senu lípti böo mayoat káteka nétaney. ³⁶ Juka genteta juebenak katemta jíkkajaka, jü lípti nátemajek jita huëhui. ³⁷ Huanärim ä téjhuak, juka Jesús Nazarenota áma huam huë bétana. ³⁸ Huanäi kusisi chay táytek, ínel jíakari:

—¡Jesús, Davidta Üusi, nechë jiokore!

³⁹ Jume bát kateme éntok ä nok pappattiy, kaa múksi ä jiau sáhueka. Tē áapo chëhuasu úttia chaayey:

—¡Davidta Üusi, nechë jiokore!

⁴⁰ Huanäi Jesús kíkteka ä núnutebok, ä anëu bíchaa. Huanäi áu ä yepsako, ä temajek:

⁴¹ —¡Jítasë nee émou yáa ía?

Huanäi jü lipti ínel jiaahua:

—Señor, bít-huamtane huáatia.

⁴² Jesús ínel áu jiaahua:

—¡Akë ä mabeta! Em nee súlë béchibë bíchaka taahua.

⁴³ Huámi horapo jü lípti bíchaka taahuak. Huanäi éntok juka Jesústa guojaasek, Diosta baysahueka. Jü síme génte íkái bíchaka két Diosta úttileka taahuak.

19

Jesús éntok jü Zaqueo

¹ Jericóu kibakeka jü Jesús, jum pueblopo násuk áman huéiyey. ² Huanäi ínel yeu siika: Senu yoreme Zaqueo ti téhuaakame, jume tómita náu tóij-leromneu yäuttukay, éntok rikotukay. ³ Jesústa bít báreka éiyay, jünee báreka ä jábétukähui. Tē kaa áma yuumay, juka genteta büru béchibo, bueituk tüisi kómëlatukay. ⁴ Huanäi ä bít báreka, áapat búiteka júya buëurukut jámuk, sicómoro téamtachi, Jesústa huéenakepo ámani. ⁵ Jesús béja áman yepsako, jikau remteka ä bitchak. Huanäi ínel áu jiaahua:

—Zaqueo, emoë bamijtuaka kóm huéiye, bueitukne em jóau yebijnake ëni.

⁶ Huanäi jü Zaqueo läuti kóm sika tüisi al-leaka ä mabetak. ⁷ Íkái bíchaka, simetaka kaa türik Jesústa bétana nok táytek, senu kaa tü yóremta jóapo ä tahuak tíaka. ⁸ Huanäi Zaqueo kíkteka, Señortau ínel jiaahua:

—Juyu, Señor, jume poloobem násuk áman juka ín jípurëune am mik báare; senuk báitähuaaka ä ékbuariak junne, naikisi áa béppane ä nóttirianake.

⁹ Huanäi Jesús ínel jiaahua:

—Én íari taahuarit ímí jóapo yepsak, jü yore jínëiuhuame, áapörík két Abrahamta üusitukä béchibo. ¹⁰ Bueituk ínapo jü Yoremta Üusi äbo siika, juka áu tárulata jariuseka ä jínëu báreka.

Jü yoreme tómita mákhuaka ä büruria iaahuaka ejemplo

(Mt. 25:14-30)

¹¹ Íkái am jíkkajisuk, jü Jesús ejemplota ámeu yétchak, Jerusaléniu kaa mékka ä aneí béchibo. Bempo éntok ínel éiyay: Jü Diosta reytaka nésahueu én ímí horapo abe yepsa. ¹² Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Senu yoreme yäura usiarimmak huéeritaka ím aaney. Huanäi mékka senu buiärau bíchaa siika, ámani reytu báreka, chúkula éntok äbo nótti báreka. ¹³ Huanäi béja sim báreka, guoj mamni ä tekipanualerom núnnuk. Yún tómita nátepolá am mákkak, ínel ámeu jíaka: “Íkarem tómita tekipanuatua ín yepsäu tájti.” ¹⁴ Të jume áma pueblópo joome katim ä huáatiay. Huanärim genteta náu tójaka áa sáú am jaasek nokta huériame, ínel áu jíakari: “Katte íkái ito béppa yäuttu íaa.” ¹⁵ Huanäi béja áapo nótteka, juka yäurata mabetchulataka, am núnotebok huame ä tekipanualerom jume tómita nülame, am jüneria báreka jáchin machisi am tekipanuakähui. ¹⁶ Senu bát áu yepsak, ínel jíakari: “Señor, jü em tómi, guojmamnik áa béppa koobak.” ¹⁷ Huanäi áapo ínel áu jiaahua: “Türi, tüise ára sáutu; jum ilikkiku tüisi em tekipanuakä béchibo, guojmamni pueblommehuë yäuratunake.” ¹⁸ Senu júchi áu yepsak, ínel jíakari: “Señor, jü em tómi mamnik áa béppa koobak.” ¹⁹ Huanäi íau két ínel jiaahua: “Empo kétchi mamni pueblom béppë yäuttunake.” ²⁰ Senu júchi áu yepsak, ínel jíakari: “Señor, ímí óorek jü em tómmi; payumpone kutti ä súmmak, ²¹ bueitukne enchi májhuey, em yórem juénatukähui, kaa em ják óreri nunüyë tíaka, kaa em echakäu júne tobotoboktiä tíaka.” ²² Huanäi jü rey ínel áu jiaahua: “¡Empo kara sáutu! Juka nokta em tempo yeu sikamta, júkáine emót kúaktianake. Tüise júneiya nee yorem juénatukähui, kaa ín ják ëriari ín nunüyëhui éntok kaa ín echakäpo nee jita tobotoboktiähui. ²³ Jatchiakasu ¿júntukë kaa juka ín tómi bancopo óorek, én juka bancotane yore bebejtuäu mabet éiyey?” ²⁴ Huanäi jume áma anemmeu ínel jiaahua: “Juka tómitem ä mák-ri ä úhua; juka guojmamni tómita áa béppa kobalatem ä mákka.” ²⁵ Bempo éntok ínel áu jiaahua: “Señor, béja juka guojmamni tómita jípure.” ²⁶ Áapo éntok ínel am yómmiak: “Inelne enchimmeu jiaahua, hua jita jípureme júchi huatek máktunake; hua kaita jípureme éntok, hua ilikkik ä jípureu júne ä úhuaatunake. ²⁷ Éntok két huame nee béj-reka kateme, jume kaa áme béppa nee yäuttu íaame, júmëi éntok inohuem am huéria. Huanärem ín bíchäpo am kóba chúkta.”

Jesús tüisi mám tájtiriahuaka buere joära Jerusaléniu kibakek

(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Jn. 12:12-19)

²⁸ Íkái noksuka, bát kíktek buere joära Jerusaléniu jikau böochi. ²⁹ Béja abe huame pueblommeu yepsaka, Betfagéu éntok Betaniahui, jü kähui Oliivo téamta náapo aneka, guoyim ä discípulom áman jaasek, ³⁰ ínel ámeu jíaka:

—Huä pueblou ito beu kaa mékka kátekamtahuem nóite. Áman yájakem buruta áma chákamta téunake; kaabe jee át jote. Akem ä búttiaka, äbo ä huéria. ³¹ Jábeta enchim temajek jita béchibo enchim ä búttiähui, ínëlem áu jiauna: “Jü Señor ä huáatia.”

³² Jume ä discípulom sájaka, ä téuhuak, Jesústa am téjhuaakäpo bénasi. ³³ Huanäi juka buruta am búttiay jume ä áttiakame am temajek, ínel ámeu jíaka:

—¿Jatchiakem juka buruta butbúttia?

³⁴ Bempo éntok ínel jiaahua:

—Bueituk jü Señor ä huáatia.

³⁵ Huanärim Jesústau ä nüpak. Jume bem sánkomim burutat óreka, Jesústa át jikat yétchak. ³⁶ Huanäi ä huë pámani jume sánkomim ápat guötiasakay. ³⁷ Béja áman jëla kóm kateka kahui Oliivo ti téhuaakapo, síme jume ä discípulohuam áa sáú kateme

chay táytek, al-leaka éntok Diosta úttileka, jume jauhuey kaa bíbithuame bem bíchakä béchibo. ³⁸ Inëlim jiaahua:

—Yörisi maachi, jü Rey Diosta téhuampo itou yepsame! ¡Yánti jíapsihuame áman téhuekahui, éntok lóoria jikachi!

³⁹ Huanäi huate pariseerom jume genteta násuk aneka áu ínel jiaahua:

—Maestro, em discípulome chay yáatiria.

⁴⁰ Áapo am yómmiak, ínel jíakari:

—Enchimmeune ínel jiaahua, ímëi kaa jíaleyo, jume tétam chay táytinake.

⁴¹ Béja kaa mékka áman huéeka, juka buere joära Jerusalénta bíchaka, áa béchibo buaanak, ⁴² ínel jíaka:

—¡Empo jüneätek kía fári em taahuarit junne, jítasu hua yánti jíapsihuamta yore mákka! Té én huári ésoni, éntoke kara ä bitcha. ⁴³ Enchimmehum huéiye jume taahuarim, jume enchi omtíame enchi kóräituanake. Huanärim enchi kóntiaka nate chíkola émou kimunake. ⁴⁴ Huanärim buíau enchi tátabnake; jume em úsim éntok símeta juka em áttiak, kaitapo ä tahuarianake. Kaita téta nat béppa joka tahuanake, kía juka émou bíttuata, enchi jínëunakemta kaa em ä mabetakä béchibo.

Buere tiöpopo jita nénkiriom yeu jaahuakame

(Mt. 21:12-17; Mr. 11:15-19; Jn. 2:13-22)

⁴⁵ Huanäi tiöpopo kibakeka, jume áma jita nénkame éntok jita áma jínnume pákun yeu am bep táytek, ⁴⁶ ínel jíakari:

—Júnel jiojteri: “In kári Diostau áma nok béchibo”; të eme lak-roonim áma éusu béchibem ä jípure.

⁴⁷ Huanäi chíkti táapo tiöpopo am majtiay; të jume tiöpopo nésahueme, leyta am mamajtíame, éntok jume yoremem jum pueblolo chë yörihuame, ä mēbáreka jíba éiyay.

⁴⁸ Të kaitachim jahuite máchiakay, bueituk síme jü génte tüisim át suaka ä jíkkajay.

20

Jü Jesústa yäura

(Mt. 21:23-27; Mr. 11:27-33)

¹ Séjtul táapo Jesús jum tiöpopo juka genteta am majtiayo éntok tü nokta yore jínëuhumta bétana huémta ámeu am nookay, ámam náu yájjak jume tiöpopo tékiakame, jume judíom leyta mamajtíame, éntok jume ou yoioyturim. ² Huanärim ínel áu jiaahua:

—Itomë téjhua, ¿jábeta téhuamposë íkái johua? O, ¿jábe yäurasu íkái licenciata enchi mák-la?

³ Jesús éntok ínel am yómmiak:

—Ínapone két senu huémta enchimmeu nátemajjnake. Nechem ä yómmianake:

⁴ ¿jábese juka Juanta äbo bíttuak ä batónakë béchibo? ¿Dios, o jume yoremem?

⁵ Huanärim bempo náu nok táytek, ínel jíakari:

—¿Jáchinsutä yómmianake? Ítapo Diosta bétana huéiye ti ä yómmiako, ínel itou jiaunake: “¿Jatchiaka júntukem kaa ä súsualek?” ⁶ Yóremraata bétana huéiye, jü pueblo itom mamaasunake; bueituk síme juka Juanta profeetapo ä täyay.

⁷ Huanärim kaa emo jüneä tíaka taahuak, jábeta juka Juanta yäurata ä mák-latukähui.

⁸ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Ínapo júne kaibu enchim téjhuaanake jita yäurata nee ä licenciakähui.

Jume tekipanualero jujuënam ejemplo

(Mt. 21:33-44; Mr. 12:1-11)

⁹ Sep íkái ejemplota ámeu nok táytek jume géntemmehui:

—Senu yoreme párasim eechak, yorem tekipanualerom ä réuhuak. Huanäi mékka jákun buiärau bíchaa siika éntok bínhua áman aanek. ¹⁰ Huanäi béja juka etta chúpey,

senuk ä sáhuëu áman jaasek huame tekipanualerommehui, juka áma chúpemta ä jájamëu ámeu ä au sáhueka. Të bempo tüisi ä bépsuka, kaita ä mákaka ä simtuak.

¹¹ Huanäi jü etta áttiakame júchi senuk ä sáhuëu áman jaasek. Íkärím éntok, buere áusuka kéchim ä bépsuka, kaita ä mákaka ä simtuak. ¹² Júchi béja bájim huëpo senu ä sáhuëu áman bíttuak; íkärím júchi kókosi ä yáaka päkun yeu ä béebak.

¹³ 'Huanäi jü huaj etta áttiakame ínel jiaahua: “¿Jítasune júntuk én yáanake? Juka ín üusi chë ín nákéune én áman bíttuanake; jamak júnem íkái bichäteko ä yörínake.”

¹⁴ Të jume etta suayame ä bíchaka, náhuim nookak, ínel jákari: “Íri jü síme ettamak tahuaseka huéeme. Atä mënake. Huanäi jü echi itom mámpo tahuanake.” ¹⁵ Huanärim huajpo päkun yeu ä tójaka, ä mëak.

Huanäi Jesús am natemajek:

—¿Jáchisu júntuk am yáanake jáni, jü páras etta áttiakame? ¹⁶ Äbo sika síme huame tekipanuaerom súaka, huanäi ä buía täbuik ä máknake.

Huanärim bempo íkái jíkkajaka, ínel jiaahua:

—¿Dios áapo itom áma yeu huíknake!

¹⁷ Të áapo am bíchaka, ínel jiaahua:

—Huanäi ¿jáchisu júntuk jiau báare jáni jü jïjterí? Ínel jiaka:

Jume kárita joame jü téta bem omoutekähui,

huári téta tua jum ejkinapo káata naatenäpo huéiye.

¹⁸ Kía jábe júne huári tétat huéhekame, chíbela kóttínake; júri téta éntok jábetat kóm huécheke, tókti ä jótanake.

Jume impuestom béjtuahuame

(Mt. 21:45-46; 22:15-22; Mr. 12:12-17)

¹⁹ Jume tiöpopo tékiakame sáhueme, éntok jume judíom ley am mamajtfame Jesústa buíj bábarekay huámi horapo, bueítukim át júnéiak bempörím bétana ä nokakäu juka ejemplota ä yéchakähui. Tem juka genteta májhuey. ²⁰ Huanärim éhuil huatem áu jaasek, tü yóremem bénasi emo am nü sáhueka, áamak ejtejuaka jita nokpo júne yáurata béj-reka huëpo ä jaatia báreka, yáuratau ä nätua báreka. ²¹ Huanärim ä nátemajek, ínel jákari:

—Maestro, júneate tua juka lütüriata enchi nokähui, éntok huéchiasi enchi am majtiähui, kaabeta áma yeu púaka juka Diosta böo lütüria em majtiähui. ²² Itome tejhua: ¿jachu ítapo juka rey Césarta jume impuestom mákpo yúmala, jehui o ée?

²³ Të áapo, ámet júnéaka jáchin am jiau báreka júkái am nokähui, ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiaka eme junéli nee huíte cháaria áma nee tátab báreka? ²⁴ Huépul tómitem nee bíttua. ¿Jábesu íkái pújbak, éntok jábesu am téhuak jume áma jïjterím?

Huanärim ínel ä yómmiak:

—Bueítuk jü César.

²⁵ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Juka Césarta áttia Césartem ä mákka; juka Diosta áttia éntokem Diosta ä mákka.

²⁶ Huanärim kaitachä jaatia máchika taahuak, jita nokpo júnem kara ä jaatiay, jü genteta jíkkajäpo. Áachim guómtilatata taahuak, ä jíkkajaka jáchin am nok yómmiakähui. Huanärim kaa jáleka taahuak.

Júchi jíabitehuamta bétana nátemajhuame

(Mt. 22:23-33; Mr. 12:18-27)

²⁷ Huanärim áma yájjak huate saduceom, jume kókkolam júchi jíabitenakeu kaa súaleme. Huanärim ä temajek:

²⁸ —Maestro, jü Moisés ä jïjterí tö sikäpo ínel jiaahua: Senu yoremta ä jubiahua tö mukuk áa bétana kaa usim jípurek, ä sailahuatuk ára ä nüye huaka jámut jókoptulata, usim áachä jípunakë béchíbo ä saihua mukukamta béchíbo. ²⁹ Bueítukim ímí aaney, guoy búsanika emo sailaka. Huä bát huéeme juubek; të muukuk, kaa üuseka. ³⁰ Jü ä

saila áa sáu huéeme juka jámutta tö kókkota nuka. Huanäi két muukuk, kaa üuseka. ³¹ Huä bájim huëpo júri kéchá nuka. Júnëli síme jume guoy búsanikam ä juubek, éntokim kókkok, kaa usim át jípureka. ³² Chúkula éntok két jú jámut muukuk. ³³ Huanäisu júnakoy jum kókkolam jíabitëpo, ¿jábesu júntuk hua tua ä jubnakeme? Bueituk síme jume guoy búsanika ä jubekay.

³⁴ Huanäi jú Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Ímï ániapo jume óhuim jujube; jume jáamuchim éntok kukuna. ³⁵ Të huame tüisi tahualame, áman téhuekau yúmakame éntok kókkolam jíabitehuamta jájamekame, ámani kaabe emo jujube, nim kaabe kukuna, ³⁶ bueitukim kara júchi kókkoka tahuanake; ángelesim bėnanakemme. Kókkolam násuk bem jíabitekä béchıbo, Diosta úusimtu-nakemme. ³⁷ Áapo, jú Moisés junne, jum ä jıojteripo jú zarza béetemta bėtana ä nokäpo, itom ä téjhua kókkolam júchi jiabitenakėhui. Huämi ínel jiaahua: Jú Señor Áapo Abrahamta Dios, éntok Isaacta Dios, éntok Jacobta Dios. ³⁸ Bueituk Dios kaa kókkolammeu Dios, ál-la jíápsammehui; bueituk áapörık béchıbo símetaka jíápsa.

³⁹ Huanäi huate judıom ley am mamajtıame ínel jiaahua:

—Maestro, huéchiasė ä nookak.

⁴⁰ Kaitam éntok áu nátamaij péaka taahuak.

¿Jábesä üusek juka Cristota?

(Mt. 22:41-46; Mr. 12:35-37)

⁴¹ Jesús ínel ámeu jiaahua:

—¿Jáchisuntukim juka Cristota Davidta úusi tíiya? ⁴² Bueituk David Salmompo ínel jiaahua:

Jú Señor ín Señorbeu ínel jiaahua:

“In bátam bėtanė yejte,

⁴³ jume enchi bėj-reka kateme em guókim bėtuk ín tójäu tájti.”

⁴⁴ ¿Jáchisu júntuk jú Cristo Davidta úussitunake, áapörık Davidta áu ä Señor tíäteko?

Jesús jume judıom ley am mamajtıame nātuaka nookak

(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54)

⁴⁵ Síme Pueblo ä jíkkajay, huanäi Jesús ä discıpulommeu ínel jiaahua:

⁴⁶ —Jume judıom ley am mamajtıame bėtana, tüisem emo suaya. Tüisim ä musäule juka tettebek bem sánkonakėhui, áman pláazapo yörisi bem tetebotuahuähui, jum tíöpopo bát bankommet bem jonakėhui, éntok jum jíjıbuähüäpo jume bankom bát jokammet bem jotenakėhui; tüisim ä básule. ⁴⁷ Jume jámut jókoptulame símeta ili bem jípurėhuim am úuhuaka, bempola jíba ä nüye, éntok bem kaa tühua yáarim éso báreka bínhua Diostau buabuana. Ímėi ínel jume chė jıokot máchiraata mabetnakeme.

21

Jú jámut jókoptulata limojnari

(Mr. 12:41-44)

¹ Jum tíöpopo Jesús jume yún tótomekame bitchak, jum kajapo tómitam joayo, limojna tómita öorehuäpo. ² Huanäi senu jámut jókoptulata tüisi poloobeta bitchak, guoy ili cobre tómita áma ä joayo. ³ Huanäi ínel jiaahua:

—Lútüriapone ínel enchimmeu jiaahua, í jámut jókoptula póobe símem béppa chė yún ä nėnkak; ⁴ bueituk síme jume huate áma ä óorek, Diosta ofrenda béchıbo, juka nakulia ámeu yeu bílata. Të áapo ä poloobėtukä násuk junne, símeta ä jípurėu ái ä jíápsinakeu áma óorek.

Jesús juka tíöpota tátabnä bėtana nookak

(Mt. 24:1-2; Mr. 13:1-2)

⁵ Huate jü tiöpota bétana náu ejtejuay, uyorisi ä bíttu bétana téta ujoyoyorimmea ä yáari béchibo, éntok huate jítasu jáni áma Diostau náikiaritayi. Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

⁶ —Taahuari yúmanake íkái símeta enchim bíchäu tátabñahui. Kía huépul téta júne kaa nat béppa joka tahuanake.

Jume señalim ániata lütiseyo
(Mt. 24:3-28; Mr. 13:3-23)

⁷ Huanärim ínel ä temajek:

—Maestro, ¿jahueysu ayunake ñiri? ¿Jíta señalsu ayunake íkái huée báareyo?

⁸ Jesús éntok ínel jiaahua:

—Jítachem suuhua, kaabe enchim bätäunake. Bueítuk büruka yáijnake ín téhuampo, ínel jíaka: “Ínapone jü Cristo”, éntok ínel jíaka: “Íri ájaria jü taahuari.” Të eme katem am guojoanake. ⁹ Éntokem juka nássuahuamta bétana nokhuay jikkajinake. Éntok genteta emo béj-reka emo tóboktiay, katem guómte; bueítuk jíba ñiri bát huéenake; të kee jee yuuma, juka ániata luutinakëhui.

¹⁰ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Jume naciónim huate naciónim béj-reka emo tóboktianake; jume reyim éntok huate reyim béj-reka náassuanake. ¹¹ Jü buía buere áu yoyoonake; tüisi tébaatunake; génte éntok máujnake. Kökoa ayunake kía ják junne; jum téhuekapo éntok buere señalim ayunake.

¹² Të símeta íkái kee huéy, enchimim buíjnake, éntokim enchim guojajjanake. Huanärem sinagogammeu yeu tóijna, éntokem páttiana cárcelimpo. Reyimmehuem yeu tóijna, éntok gobernadorimmehui, ín nésahui enchim jo bárë béchibo. ¹³ Ñiri enchimneu huéenake enchim ino bétana tühuata ámeu noknakë béchibo. ¹⁴ Katem át obisi éiya enchim jíápsipo, jáchin o jita enchim noknakeu emo jínëu báreka. ¹⁵ Bueítuk ínapo huaka nokta enchim téjhuaanake, éntok jünehuamta enchim miknake. Huámakirim béja am kóba jáptetuanake; karam enchim nok béj-reka tahuanake. ¹⁶ Të kía enchim áchayim junne, enchim sailam, enchim huahuajim, éntok enchim amiigom yäura mámpo enchim jóanake. Huatemim enchimmak kateme súanake; ¹⁷ símetaka enchim kujti érianake, ín nésahui enchim jo bárë béchibo; ¹⁸ të hua huépul chonita júnem kaa tärúnake. ¹⁹ Yánti enchim jíapsä béchibem yónake, yü jíapsi béchibo.

²⁰ Eme béja juka buere joära Jerusalénta sontarommea kóntiata bichäteko, jüneäem läuti ä tátabñahui. ²¹ Huanäi jume Judea buiärapo aneme éläpom káhuui huáttinake. Huame Jerusalémpo aneme éläpom áma yeu kannake; huame bem et buíapo aneme kaa áman nóttinake. ²² Bueítuk ímëi jume taahuarim jikot máchiraata ámet huéenakëhui, símeta ä jiojteri jíapo áman yeu chúpanake. ²³ ¡Poloobesitomme, huame abe äasoame, éntok huame ili usim ujüume huamechí taahuarimmechi! Bueítuk tüisi jikot máchira huéenake ímí ániapo; Diosta omtira ñiri pueblota béppatunake. ²⁴ Ejparammeyim mëna. Huate pereesomtaka núk sákana, sékãna buiärau bíchaa. Huanäi béja jü Jerusaléntat jume kaa judíom át chéptisunake, jume kaa judíom tiempota yumäu núkisi.

Jáchin jü yoremta üusi yebijnakëhui
(Mt. 24:29-35, 42-44; Mr. 13:24-37)

²⁵ Huanäi jum täapo señal ayunake, éntok mechapo, éntok chókimpo; jum buíapo éntok jume naciónim jikot éenake, éntokim guómtilataka annake, hua máusi machisi bahueta omtëu jíkkajaka, éntok jume máarem. ²⁶ Huä génte máuj kókkonake, hua ím ániapo huéenakemta bíchaka; bueítuk hua téhuekapo úttiära ayukame júne áu yoyoonake. ²⁷ Huanärim ä bínnake, juka Yoremta Üusi, namupo yepsamta ä lóoriamaki, éntok ä úttiäramaki. ²⁸ Íkái huée táytekem emo óusi éetua, éntokem jikau kóbate, bueítuk enchimneu jëla ansime jü tü taahuari Diosta bétana enchim jínëuria.

²⁹ Két íkái ejemplota ámeu yétchak:

—Jukem chuna óguotat suuhua, éntok kía täbui júyatat junne. ³⁰ Béja jume ili sáhuam yeu basihuey, emem júneenake, juka tebuj-riata yebijnakeu kaa mékka bëyëhui. ³¹ Júnëli két eme, íkái jita huémta bicháteko, júneenakeem itou jëla ä ansimëhui, juka Diosta reytaka ímí nésaunakëhui.

³² ’Tua lútüriapone ínel enchimmeu jiaahua, síme ïri huéenake, kee juka genteta én huémta luuteyo. ³³ Jú téhueka éntok jú buíya luutinake, të ín noki jíba Bénasi huéenake.

³⁴ ’Emóem suaya; katem juka enchim jíapsi námakasi johua, kaa huéeläpo jíbuáhuam-tay éntok vino jíhuamtay, éntok buere kaa yúmahuamtayi, kaa huakái taahuata enchim jaatianakë béchibo kaa ínel enchim éäpo. ³⁵ Bueítuk huiteriy am choílakamta Bénasi áme béppa huénnake, jume síme ímí buíapo anemmechi. ³⁶ Katem kótche. Jíba yü tutti Diostahuem nokaka jíapsa, ïri huéenakemta bétana enchim áma yeu yorenakë béchibo. Júnëlem kaitat jáchin éaka, Yoremta Üusi bíchápo emo yeu jábuanake.

³⁷ Jesús jum tiöpopo taahuapo am majtiay; tukaapo éntok káhui Oliivo ti téhuaakam-tau bíchaa sisimey. ³⁸ Kethueytana éntok síme génte áu náu yayajay, tiöpopo ä nok jíkkaj báreka.

22

Náu nok tütehua Jesústa mëe béchibo

(Mt. 26:1-5, 14-16; Mr. 14:1-2, 10-11; Jn. 11:45-53)

¹ Béja kaa jaikika bëyey juka buere pajkota yúmanakëhui, jume páanim kaa levaduura buabuáhuáhui, pájcuata ti téhuaakame. ² Jume tiöpopo tékiakammeu chë nésahueme, éntok huame leyta am mamajtiame át tekipanuy jáchin juka Jesústa bem mëtebonakëhui, bueítukim juka genteta májhuey.

³ Huanäi jú Satanás Judastat kibakek, hua Iscariote ti téhuaakamtachi, hua dooce apóstolimmak näikiatukaihui. ⁴ ïri huame tiöpopo tékiakammeu chë nésahuemmeu nookak, éntok huame yäuchimmeu tiöpota suayammehui, jáchin juka Jesústa bem mámpo ä tóijnake bétana. ⁵ Bempo al-leaka taahuak, éntokim tómita ä mák rókaka nookak. ⁶ Áapo béja júkái yáa rókaka taahuak. Huanäi át tekipanua táytek, jáchin ayuka kaa büru genteta bíchápo bem mámpo ä tóijnakëhui.

Señorta Santa Cena jo nésayhuame

(Mt. 26:17-29; Mr. 14:12-25; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

⁷ Jú taahuari páanim kaa levaduura buabuáhuäu yuumak, huaka ili kabarata át mënähui, pájcuata ti téttehuaahuame. ⁸ Huanäi Jesús juka Perotau éntok Juantau ínel jiaahua:

—Ámanem sájaka juka abe jëla itom buänakeu yáabo, pájcuata.

⁹ Bempo éntok ä temajek:

—¿Jákusë itom ä yáa ïa?

¹⁰ Jesús éntok ínel ámeu jiaahua:

—Huam pueblou kimütekem senu yoremta bínnake, sótöpo bäam huéiriamta. Áa sáukem kaate, ä jóau ä kibakeu tájti. ¹¹ Huanärem jú jóakamtau ínel jiaunake: “Jü Maestro ínel nokta émou bíttuak: ¿Jáksu júntuk káttek, jú kári juka pájcuata áma buä béchibo ín discípulommaki?” ¹² Huanäi áapo enchim ä téjhuaanake, juka quartota buëuruk jikat kátekamta béja tüte. Huämirem ä yáanake huaka itom buänakëhui.

¹³ Bempo éntok áman sájaka ä téhuak, juka simeta Jesústa am téjhuaakä Bénasi, éntokim ä yáuhuak, pájcuata bem buanakëhui.

¹⁴ Juka horata yúmak, jú Jesús jume apóstolimmak mesau yejtek. ¹⁵ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—¿Tepane íkái pájcuata enchimmak bua péiyay, ketune kee jiokot nee yáahuayo!

¹⁶ Bueítukne ínel enchimmeu jiaahua, kanne júchi pájcuapo jíbuänake, júnakoy júbua áman Diosta chë yótaka ä kátekäpo áu ä chúpayo.

¹⁷ Huanäi juka vaasota nüka Diostau baisásusuka ínel jiaahua:

—Íkarem nüka nachä näikimte; ¹⁸ bueitukne enchimneu ínel jiaahua, kanne júchá jínake, íkai páraj taka báhuata, júnakoy júbua áman Diosta chë yótaka ä kátekäpo äbo kóm ä yepsayo.

¹⁹ Chúkula jume páanim nüka, Diostau baisásuka, ámecham näikimtek, ínel jíaka:

—Íri jü ín takahua enchim béchíbo nénkitunakeme. Íkarem johua, inou enchim huáatinakë béchíbo.

²⁰ Két jíba ánëli, chúkula jibuásuka, juka vaasota nüka, ínel jíakari:

—Íri vaaso ínel jü bemelasi Diostamak nokta náu yáarime; ín ójbo guótekamtay béjhuata jípunake, enchim béchíbo guótekame.

²¹ 'Të én ín mesapo ínomak aane, jü nee nénkinakemta mámmam. ²² Tua lútulay jü Diosta Üusi jíba huéesime juka áa bétana näikiarita jiäpo ámani; j'të tepa jiokochia huári yoreme jü bem mámpo ä tóijnakeme!

²³ Huanäi bempo emom temaj táytek, ä jábétukähui jáni hua ä nénkinakeme.

Jábeta chë yöpo tahuanakëhui

²⁴ Huanärim náu nok nássua táytek, jábeta chë yöpo tahuarianähui. ²⁵ Të áapo ínel ámeu jiaahua:

—Jume naciónimmeu reyim tüisim buéresi emo nésaule simem béppa, éntok síme jume géntemmeu yäuchim áme béppa néshueme, huamerim ínel tü yöremem tíiya.

²⁶ Të eme kaa junëli emo núnake. Ál-la hua chë yöpo áu jípureme, usi júbua yötu sáyhuamta bénasi áu érianake; hua néshueme éntok, két sáyhuamta bénasi áu érianake.

²⁷ Bueituk, ¿jábesu jü chë yörihuame, hua mesau yejteka jibuáme, o buáhuamta áu totojame? ¿Jachu kaa lütüriapo ájária hua mesau kátekame? Të ínapo enchim násuk aane, hua sáyhuamta bénasi.

²⁸ 'Eme ámëria huame jíba ínomak aneme, huam jiokot máchiraata inou sikäpo.

²⁹ Ínapone ínëli enchim ä mákka, juka rey nésaute enchim jípunakëhui, ín Átchay nee ä mákakä bénasi, ³⁰ enchim huam ín mesapo ínomak jibuanakë béchíbo éntok ínomak jínakë béchíbo ín reytaka néshuapo, éntok huam yörisi machiku joteka jume dooce Israelta üusimmet yeu kat-riammet nokta enchim chúpanakë béchíbo.

Jesús, Perota kaa ä täya tía bétana nookak

(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Jn. 13:36-38)

³¹ Ínel két jiaahuak jü Señor:

—¡Símon, Símon, áachë suuhua! Jü Satanás enchim áula, tirijkom yoohuä bénasi naa múksi enchim emo bít íaaka; ³² të ínapo enchi nok-riak Diosta em súaüu kaa émou bínakë béchíbo. Empo éntok nóttekátek, jume émomak huéerimmeu nooka, óusi am éenakë béchíbo.

³³ Peero éntok ínel áu jiaahua:

—Señor, huittine eiya cárceliu ín huéenakë béchíbo, éntok émomak ín muknakë béchíbo.

³⁴ Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—Peero, émoune ínen jiaahua, ëni kee juka tótorörata kusey, baisë kaa nee emo täya tíanake.

Jesústau jiokot máchira áu yúmase

³⁵ Huanäi jü Jesús am temajek:

—Júnak nee enchim yeu jaaseko kaa morraaleka, kaa tómeke, éntok kaa bochaka, ¿jachu jita enchimneu bëka?

Bempo ínel au jiaahuak:

—Kaita.

³⁶ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Të én ál-lem hua morraalim jípureme am huérianake, éntok juka tómi bóosata; hua kaa ejparam jípureme ä kapam nénkaka am jinnunake. ³⁷ Bueitukne ínel enchimneu jiaahua, inot chúpatunake hua jiojteri ínen jíame: “Jume juëna yórememmak näikiahua.” Bueituk síme hua ino bétana jiojteri chúpanake.

³⁸ Huanäi bempo ínel jiaahuak:

—Señor, ímĩ guoy ejparam óorek.

Huanäi áapo ínel ámeu jiaahua:

—Júmemak türi.

Jesús Getsemanípo oraciónta yáuhuak

(Mt. 26:36-46; Mr. 14:32-42)

³⁹ Huanäi Jesús Oliivo káuta kátekäu bíchaa siika, jíba ä aané bénasi. Jume ä discípulom éntok ä guojaasek. ⁴⁰ Áman yepsaka ínel ámeu jiaahua:

—Diostahuem oraciompo nooka, kaa jum jiohilahuápo huet béchibo.

⁴¹ Huanäi Jesús ili mékka bíchaa siika, tétata jímä bëmu. Huanäi tónommia kíkteka, Diostau oraciompo nookak, ⁴² ínel jíakari:

—In Átchay, empo ínel íateko, ímëi báam kökosi ín ínnënakeu, nechë ä táktiria kaa ín am jínakë béchibo. Të kaa ín ä huáatiápo ámantunake, ál-la em ä huáatiápo ámani.

⁴³ Huanäi ángel áu yeu machiak téhueka bétana, úttiata ä mák báreka. ⁴⁴ Huanäi tüisi jikot aneka, chëhuasu úttiaka Diostau oraciompo nookay. Huanäi jü ä báarútti kía ójbo ténasi chákteka buíau tájti kóm huáttey.

⁴⁵ Huanäi Diostau oraciompo noksuka kíkteka, ä discípulommeu bíchaa siika. Huanäi kócheme téhuak, bueituk kaa al-leerimnea yetem ámet huéchilatukay. ⁴⁶ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiakasem kótche? Jotekem, Diostau oraciompo nooka huaka enchim jioptua báaremta kaa enchim ä yúmanakë béchibo.

Jesús pereesotaka núk sákahuak

(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Jn. 18:2-11)

⁴⁷ Jesús ketune nookay, juka genteta juebenak áma yájako. Huä Judas ti téhuakame, jume dooce ä discípulommak näikiatukaihui, ámepat huéiyey. Huanäi Jesústau rúkteka ä besiito bábarek.

⁴⁸ Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Empo Judas, ¿jache besiitoy ä nénka, juka Yoremta Üusi?

⁴⁹ Jume áamak aneme juka huéé báaremta bíchaka, áu ínel jiaahua:

—Señor, ¿jachute ejparamnea kökosi am yáanake?

⁵⁰ Huanäi huépülaka juka tiöpopo chë nésahuemta sáhuëu mámákoka nákam báta bétana huéeme ä chúktiriak. ⁵¹ Huanäi Jesús am yómmiaka ínel ámeu jiaahua:

—Akem am tójja, béjja.

Huanäi Jesús hua náka chúktiahuakamtat mámtéka ä tütek. ⁵² Huanäi Jesús jume tiöpopo nésahuemneu éntok tiöpota suayammeu yäuchimneu, éntok ou yoiyöturim pueblou yeu púarimneu, áman ä nübokammeu ínel jiaahua:

—¿Nee lak-rontukä bénasi eme ejparaka éntok kúkutaka inou yeu sájjak? ⁵³ Huam tiöpopo chíkti táapone enchimmak aaney. Kíá júnem inou kaa mám rútukteka nee jaatiak. Të íkái horata, eme ä áttiak; jü kaa máchiraa nésahue.

Jü Peero juka Jesústa báisi kaa áu ä täya tíiya

(Mt. 26:57-58, 69-75; Mr. 14:53-54, 66-72; Jn. 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Huanärim Jesústa pereesotéka, ä núk sájjak, jü tiöpopo chë nésahuemta jóau bíchaa. Peero éntok mékkäriat ä guojaasey. ⁵⁵ Huanäi jume sontarom tebat násuk náaka, nate chíkola áma jotek. Peero éntok két áme násuk yejtek. ⁵⁶ Të senu jámut jóapo sáyuame, Perota tájimneu kátekamta bíchaka, ínel jiaahua:

—Í yoreme két áamak aaney.

⁵⁷ Të áapo “ëe” ti áu jiaahua:

—Empo jámmut, kannä täya.

⁵⁸ Chúkula júchi senu ä bíchaka ínel jiaahua:

—Émpë két ámemak joome.

Të Peero ínel jiaahua:

—Ómme, ínapo kaa ájaria.

⁵⁹ Jíba tua senu horata simsuko, täbuika két áu ä täya tíaka nookak, ínel jíaka:

—Tua lútüriapo íri két áamak aaney, bueituk Galiléapo joome.

⁶⁰ Huanäi Peero ínel jiaahua:

—Ómme, kanne júneiya jita em nokähui.

Huärit chäka, ketune áapörík nokaysu, jú tótoröra kukusek. ⁶¹ Huanäi jú Señor kúakteka juka Perotat suuhuak. Huanäi jú Peero jú Señorta áu nokakäubeu huahuaatek, ínel áu ä jíakähui: “Kee juka tótorörata kusey, baisë kaa nee emo täya tíanake.” ⁶² Huanäi jú Peero päkun yeu sika tüisi siroksi buaanak.

Jesús bépsuhuak éntok buere áusuhuak

(Mt. 26:67-68; Mr. 14:65)

⁶³ Jume yoremem Jesústa suayame tüisim ä junneriay, éntokim ä bébbay. ⁶⁴ Éntokim ä puj súmaka, pújbachä bébbay. Huanärim ä nátemajey, ínel áu jíakari:

—Akë ä seetaroa, ¿jábese enchi bébba?

⁶⁵ Éntok huatek búrukim juénasi ä pújbapo áa bétana nookak.

Jesús judíom yáurau yeu tóijhuak

(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Jn. 18:19-24)

⁶⁶ Yeu matchukim emo náu núnnuk, jume ou yoiyöturim judíom pueblopo yeu púari, jume tiöpopo nésahueme, éntok jume leyta am mamajtíame. Huanärim juka Jesústa bem bíchäpo yeu tójjak. Huanärim ä temajek:

⁶⁷ —Itomë téjhua, ¿empo ájaria jú Cristo?

Áapo éntok ínel am yómmiak:

—Jehui ti nee jíay junne, kaibem nee súalnake. ⁶⁸ Enchimmeu nee nátemay junne, kaibem nee yómmianake, éntokem kaibu nee búttianake. ⁶⁹ Të én naateka jú Yoremta Üusi juka Diosta simem béppa úttiakame bátam bétana yejtenake.

⁷⁰ Huanäi sep síme ä nátemajek:

—¿Huanäi empo jú tua Diosta Üusi?

Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Eme lútüriapo nee ájariä tíiya.

⁷¹ Huanäi bempo ínel jiaahua:

—¿Jíta béchibosute testiigom huátia? Ítapote ä tempo ä jíkkajak.

23

Jesús Pilatotau yeu tóijhuak

(Mt. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5; Jn. 18:28-38)

¹ Huanäi jú génte juebénaka áu tóboktiaka, Jesústam Pilatotau núk sájjak. ² Huanärim ä nätua táytek, ínel jíaka:

—Íkäite téula, juka naciónta täbuiasi majtiamta. Rey Césarta kaa impuestom mák nésahue. Áapo Cristopo áu nanäikia; junéli éntok áu rey tíiya.

³ Huanäi jú Pilato ä temajek, ínel jíaka:

—¿Jachë empo jume Israelpo judíommeu Rey?

Huanäi Jesús ä yómmiak:

—Empo lútüriapo ínel jiaahua.

⁴ Huanäi Pilato ínel ámeu jiaahua jume tiöpopo nésahuemmehui, éntok jume géntemehui:

—Kaitane juënak át téuhua, i yoremtachi.

⁵ Të bempo chë úttiata johuay, ínel jíaka:

—Juka genteta síme Judea buiärapo jometa áu tóboktitua jú ä majtiäubeyi. Jum Galiléa buiärapo naateka, éntok jíba ä josimey, äbo tájti.

Jesús rey Heroodestau yeu tóijhuak

⁶ Huanäi jú Pilato, Galiléa buiärapo ti jíayhuamta jíkkajaka, nátemajek:

—¡Jachu i yoreme Galileo?

⁷ Huanäi jeehui ti áu jiaihuak, Heroodesta nésahuepo joome. Huanäi Heroodestau ä bíttuak. Huámechi taahuarimmet éntok jú Herodes buere joära Jerusalémpo aaney. ⁸ Herodes juka Jesústa bíchaka, tüisi al-leaka taahuak. Bínhua naateka ä bit péiyay. Yún jita áa bétana jíkkaj-latukay, éntok kaa jaibu johuamta ä bíchäpo ä yáanakeu ä bit péiyay. ⁹ Juebénasi ä temajek, të Jesús kaa ä nok yómmiak. ¹⁰ Ámam aaney, két jume tiöpopo tékiakammeu nésahueme éntok judíom ley am mamajtiame. Katim chüktemta nokaka ä nätuay. ¹¹ Huanäi jú Herodes éntok jume ä sontarohuam kía kaitäpo ä bit táytek. Huanärim ä junneria báreka reyta bénasi ä sánkotuak, bėj-remta éntok ujoyorik. Huanäi jú Herodes júchi jú Pilatotau ä bíttuak. ¹² Huanärim náu türi táytek Pilato éntok Herodes huäri taahuarit naateka; buéituk bannaatakam kaa náu türiakay, náhuim öomtilatukay.

Jesústat chúppuk, jú noki ä muknakëhui

(Mt. 27:15-26; Mr. 15:6-15; Jn. 18:39-19:16)

¹³ Huanäi jú Pilato jume tiöpopo tékiakammeu yäuchim náu núnuka, éntok huate yäuraata, éntok juka genteta, ¹⁴ ínel ámeu jiaahua:

—Eme íká yoremta inou nüpak, genteta áu ä tóboktituä tíaka; të ínapo bürusine ä temajek enchim jíkkajäpo; bėjem jüneiya kaitane juënak át téuhua, enchim áa bétana ä nätuähui. ¹⁵ Éntok Herodes junne, kíalíku itou ä bíttuak. Bėjem ä bitcha; kaita béttesi yáala, juka nokta mukiapo át chúpanakë béchíbo. ¹⁶ Anä bemmuchateboka ä búttia báare.

¹⁷ Jú Pilato jum pajko táapo huépul perezota butbúttiay, jíba bem ä boojoriapo bénasi.

¹⁸ Të síme jú génte senu huéchiapo huépülay bénasi jijiak, ínel jíakari:

—¡Päkunem yeu ä huéria júkäri, áman ä më béchíbo! ¡Barrabásta éntoke itou ä búttiatebo!

¹⁹ Íri cárcelpo jípuhuay. Yäurata bėj-reka huatemmak áu tóboktialatukay jum pueblopo; senuk éntok két mēlatukay. Huäri béchíbo páttiatukay. ²⁰ Jú Pilato juka Jesústa búttiatebo báreka, júchi ámeu nookak, ²¹ të bempo júchi chë kusisi chay táytek, ínel jíakari:

—¡Kúrusichem ä popontebo! ¡Kúrusichem ä popontebo!

²² Bájikum huépo, jú Pilato júchi ínel ámeu jiaahua:

—¡Jatchiaka jita juënak yáala? Ínapo kaita át téula mukiapo nokta át chúpnakë béchíbo. Anä bemmuchateboka ä búttianake.

²³ Të bempo jíba júchi chë kusisi chay táytek, kúrusit ä popon nésahueka. Huanäi jú bem jiahuia éntok jume tiöpopo chë nésahueme jiahuia, akim ä yúyüuk. ²⁴ Huanäi béja jú Pilato nokta át chúppak, ä mëna béchíbo bempörim ä aahuäpo ámani. ²⁵ Huanäi béja ä búttiak, juka yäurata bėj-reka huatemmak áu tóboktiakäuta, éntok senuk mēlataka cárcelpo yéchatukäuta. Jesústa éntok bem mámpo yétchak, bem ä yáa bárëpo áman ä yáa íaka.

Jesústa kúrusit poponhuakä ä mukukähui

(Mt. 27:32-44; Mr. 15:21-32; Jn. 19:17-27)

²⁶ Jukam Jesústa huériaka kúrusichä poponboka, senu yoremam buíssek, Cireene buiärapo jometa Símon téamta, huasa bétana huémta. Huanärim juka kúrujta ä püaktituaka, Jesústa sáu ä huériutuay.

²⁷ Huanäi génte tüisi büruka pueblolo jometaka áa sáu kaatey, éntok jáamuchim ä buanria sákame, éntokim ä sirok-riay. ²⁸ Të Jesús ámeu kúakteka ínel ámeu jiaahua:

—Jerusalémpo malariam, katem ino béchibo buaana, ál-lem enchim béchibo buaana, éntok enchim üusim béchibo. ²⁹ Bueítuk taahuari yúmanake, ínel jiaunähui: “Al-leenakemme, jume kaa asoame éntok jume jauhuey júne kaa asoalame, jume kaabeta chítuakame.” ³⁰ Huanärim káhuimmeu ínel jiau táytinake: “¡Ito béppem huátte!” Jume ili júya káhuimmeu éntok: “¡Itomem éso!” ³¹ Bueítuk jü kúta sárita íneli joatek, ¿jítasum áu yáanake jáni jü kúta huakiahui?

³² Guoy juëna yórememim huériay kétchi, Jesússta béucham mëboka. ³³ Áman mukila kóba káhuí téäu yájakam juka Jesússta kúrusit poponak, éntok huame guoy juëna yóremem áa béuchi, huépülak ä bátam bétana, senuk éntok ä míkóri bétana. ³⁴ Huanäi Jesús ínel jiaahua:

—In Átchay, Akë am jiokore, bueítukim kaa jüneiya jita bem joähui.

Jume sontarom éntok, juka Jesússta sánko näikimtek. Huanäi náhuim ä játek. ³⁵ Jü génte éntok ä bitchay, éntok jume kobanarom júne két ä junneriay, ínel jíakari:

—Jume huatem jínëuk. Én éntok éläpo áu jínëunake, áapo tua jü Cristotuko, jü Diosta yeu púari.

³⁶ Jume sontarom júne ä junneriaka áu rúkteka, báa chibuta ä jítuay, ³⁷ ínel áu jíaka:

—Empo judíommeu reytuk, emoë jínëu.

³⁸ Jü jiojteri éntok ä kóba béppa yáatukay. Griego nokpo jiojteritukay, latínpo éntok hebreopo, ínel jíaka: “Íri ájária jü judíommeu Rey.”

³⁹ Senu juëna yoreme áabeu chákame ä junneria jiaahuay, ínel jíaka:

—Empo jü Cristotukátekë emo jínëu, éntok itom kétchi.

⁴⁰ Të jü senu áu omteka ínel áu jiaahua jü senukuhui:

—¿Jachë kaa Diosta májhue, empo két jíba alë bënasi jiokot machisi nokta emót chúpilatuk junne? ⁴¹ Lutüriapote itapo ä innëa, juka tüisi itou johuamta. Kaa tühuatate mabeta juka itom yáakä béchibo; të í yoreme kaita juënak yáala.

⁴² Huanäi Jesússta ínel jiaahua:

—Inohuë huáate, béja reytaka äbo yepsáteko.

⁴³ Jesús éntok ínel ä yómmiak:

—Lütüriapone ínel émou jiaahua, enë sep ínomak annake, áman paraísöpo.

Jesús muukuk

(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Jn. 19:28-30)

⁴⁴ Jíba tua béja lúl-la kátekay. Huanäi síme ániat kaa machika taahuak, bájim jiäu tájti.

⁴⁵ Huanäi jü taa kaa machisi taahuak. Jum tiöpopo éntok, jü cortina násuk áman síutek.

⁴⁶ Huanäi Jesús tüisi kusisi cháchayek, ínel jíaka:

—In Átchay, em mámpone juka ín espíritu yétcha.

Íneli jiausuka muukuk.

⁴⁷ Huanäi hua romapo sontaro yäut íkái bíchaka, Diosta úttileka taahuak, ínel jíaka:

—Lütüriapo í yoreme lútüla jíapsihuamta jípurey.

⁴⁸ Síme jü génte juebena áma aneíhui, íkái íneli huémnta bíchakame, táhuit emo chónaka sájjak. ⁴⁹ Të síme jume Jesússta täyáhuim, éntok jume jáamuchim Galiléau naateka áamak kateíhuim, mékkáariat tahuaka ä bitchak, juka huémnta.

Jesús mäahuak

(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Jn. 19:38-42)

⁵⁰ Senu yoreme áma aaney, tü yóremntaka entok lútüla jíapsaka, José tí téhuaka, jum pueblo Arimateapo jometaka, Judea buiärapo. Áapo jum judíom buere yäurapo tékiakay.

⁵¹ Íri két juka Diosta reytaka ä nésaunakeu boobíchaihui. Kaa ámebeu ä türey, juka jita benak Jesússta am yáakähui. ⁵² Pilatotau sika Jesússta takahua áu aahuak. ⁵³ Kúrusit kóm ä yéchaka, sábanampo ä bëtiak. Huanäi téta guójöria bemelapo étapopo ä óorek;

kaabe áma jee órehuay. ⁵⁴ Huäri taahuarit síme huéchiapo órehuay, bueítuk jü jimyóre taahuari abe naatey.

⁵⁵ Jume jáamuchim Jesústamak áma yáij-latukaihuim Galiléa bétana, ámanim sájaka ä bitchak, jum téta guójöriapo ä maahuakäpo; éntokim át suuhuak, ják ä tekhuakähui juka ä takahua. ⁵⁶ Huanärim bem joau nótteka, yünim jita musäla jubak yáuhuak, éntok unhuentom. Huanärim jimyore taahuapo jimyoorek, Diosta leyta ä jiäpo bénasi.

24

Jesústa mukilataka ä jíabitekähui

(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Jn. 20:1-10)

¹ Lominko taahuata yúmak, kethueysu, jume jáamuchim ä maahuakäpo yájjak, juka báata musälam jubak huériaka bem yáakähui. Huate jáamuchim éntok, ámemak kaatey.

² Huanärim juka téta guójöriata étaפורita téuhuak. Jü téta ái páttiari sékana órekamtam bitchak. ³ Huanärim áman kimuka, juka Señor Jesústa takahua kaa áma téuhuak.

⁴ Guómtilamtakam kaachin an máchiakay. Huanärim guoy yoremem bitchak, áme náapo jábuekame bélojkok sánkokame. ⁵ Bempo májhueka, buíau tájti kóm müla chätuk. Huanärim ínel ámeu jiaahuak, jume yoremem:

—¿Jatchiakasem kókkolam násuk juka jíápsamta jaria? ⁶ Kaa ím aane; béja jíabitek. Áhuem huáate jita enchimieu ä nokakähui, ketune Galiléa buiärapo aneka, ⁷ ínel jákari: “Tepa jíba jume yoremem jujuenam mámpo tóijna jü Yoremta Üusi, éntok kúrusit mētunake. Huanäi éntok báij taahuarim huéy mukilataka jíabitenake.”

⁸ Huanäi bempo áu huahuaatek, jü Jesústa nokibehui. ⁹ Huanäi bempo campo santo bétana nótteka, jume once apóstolimieu símeta íkái nookak, éntok jume huatemmehui.

¹⁰ Jume íkái nokta apóstolimieu tójakame: jü María Magdalena, Juana, María Jacobota áiye, éntok huate jáamuchim. ¹¹ Të jume apóstolim íkái nokta kaa ä súáratukä bénasi ä ériay; kíalikum kaa am súaley.

¹² Të jü Peero yejteka, ä máariu bíchaa búitek. Huanäi béja huáijhua kibakeka, jume sánkom bempolaim bitchak. Huanäi juka áman yeu sikamtat bíchaka, guómtilataka ä jóau bíchaa siika.

Jum Emaús böochi

(Mr. 16:12-13)

¹³ Bueítuk huäri taahuarichi, guoyika Jesústamak rejteihuim náhuim kaatey, pueblo Emaús ti téhuaakäu bíchaa; once kilometro Jerusaléniu taahuay. ¹⁴ Juka símeta áma yeu sikamta, náhuim ä ejtejhuaasakay. ¹⁵ Júnéli náu am nok sákaysu éntok náu am nok nássuay, Jesús ámeu rúktek. Huanäi ámemak boojo táytek. ¹⁶ Të ä bíchaka, júnem kaa jüneiyay ä jábétukähui, bueítuk lütüriata bem jüneríanakeu kee jee ámeu yeu machiay.

¹⁷ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—¿Jítasem náu ejtejhuaasime, éntok jatchiakasem siroka?

¹⁸ Jü senu ä yómmiak, Cleofas ti téhuaakame. Huanäi ínel áu jiaahua:

—¿Jachu empo jíba kaa ími jometaka juka én ími taahuarimmet Jerusalémpo jita yeu sikamta kaa jüneria?

¹⁹ Huanäi áapo ínel ámeu jiaahua:

—¿Jítasu áma yeu siika?

Huanärim ínel áu jiaahua:

—Jü Jesús Nazarenota bétana, bueítuk áapo senu profeetatukay, tua úttiata jípureme jume jita ä joäpo éntok ä nokäpo, Diosta bíchäpo éntok síme pueblota bíchäpo; ²⁰ éntok jáchin huame tiöpopo tékiakammeu chë nésahueme éntok itom yáuram nokta át chúppak, ä ménä bétana kúrusichä poponteboka. ²¹ Ítapo ä boobícháihuiy, áapörík juka Israelta jínëunakähui. Éni íäri béppa, béja báij taahuarim huéiye, íri simlataka. ²² Të két jume huate jáamuchim ito násuk aneme két itom guómtiak, bueítuk marikaroapom ä maahuakäu nóitek. ²³ Huanärim éntok juka ä takahua kaa áma téaka, itou yájaka

itom ejtejhuariak, Diosta ángelesim bénam emo bíchak tíaka. Ímëi éntok Jesústa jiapsä tíiya. ²⁴ Jume huate itomak joome áman nóitek, jum campo santohui, ä maahuakäpo. Huanärim jume jáamuchim jáakäpo áman emo ä bíchak tíiya, tërim áapörík kaa bitchak.

²⁵ Huanäi áapo ínel ámeu jiaahua:

—¡Tepem kaitat suuhua, éntokem kara jita súale enchim jiápsipo, símeta jume profetam nokakähui! ²⁶ ¿Jachu kaa junëli kökosi áu ä huéenakeu úttiatakay jáni jü Cristotahui, kee jee lóoriau ä kibakeyo?

²⁷ Huanäi béja juka jiojteta áa bétana nokamta ámeu nok táytek, Moiséjta librompo naateka jume profetam librommeu tájti.

²⁸ Jum pueblou bem sájakäu yájaka, Jesús jíba ä böo huéria báarem ténasi ayka. ²⁹ Huanäi bempo kía úttiapo bénasi ä tahuariak, ínel jákari:

—Itomake taahua, emo bia kúpte, jü täa béja áman huétche.

Huanäi Jesús áman kibakek, ámemak tahua báreka. ³⁰ Huanäi béja ámemak huam mesau káteka, jume páanim nüka Diosta tü eáu ámet chúppak. Huanäi am näikimteka, bempörim miikak. ³¹ Ímëri jume bem pusim étapotuk. Huanärim ä tatáyak, të áapo sep áma kaabétuk. ³² Huanärim ínel náu jiaahuay:

—¿Lútula huëpo, jachute kaa itom jiápsipo táijta bénasi ä ínnëay, itou ä nokayo jum böochi, éntok juka jiojteta itom ä téjhuayo?

³³ Huanäi huämi horapo jáptekam, Jerusalénihuim nóttek. Huanärim jume once discípulommeu éntok jume ámemak anemmeu yájjak. ³⁴ Ímëi ínel jiaahuay:

—Jü Señor tua yö éaka jíabitek; Símontau yeu machiak.

³⁵ Jume guoyika éntok két am ejtejhuariak jita jum böot ámeu sikähui, éntok jáchin emo ä tatáyakähui, jume páanim ä näikimteko.

Jesús jume ä discípulommeu áu yeu machiriak

(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Jn. 20:19-23)

³⁶ Ketune bempörim fári bétana náu nokay, Jesús áme násuk áu yeu machiriak, ínel ámeu jíaka:

—Yánti jíapsihuame enchimmaktunake.

³⁷ Huanärim guómtéka éntok májhueka, espíritutam emo bíchá bénasi éiyay. ³⁸ Të Jesús ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiakem guómtila? ¿Jítasa jáni ti emo éetua? ³⁹ In mámamem bitcha, éntok ín guókkim. Ínapone ájaria. Inochem mánte, éntokem nee bitcha; bueítuk jü espíritu kaa tekhuak, éntok kaa óttak, enchim nee bíchápo bénasi.

⁴⁰ Huanäi ínel ámeu jíaka, jume mámam éntok jume guókim am bíttuak. ⁴¹ Të bempörim ketune kaa ä súalë béchíbo huame al-leerimmea éntok bem át guómtilamtukä béchíbo, ínel ámeu jiaahua:

—¿Jítem buä máchik ím jípure?

⁴² Huanärim kúchu jisobata rébbeik ä mákkak, éntok mumu sítörim. ⁴³ Huanäi am nüka, am buäka bempörim bíchápo. ⁴⁴ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Íkäi noktane enchimmeu nookak, ketune enchimmak aneka: Símeta huaka Moiséjta leypo jiojteta ino bétana chúpnakähui, éntok huame profetam libropo jiojteta éntok libro salmompó.

⁴⁵ Huanäi juka jünee huamta am étaporiak, jume jiojteritat am jünee nakë béchíbo. ⁴⁶ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Ínëli jiojteri: juka Cristota jikot yáanahui, éntok ä muknakähui, ⁴⁷ éntok áapörík téhuampo síme géntemmeu ä noknä bétana, Jerusalémpo naateka, ámeu nokaka bem jíapsi kúaktinake bétana, éntok bem Dios bejrim jókörina béchíbo. ⁴⁸ Emem íkäi bit-lataka én testiigom. ⁴⁹ Áachem suuhua, ínapone enchimmeu ä bíttuanake, juka ín Átchay nokaka enchimmeu ä bíttua-rokakähui. Të ímem taahua, Jerusalémpo, huaka úttiata jikat bétana huémta enchim mabetäu tájti.

Jesús téhuekau jikau siika
(Mr. 16:19-20)

⁵⁰ Huanäi Jesús päkun yeu am núk siika, pueblo Betaniau bíchaa. Huanäi jikau mánteka, Diosta tü eáu ámet chúppak. ⁵¹ Huanäi Diosta tü eáu ámet chúpasuka, am tö siika. Téhuekau jikau bíchaa núk sákahuak. ⁵² Bempo chúkula ä yörisuka, Jerusaléniu nóttek, tüisi al-leaka. ⁵³ Huanärim tiöpopo jíba aaney, Diosta úttileka entok jikau ä chatchaka. Júnentunake.

Jü Evangelio San Juanta Jiojtekähui

Jü Diosta noki áu yorem yáuhuak

¹ Kësam huëpo jü Noki béja aaney. İri Noki Diostamak aaney, éntok ínëli jíba Diostukay. ² İri jü kësam huëpo jíba Diostamak aneïhui. ³ Sïme ayukamta áapo ä yáala. Kaa áapörík béchibotuk kaitatu éiyey. ⁴ Áapörikut aykay, jü jíapsihuame. Jü jíapsihuame éntok, jü yoremem jíapsita machiriame. ⁵ İri machiria tachiriata bënasi kaa machiku béete; jü kaa machiria éntok kara ä tuucha.

⁶ Senu yoreme Diosta bétana äbo bíttuataka ímï aaney, Juan ti téhuaaka. ⁷ İri machiriata bétana nok iaahuaka äbo bíttuahuak, sïmem ä súalnakë béchibo, áapörík huämi. ⁸ Juan kaa jü machiriatakay; ál-la hua machiriata bétana ä noknakë béchibo äbo bíttuatukay. ⁹ Huä tua lütüriapo machiria, sïme yoremem machiriame, ím ániau kóm yebisisey.

¹⁰ Ímï ániapo aaney; Dios éntok íkái ániata áapörík huam ä yáuhuak. Të huame ímï ániapo joome, katim ä tatäyak. ¹¹ Ä géntemmeu yepsak; ímëi éntok, katim ä mabetak. ¹² Sïme huame ä téhuam súaleme, éntok ä mabetakame, áa bétanam Diosta usiarimtaka taahua. ¹³ Ímëri katim yorem áchayhuariapo usiarim bënna, éntokim kaa ímï buíapo yoremem yeu totomtëpo bënna, éntokim kaa yorem éerim ínel éä béchibo. Ál-lam tua Diosta bétana yeu yoremtulaa.

¹⁴ Éntok iri Noki áu yorem yáuhuak, éntok ito násuk jíapsak. Éntok ä loriatate bitchak, Áchayta looria huépülay Usiaritachi. Sïme tua lütüria éntok tühuara át ayka. ¹⁵ Jü Juan áa bétana nookak. Chayeka ínel jiaahua:

—İri ájãria hua ínel áa bétana ín jíähui: Huä chúkula ino sáu yebijnakeme, chë nésahue ino béppa, bueituk áapo béja ínopat jíapsay.

¹⁶ Éntok jü yún ä jípurëu bétana, nat béppate ä mabeta. ¹⁷ Bueituk Moiséjta huámte juka leyta mákhuak, të jü tua tühua éntok jü lütüria Jesucristota huämi, itou yepsak. ¹⁸ Jauhuey júne kaabe Diosta bil-la; ál-la hua huépul Usiari jíbba, tüisi nákhuaame, áapo itom ä täyatuala.

Juan Bautista Jesucristota bétana nookak

(Mt. 3:11-12; Mr. 1:7-8; Lc. 3:15-17)

¹⁹ İri ájãria jü Juanta nokakähui, júnak jume judíom buere joära Jerusalén bétana jume sacerdotem, éntok leviitam áu bíttuahuako, ä temaj-iaahuaka ä jábétukaihui. ²⁰ Áapo éntok huitti nokaka, áu yeu buíssek:

—Ínapone kaa ájãria jü Cristo.

²¹ Huanärim ä temajek:

—Empo, ¿jábesäe júntuko? ¿Jachë Elías?

Huanäi Juan am yómmiak:

—Ëe, kanne Elías.

Huanärim ä temajek:

—¿Huanäisu empo hua profeta yebijnakeme jáni?

Am yómmiaka:

—Ëe, ti ámeu jiaahua.

²² Huanärim ä temajek:

—¿Jábesäe júntuko? Itomë téjhua itom äbo sáhuekame júneetua béchibo.

²³ Huanäi ínel jiaahua:

—Ínapone jü júya ánia bueka päriapo yeu kíkteka chayemta jáhui bënasi jiaahua: “Böotem lútulaik étapo Señorta huéenake pámani” —profeeta Isáista jáká bënasi.

²⁴ Jume áu bíttuahuakame éntok, pariseromtukay. ²⁵ Huanärim ä temajek, ínel jíaka:

—¿Jatchiakasë júntuk batöa, empo kaa Cristotaka, éntok kaa Elíastaka, éntok kaa profeetataka?

²⁶ Juan éntok ínel am yómmiak:

—Ínapo bäammea batöa; tē enchim násuk aane, senu kaa enchim täyhui. ²⁷ İri ínel jü chükula ino sáú yebijnakeme. Áapo ino béppa nésahue; katchanne júne áú kóm chätuka, ä bocha huíkyam búttiapo yúmala.

²⁸ İri áma yeu siika Betárapo, Jordán bathue mayoa huáitanachi, Juanta batöaipo.

Jesús, jü Diosta Ili Kabara

²⁹ Yokoríapo jü Juan juka Jesústa áú bíchaa huémta bitchak. Huanäi ínel jiaahuak:

—İri, ájaria jü Diosta ili Kabara, jü én ím ániapo huaka kaa tühua yáarita yore úhuaame.

³⁰ İri ájaria hua ín áa bétana ínel jákaihui: “Chükula senu yoreme yebijnake, ino béppa chē úttiata jípureme; bueítuk áapo ínopat béja jíápsay.” ³¹ Ínapone kaa ä täyay; tēne huäri béchibo yepsak, bäammea yore batöaka Israelitammeu yeu ä machinakē béchibo.

³² Ínel kēt jiaahuak, jü Juan:

—Ínapone ä bitchak, juka Espíritu Santota guókouta bēnak téhueka bétana át kóm sika áa béppa tahuakamta. ³³ Ínapo kaa ä täyay; tē hua nee äbo bíttuakame bäammea ín batōnakē béchibo, huäri ínel inou jiaahuak: “Huä jábetachē Espírituta át kóm huémta bíchakātek, éntok át ä tahuako, İri ájaria jü Espíritu Santoy yore batöame.” ³⁴ Ínapone ä bitchak, éntokne áa bétana nooka, tua Diosta ä Üusitukä bétana.

Jume kēsampo discípulom

³⁵ Yokoríapo jü Juan júchi áma aaney, éntok guoy ä discípulohuam. ³⁶ Huanäi Juan, Jesústa huämi ják hueramay ä bíchaka, ínel jiaahua:

—¡Juyú! ¡İri ájaria jü Diosta ili Kabara!

³⁷ Jume guoyika Juanta majtiähui, Jesústam jíkkajaka, áa sáú sájjak. ³⁸ Huanäi Jesús amáu remteka áa sáú kateme bíchaka, ínel jiaahuak:

—¿Ítasem jaria?

Bempo éntok ínel áú jiaahua:

—Maestro, ¿jáksē jóuhuak?

³⁹ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Bínem kateka ä bitcha.

Huanärim áamak sájaka ä bitchak, ják ä jóakaipo. Huanärim áamak áma taahuak, huäri taahuarichi; bueítuk kúpteka náikim ják jiaahuay.

⁴⁰ Jü Andrés, Símon Perota saila, İri jume guoyim násuk juka Juanta nok jíkkajaka Jesústa sáú sikame. ⁴¹ İri béja juka Símonta ä sailahua bát téuhuak. Huanäi ínel áú jiaahuak:

—Juka Mesíastate téuhuak —Cristo ti téhuaakamta.

⁴² Huanäi Andrés Símonta Jesústau tójjak. Jesús éntok ä bíchaka ínel áú jiaahua:

—Empo jü Simmom, Jonásta üusi; émpē Cefas ti téhuanake. (Ímēi téhuam éntok Peero tim jiau báare.)

Jesús, Felipeta éntok Natanaelta núnnuk

⁴³ Yokoríapo Jesús Galiléa buiarähui bíchaa sim báreka, Felipeta téaka ínel áú jiaahua: —Ino sáukē huéiye.

⁴⁴ İri Feliipe Betsaida pueblolo jometukay. Ímī kēt jometukay jü Andrés éntok Peero.

⁴⁵ Feliipe juka Natanaelta téaka ínel áú jiaahuak:

—Béjate ä téula huaka Moiséjta áa bétana huam leypo jíojtekhui, éntok kēt huam profeetam jíojtekaipo, huaka Jesústa, Joséta üusi, Nazaretpo jometa.

⁴⁶ Natanael éntok ínel áú jiaahua:

—¿Jachu Nazaret joärapo jita tühua yeu huéé mátkhi?

Huanäi ínel áú jiaahua jü Feliipe:

—Äbe sika ä bitcha.

⁴⁷ Jesús éntok Natanaelta áu jëla huémta bíchaka, ínel áa bétana jiaahuak:

—Ímí aane, jü tua israelita; ï óutachi jü ára nókichiria kaita át ayka.

⁴⁸ Natanael éntok ínel áu jiaahua:

—¿Jáchisë nee tatäyak?

Huanäi jü Jesús ínel ä yómmiak:

—Felipeta kee enchi núnuyo, chunam bétuk enchi kátekne enchi bitchak.

⁴⁹ Huanäi Natanael ínel ä yómmiak:

—Maestro, ¿émpë jü tua Diosta Üusi! ¿Émpë jü israelitammeu Rey!

⁵⁰ Jesús éntok ínel ä yómmiak:

—¿Jachë kíal chunam bétuk enchi kátekne enchi bitchak ti nee emou jíakä béchíbo nee súale? Én éntoke huatek chë íäri béppa machik junne bínnake.

⁵¹ Jesús két ínel au jiaahuak:

—Lútüriapone enchimmeu ínel jiaahua: Én naateka téhuekatem áu étapomta bínnake, Diosta ángelesim Yoremta Üusi béppa kóm kateme, éntok áa béppa jikau kateme.

2

Jü bóoda Caná Galiléa buiärapo

¹ Báij taahuarim huéy, pueblo Caná Galiléa buiärapo boodatukay. Jü Jesústa áíye két áma aaney. ² Jesús éntok ä discípulom, kéchim áman núnuritukay, jum boodahui. ³ Juka vinota lütek, Jesústa áíye ínel áu jiaahuak:

—Kaitam vinota jípure.

⁴ Jesús ínel ä yómmiak:

—¿Jítasë ínomak jípure jámmut? Ketune kee jee yuuma, jü ín hora.

⁵ Á áyehua éntok ínel ámeu jiaahua, huame áma sáyhuammehui:

—Símetem áapörík enchim yáa sáhuëu yáuhua.

⁶ Huämi éntok búsan téta sótörím báam béchíbo áma mánekay, bem ä boojoriapo bénasi, báam áma jípureka, jume judíom bem sáyhuakä pámani emo bábaksiahuäpo. Huämi huépul sótöpo ochenta o cien litrom báam áma bekiakay. ⁷ Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Ímëi sótörímëm báammea tápunia.

Huanärim jikau tájti am tápuniak. ⁸ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Ílökkikem nüka, jü áma nésahuemtau am huéria.

Huanärim áu am tójjak. ⁹ Huä áma nésahueme éntok, jume báam vinosi ayulame jihueka ä tütürek, kaa jünéaka jákun ä nütukaihui. Të jume áma sáyhuame ál-la jüneiyay, jume báam jákun bem nukaihui. Huanäi juka jubemta núnuteboka, ¹⁰ ínel áu jiaahua:

—Síme yoremem juka vino türík bácham jíjítua; chúkula béja yünam jílatuk, huaka kaa tua türík am jíjítua. Të empo huaka vino chë türík ërialatukay, én tájti.

¹¹ Jesús ímëi señaalim bát huéeme yáuhuak, jum Caná Galiléapo, éntok yeu ä machiriak juka chë yörisi machik át ayukáhui. Huanäi huame ä discípulom ä súaleka taahuak.

¹² Chúkulam Capernaum pueblou kóm sájjak, Jesús éntok ä áyehua, ä sailahuam, éntok ä discípuoluham. Huämírim kaa jaiki táapo áma aanek.

Jesús tiöpopo jita nénkiriom yeu béebak

(Mt. 21:12-13; Mr. 11:15-18; Lc. 19:45-46)

¹³ Jü taahuari abe yuumay, pájcuá téamta béchíbo, judíom boojoriähui. Huanäi Jesús buere joära Jerusaléniu jikau siika. ¹⁴ Huanäi jum buere tiöpou kibakeka, jume buéyesim áma nénenkame téuhuak, éntok kabaram, éntok guókohuim, éntok jume tómita nanakuliaka áma jokame. ¹⁵ Huanäi huiteri jíbebiata yáaka, tiöpopo símem yeu béebak, bem kabarammaki, éntok bem buéyesimmaki. Jume tómita áma nakuliame chíbela am guötiriak; mesam éntok chíbela tátabek. ¹⁶ Huanäi jume guókohuim nénkammeu ínel jiaahua:

—Íkãrem mékka huéria, éntokem ín Áchay kári kaa mercado káapo jípure!

¹⁷ Huanäi ä discípulom jiojtetau huáhuaatek, ínel ä jiäpo: “Em káari ín yöre béchibo ín jiápsipo nee sasäbuania.”

¹⁸ Huanäi jume judíom ä yómmiak ínel áu jiaka:

—¿Íta señaltasé itom bíttua, íkái em joä béchibo?

¹⁹ Jesús éntok ínel am yómmiak:

—Íkái tiöpotem mójaktia; huanäine báij taahuata huéy júchi ä tóboktianake.

²⁰ Huanäi jume judíom yauchim ínel áu jiaahua:

—Cuarenta áma búsan huásuktiriapo yáari íri tiöpo; ¿empo éntok báij táapo emo ä tóboktianake tíiya?

²¹ Të áapo ä takaahua tiöpo bétana nokaka ínel jiaahuay. ²² Huári béchibo jume kókkolam násuk ä jíabitek, jume ä discípulom áu huáhuaatek, íkára nokakáihui. Huanärim juka jiojteta súaleka taahuak, éntok Jesústa nokakáihui.

Jesús síme yoremem jíapsi júneria

²³ Jesús Jerusalémpo aneka, judíom kabara jísobahuakä papajköpo. Huanärim juebénaka ä téhuam súualeka taahuak, huame señaalim ä joay ä bíchaka. ²⁴ Të Jesús kaa tua am súaleka taahuak, bueítuk símem jiápsipo júneriay, ²⁵ éntok kaabeta ä téjhuaanakeu boobícháihuiy, jume yoremem bétana; bueítuk áapo júneiyay yoremta jíapsipo jita ayukáhui.

3

Jesús éntok Nicodemo

¹ Senu yoreme pariserom násuk aaney, Nicodemo ti téhuaaka. Íri chë yörihuay, jume judíom násuku. ² Íri tukaapo Jesústau yepsak. Huanäi ínel áu jiaahua:

—Maestro, júneate Diosta bétana em äbo yebij-latukáhui; bueítuk kaabe ímëi señaalim em joäu ára johua, kaa Diosta áamaktuko.

³ Jesús éntok ä yómmiaka ínel áu jiaahua:

—Tua lútüriapone ínel emou jiaahua, huä kaa bemélasí yeu yoremtukame, téhuekapo rey néosaurita kaa bínnake.

⁴ Nicodemo éntok ínel áu jiaahua:

—¿Jáchisen jú yoreme yótaka júchi ára yeu tómté? ¿Jachu júchi ä áye tómpo ára kibake jáni? ¿Júchi yeu ä yoremtunaké béchibo?

⁵ Jesús ínel ä yómmiak:

—Tua lútüriapone ínel emou jiaahua, kía jábe junne báapo éntok Espíritu Santota bétana kaa yeu yóremtukátek, téhuekapo rey néauripo kaibu áman kibaknake. ⁶ Yoremta bétana yeu yoremtulame yoreme; të Espíritu Santota bétana yeu yoremtukame éntok espíritu. ⁷ Katé át emo guómtia ínel nee emou jáká béchibo: “Úttea júchi bemélasí enchi yeu yóremtunakéhui.” ⁸ Jú jeka ä huée bárëu bíchaa huéiye. Ä jáhuité jíkkaja. Të jákübo ä huëu, éntok jákun bíchaa ä huëu kaibute júneenake. Ilë bénomme, síme huame Diosta bétana Espíritupo yeu yoremtulame.

⁹ Nicodemo éntok ínel ä yómmiak:

—¿Jáchisu íri ára yáatu?

¹⁰ Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—¿Jachë empo, israelitam mamajtiaka, íkái kaa täya? ¹¹ Tua lútüriapone ínel emou jiaahua: Juka itom täyáute ettejhua, éntok huaka itom bíchakäu bétanate enchimmeu nooka; të íkái itom enchimmeu nokäu, katem ä súale. ¹² Eme juka ímí buíapo ayukamta bétana nee enchimmeu nokayo, katem nee súale. ¿Jáchisu júntukem ä súalnake jáni, huaka téhueka bétana huémta nee enchimmeu nokayo?

¹³ Kaabe téhuekau jikau simla, hua téhueka bétana äbo kóm yebij-lame jíbba, hua Yoremta Üusi äbo bittuari, áman téhuekapo kátekame. ¹⁴ Jáchin juka Moiséjta mékka ánia see päriapo sisiguok bakotta ä tóboktiakä bénasi, junéli úttea, juka Yoremta Üusi

tóboktiatunähui, ¹⁵ bueituk simetaka ä súalekame, katim emo tärunake; ál-lam yü jíapsihumta jípunake.

Dios síme genteta ániat jíapsame nákke

¹⁶ 'Dios, jume ímí ániapo jíapsame úttesi am nákeka, huépülak jíba Üuseka síme genteta mámpo ä tójjak, bueituk jábetaka junne ä súsualekame kaa muknake, ál-la jíbapo béchibo jíapsinake. ¹⁷ Dios ä Üusihua ániau kóm bíttuak, huame ániat jíapsammet kaa béttesi nokta ámet ä chúpánakë béchibo, jume bem Dios berjim am jiokörinakë béchibo áapörík huámi.

¹⁸ 'Huä áapörík súaleme kaa noki béttesi át chúpila; tē hua kaa ä súaleme, béja noki béttesi át chúpila, bueituk Diosta huépul Üusi téhuam kaa ä súalekä béchibo. ¹⁹ Íari béchibo jü noki béttesi yorememet chúpári, bueituk jü machiria ím ániau kóm yepsak; tē huame yoremem huaka kaa máchiraata chē türeka taahuak, bueituk huaka bem joäu kaa türi béchibo. ²⁰ Bueituk síme huame kaa tühuata joame juka machiriatam kaa türe, éntokim machiriau kaa ruk-rukte, juka bem joäbet kaabeta béttesi ámet ä nok íaaka. ²¹ Tē hua lütüriata joame machiriatau rúkte, bueituk huaka ä joäu ä jüneriatunakë béchibo, Diosta bétana ä huéhui.

Jü jubemta amigo

²² Íkäi noksuka, Jesús jume ä discípulommak Judea buiärau yepsak. Huanäi ámemak aneka batöay. ²³ Juan két jum Enón ti téhuaakapo batöay, Salim ti téhuaakä náapo, bueituk huámi báam búruakay. Huanäi jü génte áu yájaka batöhuay. ²⁴ Bueituk jü Juan ketune kee pereesotehuay.

²⁵ Huanärim náu nok nássuak, Juanta discípulom éntok jume judíom, emo bábaksi-hua bojóriahua bétana. ²⁶ Huanärim Juantau yájaka ínel áu jiaahua:

—Maestro, hua Jordán bathue huáyтана émomak aneihui, hua áa bétana em itou nokakähui, batöa éntok síme áu yájja.

²⁷ Huanäi Juan ínel am yómmiak:

—Jü yoreme kaita ára mabeta, kaa Diosta bétana ä máktuko. ²⁸ Emem nee jíkkajak ínel nee jíako: Ínapone kaa ájária jü Cristo yebijnakeme, ál-lane áapat hue íaahuaka äbo bíttuari. ²⁹ Huä jubekame ä jubi jíba jípunake, tē hua jubekamta amigo ä chákäku huéeka ä nok jíkkajame tüisi al-leaka tahuanake, ä noki jíkkajako; ánëli két jü ín al-leäu béja chúpila. ³⁰ Áapo jikau bíchaa huéenake, ä yörihuäpo; ínapo éntokne kóm bíchaa huéenake.

Jü jikat bétana äbo yebij-lame

³¹ 'Huä jikat bétana äbo yebij-lame símem béppa nésahue. Huä buíapo joome éntok buíyya, éntok jíba ím buíapo ayukamta bétana nooka. Huä téeka bétana huéeme símem béppa nésahue. ³² Huaka ä bíchakäu éntok ä jíkkajakäu bétana nooka, tē kaabe ä nokakäu súale. ³³ Huä ä nokihua súaleme, íri juka Diosta noki lütüria tíiya. ³⁴ Bueituk hua Diosta äbo bíttuakäu Diosta noki nooka; Dios éntok juka Espírituta kaabeta ámpolsi ä mákka. ³⁵ Jü ín Átchay juka ä Üusi nákke, éntok síme ayukamta ä mámpo tóij-la. ³⁶ Jü ä Üusi súaleme jíbapo béchibo jíapsihumta jípure; tē jü Diosta Üusi kaa súal báareme kaibu huaka jíapsihumta jájamnake, ál-la hua Diosta ómtira jíba áa béppatunake.

4

Jesús éntok jü jámmut samaritana

¹ Jü Señor jünëiak jume pariserom ínel jíayhumta jíkkajakaihui: Jesús chē yún am majtia éntok am batöa, Juanta béppa. ² (Tē huitti nokhuäpo, Jesús kaa am batöay jíöbe, ä discípulom ál-la.) ³ Huanäi Judea buiärapo yeu siika, naa búrujti Galiléa buiärau bíchaa.

⁴ Éntok Samaria buiära páman ä huéenakeu útteatukay. ⁵ Huanäi senu pueblo Samaria buiärapo kátekame Sicar ti téhuaakäu yepsak. Íri pueblo kaa mékka taahuay, Joséta herencia Jacobta ä mik-latukaí náapo. ⁶ Huämirim mánekay Jacobta poozom. Huanäi

Jesús, boojo lottilataka, jum pozom náapo yejtek. Abe lúl-la yejtey jëla. ⁷ Senu jámut Samariapo jometaka áma yepsak, bächiseka. Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Bäämé nee miika.

⁸ Á disciipulohuam éntok pueblou bíchaa sákalatukay, buáhuamta jínuboka.

⁹ Jü jámut samaritana éntok ínel áu jiaahua:

—¿Jáchisen empo judíotaka báam inou nétane, nee jámut samaritanotuk junne?

(Bueítuk jume judíom éntok jume samaritanom katim emo huátia.) ¹⁰ Jesús éntok ínel ä yómmiak:

—Empo jüneäteko Diosta jita yore mák bárëu éntok jábeta báam emou nétanëhui, émpë inou am au éiyey. Huanäine bää jíapsame enchi mik éiyey.

¹¹ Jü jámut éntok ínel áu jiaahua:

—Señor, jume pozom mékka kömi, éntoke kaitay yeu am huík mátkhi. ¿Jáksë júntuk am jípure, jume báam yore jíapsituame? ¹² ¿Jachë empo chë yöturi jáni, itom áchay bát kat-riam Jacobta béppa? Íméi pozom itom miikak, áapörík áma bää jëkähui, ä üusihuam éntok ä huakasihuam.

¹³ Jesús éntok ínel ä yómmiak:

—Kía jábe júne íméi báam jëkame, júchi Bénasi báï muknake; ¹⁴ të hua báam ín ä miknakeu jëkame, kaibu júchi báï muknake, ál-la huame báam ín ä miknakeu, ä jíápsipom tápunika búitinake, ä yü jíápsinakë béchíbo.

¹⁵ Huanäi jü jámut ínel áu jiaahua:

—Señor, jümëi báamë nee miika, kaa báï muk béchíbo éntok kaa äbo sika yeu am huík béchíbo.

¹⁶ Huanäi Jesús ínel ä yómmiak:

—Ámanë em kuna núnuka, äbo huéiye.

¹⁷ Jü jámut éntok ínel ä yómmiak:

—Kanne kuunak.

Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—Lütüriatë nooka, kanne kuunak ti jíaka; ¹⁸ bueítukë mamnim béja kunala; juka én em jípuréu éntoke kaa kuunak. Lütüriatë nooka, ínëli jíaka.

¹⁹ Huanäi jü jámut ínel áu jiaahua:

—Señor, jíbatua empo Diosta profeeta. ²⁰ Itom áchayim bát kat-riame ímí káupom Diosta yörek; eme éntok ä yöri béchíbo, Jerusalémpo ä ájariä tíiya.

²¹ Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—Jámmut, nechë súale, taahuari yúmanake, juka Dios Áchayta enchim yörinakëhui, kaa ímí káupo, éntok kaa buere joära Jerusalémpo jíbba. ²² Eme huaka kaa enchim täyáhuem yöre; ítapo éntokte huaka itom täyäu yöre, bueítuk jü jínëuria judíom bétana huéiye. ²³ Të taahuari yúmanake, éntok én ájaria: jume lútula huëpo Dios Áchayta yöreme, espíritupom lütüriapo ä yörinake; bueítuk jü Dios Átchay junëli áu yöri íaa. ²⁴ Dios Áapo Espíritu. Jume ä yöreme, espíritupom lütüriapo ä yörinake.

²⁵ Huanäi jü jámmut ínel áu jiaahua:

—Jüneane juka Mesíasta yebijnakëhui, Cristo ti téhuaakamta. Áapo yepsak, sîmeta itom téjhuaanake.

²⁶ Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—Jü Mesías ti téhuaakame, ínapone ájaria, jü émomak nokame.

²⁷ Júnëlam nokaysu, jume ä disciipulom áma yájjak. Huanärim át guómtek, jámut-tamak ä ettejoä tíaka. Të kaabe ä temajek: “¿Jítasë áu nátemaje?” o, “¿Jítasë áamak ettejhua?” ²⁸ Huanäi jü jámmut, ä bächia áma tö sika, pueblou bíchaa siika. Huanäi áman yepsaka, jume yorememmeu ínel jiaahua:

²⁹ —Äbem kateka ä bitcha, juka senu yoremte. ¿Bueítuk sîmeta ín josukäu huitti nee ettejhuariak! ¿Jachu jü Cristo yebijnakeme jáni?

³⁰ Huanärim jum pueblou yeu sájaka áu yájjak. ³¹ Jume ä disciipulom éntok chë júne áu nookay, ínel jíaka:

—Maestro, jibuäe.

³² Áapo éntok ínel ámeu jiaahua:

—Ínapo senu buähuamta ín buänakeu jípure, enchim kaa täyähui.

³³ Jume ä discípulom éntok ínel náu jiaahuay:

—¿Jachu jábe áu jibuä tójak jáni?

³⁴ Jesús éntok ínel ámeu jiaahuak:

—Íri ájária jü ín buähuame: jü nee äbo bíttuakamta nésahui ín yáanakèhui, éntok ä tékil ín chúpanakèhui. ³⁵ Inëlem jijia emëe: “Ketune naiki mecham bëye, juka huajpo etta chúpnakèhui.” Të ínapo ínel enchimneu jiaahua, jikau remtekem huasam bitcha, bueítuk jü echi béja saa bíakteka jójoni. ³⁶ Jü jíchupata tóboktéame béjtuana, éntok jíbapo béchíbo jíapsihuamta ä jípunakè béchíbo náu ä tóijnake, hua echákamtamak nánancha bem al-leenakè béchíbo. ³⁷ Bueítuk ímí lútúria hua noki ínel jíame: “Jü echame seenu, jü ä tóboktéame éntok, täbui.” ³⁸ Bueítuk ínapo naa bëkatana enchim bíttuala, huaka kaa enchim echakäu enchim tóboktianakè béchíbo. Huate bát echaka áma tekípanuak, eme éntok bem tekípanuakäpo túhuata mabeta.

³⁹ Huämi pueblopo juebena samaritanom Jesústa súaleka taahuak, jámutta ínel jíakä béchíbo: “Símeta ín yáari nee téjhuak.” ⁴⁰ Huanäi jume samaritanom áma yájaka jikot áu jiaahua, áma ámemak ä tahua sáhueka. Huanäi guoy táapo áma taahuak. ⁴¹ Huanärim júchi chë júne juebénaka ä súsualek, áapörík ámeu nokakä béchíbo. ⁴² Huanärim jámuttau ínel jiaahua:

—Béjate kaa kía ínel em jíá béchíbo ä súale, bueítukte ítapo itom nákammea ä jíkkaja, éntokte júneiya tua lútúriapo íkái ájáriatukähui, jü yore jínëunakeme, jü Cristo.

Reytau tékiakamta üusi tütek, jü Jesús

⁴³ Chúkula guoy taahuarim simsuko, huämi yeu siika, Galiléa buiärau bíchaa. ⁴⁴ Bueítuk Jesús áapo ínel jiaahua, juka profetata tua ä buiärapo, kaa ä yórihuä tíiya. ⁴⁵ Jume áma jomeme ä mabetak, Galiléau ä yepsako, símetaka Jerusalémpo ä yáakäu bíchaka jum pájcuá taahuaripo, bueítuk bempo két áman nóitilatukay, jum pajkohui.

⁴⁶ Jesús júchi Caná Galiléa buiärau yepsak, huam bäam ä vino yáakäpo. Senu yoreme yäurapo reytau kóba yöhue, ä üusihua tüisi kökoremte jípurey, jum pueblo Capernaumpo. ⁴⁷ Íri juka Jesústa jum Judea bétana Galiléau ä yepsak ä jíkkajaka, ä üusi mukiapo anemta ä jíto íaaka áman siika, jikot áu jíaka. ⁴⁸ Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Katem jume señaalim éntok kaa jaibu johuamta bichätek, kaibem nee súal éiyey.

⁴⁹ Huanäi jü reytau kóba yöhue ínel áu jiaahua:

—Señor, ámanë kóm huéiye, kee ín üusi mukeyo.

⁵⁰ Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—Bamsekè huéiye, jü em üusi béja türiak.

Huanäi jü yoreme Jesústa nokakäu súsualeka siika. ⁵¹ Jume ä sáhuëhuim áman kömä huéy, yehuim sájaka ä nánkek. Huanärim ä téjhuak, ínel áu jíaka:

—¿Béja türiak, jü em üusi!

⁵² Huanäi am temajek, ják horapo ä türi táytekähui.

—Tuuka, senu horam jíay jü táij huéchiria ä tójjak —tim áu jiaahuak.

⁵³ Huanäi jü ä áchayhua jünëiak huämi horapo juka Jesústa ínel áu jíakähui: “Em üusi béja türiak.” Huanäi ä súsualeka taahuak, áapo, éntok síme ä jóapo joomem.

⁵⁴ Jesús íkái señaalta yáuhuak, guosa huëpo Judea bétana Galiléau yepsaka.

5

Jü yoreme káraktila Betesdapo joomé

¹ Chúkula íkái jita simsuko jume judíom bem papajkou áma johuay. Huanäi Jesús jum buere joära Jerusaléniu jikau siika. ² Huämi Jerusalémpo, jum kabaram puerta ti téttehuakäu kaa mekka, ili baubäa áma mánnek, hebreo nokpo Betesda ti téhuaaka. Huäri éntok mamni portaalim jípurey. ³ Ímí juebena kökoreme tókay, liliptim, lolöim,

káraktilam, jume bäam náu kuutemta boobíchaka. ⁴ Bueïtuk senu Diosta ángel jamak huéytuk jum baubäau kóm sisimey; huanäituk jume bäam náu kuukuutiay. Ínëli jume bäam náu kuutiahuak, jü bát áman kóm sikame türikatuk tatahuay, kía jita kökoata ä jípurë bétana junne. ⁵ Huämi éntok senu yoreme aaney, béja treinta áma guoj naiki huásukteka kökoreka. ⁶ Huanäi Jesús bókamta bíchaka, éntok jünéaka junëli béja juebena tiempota ä huériähui, ínel áu jiaahua:

—¿Jachë türi péiya?

⁷ —Señor —ti ä yómmiak jü kökoreme—, kaabe jum bäau nee kóm huéria mátxi, náu am kuutiahuako. Bueïtuk nee áman huéyo, täbuika jáibusu ínopat áman kóm sisime.

⁸ Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—Yejteke, em át bökäü nüka huéiye.

⁹ Huanäi laütiposu jü yoreme türika taahuak, éntok áachä bökäü nüka naa huée táytek. Huäri taahuarit éntok jimyore taahuaritukay. ¹⁰ Huanäi jume judíom ínel áu jiaahua hua kökoreka türilatukähui:

—Jimyore taahuari éni; katë ä püanampo yúmala, juka em át boböyëhui.

¹¹ Áapo éntok ínel am yómmiak:

—Huä nee tütekame, áapo ínel inou jiaahuak: “Em át böyëhuë nüka huéiye.”

¹² Huanärim ä temajek:

—¿Jábesa jüri: “Em át böyëhuë nüka huéiye”, ti emou jíakame?

¹³ Jü türialame éntok kaa jüneyay ä jábétukaihui, bueïtuk Jesús jume géntem áma aneme tö sika sékana bíchaa siika. ¹⁴ Chúkula Jesús jum buere tiöpopo ä téaka, ínel áu jiaahua:

—Béjë türila; Dios bejritë kaa éntok johua, kaa chë béttesi machik jita emou nóttinakë béchíbo.

¹⁵ Huanäi hua yoreme sika jume judío yauchim téjhuak, ä tütekamta Jesús tíiya. ¹⁶ Íari béchíbo jume judío yäuchim juka Jesústam guójjajasey ä mēbáreka, bueïtuk íkai ä joä béchíbo, jimyore táapo. ¹⁷ Jesús éntok ínel am yómmiak:

—In Átchay én tájti tekipanua, éntok ínapo két tekipanua.

¹⁸ Íari béchíbo jume judío yäuchim chë júne át koptey ä mēbáreka, bueïtuk juka jimyore taahuata béj-reka jíba ä huë tíaka, të két juka Diosta tua áu ä Áchayek tíá béchíbo, éntok Diosta bēnasi áu ä joä béchíbo.

Jü Usiarita yäura

¹⁹ Huanäi Jesús ínel am yómmiak:

—Tua lütüriapone enchimmeu ínel jiaahua: Jü Usiari kara ä éä páman jita yáuhua, ál-la huaka Áchayta joäü bíchau jíbba. Éntok simeta juka Áchayta joähui, jü ä Üusihua két alë bēnasi ä johua. ²⁰ Bueïtuk jü Áchayhuari ä Üusi nákke, éntok simeta ä yáa bárëu áu yeu ä machiria. Éntok chë bueresi machik áu yeu machirianake, enchim át guómtisi maachik. ²¹ Bueïtuk hua Áchayhuarita kókkolam ä tobotoboktiä bēnasi, éntok jíapsihumta am mámakä bēnasi, junëli kétchi jü usiari huame ä mák bárëhuim jíapsihumta am mábaka. ²² Bueïtuk jü Áchayhuari áapo kaabetat nokta chúppa, ál-la ä Üusihua simeta jábetat nokta ä chúpanakë béchíbo, yaurata ä mák-la, ²³ simem Diosta Üusi bem yörinakë béchíbo, Áchayhuarita bem yörë bēnasi. Huä Üusi kaa yöreme két huaka Áchayhuarita kaa yöre, äbo ä bíttuakamta.

²⁴ ‘Tua lütüriapone ínel enchimmeu jiaahua: Huä ín noki jíkkajame, éntok nee äbo bíttuakamta súaleme, jíbapo béchíbo jíapsihumta jípure, éntok kaa noki béttesi át chúpatunake, ál-la mukilataka jíapsihumta jájamla. ²⁵ Tua lütüriapone ínel enchimmeu jiaahua: Taahuari yúmanake, éntok én ájaria: huame kókkolam Diosta Üusi noki jíkkaijnake, huámëri jíapsinake. ²⁶ Bueïtuk jáchín jü Dios Áchayhuaritat ayka jü jíapsihumta, junëli két ä Üusi ä mák-la, jíapsihumta át ayunakëhui, ²⁷ éntok két yäura úttiata ä mák-la, jábetat bette nokta ä chúpanakë béchíbo, bueïtuk áapörík Yoremta Üusiaritukä béchíbo. ²⁸ Katem íari nokit emo guómtitua; bueïtuk taahuari yúmanake:

sime jume kókkola máarim ä noki jáhuita jikkaijnake. ²⁹ Huanäi huame türik yáalame yeu sájaka jíbapo béchibo jíapsinake; huame kaa türik yáalame éntok yeu kannake, të nokta béttesi ámet chúpatunakë béchibo.

Cristota testiigom

³⁰ 'Kía ín éäpo kaitane ára yáuhua; ín ä sáyhuaka pámanne jíba nokta chuppa. Huä noki ín chupaü yäura éntok lütüria, bueitukne kaa ín éäü jo báreka éiya, ál-la hua nee äbo bíttuakamta éähui, jü ín Áchayhuari. ³¹ Ínapo ino bétana jíba nokáteko, hua ín nokäü kaa lütüria. ³² Täbuika ino bétana nooka, éntokne jüneiya huaka ino bétana ä nokäü lütüriatukähui. ³³ Eme huatem Juantau bíttuak, ä nátemajj íaaka; áapo éntok lütüriata bétana nookak. ³⁴ Të kaa inou bëye, juka jábe yoremta ino bétana noknakähui. Ál-la íkäine nooka, ínëli enchim jínëutunakë béchibo. ³⁵ Juan jü lámpara béetemta bénaka, tájeka machiriay. Eme éntok huam ä machiriapo chúbala emo al-leetuak. ³⁶ Të ínapo chë türik nokta jípure, Juanta noki béppa. Bueituk huaka tékilta ín Áchay nee mákakähui ín ä yáanakë béchibo, huäri tékil ín joäü, nee täyatebo, juka Dios Áchayhuarita nee äbo bíttualatuka bétana. ³⁷ Két hua Dios Áchayhuari nee äbo bíttuakame ino bétana nooka. Jauhuey júnem kaa ä jáhui jikkaij-la, éntokem kaa ä bil-la, ä jáchinatukähui. ³⁸ Ä nokihua éntok kaa enchim jíapsipo jíapsa; bueituk áapörík äbo bíttuakäü, katem ä súale. ³⁹ Elakem Diosta nooki jiojterita bitcha; bueitukem jümü emo ä téu máchile, juka jíbapo béchibo jíapsihumta. Të ál-la jü Diosta noki jiojteri ino bétana jíba nooka. ⁴⁰ Të katem inou rúkti báare, jíbapo béchibo enchim jíapsinakë béchibo.

⁴¹ 'Juka looria yoremta bétana huemta kannä mabeta. ⁴² Bueituk, ínapo enchim täya éntokne jüneiya Diosta kaa enchim nákähui. ⁴³ Ínapone ín Átchay bétana äbo yebij-la, éntokem kaa nee mabeta. Të täbuika kia ä eäpo äbo yepsakáteko, jükäi ál-lem mabetnake. ⁴⁴ ¿Jáchisu júntuk eme nee súalnake, enchim emo buerialëü nat mamabetaka? Éntok huaka úttihumta Diosta bétana jíba huemta, ¿katem ä jaria! ⁴⁵ Katem jü Dios Áchayhuarita enchim ín nätuanake bénasi éiya. Ál-la hua Moisés ájária, jü enchim nätuana keme, hua enchim áa bétana tühuata boobichähui. ⁴⁶ Bueituk eme Moiséjta súalëtek, nee súal éiyey, áapörík ino bétana jiojteka béchibo. ⁴⁷ Tem áapörík jiojtekaü kaa súalëtek, ¿jáchisu júntukem ín noki súalnake?

6

Jesús mamni mil yoremem jibuätuak

(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17)

¹ Chúkula Jesús Galiléa bahue huáyтана bíchaa siika, Tiberiäu bíchaa. ² Huanäi tüisi juebenakam áa sáü kaatey, bueituk jume señaalim ä joäü bíchaka, jume kókoremmechi. ³ Huanäi Jesús júya káhuit jikau siika, ä disciípulommaki. Huanärim áma jotek. ⁴ Abe áu yuumay, pájcuahui, jume judíom pajkohui. ⁵ Huanäi Jesús jikau remteka juebena genteta áa sáü katemta bíchaka, Feliipetau ínel jiaahua:

—¿Jákusute páanim jinnunake jáni? ¿Íméi jibuätua béchibo?

⁶ Të ínel jiaahuak, kía ä jiöbila báreka; Jesús béja jüneiyay jita áu yáanakähui. ⁷ Feliipe éntok ínel ä yómmiak:

—Guoy cien denario tómiy páanim jinnuk, hueuhuëpulammet kía ili rérebeim júne kaibu ámet yúmanake.

⁸ Senu ä disciípulohua, Andrés, Símon Perota saila ínel áu jiaahua:

⁹ —Senu usi ím aane, mamni cebada páanim jípureka éntok guoy ili kútchum; të ¿jaiki jáku íméi juebenam béchibo?

¹⁰ Huanäi Jesús ínel jiaahua:

—Jume géntemem jote sáuhue.

Huämi éntok ili júya síari búruakay. Huanärim áma jotek, bueituk jamakim mamni mil oohuimtukay. ¹¹ Huanäi Jesús jume páanim nüka Diosta baysausuka, huanäi béja

am näikimtek jume ä discípulommechi, huámëi éntok jume jokammechi; ánëli kétchi huame kútchum, bem jóboäpo tájti. ¹² Béja am jóboasuk, Jesús ä discípulommeu ínel jiaahua:

—Jume rérebeim yeu békamem náu tójja, kaita täru béchibo.

¹³ Huanärim jume rérebeim náu tójaka, dooce canastam ámey tápuniak, huame mamni cebada páanim kaa buäsuhuakame. ¹⁴ Huanäi jume yoremem, juka señalta Jesústa yáakäu bíchaka, ínel jiaahua:

—Tua lútüriapo iri ájaria hua profeeta ímí ániau yebijnakëihui.

¹⁵ Të Jesús jünëiak útteapo buíjhuaka reypo áu yecha báahuaihui; huanäi áapola káhuu bíchaa siika.

Jesús bäam béppa hueramak

(Mt. 14:22-27; Mr. 6:45-52)

¹⁶ Tukariu yúmay, jume ä discípulom bahuehuim kóm sájjak. ¹⁷ Canoapom jámuka, bahuet naa búrujtim kaatey, Capernaum pueblou bíchaa. Béja kaa machiakay; Jesús éntok jíba kee ámeu yepsay. ¹⁸ Jü bahue éntok áu jikau tóboktiay, jü jeka úttea huémtayi. ¹⁹ Béjam jamak mamni o búsan kiloometropom kaatey canoata hueriaka, huanärim Jesústa bitchak. Bahue bäata béppa huéesimeka canoau jëla ansimey. Huanärim májhuey. ²⁰ Të áapo ínel ámeu jiaahua:

—¡Ínapone, katem májhue!

²¹ Huanäi bempo al-leaka ä mabetak jum canoapo. Huanäi sep lautëlam áman yájjak, jum bem sájakähui.

Jü génte Jesústa jariay

²² Yokoríapo jü génte bahue huáyтана aneme íkái jünëriak: huépul canoata jíba áma bókaihui. Jesús éntok ä discípulommak kaa áma jámuk, ál-la ímëi bempola sájjak. ²³ Të huate canoam áma yájjak, pueblo Tiberia bétana. Huanärim áman yájjak, jum Diosta baysausuka páanim bem buakä náapo. ²⁴ Huä génte jünéaka juka Jesústa kaa áma anëihui éntok jume ä discípulom junne, canoapom jámuka sájjak, Capernauniu bíchaa, Jesústa járiuboka.

Jesús, jume páanim ámey jíapsihuame

²⁵ Huanärim bahue huáyтана ä téaka ínel áu jiaahua:

—Maestro, ¿jahueysë äbo yepsak?

²⁶ Jesús éntok ínel am yómmiak:

—Tua lútüriapone enchimmeu ínel jiaahua: Eme nee jaria, kaa jume señaalim enchim bíchakä béchibo, ál-la páanimmea enchim jóboakä béchibo. ²⁷ Tekipanoäem, kaa hua buähuame lülütemta béchibo, ál-la hua buähuame jíbapo béchibo ayunakeme. Jü Yoremta Üusi enchim ä máknake; bueituk íkái yeu píuhuak, jü Dios Átchay.

²⁸ Huanärim ínel áu jiaahua:

—¿Jítasute yáanake jáni, juka Diosta tékil yáa béchibo?

²⁹ Jesús éntok ínel am yómmiak:

—Íri jü Diosta tékkil, hua áapörik äbo bíttuakäu enchim súalnakëhui.

³⁰ Huanärim ínel áu jiaahua:

—¿Jíta señaltasë itom bíttua, ä bíchaka enchi itom súalnakë béchibo? ¿Jíta tékiltasë johua? ³¹ Itom áchayim juka manáta buäka mékka ánia see päriapo, Diosta noki jiojteri jíá Bénasi: “Páanim téhuekapo joomem am buätuak.”

³² Jesús éntok ínel ámeu jiaahua:

—Tua lútüriapone ínel enchimmeu jiaahua: jü Moisés kaa enchim am miikak, jume páanim; ál-la jü ín Átchay tua lútüriapo páanim téhuekapo joomem enchim miika. ³³ Bueituk jume páanim Diosta yore mímikäu, jümëi tua ájaria: jü téhueka bétana kóm sikame, éntok ím ániapo joomem jíapsihuamta mikame.

³⁴ Huanärim ínel áu jiaahua:

—Señor, ímëi páanim jíbe itom mímika.

³⁵ Jesús éntok ínel ámeu jiaahua:

—Ínapone ájária jume páanim ámey jíapsihuame. Huä inou rúktekame jauhuey júne kaa tébaurinake, éntok hua nee súaleme kaibu éntok júchi bäi muknake. ³⁶ Tëne béja enchimmeu ínel jiaula: Nechem bil-lataka júne katem nee súale. ³⁷ Sime huame ín Áchay nee mákäu inohuim rúktinake; éntok kaibune yeu am bébnake, huaka inou rúktekamta. ³⁸ Bueítukne téhueka bétana äbo kóm yebij-la, kaa ín éäu jo báreka, ál-la huaka nee äbo bíttuakamta éäu chúpa báreka. ³⁹ Íri éntok jü Dios Áchayta éähui, hua nee äbo bíttuakame: huame símem nee ä mákakäu, kaabetane tärunake, ál-la huaka taahuata äbo huémta yúmakne am jíabitetuanake. ⁴⁰ Íri éntok hua nee äbo bíttuakamta éähui síme huame Diosta Üusi bíchame éntok ä súaleme, jíbapo béchíbo jíapsinake; ínapo éntokne am jíabitetuanake huaka taahuata äbo huémta yúmako.

⁴¹ Huanäi jume judíom kaa tüisim ä bétana nookay, Jesústa ínel ä jíakä béchíbo: “Ínapone jume páanim téhueka bétana äbo kóm yebij-lame.” ⁴² Huanärim ínel jiaahuay:

—¿Jachu kaa íri jü Jesús, Joséta üusi, ä áchayhua éntok ä áyehua itom täyähui? ¿Jáchisu júntuk íri téhueka bétana áu kóm yebij-la tíiya?

⁴³ Jesús éntok ínel am yómmiak:

—Katem enchim násuk ino bétana kaa tüisi náu nooka. ⁴⁴ Kara jábe inou rúkte, kaa juka Dios Áchayta nee äbo bíttuakamta inou ä rúktituayo; ínapo éntokne ä jíabitetuanake, huaka taahuata äbo huémta yúmako. ⁴⁵ Jum profetam librompo ínel jiojteri: “Dios símem majtianake.” Júntuksan síme huame Diosta noki jíkkajame, éntok äa bétana jita täyame, inou rúkte.

⁴⁶ Kaabe Dios Áchayta bil-la jiöbe, ál-la hua Diosta bétana äbo yepsakame. Íri ä bil-la, juka Dios Áchayta. ⁴⁷ Tua lútüriapone enchimmeu ínel jiaahua: Huä nee súaleme jíbapo béchíbo jíapsihuamta jípure. ⁴⁸ Ínapone jume páanim ámey jíapsihuame. ⁴⁹ Enchim áchayim mékka ánia see päriapo manáta buäka junne, tem jíba kókkok. ⁵⁰ Íri ájária jume páanim téhueka bétana kóm yepsakame, bueítuk jábe am buäkame kaa muknake. ⁵¹ Ínapone jume pan jíápsame téhueka bétana kóm yebij-lame; jábe júne ímëi páanim buäkame jíbapo béchíbo jíapsinake. Jume páanim ín am máknakëhui, ín takaahua. Íkäine am miknake, jume síme ániapo jomeme bem jíapsinakë béchíbo.

⁵² Huanäi jume judíom náu nok nássuay, ínel jíaka:

—¿Jáchisen íri ä takaahua itom buätuanake?

⁵³ Jesús éntok ínel ámeu jiaahua:

—Tua lútüriapone ínel enchimmeu jiaahua: Eme juka Yoremta Üusi takaahua kaa buäkätek éntok kaa juka ä ójbo jëkätek, katem jíapsinake. ⁵⁴ Huä ín takaahua buäkame éntok ín ójbo jëkame jíbapo béchíbo jíapsihuamta jípure; ínapo éntok ä jíabitetuanake, jü taahuata äbo huémta yúmako. ⁵⁵ Bueítuk jü ín takaahua tua jü buähuame; jü ín ójbo éntok tua huame bäam jiji huame. ⁵⁶ Huä ín takaahua buäkame éntok ín ójbo jëkame ínot jíápsa, ínapo éntok áachi. ⁵⁷ Huä Dios Áchay jíápsame nee äbo bíttuak, ínapo éntok Dios Áchayta béchíbo jíápsa; kíaliku juka ín takaahua buäkame két ínoy jíapsinake. ⁵⁸ Ímëi jume páanim téhueka bétana äbo kóm yepsakame. Kaa huame enchim áchayhuarim buäkäu bënna, bueítukim jíba kókkok. Të hua ímëi páanim buäkame jíbapo béchíbo jíapsinake.

⁵⁹ Pueblo Capernaumpo íkäi nookak, am majtiaka jum sinagogapo.

Jíbapo béchíbo nooki áy jíapsihuame

⁶⁰ Jume juebena discípulom ä jíkkajaka ínel jiaahua:

—¿Bétsesi maachi, í nooki! ¿Jábesu én ä jíkkaj báanake?

⁶¹ Jesús éntok ä discípulom jüneriaka, kaa tüisi náu am nokayo, ínel ámeu jiaahua:

—¿Jachu íri enchim kaa al-leetua? ⁶² ¿Jáchisem éenake jáni, juka Yoremta Üusi bannaataka ä anëu nótteka jikau ä huéy ä bíchäkateko? ⁶³ Jü Espiritu Santo ínel juka

jápsihumta yore miika; jü takaahua éntok kaita yánti jápsihumta yore mákka. Huä nooki ín enchimneu nokakäu, jüri Espíritu éntok jápsihuame. ⁶⁴Të huate enchim násuk aane, kaa ä súaleme.

Bueituk Jesús béja jüneiyay kësampo naateka am jábétukähui jume kaa ä súaleme, éntok jábeta ä nénkinakëihui. ⁶⁵Huanäi ínel jiaahua:

—Íäri béchibone ínel enchimneu jiaula: Kía jábe júne kara inou rúkte, kaa juka Dios Áchayta ínel éayo.

⁶⁶Júnakoy naateka juebena ä discípulom amáu nóttek; béjam kaa áamak rejtey.

⁶⁷Huanäi jü Jesús jume doocemneu ínel jiaahuak:

—¿Jachem eme két sáka báreka éiya?

⁶⁸Huanäi jü Símon Peero ínel ä yómmiak:

—Señor, ¿jábetausute kannake? Empo jíba ä jípure, juka jíbapo béchibo jápsihumta.

⁶⁹Ítapo éntok ä sual-la, éntokte jüneiya enchi jü Cristotukähui, jü Dios jíbapo béchibo jápsamta Üusi.

⁷⁰Jesús ínel am yómmiak:

—¿Jachu kaa ínapo jume doocem yeu púala? ¿Të huépülaka enchim násuk diablo!

⁷¹Judas Iscarioteta bétana nookay, Símonta üusi, jume doocemmak näikiatukaihui; ïri jü ä nénkakame.

7

Jesústam kaa súaley, jume ä sailahuam

¹Chúkula íkái simsuko, Jesús Galiléa buiärapo naa huéiyey; kaa Judea buiärapo naa huée báarey, bueituk jume judío yauchim ä mébáreka éiyay. ²Kaa jaikika bëyey jume judíom pajkou yúmanakë béchibo, pajko tabernáculohui. ³Huanäi jume ä sailahuam ínel áu jiaahua:

—Ímire yeu sika Judeau bíchaa siime, jume em discípulom áman aneme juka em tékil am bínnaakë béchibo. ⁴Bueituk jábe júne áu täyatebo báareme kaa éhuil jita jojoa. Empo íkái joátek, síme genteta ániat jomemtau emo yeu buíj éiyey.

⁵Bueituk jume ä sailahuam júne kaa ä súaley. ⁶Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Jü taahuari ino béchibo kee jee yuuma, të jü enchim taahuari jauhuey júne jíba türi.

⁷Jü génte kaibu enchim kaa bibitpenake, të nee ál-lam kaa bibitpeiya, bueituk ínapo áme bétana nooka, bem boojoriau kaa türiakähui. ⁸Emem áman jikau kaate jum pajkohui; ínapone chúkula áman huée báare, bueituk ín taahuari kee jee yuuma.

⁹Íkái ámeu noksuka, jum Galiléapo taahuak.

Jesús pajko jótampo aaney

¹⁰Të chúkula jume ä sailahuam áman jikau sákasuk, áapo két áman jikau siika jum pajkohui, të éhuili kaa símem bíchápo. ¹¹Jume judíom éntok jum pajkopo ä jariay, ínel jíaka:

—¿Jákusu aane jáni huäri?

¹²Huanäi buéresi áa bétana náu nokhuame huéiyey juebenara genteta násuku. Bueituk huate ínel jiaahuay: “Áapo tü yóreme”; të huate éntok ket ínel jiaahuay: “Ée, kía genteta báitáttáhua.”

¹³Të kaabe huatem jíkkajäpo áa bétana nookay, judíom májhueka.

¹⁴Të huam pajkota násuk huëpo, Jesús buere tiöpou jikau siika huämi am majtia táytek. ¹⁵Huanäi jume judíom yauchim át guómtaka taahuak, ínel jíaka:

—¿Jáchisu ïri am täya jume letram, kaa majtiataka?

¹⁶Jesús éntok ínel am yómmiak:

—Jü ín am majtiäu kaa ino bétana huéiye, hua nee äbo bíttuakamta bétana ál-la. ¹⁷Jü Diosta éä páman huée báareme, júneenake juka ín am majtiähui Diosta bétana huéhui ö kía ino bétana. ¹⁸Jü áa bétana nokame ä úttilhaata jaria; të jü äbo ä bíttuakamta

úttillhuamta jariame, ïri tua lútüriata nooka, éntok jü kaa lútula jíapsihuame kayta át ayka.

¹⁹ ¿Jachu kaa jü Moisés juka leyta enchim mák-la? Të eme kia jábe júne, huákäi leyta nokä páman kaa ä boojoria. ¿Jatchiakasem nee më báare?

²⁰ Huanäi jü génte juebenara ínel ä yómmiak:

—Lemooniotë jíapsipo jípure. ¿Jábesu enchi më báare?

²¹ Jesús éntok ínel am yómmiak:

—Senu tékiltane yáuhuak jimyore táapo, eme éntok át guómtek. ²² Lútüriapo jü Moisés juka circuncisiónta enchim mákkak. Jü circuncición entok (jü ili usi ou bicho bia punta chuktirihuame), të kaa Moisés ä átteak, ál-la jume itom áchayhuariam bát kat-riam, të eme jum jimyore táapo junne ili usita circuncisiónta joria. ²³ Të ëni, eme juka circuncisiónta ä jojoria jimyore táapo juka ili usita, Moiséjta ley kaa béj-re báreka. ¿Jatchiaka júntukem inou omte, jimyore táapo juka yoremta yúmalasi ín tütekä béchibo? ²⁴ Katem kía jábetat bíchaka nooka kaa huiti jünéaka, ál-lem juka tua lútüriata jíba yáa báreka éiya.

¿Jachu ïri ájãria jü Cristo?

²⁵ Huate éntok buere joära Jerusalémpo joome ínel jiaahua:

—¿Jachu kaa ïri, hua më báahuaka jariuhuame? ²⁶ Áachem suuhua, kaa éhuil nooka, éntok kaabe áu jíale. ¿Jachum lútüriapo ä tatáyak jáni jume nesahueme íkãi Cristotukähui? ²⁷ Ítapote júneiya íkãi jákun jometukähui; të juka Cristota yepsak, kaabe júneenake jákun ä jometukähui.

²⁸ Huanäi íkãi jikkajaka, Jesús, jum tiöpopo am majtiaka kusisi ínel jiaahua:

—Jamakem nee täya jáni, éntokem júneiya jákun ín jometukähui; tëne kaa ín éäpo äbo yebij-la; ál-la jü tua lútüriata jípureme nee äbo bíttuak, hua kaa enchim täyähui. ²⁹ Të ínapo ä täya bueítukne áapörikut yeu simla, éntok áapo nee äbo bíttuak.

³⁰ Huanärim ä pereesote báreka éiyay, të kaabe ä buíssek, bueítuk kee jee ä taahuari yuumay. ³¹ Huä génte juebenara násuk búrukam ä sússualeka taahuak, éntokim ínel jiaahuay:

—Jü Cristo äbo yepsakätek, ¿jachu huate señaalim yáanake jáni íkãi yáakäu béppa?

Jume pariserom Jesústau sontarom áu bíttuak ä peresote ïaka

³² Jume pariseerom juka genteta jíkkajak Jesústa bétana éhuil am nokayo; Huanäi jume tiöpopo tékiakame éntok jume pariseerom sontarom áman áu bíttuak ä buíj ïaaka.

³³ Huanäi Jesús ínel jiaahua:

—Ketunene ili jaiki táapo enchimmak annake; huanäine hua nee äbo bíttuakamtau júchi huéenake. ³⁴ Nechem jariunake jíöbe të katem nee téunake. Bueítuk eme kara áman yáijnake huam ín annakepo.

³⁵ Huanäi jume judío yäuchim náu ínel jiaahua:

—¿Jákunsu huée báare jáni ïi, jachute kara ä téunake jáni? ¿Jamak jume judíom griegom násuk chíbejtillammeu huéenake? Éntok, ¿jume griegom majtianake jáni?

³⁶ ¿Jáchisu jiau báare jáni ínel ä jákähui? “Nechem jariunake, të katem nee téunake, ti jiaahuak; éntok, jeme kara áman yáijnake, huam ín annakepo!”

Bäam ámey jíapsihuame

³⁷ Pajkota chúpëpo ï buere taahuarichi, Jesús kíkteka kusisi nónokak, ínel jíaka:

—Kía jábe junne bäi mukeme, inou rúkteka bäa jínake. ³⁸ Huä nee súaleme, Diosta noki jïojteta jíä bénasi, bathue bäa jíápsame bénasi ä jíápsipo búitinake.

³⁹ Iayïri Jesús ínel jiau báarey juka Espíritu Santota am mabetnake bétana jume ä súaleme; bueítuk kee jee äbo yepsay jü Espíritu Santo, bueítuk Jesús kee jee lóoriapo mabethuay.

Juka genteta kaa nánancha éähui

⁴⁰ Huanäi juebena genteta násuk, huate íkái jikkajaka, ínel jiaahuak:
—Lútula huëpo iri ájaria jü profeeta yebijnakeme.

⁴¹ Huate éntok ínel jiaahuay:
—Íri ínel jü Cristo yebijnakeme.

Huate entok két ínel jiaahuay:
—¿Jachu jü Cristo Galiléa buiära bétana yebijnake jáni? ⁴² Jü Diosta noki ínel jiaahua Davidtamak huérim, éntok pueblo Belén Davidta jomëpo ä yebijnake tíiya, juka Cristota.

⁴³ Huanäi jü génte katim nanabeu ée táytek, Jesústa bétana. Huanärim emo näikimtek.

⁴⁴ Huate éntok ä bujítebo báreka éiyay; të kaabe át mámtek.

Jü yaura katim Jesústa súaley

⁴⁵ Jume sontarom tiöpota suayame jume áma nésahuemmeu nóttek, éntok pariserom-mehui, huanärim ínel ámeu jiaahua, jume porisimmehui:

—¿Jatchiakem kaa ä nüpak?

⁴⁶ Jume sontarom entok ínel am yómmiak:

—¿Jauhuey júne kaa jábe yoreme íneli nok-la íkái yoremta nokä bénasi!

⁴⁷ Huanäi jume pariseerom ínel am yómmiak:

—¿Eme két bäitáihuak? ⁴⁸ ¿Jachu jábe yäurapo nésahueme o jábe pariserom ä súsualek jáni? ⁴⁹ Të ï génte Diosta ley kaa täyame, bétte noki ámet chúpári.

⁵⁰ Nicodemo, hua tukaapo áu nóitekaíhui, ket pariserotukai; éntok ínel ámeu jiaahua:

⁵¹ —Jü itom ley jia pámani katte yoremta yäura bíchäpo nätuana kee bát ä nok jikkajaka éntok kee jünéaka jita ä yáalatukähui.

⁵² Huanärim ínel ä yómmiak:

—¿Jachu empo két Galiléapo joome? Diosta jiojteritë bitcha éntoke át suuhua, jauhuey júne jum Galiléapo profeeta kaa áu tóboktiala.

Jámut täbuik éhuil kunakame

⁵³ Huanaäi hueuhuëpulakam bem jóau bíchaa sájjak.

8

¹ Huanäi Jesús júya kähui Oliivou bíchaa siika. ² Kethueytana éntok tiöpou yepsak. Huanäi büru génte áu yájjak. Áapo huämi káteka am majtiay. ³ Huanäi jume leyta am mamajtiame éntok jume pariseerom jámuttam täbui yoremta éhuil áu kunatualata téaka áu ä nüpak. Huanärim násuk ä kéchaka, ⁴ Jesústau ínel jiaahua:

—Maestro, ï jámut ä kuna kaa ä bíchäpo täbui yoremtamak böka téihuak. ⁵ Jü Moiséjta ley éntok ínel jiaahua: Jume jáamuchim junëli emo nüyeme am mamaasuka am súa nésahue. Émposu, ¿jáchise jiaahua?

⁶ Bueítukim íneli jáka, ä jioptuaka ä nätua báarey. Të Jesús, buíau kóm chätuka, súttuy buíapo jiojte táytek. ⁷ Tem naa múksi kaa nok yáateka, élaka ä temajey. Huanäi kíkteka ínel ámeu jiaahua:

—Huä enchim násuk kaa juënak yáalame, huäri tétata bát nüka áu jímma.

⁸ Júchi éntok kóm chätuka jum buíapo jiojte táytek. ⁹ Të bempo, íkái jikkajaka, bem jiápsipo nätuahuakame bénasim emo innëay, bem Dios bejri bétana. Huanärim hueepulaka yeu kat táytek, ou yoiyöturimpo naateka chë kaa yoiyöhuemmeu tájti. Huanäi Jesús áapola áma taahuak, jü jámut éntok áa náapo. ¹⁰ Huanäi Jesús kíkteka, kaabeta áma bitchak, huaka jámutta jíbba. Huanäi ínel áu jiaahua:

—Empo jámmut, ¿jáksu aane jume enchi nätuame? ¿Jachu kaabe nokta béttesi emót chúppak?

¹¹ Huanäi ínel ä yómmiak:

—Ëe, kaabe, Señor —ti áu jiaahua.

Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Ínapo júnene kaa bétte nokta emót chúppa. Simëe, të katë júchi Dios bejrita johua.

Jesús jü ániata machiriame

¹² Jesús éntok júchi gentetau nookak, ínel ámeu jíaka:

—Ínapone jü ániata machiriame; hua ino sáu huéeme kaibu kaa machiku hueramnake, ál-la huaka machiriata áy jíapsihumta jípunake.

¹³ Huanäi jume pariseerom ínel áu jiaahua:

—Empo emo bétana jíba nooka. Huä em emo bétana nokäu kaa lütüria.

¹⁴ Jesús éntok ínel am yómmiak:

—Eläposu ínapo ino bétana nooka, të ín nokäu lütüria; bueitukne jüneiya jákübo ín äbo yebij-latukähui, éntok jákun bíchaa ín huéenakähui. Të eme katem jüneiya jákübo ín äbo yebij-latukähui, éntok jákun bíchaa ín huéenakähui. ¹⁵ Eme kía yoremem ä türë páman nokta jábemmet chúchupa. Ínapo éntok kaabetat nokta chúchupa. ¹⁶ Të ínapo jábetat nokta chúpätek, jü ín nokäu lütüria; bueitukne kaa ínapola jíba jábetat nokta chúppa. Ál-la hua nee äbo bíttuakame, jü Dios Átchay, jábetat ínomak nokta chúppa. ¹⁷ Enchim leypo ínel jiojteri: Guoy oóhuim nánalaisi nokäu jíba lütüria. ¹⁸ Ínapone jü ino bétana nokame; hua ín Átchay nee äbo bíttuakame két ino bétana nooka.

¹⁹ Bempo éntok ínel áu jiaahua:

—¿Jáksu aane, jü em Átchay?

Jesús éntok ínel am yómmiak:

—Eme katem nee täya, éntok ín Áchayta junne. Nechem täyätek, ín Áchaytem két täya éiyey.

²⁰ Jesús íkäi nokta nookak, tiöpopo am majtiaka jum tómita náu totoijhuäpo. Të kaabe ä buíssek, bueituk ä taahuari kee jee yuumay.

“Áman ín huëu bíchaa, eme karem áman yájja”

²¹ Jesús júchi ínel ámeu jiaahua:

—Ínapone siime, éntokem nee jariunake; tem huam enchim kaa tühua yáarimpem kókkonake. Áman ín huëu bíchaa, eme karem áman yájja.

²² Huanäi jume judío yäuchim ínel jiaahuay:

—¿Jamak áapo áu më báare? Huäri béchibo ínel jiaahua: “Áman ín huëu bíchaa, eme karem áman yájja.”

²³ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Eme ím buíapo joome; ínapo éntok jikat téhuekapo joome. Eme ím ániapo joome; ínapo éntok kaa ími ániapo joome. ²⁴ Kíalíkune ínel enchimneu jiaahuak: Enchim kaa tühua yáarimpem kókkonake. Bueitukem kaa nee súalëtek ín ájáriatukäü, enchim kaa tühua yáarimpem kókkonake.

²⁵ Huanärim ínel áu jiaahua:

—Émposu, ¿jábesäe?

Huanäi Jesús ínel am yómmiak:

—Béjane kësampo enchim téjhuaasuk. ²⁶ Juebenakne jita enchimneu nok machik jípure, éntokne enchimmet nokta chúpanake. Të hua nee äbo bíttuakame tua lütüriata jípure. Ínapo éntok huaka ín áa bétana jíkkaij-läu ím ániapo anemneu nooka.

²⁷ Tem kaa jünéaka taahuak, Dios Áchayta bétana ámeu ä nokaihui. ²⁸ Jesús éntok ínel ámeu jiaahua:

—Júnak jübua huaka Yoremta Üusi jikau tóboktiahuakem jüneenake ín ájáriatukähui, éntok kaa kía ín éäpo ín jita joähui; ál-lane hua Dios Áchayta nee majtiakäü jíba nooka. ²⁹ Bueituk hua nee äbo bíttuakame ínomak aane; kaa nee ínapola tóij-la, jü Dios Átchay, bueitukne áapörik türëu jíba johua.

³⁰ Íari bétana ä nokayo, juebénakam ä súaleka taahuak.

Jü lütüria jísumariata ára itom búttiria

³¹ Huanäi Jesús jume judíom ä súalekamneu ínel jiaahua:

—Emëe huam ín noki huë páman jíba anëtek, tua lútüriapem ín discípulomtunake;
³² Éntokem lútüriata täyanake. Huä lútüria éntok súmaripo enchim búttianake.

³³ Bempo éntok ínel ä yómmiak:

—Ítapo Abrahamtatte yeu sákala, éntok jauhuey júne kaabeta bétukte ito jíputa.
 ¿Jáchisu júntuk empo ínel jiaahua: “Búttiatunakëem”?

³⁴ Jesús éntok ínel am yómmiak:

—Tua lútüriapone ínel enchimyeu jiaahua, síme huame kaa tühuata joame, kaa tühuata bétukim jíapsa. ³⁵ Huä tekoka sáyhuame kaibu jíba béchíbo jóapo tahuanake; të hua usiari ál-la jíba béchíbo áma tahuanake. ³⁶ Júnëli juka Diosta Üusi jísumapo enchim búttiako, lútüriapem jísumapo búttiataka tahuanake. ³⁷ Júnëane Abrahamtat enchim yeu sákalatukähui; tërem nee mëbáreka éiya, bueítuk ín noki kaa enchim jíapsipo huétche. ³⁸ Ínapo huaka Dios Áchaytamak aneka ín bíchakäu enchimyeu nooka; eme éntok huaka enchim áchay bétana huémta enchim jíkkajäu johua. Eme diablota áchayek.

³⁹ Huanärim ínel ä yómmiak:

—Abrahamtate áchayek.

Të Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Eme Abrahamta üusimtuk, Abrahamta boojoriähuem jo éiyey. ⁴⁰ Tem én nee mëbáreka éiya, lútüriata enchimyeu ín nokakä béchíbo, hua Diosta bétana ín jíkkajähui. ¿Abraham íkái kaa yáuhuak! ⁴¹ Eme huaka enchim áchay joäu johua.

Huanärim ínel áu jiaahua:

—Ítapo kaa kía ják éhuil usiari; huépülak jíbate áchayek, juka Diosta.

⁴² Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Eme juka Diosta Áchayeko, lútula huëpem nee nák éiyey, bueítuk ínapo Diostat yeu simlataka äbo yebij-la. Kanne ín éäpo äbo yebij-la; áapo nee äbo bíttuala. ⁴³ ¿Jatchiakem kaa ín nokibet júneiya? Bueítuk kaa ín noki enchim jíkkaj bärë béchíbo. ⁴⁴ Eme diablota átteam, jú enchim átchay; éntok áapörík éähuem johua. Bueítuk áapo yore súhua, kësam huëpo naateka, éntok jauhuey júne kaa lútüriata yáala, bueítuk kaita lútüria át ayka. Bueítuk ára nókíchiriata nokátek, ä áttea bétana nooka; bueítuk áapo ára nókíchi, éntok ára nókíchi áchayhuaria. ⁴⁵ Nee éntok lútüriata nokay junne, katem nee súale. ⁴⁶ ¿Jábesu enchim násuk ára nee nätua, kaa türík nee yáalä tíaka? Bueítuk lútüriata nee nokay, ¿jatchiaka eme kaa nee súale? ⁴⁷ Huä Diosta áttea Diosta noki jíkkaja; íäri béchíbem kaa ä jíkkaja, bueítukem kaa Dios áttearim.

Cristo Abrahamtapat bát huéiye

⁴⁸ Huanäi jume judío yäuchim ínel ä yómmiak:

—¿Jachute kaa tüisi jiaahua ítapo, enchi samaritano tíaka, éntok lemooniota enchi jípurëhui?

⁴⁹ Jesús éntok ínel am yómmiak:

—Ínapo kaa lemooniota jípure. Ál-lane ín Átchay jikau chátcha; eme éntok kía kaitapo nee bitcha. ⁵⁰ Juka símek béppa musála machik, kanne ino béchíbo ä jaria. Të aane, hua ino béchíbo ä jariame. Áapo hua nokta yoret chúpame. ⁵¹ Tua lútüriapone ínel enchimyeu jiaahua: Huä ín noki huë páman áu jípureme, kaibu muknake.

⁵² Huanäi jume judío yäuchim ínel áu jiaahua:

—Én ál-late tua júneiya lemooniota em jípurëhui. Abraham muukuk, éntok jume profetam júne kókkok. Empo éntok ínel jiaahua: “Jü em noki huë páman áu jípureme, kaibë ä múknake tíiya.” ⁵³ ¿Jachë empo chë yöhue itom áchay Abrahamta béppa, jú mukukame? Éntok profetam júne kókkok. ¿Jábeta bënasisë emo éria?

⁵⁴ Huanäi Jesús ínel am yómmiak:

—Inapoísune ino úttilëtek, ín ino úttilëu kaita bėj-re. Huä ín Átchay, Áapo nee úttile, hua enchim emo Diosek tíähui. ⁵⁵ Të eme kaa ä täya. Ínapo ál-la ä täya. Kanne ino ä täya tíätek, kiane ára nókíchitu éiyey, enchim bënasi. Tëne ä täya, éntokne ä nokihua yöre.

⁵⁶ Abraham enchim áтчay áu al-leetuak, huaka ín taahuari áu bínnaке tíaka. Huanäi éntok ä bíchaka, al-leaka taahuak.

⁵⁷ Huanäi jume judío yäuchim ínel áu jiaahua:

—Empo kee cincuenta huásuktiriam huéria, ¿éntoke Abrahamta emo bit-la tíiya?

⁵⁸ Jesús éntok ínel ámeu jiaahua:

—Tua lútüriapone ínel enchimmeu jiaahua: Kee jee Abrahamta yeu tómtey, ínapone huéiye.

⁵⁹ Huanärim téttam nüka ä mamaasu báarey. Të Jesús am éusuriaka, tiöpopo yeu siika, áme násuk ámani.

9

Jesús líptita pujtetuak

¹ Áma huam huéeka Jesús senu yorem líptita yeu yoremtulata bitchak. ² Huanäi ä discípulom ínel ä temajek:

—Maestro, ¿jábesu Dios bejrita yáuhuak, íkái ínëli líptitaka yeu ä yoremtukä béchibo? ¿Áapo, o ä áchayhuam?

³ Jesús éntok ínel am yómmiak:

—Kaa áapo éntok ä áchayhuam junne, katim Dios bejrim yáuhuak, líptitaka yeu ä yoremtukä béchibo; ál-la Diosta tékilta át bittunakä béchibo. ⁴ Úttea hua nee äbo bíttuakamta tékil ín yáanakëhui, huaka taahuata kee simeyo. Tukaari yebijnake; huanäi jábe júne kara tekipanuanake. ⁵ Ím ániapo ín anëpo tájti, íkái ániatane machiria.

⁶ Íkái noksuka, buíapo chít huátteka, techoata yáuhuak. Huanäi súttuy ä nüka, líptita pusimmet ä teekak. ⁷ Huanäi ínel áu jiaahua:

—Ámanë sika emo báksia báam mánekäpo Siloë teäpo. (Siloë “áman bíttuari” tiau báare.)

Áapo áman sika áu báksiak; huanäi éntok bíchaka nóttek. ⁸ Huanäi jume áa náapo jóakaïhui, éntok jume bannaataka ä täyäu ä líptitukau, ínëlim náu jiaahuay:

—¿Jachu iri kaa áman káteka nénetaneïhui?

⁹ Huate ínel jiaahuay:

—Áapo ájária.

Huate éntok:

—Ëe, kaa ájária. Alë bënna.

Áapo éntok ínel jiaahuay:

—Ínapone ájária.

¹⁰ Huanärim ínel áu jiaahua:

—¿Jáchisë ayuka én ára bitcha?

¹¹ Huanäi ínel am yómmiak:

—Huä yoreme Jesús tíame techoata yáaka pusimpo ínot teekak, ínel inou jíaka: “Ámanë báam mánekäu Siloéu sika emo báksia.” Huanäine áman sika ino báksiaka bíchaka taahuak.

¹² Huanärim ínel áu jiaahua:

—¿Jáksu aane, jú yoreme?

Áapo éntok:

—Ínel jiaahua —kanne júneiya.

Jume pariseerom ä temajek juka líptitukäuta

¹³ Jume pariseerommeu yeu tóijhuak, jú líptitukaïhui. ¹⁴ Jimyore taahuaritukay, juka Jesússta techoata yáaka, juka líptita pujtetuakähui. ¹⁵ Huäri béchibo, júchi bénasim ä temajek, jume pariseerom, jáchín ä pujtekä bétana. Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Techoata pusimpo ínot teekak. Huanäine ino báksiaka bitchak.

¹⁶ Huanäi huate pariseerom ínel jiaahuay:

—Jü yoreme kaa Diosta bétana huéiye, buëituk jimyore taahuata kaa yöre.

Huate éntok ínel jiaahuay:

—¿Jáchisen juéna yóremtaka ímëi señaalim jonake?

Júnëlim kaa nanabeu éaka náu nok nássuay. ¹⁷ Huanärim júchi ínel áu jiaahua, jü líptitukäutahui:

—¿Jáchisë jiaahua empo, hua enchi pujtetuakamta bétana?

Áapo éntok am yómmiak:

—Ínapo, ä profeeta tíiya.

¹⁸ Të jume judíom katim ä súaleka taahuak, kaa bíchaka ä pujtekä bétana. Huanärim juka líptitukäuta áchayim núnotebok. ¹⁹ Huanärim am temajek:

—¿Jachu ïri jü enchim üusi, hua kaa bíchaka enchim yóremtula tíähui? ¿Jáchisu júntuk én bitcha?

²⁰ Jume ä áchayim entok ínel am yómmiak:

—Jüneate íkäi itom üusekähui, éntok líptitaka yeu ä yóremtukähui; ²¹ të én jáchin ä bícháu, éntok jábeta ä pujtetuakäu, katte jüneiya. Áapo béja yöhue; akem ä temaje. Áapo noknake.

²² Ä áchayhuam ínëli jiaahuak, judíom májhueka. Bueïtuk ímëi nokta náu yáalatukay, ínel jíaka: “Kía jábeta junne Jesústa Mesías tíayo, jum tiöpopo yeu béeptunake.” ²³ Huäri béchibom ínel jiaahuay, jume ä áchayim: “Béja yöhue; áapörikem nátemaje.”

²⁴ Huanärim júchi juka yoremta líptitukäuta núnoteboka, ínel áu jiaahua:

—Diosta bíchápe lútüriata itom téjhua. Ítapote jüneiya íkäi yoremta juéna yóremtukähui.

²⁵ Áapo éntok ínel am yómmiak:

—Ä juéna yóremtukäu, ínapo kaa jüneiya. Të senu huémtane ál-la jüneria: ínapo kaa bitchay, tëne én ál-la bitcha.

²⁶ Júchim éntok ínel áu jiaahuak:

—¿Ítasu emou yáuhuak? Éntok, ¿jáchisu enchi pujtetuak?

²⁷ Áapo éntok ínel am yómmiak:

—Béjane enchim téjhuaala, të katem nee nok jíkkaja. ¿Jatchiakasem júchi ä jíkkaj báare? ¿Jachu két eme ä discíipulomtu báare?

²⁸ Huanärim áu omteka ínel áu jiaahua:

—Empo jü yoremta discíipulo; të ítapo Moiséjta discíipulomte. ²⁹ Ítapo jüneiya Diosta Moiséjtau nokakähui; të íari bétana, katte jüneiya jákun ä jometukähui.

³⁰ Jü yoreme éntok ínel am yómmiak:

—Ïri tua át guómtisi maachi, áapörik nee pusim etaporiakähui, éntok enchim kaa ä jüneriähui jákun ä jometukähui. ³¹ Júnëate jume Diosta bejri joame Diosta kaa am nok jíkkajähui; të jábe junne Diosta yöreka, entok ä éä páman áneme, huákäi nok jíkkaja.

³² Jauhuey júne kaabeta bétana jíkkaj-ri líptitaka yeu yóremtulataka ä bíchakä bétana.

³³ Í kaa Diosta bétana huëtek, kaita ára yáa éiyey.

³⁴ Huanärim ínel ä yómmiak:

—Empo Dios bejriyo yeu yóremtulataka junne, ¿itomë majtia báare?

Huanärim áma yeu ä jaasek.

Jü Diosta noki kaa täyame líptita bënna

³⁵ Jesús ä jíkkajak, áma yeu ä simtuahuaka bétana. Huanäi ä téaka, ínel áu jiaahua:

—¿Jachë empo Diosta Üusi súale?

³⁶ Áapo éntok ínel ä yómmiak:

—Señor, nechë téjhua ä jábétukähui, ín ä súalnakë béchibo.

³⁷ Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—Akë ä bil-la; ínapone ájária, jü émomak nokame.

³⁸ Huanäi tónommia kíkteka ä yörek, ínel jíaka:

—Señor, enchine súale.

³⁹ Jesús éntok ínel jiaahua:

—Bette nokta chúpa bárekane ím ániau yepsak, huame kaa bíchame bínnakë béchïbo, huame bíchame éntok kaa bíchamta Bénasi am tahuanaké béchïbo.

⁴⁰ Huanäi huate pariseerom áamak anëu, íkái jíkkajaka, ínel áu jiaahua:

—¿Jachu ítapo két liliptim?

⁴¹ Jesús éntok ínel am yómmiak:

—Liliptimtukem, jü Dios bejri kaa enchimmet ayu éiyey. Të én enchim emo bíchá tíä béchïbo, jü Dios bejri enchimmet taahua.

10

Jume kabara kóräim ejemplo

¹ 'Tua lütüriapone ínel enchimneu jiaahua: jü kaa kabara kóräi puerta páman kibakekame, të sékána áman túbuktekame, lak-ron, éntok útteapo jábeta jita üuhua. ² Të hua puerta páman kibakekame, áapo jü kab-yeero. ³ Jü puertata suayame, íkái ä étaporia. Jume kabaram éntok juka kab-yeerota nok täya. Áapo éntok jume ä kabaramneu bem téhuampo ámeu nokaka, yeu am béeba. ⁴ Huame síme ä átteahuam yeu am bebaka ámepat huéenake. Jume kabaram éntok ä guojaanake, bueítukim ä nok täya. ⁵ Të kaa bem täyähuiim kaibu guojaanake, ál-lam ä tö tenninake, bueítukim täbuik nok jáhuita kaa täya.

⁶ Íkái ejemplota ámeu yétchak, jü Jesús; të bempo kaa jünéaka taahuak, jita bétana ámeu ä nokaihui.

Jesús, jü tü kab-yeero

⁷ Jesús éntok júchi ámeu nookak, ínel jíaka:

—Tua lütüriapone ínel enchimneu jiaahua: Ínapone ájária jü kabara kóräi puerta.

⁸ Síme huame ínopat äbo yájakame, útteapom jábem jita üuhua, éntokim éekbua; të jume kabaram katim am nok jíkkajak. ⁹ Ínapone jü puerta; hua ínot éaka kabara kóräiu kibakeme, jínëutuna. Kóräipo kíkkibaknake, éntok yeu hueramnake, éntok básota téunake.

¹⁰ 'Jü lak-ron kía ékbua báreka yebijnake, éntok jábeta mëbáreka éntok jita chíbejtiaka ä tejal báreka. Të ínapo äbo yebij-la jíapsihuamta enchim jípunakë béchïbo, éntok búruk béppa yún enchim ä jípunakë béchïbo. ¹¹ Ínapone jü tü kab-yeero. Huä tü kab-yeero ä jíapsi nénkinake ä kabaram béchïbo. ¹² Huä tómipo kabaram suayame, kaa tua tü kab-yeero, éntok kabaram kaa átteak. Robota áu huémata bichátek, kabaram tö búitinake. Huanäi jü robo ámeu yepsaka am kíkkisuka chíbelam am jaanake. ¹³ Júnëli hua tákiatata kabaram suayame búitinake, bueítuk kía tómipo am suaya. Kabaram täruk junne, kaita áma täru.

¹⁴ 'Ínapone ájária jü tü kab-yeero. Jume ín kabaramne täya; huame ín kabaram éntok, nechim täya. ¹⁵ Alë Bénasi jü ín Áchay nee täya, éntok ínapo két ín Áchayne täya. Éntokne ín jíapsi nénka jume kabaram béchïbo. ¹⁶ Huate kabaramne jípure, të huámëi kabaram kaa ímí kóräipo joome. Huámëine két äbo huérianake, éntokim két nee nok jíkkajinake. Huépul Bénasim náu anna; éntok huépü kab-yerotunake.

¹⁷ 'Jü ín Áchay huári béchïbo nee nákkë, bueítukne símem béchïbo ín jíapsi nénka; chúkula éntokne júchi ára ä nüye. ¹⁸ Kaabe nee ä úhua; ál-lane ínel ín éä béchïbo muuke. Útteatane jípure ín múknakë béchïbo, éntokne útteata jípure júchi jíapsita ín nünakë béchïbo. Íkái nésautane mabetak, ín Áchay bétana.

¹⁹ Kaa nanabeu éaka, júchim náu nok nássua táytek, jume judío yäuchim, ìri nokta béchïbo. ²⁰ Juebénakam ínel jiaahuay:

—Lemooniota jípure. Rokotula. ¿Jatchiakem ä nok jíkkaja?

²¹ Huate éntok ínel jiaahua:

—Jábe lemooniota jípureme kaibu ilë Bénasi noknake. ¿Jachu jü lemoonio ára pusim am étaporia, jume liliptim?

Jume judíom Jesústa omoutek

²² Buere tiöpota chúpukäu huáatihuaú pajkotukay, jum buere joära Jerusalémpo. Huamëi taahuarimmechi éntok sébe tiempotukay. ²³ Jesús éntok áma naa huéiyey, tiöpopo, Salomónta portaalimpo. ²⁴ Huanäi jume judíom ä kóntiaka ínel áu jiaahua:

—¿Jauhuey tájtisë itom jíapsi kaa al-leetuanake? Empo jü Cristotukátek huittë itom téjhua.

²⁵ Jesús éntok ínel am yómmiak:

—Enchimne ä téjhuaasula, të katem nee súale. Huä tékil ín yári ín Áchay téhuampo, huári ino bétana nooka; ²⁶ të eme kaa ä súale, bueítukem kaa ín kabaram, ín enchimneu jíakä bénasi. ²⁷ Jume ín kabaram nee nok täya; ínapo éntok am täya, éntokim nee guojaase. ²⁸ Ínapo éntok jíapo béchíbo jíapsihuaúta am miika. Bempo kaibu emo tárúnake jauhuey junne, éntok kaabe ín mámpo yeu am huíknake. ²⁹ Huä ín Átchay nee am mikakame, chë simem béppa nésahue, éntok kía jábe júne kara ín Áchay mámpo yeu am huíkke. ³⁰ Ínapo, éntok ín Átchay, náute huépülay.

³¹ Huanäi jume judíom júchi tétam nüka, ä mamaasu báreka. ³² Jesús éntok ínel am yómmiak:

—Juebenakne türi tékilta enchim bíttuala, ín Áchay bétana huémta. ¿Jíta tékilta béchíbosem nee mamaasu báare?

³³ Jume judíom éntok ínel ä yómmiak:

—Huä tü tékilta béchíbote kaa enchi mamaasu báare, ál-la Diosta bėj-reka em nokakä béchíbo; bueítuk empo yóremtaka junne, Diosta bénasi emo johua.

³⁴ Jesús éntok ínel am yómmiak:

—¿Jachu kaa ínel jïojteri enchim leypo: “Ínapo ínel jiaahua, emem diosim”? ³⁵ Huame Diosta noki mabetakame diosim tíiya. Huaka jïojterita kaabe ára täbuiasi ä yáuhua. ³⁶ Bueítuk Dios Átchay nee yeu púuhua; ím ániau nee kóm bíttuak. ¿Jatchia júntukem Diosta bėj-reka nee nokä tíiya, ínapo Diosta Üusi ti nee jíakä béchíbo? ³⁷ Juka ín Áchay tékil kaa nee joay, katem nee súalpo yúmala. ³⁸ Të nee ä joay ál-la, éläposem nee kaa súale, të huaka tékilta ín joáhuem súale, enchim júneenakë béchíbo, éntok enchim ä súalnakë béchíbo, juka Dios Áchayta ínot anëhui, éntok ín át anëhui.

³⁹ Júchim éntok mámpo ä tatab báreka tekipanuy, të áapo bem mámpo áu yeu huíkke.

⁴⁰ Huanäi Jesús júchi siika, Jordán bathue huáyta bicha, áman kësam huëpo Juanta batöaípo. Huanäi huämi taahuak. ⁴¹ Huanärim juebénaka áu yájjak, ínel jíaka:

—Juan lütüriapo kía jita señalta júne kaa yáuhua; të síme Juanta íari bétana nokakäu lütüriatukay.

⁴² Huanäi huämiri juebénaka ä súsualeka taahuak.

11

Láazarota mukukä bétana nokhuame

¹ Senu yoreme Láazaró ti téhuaka júnaköri kökorey, Betaniapo jometaka, María éntok Marta ä ákorohua pueblo. ² María, Láazaró kökoremta huaayi, íri ínel jü Señortat juka perfuumeta át töak, éntok ä chonimmey guókpo ä huaachak. ³ Láazarota huaayim Jesúsau nokta bíttuak, ínel jiamta:

—Señor, jü em nákkë kökore.

⁴ Jesús éntok ä jíkkajaka ínel jiaahua:

—Í kökoa kaa áy kókko béchíbo, ál-la juka Diosta looria át bíttunakë béchíbo, éntok két ä Üusibet ä bíttunakë béchíbo.

⁵ Jesús éntok Martata nákkëy, éntok ä huayihua, éntok Láazarota. ⁶ Të íkai jíkkajaka, ä kökorë bétana, júchi guoy táapo áma taahuak, ä aneípo. ⁷ Huanäi chúkula jume ä discípulommeu ínel jiaahua:

—Jánte jum Judea buiärau bíchaa.

⁸ Huanäi jume ä discípulom ínel áu jiaahua:

—Maestro, én jume judíom enchi jariay, tetammey enchi mamaasu báreka. Entok, ¿júchë áman huée báare?

⁹ Jesús ínel am yómmiak:

—¿Jachu jü taahuari kaa dooce horam jípure? Huä taahuapo hueramame kaibu tëitinake, bueituk ímí ániapo machiriay bitcha; ¹⁰ të hua tukaapo hueramame tëitinake, bueituk jü machiria kaa át aika.

¹¹ Íkai noksuka, chúkula ínel ámeu jiaahua:

—Huä itom amigo Láazarota kótche; tëne áman huéiye ä búsa báreka.

¹² Huanäi jume ä discípulom ínel jiaahua:

—Señor, kóchëtek, yún éenake.

¹³ Jesús ínel jiaahua, Láazarota mukila bétana. Të bempo kócheka jimyorehuamta bétana ä nokä téiye. ¹⁴ Huanäi Jesús huitti ínel ámeu jiaahua:

—Láazarota béja muukuk. ¹⁵ Enchim béchibone al-leiya, kaa áman itom anekä béchibo, enchim nee súalnakë béchibo. Të ámate áu kannake.

¹⁶ Huanäi hua Toomas, Guoguöri téame, ínel jiaahua huame áamak discípulommehui:

—Ítapo kette áamak kannake, áamak kóčko béchibo.

Jesús jü júchi jíabitehuame éntok jíapsihuame

¹⁷ Jesús áman yepsaka tejhuahuak: Láazarota béja naiki taahuarey, mäataka. ¹⁸ Betania pueblo éntok kaa mékka Jerusaléniu taahuay, jiba tua batte báij kiloometro. ¹⁹ Juebena judíom ámeu yáij-latukay Martatau éntok Maríatahui, am yánti jíapsi joa báreka, bem ábachi mukukä béchibo. ²⁰ Huanäi Marta Jesústa áman hué tíay ä jíkkajaka, ä nankiseka yeu siika; María éntok jóapo taahuak. ²¹ Huanäi Marta Jesústau ínel jiaahua:

—Señor, enchi ím aney ín ábachi kaa muk éiye. ²² Të éne két jüneiya, simeta Diostau em aahuäu, Dios enchi ä máknake.

²³ Jesús éntok ínel ä yómmiak:

—Em ábachi jíabitenake.

²⁴ Marta éntok ínel áu jiaahua:

—Ínapo jüneiya ä jíabitenakëu júnak simem jíabiteyo, huaka taahuata yúmako.

²⁵ Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—Ínapone jü yore jíabitetuame éntok jü jíapsihuamta yore mákame. Huä nee súaleme mukilataka júne júchi jíapsinake. ²⁶ Éntok síme hua jíapsaka nee súaleme jíbapo béchibo kaibu muknake. ¿Jachë íkai súale?

²⁷ —Jeelui, Señor —ti áu jiaahua—. Ínapo ä súale, enchi Cristotukähui, jü Diosta Üusi ím ániau kóm yebij-lame.

Jesús Láazarota mäaripo huéeka buaanak

²⁸ Marta éntok íkai noksuka áman sika, juka Maríata ä huayhua núnnuk, éhuil ínel áu jíaka:

—Jü Maestro ím aane; entok enchi núnnu.

²⁹ Áapo íkai jíkkajaka, bamsipo kíkteka áman áu siika. ³⁰ Jesús ketune kee huam ili poblou kibakey, Martata ä nankekäpo ketune aaney. ³¹ Huanäi jume judíom jóapo áamak aneka ä sirok aniaihui, Maríata bamsipo yeu ä sik, akim ä guojaasek, ínel jíaka: “Áman siika, ä mäariu buanseka.”

³² María jum Jesústa anëu yepsaka, ä bíchaka, guókpo áu tónommea kíktek, ínel jíaka:

—Señor, enchi ím aney, ín ábachi kaa muk éiye.

³³ Jesús ä buanay ä bíchaka, éntok két huame judíom áamak kateihuim buaname bíchaka, jíapsi sóokteka espíritupo áu yoyoak, tüisi siroksi. ³⁴ Huanäi ínel jiaahua:

—¿Jáksëm ä maäk?

Bempo éntok ínel áu jiaahua:

—Señor, äbe sika ä bitcha.

³⁵ Huanäi Jesús buaanak. ³⁶ Huanäi jume judíom ínel jiaahua:

—¿Akem ä bitcha, tepa ä nákkey!

³⁷ Huate éntok áme násuk aneme ínel jiaahuay:

—¿Jachu iri kara jita yáuhuai, Láazarota kaa múknakë béchïbo, jáchin juka líptita ä pujtetuakä bénasi?

Láazarota mukilata jíabitetuak

³⁸ Jesús, ä jíápsipo júchi tüisi siroksi éaka, ä mäariu bíchaa siika. Téta guójöriatukay; ï guójöria éntok téta buëurukuy páttiaritukay. ³⁹ Jesús ínel jiaahua:

—Juka tétatem mékka oóre.

Marta, jü mukukamta huaayi, ínel áu jiaahua:

—Señor, béja chïcha juuba, béja naiki taahuare mukilatata.

⁴⁰ Jesús ínel áu jiaahua:

—¿Jachune kaa enchi téjhuaala, ä súalëtek, Diosta looria enchi bínnake tíaka?

⁴¹ Huanärim tétata mékka oórek, juka mukilata áy páttiatukaihui. Huanäi Jesús, téhuekau jikau remteka, ínel jiaahua:

—In Átchay, enchine baysauhue enchi nee jíkkajä tíaka. ⁴² Ínapone jüneiya, jíba enchi nee jijikkajähui; tëne ínëli jiaahuak huaka génte juebenaraata ino chíkola aneme béchïbo, enchi nee äbo bíttuakäu bétana am súalnakë béchïbo.

⁴³ Íkai noksuka, kusisi cháchayek:

—Lázaro, ¡pakunë yeu huéiyey!

⁴⁴ Huanäi jü mukilatukaihui yeu siika, mámpo éntok guókpo sánkommea súmataka. Ä pújbahua éntok sánkommea bíttiatukay. Jesús éntok ámeu ínel jiaahua:

—Akem ä búttia, ä huéenakë béchïbo.

Noktam náu yáuhuak, Jesústa mëbáreka

(Mt. 26:1-5; Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2)

⁴⁵ Huanäi juebena judíom Mariátamak ambáreka áma yáij-latukay. Huanärim Jesústa yáakäu bíchaka ä súsualek. ⁴⁶ Të huate éntok jume pariserommeu sájaka, Jesústa yáakäu am téjhuak. ⁴⁷ Huanäi jume sacerdotem tiöpopo chë nésahueme éntok jume pariseerom juka conciliotam náu núnuka, ínel jiaahua:

—¿Jáchisute annake? Bueítuk ï yoreme juebena señaalim johua. ⁴⁸ Kía ínëli itom ä tójak, síme ä súsuálnake. Huanäi jume romaanom äbo yájaka juka itom tiöpo tátabnakë, éntokim huaka itom nación luutianake.

⁴⁹ Huanäi jü Caifás ámemak joome, huäri huásuktiriat sumo sacerdotetukai, huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Emem kaita jüneria, ⁵⁰ éntokem kaa jüneiya, ito béchïbo jita chë türiakähui, huépü yoremta itom pueblota béchïbo muknakëhui, të kaa síme naciónta kókkonakëhui.

⁵¹ Kaa ä éäpo íkai nookak, Jesústa bétana, ál-la huäri huásuktiriat áapo sumo sacerdotetukä béchïbo, profetisaruaak hua naciónta béchïbo Jesústa muknakëihui, ⁵² éntok kaa kía naciónta béchïbo jíbba, két huame Diosta üusim chíbejtilam lópola náu am rúktia béchïbo. ⁵³ Júnëli huäri taahuarit naateka náhuim nokta yáuhuak, ä mëtebo báreka.

⁵⁴ Huäri béchïbo Jesús béja kara machisi jume judíom násuk naa huéiyey, ál-la mékka bíchaa siika, senu buiärau see päria, náapo, hua pueblo Efraín téähui. Huämi taahuak, jume ä discípulommaki.

⁵⁵ Éntok béja kaa jaikika bëyey, judíom pascua pajkota yúmanakëhui. Huanärim juebénaka buere joära Jerusaléniu jikau sájjak, kee pascua pajkota yúmayo emo báksia báreka. ⁵⁶ Huanärim juka Jesústa jariay. Jum tiöpopo aneka, ínëlim emo nátemajey:

—¿Jáchisem éiya? ¿Jachu kaa äbo pajkou yebijnake jáni?

⁵⁷ Huanäi huame tiöpopo chë nésahueme éntok huame pariseerom át nésahuek, hua jábe júne ä jüneriame, ják ä anëhui, yeu ä buís sáyhuak, ä pereesote béchïbo.

¹ Búsan taahuarim bëyey, kabara jísobahuaka pájcuata yáanaïhui. Jesús pueblo Betaniau yepsak, Láazarota jóapo. Ìri mukilatukay, të Jesús kókkolam násuk ä jíabitetuak. ² Béja kúptey Jesústam tepa buere äbosey. Marta éntok jita am joriay. Láazaro éntok Jesústam mesau kátekay. ³ Huanäi María batte medio litro perfuumeta Jesústat guókimmet töak, éntok ä chonimnea ä huaachak. Jü kári éntok musála júbay tápunak. Ì perfuume tüisi béj-retukay. ⁴ Huanäi senu ä disciipulo ínel jiaahua, hua Judas Iscariote tíame, Símonta üusi, hua ä nénkinakëihui:

⁵ —¿Jatchiaku kaa ì perfuume báij cien taahuari tékil béjhuapo nénkihuaka, póolobem ä miikhuak?

⁶ Judas íneli jiaahuak, kaa póobem ä jiokolë béchibo; ál-la ékbua ára jita nüyey; bueituk juka tómi bóosata jípureka, juka áma öorehuamta nunüyey. ⁷ Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Akë ä tójja. Áapo ín máanä taahuari béchibo ä bëlatukay. ⁸ Bueituk jume póolobem jíbem enchimmak am jípunake; ínapo éntokne kaa jíba enchimmak tahuanake.

Noktam náu tütek, Láazarota jaatia báreka

⁹ Juebena judíom Jesústa áma aney jüneriaka, ámanim yájjak, kaa áapörík jíba bíb báreka, të Láazarota kétéchi, juka kókkolam násuk ä jíabitetuakaïhui. ¹⁰ Të huame tua chë nésahueme nokta náu lútüria yáhuak, juka Láazarota két ménä béchibo, ¹¹ bueituk áapörík béchibo juebena judíom emo näikimtey, Jesústa súaleka.

Jesús mám tájtirihuaka Jerusaléniu kibakek

(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40)

¹² Yokoríapo génte buéresi juebénaka jum pajkou yáij-latukaïhui, Jesústam jum Jerusaléniu yebisisé téamta jíkkajak. ¹³ Huanärim jume tako sáhuam nüka, ä nankiboka yeu sájjak, éntokim ínel chaayey:

—¿Tüisi mabettunake! ¡Ì santo, jü Señorta téhuampo yebisiseme, jü Israeltau Rey!

¹⁴ Huanäi Jesús juka buru asölaata téaka át jikat yejtek, jöjoteta jíá bénasi:

¹⁵ Katë májhue, buere pueblo Síonta maala; ímí huéiye jü em Rey, buru asölaatat yejsimeka.

¹⁶ Íachirim kaa jünéaka tahuakay, jume ä disciipulom késam huépo; të juka Jesústa jíabitek buéresi úttilhuaka ä mabethuak. Huanäi jübuam áu huáhuaatek, áa bétana íkái jöjotetukäihui, éntok áachä chúpahuakähui.

¹⁷ Jü génte áamak aneïhui, áa bétanam nookay, jáchin Láazarotau chachayeka jum ä máaripo kókkolam násuk ä jíabitetuak. ¹⁸ Huäri béchibo két jü génte ä mabet báreka áma yájakay, bueitukim ä jíkkajak, áapörík íkái señalta yáakä bétana. ¹⁹ Të jume pariseerom, bempo náu ínel jiaahuay:

—Béjem ä bitcha, kaitate ára yáuhua. Áachem suuhua, ¡sime génte áamak kaate!

Griegom ket kaa jaikika ama aneka Jesústa jaria

²⁰ Griegom ket kaa jaikika áme násuk aaney, huame áman pajkou Diosta yöri báreka jikau sákalam násuku. ²¹ Ímëi Feliipetau rúktek, pueblo Betsaida Galiléa buiärapo jometahui. Huanärim jiokot áu jiaahuay, ínel jíaka:

—Jesústate bíb péiya.

²² Feliipe éntok Andrésta ettejhuariak. Huanäi jü Andrés éntok Feliipe Jesústam téjhuak. ²³ Jesús éntok ínel am yómmiak:

—Tiempo béja yúmase, juka Yoremta Üusi ti téhuaakamta úttilnähui. ²⁴ Tua lütüri-apone enchimmeu ínel jiaahua: Jü tirijko báchia kaa buíapo kóm huécheka mukuka síhuekätek, áapola tahuanake; të mukuka síhuekätek, yún takanake. ²⁵ Huä ä jíapsi beutireme ä tärúnake; të ím ániapo ä jíapsi kaa beutireme, ä yü jíapsinakë béchibo ä ëria. ²⁶ Jü nésauta nee joria báareme nee guojaanake. Huanäi huam ín anëpo két annake, hua nésauta nee joriame. Jü nésauta nee joriame, ín Átchay ä úttilnake.

Jesús ä mäna bétana nooka

²⁷ Huanäi Jesús ínel jiaahuak:

—¡Tepa kaa al-leeri ín jíapsit aayuk! ¿Jáchisune jiaunake jáni? Karane ínel jiaahua: “In Átchay, ¡inou huéenakemta bétanë nee jínëu!” ¡Bueituk íkai ín chúpanakë béchibone äbo yepsak! ²⁸ In Átchay, em téhuame looriasi bíttebo.

Huanäi jáhui téhueka bétana kóm yuumak, ínel jáka:

—Béjane looriasi am bíttebok, éntokne júchi looriasi am bíttebonake.

²⁹ Huanäi hua génte juebenara áamak anëu juka jáhuíta jikkajaka, yúkuta ínel omtë tíiyay. Huate éntok ínel jiaahuay:

—Diosta ángel áu nookak.

³⁰ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahuak:

—Í jáhui kaa ino béchibo äbo kóm yuumak, ál-la enchim béchibo. ³¹ Ëni ájária i ániapo anemmet nokta chúpatunakëhui. Ën hua diablo ím ániapo buéresi ä nésahue násuk júne yeu béptunake. ³² Ínapo éntok buíapo jikau tóboktiahuak, sëmeme inou rúktianake.

³³ Ínëli jiaahuay, jáchin ä muknakeu am júneria íaaka. ³⁴ Huä génte ínel ä yómniak:

—Ítapo jum Diosta leypo ä júneriak, Cristota jíbapo béchibotunakëhui. ¿Jáchisu júntukë ä tóboktianä tíiya, juka Yoremta Üusi ti téhuaakamta? ¿Jábesa júntuk, íri Yoremta Üusi?

³⁵ Huanäi jü Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Ketune chúbala enchim násuk annake, jü machiria. Náasem kaate, ketune machiriata enchimyeu ayuako, kaa máchiraata kaa enchim jaatianakë béchibo; bueituk hua kaa machiku hueramame kaa júneiya jákun bíchaa ä huëhui. ³⁶ Ketune machiriata jípurekem ä súale, juka machiriata, machiriapo enchim usiarimtumakë béchibo.

Íkai nookak jü Jesús; huanäi sika am éusuriak.

Jume judíom kaita súalëram

³⁷ Të juebena señaalim bem bíchäpo ä yáak junne, katim ä súaley, ³⁸ profeeta Isaíasta nokakäu chúpnakë béchibo, ínel jámta:

Señor, ¿jábetasu ámeu itom nokakäu súale jáni?

Éntok, ¿jábetausum emo yeu machiriake jáni, huame Señorta mámmam?

³⁹ Íari béchibom kaa ä súaley, bueituk két ínel jiaahua jü Isaíasta jïojteri:

⁴⁰ Bempörim puj páttiak,

éntok bem jíapsi námakasi yáuhuak,

pusimmea kaita bem bínnakë béchibo,

éntok jíapsiy kaita bem júnerianakë béchibo,

junëli kaa jíapsi kúakteka,

kaa nee am jínëunakë béchibo.

⁴¹ Isaías ínel jiaahuak, Jesústa looria bíchaka, bueituk áa bétana nookak.

⁴² Kía júnentaka junne, yäuram juebénaka ä súaleka taahuak. Të pariserom béchibo katim emo yeu buíssey, kaa huam bem náu yayájäpo emo yeu bep íaaka. ⁴³ Bueitukim chë ä türey, juka yoremta úttilhuä bétana bem máknäu, Diosta úttilhuäu béppa.

Jesústa nooki yorememet béttesi chupanake

⁴⁴ Jesús kusisi nokaka ínel jiaahua:

—Huä nee súaleme kaa nee jíba súale, ál-la huaka nee äbo bíttuakamta kétchi. ⁴⁵ Huä nee bíchame, huaka nee äbo bíttuakamta két bitcha. ⁴⁶ Ínapo, jü machiria, äbo ániau kóm yebij-la, síme huame nee súaleme kaa machiku aneka áma kaa am kókkonakë béchibo.

⁴⁷ Jábe júne ín noki jikkajaka, të ín éäu kaa joame, ínapone kaa bette nokta át chuppa; bueitukne huame ím ániapo aneme kaa bette nokta ámet chupabáreka äbo kóm yebij-la, ál-la am jínëu báreka. ⁴⁸ Huä kaa nee mabetakame, éntok ín noki kaa jikkaj baáreme, jábeta bette nokta át chupanakemta jípure. Jü noki ín nokakähui, taahuata yúmak, bette nooki át chupanake. ⁴⁹ Bueituk ínapo kaa kía ín éäpo ä nok-la; hua Áchayhuari

nee äbo kóm bíttuakame, áapo nee át sáuhuek jita ín noknakëhui, éntok jita enchim ín majtianakëhui. ⁵⁰ Éntokne jüneiya ä néosaurihua yü jíapsihuatukähui. Júnëline huaka ín nokäu nooka, huaka ín Áchay nee ä téjhuaka pámani.

13

Jesús ä discípulom guók báksiak

¹ Senu taahuari bëyey, kabara jisobahuaka pájcuata yúmaseihui. Jesús jüneiyay, tiempota áa béchibo yúmalatukaihui ím ániapo yeu ä huéenakëhui, ä Áchaybeu bíchaa. Ä átteahuam ím ániapo aneme jíba am nákkek, ä mukëpo tájti.

² Huanäi tukaapo am jíbuäy, jü diablo Judasta jíapsipo kibak-latukay, Jesústa ä nénkinakë béchibo. İri Judas Iscariote, Símonta üusitukay. ³ Jesús jüneiyay ä Áchayhua símeta ä mámpo ä tóij-latukaihui, éntok Diosta bétana áu hueihui, éntok Diostau bíchaa áu huéenakëhui. ⁴ Júnëli kíkteka, jume súppem béppa huéeme áu úhuak. Toallam éntok nüka, am huikojtek. ⁵ Huanäi buere puraatopo báam yeu töaka ä discípulom guók báksia táytek, éntok jume toallam ä huikosakäbey am huaachak.

⁶ Huanäi Jesús jü Símon Perotau rúktek; Peero éntok ínel áu jiaahua:

—Señor, ¿jache empo nee guók báksia báare?

⁷ Jesús éntok ínel ä yómmiak:

—Jü ín jóäbet empo kaa át jüneiya én läuti; të chúkula ál-lë át jüneenake.

⁸ Peero éntok ínel áu jiaahua:

—Katë nee guók báksianake, jauhuey junne.

Jesús éntok ínel ä yómmiak:

—Kaa nee enchi guók báksiak, kaitë ínomak jípunake.

⁹ Huanäi jü Símon Peero ínel áu jiaahua:

—Señor, ä junëlitunakey, kaa ín guókim jíbba, ín mámmam éntok ín kóba júne báksia.

¹⁰ Të Jesús ínel áu jiaahua:

—Jü bemélasí baksiari kaa júchi báksiana, jume guókim jíbba, bueítuk béja baksiari. Eme éntok béja báksiari, të kaa síme.

¹¹ Bueítuk jüneiyay jábeta ä nénkinakëhui; huäri béchibo: “Kaa síme báksiari”, ti áu jiaahuak.

¹² Júnëli, chúkula am guók báksiasuka, júchi ä súppem nüka, mesau rúktek. Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—¿Jachu eme jüneiya jita ín enchimneu yáakähui? ¹³ Eme nee Maeströ tíiya, éntokem nee Señor tíiya. Tüisem ínel jiaahua, bueítuk enchim jiauläpo, ínapone ájaria. ¹⁴ Të ínapo Señortaka éntok Maestrotaka júne enchim guók báksiak, eme kétchi náu emo guók báksiapo yúmala. ¹⁵ Bueítuk ejemplotane enchim mákkak, ín enchimneu ayuka bénasi enchim két náu ä jonákë béchibo. ¹⁶ Tua lütüriapone ínel enchimneu jiaahua: Huä sáyhuame kaa ä teko béppa chë yórhua; éntok hua jákun bíttuahuakame júne kaa chë yórhua áman ä bíttuakamta béppa. ¹⁷ Íkarem jüneriätek, al-leakem jíapsinake ä joäteko.

¹⁸ 'Kanne símem bétana nooka. Bueítuk ínapone jüneiya jábem ín yeu púalatukähui. Të úttea huaka jöjteta ínel jíamta chúpna-kë béchibo: “Huä páanim ínomak buäyeme nee béj-reka áu tóboktiak.” ¹⁹ Én naatekane enchim ä téjhua, kee jee huéenakemta chúpeyo, béja ä chúpey enchim ä súalnakë béchibo ín ájariatukähui. ²⁰ Tua lütüriapone ínel enchimneu jiaahua: Huä ín jákun bíttuari mabetakame, nee mabeta; hua nee mabetakame éntok, huaka nee äbo bíttuakamta két mabeta.

Jesús Judasta ä nénkinakeu bétana nookak

(Mt. 26:20-25; Mr. 14:17-21; Lc. 22:21-23)

²¹ Jesús íkäi noksuka, ä jíapsipo tüisi sirokay. Huanäi huitti ínel jiaahua:

—Tua lütüriapone ínel enchimneu jiaahua, senu enchim násuk aneme nee nénkinake.

²² Huanäi huame ä discíipulom emo naa bíchaka taahuak, kaa jünéaka jábeta bétana ínel ä jáähui. ²³ Senu discíipulo, Jesústa chë nákeihui, áa náapo káteka chákala bökay. ²⁴ Jáhui señam yáuhuak, jü Simmom Peero, ä temaj íaaka ä jábétukaihui huaka áa bétana ä nokaihui. ²⁵ Huanäi áapo, Jesústau jëla rúkteka, ínel áu jiaahua:

—Señor, ¿jábesa jüri em áa bétana nokähui?

²⁶ Jesús éntok ínel ä yómmiak:

—Huä jábeta páanim kómoniaka ín ä miknakeu, huäri ájaria.

Huanäi jume páanim kómoniaka, Judas Iscarioteta, Símonta üusi, am miikak.

²⁷ Huanäi sep Satanás ä jíapsipo kibakek. Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—Juka em yáa bárëu, bamsekë ä yáuhua.

²⁸ Të huame mesau jokame katim jünéaka taahuak, jita béchíbo Judastau ínel ä jákähui. ²⁹ Bueítuk huate ínel éiyay: Judasta tómi bóosata jípurë béchíbo, Jesús ínel áu jiaahua: “Pajkopo itom huátianakeuë jínnu mátki”, éntok: “Poloobeme mikpo yúmala”, tim éiyay. ³⁰ Áapo jume páanim buäsuka siika. Huanäi éntok béja tukaaritukay.

Jü bemela nésauri

³¹ Huanäi Judasta yeu simsuk, Jesús ínel jiaahua:

—Én buéresi úttilna, jü Yoremta Üusi ti téhuaakame, éntok Dios Átchay áa béchíbo úttilna. ³² Jü Dios áapörik béchíbo úttilhuätek, áapo Dios kéchá úttilnake, ä éäpo; éntok läuti ä úttilnake. ³³ In usiälam, ketunene kaa bínhua enchimmak annake. Nechem jariunake, të jume judíommeu ín jíä bénasi, enchimmeune két ínel jiaahua: Huam ín huëu bíchaa, eme karem áman kaate. ³⁴ Bemela nésautane enchim mákka: Emóem nákke. Nee enchim náképo bénasi, emem két nánancha emo náknake. ³⁵ Ímürim simetaka enchimet jüneenake, ín enchim majtialatukä bétana, nanabeu éaka enchim emo nákeyo.

Jesús juka Perota kaa áu ä täya tíanakeu bétana nookak

(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Lc. 22:31-34)

³⁶ Huanäi jü Símon Peero ínel áu jiaahua:

—Señor, ¿jákusë huée báare?

Jesús éntok ínel ä yómmiak:

—Áman ín huëu bíchaa, empo kara ínomak huéiye ëni; të chúkula arë ino sáu huéenake.

³⁷ Peero éntok ínel áu jiaahua:

—Señor, ¿jatchiakasune kara emo sáu huéiye ëni? ¿In jíapsi muknakey júnene ára ä tójja, emo béchíbo!

³⁸ Jesús éntok ínel ä yómmiak:

—¿Jachë em jíapsi ä muknakey júne ára ä tójja, ino béchíbo? Tua lütüriapone ínel emou jiaahua, juka totorörata kee jee kuseyo, baisë kaa nee emo täya tíanake.

14

Jesús jü Böo Dios Áchaytau bíchaa

¹ Katem enchim jíapsi jáchin éetua. Diosta enchim súalë bénasi, nechem két súale. ² In Átchay jóapo juebena káarim ayka; të kaa junëlitukätek ínapone enchim téjhua éiyey. Ámanne huée báare, huam enchim annakëpo tülisi ä tüte béchíbo. ³ Huanäine téhuekau yepsak, huam enchim annakëpo ä tútenake. Huanäine júchi yebijnake. Huanäine júchi enchim äbo núnake, bueítuk huam ín anëpo, ínomak enchim annakë béchíbo. ⁴ Bueítukem jüneiya jákun bíchaa ín huéenakeu, éntok juka böota júnem täya.

⁵ Huanäi jü Toomas ínel áu jiaahua:

—Señor, katte jüneiya jákun bíchaa em huëhui; ¿jáchisute juka böota täyanake?

⁶ Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Ínapone jü böo, jü lútüría, éntok jü jíapsihuame; kaabe ín Áchaybeu huéénake, kaa ino béchibotuko. ⁷ Nee täyátekem két ín Átchay täya; éntokem én naateka ä täya, éntokem ä bil-la.

⁸ Feliipe éntok ínel áu jiaahua:

—Señor, itomë ä bíttua, huaka Dios Áchayta. Júnélite kaitat jáchin éaka tahuanake.

⁹ Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Béjane bínhua enchimmak aane, ¿éntoke jíba kaa nee täya, Feliipe? Huä nee bil-lame, juka Dios Áchayta bil-la. Ä junélituk junne, ¿jatchiakasë júntuk Dios Áchayta nee enchim bíttua sáuhue? ¹⁰ ¿Jachë kaa ä súale, Dios Áchaytamak nee huépülatukähui?, éntok, ¿juka Dios Áchayta júne ínomak huépülatukähui? Huä noki ín nokäü, kanne kía ín éäpo ä nooka; hua Dios Átchay ínot aneme, áapo juka tékilta johua. ¹¹ Nechem súale, Dios Áchaytat ín anëhui, éntok két Dios Áchay ínochi; o hua tékil ín joäü, huäri béchibem nee súale. ¹² Tua lútüriapone ínel enchimmeu jiaahua: Huä nee súaleme, huaka tékilta ín joäü áapo két ára ä jonake, éntok ín joäü béppa chë yörisi machik júne jonake, buéituk Dios Áchayta anëu nee huë béchibo. ¹³ Éntok simeta juka ín téhuampo Dios Áchaytau enchim aahuäü, anä yáanake, juka Dios Áchayta Üusi úttilnä béchibo. ¹⁴ In téhuampo jita júne enchim aahuay, ínaponä yáanake.

Jü Espíritu Santo äbo bíttuaname

¹⁵ 'Nee nákétekem juka ín nésauri johua. ¹⁶ Huanäine ínapo Dios Áchaytamak noknake, täbui jíapsi jotehuamta enchim máknakemta, yü tütti enchimmak ä annakë béchibo. ¹⁷ Íri Espíritu tua lútüría. Të jume ímí ániapo joome, karam ä mabeta, buéitukim kaa ä bitcha, éntokim kaa ä täya; të eme ä täya, buéituk enchimmak aane, éntok enchim jíapsipo annake. ¹⁸ Kanne kía usi lepemtukä bénasi enchim tö simnake. Júchine enchimmeu yebijnake. ¹⁹ Ketune ili bëye; huanäi jume ím ániapo aneme kaa nee bínnake; të eme ál-la júchem nee bínnake; buéituk ín jíapsä béchibo, eme két jíapsinake. ²⁰ Huäri taahuarit eme jüneenake Dios Áchaytat ín anëhui; eme éntok ínochi, ínapo éntok enchimmechi. ²¹ Huä ín nésaurim jípureme éntok am joame, íri ájária jü nee nákeme; hua nee nákeme, ín Áchay kéchá náknake. Éntok ínapo két ä náknake, éntokne áu ino yeu machirianake.

²² Huanäi jü Judas ínel áu jiaahua, kaa hua Iscariote:

—Señor, ¿jatchiakasë itou jíba emo yeu machirianake, të kaa huame ímí ániapo anemmehui?

²³ Huanäi Jesús ínel ä yómmiak:

—Huä nee nákeme ín noki yörinake; éntok hua ín Áchay ä náknake. Huanäite áu yájaka áamak jóatenake. ²⁴ Huä kaa nee nákeme ín noki kaa yörinake; hua noki enchim jíkkajakäü, ínapone kaa ä átteak. Huä Dios Átchay nee äbo bíttuakame, Áapo ä átteak.

²⁵ 'Íkäine enchimmeu nookak ketune enchimmak aneka. ²⁶ Të hua jíapsi jotehuamta yore mákame, jü Espíritu Santo, hua Dios Áchayta äbo bíttuanakëhui ín téhuampo, huäri simeta enchim majtianake, éntok enchim áu huáatituanake, simeta huaka ín enchimmeu nokakähui.

²⁷ 'Yánti jíapsihuamtane enchimmeu tö siime. In yánti jíapsekäune enchim miika, të kaa hua ím ániapo jometa bénasi. Katem enchim jíapsi kaa al-leetua, éntokem kaa emo máujtua. ²⁸ Béjane enchim téjhuaala, ínel jáaka: Simnakene, tëne júchi enchimmeu yebijnake. Nee nákétekem emo al-leetuä éiyey, Dios Áchaytau nee ino simë tíayo; buéituk jü Dios Áchay chë yörisi maachi, ino béppa. ²⁹ Enchimne téjhuak, kee jee ä yúmayo, buéituk nokta chúpey enchim ä súalnakë béchibo.

³⁰ 'Kanne júchi yún enchimmak ettejhuanaake, buéituk jü ím ániapo buéresi genteta béppa chë úttiakame äbo huéiye; të áapo kaita ínomak jípure. ³¹ Të junélitunake, ím ániapo aneme jüneenakë béchibo Dios Áchayta ín nákéhui éntok Dios Áchayta ín ä sáhuë páman ín ä joähui. Jáptëem; ímíte yeu sákanake.

15

Jesús jü tua páras óguo

¹ 'Ínapone jü tua lutüriapo páras óguo, ín Átchay éntok jü et-leero. ² Símeta huaka mesékiriata ínot yeu simlata kaa takakamta chüktianake; éntok símeta huaka takakamta tútenake, chë yún ä takanakë béchibo. ³ Eme béja chücha machik úhuari jü noki enchimneu ín nokakäubeyi. ⁴ Inot jíbem aane; ínapo éntok enchimmechi. Jáchin hua mesékiria áapola kaa tataka, kaa hua óguotat huéekäteko, enchimmak két junëlitunake, kaa enchim ínot jíba aneyo.

⁵ 'Ínapone jü páras óguo, eme éntok jume mesékiriam. Huä ínot aneme, ínapo éntok áamaki. Íri yún takam huériunake; bueituk eme kaa ínomak anëtek, kaitem ára yáuhua. ⁶ Huä kaa ínot aneme, mesékiriata bénasi pákun yeu jímmaahuaka huaknake. Huanäi náu tóijhuaka tájiu guötiana, ä béetinakë béchibo.

⁷ 'Eme ínot anëtek, éntok juka ín noki enchimmet aneyo, símeta enchim huátiáhuem aahua; huanärem ä mákna. ⁸ Íari béchibo loriapo úttilna, jü ín Átchay, yún enchim takakä béchibo. Huanärem junëli ín discípulomtunake. ⁹ In Áchayta nee náké bénasi, ínapone két enchim nákke. Ínëlem enchim ín náképo jíba aane. ¹⁰ Eme ín nésauri joátek, enchim ín náképem jíba aane; ínëline ín Áchay nésauri johua, éntokne áapörík nee náképo aane.

¹¹ 'Íkáine enchimneu nooka, ín al-leäu enchimmet ayunakë béchibo, éntok hua enchim al-leäu yúmalasi enchim ä jípunakë béchibo. ¹² Íri ájária jü ín nésauri: Jü enchim nánancha emo náknakeu, ín enchim náképo bénasi. ¹³ Kaabe chë júne yore nákke, ál-la hua ä amigom béchibo ä jíapsi nénkame. ¹⁴ Eme ámëria jume ín amigom, huaka ín enchim át sáhuëu joáteko. ¹⁵ Kanne éntok ín tekipanualero ti enchim téttehuaanake, bueituk hua nésauta joaka tekipanuame kaa jüneyi, juka ä teko yáa bárëhui. Të ínapo enchim amigok, bueituk símeta huaka ín Áchay bétana ín jíkkajakäune enchim téjhuaala. ¹⁶ Eme katem nee yeu púala, ál-la ínapo enchim yeu púhuak, éntokne enchim yuktiak áman sájaka yún takaka enchim jíapsinakë béchibo. Huä enchim taka éntok kaa lütinake. Huanäi huaka símeta ín téhuampo Dios Áchaytau enchim aahuäu, áapo enchim ä máknake. ¹⁷ Nésautane enchim mákka, enchim emo náknakë béchibo.

Ím ániapo enchim omtíame

¹⁸ 'Huame ím ániapo aneme enchim omtiay, áahuem huáate nee bácham omtiakä bétana. ¹⁹ Eme ím ániapo jométuk, huame ím ániapo joome enchim nák éiyey. Të eme katem ím ániapo joome; ínapone ím ániapo enchim yeu púhuak. Huäri béchibo bempo, ím ániapo joome, katim enchim huáatia. ²⁰ Áahuem huáate, hua noki ín enchimneu nokakähui: "Huä tekipanualero kaa chë yöríhua ä teko béppa." Nechim guojajjaasëtek, enchimim két guojajjanake; ín noki jíkkajátekim, enchim noki két jíkkajjnake. ²¹ Të símeta íkärím enchimneu yáanake ín téhuam bem omtiä béchibo, bueitukim huaka nee äbo bíttuakamta kaa täya.

²² 'Kaa nee äbo yepsak, éntok kaa nee ámeu nokak, jü bem Dios bejri kaa ámet ayu éiyey; të ënim kaachin jiau mátki, jü bem Dios Bejri ámet ayuka bétana. ²³ Huä nee omtíame, ín Áchay két omtia. ²⁴ Áme násuk huaka tékilta kaa jábem júne joäu nee yáak, jü Dios bejri kaa ámet ayu éiyey; të ëni juka ín joäu bil-lataka junne, nechim omtia, éntok juka ín Áchay júnem omtia. ²⁵ Të íri ínëli huéiye, juka Moiséjta leypo jöjteta chüpnakë béchibo, ínëli jíame: "Kaita béchibom nee omtiaka taahuak."

²⁶ 'Të huaka jíapsi yéjtehuamta yore mákamta yepsak, ín Áchay bétana ín enchimneu bíttuanakeu, jü Espiritu lütüriata yore majtíame, Dios Áchayta bétana huéeme, huäri ino bétana noknake. ²⁷ Eme éntok két ino bétana noknake, bueitukem jíba ínomak aane, kësam huëpo naateka.

16

¹ 'Íkäine j̄ba enchimmeu nok-la, bueituk Diostat éehuäü kaa enchim tóijnakë béchibo. ² Bueituk bem sinagogampom enchim yeu bébnake. Taahuari yúmanake, jábe júne enchim súakame Diosta nésaüri áu joä bénasi éenake. ³ 'Íkärim jonake bueitukim Áchayhuarita kaa täya éntok nee junne. ⁴ Tëne íkäi enchimmeu nooka, huaka taahuata yúmak enchim áu huáatinakë béchibo béja ín enchimmeu ä nok-latukähui.

Jü Espiritu Santota tékkil

'Íkäine kaa késam huëpo enchimmeu nookak, bueitukne enchimmak aaney. ⁵ Të éenne áman siime, hua nee äbo bíttuakamtahui; të jábe júne kaa nee temaje: "¿Jákusë siime?" ⁶ Ál-la íkäi enchimmeu ín nokakä béchibo enchim jíapsi tüisi siroka. ⁷ Të ínapo lútüriata enchimmeu nooka: Chë türi enchim béchibo ín simnakëhui; bueituk kaa nee sik hua jíapsi yéjtehuamta yore mákame kaa enchimmeu yebijnake; tëne sikátek enchimmeu ä bíttuanake. ⁸ Huanäi áapo yepsakátek, huame ániat jíapsame Dios bejrimmet am jüneetuanake, lútula jíapsihuantachi, éntok bétte nokta chúpebechi. ⁹ Dios bejrichi, kaa bem nee súalë béchibo; ¹⁰ lútula jíapsihua bétana, Áchayhuaritau ín huée béchibo, éntokem kaa éntok nee bínnake; ¹¹ éntok bétte nokta bétana, bueituk jü buéresi ániat néshueme bétte noki át chúpari.

¹² 'Ketunene juebenak j̄pure, jita ín enchimmeu noknakëhui, të énem kara ä huéria. ¹³ Të jü lútüriapo Espiritu yepsakátek, áapo síme lútüriau bíchaa enchim hueriunake; bueituk kaa áapo ä éäpo noknake, ál-la huaka simeta ä jíkkajäu noknake; éntok enchim jünetuana huaka chúkula yebijnakemta bétana. ¹⁴ Áapo loriapo nee úttinake; bueituk ín átteapo ä nüka, enchim ä jüneriatuanake. ¹⁵ Simeta hua ín Áchay jípurëu, ínapone két ä átteak; kíalikune ínel jiaahua, ín átteapo ä nüka enchim ä jüneriatuanake.

Al-leehuäü bíchaa kúaktianake, jü sirokhuame

¹⁶ 'Enchim kaa nee bínnakeu, kaa jaikika bëye; të júchi kaa jaikika bínake, enchim nee bínnakëhui; bueituk ínapone Áchaytau bíchaa huéiye.

¹⁷ Huanäi huate ä discípulom ínel náu jiaahuay:

—¿Jítasa iri itou ä nokähui? Kaa jaikika bëye kaa itom ä bínnakëhui, të júchi kaa jaikika bëye, chúkula itom ä bínnakëhui; ;bueituk Áchaytau bíchaa áu simë tíiya! ¹⁸ Inëlim jiaahuay: ¿Jáchisu jiau báare jáni, "kaa jaikika bëye", tíaka? Katte át jüneyia, ä nokibechi.

¹⁹ Jesús jüneyiyay bempörim ä temaj bárëhui; huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Béjane enchim téjhuak: kaa jaikika bëye, kaa enchim nee bínnakëhui, éntok júchi kaa jaikika bínake, enchim júchi nee bínnakëhui. ¿Jachem íachi náu nátemaje? ²⁰ Tua lútüriapone ínel enchimmeu jiaahua: buannakeem, éntokem jìokot jiaunake; jume ániat jíapsame éntok al-leenake. Të ínëli jü enchim sirokäü násuk junne, jü enchim sirokäü al-leeriu bíchaa áu kúaktianake. ²¹ Jü jámut asoa bárëtek huantiriam ínnënake, horata áu yúmako; të chúkula ili outa asoak huantiriam koptianake, al-leaka ím ániapo outa yeu yoremukä béchibo. ²² Ánëlem két én siroka; tëne júchi enchim bínnake. Huanäi jü enchim jíapsi al-leaka tahuanake, éntok kaabe ára enchim ä úhuaanake, juka enchim al-leähui.

²³ 'Huámei taahuarimmechem kaita inou nátemajinake. Tua lútüriapone ínel enchimmeu jiaahua, síme jita júne Dios Áchaytau enchim aahuäü ín téhuampo, Áapo enchim ä máknake. ²⁴ Ketunem kaita áula ín téhuampo, én tájti. Jítem aahua, enchim ä mabetnakë béchibo, éntok huaka enchim al-leäü yúmalatunakë béchibo.

Jesús yöla, ániat aneme béppa

²⁵ 'Íkäine enchimmeu nok-la, ejemployi; të taahuari yúmanake, kaa ejemplommey ín enchimmeu noknakëhui; ál-lane jünakiachisi enchimmeu noknake, jü Áchayhuarita bétana. ²⁶ Huäri taahuarichem ín téhuampo jita áunake; ínapo éntok kanne jita enchim áurianake, jü Áchayhuaritahui enchim béchibo, ²⁷ bueituk jü Dios Átchay enchim nákke, bueituk eme nee nákke, éntokem Diostat ín yeu simlatukä bétana nee súalek. ²⁸ Dios

Áchayta anëpone yeu sika, i ániau kóm yepsak. Júchine íka ániata tö sika, jü Dios Áchaytau huéenake.

²⁹ Huanäi ä discípulom ínel áu jiaahua:

—Enë jünakiachisi nooka, kaita ejemplota itou nokaka. ³⁰ Én ál-late jüneiya, simeta em jüneriähui; kálíkute kaita emou temaj mátkhi. Huári béchibote ä súale, Dios Áchayta bétana em yeu simlatukähui.

³¹ Jesús éntok ínel am yómmiak:

—¿Jachem én ä súale? ³² Taahuari yúmanake, éntok béja yúmala, sákatuahuaka enchim chíbejtinakëhui, huépülaka ä böochi; éntokem nee ínapola tö sákanake. Tëne kaa ínapola taahua, bueituk jü Dios Áchay ínomak aane. ³³ Íkäine enchimneu nok-la, ino bétana yánti jíapsihumta enchim jípunakë béchibo. Ímí ániapem jìokot emo bínnake; të katem kóm éiya: ínapone íkäi ániata kobala.

17

Jesús oraciompo ä discípulom Diostau nok-riak

¹ Jesús íkäi noksuka, téhuekau jikau remtek, ínel jíaka:

—In Átchay, béja taahuari yúmala. Loriapë ä úttile, juka em Üusi, áapörìk két loriapo enchi ä úttìlnakë béchibo; ² bueitukë simem jíápsame béppa yäurata ä mák-la, huame simem em ä mákkim jíbapo béchibo jíapsihumta am máknakë béchibo. ³ Íri éntok ájária, jü jíbapo béchibo jíapsihumta: Enchi bem täyanakëhui, huaka huépülaik éntok tua lütüriapo Diosta, éntok juka Jesucristota, em äbo bíttuakähui.

⁴ 'Ínapo ímí buíapo aneka loriapo enchi úttilek. Béjane ä chúppak, juka tékìlta em nee yáa sáhuëhui. ⁵ Én éntok, ín Átchay, loriapë nee úttile em anëpo, huaka loriata émomak ín jípurekähui, ániata kee yáahuay naateka.

⁶ 'Em téhuamne am täyatuala, jume yoremem ím ániapo em nee mákkim. Émpë am átteaka nee am mákkak, éntokim em noki ériak. ⁷ Ènim jünéaka tahuala, simeta juka em nee mákki emo bétana huëhui; ⁸ bueituk huaka nokta em nee mákakäu nam téjhuak. Bempo éntok ä mabetak, éntokim lütüriapom jünëiak emo bétana ín huëhui, éntokim enchi nee äbo bíttuakäu súale.

⁹ 'Ínapone áme béchibo emou nooka. Kanne huame huate ím ániapo aneme béchibo nooka, ál-la huame em nee mákakäu béchibo; bueituk émpë am átteak, ¹⁰ éntok simeta huaka ín átteakäu, émpë ä átteak, éntok juka em átteakäu, ínapone két ä átteak; éntokne áme béchibo úttìlhuak.

¹¹ 'Ínapone kaa ím ániapo tahuanake; të ímëi ál-la ím ániapo taahua; ínapo éntokne emou huéiye. In Átchay, empo tühuay tápuni. Jume nee enchi mák-rim, em úttëaraë am ëeria, bempörìm náu huépülaítunakë béchibo, itom náu huépülaítukä bënasi. ¹² Ínapone em téhuam úttiarimmey am suayak, ímí ániapo ámemak aneka. Huame em nee mákakäune suayak, éntok kaabe áu tárük, hua áu ä tárúnakë béchibo usiari jíbba, juka jìojterita át chúpnakë béchibo.

¹³ 'Tëne én emou huéenake; éntokne junëli nooka, ím ániapo aneka, juka ín al-leeri bempörìmmet yúmalasi ayunakë béchibo. ¹⁴ Ínapo huaka em noki ámeu nok-la; éntok jume ím ániapo aneme am omtia, bempörìm kaa ím ániapo jometukä béchibo, bueituk ínapo két kaa ím ániapo joome. ¹⁵ Kanne ímí ániapo enchi yeu am huéria iaaka nooka, ál-la juënarata bétana enchi am suaya iaaka. ¹⁶ Katim ím ániapo joome, ín kaa ím ániapo jometukä bënasi. ¹⁷ Santosë am jíapsítua, em noki; tua lütüria. ¹⁸ Ím ániau em nee bíttuakä bënasi, ínapone két áman am bíttua, jume ániat jíápsammehui. ¹⁹ Ínapone bempörìm béchibo santosi jíápsa, bempörìm lütüriapo santosi am jíápsinakë béchibo.

²⁰ 'Kanne ímëi béchibo jíba nooka, ál-la bempörìm nokay, nee súalnakeme béchibo kétchi, ²¹ simem náu huépülatunakë béchibo, itom náu huépülatukä bënasi. Empo, ín Átchay, ínochi, ínapo éntok émochi; junëlim két itomak huépülatunake, jume ím ániapo aneme ä súalnakë béchibo, enchi nee äbo bíttuakä bétana. ²² Huaka loriata em

nee mákakäu, ínapone két am mákkak, bempörim náu huépülatunakë béchibo, itom náu huépülatukä bénasi. ²³ Ínapo ámechi, empo éntok ínochi, bempörim yúmalasi huépülatunakë béchibo, jume ím ániapo aneme jüneenakë béchibo, enchi nee äbo bíttuakä bétana, éntok enchi am nákekähui, em nee nákekä bénasi.

²⁴ 'In Átchay, jume em nee mákakäune ín anëpo két ínomak am an-ia, huaka loriata em nee mákakäu am bínnakë béchibo; bueitukë nee nákkek, béja ketune juka ániata kee jee yáahuay naateka. ²⁵ Lútula huëpo Achayhuari, huame ím ániapo jooome katim enchi täyala, të ínapo enchi täyala. Ímëi éntok jüneya em nee äbo bíttuakähui. ²⁶ Éntokne em téhuam am täyatuala enchi jabétukähui, éntokne jíba am täyatebonake, bueituk jü em nee nákekau ámet am ayunakë béchibo, ínapo éntok ámechi.

18

Jesús perezotehuak

(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53)

¹ Jesús ikäi noksuka yeu siika, ä discípulommaki, áman jakia Cedrón ti téhuaakau huáytana bíchaa, huam huertata órekaipo; huämi kibakek ä discípulommaki. ² Éntok Judas kétchi, huatem mampo ä toijnakëihui, áma täyay, bueituk Jesús juebénasi ä discípulommak ámam náu yayajay. ³ Huanäi Judas áman yepsak, juebena sontarom huériaka, éntok tiöpopo alguacil tékilta joame. Jume pariseerom éntok tiöpopo chë nésahueme áman am bíttualatukay. Machiriaka, kúkutaka, éntok esparakam áman yájjak. ⁴ Të Jesús, simeta juka áu huéenakemta jüneriaka, bát ámeu yeu kíkteka, ínel ámeu jiaahua:

—¿Jábetasem jaria?

⁵ Huanärim ínel ä yómmiak:

—Juka Jesús Nazarenota.

Jesús éntok ínel ámeu jiaahua:

—Ínapone ájária.

Judas éntok ámemak huéiyey, hua bem mámpo ä tóijnakeme. ⁶ “Ínapone ájária” tä jiaj, amayim sájaka buíapo huáttek. ⁷ Jesús júchi éntok am natemajek:

—¿Jábetasem jaria?

Bempo éntok ínel ä yómmiak:

—Juka Jesús Nazarenota.

⁸ Huanäi Jesús ínel am yómmiak:

—Enchimne téjhuaasula ín ájáriatukähui. Nechem jariätek, ímërem tójja; éläpom sákanake.

⁹ Ikäi nookak, huaka ä noki ä nokakäu chúpnaakë béchibo: “Huame em nee mákakäu, huépülak júnene kaa täruk.” ¹⁰ Huanäi jü Símon Peero, ejparam yeu huíkeka, huaka tiöpopo chë nésahuemta sáhuëu bátatana náka chúkti mámäkok. Íri éntok Malco ti téhuaakay. ¹¹ Huanäi Jesús Perotau ínel jiaahua:

—Em ejparamë huaka bea bóosapo kibacha. Juka vaasota ín Áchay nee mákakäu, ¿jachune kaa ä jínake jáni?

Jesús sumo sacerdoteta mámpo tóijhuak

(Mt. 26:57-58; Mr. 14:53-54; Lc. 22:54)

¹² Huanäi huame sontarom, jü tribuno yäura, éntok jume alguacilim sáhuëhui, Jesústam buíseka ä súmmak. ¹³ Huanärim bát huëpo Anástau yeu ä tójjak; bueituk ikäri Caifás ä asëbuakay. Huäri huásuktiapo Caifás sumo sacerdotetukay. ¹⁴ Jü Caifás ínel jume judío yäuchimmeu nok-latukay, huépul yoremte muknakeu türinake tíaka, jü pueblota béchibo.

Peero Anásta tebatpo aaney

(Mt. 26:69-70; Mr. 14:66-68; Lc. 22:55-57)

¹⁵ Huanärim Jesústa sáu kaatey, jü Símon Peero éntok senu ä disciipulo. Íkai disciipulota éntok sumo sacerdote ä täyay. Huanäi Jesústamak ä teebat jóapo kibakek; ¹⁶të Peero éntok päkun puertata bía aaney. Huanäi jü disciipulo sumo sacerdoteta täyäu yeu siika. Huanäi huaka jámut puertata suayamtau nokaka, juka Perota áman kibaktuak.

¹⁷ Huanäi jü puertata suayame Perotau ínel jiaahua:

—¿Émpë két jü yoremta disciipulo?

Huanäi áapo ä yómmiak:

—Èe, kanne ájãria.

¹⁸ Ámam jäbuekay, huame áma sáyhuame éntok huame alguacilim. Náalatakam súkkähuey, bueítuk sébiakay. Peero éntok két ámemak áma huéeka súkkähuey.

Anás juka Jesústa temajek

(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Lc. 22:66-71)

¹⁹ Huanäi jü sumo sacerdote Jesústa temajek, ä disciipulom bétana éntok jita am majtiähui. ²⁰ Jesús éntok ínel ä yómmiak:

—Ínapo simem jíkkajäpo huame géntemmu nok-la. Jíbane jum sinagogapo éntok tiöpopo am majtiala, jum síme judíom náu yayájäpo. Kaitane éhuil nok-la. ²¹ ¿Jatchiake nee temaje? Huame nokta jíkkaij-lamë temaje jítasune ámeu nok-la. Bempo jüneiya jita ín ámeu nok-latukähui.

²² Juka Jesústa ínëli nónokak, senu alguacil áma anëhui ä chóchonak, ínel jíaka:

—¿Jachë ínel ä yómnia, juka sumo sacerdoteta?

²³ Jesús éntok ínel ä yómmiak:

—Kaa türik nee nónokak, nokäe, ¿jáksu kaa türi jü ín nokakähui? Të tühuata nee nokay, ¿jatchiake nee chónna?

²⁴ Huanäi Anás sómata, Caifás sumo sacerdotetau ä bíttuak.

Peero Jesústa kaa áu täya tíiya

(Mt. 26:71-75; Mr. 14:69-72; Lc. 22:58-62)

²⁵ Jü Peero tájimmeu huéeka súkkähuey, huanäi nátemaijhuak:

—¿Jachë empo két ä disciipulommak huéiye?

Huanäi áapo am yómmiak:

—Èe, kanne ájãria —tiahua.

²⁶ Senu éntok sumo sacerdoteta sáhuëu Perota náka chúktiakäu huahuaji ínel áu jiaahua:

—¿Enchine bíchakam ténna, áman huertapo áamak enchi aneyo!

²⁷ Peero éntok júchi kaa áu ä täya tíaka nookak. Huanäi sep jü totoröra kúkusek.

Jesús Pilaatotau yeu tóijhuak

(Mt. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5; Lc. 23:1-5)

²⁸ Jesústam Caifásta jóapo yeu núk sájjak, palacio romaanou bíchaa. Ketune kethuey-tukay. Huanäi palaciohuim kaa kiímuk, bem jiöri bárë béchibo, pájcua buähuaamta buä báreka. ²⁹ Huanäi jü Pilaato ámeu yeu sika ínel ámeu jiaahua:

—¿Jíta bétanasem ä nätua, íká yoremta?

³⁰ Huanärim ínel ä yómmiak:

—Íká yoremta kaa juënak yáalatukte kaa em mámpo ä tóij éiyey.

³¹ Huanäi jü Pilaato ínel ámeu jiaahua:

—Emem ä huériaka, enchim ley nésahue páman ä yáuhua.

Judíom éntok ínel ä yómmiak:

—Ítapo kaita lütüriata mákki, jábeta itom mënakë béchibo.

³² Inëlim jiaahuak, Jesústa nokakäu chúpnakë béchibo, am jünee ñaaka jáchin ä muknakëihui. ³³ Huanäi jü Pilaato júchi palaciou kibakeka, Jesústa núnuka ínel áu jiaahua:

—¿Jachë empo jume judíommeu Rey?

³⁴ Jesús éntok ínel ä yómmiak:

—¿Jachë empo em éäpo ínel jiaahua, o tattäbuika ino bétana ínel emou jiaula?

³⁵ Pilaato éntok ínel ä yómmiak:

—¿Jachu ínapo judío? Huame em pueblopo joome éntok huame sacerdotem chë nésahueme ín mámpo enchi tóij-la. ¿Jítasë yáala?

³⁶ Jesús ä yómmiak:

—Jü reytaka ín nésahueu kaa ímï ániapo joome. Të reytaka ín nésahueu ímï ániapo jométuk, jume ín sáhuëu nássua éiyey, kaa judíom mámpo ín tóijna béchïbo. Të hua reytaka ín nésahueu kaa ímï joome.

³⁷ Huanäi jü Pilaato ínel áu jiaahua:

—¿Huanäisu empo reytaka nésahue?

Jesús éntok ínel ä yómmiak:

—Empo reytaka nee nésahue tíiya. Ínapo fári béchïbo yeu yoremntula, éntokne fári béchïbo ím ániapo yebij-la, lútüriata bétana ín noknakë béchïbo. Síme huame lútüriat kateme ín nokim jikkaja.

³⁸ Huanäi Pilaato ínel áu jiaahua:

—¿Jítasa jüri lütüria?

Jesústa muknakeu bétana bette nooki at chupari

(Mt. 27:15-31; Mr. 15:6-20; Lc. 23:13-25)

Íneli jiausuka júchi yeu siika, judíommehui. Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Kaita kúlpata nee át téula. ³⁹ Të eme ínel ä boojoria, pájcuapo senuk ín búttianakëhui. ¿Jachem juka judíommeu Reyta nee búttia íaa?

⁴⁰ Huanäi júchi bemélasí simetaka nónokak, ínel jíaka:

—Júkái ëe, Barrabásta ál-la.

Jü Barrabás éntok lak-rontukay.

19

¹ Huanäi Pilaato, Jesústa nüka ä bépsutebok. ² Jume sontarom éntok huíchata huiköpäaka, ä corooná yáaka, kóbat áachä yétchak. Huanärim lilata ä sánkotuak;

³ éntokim ä chónaka, ínel áu jiaahuay:

—¡Jál-la maachi, judíommeu Rey!

⁴ Huanäi Pilaato júchi yeu sika ínel ámeu jiaahua:

—Áachem suuhua, enchimmeune yeu ä tójja, enchim jüneenakë béchïbo kaita juënak ín át teähui.

⁵ Huanäi yeu siika jü Jesús, huíchata coroonaka éntok lilata sánkoka. Huanäi jü Pilaato ínel ámeu jiaahua:

—¡Ímï huéiyek, ï oöou!

⁶ Huanäi huame Sacerdotem chë nésahueme éntok áma alguacilim ä bíchaka, söti tēka, ínel jiaahua:

—¡Kúrusichë ä popona! ¡Kúrusichë ä popona!

Pilaato éntok ínel ámeu jiaahua:

—Emem ä huériaka kúrusit ä popona, bueituk ínapo kaita kúlpata át téuhua.

⁷ Huanäi jume judíom ínel ä yómmiak:

—Ítapo senu leyta jípure, éntok jüri leyta jiäpo ámani, úttea ä muknakëhui, bueituk áapo áu Diosta Üusi tíiya.

⁸ Jü Pilaato íkái jikkajaka, chë júne máuj táytek. ⁹ Huanäi júchi palaciou kibakeka, Jesústau ínel jiaahua:

—¿Jákusë joome?

Të Jesús kaa ä yómmiak.

¹⁰ Huanäi jü Pilaato ínel áu jiaahua:

—¿Jachë nee kaa yommiak? ¿Jachë kaa jüneiya yäurata ín jípurëhui, kúrusit ín enchi poponakë béchibo, éntok enchi búttia béchibo?

¹¹ Jesús éntok ínel ä yómmiak:

—Kaitë yäurata jípu éiyey nee béj-reka, kaa jikat bétana ä máktuko. Júntuk hua em mámpo nee yéchakame chë júne Dios bejrim jípure.

¹² Huanäi naateka jü Pilaato ä búttia báreka éiyay. Të jume judíom jíba söti nokaka, ínel jiaahuay:

—Íkäre búttiakátek, ¡kaa Césarta amigok! Huä jábe áu rey joame, Césarta béj-rekam kaate.

¹³ Huanäi jü Pilaato íkai jíkkajaka, juka Jesústa päkun yeu núk sika, yäurata yeyesäpo yejtek, huam Enlosado ti téhuaakapo; yorem nokpo éntok téta chíbelay tíau báare.

¹⁴ Kabara jísobahuakä pajko buähuäu, senu taahuari áu bëyey. Huäri taahuarit lúl-la kátekay. Huanäi judíommeu ínel jiaahua:

—¡Ímí aane, jü enchimmeu rey!

¹⁵ Të bempo chayeka ínel jiaahuay:

—¡Yehuë ä huéria! ¡Yehuë ä huéria! ¡Kúrusichë ä popontebo!

Pilaato éntok ínel am yómmiak:

—¿Jachem juka enchim rey kúrusit nee popon íaa?

Huanäi jume sacerdotem nésahueme ínel ä yómmiak:

—Kaabetate éntok reyek, ¡Césarta jíbba!

¹⁶ Huanäi bem mámpo ä tójjak, kúrusichä poponnä béchibo. Huanärim Jesústa núk sájjak.

Jesús kúrusit poponhuaka muukuk

(Mt. 27:32-44; Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43)

¹⁷ Jesús éntok ä kúruj püakteaka yeu siika, Calaverau bíchaa, hebreo nokpo éntok Gólgota. (Yorem nokpo éntok mukila kóba káuhui tíau báare.) ¹⁸ Huämírim kúrusit ä poponak, éntok guoyim áamaki; huépülaka míkötana, senu éntok bátatana, Jesús éntok áme násuku. ¹⁹ Huanäi Pilaato titulo jíojteta yáaka, kúrusit ä yétchak; huäri jíofteri ínel jiaahuay: “Jesús Nazareno, judíommeu Rey.” ²⁰ Huanäi juebena judíom íkai jíojteta nokak, bueítuk jum Jesústa kúrusit poponhuakapo buere jóära kaa mékka taahuay. Huäri jíofteri éntok, hebreo nokpo éntok griego nokpo éntok latín nokpo jíojtetukay. ²¹ Huanäi jume sacerdote judíom chë nésahueme Pilaatotau ínel jiaahua:

—Judíommeu Rey të kaa ä jíojte; ál-lë ínel ä jíojte: “Áapo judíommeu áu Rey tíiya.”

²² Pilaato éntok ínel am yómmiak:

—Huä ín jíojtekhui, béja jíofteri.

²³ Huanäi jume sontarom juka Jesústa kúrusit poponsuka ä sánkohuam nüka, naikisim ä chúktiaka, náchá näikimtek. Juka béppa sánkota éntokim nüka. Huäri éntok kaa náu jüiktukay; senu huëpo síme náu jíjjoatukay, jikat naateka kóm tájti. ²⁴ Huanärim ínel náu jiaahua:

—Katta näikimtenake, ál-late náu ä jätenake; jábe tua áamak tahuanake.

Íri ínëli siika, juka Diosta noki jíofteri chúpnakë béchibo, ínel jíamta: “Juka ín huáijhua súpem nat näikimtek, éntok ín béppa súpem éntokim náu jätek.” Júnëlim ä yáuhuak, jume sontarom.

²⁵ Jesústa kúruj náapo ä áyehua áma huéekay, éntok ä áyehua ákoro, éntok jü María Cleofasta juubi, éntok María Magdalena. ²⁶ Huanäi jü Jesús, ä áiye bíchaka éntok ä disciipulo chë ä nákéu két áma anemta, ä áyebeu ínel jiaahua:

—Empo, jámmut, júmü aane jü em ásoa.

²⁷ Chúkula ä disciipulobeu éntok ínel jiaahua:

—Júmü aane jü em áiye.

Huäri taahuarit naateka jü disciipulo ä jóapo ä mabetak.

*Jesús muukuk**(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49)*

²⁸ Chúkula íkái simsukäpo, jü Jesús, jünéaka simeta chúpilatukähui, ínel jiaahuak, juka Diosta noki jiojteri chúpnaکہ béchibo:

—Bäi mukene.

²⁹ Vaaso vinagrey tápunika áma mánekay. Huanäi bempo vinagrepo esponjata kómoniaka, kútachä sümaka tempä órieriak. ³⁰ Jesús, juka vinagreta jüsuka, ínel jiaahua: —Béja chúppuk.

Huanäi kóm kóbateka muukuk.

Jesús sánä chakäku naa búrujti sóahuak

³¹ Pájcuata béchibo jita nau toijhuayo senu taahuarita bëye béchibo, huanäi jume judíom jimyore táapo jume kókkolam takahuam kaa kúrusimet am tahua íaaka, bueítuk íri taahuari tüisi yörisi machiakay. Huäri béchibom Pilaatotau kimuka áu nookak, guók óttam am kóttiria íaaka, kóm am jóaná béchibo. ³² Huanäi jume sontarom áman yájaka, huépülak bát guók kóttiak, alë bénasi huaka senuk két áamak kúrusit poponta. ³³ Huanärim Jesústau yájaka béja ä mukilatukäu ä bíchaka, katim ä guók kóttiak.

³⁴ Të senu sontaro ä lansammea sánä chakäku naa búrujti ä sóiyak. Huanäi sep ójbo át yeu búitek, éntok báam. ³⁵ Ä bíchakame íkái nooka; ä nokäu éntok lütüria. Áapo éntok jüneiya lütüriata áu nokähui, enchim két ä súalnakë béchibo. ³⁶ Bueítuk ínëli yeu siika, juka Diosta noki jiojteri chúpnaکہ béchibo, ínel jámta: “Kaita ä ótahuam kóttiatunake.”

³⁷ Éntok két täbui jiojteri ínel jiaahua: “Akim ä bínnake, huaka naa búrujti lansammea sóata.”

*Jesús mäahuak**(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56)*

³⁸ Chúkula simeta íkái simsuko, José Arimatea pueblojo joome, éhuil Jesústa discipulotukay jume judíom májhueka, Pilaatotau nookak licenciata áu aahuakä, juka Jesústa takaahua núk sim báreka. Pilaato éntok ä licenciak. Huanäi ä núk siika, juka Jesústa takaahua. ³⁹ Jü Nicodemo, hua bannaataka Jesústau tukaapo nóitekaíhui, két áma yepsak, juka mirra éntok áloe náu kütílata huériaka, batte cuarenta kilotukay. ⁴⁰ Huanärim Jesústa takaahua nüka, sábanampo áa bëtiak perfumeta át huáttiaka, jume judíom kókkolam mamähua, bem ä boojoria pámani. ⁴¹ Huerta áma órekay, jum kúrusit ä poponhuakapo. Ímí éntok ánimata mäa béchibo guójöria bemelataka áma buéijtukay; huämíri kaabe jee mäahuay. ⁴² Imíri judíom pájcuá yabahuakä jita nau toijhua béchibo, éntok juka ánimam mamähuäpo kaa mékka óreka béchibo, Jesústam huämi mäak.

20

*Kókkolam násuk jábitechuame**(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12)*

¹ Júnakoy lominko táapo, jü María Magdalena kethueysu ánimam mamähuäu bíchaa siika, ketune ili kútkuako; huanäi juka tétata áy ä páttiari mékka bíaktiata bitchak.

² Huanäi búiteka ámeu yepsak Símon Perotahui, éntok huä discipulo Jesústa nakëibehui. Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Juka Señortam jum ánimam mamähuäpo yeu núk sákala, éntokte kaa jüneiya jákun ä tóijhuakähui.

³ Huanärim ánimam mamähuäu bíchaa sájjak, jü Peero éntok jü senu discipulo. ⁴ Náhuim teenney, të jü senu discipulo chë úttia búitek Perota béppa; huanäi áapo bát áman yepsak. ⁵ Huanäi áman kóm sika, jume sábanam áma órekame bitchak, të kaa tua huáijhua kibakek. ⁶ Huanäi Símon Peero áa sáu áman yepsak. Huanäi ánimam mamähuäpo guójöriau kibakeka, jume sábanam áma órekame bitchak; ⁷ éntok jume sánkom Jesústa kóbat ámey bítiatukaihui. Ímëi kaa sábanammak órekay, ál-lam náu tóttiataka sékána órekay. ⁸ Huanäi hua senu discipulo két áman kibakek, huam ánimam

mamáhuäu bát yepsakame. Īri Jesústa jiabitekau bíchaka, huanäi ä súsualek. ⁹ Të jïjteritachim kee jee jüneiyay, kókkolam násuk ä jíabitenakeu úttiataukáihui. ¹⁰ Huanäi jume discípulom nóttek, huame ámemak anemmehui.

Jesús María Magdalénatau áu yeu machiriak

(Mr. 16:9-11)

¹¹ Të María, kókkolam mamáhuäpo päku aneka, buaanay. Huanäi buanakasu kóm reemtek, ánimam mamáhuäu guójöríau bít báreka. ¹² Huanäi guoy ángelesim totösalik sánkoka áma jokame bitchak, seenuk ä kóbaka bökai bétana, seenu éntok ä guókeka bökai bétana, huam Jesústa takaahua tektukaipo. ¹³ Huanärim ínel áu jiaahua:

—Empo jámmut, ¿jatchiakasë buaana?

Áapo éntok ínel am yómmiak:

—In Señortam núk sájjak; én éntokne kaa jüneiya jákun ä tóijhuakähui.

¹⁴ Ínëli jiausuka, kúakteka Jesústa áma anemta bitchak; të kaa jüneiyay ä Jesústukaíhui. ¹⁵ Jesús ínel áu jiaahua:

—Empo jámmut, ¿jatchiakasë buaana? ¿Jábetasë jaria?

Áapo éntok, jü huertata suayame jáni tí eäka, ínel áu jiaahua:

—Señor, empo ä núk simlatuk, nechë téjhua jákun em ä tóij-latukähui. Ínapone áman ä nuka ä núk sim báare.

¹⁶ Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—¡María!

Áapo éntok kúakteka ínel áu jiaahua:

—¡Raboni! —Maestro tiau báare.

¹⁷ Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—Katë ínot mámma, bueítuk ketunene kee ín Áchaybeu jikau siime. Të jume ín sailammehuë sika am téjhua: “In Áchaybeu éntok enchim Áchaybeune jikau huée báare, ín Diostahui éntok enchim Diostahui.”

¹⁸ Huanäi María Magdalena áman siika, jume discípulommehui, juka nokta ámeu huériaka Señorta ä bil-latukä bétana, éntok áapörík, Señorta, ínel áu jíakähui.

Jesús ä discípulommeu áu yeu machiriak

(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49)

¹⁹ Huanäi huäri lominko taahuarit tukariu yúmay, jume discípulom judíom májhueka náu rúktilatukam puertam páttialatukay. Huanäi Jesús ámeu yeu machiak. Huanäi áme násuk kíkteka, ínel ámeu jiaahuak:

—Yánti ehume enchimmaktunake.

²⁰ Ámeu tebotesuka, mámmam am bíttuak, éntok sánärim lansammey ä sóahuakäpo. Huanäi jume ä discípulom tüisi al-lëiak, juka Señorta bíchaka. ²¹ Huanäi Jesús júchi ínel ámeu jiaahua:

—Yánti ehume enchimmaktunake. Juka ín Áchay nee äbo bíttuakä bénasi, ínapone két enchim áman bíttua.

²² Íkai noksuka am pujtiaka, ínel ámeu jiaahua:

—Espíritu Santotem mabeta. ²³ Huame jábem Dios bejri béchibo enchim jiokorekäu jikoritunakemme; huame jábem Dios bejrim béchibo enchim kaa jiokorekäu, katim jikoritunake.

Jü Toomas kaita súalëra

²⁴ Të jü Toomas, doocemmak näikiatukaíhui, Guoguörí tíame, kaa ámemak aaney, Jesústa ámeu yeu machiako. ²⁵ Huanäi huame huate discípulom ínel áu jiaahua:

—Juka Señortate bitchak.

Áapo éntok ínel ámeu jiaahua:

—Kanne jum mámpo laavosim át jäbuekaïpo seřam bichätek, éntok kaa huam laavosim át jäbuekaïpo át sûtutek, éntok huam sánärim chákäku lansammey ä sóapo kaa át mámtékateko kaibune ä súalnake.

²⁶ Chúkula guoj naiki taahuarim huéy áma huáijhuam aaney, Toomas éntok ámemaki. Huanäi Jesús áma yepsak, jume puertam éntok páttiatukay. Huanäi áme násuk kíkteka ínel ámeu jiaahua:

—Yánti ehuame enchimmaktunake.

²⁷ Huanäi Tomastau ínel jiaahua:

—Ímire ínot sûtute, éntoke ín mámam bitcha; éntoke ínot mánte ín sánärim lansammey sóapo. Katë kaita súalëra. ¡Nechë súale!

²⁸ Huanäi Toomas ínel ä yóm্মiak:

—¡In Señor, éntok ín Dios!

²⁹ Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—Toomas, em nee bíchakä béchibë nee súale. ¡Diosta tü erimmeyim tápuni, huame kaa nee bíchaka nee súaleme!

Jume librom jita béchibotukähui

³⁰ Jesús juebena seřaalim yáhuak, chë ímëi béppa, jume ä discípulom bíchäpo; huámëi éntok katim ímï libropo jïojteri. ³¹ Të ímëi jïojtehuak enchim ä súalnakë béchibö, juka Jesústa Cristotukähui, hua Diosta Üusi, bueituk ä súaleka enchim jíapsinakë béchibö, áapörík téhuampo.

21

Jesús guoy búsan discípulommeu áu yeu machiriak

¹ Chúkula Jesús júchi ä discípulommeu áu yeu machiriak, Tiberia bahue mayoachi. Ínëli yeu siika: ² Náhuim aaney, jü Símon Peero, Toomas jü Guoguöri tíame, Natanael pueblo Caná Galiléa buiärapo joome, jume Zebedeota üusim, éntok huate guoyika ä disciipulohuam. ³ Símon Peero ínel ámeu jiaahua:

—Kúchumne buj báare.

Bempo éntok ínel ä yóm്മiak:

—Ítapo két émomak kat báare.

Huanärim canoapo jámuka sájjak. Të huäri tukaarit kaitam buissek. ⁴ Béja matchuu bíchaa, Jesús ámeu yepsak, jum bahue mayoachi. Ä disciipulohuam éntok kaa ä täyay, ä Jesústukaihui. ⁵ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Uusim, ¿jachem jita jípure buä mátkik?

—Ëe —tim áu jiaahua.

⁶ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Canoata báta bétanem jítërim jím্মa; huanärem kúchum buijnake.

Huanärim áman am jím്മaaka, kara yeu am huíkkey, yún kúchum bem játiakä béchibö.

⁷ Huanäi hua disciipulo Jesústa nákeihui, Perotau ínel jiaahua:

—¡Jü Señor!

Símon Peero, Señorta jíay ä jíkkajaka, ä sánkohua huikojtek, bueituk áu ä úhuaalatukay. Huanäi báau áu jím്മak. ⁸ Huanäi jume huate discípulom canoamak yeu yájjak, jítërim kúchummea tápunik huík sákaka; bueituk kaa mékkatukay jum bahue mayoahui, jíba tua cien meetrotukay. ⁹ Buíahuim kóm chépteka óbam téhuak, éntok huépu kúchuta áma béppa tekta, éntok páanim áma órekame. ¹⁰ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Jume kúchum enchim buisekáhuem äbo huéria.

¹¹ Huanäi jü Símon Peero áma jámuka jume jítërim buíau yeu huíkkek, ciento cincuenta áma báij buere kúchummaki; të am juebenamtuk junne, jume jítërim kaa sûtutek. ¹² Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Äbem sájaka jíbuä.

Jume disciipulom bem át guómtia béchibo, kaabe ä temajek ä jábétukaihui, jünéaka ä Señortukaihui. ¹³ Huanäi Jesús áman sika jume páanim nüka am miikak. Alë bénasi kúchuta kétchi.

¹⁴ İri béja jü bájikuntuka huéiyey, juka Jesústa ä disciipulommeu áu yeu ä machiriáhui, kókkolam násuk jábitesulataka.

“In kabaramë suaya”

¹⁵ Huanäi jübuásukam jü Jesús Símon Perotau ínel jiaahua:

—Símon, Jonásta üusi, ¿jache empo chë nee nákke, ímëi béppa?

Huanäi ínel ä yómmiak:

—Jeehui, Señor; émpë jüneiya enchi ín nákehui.

Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—In kabaramë suaya.

¹⁶ Júchi éntok guosa huëpo ínel áu jiaahua:

—Símon, Jonásta üusi, ¿jache nee nákke?

Peero éntok ínel ä yómmiak:

—Jeehui, Señor, empo jüneiya nee enchi nákehui.

Huanäi ínel áu jiaahua:

—In kabaramë suaya.

¹⁷ Bájikun huëpo ínel áu jiaahua:

—Símon, Jonásta üusi, ¿jache nee nákke?

Huanäi jü Peero kaa al-lëiak, báisi junëli áu ä jáká béchibo. Huanäi ínel ä yómmiak:

—Señor, émpë simeta jüneria; émpë jüneiya enchi ín nákehui.

Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—In kabaramë suaya. ¹⁸ Tua lütüriapone ínel emou jiaahua: Jübua yötuke empo emo sásankotuay, éntoke em huée bárëu bíchaa sisimey; tē béja ölatuka, em mámamë rutuktianake, éntok tābuika enchi sánkotuanake, éntok kaa em huée bárëu bíchaa enchi huériunake.

¹⁹ Ínëli nokaka ä jüneetebok, jáchin mukuka Diosta ä úttlnakëihui. Íkai noksuka ínel jiaahua:

—¡Ino sáukë huéiye!

Huä disciipulo chë nákhuaime

²⁰ Jü Peero, amáu remteka, juka disciipulota Jesústa chë nákéu bitchak, áme sáu huémta, hua áman tukaapo jübuáhuay át huijjüteka kátekáihui, ínel áu jákáihui: “Señor, ¿jábesu hua enchi nénkinakeme?” ²¹ Peero ä bíchaka Jesústau ínel jiaahua:

—Señor, ¿isu? ¿Jítasu áu huéenake jáni?

²² Jesús éntok ínel ä yómmiak:

—Ínapo ínel éátek, áapörík tahuanakeu júchi ín yepsäu tájti, ¿jítasë áma tãru? Émpë ino sáu huéiye.

²³ Huanäi İri noki chíbejteck jume hermaanom násuku, huákai disciipulota kaa muknakëihui. Të Jesús kaa junëli jiau báarey jiöbe, ál-la ínel jiaahuak: “Ínapo ínel éátek áapörík tahuanakeu júchi ín yepsäu tájti, ¿jítasë áma tãru?”

²⁴ İri ájãria jü disciipulo İari bétana nokakame, éntok İari bétana jiojtekame; éntokte jüneiya, ä nokihua lütüriatukáhui.

²⁵ Jesús huatek juebenak yáuhuak. Huámëi hueuhuëpulaka nátepua jiojtekátek, ínenne éiya, jamak ím ániapo jünem kaa beeki éiyey, huame librom jiojterim. Júnentunake.

Jume Apóstolim Yáari

Juka Espíritu Santota ám makrokähui

¹ Empo Teófilo, huam bat ín emou jiojtekäpone simeta jiojtek, ínapo jü Lucas, juka Jesústa yáakähui éntok yore ä majtiakähui, ä tékil ä naatekäpo naateka, ² téhuekau ä sikäpo tajti. Kee jee téhuekau huéeka jü Espíritu Santota úttiäray jume apóstolim yéu ä púakäu tüisi téjhuak jita bem yáanakähui. ³ Mukuka, chúkula jiápsaka ámeu au yeu machiriak. Jum cuarenta taahuarimpo núkisi machisi ámeu au yeu machiriak, am jünee iaaka ä jiapsä bétana, éntok Diosta nésauhué bétana ámeu nokaka.

⁴ Ketune jume apóstolimmak aneka, Jesús bempörim, jume apóstolim, téjhuak kaa jum buere joära Jerusalémpo yéu am katchahueka. Ínel ámeu jiaahua:

—Jukem ín Átchay enchim téjhuari boobíchaïhui, huaka áa bétana ín enchimieu nokakähui. ⁵ Lútula huépo Juan báammea yore batöak, té chúkula kaa jaiki taahuarim huei Dios täbuiasi enchim batönake, jü Espíritu Santoyi.

Jesús téhuekau jikáu siika

⁶ Jesústahuim nau yájaka ínel au jiaahua:

—Señor, ¿jatché én juka Israelta yäura bannaataka bénasi tahuárianake jäni?

⁷ Huanäi Jesús ínel am yómmiak:

—Kaa enchimieu chäka enchim ä jünérianakähui juka jauhuey Dios Áchayta jita yáanakähui, huaka áapörík jíba jünériähui. ⁸ Té juka Espíritu Santota enchimieu kom yumáko útteatem jípunake, huanärem yeu sájaka huaka ín yáari enchim bíchakäu jume géntemieu noknake jum buere joära Jerusalémpo, éntok síme Judea buíaräpo éntok Samária buíaräpo, éntok jakum buíata yumäu tajti junne.

⁹ Ínëli jiáusuka, bempörim ä bíchaisu, Jesús téhuekau jikáu siika. Huanäi jü namú au yúmaka ä páttiak. Huanärim kaa júchi ä bitchak. ¹⁰ Bempörim téhuekau puseka Jesústa am bíchaisu, guoi yorémem totösalik sánkoka áme náapo yeu machiak. ¹¹ Huanärim jume apóstolimmeu ínel jiaahua:

—Eme oóhuim Galiléapo joome, ¿jatchiakem huépüsi téhuekau bitcha? Íri Jesús enchim násuk téhuekau jikau sikame júchi äbo kom yebijnake jikau ä huey enchim ä bíchakäpo bénasi.

Jü Matías yeu púahuak Judasta tekia ä mabetnaké béchibo

¹² Huanärim jü kauhui Oliivo téamtat kóm sájaka buere joära Jerusaléniu bíchaa nóttek. Kaa tua mekka, senu kilometrotu máchiakay, jimyore táapo rerejtihua bémütukay jíbba. ¹³ Huanärim jum pueblou yájaka, jü kari nat béppa jokäpo jikat kímmuk, huam jíba bem anéipo. Jume áma nau anéihuim: Jü Peero, éntok Jacobo, Juan, Andrés, Felipe, Toomas, Bartolomé, Mateo, Jacobo Alféota üusi, Simmom jü cananístammak huéeme, éntok Judas Jakóbotamak huéeri. ¹⁴ Síme ímëi éntok Jesústa saílam, éntok ä áyehua María, éntok huete jaámuchim, áma nau yayajai oraciompo Diostau nok báreka.

¹⁵ Huámechi taahuarimmet jum Jesucristota súalhuäpo nau huéerim jíbatuam ciento veintetukay, jume áma náu anéihui; jü Peero áme násuk kíkteka ínel ámeu jiaahua:

¹⁶ —Eme ín hermaanom, tua útteatukay huaka bannaataka Espíritu Santota noki jiojteta chúpnakehui, huaka Davidta ä noktuakehui Judasta bétana, hua Jesústa perezotekame am aniakame. ¹⁷ Bueítuk í Judas itomak näikiatukai, éntok tékiata itomak jípurei jíöbe, ¹⁸ té áapo yeu siika. Huanäi hua tomi juénak yáaka ái ä béjtuhauakäubei buía jínnuhuak. Huanäi chúkula au cháiyak. Áu cháaka éntok, sihua pejti kón huétchek.

¹⁹ Huame Jerusalémpo joome íkai jünériaka, juka buíata jínnuhuakamta bem nokpo

Acéldama ti téhuaatuak, jü buía ójbota béjhuai jínhuri tiau báare. ²⁰ Kíaliku jü Espíritu Santo juka Davidta ínel jiojtetuak jum libro Salmompo:

Éläpo jü ä jóuhua jímmaatunake;

kaabe éntok áma jóanake.

Éntok ket ínel jiaahua:

Éläpo täbuika juka ä tékia mabetnake.

²¹ 'Úttea senuk itom yeu púanakēhui itomak ä tékianakē béchibo, Jesústa jíabitekä bétana ä noknakē béchibo. ²² Jü tahuari Juanta ä batöakäpo naateka téhuekau ä sikäpo tajti hupülaka itomaktunake, Jesústa kókkolam násuk ä jiabitekäu bíchakame.

²³ Huanärim áme násuk guoyim yeu púhuak: Juka Matíasta, éntok José Barsabasta, Justo titéhuaakamta. ²⁴ Huanärim oraciompo Diostau nookak:

—Señor, empo síme yorémem jíapsi jünériame, itómē tejhua ímēi guoyim násuku jábetasē yeu púala, ²⁵ huaka apóstolta tekia ä jonákē béchibo Judasta tärükähui, bueituk áapo Diosta áa yáaka béchibo ä näikiariu bíchaa siika.

²⁶ Huanärim am sortiaroahuak, Matiastat huétchek, jü tékia. Huanäi naateka huame once apóstolimmak näikiahuk.

2

Espíritu Santota yepsakähui

¹ Juka Pentecostés pajkota yumáko, síme jume Jesuristota súaleme náu lópola aaney; nánancha éaka. ² Huanäi jáhui tehueka bétana jíkkajtuk, jekata úttea hué bénasi jáka. Huanäi jü káari bem anéipo jáhuiy tápunak. ³ Huanäi jume nínnim bénaka éntok tajj rupáktiriata bénaka ámeu yeu machiak, hupülaka símem bēkatana emo näikimtelataka. ⁴ Huanäi síme Espíritu Santoy tapunak, éntokim täbui nokpo noktáitek jum Espíritu Santota am noktúä pámani.

⁵ Huámechi taáhuarimmet jum buere joära Jerusalémpo judíom aaney, Diosta nésahui joame, síme ániat bétana áma yáij-lataka. ⁶ Huaka jáhuíta kusisi jáamta jíkkajaka jü génte nau rúktek. Huanärim búruk eiyai, bueitukim huépulaim bem noki am nokái am jíkkajai ⁷ áachim guómtilataka tahuaka ínel nau jiaka:

—Jachum kaa Galiléapo joome síme imí nokame, ⁸ ¿jáchisu júntukim hupülaka itom yoiyohuam nokpo nooka? ⁹ Ímim ito násuk aane jume géntem Pártiapo joome, Médiapo, Elampo, Mesopotámiapo, Judea bétana, Capadocia bétana, Ponto bétana, éntok Asia buiära bétana, ¹⁰ Frigia bétana, Panfilia bétana, Egipto bétana, éntok África buíaräpo Cirene pueblo chíkola joóm. Romáanom júne im aane im jóakame. Huate tua judíomtaka im aane, huate éntok, kia bem boojóriäpo ámemak kimúlamtaka. ¹¹ Huate ket Creta bétana im aane, éntok buiära Arabia bétana. Tē símete tua itom nokpo juka kaa jaibu johuamta Diosta yári bétana nokame jíkkaja.

¹² Síme at guómtilataka kaachin anmáchiakai. Huanärim nau emo nátemaje:

—¿Jítatu báaresa jáni ìri?

¹³ Huate éntok, am junnériaka ínel jiaahua:

—Bempo kíalim naakolam.

Késam Perota géntemueu nokakähui

¹⁴ Huanäi jü Peero kíktek, jume once apóstolimmaki. Huanäi kusisi jume géntemueu ínel jiaahua:

—Eme oóhuim Judéapo joome éntok síme buere joära Jerusalémpo jóakame, íkarem jünéria, éntokem tüisi ä jíkkaja íka ín enchimueu nokbárēhui. ¹⁵ Ímēi oóhuim katim naakolam enchim am ériä bénasi, bueituk kethuéeyo, én jübua jamak bátanim jiaahua.

¹⁶ Í enchim jíkkajäu júnen hua profeta Joelta nokákähui ínel jíame:

¹⁷ Jume taahuarim lüteyo, tiahua jü Dios, juka ín Espíritune síme yorémemet chibejtianake.

Huanäi jume enchim üusim éntok enchim mälam juka ín Espíritu am noktúáhuim noknake,
jume jübua yoyötume éntok, tenkumta bénasi éaka Diosta bétana huemta bínnake.
Jume öolamm entok tenkunake.

¹⁸ Tua lütüriapo huámechi taáhuarimmetne ín sáuhuëhuimmet ohuim entok jamuchimmet ín Espíritu amet chibejtianake,
huanärim juka ín Espírituta am noktúáu noknake.

¹⁹ Áman téhuekapone at guómtisi machik yeu machírianake,
imí buíapo éntokne ímëi señaalim ayutuanake:
ójbo, tajji éntok buichía jaahua.

²⁰ Jü tää kaa machisi tahuanake,
jü mecha éntok, ójbota bénasi síkilisi,
kee juka täahuata yúm Mayo juka Señorta,
buéresi ujyori yepsayo.

²¹ Huanäi síme huame Señorta téhuam yöreka am tehuame jínëutunake.

²² 'Júntukem ikäy nokta jíkkaja eme oóhuim Israelítam, Dios juka Jesús Nazarenotat enchim tayatuak, buéresi at guómtisi machik señaalim yakari áapörík huámi. Bueítuk ä kókkohuame kara jíbba ä úttiäray bétuk ä jípurey. ²³ Júnentaka junne huam Diosta bannaataka áachä jünaktekäpo áman enchim mampo ä tóijhuak, eme ä pereesoteka jujjuëna yöremem mampo ä yétchak, kúrusit ä poponaka bem ä mënakë béchíbo. ²⁴ Të Dios júchi ä jíabitetuak, hua kókkohuamta útteara bétana áma ä yorétuaka, bueítuk hua kókkohuame kara jíba ä útteara bétuk ä jípurei. ²⁵ Bueítuk David Jesússta bétana nokaka ínel jiaahua:

Ínapone jíba juka Señorta bitchay ínomak anemta.
Bueítuk áapo ínomak ín báta bétana ínomak aane,
kayta ára nee tatabnake.

²⁶ Kíalikune tüisi jíápsipo al-leaka tahuak ín niní junne ál-leaka nooka.

Éntokne kaítat jachin eiya ín takahua muknakey junne át boobíchaka,

²⁷ bueítuk empo ín jíapsi kaibu huam kókkolam násuk tahuárianake,
éntoke hua em nákéu santosi au nükamta takahua kaybu nasóntunake.

²⁸ Empo nee téjhuak jachin ayuka ín yu jíapsinakëhui,
éntoke buéresi nee al-leetuanake ínomak aneka.

²⁹ 'Eme ínomak huérim, tua machisi jüneriahua juka itom yoyöhua Davidta mukilatukähui bóoveda ketune ímí buíapo órek. ³⁰ Të jü David profetatukay; kíalíku jüneyai juka Diosta au ä nätuakähui éntok ä lütüria yáakähui senuk áapöríkut yeu simriata Cristotunakëhui, ä nésauhuëpo ä nésaunakë béchíbo. ³¹ Kíalíku jü David profetataka chë bannaataka ä bil-lataka juka Crístota jíabitenake bétana nookak, entok huaka ä jíapsihua kaa kókkolam násuk tahuánake bétana, entok ä takahua júne kaa nasontunake bétana. ³² Júnëli jü Dios íkäi Jesússta jíabitetuak, éntok íari bétana síme ítapo testiigom. ³³ Dios ä báta bétana ä yétchak yörisi machiku. Huanäi juka Espíritu Santota mabétaka, huaka Dios Áchaita nätuari, áapo itou ä bíttuak. Júntuk í enchim bíchähui éntok enchim jíkkajähui áa bétana huéiye. ³⁴ Bueítuk kaa áapo jü David téhuekau jikáu siika; bueítuk áapo, jü David, ínel jiaahua:

Jü Dios ín Señorbeu ínel jiaahua:

“In báta bétanë yeesa yörisi machiku,

³⁵ jume em béj-rim em útteara bétuk ín tahuáriäu tajti.”

³⁶ 'Júntuk eme síme jü pueblo Israel, akem ä jüneria lütula huëpo íkäi Jesússta enchim kúrusit popóntebokäuta jü Dios Señorpo ä tahuáriak éntok Crístopo, bueítuk áapo yéä píuhuak ä nésaunakë béchíbo.

³⁷ Íkärim jíkkajaka, bem jíápsipo ä jímmaaka, tüisi kaa al-léaka taahuak. Huanärim Perotau ínel jiaahua éntok jume huate apóstolimmehui:

—Eme itomak huérim, ¿ensu, jáchisute ayúnake?

³⁸ Huanäi Peero ínel am yómmiak:

—Emóem temajeka jíapsi kúakte Diostau bíchaa, éntokem síme emo batötebo Jesucristota téhuampo, enchim kaa tühua yáarimmet enchim jíókorinä béchíbo. Huanäi jü Dios juka Espíritu Santota enchimmet kom jünaktenake. ³⁹ Bueítuk hua Diosta nátuari enchim béchíbo náikiari, éntok enchim úusim béchíbo, éntok kia síme huame mekka aneme béchíbo junne; kia jábeta béchíbo juka itom Señor Diosta nunubárehui.

⁴⁰ Jü Peero íkái noksuka, éntok huátek ámeu nokaka, ínel am téjhuak:

—Ime génte én kat-riame jujuéna násukem yeu kaate, bueítuk jü noki béttesi machika ámet hüechila.

⁴¹ Júnëli huame íkái tü nokta súalekame batöhuak. Huanäi huáchí taáhuarit baj miltumáchika jume Jesucristota súalemmeu rúktek. ⁴² Huanäi síme jíba huame apóstolim am majtíá páman kaatei, nánancha éaka éntok Diostau buanaka. Éntokim nau rúkteka jume páanim nat nánáikimtei Señorta am sáhuekä bénasi au bem huáatinaké béchíbo.

Jume Jesucristota bat súalekame jachin emo nükähui

⁴³ Síme jü génte at guómtilatata taahuak. Jume apóstolim éntok, juebena señáalim kaa jaibu johuame johuai. ⁴⁴ Síme jume Jesucristota súaleme huépulai bénasi nau aaney, éntokim bem áttea nau átteakai. ⁴⁵ Bem áttea, jita júne bem jípurëhuim nénenkai, huanäi huame jábesu jítasá ámeu bëyë huéeläpom juka tómita ámet nánáikimtei. ⁴⁶ Chikti táapom jíba bénasi éaka jum tiöpopo nau aaney, éntokim jum bem jóapo nau yájaka al-léaka nau jíbuái, kaachin emo ériaka. ⁴⁷ Diosta bétanam tühuata nookai ä baisáuhueka, éntok síme jü génte am nakkei. Jü Señor entok, chikti táapo jume ä jínëusimëu huame huate ä súalemmeu rúktiasimey.

3

Jü yorem guok löitaka tómtilatata türiak

¹ Séjtuł bájim jíapo kupteu bíchaa jü Peero éntok Juan nau kateka jum tiöpou jikáu sájjak Diostau buabuánhuäu orapo, judíom ä boojoria bénasi. ² Chikti táapo senu yoreme guok löitaka yeu tómtilatata huämi tiöpo puértaapo totóijhuai, Hermoosá teäpo, limojnata áu íaahuaka, jume áman kimummehui. ³ Huanäi jü löi juka Perota éntok Juanta tiöpou kimúí am bíchaka, limójnata ámeu aahuay. ⁴ Huanäi jü Peero entok Juan jáptekam tua ä bitchak. Huanäi jü Peero ínel au jiaahua:

—Ítochë suuhua.

⁵ Huanäi jü yorem löi ámet puseka taahuak jita júne áu mik máchileka. ⁶ Të jü Peero ínel au jiaahua:

—Kanne tómek jíöbe, tëne ín jípurëumak enchi aníanake: Jesucristo Nazaretpo jometa úttearammeyë kíkteka naa huéiye.

⁷ Huanäi jü Peero mampo bata bétana ä buíseka ä kétchak. Sep lauti éntok, jum tэрökiampo útteaka taahuak éntok síme jum guókkimpo. ⁸ Huanaí jü löi jikáu chépteka kíktek éntok naa huee táitek. Huanäi ámemak jum tiöpou kibákek. Huéeka éntok jikáu chéptisimeka, Diosta úttiley. ⁹ Síme hua génte áma anéihui ä bitchak ä huéeyo, éntokim ä jíkkajak Diosta ä úttileyo. ¹⁰ Huanärim at guómtilatata taahuak hua au sikamta béchíbo, bueítukim júneyai huákái yoremta ájáriatukähui huam tiöpo puerta Hermósá teäpo yeyésaihui limójnata aáhuakä.

Perota jum Salomonta portalpo nokakähui

¹¹ Huä yoreme löitukaihui béja türiaka jü Peerótat éntok Juántat chätuka kaa am tóttojai. Síme jü génte áma anëu éntok, at guómtilatata ámeu bíchaa teénnek jum tiöpou Salomonta portal titéhuaakäu bícha. ¹² Jü Peero íkái bíchaka, jü gentetau ínel jiaahua:

—Eme oóhuim Israeliitam, ¿jatchiakem át guómte jü enchim bíchakäubechi, éntokem ítotchu suuhua? Eme jamak itom útterai éntok itom tü yórememtukä béchíbo íka

yoremta itom naa hüebetua Bénasi eiya. ¹³ Ëe kaa huäri béchibo. Huame itom yoiyöhuam Abraham, Isaac, éntok Jacobta Dios juka ä Üusi Jesústa tóboktiaka buéresi útteata ä mákkak. Të eme huákäi yäurata mámpo tójjak, éntokem juka Pilátota ä búttiabarei júne kaa báreka taahuak. ¹⁴ Huaka tü yóremta éntok lútüriata joamta búttia nésau éäkasem huaka juéna yóremta yore súalata búttiatebok. ¹⁵ Júnëlem huaka jíapsihuamta yore mikamta mëtebok. Të jü Dios huam kókkolam násuk ä jíabitetuak. Íahuíte itapo testígom. ¹⁶ Jesústa tehuam itom súalë béchibo Dios ika yoremta enchim bícháu éntok enchim täyäu útteata mákkak kíkteka náasä huéenakë béchibo. Jüri Jesústa súalhuame ínel yúmalasi ä tütek íkäi yoremta, enchim símem ä bíchápo Bénasi.

¹⁷ 'Eme ínomak huéerim, ínapo jüneiya eénchim éntok huame enchim yäuram juka Jesústa mëtebokähui kaa jünéaka Diosta yeu ä púakähui. ¹⁸ Të jü Dios ímüri ä chúppak juka bannaataka jume ä profétam ä noktúakähui: juka yeu ä púari, Cristota, jikot máchirata bínnake bétana. ¹⁹ Júnentukem emo temajeka jíapsi kúakte Diostau bíchaa, huame enchim Dios bejrim ä tuchánakë béchibo. Huanäi jü Señor al-leehuamta enchimieu ayutuanake, ²⁰ éntok juka Jesústa, Cristota, enchimieu bíttuanake, huaka bannaataka enchim béchibo yeu ä púakähui ä nésaunakë béchibo. ²¹ Të én ketune jü Jesucristo téhuekapo annake juka Diosta símeta bemélasi tü yäu tajti, huame profétam yéä púakäu bannaataka yájakame ä noktúakápamani. ²² Bueítuk jü Moisés ínel jiaahua itom yoiyöhuammehui: "Dios jü Señor enchimieu senu profetata bíttuanake enchimmak huérita, ín enchimieu bíttuahuakä Bénasi. Huákärem nok jikkajinake enchim at sáihuäu joaka, ²³ bueítuk síme hua génte kaa júkäi profetata nésauhui yáakame kókkonake, éntok hua pueblo Israelta násuk yeu béptunake", ti ámeu jiaahua jü Moisés.

²⁴ 'Síme huame profétam Samuelta anéi naateka pujbau bíchaa íméi taáhuarimmet ayúnakemta bétana nooka. ²⁵ Júnuk eme ámëriam jume pofétam nokákäu mabén-nakeme, éntok enchim tühuata jájammakë béchibo jü Dios huame itom yoiyöhuammak nokta lütüria yáhuak, jü Abrahamtau ínel jíaka: "Síme jü génte ániat aneme tühuata jájammak hua émot yeu simríata béchibo", tau jiaahua. ²⁶ Kíalíku jü Dios juka ä Üusi jíabitetuaka enchimieu báchá bíttuak, tühuata enchimieu yáa báreka, huépüilai Bénasi enchim huaka juénaraata tójj äaaka.

4

Peero éntok Juan jum yäurapo yeu tójjhuak

¹ Peero éntok Juan ketune gentetau nookai jume tiöpopo nésauhueme ámeu yájayo, jü tiöpota suáyammeu yäuttamaki, éntok jume saduceommaki. ² Bempo oómtei juka Perota éntok Juanta juka genteta majtiä béchibo jume kókkolam jíabitenake bétana Jesústa jíabitekä béchibo. ³ Huanärim am peréesoteka cárcelpo am jóiyak yokóriapo nokta ámet chupa báreka, bueítuk béja kuptei. ⁴ Të büruka juka tü nokta Jesucristota bétana huemta jikkajakame ä súaleka taahuak. Huanäi síme nau jume Jesucristota súaleme, oóhuim jíba näikiaka, jíba tua batte mamni miltukay.

⁵ Yokóriapo jume judíom puéblopo nésauhueme, jume yoiyötori yäut jóarim, éntok jume judíom ley am mamájtíame, buere joära Jerusalémpo nau yájjak. ⁶ Ama aaney kétchi jü Anás, jü tiöpopo chë nésauhueme, Caifás, Juan, Alejandro, éntok síme huame tiöpopo chë nésauhueme famíliapo joome. ⁷ Huanärim juka Perota éntok Juanta áman bem jokäu nütebok. Huanärim áme násuk yéu am jábuaka ínel ámeu jiaahua:

—Jábeta nésauapo, éntok jábeta úttearammeasem íkäi yoremta tütek?

⁸ Huanäi jü Peero, Espíritu Santota útteara at ayúkä béchibo, ínel am yómmiak:

—Eme puéblopo yäuram, éntok eme pueblo Israelpo yoiyöturim: ⁹ béjasem itom temajeka senu yoreme kókoremtau tühuata yáahuakä bétana jachin ä türiakähui, ¹⁰ enchimte ä téjhuanake síme genteta Israelpo jometa ä jünérianakë béchibo. Í yoreme yúmalasi türilataka enchim bíchápo aane hua Jesucristo Nazaretpo joome kúrusit enchim popóntebokäuta úttearammea, hua Diosta kókkolam násuk jíabitetuakähui.

¹¹ Eme huame káarim jojoame juka tétata chë türik omoutekä bénasi maachi, bueitukem juka Jesústa kaa türeka ä omoutek. Én éntok jü Dios júkái Jesústa simem béppa nésautuak, jachin hua tetta yeu púari kari naahua eskinapo yéchari, álë bénasi. ¹² Kaabe éntok ára itom jinëu, Jesucristo jíbba; bueituk Dios kaábeta éntok im ániau kom bíttuak itom ä jínëunakë béchíbo.

¹³ Huame yäuchim juka Perota éntok Juanta kaa májhueka am nokayo tüisim at guómtek, jünéaka kaa tüisi jiösiam am täyhui, éntok am polóobemtukähui. Huanärim ámet jünéak Jesústamak am rejtilatukähui. ¹⁴ Tem juka yoremta türilata áme násuk huéekamta bíchaka, kaachin am nok bejmáchiakai. ¹⁵ Huanärim jum bem anëpo yéu am sákatuak, bempo nau ettéjhua báreka. ¹⁶ Huanärim ínel jiaahua:

—¿Jáchisute am yáanake jáni ímëi yorémem? Bueituk síme jume Jerusalémpo jóakame jüneiya íkái kaa jaibu johuamta am yáalatukähui, éntokte kara ä esso. ¹⁷ Të íkái bem joäu kaa simat jünérianä béchíbo, atam taktirianake én naateka kaa júchi Jesústa bétana jábetau am noknáke béchíbo.

¹⁸ Huanärim am núnuka kuttílasi ámeu noókak kia jachin éntok huei júne kaa Jesústa bétana jábemmeu am nok sáhueka. ¹⁹ Të jü Peero éntok Juan ínel am yómmiak:

—Áachem emo temaje eme, ¿jachu türi jáni Diosta bíchäpo enchim nesauhui yáa béchíbo, juka Diosta nésauhui tójaka? ²⁰ Bueituk ítapo kara ä esso, huaka itom bíchakähui éntok itom jikkajakähui.

²¹ Huanäi jume yäuchim am mauj téjhuak, tem jíba am sákatuak. Kaítam béttesi machik ámeu yáa máchika taahuak, bueituk síme hua génte Diosta bétana tühuata nookai, éntokim ä úttilei hua yáarita béchíbo. ²² Huä yoreme türika tahuakame kaa jaibu johuamta at chúpahuakähui cuarenta huásuktiriam béppa am huériay.

Jume Jesucristota súaleme yorem éehuamta éntok óusi éehuamta Diostau nétane

²³ Jü Peero éntok Juan búttiahuakam sájjak huame ámemak kateme anëu bícha. Huanärim ámeu yájaka am ettéjhuariak jachin huame tiöpopo chë nésauhueme ámeu jákähui, éntok huame yoiyöturim. ²⁴ Huanärim am jikkajaka, síme nau ínel Diostau buänak:

—Itom Señor, empo tua jita árahueme, empo ájária jü Dios téekata yáakame, buíata, bahueta, éntok síme huaka ayúkamta. ²⁵ Empo jü em Espíritu Santoy Davidta ínel noktúak:

¿Jatchíakasu jume naciónim emo tóboktia,
huame géntem éntok, bem kara joäu yáa báreka eiya?

²⁶ Jume réeyim im buíapo nésauhueme emo tóboktiak,
jume puéblommeu yäuchim nau emo tójjak,
Diosta béj-reka éntok ä Cristohuata.

²⁷ Bueituk lütüriapo jü rey Herodes éntok Poncio Pilato náuhuim emo tójjak imi puéblopo jume gentiilimmak éntok israeliitammaki, em Üusi Jesús tü yóremta béj-reka, ä nésaunakë béchíbo em yeu púakähui. ²⁸ Bempo símeta huaka bannaataka naateka em mampo entok em nokakähui em at jünaktekäu chúppak. ²⁹ Én éntoko, Señor, huaka bem itom máujtuahuäubechë suuhua, éntoke óusi éehuamta itom jume em sáuhuëhuim miika, kaa májhueka em noki itom noknáke béchíbo. ³⁰ Em úttearë yeu machíria huame kökoreme türinakë béchíbo, éntok señáalim kaa jaibu johuame jotúnakë béchíbo em Üusi Jesús tü yóremta úttiärayi.

³¹ Júnëli Diostau am buansuk, huam bem nau anëpo jü kari au yoyóak. Huanäi síme juka Espíritu Santota úttiära mabétaka juka Diosta noki kaa májhueka nookai.

Síme hua bem áttea nau átteatukai

³² Síme huame Jesucristota súalekame senulhua jíba eiyai, éntok nánancha emo ériai. Kaabe juka ä átteahuata áapola au átteak tíiyai, ál-la síme nau ä átteakai. ³³ Jume apóstolim éntok, tüisi útteäta jípureka jíba juka Señor Jesústa kókkolam násuk jábitekä bétana nookai. Dios éntok, símemmeu buéresi tühuata johuai. ³⁴ Kaabe áme násuk jíókot

eiyai, bueituk sime huame buíam jípureme, éntok kárim jípureme, am nénkaka juka tómita ³⁵ jume apóstolimmeu ä totojai. Huanärim huëpulammechä nánäikimtei bem ámeu bëyëu huéeläpo. ³⁶ Júnëli aayuk, senu yoreme levíita usárimpo jométaka, José téaka, isla Chípërpo yeu tómtilatata, jume apóstolim Bernabem téhuaatuakähui. Yore sirok yáatituame tiau báare. ³⁷ Íri yoreme buíata ä jípurëu nénkaka juka tómita jume apóstolimmeu tójjak.

5

Jü Ananíasta éntok Safírata kaa tühua yáari

¹ Të senu yoreme Ananías téaka, ä jubí Safírä téamtamak éaka, buíata nénkak. ² Íri yoreme ä jubímak éaka huate tómmak taahuak, juka huatek éntok, jume apóstolimmeu tójjak, íri sime hua buíata bejhua ti ámeu jíaka. ³ Huanäi jü Peero ínel au jiaahua:

—Ananías, ¿jatchíake juka Satanásta nésauhui yáuhuak juka Espíritu Santota emo bätäu máchileka éaka? Bueitukë huate tómmak tahuaka huátek jíba äbo tójjak, íri sime hua buíata bejhua tíaka. ⁴ ¿Jatchu kaa empo ä átteakai juka buíata ke ä nénkaka? Ä nénkisuka éntok, ¿jatchë kaa jíba empo ä átteaka tatahua juka tómita, em yáa bárëu ái em yáanakë béchíbo? ¿Jatchíake íkai kaa tühuata yáa báreka ëak? Dióstahuë aranókichiata nooka, kaa yorémemmehui.

⁵ Huanäi jü Ananías ínel ä jiai ä jíkkajaka jíba, huécheka muúkuk. Huanäi sime jume íkai jíkkajakame tüisi májhueka taahuak. ⁶ Huanäi huate yorémem jübua yoyötume jápteka, sánkompo ä bitiaa yéä nuksájaka ä maäk.

⁷ Chúkula baij orata huei jáni jü Ananíasta jubí áma yépsak, kaa jünéaka jita bénak áma yeu sikähui. ⁸ Huanäi Peero ínel au jiaahua:

—Nechë tejhua, ¿jachem ia béekipo juka buíata nénkak enchim jíakä bénasi?

Áapo éntok ínel au jiaahuak:

—Jehui, júari béekipote ä nénkak.

⁹ Huanäi jü Peero júchi ínel au jiaahua:

—¿Jatchíakem nánancha éaka juka Señorta Espíritu baítäu bábarek? Júmun äbo kaate jume em kuná máakame. Én éntokim enchi ket yeu huérianake mukílata.

¹⁰ Huanäi seep Perota guokpo huécheka muúkuk. Huanäi huame yorémem jübua yoyötume áman kimuka, juka Safírata mukílata téuhuak. Huákai éntokim ket yeu núk sájaka ä kunamak lópola ä maäk. ¹¹ Huanäi sime jume Jesucristota súaleme tüisi májhueka taahuak, éntok sime huame íkai jünériakame.

Juebena señalim kaa jaibu johuame júne yáahuak

¹² Jume apóstolim jü genteta bíchäpo juebena señáalim kaa jaibu johuame johuai. Jume Jesucristota súaleme éntok, sime, jum tiöpopo Salomonta portal titéhuaakapo nau yayajjai. ¹³ Të jume kaa Jesucristota súaleme májhueka kaa ámemak emo kuúkuútiái, tem jíba buéresi tühuata áme bétana nookai. ¹⁴ Júnentaka junne juebena génte juka Señorta súaleka taahuak, oóhuim éntok jaámuchim junne. ¹⁵ Íri Señorta bem súalëu buériau yuumak. Jume kökoreme jünem bem ámet töyëumak chikti bööu yeu totojai, juka Perota áma huam huei kia júne juka ä jékkaahuata ámeu yúma íaaka am türinakë béchíbo. ¹⁶ Huame pueblom chíkola jokame bétana juebena génte jum Jerusaléniu yájjak, kökoreme huériaka, éntok yoremem espíritu jaiti machim jípureme. Huanäi sime türiak.

Jü Peero entok jü Juan guok jájahuaimme

¹⁷ Huanäi hua tiöpopo chë nésauhueme, éntok huame saducéom titéhuaakammak kateme, áa bétana éame, ä ínnëaka taahuak. ¹⁸ Huanärim jume apóstolim buíjteboka am peréesotetebok, éntokim cárcelpo am jóiyak. ¹⁹ Të jü Señorta ángel tukaapo ámeu yepsaka, juka cárcelta puerta étapoka, yeu am sákatuak, éntok ínel ámeu jiaahua:

²⁰ —Sájakem áman tiöpou kimuka jü gentetau nooka í bemela jíapsihuanmta bétana.

²¹ Íkai jíkkajakam yokóriapo kethuétana tiöpopo kimuka am majtíataitek.

Huanäi hua tiöpopo chë nésauhueme, éntok huame áamak éame, ímin juka buere yáurata nau núnnuk, síme huame Israelpo yoiyöturim. Huanärim jume apóstolim jum cárceliu nuú nésauhuek. ²² Të jume tiöpota suáyame áman jaahuákame cárceliu yájaka kaábeta áma téuhuak. Huanärim sájaka áman am téjhuak, ²³ ínel jíaka:

—Lútüriapote juka cárcelta tüisi páttiatau yájjak, éntok jume sontarom ä suáyame puértam bëkatana jäbuekammehui. Tëte ä étapoka éntok, kaábeta áma huáijhua téuhuak.

²⁴ Íkai jíkkajaka jü tiöpopo chë nésauhueme, éntok jume huate áma tékiakame sáuhueme, kaachin anmáchika taahuak, álä Bénasi jü tiöpota suáyammeu yäut, éntokim emo nau nátemaje ínel jíaka:

—¿Jákusa tua iri chúpnake jäni?

²⁵ Júnëlam nokaisu senú yoreme áma yépsak ínel ámeu jíaka:

—Huame yorémem enchim pereesotekäu áman tiöpopo aneka jume géntem majtíay.

²⁶ Huanäi hua tiöpota suáyammeu yäut ä sáuhuëummak sika áman am nüka, të kaa bëttesi ámemak aneka, bueítuk juka genteta májhuey emo mamaasu máchileka. ²⁷ Huanärim am nüpaka huam buere yáurata bíchäpo yéu am jäbuak. Huanäi jü tiöpopo chë nésauhueme jume apóstolimmeu ínel jiaahua:

²⁸ —Ítapo chë, kuttílasí enchim téjhuaakai kaa júchi Jesústa bétana huentä jábeta enchim majtía sáhueka. Tem kaa itom nésauhui yáuhuak. Chë tüüisem símát jum Jerusalémpo am majtiasasaka, éntokem juka juëna nokta itot jimma báare juka yoremä itom mëtebok tíaka.

²⁹ Huanäi jü Peero éntok jume huate apóstolim ínel am yómmiak:

—Ítapo ä lütüriak juka Diosta bat itom nok chúpanakëhui yorémem itom nok chúpanakepo bëppa. ³⁰ Eme juka Jesústa kúrusit popónteboka ä mëtebok, të jü itom yoiyöhuam Dios ä jábitetuak kókkolam násuku. ³¹ Jü Dios éntok, ä tóboktiaka ä bata bétana yörisi machiku ä yétchak, síme yáurata bëppa ä nésaunakë béchíbo, éntok yore ä jínëunakë béchíbo, jum pueblo Israelpo jömem ä jíapsi kúakti íaaka, bem kaa tühua yáarimmecham jíókoriná béchíbo. ³² Júahuíte ítapo testígom, éntok jü Espíritu Santo, hua Diosta huame ä nok jíkkajame mikähui.

³³ Íkärim jíkkajaka, öómteka am sua báarei. ³⁴ Të jum yáurata násuk senú pariseero aaney Gamaliél téaka, judíom ley am mamájtíame. Huäri kíkteka noókak jume apóstolim chúbala päkun yeu huéria nésauhueka. ³⁵ Huanäi yéu am nuksákahuak, jü yáuratau ínel jiaahua:

—Eme oóhuim Israelpo joomem, tüisem at suuhua jita ímëi oohuimmeu enchim yáanakëubechi. ³⁶ Bueítukem jíba tua au huáate eme, jaiki huásuktiria jan huéiye senu yoreme Téudas téaka au tóboktiak buéresi jita au tékiak tíaka. Jume yoremem éntok, naiki cientotu máchika áamak chätuk. Të mëhuak huäri yoreme, huame áamak chätukäu éntok, síme chíbejtek. Huanäi huämi luútek jü ä huéetuähui. ³⁷ Chúkula jume géntem jíosiapo kimahuata taahuarimmet senu Júdas téaka, Galiléapo jométaka, ket au tóboktiak. Huanäi juebena génte ket áamak chätuk. Të ket mëhuak, huame áamak chätukäu éntok, chíbela näikim sájjak. ³⁸ Kíalíkune enchimmeu nooka ímëi oóhuim kíal enchim toij sáhueka. Bueítuk íkai íneli huentä yorémem bétana ä huei, jíba luutínake; ³⁹ të Diosta bétana ä huéeyem kaachin ä yáanake. Jítachem suuhua; jachin aika jünem Diosta bëj-reka ayúnake.

⁴⁰ Huanäi síme áa beu éaka taahuak. Tem chúkula jume apóstolim núnuka tüisi am bëpsuk, éntokim kaa éntok Jesústa bétana jábemmeu am nók sáhueka am téjhuak. Huanärim am búttiak. ⁴¹ Huanäi jume apóstolim yáurata mampo yeu sájaka, tüisi al-léaka taahuak juka Diosta junëli Jesústa béchíbo jíókot máchirata am bíttuak tíaka. ⁴² Të bempo jíba chikti táapo jum tiöpopo am majtíaka taahuak, éntok jóahuat junne, juka tü nokta Jesucristota bétana huentä ámeu nokaka.

6

Guoibúsan diáconom yeu púahuak

¹ Huámechi taáhuarimmet jume Jesucristota súaleme chë bürutáitek, jume griego nokta nókame jume hebreo nokta nokame béj-reka noktáitek bem jámut jókoptulam kaa tüisi bíthuä tíaka jum chikti táapo buáhuamta näikimtehuäpo. ² Huanäi jume dóoco apóstolim síme jume Jesucristota súaleme nau núnuka ínel ámeu jiaahua:

—Kaibu türinake ítapo juka Diosta noki itom am majtíau tójako, buáhuamta itom näikimtebare béchíbo. ³ Júnentuk, eme itom hermáanom, guoibusan oóhuimem yeu púuhua enchim násuku, huame enchim símem yörëhui éntok jítat jünéame, éntok Espíritu Santota útteara ámet ayúkähui. Huanärem íkäi tékilta am máknake bem ä jonákë béchíbo. ⁴ Ítapo éntokte jíba oraciompo Diostau noknake, éntokte Diosta tü noki jíba am majtíanake.

⁵ Huanäi síme áamak al-léaka tahuaka Estebanta yeu púuhua, chikti ä jíapsimak Diosta noki súalemta éntok Espíritu Santota útteara jípuremta, éntok Felípeta, Prócorota, Nicanorta, Timonta, Parménasta, éntok Nicolasta Antioquíapo jometa bannaataka judíom bétana éauta. ⁶ Huanärim jum apóstolim anëu am tójjak, huamei béja choapo áme béppa mámteka Diostau mampom am tojjak.

⁷ Jü Señorta noki chëhuasu chíbejte, jume Jesucristota súaleme éntok chëhuasu büruakai jum Jerusalémpo. Juebénaka jume tiöpopo tékiakame júne Jesucristota súaleka tahuak.

Esteban perezotehuak

⁸ Esteban Diosta tühua at ayúkä béchíbo, éntok ä útteara ä jípurë béchíbo, señaalim kaa jaidu johuame júne johuai genteta bíchäpo. ⁹ Huanäi huate yorémem, jum sinagogampo ínel téhuaakapo jométaka: Sáihuame bem teko mámpo yeu huik-ri, huate Cireenepo jomemmaki, éntok Alejandriapo, Ciliiciapo, éntok Ásiapo jomemmak náu Estebantamak nok nássua táitek. ¹⁰ Tem kaa ä nok kóbbak, bueítuk áapo tüisi jünéaka nookay, éntok jü Espíritu Santota útteara at ayúakai. ¹¹ Huanärim huate yorémem béjtuak Moiséjta béj-reka ä nokái emo ä jíkkajak ti jiau íaaka, éntok Diosta béj-reka. ¹² Júnëlim ayuka juka genteta emo tóboktituak, éntok jume yoiyötori yäut jóarim, éntok jume judíom ley am mamájtíame. Huanärim Estebantau hüanteka, ä buíseka, bem buere yäurau yéu ä tójjak. ¹³ Huanärim jume testígom aranókichi bem tákiarim jaríak. Huámëi béja ínel jiaahua:

—Íri yoreme kaa yáateka juënak nooka í tiöpo yöríhuamta bétana, éntok Moiséjta ley béj-reka. ¹⁴ Ítapo ä jíkkajak juka Jesús Nazaretpo jometa ika tiöpota au tátabnake tíamta, éntok juka Moiséjta itom boojória sáuhuëu itom au úhuanake tíamta.

¹⁵ Huanäi hua yäura éntok síme jume áma jokáihui, jü Estebántat suaka Diosta ángel benák pújbakamta bitchak.

7

Esteban áu nok-riay

¹ Huanäi jü tiöpopo chë nésauhueme jü Estebantau ínel jiaahua:

—¿Jatchu lútulai jü emo bétana nokhuame?

² Áapo éntok, ínel ä yómmiak:

—Eme ínomak huéerim, éntok eme ín áchayim, nechem nok jíkkaja. Jü itom Dios, jü tua yörisi maachi, jü itom yoyöhua Abrahamtau au yeu machíriakai Mesopotamia buíaräpo áa aneyo, ketune kee jum Haraniu ä jóateyo. ³ Huanäi ínel au jiaahua: “Em buíarapë yeu huéiye, éntok em huáhuaijrame tösime, buíarata ín enchi téjhuanakeu bíchë huéiye.” ⁴ Huanäi Abraham Caldea buíaräpo yeu sika Haraniu jóatek. Chúkula béja ä áchaihua múkuk. Dios éntok, juka Abrahamta äbo nüpak í buíarahui én enchim jóakäpo. ⁵ Të huanäi kaita buíata ä miíkkak ími ä átteanakëhui, kía áma ä chéptiläpo belékkamik junne Të ál-la ä mik rókaka nookak, éntok áapörík muksukäpo jume ä üusihuam ä átteanake tíaka. Të huámechi taahuarimmet Abraham ketune kaabeta

üusekai. ⁶ Éntok Dios kéchá téjhuak jume at yeu sákariam kaa bem buárapo am jóanake tíaka, tattäbuim bétuk am jíapsinakēhui, éntok jíókot am jonāhui naiki cien huásuktiapo. ⁷ Tē Dios ínel ket au jiaahua: “Ínapone chúkula hua nación jiochocham josúkamtat nokta béttesi machik chúpanake Huanäi bempo huämi yeu sájaka ímí buárapo jóateka ín nésauhui jonake.” ⁸ Dios Abrahamtamak nokta yetchak, juka circuncisión téamta señalpo ä mákaka, jünákiachinakē béchibo íkái nokta nau tütehuakamta bétana. Kíalíku juka ä üusi Isaacta yeu tómték, Abraham guojnaiki taáhuarim huei ä circuncidarook. Álé bénasi ket jü Isaac juka ä üusi Jacobta circuncidarook. Jacob éntok, ket jíba jume ä dóoce üusim ínel jume dóoce pueblo Israelta yoiyóhuam.

⁹ 'Ímēi Jacobta üusim, bannaataka itom yoiyóhuamtukaihuim, ímēri bem sai y José béppam jita jípupeiyay íari béchibom ä nénkak. Jume ä jínukame éntok, Egiptou bíchaa ä nuksájjak. Tē Dios Joseta aníak, ¹⁰ éntok síme hua jíókot ä josúakä bétana ä jínēuk. Súahuata ä miíkkak, éntok juka Faraonta, Egíptopo reyta, au bíchaa türik jíapsita ä jípunakē béchibo ä aníak. Huäri éntok ä yäut yetchak jum Egíptopo ä nésaunakē béchibo, éntok ä jóapo junne.

¹¹ 'Huámechi taáhuarimmet buere tébaa siika éntok jíókot máchira jum síme Egipto buárapo éntok Canaán buiárapo. Jume itom yoiyóhuam kaa bem buánakeu téu máchiakay. ¹² Tē Jacob jünéaka jum Egíptopo tiríjkom ayukāhui, jume ä üusim bannaataka itom yoiyóhuakāihuim áman sáuhuek bát huēpo. ¹³ Júchi huēpo áman am jaahuak, José béja ámeu au täyatebok jume ä sayímmehui. Júnēli jü Faraón jüneiak jábeta yoremiampo juka Joseta jometukāhui. ¹⁴ Huanäi José ä áchay Jacobta áman núnutebok éntok síme jume nau huérim at yeu sákariam, síme náu setenta y cincotukay. ¹⁵ Ínēli yeu sikāpo jü Jacob jum Egíptou bíchaa siika áman jóaseka. Ámani muúkuk éntok ä üüsühuam bannaataka itom yoiyóhuakāihuim. ¹⁶ Huanäi chúkula jume bem ótahuam jum Siquem téau tóijhuak. Ámanirim máahuak jum sépultura Abrahamta jínukāpo jume Hamor téamta üusimmehui.

¹⁷ 'Béja Diosta Abrahamtamak ä nokakau yechari chúpisei, jü pueblo Israel jum Egíptopo chēhuasu au büruríai. ¹⁸ Huámechi taáhuarimmet éntok, jum Egíptopo tábui rey nésautáitek Joséeta bétana kaita jünériaka, éntok ä yáarihuata bétana junne. ¹⁹ Íri rey jume itomak huérim báitautáitek, éntok huame itom yoiyóhuam jíókot jotáitek, útteapo bem üusim jübua tómteme am guötituaka am kókkó íaaka, kaa emo am büruríanakē béchibo. ²⁰ Huámechi taáhuarimmet Moisés yeu tómték. Íkái ili úsita Dios ámak al-léaka taahuak. Jume ä áchaihuam baij metpo núkisi bem mampo ä jípurek. ²¹ Tē bempörim sékana ä ésok jü Faraonta malá ä téaka ä nüka, ä yóturiak ä asóakamta bénasi. ²² Kíalíku jü Moisés símeta majtíahuak jume Egíptopo jomem täyāhui. Túisi jítat jünéaka nonokai, éntok jita tékilta júne tüisi boojóriai.

²³ 'Béja cuarenta huásuktiriam yúmariaka jü Moisés jume áamak huérim bitbábarek, jume Israelta üusim. ²⁴ Huämi aneka juka senuk Egíptopo jometa Israelta üusimmak huéeri jíókot joamta bitchak. Tē ä jínēu báreka, éntok ä jujut-ria báreka, jü Moisés juka Egíptopo jometa mäak. ²⁵ Bueítuk áapo jume áamak huérim Israelpo joomem jünéemáchilei juka Diosta jum mampo bem jípuhuä bétana am jínēunakēhui áapörík béchibo. Tē bempo kaa at jünéaka taahuak. ²⁶ Yokóriapo jü Moisés guoi yorémem Israelpo joomem ket nau nássuame téuhuak. Huanäi emo am tójaka, nau am al-leé íaaka, ínel ámeu jiaahua: “Eme nau huéeri; ¿jatchíakem nau nassua?”, ti ámeu jiaahua. ²⁷ Huanäi hua seenu ä sai bébame Moisésjta yúaaka ínel au jiaahua: “¿Jábesu enchi itou yäut yéchala? ²⁸ ¿Játché nee ket më báare, tuuka huaka Egíptopo jometa em mäakä bénasi?”, tau jiaahua. ²⁹ Íkái jíkkajaka jü Moisés búitek Madián buáarau bícha. Huämi aane kaa áma jométaka, éntok huämi guoyim üúsek.

³⁰ 'Chúkula júchi cuarenta huásuktiriam huéy, jum kaa jóata bëmu Sinaí káuhui téamta náapo ä aney, jü Diosta ángel áu yeu machiriak juya zarzá téamta béetēpo. ³¹ Jü Moisés at guómtek hua ä bíchakäubechi. Huanäi au rúkteka tüisi ä bít báarey, jü Señor ínel au

jiaahua: ³² “Ínapone jü em yoiyöhuam Dios, Abrahamta, Isaacta, éntok Jacobta Dios”, tau jiaahua. Huanäi jü Moisés májhueka au yöo táitek, éntok kaa ä bít báarey. ³³ Jü Señor éntok, júchi ínel au jiaahua: “Emoë bocha yétcha, bueituk jü buíya em at huéekäu yörisi maachi. ³⁴ Ínapo jum Egiptopo juka jikot máchiraata ín génte bícháu jüneria, éntok jiókot jámtane jíkkajaka, äbo kóm siika am jínëu báreka. Júntukë inou rukte. Échine áman jaa báare jum Egíptohui”, táu jiaahua. Bempo Moisejta omoutek inel au jiaka jabetesu enchi itou yaurapo yechala.

³⁵ Jünaköri bempo juka Moiséjta omóutek, inel au jiaka: “¿Jabetesu enchi itou yauräpo yechala?”, kaa ámeu ä yäuttu íaaka junne, jü Dios jíba ä yäut yáaka ámeu ä bíttuak am jínëunakë béchibo, hua ä ángelhua juya zárzata béetëpo au ä nokákápamani. ³⁶ Íri Moisés ínel jume itom yoiyöhuam jum Egíptopo yeu núk siika, señaalim kaa jaibu johuame joaka huämi buíapo, éntok Mar Rojopo, éntok huám júya ániapo, cuarenta huásuktiapo ä núnübuakäpo. ³⁷ Íri Moisés ínel jume Israelta üusimmeu ínel jíahuak: “Jü Dios senu profetata enchimmeu bíttuanake enchim sailammet yeu simriata, ín enchimmeu bíttuahuakä Bénasi. Huákärem nok jíkkaja”, ti ámeu jiaahua. ³⁸ Íri Moisés ínel ket hua áman júya ániapo itom yoiyöhuammak anekame, éntok jü Diosta ángeltamak ettejhuakäme jum Sinaí káhuichi, nokta áy jíapsihumta áa bétana mabetaka itou ä tö simnakëhui.

³⁹ Të huame itom yoiyöhuam juka Moiséjta kaa nok chupa báreka ä bėj-reka sájjak, éntokim notti báreka eiyai Egiptou bícha. ⁴⁰ Huanärim Aróntau noókak ínel au jíaka: “Diosimte enchi itom yáaria íaa böota itom téjhuanakeme, bueitukte kaa jüneiya jita Bénak jü Moiséjtau sikähui, hua Egipto buíaräpo itom yeu nuksikámtahui.” ⁴¹ Huanärim becerota yáaka ä dios yáuhuak, éntokim animaalim súaka áu am buíssek, ofrendapo. Huanärim tüisi al-leaka taahuak huaka bem mámammea yáata yöreka. ⁴² Huanäi jü Dios bempólaim tójjak. Jume chókkim téhuekapo ayúkame am yörinakë béchibo júne kíal am tójjak, jum profétam librompo ínel ä jíä Bénasi:

¿Jatchu eme, génte Israelpo joome, animaalim súaka inou am buíjnake jáku áman juya ániapo cuarenta huásuktiapo rejteka?

⁴³ Katem inou am buísse, ál-lem juka enchim dios yáaritou am buíjnake, éntokem juka enchim yáari Molók téamta áma kátekäu núnübuak, éntok juka dios Renfán téamta chokki, huámëi enchim yáarim yöri báreka. Júkai enchim yáakä béchibone enchim buíaräpo enchim yeu béebaka jum Babiloniä teäpo huám bíchaa enchim bíttuanake.

⁴⁴ Huämi mekka aniapo jume itom yoiyöhuam juka karpa káata jípurei jume tetta cháchaij-rim leyta áma jiojteri bem áma ëriähui. Íiri yáahuak Diosta juka Moiséjta sáhuekä pámani bueituk jü Dios hua áapörík, Moiséjta, bíchakäu Bénak ä yáa sáuhey. ⁴⁵ Íká kárita jume itom yoiyöhuam mabétak, éntokim Josuétamak kateka júne jíba ä huériai huate naciónim buíarau kimuboka, Diosta yeu béebakähui bempörim juka buíata mak báreka. Júnëlim jíba ä jípurek juka rey Davidta nésauhuëu tajti. ⁴⁶ Jü rey David éntok, Diosta bétana tühuata jájamek. Huanäi tiöpota yáa bábarek juka Jacobta Dios áma jóanakëhui. Të Dios kaa ä yää íak. ⁴⁷ Huanäi jü Salomón ä yáuhuak juka Diosta káari. ⁴⁸ Juka Dios síme béppa yörisi machik kaa kari yorem yáaripo ä jójjoai junne, profetata áa bétana ínel jíä Bénasi:

⁴⁹ Jü téhueka kia hua ín áma yeyésäu Bénasine ä eria, juka buíata éntok, ín at guóguokëu Bénasi.

¿Jáichinakësa júntuk jü káari enchim nee yáarianakëhui?, ti jiaahua jü Señor, éntok, ¿jáichinakësa jü ín at jimjórenakëhui?

⁵⁰ ¿Jatchu kaa ínapo símeta juka ayúkamtá yáala jáku?

⁵¹ Të emëe —ti ámeu jiaahua jü Esteban— jíbem ínel kaa Diosta noki jíkkaij báare, huame Diosta kaa täyame Bénasi, éntokem áme Bénasi jíapsa. Jíbem enchim yoiyöhuam Bénasi mamachi. ⁵² ¿Jábe profétatasum kaa jiókot yáuhuak huame enchim yöyöhuam?

Bempo huaka tua lútüriata joamta yebíjnake bétana bannaataka nokakame súuhuak. Én éntok, huákäi yepsak, eme yäurata mámpo ä yéchaka ä mëtebok. ⁵³ Eme jume Diosta ángelesim mampo leyta mabétaka júnem kaa ä nésau páman kaate.

Jü Esteban sussutti máahuakä mëhuak

⁵⁴ Íkärím jíkkajaka, jü Estebantau öömteka támim kumeka tahuak. ⁵⁵ Të jü Esteban, Espíritu Santota at anë béchibo, téhuekau reémtéka juka Diosta ujoyóoria bitchak, éntok juka Jesústa Diosta bátam bétana huéekamta. ⁵⁶ Huanäi ínel jiaahua:

—¡Juyú! Áman téhuekapone juka Yoremta Üusi titéhuaakamta Diosta bata bétana huéekamta bitcha.

⁵⁷ Të bempo emo naka páttiaka, kusisi cháchayeka áu huántek. ⁵⁸ Huaärim ä buíseka, jum puéblopo yeä nuksájaka, áman pákun ä mamáataitek ä mëbáreka. Jume ä nätuakame éntok, juka bem sanko béppa huenta jóiyak, senu yorem jübua yótumta, Saulo téamta, guokpo ä jóiyak ä suaya íaaka. ⁵⁹ Huanäi jü Esteban mamáahuaka ínel Diostau buaanak:

—Señor Jesús, ín jíapsine em mampo yétcha, aké ä mabeta.

⁶⁰ Huanäi tónommia kíkteka, kusisi chayeka ínel jiaahua:

—Señor, íkái kaa tühuata am yáakä násuk junne, Akë am jiokore.

Íneli jíaka muukuk.

8

Saulo jume Jesucristota súaleme guók jájasey

¹ Saulo éntok, ámemak ä türek Estebanta mënä bétana.

Huäri taahuarit jume Jesucristota súaleme buéresi guokjájja táitek jum buere joära Jerusalémpo. Huanäi síme áachim chíbejtek jum Judéapo éntok Samaria buiärapo, të jume apóstolim jíba kaakum sájjak. ² Huate yorémem tü jíapsekame juka Estebanta maäk, éntokim tüisi ä buan-riak. ³ Saulo éntok, jíba bénasi jume Jesucristota súaleme guok jájasey jóahuat kikkibákeka; oóhuim éntok jaámuchim júne áma yeu huiikei am huíksimeka cárceliu am toij báreka.

Jü tü nooki Jesucristota bétana huéeme jum Samáriapo nókhuak

⁴ Të jume Jerusalémpo yeu tennékame juka Diosta tü nooki kia jak bem katë páman ä noksakai. ⁵ Felipe, ket ámemak aneihui, jum senu pueblo Samariau bíchaa siika ámani Crístota bétana ámeu noktáitek. ⁶ Huanäi jü génte au nau yayájaka, síme jü Felípeta nokáubet suaka ä jíkkajai, juka kaa jaibu johuamta ä joäu bíchaka. ⁷ Bueítuk juebena géntem díablom ámet kimúlatukäu tütüriai. Huámëi diablom éntok, kusisi chayeka ámet yeu sásakai. Éntok juebena genteta káraktilamtaka, éntok lolöimntaka junne tütüriai. ⁸ Júnëli béja huämi puéblopo síme tüisim al-léaka jíapsai.

⁹ Senu yoreme áma aaney Simmom téaka, bannaataka juka móriata tekípánoaka huämi puéblopo, éntok juka genteta Samáriapo jometa baítättähuakä, buere jita au täya tíaka. ¹⁰ Símetaka at suaka ä jíkkajai, ríikom éntok polóobem junne, ínel jíaka:

—Í yoreme tua juka Diosta útteara jípure.

¹¹ Tüisim ä nok jíkkajai, bueítuk móriay bínhua táapo am baítättähuai. ¹² Tëm ä susualek juka tü nokta Felípeta ámeu nokako, Diosta bem jíapsipo nésaunake bétana, éntok Jesucristota téhuam bétana, oóhuim éntok jaámuchim júne emo batötebok. ¹³ Huanäi jü Simmom kéchá súsualeka au batötebok. Huanäi jü Felípetamak naa hueetáitek, huame señáalim kaa jaibu johuámmet guómtilatata ä mabéttuanake.

¹⁴ Jume apóstolim buere joära Jerusalémpo aneme jünéaka jume Samáriapo joomem ket juka tü nokta Jesucristota bétana huenta am mabétakähui, Perota éntok Juántam áman jaásek. ¹⁵ Ámanim yájaka Diostau buaanak jume Samáriapo joomem tü nokta súsualekammet juka Espíritu Santota ayunakë béchibo. ¹⁶ Bempo juka Señor Jesústa súaleka emo batötebolatukai, të jü Espíritu Santo ketune kaabetau jee kom yuumai. ¹⁷ Huanäi juka Perota éntok juka Juanta choápo áme béppa mámtek, jü Espírtu Santo ámeu kom yuumak.

¹⁸ Huanäi jü Simmom jume apóstolim bíchaka jü gentetat choápo béppa mámteka juka Espíritu Santota am mabéttuayo, tómita am makróktaitek ¹⁹ ínel ámeu jíaka:

—Nechem kéchá makka júkai uttearata, éläpone ínapo ket jábetat choápo béppa mámtek juka Espíritu Santota ä mabéttuanake.

²⁰ Huanäi Peero ínel au jiaahua:

—Jü em tommi emo beu kaitäpo tahuánake, bueítukë juka Diosta yore mikäu tómiay jíjinuhüá bénasë eiya. ²¹ Í tékil kaa emo béchíbo náikiari, bueítuk jü em jíapsi kaa türi Diosta bíchäpo. ²² Émoë jíapsi kúaktia kaa tühuata em éä béchíbo. Dióstahuë buaana, jamak júne enchi jíókorinake em juëna éerim béchíbo. ²³ Bueítukne júneiya síkara chibúraapo bénaku em anëhui, kaa türiku, éntok juka juënaraata peréesota súmatuka bénasi enchi jípurëhui.

²⁴ Huanäi Simmom ínel ä yómmiak:

—Ino béchíbem Señortau oraciompo buan-ria juka enchim inou nokákäu kaa inou huéénakë béchíbo.

²⁵ Chúkula jume apóstolim juka Jesucristota yákäu bem bíchakäu bétana noksuka, éntok Diosta noki bétana, yeu sájaka jum Samaria bufaräpo juebena puéblom bëkatana juka tü nokta Jesucristota bétana huentta noókak. Huanärim júchi nóttek Jerusaléniu bícha.

Jü Felipe éntok jü yoreme Etiopíapo joome

²⁶ Chúkula, jü Señorta ángel Felípetau yepsaka ínel au jiaahua:

—Jum suriu bíchë huéiye, jü böo Jerusalémpo kom bökamtachi, pueblo Gazä téäu bíchaa huémtachi.

Íri ájária jü böo jum juya ániapo áman huéeme. ²⁷ Huanäi Felipe áman bíchaa siika. Jum ä huë páman éntok, senú yoremta Etiopíapo jometa bitchak. Íri yoreme eunuko ti téttehuaahuai. Áapo buéresi tékiakai, jum Etiopíapo jámut yäut, Candace téamta, tomi suayai, të Jerusaléniu aaney áman oraciompo Diostau nok báreka. ²⁸ Íri yoreme nóttilatata hueiyei ä buíaräu bícha. Ä carropo yejsímeka jü libro profeta Isaíasta jíojtekäu noksime. ²⁹ Huanäi jü Espíritu Santo Felípetau ínel jiaahua:

—Jü karohuë rukte.

³⁰ Huanäi jü Felipe au rúkteka juka nokta jíkkajak jum Isaíasta libropo ä nokähui. Huanäi ä temajek:

—¿Játchë at júneiya jü em nokäubechi?

³¹ Huä yoreme éntok, ínel ä yómiak:

—Èe, ¿jachisune at júnenake, bueítuk kaabe nee ä téjhua mátkhi?

Huanäi Felípetau noókak áma ä jámuka áa náapo áa yejte sáhueka.

³² Huä jíojteri ä noksímëu éntok, ínel jiaahua:

Kabarata bénasi mëboka huériuhuay.

Juka kabárata síkahuakä kaa áa buaná bénasi, kaa jíalek.

³³ Ä tü yóremtukánásuk júne jíokot jo súuhuak,

éntok kaa lütüriata yáariahuak.

¿Jábesu huame at yeu sákariam bétana noknake jáni?

Bueítuk ími buíapo ä jíapsi úhuaahuak, tiahua hua jíojteri.

³⁴ Huanäi jü eunuko titéttehuaahuame Felípetau ínel jiaahua:

—Nechë tejhua, ¿jábeta bétanasu íkai nooka jü profeta, áa bétana o jábe táabuik bétana?

³⁵ Huanäi Felipe jíojterita ä nokäumak au ä naatek juka tü nokta Jesústa bétana huentta. ³⁶ Huanäi huam bäam ayúkä páman kateka jü eunuko titéttehuaahuame ínel jiaahua:

—Imi bäam aika, ¿játchune kara imi batöhua?

³⁷ Felipe ínel au jiaahuak:

—Anáka chikti em jíapsimak enchi ä súaleyó.

Huanäi hua yoreme ínel ä yommiak:

—Jéehui, ínapo ä súale juka Jesucristota Diosta tua ä Üusitukähui.

³⁸ Huanäi juka carrota kéchateboka, kom chéptekam náuhuichika bäau kiímuk. Huanäi Felipe ä batöak. ³⁹ Huam bäpo yéu am sájak, jü Señorta Espíritu juka Felípetá sékána bíchaa nuksiika. Jü eunuko éntok, kaa júchi ä bitchak, të al-leaka júchi ä böo nüka. ⁴⁰ Jü Felipe éntok, jum Azótöpo aneka jünëak. Huanäi jum puéblom békátana huerámaka juka tü nokta Jesucristota bétana huemta nookai. Júnensu pueblo Cesareau yépsak.

9

Saulo Diostau bíchaa jíapsi kúaktek

(Hch. 22:6-16; 26:12-18)

¹ Saulo éntok, jíba bénasi huame Señorta súaleme suabáreka eiyai. Kíalíku hua tiöpopo chë nésauhuemtau siika, ² jíosiata áu mak iäka útteata ä máknakemta Damascopo judíom nau yayajäpo kibákbáreka jume tü nokta Jesucristota bétana huemta súaleme áma járiubáreka, am pereesoteka buere joära Jerusaléniu am huéria béchíbo, oóhuim, éntok jáamuchim junne. ³ Të béja böot huéeka, huam pueblo Damascou jëla ä huéi, sej chukti téhueka bétana jü machiria útteaka kom sika, nate chíkola ä machíriak. ⁴ Huanäi Saulo buíapo huétchek, éntok senuk au nokamta jíkkajak ínel jáamta:

—Empo Saulo, ¿jatchíake nee guokjájase?

⁵ Huanäi Saulo nátemajek:

—¿Jábesaë empo, Señor?

Huäri éntok, ínel au jiaahua:

—Ínapone Jesús, hua em guokjásëhui. Kíalë émpöisu kókosi emo johua, juka buesta sísiiguok buahuita témmü bénasi.

⁶ Saulo éntok, mauj-rimmea au yoaka ínel jiaahua:

—Énsu Señor, ¿jítasune yáanake?

Jü Señor éntok, ínel au jiaahua:

—Yejtéké áman pueblou huéiye. Huämíre téjhuaana jita em yáanakëhui.

⁷ Jume yorémem Sáulotamak katëu éntok, tüisi guómtek juka nokamta jíkkajaka të kaábeta bíchaka. ⁸ Huanäi Saulo yejteka au puj étapok jíöbe, të kaa bíchaka taahuak. Huanäi jume áamak katéhuim mampo ä buíseka ä nuksájak jum Damascou bícha. ⁹ Huämi aaneka bajj táapo kaa bíchaka, kaa jíbuäka, éntok kaa jëyeka.

¹⁰ Damascopo éntok, senu yoreme Jesucristota súaleka jóakai Ananías ti téhuakä, huáhui Señor au yeu machíriak tenkupo bénaku, éntok ínel au jiaahua:

—¿Empo Ananías!

Áapo entok ínel ä yommiak:

—Ímne aane, Señor.

¹¹ Huanäi jü Señor júchi ínel au jiaahua:

—Huä böo Derecha ti téhuaakamtau bíchë huéiye. Huanäre Judasta jóapo senu yoremta nátemaje Társopo jometa, Sáulo ti téhuakämta. Áapo oraciompo Diostau nooka éëni, ¹² éntok senu yoremta Ananías ti téhuakämta, tenkupo bitchak au kibákeka choápo béppa at mámtkamta júchi ä bínnakë béchíbo.

¹³ Íkai jíkkajaka Ananías ínel jiaahua:

—Señor, juebénakam nee ettéjhuaríala íri yoremta bétana, jáchin machisi huaka kaa tühuata jume enchi súalemmeu ä yáakä bétana jum Jerusalémpo. ¹⁴ Én éntok imi äbo yebísise útteata máktaka jume tiöpopo tékiakammeu nésauhueme bétana síme huame enchi yöreme peréesoteka am huéria báreka.

¹⁵ Të jü Señor ínel au jiaahua:

—Ámanë huéiye, bueítukne júkai yoremta yeu púala ino bétana ä noknakë béchíbo, jume judíommehui, éntok kaa judíommeu junne, éntok bem réyimmehui. ¹⁶ Ínapone au

ä yéu machírianake simeta ä jünérianakë béchíbo jáchin machisi yuun jíokot máchiraata ä bínnakëhui nee ä súalekä béchíbo.

¹⁷ Huanäi Ananías áman siika jum Sáulota anëhui. Au yepsaka, choápo béppa at mámteka, ínel au jiaahua:

—Empo Saulo ín hermáano, jü Señor Jesús, hua böot em huë páman emou au yeu machíriakame, nee äbo emou jaásek júchi bénasi enchi bínnakë béchíbo, éntok juka Espíritu Santota émot ayúnakë béchíbo.

¹⁸ Huanäi seep puj beata bénaka sóokteka kom huáttek, ínëli júchi bíchaka taahuak. Huanäi Saulo kíkteka batöhuak. ¹⁹ Chúkula béja jibuäka júchi úttëutuk. Huanäi jaiki táapo jáni jume Jesucristota súaleme Damascopo jóakammak taahuak.

Saulo jum Damascopo noókak

²⁰ Huanäi béja Saulo jum judíom nau yayajäpo jume géntemmu noktáitek juka Jesústa tua Diosta Úusi tíaka. ²¹ Síme jume ä jíkkajakame at guómteka tahuak, éntokim ínel jiaahua:

—¿Jatchu kaa íri yoreme ínel jum Jerusalémpo jume Jesústa súaleme guokjájaseihui? ¿Jatchu kaa íri hua äbo yepsaka am peréesoteka am huéria báareihui jume tiöpopo tékiakammeu nésauhueme mampo am joa báreka?

²² Të Saulo chëhuasu kaa májhueka ámeu nooka, am jünéetuaka juka Jesústa Crístotukähui Diosta yeu púari. Júnëli jume judíom Damascopo jóakame béja kaachin anmáchiakai.

Saulo judíom mampo au yeu huikkek

²³ Juebena taáhuarim simsuk, jume judíom nau ettéjhuakä juka Sáulota mëbábarek, ²⁴ të áapo ä jünériak. Taáhuarit tukáarit naabúrujtim jum puértampo pueblou kíkimuhuäpo ä jójottuai ä mëbáreka. ²⁵ Të jume Jesucristota súaleme jum buëuru huáripo ä yéchaka, tukáapo jü taapia yari puéblota chíkola bökamta huáitana kömä yétchak. Júnëlim áma yeu ä huikkek.

Saulo Jerusalémpo aaney

²⁶ Saulo Jerusaléniu yepsaka jume Jesucristota súalemmeu rúkteka ámemak anbáarei jíöbe, të síme ä majhuëi kaa jünéaka áapörik béja juka Jesucristota súalëhui. ²⁷ Të júnentaka júne Bernabé áman ä nuk sika jume apóstolimmeu ä täyatebok, am ettéjhuariak jáchin Saulota Señorta bíchakähui jum böochi, éntok jáchin Señorta áapöriku, Sáulotau, ä nokákähui, éntok jáchin áapörik, Sáulota, kaa májhueka Jesústa bétana géntemmu ä nokákähui jum Damascopo. ²⁸ Huanäi jübua Saulo Jerusalémpo taahuak, éntok ámemak naa hueetáitek. ²⁹ Kaa májhueka Señorta bétana nookai jume griego nókammak ettéjhuakä, éntok ámemak nok nássuaka. Të ímëi jáchin ayuka bem ä mënakeu jaríai. ³⁰ Huame hermáanom éntok, íkai jünériakam Sáulota buere joära Cesareau tójjak, huämi éntokim buere joära Tarsou bíchaa ä bíttuak.

³¹ Huanäi huámechi taáhuarimmet jume Jesucristota súaleme jum Judea buíaräpo, Galiléa buíaräpo, éntok Samaria buíaräpo aneme yantelakam al-leaka jíápsay, éntokim chëhuasu óusi eiyay. Diosta yörekam jíápsay, éntokim Espíritu Santota úttiäray chëhuasu emo büruriay.

Eneas káráktilataka türiak

³² Peero jume Jesucristota súaleme bëkatana huerámaka jume pueblo Lídapo jóakammeu ket nóitek. ³³ Huämi senu yoremta bitchak Enéas ti téhuakamta, guojnaiki huásuktiapo kókoreka bökai, bueituk káráktilatukai. ³⁴ Huanäi Peero ínel au jiaahua:

—Empo Eneas, Jesucristo em kökoa bétana enchi tüte. Yejteke em at böyëu tóboktia.

Huanäi Eneas sep yéjtek. ³⁵ Ínëli síme pueblo Lídapo jóakame ä bitchak, éntok jume pueblo Saronpo jóakame, éntokim juka bannaataka bem súalëu tójaka juka Señorta súaleka taahuak.

Dorcás múkuka júchi jíabitek

³⁶ Huámechi taáhuarimmet jum pueblo Jópë teäpo senu jámmut aaney Jesucristota súaleka Tabitä ti téhuaka, griego nokpo Dórcas tíau báare. İri jámmut jıba tühuata joaka jiápsai jume jiókot éame aníaka. ³⁷Júnaksu éntok huámechi taáhuarimmet Dorcas kókori huécheke muúuk. Chúkula jü ä takahua úbahuaka jum kari senuk béppa kátekäpo tékhuak. ³⁸Jü pueblo Jópë tíame Lidau kaa mekka taahuai jum Perota anéıpo. Huanäi jume Jesucristota súaleme jünéaka áapörık áma anéihui, guoi yorémemim au jaásek ínel au jiáu nésauhueka:

—Lauté äbo huéıye ímı pueblo Jópehui.

³⁹ Huanäi Peero ámemak siika. Áman ä yepsákım jum kariu takáhuata bókäü ä nuk kiımuk. Huanäi síme huame jámut jókoptulam áa chíkola tápunaka sóoti buaanı, éntokım huaka sánkota Dorcasta ketune jiápsaka ä supe yáarım ä bíttuak. ⁴⁰ Huanäi Peero síme huame áma aneme yeu sákatuaka, tónommıa kíkteka Diostau oraciompo nookak. Huanäi huaka mukilata bíchaka ínel jiaahua:

—Empo Tabita, yejtée.

Áapo éntok pujteka, Perota bíchaka, yéjtek. ⁴¹ Huanäi mampo ä buíseka ä kétchak. Huanäi jume hermáanom éntok jámut jókoptulam núnuka bem bíchäpo ámeu ä kétchak jiápsamta. ⁴² İri síme jü pueblo Jópepo jüneriatuk. Huanäi juebénakam Señorta súaleka taahuak. ⁴³ Búru taahuarımpo huámi pueblopo taahuak, Peero, senu yoreme huaka beata búabualkotemta jóapo, Simmom ti téhuakame.

10

Peero éntok Cornelio

¹ Jum Cesarea puéblopo senu yoreme Cornéliö ti téhuaka jóakai, sontaróapo senu batallón Italiana ti téhuaakapo capitántaka. ² Huári yoreme tüisi tü yóremtukai, Diosta yörei, éntok síme ä familiahua junne. Jume judíommeu yún tómita lilimojnay, éntok chikti táapo oraciompo Diostau nonokay. ³ Séjtul kuptei, bájım jıai jáni, tenkumta bénasi éaka machisi juka Diosta ángel bıtchak jum ä anéu au kibákeka, ínel au jámta:

—ıEmpo Cornelio!

⁴ Júnëli au ä jıai Cornelio éntok, tua at puseka taahuak tüisi guómtılataka. Chúkula béja ínel au jiaahua:

—ıJáchısé jiaahua, Señor?

Jü Diosta ángel éntok, júchi ínel au jiaahua:

—Huä oraciompo Diostau em nókähui, éntok limojna em yári póobem béchıbo, Diosta bíchäpo türi. ⁵ Láuté áman pueblo Jópe téäu yorémem jaáseka Símonta am núnutua, jú Peero ti ket téhuakamta. ⁶ Áapo senu Simmom huaka beata búabualkotemta jóapo aane, bahue mayoat jóakame. Huári enchi téjhuaanake jıta em yáanakéhui.

⁷ Juka Diosta ángel simsuk, Cornelio guoi yorémem ä sáuhuéhıim núnnuk, éntok huépul sontarota tüisi Dios huáatemta éntok át ä jıapsekähui. ⁸ Huámëi simeta huaka ä bíchakäu éntok ä jíkkajakäu am ettéjhuariasuka áman pueblo Jópë téäu am jaásek, Simmom Perota anéıhui.

⁹ Yokóriapo ímëi yorémem béja hua pueblo Jópë téäu kaa mekka katéi, tua lúl-la káteko Peero kárit bem áma kókocheú jíkau jámuk oraciompo Diostau nók báreka. ¹⁰ Huanäi tüisi tébäureka jıbuä báarei, té juka buáhuamta kee buasei, tenkumta bénasi éaka jıta bıtchak. ¹¹ Kia sábanam benam naiki eskinapo huitérekame téhueka bétana kom huéeme bıtchak. ¹² Huámi sábanam benaku huikíchım, éntok bakóchim, éntok síme animáalım náıkım guókekame kaatei. ¹³ Huanäi senuk au nokamta jíkkajak ínel jámta:

—Peero, júmëi animáalımé súaka am buäye.

¹⁴ Të Peero ínel ä yómmıak:

—ıJatchíaka, Señor? İnapo jauhuey júne Diosta bíchäpo jaiti machik kaa buála.

¹⁵ Huanäi júchi ínel au jámta jíkkajak:

—Juka Diosta tütekahui katé jaiti máchı tíıya.

¹⁶ Īri báisi nat chätuka au kom yúmak. Huanäi huame sábanam bénaka júchi téhuekau jikáu nóttek. ¹⁷ Huanäi juka Perota jü ä bíchakäubet kaa ä al-leai jítasu bénak huákäi nokbárëihui, jume yorémem Corneliota bétana au jaahuakame juka Símonta jóa nátemajeka kateme jü kári puertau yájjak. ¹⁸ Huanärim áman yájaka kusisi nokaka nátemajek senuk Simmom ti téhuakamta áma anë bétana, ket Peero ti téhuakame. ¹⁹ Të juka Perota hua ä bíchakäubet ketune kaa ä al-leai, jü Espíritu Santo ínel au jiaahua:

—Baij yoremem im enchi jaría. ²⁰ Kömë siká ámemak huéiye kaítat jachin éaka, bueituk ínapone emou am jaásek.

²¹ Huanäi Peero ámeu kom siika huame yorémem Cornéliota au jaáseküumehui. Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Ínapone ájaria jü enchim jaríahui. ¿Jítasem nübok?

²² Bempo ä yómmiak:

—Jü capitán Cornélio äbo itom jaásek, ĩri yoreme tü yóreme éntok Diosta yöre íkai síme jume judíom ä tü éttejhua, éntokim ä nakke. Senu Diosta ángel ä téjhua enchi ä núnotebo sáhueka ä joau enchi hueë íaaka.

²³ Huanäi Peero kariu am kimaka, áma am tahuáriak áamaki huäri tukarichi. Yokóri-apo béja ámemak siika, éntok huate hermáanom Jópepo joome.

²⁴ Júchi yokoriapom béja Cesareau yájjak. Huämi Cornelio am boobíchaihui ä huahuájim éntok amiigom ä nákehüim áman nau núnulataka. ²⁵ Juka Perota ä joau yepsak, Cornelio au yeu siká ä mabétak, éntok tónommia kíkteka ä yörek. ²⁶ Të Peero ä ketchak ínel au jíaka:

—Kíktë. Katë inou mújmujte. Ínapo ket emo bénasi yoreme.

²⁷ Huanäi au noksímeka, kariu kibákeka juebena géntem áma nau yáij-lame téhuak. ²⁸ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Eme jüneiya itom jume judíom, hua itom boojóriäu béchibo, kaa ä türiakähui jume kaa judíommak itom ito türinakähui, éntok bem joau itom kíkkimunakähui. Teé én jü Dios nee téjhua íkai ínëli huemta au tü yáak tíaka, itom kaachin ito érianakë béchibo.

²⁹ Kíalikune téjhuaahuaka sep äbo siika kaachin éaka. Én éntokne jünee péiya jita béchibo ín äbo núnuhuakahui.

³⁰ Huanäi Cornelio ínel au jiaahua:

—Naiki taáhuarim huéiye ínapo imi ín jóapo aneka ayúunai, éntok kupteu bícha, ínneak jáni, nee Diostau oraciompo nokayo, itom ä boojóriä bénasi, senu yoreme béloj tópapäti anemta sánkoka inou au yeu machíriak. ³¹ Huanäi ínel inou jiaahua: “Empo Cornelio, hua Diostau oraciompo em nokähui, éntok hua em limojna yáari póobem béchibo Diosta bíchápo türi. ³² Láutë áman pueblo Jopë téäu yorémem jaaseka Símonta am núnutua, huaka ket Peero ti téhuakamta. Áapo senu Simmom huaka beata búabuakotemta jóapo aane, bahué mayóat jóakame. Huäri äbo yepsak enchi téjhuanake jita em yáanakähui.” ³³ Júnëline sep áman enchi jaríutebok. Én éntoke itou yépsak. Túisite enchi ä baisahue. Ente síme imi aane Diosta bíchápo enchi nok jíkkaj báreka símeta juka Diosta enchi itou nok íahui.

Peero jume Corneliota jóapo anemmeu nookak

³⁴ Huanäi Peero ínel ámeu jiaahua:

—Én ál-lane jüneiya lútula huëpo juka Diosta síme yorémem nánancha ériähui, ³⁵ éntok jita naciónpo ä jométuk junne juka ä yöremta éntok tühuata joamta ä nákehüi. ³⁶ Dios juka Jesucristota jume Israelítammeu kom bíttuak, huaka símem béppa nésauhuemta, ámeu ä nok íaaka yanti jíapsihumta bétana. ³⁷ Eme béja tüisi ä jüneria huaka judíom buíaräpo síme át yeu sikamta jum Galiléa buíaräpo naateka juka Juanta jume géntemmeu noksuko éntok am batösuko. ³⁸ Éntokem jüneiya këtchi jachin Diosta Jesús Nazaretpo jometa Espíritu Santota útteara ä mikákähui, éntok jachin áapörik huaka tühuata josúkähui jum náasä sikäpo, éntok huame díablota mampo aneka kökoreme ä tütekähui. Íkai johuai bueituk Dios áamak aaney. ³⁹ Ítapote símeta juka Jesústa yáakäu

bitchak, kia huam Judea buíapo éntok Jerusalén puéblopo junne. Chúkula éntokim kúrusichä popónaka ä mäak. ⁴⁰ Të Dios júchi ä jíabitetuak baj taáhuata huéeyo, éntok itou yéä machíriatuak. ⁴¹ Kaa síme géntemmu au yeu machíriak, itou jíbba, huame bannaataka Diosta yeu púari én áa bétana nok íaahuame. Ítapote kókoolam násuk ä jíabitesuk áamak jíbuäk, éntokte áamak baa jëka. ⁴² Éntok itom téjhuak géntemmu itom nok sáhueka, juka Diosta Jesústa ä yäut yéchakä bétana jume jíápsammet nokta ä chupa íaka, éntok jume kókkolammechi. ⁴³ Éntok chë bannaataka ket síme jume profétam íri Jesústa bétana noókak síme jume ä súaleme bem Dios bejrimmet bem jíókorinä tíaka.

Jü Espíritu Santo jume kaa judíommeu júne kom yuumak

⁴⁴ Ketune juka Perota ámeu nokaisu, jú Espíritu Santo síme huame ä nok jíkkajammu kom yuumak. ⁴⁵ Huame Israelitam Jesucristota súaleme Perotamak áma yáij-latukäu éntok, at guómtlamtaka taahuak juka Espíritu Santota ket huame kaa judíommeu júne kom yumák tíaka. ⁴⁶ Júnëlim ámet júneyai juka Espíritu Santota ámeu kom yumákä bétana, täbui nokpo am nokái am jíkkajaka, éntok buéresi Diosta am úttileyo. ⁴⁷ Huanäi Peero ínel jiaahua:

—Jatchu jábe ára ëe támeu jiaahua ímëi yorémem emo batönakë béchíbo? Bueítuk jú Espíritu Santo ámeu kom yuumak itou kömä yúmakä bénasi.

⁴⁸ Huanäi Jesucristota bem súalekä béchíbo am batö nésauhuek. Chúkulam Perotau nookak elapo jaiki tápo júne ámeu ä tahuá sáhueka.

11

Peero ä tékil ministerio jume Cristota sualhuäpo nau animmeu ä ettejhua buere joära Jerusalénpo

¹ Jume apóstolim, éntok jume huate hermáanom Judea buíaräpo anéihuum, juka noktam jíkkajak kaa judíomtaka junne ket juka tü nokta Jesucristota bétana huemta súalekähui. ² Huanäi juka Perota júchi Jerusaléniu yepsak, jume judíom Jesucristota súaleme ä béj-reka nookai. ³ Akim ä temajek:

—Jatchíake huame kaa ito bénasi judíommak aaney, éntoke ámemak jíbuäk?

⁴ Huanäi jú Peero ä naatekäpo naateka símeta huaka áma yeu sikamta am ettéjhuari-aka, ínel jiaahua:

⁵ —Ínapo jum pueblo Jópë teäpo aaney, huanäine Diostau buanaka tenkumta bénasi éaka jita bitchak. Huämíne kia jita buëuru sábanam bénom bitchak téhueka bétana kom huéme, naiki eskinampo huitérekame, inou kom nóinoiteme. ⁶ Huanäine am bíchaka jítasu áma ayuk jáni ti éaka ámet suúhuak. Júméisune animáalim náikim guókekame júyapo joomem áma bitchak, éntok bakóchim, éntok huikíchim. ⁷ Huanäine senuk ínel inou jáamta jíkkajak: “Peero, ímeí animáalimé súaka am buäye.” ⁸ Tëne ínel au jiaahuak: “Èe Señor, ínapo jauhuey júne juka Diosta bíchäpo jaiti machik kaa buäla.” ⁹ Huanäine júchi ínel inou jáamta jíkkajak: “Juka Diosta tü yákähuë kaa jaiti máchi tíiya.” ¹⁰ Íri báisi nat chätuka inou ayúak, huanäi sep huame sábanam bënaka júchi téhuekau jikáu siika. ¹¹ Huanäi huämi orapo baj yorémem jum jóapo ín anëpo yájjak, pueblo Cesarea bétana áman jaataka nee jaríu sáihuaka. ¹² Huanäi jú Espíritu Santo ámemak nee huee sáhuek kaítat jachin éaka. Imey busan hermáanom éntok, ínomak sájjak. Símetakate senu yoremta jóapo yájjak. ¹³ Huäri itom ettéjhuariak jachin juka Diosta ángel ä jóapo huéekamta ä bíchakähui ínel au jáamta: “Yorémeme áman pueblo Jópë téäu jaase. Simmom Peero ti téhuakamtam núnunake. ¹⁴ Áapo enchi téjhuanake jachin em emo jínëunahuëhui, enchi éntok síme em familia.” ¹⁵ Ínëli nee ä ettéjhuariasuk, ínapo ámeu noktáitek. Huanäi sep jú Espíritu Santo ámeu kom yuumak itou kömä yúmakä bénasi júnak júbua ä naateyo. ¹⁶ Huanäine hua Señorta nokibeu huáhuaatek ínel jáamtahui: “Jü Juan bäammey yore batöak, të Dios täbuiasi enchim batönake juka Espíritu Santota enchimmeu kom yumátuaka.” ¹⁷ Juka Diosta junëli nánancha itom ériaka bempörim juka

Espíritu Santota makkak, ket itom ä mikakä bénasi Jesucristota itom súaleko, ¿jábesa ínapo Diosta béj-reka ín huéenakë béchibo?

¹⁸ Huanäi jume hermáanom buere joära Jerusalémpo aneme íkai jikkajaka nok yáatek, éntokim Diosta úttileka taahuak ä yáari béchibo ínel jiaka:

—Júnëli ket Dios huame kaa judíommeu júne juka bem jíapsi kúaktinakeu ámeu yumátuak yu jíapsihuanmta am jájamnakë béchibo!

Jume Jesucristota súaleme pueblo Antioquíapo aneme

¹⁹ Juka Estebanta mësuaq jume huate Jesucristota súaleme guok jájataitiak. Huanäi huate maujhueka ténnek Fenícia buiärau bícha, isla Chipreu bícha, éntok Antioquíau bícha. Amanírim juka tü nokta Jesucristota bétana huentta nookai, teé judíommeu jíbba.

²⁰ Të huate Jesucristota súaleme Chíprepo jométaka, éntok Cirénepo jométaka, jum Antioquía pueblou yájaka béja kaa judíommeu júne ä noókak juka tü nokta Jesucristota bétana huentta. ²¹ Jü Señorta uúttëara ámet ayukai, kíaliku juebénaka juka bannaataka bem súalëu tójaka juka Señorta súaleka taahuak.

²² Jume Jesucristota súaleme Jerusalémpo anéihuim íkai jikkajaka juka Bernabeta jum Antioquíau jaasek. ²³ Bernabé áman yepsaka ä bitchak juka jachin machisi juka Diosta tühuata ámeu yáalatukähui. Huanäi tüisi al-léaka taahuak, éntok simemmeu noókak bem jíapsi tutti yécharika Señorta éä páman am katchahueka. ²⁴ Bueítuk áapo, jü Bernabé, tü yóremtukai, éntok jü Espiritu Santoy tapuniakai, éntok chikti ä jíapsimak Señortat éiyay. Júnëli juebena géntem jíapsi kúaktituak Señortau bícha.

²⁵ Chúkula Bernabé pueblo Tarsou bíchaa siika Sáulota áman jaríuseka. Huanäi ä téaka Antioquíau bíchaa ä nuk siika. ²⁶ Amanírim jume Jesucristota súalemmak anek huásuktiapo, juebena genteta majtíaka. Huämi Antioquíapom kësam huëpo cristiánom ti téhuatuahuak jume Jesucristota súaleme.

²⁷ Huámechi taáhuarimmet huate profétam Jerusalém bétana Antioquíapo yájjak. ²⁸ Senu yoreme Agabo ti téhuaka, jume hermáanom násuk kíkteka, Espiritu Santota éäpo noókak buere tébaata síme buíarat ayúnake tíaka. Huäri buere teba lútula huëpo siika rey Claudiota nésauhuë taáhuarimmechi. ²⁹ Huanäi jume Jesucristota súaleme Antioquíapo anéihuim, hueepulaka bem yumäpo, huame Jesucristota súaleme Judéa buiärapo aneme anía rókaka taahuak. ³⁰ Júnëlim ayuka, juka ofrendata nau tójaka huame yoiyöturi Judéa buiärapo anemmeu jábuekammeu ä bíttuak Bernabétamaki éntok Saulotamaki.

12

Jacobo mëhuak, Peero éntok, preeesotehuak

¹ Huámechi taáhuarimmet jü rey Herodes huate Jesucristota súaleme guok jájataitek. ² Jacobota juka Juanta saayi ejparammea mëtebok. ³ Huanäi jume judíom al-léaka tahuák tíaka, juka Perota ket peréesotebok. Íri yeu siika tua pajko táapo, jume páanim kaa levadúrakame buabuähuä táapo. ⁴ Të jü rey Herodes juka Perota cárcelpo yéchtebok dieciséis sontarom ä suáyatuaka, ínel éaka, chúkula pajkota chúpuk puéblota bíchäpo yéä tóij báreka. ⁵ Júnëli jü Peero páttiatukai éntok tüisi suáyahuai, teé jume Jesucristota súaleme jíba Diostau oraciompo ä nok-riay chikti bem jíapsimaki.

Dios juka Perota jum cárcelpo yeu simtúak

⁶ Yokoríapo juka Heródesta jum puéblota bíchäpo yéä tóijnakei, huäri tukáarit Peero kotchei guoi sontarom násuk bökari, guoi cadenammea súmataka. Huate sontarom éntok, puértapo jábueka cárcelta suayai. ⁷ Huanäi sej chukti jü Diosta ángel áma yepsaka, juka cárcelta machíriaka, jü Perotat sánäpo mámtëka ä bússaka, ínel au jiaahuak:

—Lautë yejte.

Huanäi jume cadenam mampo ámey ä súmatukau bútteka kom huáttek, ⁸ Jü ángel éntok ínel au jiaahua:

—Emoë huikojtua, éntoke em berä bochampo guókte.

Juka Perota au bochátuasuk jü ángel ínel au jiaahua:

—Jínteke ino sáu huéiye.

⁹ Huanäi Peero ángelta sáu yeu siika, kaa jünéaka tua ä lútüriatukähui juka ángelta joähui. Kíal ä tenkutukä bénasi ä ériai juka ä bíchähui. ¹⁰ Te jume sontarom bat jäbuekame huam sájaka, éntok júchi huam jëla jäbuekame huam sájaka, sísiuok puertauhuim yájjak bööu yeu kathuäpo. Huanäi hua puerta au étapok. Huanärim yeu sájjak. Chúkula senu cálleta sákasuka jü Diosta ángel áapolaik tösiika. ¹¹ Huanäi Peero jünéaka ínel éeak:

—Én ál-lane jüneiya ä lútüriatukähui Señorta ä ángel inou bíttuakähui Heródesta mampo nee ä jínëunakë béchibo, éntok hua síme bétana judíom inou yáa bárëhui.

¹² Ínëli éaka jü Peero Mariata joau bíchaa siika, jü Juan Márcos téamta áiye, ámani juebena géntem nau rúktilatuka Diostau oraciompo nookay. ¹³ Áman yepsaka, juka puértata ä ponái, senu jámmut beme, Ródeé ti téhuaka, áman yeu siika ä bit báreka ä jábétukähui. ¹⁴ Të juka Perota nok tátáyaka, juka puértata kaa étapoka, chikti ä al-léerimmak búitek áman huaijhua bíchaa am téjhua báreka juka Perota jum puértapo huéktíaka. ¹⁵ Huanärim ínel au jiaahua jü ili jámuttahui:

—¡Rokótuläe!

Të áapo ä lütüria tíiya ä ájáriatukähui. Të bempo júchi ínel au jiaahua:

—Kaa ájária, ál-la jü ä ángelhua.

¹⁶ Të jü Peero áma huéeka jíba puértata poonai. Huanärim juka puértata étapoka ä bíchaka guómtek. ¹⁷ Të áapo mámammea séñata ámeu yáuhuak kaa am jíal sáhueka. Huanäi am ettejhuariak jachin juka Señorta cárcelpo yéä nuksikähui:

—Juka Jacobotem ettéjhuaria íno bétana éntok jume huate hermáanom.

Huanäi yeu siika sékana bícha.

¹⁸ Yokóriapo yeu máтчuk, buéresi jíaihuai jume sontarom násuku, buéitukim kaa jüneiyai jachin juka Perota jum cárcelpo yeu sikähui. ¹⁹ Huanäi jü rey Herodes ä jaríutebok. Kaa ä téihuak éntok, jume sontarom ä suáyaihuim núnoteboka am temájek jatchíaka bem yéu ä simtúakähui. Kaa emo am jüneä tiai éntok, am súatebok. Chúkula jü Herodes Judéapo yeu síká, jum Cesaréau bíchaa áman joa báreka.

Heródesta mukúkä bétana huéeme

²⁰ Jü Herodes huame géntem puerto Tiropo jomemmeu tüisi oómtei, éntok puerto Sidonpo jomémmehui. Huanäi bempo juka buähuaamta reyta buíapo bem mabétä béchibo au sájjak áamak ettejhua báreka. Huanärim Blástotamak emo nok tütek, hua rey Heródestau nésauhuemtahui, éntokim al-léaka jíapsirókaka au noókak. ²¹ Huanäi Herodes taáhuata am yéchariak nau am nunurókaka. Juka taáhuata yúmak, béja yörisi machisi sánkoteka huam ä nésauhuépo yejteka ámeu noókak. ²² Huanäi jü génte ä úttileka ínel chaáyek:

—¡Í nokame kaa kia jábe yoreme, áapo jü dios!

²³ Huämi orapo jü Señorta ángel juka Heródesta kökori tátabek, buéituk Diosta bénasi au ä ériai tíaka, éntok Diosta kaa yörek. Huanäi buíchiatuka muúkuk.

²⁴ Të jü Señorta noki jíba símekut nokhuai, éntok jume ä súalekame chëhuasu búrusakai.

²⁵ Bernabé éntok Saulo, jukam nésauta chúpaka, buere joära Jerusalém bétana pueblo Antioquíau nóttek, Juanta huériaka Márcos ti ket tehuakamta.

13

Bernabé éntok Saulo bem tekil ministerio naatek

¹ Jum pueblo Antioquíapo jume Jesucristota súalemmakim aaney jume profétam éntok huate am majtíame. Jume áma anéihuim Bernabé, éntok Símon, Négrö tíame, éntok Lucio, pueblo Cirénepo joome, éntok Manaén jü Herodes Galiléa buiärapo

nésauhuetamak yötukame, éntok Saulo. ² Séjtuł ímëi ayúunaka entok oraciompo Diostau am nokayo, jü Espiritu Santo ínel ámeu jiaahua:

—Bernabetem nee yeu púaria, éntok Sáulota, hua tekia ín áme béchibo náikiata bem yáanakë béchibo.

³ Huanärim ayúunasuka éntok oraciompo Diostau noksuka, choápo áme béppa mámteka Diosta mampo am joaka áman am bíttuak.

Jume apóstolim isla Chíprepo noókak Jesucristota bétana

⁴ Huanäi Espiritu Santota éapo Bernabé éntok Saulo Seleuciau bícham sájjak. Huämirim barcopo báau huáttek isla Chípriu bícha. ⁵ Jum puerto Salamínau yájaka juka Diosta noki jume géntemmu noókak jum judíom sinagogapo. Juan éntok, am aníasimeka ket ámemak huéiyey. ⁶ Huämi íslapom naa burujti sájaka Páfou yájjak. Huämirim senu judío Barjesús ti téhuakamtau yájjak. İri móriäkai, éntok profeta aranókichitukai. ⁷ İri móriära hua áma nésauhuetamak aaney, Sergio Paulö téamta-maki. İ Sergio Paulö éntok, tüisi koba súakai. Áapo, jü nésauhueme, juka Bernabeta núnutebok, éntok juka Sáulota, juka Diosta noki jíkkaj báreka. ⁸ Të jü móriära Barjesús, Elímas ti téhuakame, am béj-reka kíktek, juka nésauhuetama kaa Diosta noki sual íaaka. ⁹ Huanäi jü Saulo, ket Páblo ti téhuakame, Espiritu Santoy tapunika, tua pújpo ä bíchaka, ¹⁰ ínel au jiaahua:

—İmpo aranókichi, juëna yóreme, díablota yoremia, síme tühuata béj-reka huéeme! ¿Jatchíake jíba kaa ä tojja juka Señorta noki lútula huemta em kaa lütüriä tíähui? ¹¹ Ęn éntok, jü Señor jíokot enchi yáanake. Kaa bíchake tahuánake. Jaiki táapë táata kaa bínnake.

Huanäi sep láuti kaa máchira au yuumak. Huanäi jábeta júne jaríai mampo ä buíseka ä huérianakemta, buéituk kaa bitchai. ¹² Huanäi jü gobernador íkäi bíchaka, ä súaleka taahuak, buéituk hua yore majtíahuame Señorta bétana huémtat guómtek.

Pablo éntok Bernabé Antioquía Pisidiapom aanei

¹³ Pablo éntok jume áamak réjtéhuim isla Páfou barcopo báau huátteka jum pueblo Pérgehuim yeu yájjak Panfília buíaräpo. Të Juan am tösiká buere joära Jerusaléniu bíchaa nóttek. ¹⁴ Chúkula bempo jum pueblo Pérgepo yeu sájaka pueblo Antioquíau bícham sájjak, Pisidia buíarähui. Huämirim jimyore táapo judíom nau yayajäpo kimuka áma joótek. ¹⁵ Huanäi juka Moiséjta ley noksúak, éntok jume librom profétam jíojtekäu noksúak, jume áma tékiakame ínel nokta ámeu bíttuak:

—Eme itomak huérim, nokta türík jume géntemmu enchim nokmátchik huériátekem ámeu ä nooka ëni.

¹⁶ Huanäi Pablo kíkteka, mámammea séñata yáuhuak kaa am jíal sáhueka. Huanäi ínel jiaahuak:

—Íkem nokta jíkkaja, eme Israelíitam éntok síme jume Diosta yóreme: ¹⁷ Jü pueblo Israelíitata Dios jume itom yóyöhuam bannaataka kateme yeu púuhuak, éntok buéuru pueblosí am yáuhuak ketune Egiptopo am aneyo, huam kaa bem buíaräpo. Huämi buíaräpo yéu am nuksiika ä úttiärayi. ¹⁸ Dios cuarenta huásuktiapo see päria ániapo am núnübuaka tüisi am ujük, ¹⁹ éntok guoi busan naciónim tejálek Canaán buíaräpo anéihuim, juka buíata itom yóyöhuam mak báreka. ²⁰ Juka buíata am máksuka, naiki ciento cincuenta huásuktiapo yäuram am jóariaka am sáuhuek, juka profeta Samuelta yeu machiakäpo tajti. ²¹ Huanäi bempo reyta áahuak am sáunakemta. Dios éntok, juka Sáulta reypo am yéchariak cuarenta huásuktiapo, huaka Cis ti téhuakamta üusi, Benjaminta huáhuairapo jometa. ²² Chúkula Dios jum tékiapo juka Saula yeu jímmaaka, Davidta reypo am yéchariak, huaka ínel áa bétana ä nokákähui: “Davidtane júneria síme ín nésauhui ä jonákähui. İri yoreme hua tua ín türëu benna.” ²³ İri Jesús ínel Davidta huáhuairapo jométkai, jü Diosta tóboktiakähui jume Israelíitam ä jínëunakë béchibo, bannaataka ä nokakä bénasi. ²⁴ Kee jee juka Jesústa yepsái, jü Juan síme jü pueblo Israéltau noókak útteatukähui jíapsi kúakteka bem batöna bétana. ²⁵ Jü Juan béja

ä muknákëu bítchimeí ínel jíáhuak: “Eme jamak nee jü Crísto tíiya, jü Diosta yeu púari, tē ínapo kaa ájaria. Chúkula yebíjnake huári, hua kaa júnen machik jotúahuamta bénasi maachi ä bíchäpo. Kíane ä bocha huíkyam júne kaa búttiapo yúmala.”

²⁶ 'Eme ínomak huéerim, Abrahamta huáhuairapo joome, éntok síme huame Diosta yöreme: itou símemmeu bíttuari i tü nooki ái itom ito jínëunakëhui. ²⁷ Jume Jerusalémpo jóakame éntok bem yäura júne kaa júneyai juka Jesústa jábétukähui, éntokim hua nókit júne kaa júneyai profétam jiojtekäbechi chikti jimyore táapo jum bem sinagogampo ámeu nonókhuamtachi. Tē Jesústam mëtebok, huämi chúppuk hua nooki bem jíjikka-jaihui. ²⁸ Kia kaita bëttesi machik ä mëtebonakemta at téaka júnem Pilátotau noókak ä mëtebo sáhueka. ²⁹ Huanärim béja símeta huaka jiojtepo áa bétana nokamta chúpukim kúrusit ä poponaka ä maäak. ³⁰ Tē Dios kókkolam násuk ä jíabitetuak. ³¹ Huanäi juebena táapo Jesús huame yorémemeu au yeu machíriak, huame Galiléa buiärapo naateka buere joära Jerusaléniu tajti áamak rejtsukammehui. Huámëi ínel jume én géntemmeu nokame áa bétana.

³² 'Júnëlituk, ítapo enchim ä jünériatua juka tühuata Diosta itom yöyöhuammeu nätuakähui. ³³ Bueítuk ítohui, jume ámet yeu sákariammeu ä chúppak juka ä nokákähui juka Jesústa jíabitetuaka, libro Salmo teäpo guoyiku ínel jíäpo bénasi: “Empo ájaria jü ín üusi. Én táapone símemmeu enchi yeu buíssek enchi ín üúsitukä bétana.” Júnëli jiojteri. ³⁴ Jü Dios jünëhuamta nénkilatukai áapörík jum kókkolam násuk ä jíabitetuanake bétana ä takahua kaa nasóntunakë béchibo, jum jiojteripo ínel jíaka: “Enchímmeune ä chúpanake juka tühuata Davidtau ín nätuakähui.” ³⁵ Éntok täbui libro Sálmpo ket ínel jiaahua: “Júkë em yeu púari takahua suáyanake kaa ä nasóntunakë béchibo.” ³⁶ Júnéate lútula huëpo juka Davidta huame áa beu jíápsakaihuimmet ä tekípánoakähui Diosta ä sáhuekä pámani, éntok mukuka ä mäáhuakähui ä yöyöhuam bénasi, éntok ä takahua nasóntukähui. ³⁷ Tē hua Diosta jíabitetuakäu takahua kaa nasóntuk. ³⁸ Júnentukem júneya, eme ínomak huéerim, áapörík, Jesústa, béchibo huame enchim Dios bejrimmet enchim jíókoriná bétana enchimmeu nokhuähui. ³⁹ Bueítuk jü Jesústa béchibo ínel síme huame ä súaleme jíókorihua bem Dios bejrimmechi, Moiséjta ley bétuk aneka kaa bem at jíókorihuakähui. ⁴⁰ Áachem suuhua kaa enchimmeu chúpanake hua profétam jiojtekäu ínel jíame:

⁴¹ Jítachem suuhua, eme jábeta junnériäram.

Áachem guómteka kókkko.

Bueítuk ínapo, jü Dios, jume taáhuarim enchim ámet jíápsáubet buériata yáanake kaa súalmatchik, emë éntok, kaibu ä súalnake juka ín yáanakëhui, jábeta enchimmeu ä ettejuay junne.

⁴² Juka Pablota éntok jume áamak rejteme jum judíom nau yayajäpo yeu sájak, huame kaa judíom ámeu noókak júchi áma jimyore táapo fári bétana jíba ámeu am nok sáhueka. ⁴³ Huame bem nau yáij-läpo humentá chúpuk, juebénaka jume judíom éntok huame Dios huáateme judíommak éaihuim Pablota sau sajjak, éntok Bernabeta. Bempo éntok, ámeu nökak jíba Diosta tühua ámeu yáaribet chäka am jíápsi sáhueka.

⁴⁴ Júchi jimyore taáhuata yúmak, jume puéblolo jóakame síme jëla áma nau rúktek Diosta noki jíkkaij báreka. ⁴⁵ Tē jume judíom juka juebena genteta nau rúktekamta bíchaka ä innëaka taahuak, éntokim juka Pablota béj-reka noktáitek, éntokim jájana ä aahuai. ⁴⁶ Huanäi jü Pablo éntok Bernabé kaa májhueka ínel ámeu jiaahua:

—Útteatukai jíöbe juka tü nokta Jesucrístota bétana humentá enchimmeu, eme jume judíommeu, bat itom ä noknákëhui. Tē béjasem kaa ä jíkkaij báare, éntokem juka yu jíápsihuanamta kaa huáatia, huame kaa judíommeu bíchate kannake. Huámehuíte ä noknake. ⁴⁷ Bueítuk jü Señor junëli itom sáhuek, ä noki jiojteripo ínel jíaka:

Machiriata bénasine enchi tahuárialá jume kaa judíom béchibo, huaka tü nokta ái bem emo jínëunakeu enchi huérianakë béchibo jakun buíata yumäu tajti, tiahua.

⁴⁸ Íkái jíkajaka, jume kaa judíomtukähuim al-léaka taahuak, éntokim juka tü nokta Señorta bétana huemta türitíyayi. Huanäi síme huame yu jíapsinake téaka näikiari juka nokta súaleka taahuak. ⁴⁹ Júnëli jü Señorta tü nooki síme huaa buíarat nókhuak. ⁵⁰ Të jume judíom huate jaámuchim Dios huátame éntok chë áma täyahuame nok téjhuak am bėj-reka japte sáhueka, álë bénasi ket jume yorémem puéblopo chë yórihuame. Huanärim juka Pablota guokjájaseka, éntok Bernabeta, bem buíaräpo yéu am béebak. ⁵¹ Huanäi jü Pablo éntok jü Bernabé juka tóröchiata guokpo ámet chätulata ámeu tátakek señalpo bénasi bem kaa áma türihuä béchibo. Huanärim sájjak Iconiö téau bícha. ⁵² Të jume Jesucristota súaleme áma aneme jíba al-leiyai éntok jü Espíritu Santo ámet ayukay.

14

Pablo éntok Bernabé jum pueblo Iconiopom aaney

¹ Jum Iconiopo, Pablo éntok Bernabé jume judíom sinagogapo nau kiímuk, huanärim tüisi jíapsipo huéchemta jume géntemmu noókak, junëli juebena judíom éntok kaa judíom júne ä súaleka taahuak. ² Të huame judíom juka nokta kaa súalekame huame kaa judíommeu nokaka jume hermánommeu bíchaa juënak am éetuak. ³ Të bempo jíba áma taahuak büru táapo, éntokim jíba kaa májhueka ámeu noókak Señórtat éaka. Jü Señor éntok, juka tü nokta Diosta bétana huemta bem nokäu lütüria johuai útteata am mákaka kaa jaibu johuamta at guómtisi machik am jotúaka. ⁴ Të hua génte áma puéblopo joome au näikimtek. Huate jume judíom beu eiyai, huate éntok, jume apóstilim béuchi. ⁵ Huanäi huame judíom éntok huame kaa judíom junne, yäurammak nau nokaka, nánancha éeak buere am áusuka am mamáasu báreka. ⁶ Të jü Pablo éntok Bernabé jünéaka áma yeu sájjak pueblo Lístrau bícha, éntok Derbeu bícha, Licaónia buíaräpo jokámmehui, éntok huate buiära áa chíkola tahuámtau bícha. ⁷ Ámanirim ket juka tü nokta ái yore jínëihumta bétana noókak.

Pablo pueblo Lísträpo máamasuhuak

⁸ Jum Lístrapo senu yoreme aaney kara huerámaka. İri yoreme kia kátekai bueituk löitaka yeu tómtilatukay. ⁹ İri juka Pablota nokäu jíkajak. Jü Pablo éntok, at pujteka at suuhuai, éntok Diosta ä súaleka au ä türinakeu bétana ä jünériaka, ¹⁰ kusisi ínel au jiaahua:

—Tüsë ámet kikte jume em guókimmechi.

Huanäi jü yoreme jikáu chépteka huéeka taahuak éntok naa hueetáitek. ¹¹ Huanäi hua génte juka Pablota yáakäu bíchaka, chaitáitek Licaónia nokpo ínel jíaka:

—¡Díósim yorémem bébénaka itou kom yájjak!

¹² Jukam Bernabeta jü dios Júpiter tíyayi, Pablota éntokim dios Merkúriö tíyayi bächä nonokä béchibo. ¹³ Jum pueblou kimúhuäpo jü Júpiterta tiöpo katekay. Huä áma tiöpopo nésauhueme éntok, jume torom áma yeu tóijtebok éntok sehuata koróona yáata. Áapo, éntok hua génte, buéresi am yörí báreka, toromim súa báarei ámeu am limójnaka am pajkória báreka. ¹⁴ Të jume apóstolim, Bernabé éntok Pablo, íkái jünériaka, kaa ä tütüreka bem sánkom síusúti huíkeka chayeka genteta násuk kiimuk:

¹⁵ —¡Ëe, oóhuim! ¿Jatchiakem íkái johua? Ítapo ket yorémem enchim bénasi. Ítapo äbo sájjak enchim téjhuaboka íkái enchim boojóriäu kaita bėj-remta tójaka huaka Dios jíapsamta enchim yörinakë béchibo, huaka téhuekata yáakamta, buíata, bahueta, éntok síme huaka áma ayúkamta. ¹⁶ Bannaataka Dios síme huame kaa judíom kia tójjak, huanäi naatekam jita júne yoritáitek. ¹⁷ Të jíba tühuata ámeu joaka am téttejhui am jüneenakë béchibo áapörík jábétukähui. Áapo juka yúkuta itou bibittua, éntok áapörík béchibo hua echi chúchupe. Huaka itom buänakeu itom mímika, éntok símeta ái itom al-lénakëhui.

¹⁸ Ínëli jume géntemmu jíaka jünem batte kaa am tóijtuak juka torom áme béchibo bem súanakëhui, éntok bem buéresi am pajkórianakëhui.

¹⁹ Huanäi huate judíom Antioquía bétana éntok Iconio bétana áma yájaka, juka genteta kúaktiak am bėj-reka am kannákë béchibo. Huanärim juka Pablota sussutti

máiyak. Béjam emo ä mäak tíaka, huam puéblopo päkun yeu ä tójjak ä huík sákaka. ²⁰ Të jume Jesucristota súaleme emo nau tójaka áman áa chíkola nau am rúktek, yejteka júchi ámemak jum pueblou kibákek. Yokóriapo béja jü Bernabétamak siika Dérbë téäu bícha.

²¹ Jum Dérbepo juka tü nokta ái emo jínëihumta bétana noksuka, éntok juebena jíapsim kúaktiaka, pueblo Listrau bíchaa nóttek, pueblo Iconiou bíchaa éntok pueblo Antioquíau bícha. ²² Huämi puéblompo jume Jesucristota súaleme óusi éetuak, éntokim ámeu noókak jíba bénasi juka Jesucristota am súal sáhueka. Éntokim am téjhuak jum Diosta nésauhuëpo anbárëtek, imi buíapo juebena jíokot máchiraata bem bín-nakëhui. ²³ Jume Jesucristota súaleme anëbëkatanam éntok, jume yoiyöturim yäut jóiyak. Huanärim ayúunasuka, Diostau nokaka jü Señor bem súalëuta mampo am jóiyak.

Jü Pablo éntok Bernabé Antioquíau bíchaa nóttek, Siria buiärähui

²⁴ Chúkulam jum Pisidia buiära páman sájaka Panfília buíarau yájjak. ²⁵ Jum Péрге pueblopo juka tü nokta Jesucristota bétana huemta nokaka puerto Atálieu bíchaa sájjak. ²⁶ Huämirim barcopo báau huátteka pueblo Antioquíau bíchaa sájjak, áman íkái tékiata én bem chúpakäu yaä íaahuaka, Diosta mampo bem jóahuakähui. ²⁷ Jum Antioquíau yájakam jume Jesucristota súaleme nau núnnuk. Huanärim simeta huaka Diosta am aniakä béchibo bem yáakäu am ettéjhuariak, éntok jachin machisi juebena kaa judíom júne juka Señorta súalekähui. ²⁸ Huanäi Pablo éntok Bernabé huämi tahuak juebena táapo jume Jesucristota súalemmaki.

15

Jume apóstolim jum buere joära Jerusalémpo emo nau tójaka náu nookak

¹ Huámechi taáhuarimmet huate yorémem Judéa bétana Antioquíau yájaka jume hermáanom áma jóakame ínel majtia táytek: “Jínëutu bárëtekem emo circuncidaroatebo, Moiséjta nésauhuekä pámani.” ² Huanäi Pablo éntok Bernabé buéresi huämëi yorémemmak nok nássuak íkái bem am majtiä béchibo. Júnensu bempo, Pablo éntok Bernabé, éntok huate yorémem, yeu púahuak jum Jerusaléniu kat íaahuaka íkái yore majtiáhuamta bétana huame apóstolimmak éntok jume Jesucristota súalemmeu yäut yóyarimmak nau áa ettéjhua sáihuaka.

³ Huanäi huame Jesucristota súaleme Antioquíapo jóakame am boo tójjak. Bempo éntok, sájaka Fenicia buiära páman kateka, éntok Samaria buíara pámani, am ettéjhuariak jachin huame kaa judíom júne huaka bannaataka bem súalëu tójaka Diosta bem súalëhui. Huanäi síme huame hermáanom tüisi al-léaka taahuak íkái nokta türik jíkkajaka.

⁴ Huanäi Pablo éntok Bernabé Jerusaléniu yájaka tüisi mabéthuak jume Jesucristota súaleme bétana jume apóstolim bétana éntok huame yoiyötori yäut jóarim bétana. Huanärim simeta am ettéjhuariak huaka bem yáakäu Diosta am aniakä béchibo. ⁵ Të huate pariseerom éntok, Jesucristota súaleme, jápteka ínel jiaahua:

—Úttea jume kaa judíom Jesucristota súaleme emo circuncidaroatebonakëhui, éntok juka Moiséjta nésauhuëu itom am boojoria sáunakëhui.

⁶ Huanäi jume apóstolim éntok jume yoiyötori yäut jóarim nau emo tójjak íkái nau lütüría yáa báreka. ⁷ Huanäi juebénasi nau noksúak, jü Peero kíkteka ínel ámeu jiaahua:

—Eme jüneiya, ín hermáanom, juka Diosta jakhuéy nee yeu púakähui enchim násuku, huame kaa judíommeu íkái tü nokta ái bem emo jínëunakeu nee nok íaaka, bempörim ä súalnakë béchibo. ⁸ Dios jume jíapsim jünériame jünéhuamta nénekak áapörík am nákéhui, juka Espiritu Santota am mikaka ket itom ä mikákäpo bénasi. ⁹ Dios kaábeta yeu púaka símem nánancha itom eria. Bempörim jíapsi ket tü yáuhuak Jesucristota bem súalekä béchibo. ¹⁰ Ensu, ¿jatchíakem juka Diosta béj-reka kateka imey Jesucristota súaleme íkái béttesi machik jotúa báare, juka ito béchibo béttesi maáchik, éntok itom yoiyöhuam béchibo júne bettiakäuta? ¹¹ Bueítuk ítapo juka Señor Jesúsita ito béchibo áa jíapsi ä nénkaka itom jínëutukäu súale, éntok bempörim júne junëli jínëutukähui, kaa juka Moiséjta nésauhuëu joaka junne.

¹² Huanäi sime nok yáateka juka Bernabeta éntok Pablótam nok jíkkajak huaka at guómtisi machik kaa jaibu johuamta bétana am nokayo, Diosta úttiäray bem yáakähui huame kaa judíom násuku. ¹³ Am nok yáatek, Jacobo ínel jiaahua:

—Eme ín hermáanom, nechem jíkkaja: ¹⁴ Simmom Peero béja itom ä ettéjhuariasuk jachin juka Diosta bat huépo huame kaa judíommeu tühuata yáakähui, éntok jachin bempörim násuk juka puéblota yéä püakähui ä yörinakemta. ¹⁵ Íri ínëli huéeme huame profetam jïojtekä páman huéiye, ínel jíame:

¹⁶ Íari sáune júchi yebijnake;

huanäine juka Davidta yäura huéchilata tóboktiaka júchi ä nésautuanake.

Huaka tahuakamtane tóboktiaka bemelasi ä yéchanake,

¹⁷ simë jume huate yoremem jü Señortau am rúktinakë béchïbo,

éntok sime jume kaa judíom ín yeu püakähui.

¹⁸ Ínëli jiaahua jü Señor: “Íkai jünériatebome, jáksä táapo naateka jáni.”

¹⁹ 'Jünëli jïojteri: Kíaliku ínapo ä türi máchileka, huame kaa judíom kaa muksi éetua nésahue, huaka bannaataka bem sálëu tójaka, Diostau bíchaa jíapsi kúakteme.

²⁰ Kíal ámeu jïojtehuak, júnene türi máchile, am téjhuaaka kaa éntok huaka ídolum béchïbo náikiata bem buänake bétana, éntok kaa emo jubekätek kaa emo am huátianake bétana, éntok animal bámsuata huakas kaa bem buänake bétana, éntok kia ójbota junne.

²¹ Bueítuk sime huam pueblom jokäpo, jáksä táapo naateka aaney, huame Moiséjta ley am mamajtiame, íari bétana nokamta, hua chíkti jimyore táapo judíom sinagogapo nonokhuame.

²² Huanäi jume apóstolim éntok jume yoiyötöri yäut jóarim, jume huate Jesucristota súaleme nau yáij-lammak nau nokaka, huátem áme násuk yeu puarókaka taahuak, jü Pablótamak éntok Bernabétamak Antioquíau am kannákë béchïbo. Huanärim juka Judas Barsabasta yeu púuhuak, éntok juka Silasta, jume hermáanom násuk tüisi yörihuame.

²³ Huanärim juka jiösiata ámemak áman bíttuak ínel jíamta:

“Ítapo jume apóstolim, éntok jume yoiyötöri yäut jóarim, éntok huate hermáanom, jume itom hermáanom kaa judíommeute tebote, jum Antioquíapo jomémmehui éntok jum Siria buíaräpo jomémmehui éntok Cilicia buíaräpo. ²⁴ Jünéate huate yorémem ímí bétana áman enchimneu sákalatukähui kaa itom nésaupo éntok bem nokíai enchim muksi am éetuähui, éntok echim áma jióptua báreka úttiä tíaka enchim emo circuncidaroatebonakähui, éntok Moiséjta ley nokäu enchim boojorianakähui. ²⁵ Kíalíkute nánancha éaka ä türeka taahuak huate yorémem ito násuk yeu púaka enchimneu itom am bíttuanakähui, jü Bernabétamaki éntok Pablótamiki, jume hermáanom tüisi itom nákehuiimmaki, ²⁶ jume bem jíapsi nénkilame itom Señor Jesucristota tékil bem boojóriabarë béchïbo. ²⁷ Jünélite juka Judasta éntok Silasta enchimneu jaase bempörim ket jíba íari bétana enchimneu noknákë béchïbo. ²⁸ Bueítuk jü Espíritu Santo ínëli itom ä téjhuak, ítapo éntok, ä türeka taahuak, kaa huátek béttesi machik enchímmet yéchatunakähui huaka enchimneu türik machik jíbba: ²⁹ kaa juka animal huakajta ídolum im buíapo diósimeu limójnata enchim buänakähui, kia ójbota junne, éntok animal bámsuata huaakas; éntok kaa emo jubekätek kaa enchim emo huátianakähui. Íkai ínëli huemta kaa jóátekem tüisi annake. Áapo, Dios, enchim aníanake.”

³⁰ Huanäi jume íkai jiösiata huériame sájaka Antioquíau yájjak. Huämírim sime hermáanom nau núnuka juka jiösiata am mákkak. ³¹ Huanäi jume hermáanom huákai jiösiata nokaka tüisi al-lëak türik nokta áma huë tíaka. ³² Jü Judas éntok Silas profétamtukaimme, kíalíkum jume hermáanom al-léetuak, éntokim óusi am éetuak juebénak türik ámeu nokaka. ³³ Chúkula jaiki táapo áma am anéi, jume hermáanom al-léaka Diostau am buaníaka júchi bíchaa am sákatuak huame áman am jaásekammeu bícha. ³⁴ Të jü Silas áma taahuak. ³⁵ Jü Pablo éntok Bernabé kéchim áma taahuak jum Antioquíapo, yore majtiaka huate juebénammaki, éntok juka tü nokta Jesucristota bétana huemta ámeu nokaka.

Jü Pablo júchi yeu siika ä tekia chupa báreka

³⁶ Chúkula jaiki taáhuarim huéi, jü Pablo Bernabetau ínel jiaahua:

—Júchi éntokte jum puéblompo Diosta noki itom noksúkäu nóitinake jume hermáanom jüneria béchibo jachin bem emo bíchähui.

³⁷ Jü Bernabé juka Juan Márcosta ámemak hueë ïai, ³⁸ të jü Pablo kaa ä türimáchilei, bueítuk áapo jum buiära Panfliapo am tösiká kaa juka tékilta bem huériäu ámemak chúppak. ³⁹ Bürukim nau noókak kaa nánancha éaka, júnensum emo náikimtek. Jü Bernabé juka Juan Márcosta nuksiká Chíprë bíchaa barcopo báau huétchek. ⁴⁰ Pablo éntok, juka Silasta yeu púaka, yeu siika hermáanom bétana Señorta mampo yéchahuaka. ⁴¹ Huanäi Siria buiära páman siika éntok Cilicia buíarapámani, jume Jesucristota súaleme óusi éetuaka.

16

Timoteo jü Pablotamak siika, éntok Silastamaki

¹ Jü Pablo éntok Silas jum pueblo Dérbu yájjak éntok pueblo Lístrahui. Huámirim senu yoreme Jesucristota súalemtau yájjak Timotéo téamtahui, jámmut judía Jesucristota súalemta asóabehui, të jü ä áchaihua griégotukai. ² Jume hermáanom Listrapo joome éntok Iconiopo joomem türik áa bétana nookay. ³ Huanäi jü Pablo juka Timoteota ámemak huë ïaaka ä circuncidaroatebok, jume judíom áma aneme kaa omti ïaaka, bueítuk bempo jüneiyay, juka ä áchaihuata griegotukähui. ⁴ Huanäi síme puéblompo bem katë pámanim jume hermáanom téjhuak juka apóstolim yáa nésahuèhui éntok jume yoiyötori yäut jóarim buere joära Jerusalémpo aneme yáa nésahuèhui. ⁵ Júnëli huame Jesucristota súaleme chë júne ä súaleka tahuaka chëhuasu útteata nüyei, éntokim chikti táapo chëhuasu emo büruríai.

Jü Pablo tenkumta bénasi éaka juka yoremta Macedoniapo jometa bitchak

⁶ Jü Espíritu Santo jum Asia buíaräpo juka tü nokta Jesucristota bétana huentta kaa am nok ïay. Júnëli jü Pablo éntok jume áamak kateme Frigia buiära páman sájjak éntok Galacia buíarapámani. ⁷ Huanärim Misia buiärata yumäu yájaka Bitíniä buiärau bíchaa katbábarek, të Jesússta Espíritu kaa áman am kat-ïay. ⁸ Huanärim Mísiapo bóula sájaka, Troas puertou kom yájjak. ⁹ Huämi jü Pablo tukáapo tenkumta bénasi éaka juka yoremta bitchak Macedónia buíaräpo jometa au huéeka jíokot ínel au jámta: “Macedooniahué siká itom anía.” ¹⁰ Juka Pablota júkái bíchak, itote lijtaroa táytek, Macedooniau bíchaa kat báreka, lútüriapo juka Diosta itom áman núnü tíaka juka tü nokta Jesucristota bétana huentta áman itom nok ïaaka.

Jü Pablo éntok Silas Filipospom aaney

¹¹ Ínëlite jum pueblo Tróaspo barcopo báau huátteka jum isla Samotracia lúl-la sájjak. Yokoriapote béja pueblo Neápolisü yájjak. ¹² Huámite jum pueblo Filíposü bíchaa sájjak. Íri éntok colonia romáanotukai, jum Macedonia buíaräpo jü pueblo chë buëuru. Huámite jaiki táapo jáni aanek. ¹³ Séjtlul jimyore táapote jum pueblompo yeu sájjak bathué mayoau bícha, huam chikti jakhuéi genteta Diostau oraciompo nonokhuähui. Huámite joteka jume jámuchim áma nau yájakammeu juka tü nokta Jesucristota bétana huentta noókak. ¹⁴ Huépülaka Lídia téhuaka pueblo Tiatírapo jométaka. Áapo juka sanko finota lilata nénenkai. Íri jámmut Diosta yöreme tüisi jü nókit suaka ä jíkkajai. Jü Señor éntok, juka Pablota nokäu ä jíapsipo yumáriak tüisi ä suálnakë béchibo. ¹⁵ Huanäi áapo batöhuak síme ä famíliammak nauhui. Chúkula béja ínel itou jiaahua:

—Eme tua chikti ín jíapsimak nee Señorta sualmáchilëtekem ín joau sájaka jaiki táapo júne áma aane.

Huanäi útteapo jëla áma itom tahuáriak.

¹⁶ Séjtlul, Diostau oraciónta jojohuäu bíchaa itom katéi, senu ili jámmut itom nankíríka siika díablota at anë béchibo yore jünériaka. Áapo ä teko jóapo sáihuai éntok jábeta

jünériaka yuun tómita kokobai ä tékom béchibo. ¹⁷ İri ili jámmut jü Pablota sáu naa hueetáitek éntok ito sauuku, chayeka ínel jáaka:

—Ímëi yorémem ínel juka Diosta yörisi máchik nésahui joléerom, éntokim jachin ayuka enchim jínëutunake bétana enchim tejhua.

¹⁸ Büru táapo ínëli aaney, júnensu Pablo kaa tua al-léaka, au nótteka hua diáblota at anemtau ínel jiaahua:

—Jesucristota nésaupone jü ili jámutat enchi yeu huee sauhue.

Huanäi jü diablo huämi orapo áa tójjak.

¹⁹ Të huame ili jámutta tékom kaa éntok tómita ái bem kóbanakeu jünériaka, juka Pablota éntok Silasta buíseka yáurau yéu am tójjak. ²⁰ Huämirim yáurapo yéu am tójj-lataka ínel jiaahua:

—Ímëi oóhuim judíomtaka itom pueblo au tóboktitua, ²¹ éntokim huaka kaa itou chákamta itom majtía itom ä boojoria íaaka, bueítuk ítapo romaanom.

²² Huanäi jü génte am bėj-reka jáptek. Jü yáura éntok, am sanko joateboka jibebiammey tüisi am bemmuchatebok. ²³ Am bemmuchasukam cárcelpo am jóiyak, juka cárcelta suáyamta tüisi am suaya sáhueka. ²⁴ İri éntok íkai nésauta mabétaka chë huáijhua am kímak éntok tabla guójóku am guóktetuak, kaa bem sákanakë béchibo.

²⁵ Të tukáa násuk huei jü Pablo éntok Silas Dióstahuim oraciempo nookai, éntokim hímnom buiikai Diosta úttileka, huate pereesom éntok, am jikkajai. ²⁶ Huanäi sej chukti jü buía tüisi áu yoyoak, éntok jü cárcel junne. Huanäi jume cárcel puertam síme emo étapok éntok jume cadeenam síme pereesom ámey súmatukau júne búttek. ²⁷ Jü am suáyame éntok, búsaka jume puértam emo étapolame téaka, ejparam yeu huíkkék au mébáreka, jume peréesom yeu ténnek jáni tíaka. ²⁸ Të jü Pablo at cháchayeka ínel au jiaahua:

—Kátë jachin emo johua. Símete ím aane.

²⁹ Huanäi jü am suáyame machíriata aáhuaka, búiteka ámeu kibákek, éntok máuj-rimmea au yoaka Pablota éntok Silasta guokpo ámeu au jímmak. ³⁰ Huanäi yéu am nuksiká ínel ámeu jiaahua:

—Eme oóhuim, nechem tejhua, ¿jáchisune ayúnake jáni ín jínëutunakë béchibo?

³¹ Bempo éntok ínel ä yómmiak:

—Juka Diosta itom Señor Jesucristota bétana nokáhuë súale, huanäre jínëutunake, empo éntok jü em familia.

³² Huanärim juka tü nokta Jesucristota bétana huentá au noókak éntok síme jume ä jóapo anémehui. ³³ Huämi orapo tukáapo jü am suáyame jum bem kókosi yáapo am bákxiak. Huanäi áapo éntok síme ä famíliahua batóhuak. ³⁴ Chúkula ä joau am nuksiká am jibuátuatebok. Huanäi áapo éntok jü ä famíliahua tüisi al-léaka taahuak Diosta noki bem súalekä béchibo.

³⁵ Yeu matchuk jü yáura jume porisim áman jaásek jü am, suáyamtahui am búttia nésahueka. ³⁶ Jü am suáyame éntok, Pablota ínel jiaahua:

—Yáurata bétana noki inou bíttuahuak enchim búttia sáihuaka. Júnentukem ára yeu kaate kaítat jachin éaka.

³⁷ Të jü Pablo jume porisimmeu ínel jiaahua:

—Itom románomtuk júnem síme puéblota bíchápo itom bemmúchatebok, éntokem cárcelpo itom jóatebok kaa bat juka nokta itot chúpaka. ¿Én éntokem éhuil itom búttia báare? Kaa junëli huéiye. Éläpo bempo äbo sájaka itom yeu bébnake.

³⁸ Jume porícim jume yáuram íkai téjhuak, bempo májhueka taahuak am románomtukä bétana jünëaka. ³⁹ Huanärim jü Pablota noókak éntok Silástahui emo jíokori nésahueka. Huanärim yéu am sákatuak, éntokim jíokot ámeu jiaahua jum puéblolo yéu am katcháhueka. ⁴⁰ Cárcelpom yeu sájaka Lídiata joau bíchaa sájjak. Huanärim jume hermáanom bíchuka éntok kaa kóm am ée sáhueka ámeu noksuka sájjak.

17

Jum Tesalónicapo buere naa muksi huéeme yeu siika

¹ Jü Pablo éntok Silas jum Anfípolis buiärapo áman sájjak éntok Apolóniä buiärapámani, jü pueblo Tesalónicäu bícha. Huämi kari kátekai jume judíom nau yayajäpo. ² Jü Pablo jíba ä boojóriä Bénasi áman siika jum judíom nau yayajähui. Huämi baij semáanapo ámeu noókak chikti jimyore táapo, áa béucham ée íaaka. ³ Diosta noki jiojteripo nokamta ámeu nookai juka Crístota, Diosta yeu púari, jiókot ayúnake bétana éntok mukuka ä jíabitenake bétana:

—Júntuk iri Jesús ín áa bétana enchimneu nokäu ájaria Cristo, Diosta yeu púari.

⁴ Huanäi huate judíom ä súaleka tahuaka jü Pablótamak chätuk éntok Silástamaki. Éntok juebena griégom Dios huáateme ket ä súaleka taahuak, éntok juebena jaámuchim jum puéblopo chë yörihuame. ⁵ Të huame judíom kaa ä súalekame ámechá ínnëka taahuak. Huanärim jume juëna yöremem kaita tékilekame nau núnuka, emo am tóboktituak. Huanäi jum puéblopo buéresi naa muksi huéeme siika. Jü yoreme Jasón téamta jóapom útteapo kíímuk juka Pablota jaríaka éntok Silasta, áma yéu am huíkeka jü genteta mampo am joa báreka. ⁶ Tem kaa am téaka juka Jasonta buíseka ä huíksakaka ä nuksájjak, éntok huate hermáanom, yáurau yéu am tóijboka. Huanärim chayeka ínel jiaahuay:

—Ímëi yöremem síme ániat juka genteta kaa al-léetuame äbo ket yáij-la. ⁷ Jü Jasón éntok, ket ä jóapo al-léaka am mabétak. Síme bempo juka Césarta romapo reyta ley béj-reka kaate, bueítukim täbui reyta nésauhuë tíiya, juka jábe Jesús téamta.

⁸ Íkäi jíkkajaka jume géntem éntok jume yáuram júne emo tóboktiak. ⁹ Të jü Jasón éntok jume huate hermáanom juka Pablota éntok Silástam sákatuarókaka noókak. Huanärim tómita nénkak jum yáurapo ä tóij báreka bem am sákatuäu tajti áma ä órenakë béchíbo. Huanärim búttiahuak.

Pablo éntok Silas jum Bereapom aaney

¹⁰ Huanäi jume hermáanom seep huäri tukáarit juka Pablota éntok Silasta áma yeu sákatuak pueblo Beréäu bícha. Bempo éntok, áman yájaka jíba jum sinagogau bíchaa sájjak. ¹¹ Ímëi judíom áma joome éntok, chë tü jíápsekai huame Tesalónicapo joomem béppa. Kíalíkum juka tü nokta al-léaka mabétak. Huanärim chikti táapo juka Diosta noki jiojterit suuhuai huaka nokta ámeu nokhuamta áma jünéria báreka lútüría jáni ti éaka. ¹² Júnëli juebena judíom ä súaleka taahuak, éntok griégo jaámuchim jum puéblopo chë yörihuame éntok juebena oóhuim. ¹³ Të jume judíom Tesalónica pueblopo joome jünéaka juka Pablota jum Beréapo tü nokta Jesucrístota bétana huentma nokähui, ámanim sájaka buéresi naa muksi huentma áma yáuhuak. ¹⁴ Të jume hermáanom bamsipo juka Pablota bahué mayoau bíchaa simtúak. Jü Silas éntok, áma taahuak jum Beréapo, éntok jü Timoteo. ¹⁵ Jume Pablótamak sájakaihuim jum buëuru pueblo Atenas teäpo ä tójjak. Huanärim nóttek nokta huériaka juka Silasta éntok Timotéota lauti jëla áman Pabloutau am yáijnakë béchíbo.

Jü Pablo jum pueblo Atenaspo aaney

¹⁶ Jü Pablo jum Atenaspo aneka juka Silasta boobíchaka éntok Timotéota, tüisi kaa al-leiyai jum puéblopo juebena dios yorem yáarim ayúk tíaka, éntok juka genteta áma jometa am yöre tíaka. ¹⁷ Kíalíku jume judíommeu nookai jum sinagogapo éntok huate ámemak chákammehui, Diosta emo yöre tíammehui, áa béucham ée íaaka. Éntok jíba chikti táapo huame plázapo nau yayajammeu ket nonokai. ¹⁸ Huate yöremem juka epicúreota yore majtíäu huériame. Éntok jume estóicosta yore majtíähui, áamak noktáitek. Huate ínel jiaahua:

—¿Jáchisu itou jia jáni i yoreme nónnokame?

Huate éntok, ínel jiaahua:

—Kia tattábui diósím bétana nokamta benna.

Júnëlim jiaahuay bueituk juka tü nokta Jesústa bétana huentma ámeu nookai éntok jume kókkolam jíabitenake bétana. ¹⁹ Huanärim áman Areópago ä nuksájjak, huam bem nau yayájaka nokta bem lútüria jojoähui. Huanärim ínel au jiaahua:

—Itómë tejhua ä jítatukähui íkái bemela yore majtíahuamta em huériähui. ²⁰ Bueitukë kaa itom jíjjikkajäu itou nooka, ítapo éntok, ä jünéria báare jachin em itou jiaubárëhui.

²¹ Júnëlim au jíáhuak bueituk síme jume Atenaspo joome, éntok jume kaa áma jométaka áma jóakaihuim, kaítat éntokim chë jíápsekai hua bemela huentma bem jikkajjnakeu jíbba éntok bem ä ettejhuanakëhui.

²² Huanäi jü Pablo huame Areópago aneme násuk kíkteka ínel jiaahua:

—Eme öhuim Atenaspo joome, enchímmetne suuhua tüisi enchim dios huáatëhui.

²³ Bueitukne jum diósím enchim yóyörë bëkatana huerámaka senu altárit jíojteta ínel jíamta bitchak: “Jü Dios kaa täyahuamta béchíbo yári íri altar.” Íri Dios kaa enchim ä täyaka júne enchim ä yörë bétanane enchimneu nooka.

²⁴ Íri Dios íkái ániata yáhuak éntok síme at ayúkamta. Áapo juka téhuekata átteak éntok juka buíata, éntok kaa tíöpo yorem yáaripo jóuhuak. ²⁵ Kaa huame yorémem jita áa béchíbo yáanakeu huáatia, jita au bëye bénasi. Bueituk áapo ájaria jü jíapsihumta yore mikame, jekata éntok símeta juka itom huáatiähui.

²⁶ Áapo huépul yoremta im buíapo jünakteka síme genteta at yeu sákatuak, síme ániat am jóanakë béchíbo, jaiki taáhuarim bemámet jíapsinakeu am téjhuaaka, éntok nátepoa jak tua bem jóanakëhui. ²⁷ Im buíapo am jünaktek áapörík, juka Diosta, jaríaka bem ä téunakë béchíbo. Lútüriapo áapo itou huépulammeu kaa mekka ane jíöbe. ²⁸ Bueituk áapörík úttiärayte jíápsa, naate kaate, éntokte ketune im buíapo aane. Ket huate koba súakame chë bannaataka imi enchim buíaräpo anéihuim ínel jíakä bénasi: “Diosta famíliapote joome”, tíakame. ²⁹ Júntuksan ítapo Diosta famíliapo jométuk, katte juka Diosta famíliapo jométuk, katte juka Diosta oropo yáatukä bénasi éepo yúmala, éntok tomi tósálipa, éntok tétapo junne, juka yoremta ä éakápámani. ³⁰ Jü Dios banaataka kat-riapo jume yorémem jíókorek kaa áapörík bem täyáubechi, të ëni síme yorémem ániat anemneu nooka am jíapsi kúakti sáhueka. ³¹ Bueituk áapo taáhuata yéchala síme ániat anémnet juka nokta chuparókaka lútüriata huépámani, juka yoremta yéu ä púari yäut yéchaka. Íkái nokta lútüria yáhuak símem ä jünérianakë béchíbo kókkolam násuk ä jíabitetuaka.

³² Juka kókkolam násuk jíabitehumta bétana nokamta jíkkajaka, huate ä junnériai, huate éntok, ínel jiaahua:

—Jauhueeka júbuë fári bétana itou noknake.

³³ Huanäi jü Pablo am tösiika. ³⁴ Të huate yorémem ä súalekame áamak sájjak. Huámëi násuk aaney jü yoreme Dionísio ti téhuaka jum Areópagopoto tékiaka, éntok senu jámmut Dámaris ti téhuaka, éntok huaate.

18

Jü Pablo jum pueblo Corintopo aaney

¹ Chúkula, jü Pablo jum buere joära Atenaspo yeu siká jum pueblo Corintou bíchaa siika. ² Huámi senu judío Aquilä ti téhuakamta téuhuak, Ponto buíaräpo jometa. Kaa bínhuatuka jü Aquila éntok ä jubíahua Priscilä ti téhuaka Italia bétana áma yáij-latukai. Ámanim yeu sájjak bueituk jü áma nésauhueme, rey Claudio ti téhuakame, síme jume judíom jum romapo yeu sákatuak. Jü Pablo áman bem joau siika am bit báreka. ³ Huanäi éntok ámemak áma taahuak ámemak tekipanua rókaka, bueituk áapo ket juka bempörim tekia tékiakai, jume lona kárim jojoai. ⁴ Chikti jimyore táapo jü Pablo jum sinagogapo. Huámi ámeu nonokai áa béucham ëe íaaka, jume judíom éntok kaa judíom junne.

⁵ Huanäi juka Silasta éntok Timotéota Macedonia bétana áma yájak, jü Pablo kaita éntok joaka juka tü nokta Jesucristota bétana huentma jume géntemneu nookai, machisi jume judíom tettéjhuaka juka Jesústa jü Crístotukähui bempörim boobíchähui. ⁶ Të

bempo ä béj-reka japtetáitek, éntokim áa bétana jájana jiautáitek. Huanäi jü Pablo ä sanko tátakek; huári séñatukai ä simbárë bétana. Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Emeisu enchímmet ä tátabnake huaka nokta bétesi machik enchímmet chúpanähui. Ínapo béja juka Diosta nee enchimmeu nok ýäü enchimmeu nóksuk. Én éntokne huame kaa judíommeu bíchaa huéenake; huámëhuíne juka tü nokta noknake.

⁷ Huanäi jum sinagogapo yeu siká senu yoreme Jústo ti téhuakamta joau bíchaa siika. Áapo ket Diosta yöyorei éntok jum sinagoga naapo jóakai. ⁸ Huanäi jü Crispö ti téhuakame, sinagogapo nésauhueme, juka Diosta noki jíkkajaka juka Señorta súaleka taahuak éntok síme jü ä famíliahua. Éntok ket juebénaka jum pueblo Coríntopo joomem juka tü nokta jíkkajaka ä súalek, éntokim emo batötebok. ⁹ Huanäi jü Pablo tukáapo tenkumta bënasi éaka juka Señorta au nokamta jíkkajak ínel jáamta:

—Kátë majhuë. Jíbë ámeu nooka, ¹⁰ bueítuk juebénaka ímí puéblopo aane ín noki súalnakeme. Kátë jachin eiya. Ínapone émomak aane enchi suáyaka. Kaabe ára émot mámtenake juénak emou yáa báreka.

¹¹ Jü Pablo íkäi jíkkajaka áma taahuak jum Coríntopo senu huásuktia áma busan metpo, juka tü nokta Jesucristota bétana huentta am majtíaka.

¹² Juka Galión ti téhuakamta jum Acaya buíaräpo yáuttuk, jume judíom huámechi taáhuarimmet jum Coríntopo nau éaka emo tóboktiak Pablota béj-reka. Jum yáuraapom yéu ä tójaka ¹³ jü nésauhuenttau, Galióntau, ínel jiaahua:

—Í yoreme juka genteta áa béu éetua tábuiasi juka Diosta am yöri sáhueka, juka itom ley bej-reka.

¹⁴ Juka Pablota nok báareisu, jü Galión jume judíommeu ínel jiaahua:

—Íkäi béttesi machíako, o yore súahuamta bétana ä huei, ínapo enchim nok jíkkaj éiyey, jume romáanom ley huë bënasi. ¹⁵ Të íri kia nokta bétana huéiye éntok jábeta téhuam bétana éntok enchim ley bétana. Eme ára ä tü yáuhua íkäri, bueítuk ínapo kara enchim ä tü yáaria.

¹⁶ Huanäi jum yáurapo yéu am bébtebok. ¹⁷ Huanäi síme jume griégom áma anéíhuim juka Sostenesta, judíom sinagogapo nésauhuentta jaatíaka ä bépsuk huämi yáurata bíchápo. Të jü Galión kaita júne áa náapo huë bënasi eiya.

Pablo júchi jum pueblo Antioquíau ä tekia chúpaka éntok júchi ä naatek béja bájinake

¹⁸ Jü Pablo jíba áma taahuak huämi puéblopo juebena táapo. Chúkula béja jume hermáanom tebótuaka Síriau bíchaa barcopo báau huétchek Priscila éntok Aquílatamaki. Jum pueblo Cencreápo aneka, kee barcopo báau huécheke, lóbala au síkatebok ä nokákäü chupa báreka. ¹⁹ Jum pueblo Efésö teáhuim yájaka, jü Pablo juka Priscíлата éntok Aquíлата tösiká jum sinagogau bíchaa siika. Huanäi jume judíom huämi nau yayájammeu noókak.

²⁰ Bempo éntok, au noókak júchi jaiki táapo áma ä tahuá sáhueka, të áapo kaa báarei.

²¹ Huanäi am tösíika ínel ámeu jíaka:

—Úttea juka pajkota jum buere joära Jerusalémpo huéenakemta ín bínnakëhui, tëne júchi enchimmeu nóttinake Diosta báareyo.

Huanäi jum Efésö pueblopo barcopo báau huécheke siika. ²² Jum Cesaréa pueblopo yepsaka jü Pablo buere joära Jerusaléniu bíchaa siika áman jume Jesucristota súaleme tebótua báreka. Huanäi pueblo Antioquíau bíchaa siika. ²³ Chúkula jaiki táapo áma aneka, júchi yeu siká jum Galacia buíaräpo éntok Frigia buíaräpo símem bekatana naa siika jume Jesucristota súaleme óusi éetuaka.

Aapolos jum Efesopo géntemmeu nookay

²⁴ Huámechi taáhuarimmet senu judío jum pueblo Efesopo yépsak Aapolos, jum pueblo Alejandríapo jométaka. Áapo uyyorisi ára nookai, éntok juka Diosta noki jíojteri tüisi täyai. ²⁵ Señorta nésahue páman tüisi majtíatukai, éntok tüisi at jíápseka jume géntemmeu nonokai, machisi juka Jesússta bétana huentta am majtíaka. Të áapo juka Juan Bautístata yore batöaka ä nonókäü jíba täyai. ²⁶ Júnëli jü Aapolos kaa májhueka ámeu

noctáitek jum sinagogapo. Të jü Priscila éntok Aquila, akím ä nok jikkajaka, omot yéu ä nuk sájaka machisi ä téjhuak jachin chë tüisi ä huéhui juka Diosta lütüría. ²⁷ Huanäi juka Apoolojta jum Acaya buiärau bíchaa huee báarei, jume hermáanom óusi ä éetuak, éntokim jume Jesucristota súaleme áman anemmeu jiojtek tüisi ä mabet nésauhueka. Huanäi jum Acayau yepsaka juebénam aníak jume Diosta éäpo juka tü nokta súalekame. ²⁸ Símem jikkajäpo machisi jume judíom tejhuai bem jióblataka katéhui hua nooki lútula huémtaayi bempörim kara éssöhui, Diosta noki jiojteri ámeu nokaka juka Jesústa jü Crísto tíaka hua bem boobíhähui.

19

Pablo jum pueblo Efesopo aaney

¹ Juka Apolosta jum pueblo Coríntopo ä aaney, jü Pablo éntok jume buiäram jikat tahuammet naa siika, huanäi pueblo Efesou yépsak. Huämi huate Jesucristota súaleme téhuak tem Juan Bautístata yore majtíakäu jíba täyai. ² Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—¿Jachu jü Espíritu Santo enchimmeu kom yuumak juka tü nokta Jesucristota bétana huenta enchim súaleko?

Huanärim ínel ä yommiak:

—Katchante júne ä jikkaj-latukai juka Espíritu Santota ayúkähui.

³ Huanäi jü Pablo ínel am temájek:

—¿Jáchisem batöhuak?

Bempo ínel ä yommiak:

—Juanta yore batöa pámani.

⁴ Huanäi Pablo ínel júchi ámeu jiaahua:

—Juan juka genteta batöai señalpo bénasi bem jíapsi kúaktekä béchíbo. Të kécham tetejhuai huaka chúkula yebíjnakémta am súal sáhueka, huaka Jesústa, juka Crístota Diosta yeu púari.

⁵ Íkái nóktam jikkajaka, juka Jesústa Diosta úúsitukäu súaleka batöhuak. ⁶ Huanäi juka Pablota choápo áme béppa mántek, jü Espíritu Santo ámet kom siika. Huanärim täbui nokpo noctáitek, éntokim juka nokta Diosta bétana huenta nookai. ⁷ Jume yorémem batöhuakame jíba tua síme nau dócetukai.

⁸ Pablo jum baj metpo jum sinagogapo yéyepsai. Huämi ámeu nonokai kaa májhueka, jume géntem ábeu ée íaaka Diosta nésahuépo bétana ámeu nokaka. ⁹ Të huate bem jíapsi námakasi joaka kaa ä súal báarei, al-lam jájana jiaahuai juka Señorta lütüriatachi genteta jikkajäpo. Huanäi Pablo am tósika, jume Jesucristota súaleme nuk siika jum escuela Tiránnou bícha. Huámi chikti táapo am majtíai. ¹⁰ Guoi huásuktiapo áma taahuak am majtíaka. Júneli síme jume Asia buíaräpo joomem juka tü nokta Señor Jesústa bétana nokhuamta jikkajak, judíom éntok kaa judíom junne. ¹¹ Dios éntok, juka Pablota buéresi kaa jaibu johuamta jotúai. ¹² Júneli jume páayum éntok sanko júne jü Pablota takáhuat jálojtekame jume kökoremmeu tóijhuay, am tutütéy, bem kökoa bétana, jume diáblom yorememmet aneme júne yeu sásakay.

¹³ Të huate judíom kia naa kateme, jume diáblom géntemmet aneme yeu bébame, Señor Jesústa nésaupo yéu am beb báarei ínel jíaka:

—Jesústa nésaupote enchim yeu katchauhue, hua Pablota áa bétana nonókáu nésaupo.

¹⁴ Íkärím johuai jume Escevä téamta úusim guoy búsanika, hua tiöpopo tékiakammeu nésauhuenta úusim. ¹⁵ Të íkái am yáak, jü diablo ínel ámeu jiaahua:

—Jukane Jesústa täya, éntokne júneiya Pablota jábétukáihui, tëne enchim kaa täya enchim jábemtukähui.

¹⁶ Ínel jíaka, jü yoreme diáblota at anëu ámeu huánteka sanko súsiuti am huíkkek, éntok sussutti am chóchonaka am nahúitek. Huanärim jum jóapo yeu ténnek kaa sánkoka éntok tüisi kökoleka takáhuachi. ¹⁷ Síme jume Efesopo jóakame, judíom éntok kaa judíom junne, íkái júneriaka tüisi majhuéi, éntokim Señor Jesústa buéresi úttileka taahuak.

¹⁸ Juebénaka jume Jesucristota susualekame jum Pablota anëpo yajjai, bannaataka kaa tühua bem boojóriäu yeu buíseka. ¹⁹ Juebénaka móriata tekípánoaihuim bem librom áma yeu nüpak, huanärim simem bíchäpo táahuak. Jukam síme libro béjhuata jünéria báreka ä näikiak. Huanärim ä jünériak cinkuenta mil tomi tósálita am béj-rëhui. ²⁰ Júnëli chë juebena génte juka Señorta noki súaleka taahuak éntokim jüneiyai útteata ä jípurëhui.

²¹ Chúkula Pablo jume hermáanom Macedonia buíaräpo éntok Acaya buíaräpo aneme bitbábarek, huämi boula siká éntok, buere joära Jerusaléniu bíchaa hueerokkai. Jum buere joära Jerusaléniu nóitisuka éntok, ket Romáu bíchaa hueerokkai. ²² Huanäi guoyim jume ä aniame Macedóniau jaásek, juka Timotéota éntok juka Erástota. Ápo éntok, júchi jaiki táapo jum Ásiapo taahuak.

Jum Efesopo buere naa muksi huéeme yeu siika

²³ Huámechi taáhuarimmet buere naa muksi huéeme jum pueblo Efesopo yeu siika tü nokta Jesucristota bétana huentä béj-reka, ²⁴ yoreme Demétriota nokim béchíbo, platapo jita júne jojoame. Íri yoreme jü diosa Diana téamta tiöpo bénak jum plátapo jojoai. Huanäi jume ä tékilpo ä aniyame yuun tómita kokobatuay. ²⁵ Huanäi áapo íméi yoremem nau rúktiaka, éntok huame álë bénasi tekipanuame kétchi, ínel ámeu jiaahua:

—Eme tüisi jüneiya íri tékiliái tüisi itom ito aniähui. ²⁶ Të kéchem jüneiya, éntokem ä jíkkaja ika Páblota jume diósím yorémem joäu kaa diósím tíähui. Júnëli juka juebena genteta áa beu éetua, kaa imi Efesopo jíbba, kia síme Asia buíaräpo junne. ²⁷ Íri ínéli huéeme tua kaa tüiri, bueítuk í itom tékil kaitäpo tahuánakë, éntok kia hua diosa Diana yörisi machik tiöpota úttíluame júne kaitátunakë. Júnëli kaitäpo bittáitina jü diósata buéria, jü síme Ásiapo joomem yörëhui, éntok síme ániat öbisi aneme yörëhui.

²⁸ Íkái jíkkajakam tüisi öómteka chaytáitek ínel jíaka:

—¡Buéresi yöríhua itom áiye Diana Efesopo káttekame! —tim chaayey.

²⁹ Júnëli buéresi naa muksi siika jum pueblopo. Juka Gáyo ti téhuakamta buíssek éntok Aristárokota, guoi oóhuim Macedóniapo joomem Pablótamak rejtéihuim. Huanärim am huíksakaka am nuksájjak áman kari bem nau yayájäu bícha. ³⁰ Huanäi jü Pablo jume géntemmeu nok báreka áman kibák báarei, të jume Jesucristota súaleme kaa ä tójjak. ³¹ Huate yäuram junne jum Ásiapo nésauhueme, jume ä amígokame, nokta au bíttuak jíókot au jíaka kaa áman genteta násukun ä kibák sáhueka. ³² Jumu éntok, juebénaraata násuk sooti chayhua jachin júne jíaka, bueítuk hua chë bürura kaa jüneiyai jita béchíbo áma emo nau am tóij-latukähui. ³³ Të huate yorémem áma aneme jünéame juka Alejándrota, juka judíom bat kéchakäu, téjhuak jita áma huëhui. Jü Alejandro éntok, mámammea séñata ámeu yáuhuak, am chay yánti íaaka, bempörim, jume judíom, nok-ria báreka genteta jíkkajäpo. ³⁴ Tem jünéaka ä judíotukähui, síme ínel chaayey, guoi orapo jáni:

—¡Buéresi yöríhua itom áiye Diana Efesopo káttekame! —tim chaayey.

³⁵ Huanäi hua yäurapo secretario juka genteta nok yáatituaka ínel ámeu jiaahua:

—Eme Efesopo joome, nechem jíkkaja. Síme ániat öbisi aneme jüneiya íkái pueblo Efésota juka diosa Diana buéresi yöríhuamta tiöpo ä suáyähui, éntok juka tétata ä takahua bénak téhueka bétana kom huéchilata. ³⁶ Kia jábe júne kara íkái esso. Júntukem kaa bat jále, éntokem kaa jita júne johua kaa bat tüisi ä jünériaka. ³⁷ Bueítuk ime oóhuim enchim im nüpakähui kaita juénak jum enchim tiöpopo johua, éntokim enchim diosa Diánata bétana kaita juénak nooka. ³⁸ Jü Demetrio éntok jume áamak tekípánoame am béj-reka jita nokmáchiak, éläpom, bempo, am nätuanakë; júnen béchíbo yäuram aane. Huámëi bíchäpom nánancha ára emo nok-ria. ³⁹ Táabuik jítasu enchim aahuai éntokte huam leyta huë páman nau rúkteka nau ä ettéjhuanakë. ⁴⁰ Bueítukte kaa tüisi aane. Itom júnem nätuanake yäurata béj-reka itom ito toboktiabárë tíaka, íkái én im yeu siká béchíbo. Bueítukte jachin júne kara lütüriata nenka jü im naa muksi yeu sikamta bétana.

⁴¹ Íkái noksuka, béja jume áma nau yáij-lame sákatuak.

20

Jü Pablo Macedonia buiärau bíchaa siika, éntok Grecia buiärau bícha

¹ Huaka naa muksi huemta luútek, jü Pablo huame Jesucristota súaleme nau núnuka ámeu noókak jíba Bénasi óusi am ée sáhueka. Huanäi am íbaktiaka am mam buíseka, Macedonia buiärau bíchaa siika. ² Huanäi síme huáachí ániat naa siika hermáanommeu noksísimeka, jíba Bénasi óusi am ée sáhueka. Chúkula béja jum Grécia buiäu yépsak. ³ Huämi baj metpo aneka, béja jum barcopo síriau bíchaa yeu huee báreka, jünëak jume judíom ä béj-reka tekípánoähui. Kíalíku notibábarek jü buíachi, júchi Macedonia buíara pamam huee báreka. ⁴ Síme ímëi áamak sájjak: jü pueblo Sópater Beréapo joome, éntok jume pueblo Tesalónicapo joome Aristarko éntok jü Segundo ti téhuakame, jü Gáayo ti téhuakame pueblo Dérbepo joome, jü Timoteo, éntok jume ásia buiärapo joome kétchi Tíquico éntok Trófimo. ⁵ Ímëi hermáanom bat sájaka jum pueblo Tróaspo itom boobítchak, juka Pablota éntok néechi Lucasta. ⁶ Páanim kaa levadúrakame buabuáhuäu pájkota chúpunkte jum pueblo Filíospote yeu sájjak barcopo. Mamni taáhuarim hueite jum Tróaspo ámeu yájjak. Huämite guoibusan táapo aanak.

Jü Pablo jum Troaspo jume hermaanommeu nookay

⁷ Semáanata naatëpo, lominko táapo, jume Jesucristota súaleme nau yájjak jume páanim näikimte báreka juka Señorta nésauhuekä Bénasi au am huáatinakë béchíbo. Jü Pablo éntok, am majtíai. Yokóriapo au simbárë tíaka tukáa násuk huëu tajti ámeu noókak. ⁸ Baj kárim nat béppa jokäpo jikáchim nau yáij-latukai, juebena lámparam béetëpo. ⁹ Senu yoreme jübua yótuka, Euticö téaka, jum ventanapo káteka nokta jikkajai. Huanäi juka Pablota binhua nokái, yetem au yuumak. Júnensu kóchoka yeutana bíchaa buíau kom huétchek. Huanäi mukílataka tóboktiahuak. ¹⁰ Jü Pablo éntok, kom siká, hua mukílata béppa au jímmaaka ä íbaktiak. Huanäi jume hermáanommeu ínel jiaahua:

—Katem guomguomte, bueítuk béja júchi jíabitek.

¹¹ Huanäi jü Pablo júchi jikáu siká jume páanim näikimtek. Jume hermáanom am buäsuka éntok, júchi ámeu noktáitek matchüu tajti. Huanäi siika. ¹² Huä ili yoreme jübua yótume mukúkäu éntok, jíápsaka ä joau bíchaa nuksákahuak. Huanäi síme tüisi al-léaka taahuak.

Troaspom yeu sájaka Miletou bíchaa sájjak

¹³ Ítapo jum barcopo bat sájjak Asón puertou tajti, juka Pablota huämi nü báreka itom nau nokákäpo Bénasi, bueítuk áapo buíat hueerokkai. ¹⁴ Jum Asonpo itom au yájak, barcopo itomak siika, huanäite Mitiléne puertou bíchaa sájjak. ¹⁵ Huämite yeu sájaka yokóriapo isla Quiöu béa yájjak. Júchi yokóriapote béja puerto Sámospo yájjak. Jum Trogílio pueblou jimyóreka yokóriapote béja puerto Miletou yájjak. ¹⁶ Júnélite aika bueítuk jü Pablo jum Efésopo pueblou kaa huee báarei, kaa jum Asia buíaräpo binhuatu báreka, bueítuk läuti buere joära Jerusaléniu an báarei Pentecostés táapo, jume judíom pajko táapo, kaita jachin au macháiko.

Jü Pablo jume yoiyöturim Jesucristota súalemmeu yäut jóarim Efesopo jomemmeu nookay

¹⁷ Béja jum Milétopo aneka jü Pablo jume yoiyöturi Jesucristota súalemmeu yäut jóarim Efesopo joómemeu nau núnutebok. ¹⁸ Am yájak, ínel ámeu jiaahua:

—Eme jüneiya jachin ín ino nukähui bannaataka ímí Ásiapo aneka im ín yepsákäpo naateka. ¹⁹ Síme tiémpotane enchimmak aanak Señorta béchíbo tekípánoaka kaa buere ino ériaka, ín ópuam buéresi huótiaka, éntok juebena jíokot máchirata bíchaka jume judíom nee béj-reka tekípánoakä béchíbo. ²⁰ Tëne juka enchimmeu türi máchik kaa tójaka jíba enchimmeu ä noókak, símem bíchäpo enchim majtíaka éntok enchim jóapo junne. ²¹ Kia judíommeu entok kaa judíommeu júnene noókak Diostau am jíapsi kúakti sáhueka, éntok juka Diosta itom Señor Jesucristota bétana nokäu am súal sáhueka. ²² Én éntokne Jerusaléniu bíchaa siime Espíritu Santota útteata nee joríá béchíbo, kaa jünéaka huämi jita Bénak inou huéenakëhui. ²³ Jü ín jünériäu íri jíbba, juka Espíritu Santota

nee tettéjhuähui jum síme puéblompo ín yepsäpo, juka ín peréesotenähui éntok jíokot máchirata inou huéenakéhui. ²⁴ Tène símeta íkái kaachin eriä. In jíapsi júnene kaa beutire. Kia jíbane ín tékil chúpak jíba türinake, éntok al-léaka huaka tékiata Señor Jesústa ín mampo tójakäu chúpako, juka tü nokta Diosta tühua bétana huemta ín ámeu noknákéhui.

²⁵ 'En éntokne jüneiya énheim jábe júne jume Diosta nésauhuëu bétana ín ámeu nokákäu kaa júchi nee bínnakéhui. ²⁶ Kíalíkune én huitti enchim téjhua báare, kaítane éntok enchim béchibo yómmia báare, ²⁷ bueítukne símeta enchimneu nok-la juka Diosta éähui, kaita enchim éssoriaka. ²⁸ Júntukem emo suaya, éntokem síme jume Jesucristota súaleme suaya, bueítuk jü Espíritu Santo enchim yeu púala tékiata béchibo, Jesucristota súaleme enchim suáyanaké béchibo, huame ä ojbo huötiaka ä kobákähui. ²⁹ Ínapo jüneiya nee siik, huátem yáijnakéhui jume Jesucristota súaleme täbuiasi jatía báreka, kaitäpo am tahuária báreka jume robo tebai kókkoram kabáram tetéjalé bénasi. ³⁰ Éntok enchim násuk aneme júne huate emo tóboktianake juka lútüriata tójaka aranókichiata yore majtía báreka, jume Jesucristota súaleme áme beu ée iaaka. ³¹ Júntukem kaa koptel-la. Áahuem huáate jachim ínapo jum baj huásuktiapo, taáhuarit tukáarit naabúrujti, kaa yáateka enchimneu nookai ín ópuam guötiaka.

³² 'En éntok, ín hermaanom, Diosta mámpone enchim jóiyak, Diosta noki, ä tühua, bueítuk huári tua enchim óusi éetuanake, éntokem ä nokä páman katétek huame Diosta bíchäpo. ³³ Tómita éntok kia sánkota junne, kanne enchimmet beutire. ³⁴ Ál-lane tekipanauak ín huáatiäu jípu báreka, éntok huame ínomak anékame béchibo junne. Eme júne tüisi jüneiya. ³⁵ Jíbane júkái enchim majtiak junéli enchim tekipanuanakéhui jume jíokot éame enchim aníyanaké béchibo, hua Señor Jesústa noki ínel jíamtau huáateka: "Ché al-léaka tahuánake jü yore jita mikame hua jita mabétamta béppa."

³⁶ Chúkula béja jü Pablo junéli jíausuka, tónommia kíkteka Diostau buaanak símemmaki. ³⁷ Huanäi síme buanaka juka Pablota íbaktiak, éntokim ä besíitok bem ä boojoríaí bénasi. ³⁸ Bueítukim tüisi sirokai hua ámeu ä nokákäu béchibo, kaa júchi bem ä bínnahuéhui. Huanärim áamak sájjak barkóu ä jámú tajti.

21

Jü Pablo jum buere joära Jerusaléniu bíchaa siika

¹ Jume hermaanom tö sájakate barcopo jámuka sájjak. Huanäite lútula sájjak isla Cos teäu bícha, yokóriapo éntok, isla Ródasiu bícha, huämi éntok, puerto Pátarau bícha. ² Jum Pátarapote senu barcota Feniicia buiärau bíchaa huátaktemtaute yájjak. Huämite jámuka sájjak. ³ Bahuepo katékate juka isla Chípreta mékkäriat bitchak, huanäite míkóri bétana ä tösájaka Siria buiärau bíchaa sájjak. Jü barco itom áma katéu éntok, juka ä huériäu jum puerto Tíropo tösím báarei, kíalíkute huämi kom chéptek. ⁴ Huämite jume Jesucristota súaleme téaka ámeu áma taahuak guoibusan táapo. Bempo éntok, jü Espíritu Santota bétana téjhuaataka jü Pablotau jita huéenakehu, áahuim nookai kaa jum Jerusaléniu ä huee sáhueka. ⁵ Të guoibusan taáhuarim yúmak, jíbate sájjak. Síme jume Jesucristota súaleme bem jubímmak éntok bem usímmak itom boo tójjak jum pueblo mayoau tajti. Huämite see päku tónommia jápteka Diostau buaanak. ⁶ Huanäite ito íbaktiaka ito mam buíseka barcou jámuk. Bempo éntok, nóttek bem joau bícha.

⁷ Tiró puertopote yeu sájaka Tolemáida puertopote kom chéptek. Huämite ä chúppak juka bahuepo itom boojoiñhui. Éntokte huämi jume hermáanom tebótuaka senu táapo ámeu áma taahuak. ⁸ Yokóriapote áma yeu sájaka jum pueblo Cesaréa téäu yájjak. Huämite jü Felípetä joau yájjak, hua tü nokta Jesucristota bétana huemta géntemneu nonókamta jóahui hua guoibúsanimmak näikiatukaiñhui, jume apóstolim ä aniaihuummaki. Huanäite áma au taahuak. ⁹ Jü Felipe náikim malakai kee kuname. Huámëi jáamuchim juka bat bíchaa ayúnakemta jünériaka nonokai. ¹⁰ Béjate jaiki táapo jáni áma aaney juka profeta Agabo ti téhuakamta Judea buiära bétana áma yepsako,

¹¹ itom bíchiseka. Huäri juka Pablota huihuíkosäu nüka, guokpo éntok mampo ái au súmaka, ínel jiaahua:

—Jü Espiritu Santo ínel jiaahua: “Juka yoremta íkái huikósata átteakamta jume judíom ínélí ä súmaka jume kaa judíom mampo ä yéchanä tíya jum Jerusalémpo.”

¹² Íkái jíkkajaka, ítapo éntok jume Cesaréapo joómeme jü Pablatau jíókot jiaahua kaa Jerusaléniu ä huee sáhueka. ¹³ Të jü Pablo ínélí itou jiaahua:

—¿Jatchiakem buaana, éntokem ín jíapsi kaa al-léetua? Ínapo kaachin ä eria jum Jerusalémpo ín sumanähui, éntok kia ín mēnāu junne Señor Jesústa béchíbo.

¹⁴ Katte ä yúyüuka, ä tójaka ínel jiaahua:

—Éläpo jü Señorta éäü yáatunake.

¹⁵ Chúkula béjate ito lijtaroka, Jerusaléniu bíchaa sájjak. ¹⁶ Jume huate Jersucristota súaleme Cesaréapo joome éntok, itomak sájjak. Áme násuk éntok, senu yoreme hueiyei Chíprepo joome Nason ti téhuaka, íari jóapo yayi éaka áma tahuá báreka. Áapo béja bínhua Jesucristota súaley.

Jü Pablo juka Jacobota áman bitchai ä aneihui

¹⁷ Jum Jerusaléniu itom yájak, jume hermáanom al-léaka itom mabétak. ¹⁸ Yokóriapote jü Pablótamak sájaka juka Jakóbota áman bitchak ä anēpo. Huámirim aaney jume yoiyōtori Jesucristota súalemmeu yáut jóarim. ¹⁹ Jü Pablo am tebótuasuka jíba am ettéjhuariatáitek huaka tühuata Diosta yáakähui jume kaa judíommehui áapōrik ámeu nokako ²⁰ íkärím jíkkajaka Diosta úttileka taahuak. Huanärim Pablatau ínel jiaahua:

—Jéehui, itom hermáano, empo jüneiya jaiki mil judíom anēhui Jesucristota súaleme. Síme huámēi útteä tíya juka Moiséjta nésauhui jonähui. ²¹ Bempo éntok, ettéjoriahuak empo jänituk ínel am majtíä téehua síme jume judíom sékána buáräpo jóakame juka Moiséjta nésauhui kaa am jo sáuheka, éntoktukē bem usim júne kaa am circuncidaroa sáuhuē téehua, éntok kia huaka bannaataka itom, jume judíom, boojóriäu júne kaa am jo sáuhuē téaka. ²² Ensu, ¿jáchisute ayúnake jani? Bueítuk jü génte em yepsákä bétana jünēak nau yáijnake. ²³ Senu huémtē yáak türinake. Imi ito násuk naiki oóhuim aane Diostau bem nátuari chupa báreka. ²⁴ Akē am huériaka áman áme beu emo ubba Moiséjta nésauhuēpo bēnasi, éntoke juka síme limójnata ámeu aihumta am béjturia. Chúkula bempo emo chon chúktiatebonake bem ä nátualä bēnasi. Júnēli síme jünēenake huaka emo bétana nokhumta kaa lütüriatukähui. Ál-lam huaka Moiséjta nésauhuē páman enchi huétíanake. ²⁵ Huame kaa judíom Jesucristota súaleme bétana éntok, katákute béja ámeu jiojtesula am téjhuaaka kaa útteatukähui jukaram jonákē bétana. Kia jíbate juka huakajta huame dios yorem yáarimmeu limójnata kaa am buä sáuhue, kia ojbota junne, éntok bámsuaka mukílata huaakas. Éntokte kaa emo am jubek kaa emo am huáatia sáuhue.

Jü Pablo jum tiöpopo buíjhuaka peréesotehuak

²⁶ Huanäi jü Pablo jume naiki oóhuim nuksiika. Yokóriapo béja áme beu au úbbak Moiséjta nésauhuēpo bēnasi ayuka. Huanäi jum tiöpou kibákek jume áma tékiakame téjhua báreka jita táapo ä yumánakeihui huaka Moiséjta nesau huē páman bem emo buaniákäu bem chúpanakēhui, éntok jakhüéi juka límojnata bem áma tóijnakēhui.

²⁷ Të béja jume guoibusan taáhuarim yúmasei, huate judíom Ásiapo joome juka Pablota tiöpopo bíchaka, síme genteta emo tóboktituak. Huanärim ä buíseka, ²⁸ chayeka ínel jiaahua:

—¿Eme oóhuim Israelítam, itómeme anía! Íri ájaria jü yoreme símat naa huéeka jume géntemmeu nokame itom nación bēj-reka, Moiséjta nésauhuēu bēj-reka, éntok íkái tiöpota bēj-reka. Íari béppa éntok, huate griégom jum tiöpopo kimala. Júnēli aneka íkái tiöpota itom tua yöreu kaa tüisi tahuária.

²⁹ Júnëlim jiaahuay bueitukim bannaataka jum puéblopo jü Trófitotamak ä bil-latukay, hua Efesopo joometamaki. Huákärim jum tiöpopo ä kibáchalatukä Bénasi éiyay.

³⁰ Huanäi jü génte au tóboktiaka, tenneka áman ámeu yájjak. Huanäi bempo ket jü Pablótat chátuka jum tiöpopo yeä nuksájjak buíapo ä huíksakaka. Huanärim sep jume puértam páttiak. ³¹ Béjam ä më báarei juka nokta comandantetau yepsayo síme juka pueblo Jerusalémta au tóboktiakä bétana. ³² Huanäi jü comandante jume sontarom éntok jume capitáanim bamsipo nau núnuka áman bíchaa am nuksiika. Huanärim tüisi teénneka áman genteta anëu yájjak. Bempo ä bébakasum ä tójjak. ³³ Huanäi jü comandante jü Pablótau rúkteka guoi cadenammea ä súmatebok. Chúkula béja nátëmajek ä jábétukähui éntok jita ä yáakähui. ³⁴ Të jü génte juebénarata násuk huate chaayey kaa nanancha jíaka. Júnëli jü comandante kaa ámet jünéaka taahuak sooti am jíä béchíbo. Huanäi juka Pablota cuarteliu bíttuak, sontarom anëhui. ³⁵ Béja cuarteliu jikáu kathuäu yájaka jume sontarom juka Pablota püaktiaka jikau ä núk sájjak, juka genteta káachin ä yáa íaka. ³⁶ Bueituk síme amapo kateka inen chaisakai:

—¡Akem ä mëa!

Jü Pablo jü gémteta jíkkajäpo áu nok-riay

³⁷ Jü Pablo béja jum cuarteliu kibácha báahuaka, comandantetau ínel jiaahua:

—¿Játchune ára ino nok-ria jáni?

Jü comandante éntok ínel áu jiaahuak:

—¿Játchë griego nokka? ³⁸ ¿Jatchu kaa empo hua Egítopo joome jakhuey yäurate béj-reaka emo tóboktiakähui, hua naiki mil yorémem yore sualéeraommak juyau huéchékaihui?

³⁹ Huanäi jü Pablo ínel ä yómmiak:

—Èe, ínapo täbui. Ínapo judío, Társopo joome, hua pueblo buëuru Cilicia buíaräpo kátekame. Huámne tua lütüriata jípure. Nechë lisensia gentetau ín noknákë béchíbo.

⁴⁰ Jü comandante éntok, ä lisensiak. Huanäi jü Pablo jum jikau kathuäpo kíkteka, jü gentetau mámammae séñata yáaka am chay yáatituak. Béja kaábeta jíalei, hebreo nokpo ínel ámeu jiaahua:

22

¹ —Eme ínomak huéerim éntok ín áchayim ín ino nok-riaka ín nokäubechem suaka ä jíakaja —ti ámeu jiaahua.

² Jum tua bem nokpo ä nok jíkkajakam chë kaa jíaleka taahuak. Huanäi Pablo ínel ámeu jiaahua:

³ —Ínapo judío. Társopone yeu tómtila jum Cilicia buíaräpo kátekäpo, tëne ímí Jerusalémpe yötuk, éntokne hua Gamaliél téamtau, hua tü täyahuäutau, tüisi majtári, jíba jume itom yóyöhuam nesau huépámani. Jíbane jü Diosta béchíbo tekípánoak chikti ín jíapsimaki, én enchim áa béchíbo tekípánoä Bénasi. ⁴ Ínapo bannaataka huame tü nokta Jesucristota bétana huentä súaleme guokjásuk. Anam sússuateboi junne. Oohuim éntok jámuchim júnene peréesotéboka am nuksisímei cárcelpo am jóa báreka. ⁵ Jü tiöpopo chë nésauhueme, éntok síme huame yoiyötori yäut jóari, áram ket íkái lütüriä tíiya ín nokähui, bueituk bempo jíösiam nee mámakai huame judíom itomak huérim pueblo Damascopo aneme jünéetuaka jita béchíbo ín áman huëhui. Júnëline áman siika jume Jesucristota súaleme jaríaka äbo ímí buere joära Jerusalémpe yéu am toij báreka, nokta ámet chúpanä béchíbo.

Jü Pablo jáchin Diostau bíchaa ä jíapsi kúaktekä bétana nookay

(Hch. 9:1-19; 26:12-18)

⁶ 'Të áman bíchaa nee huei, béja Damascou nee yebísisei, jíba tua lul-la káteko, sej chukti jü machiria útteaka téhueka bétana inou kom yuumak. Huanäi nate chíkola nee machíriak. ⁷ Huanäine buíapo huéchéka senuk inou nokamta jíkkajak ínel jíamta: "Empo Saulo, ¿jatchíake nee guokjásase?", tíamta. ⁸ Huanäine nátëmajek: "¿Jábesä empo

Señor?”, tine jiaahua. Huanäi ínel inou jiaahua: “Ínapone jü Jesús Nazaretpo joome, hua em guokjásasihui”, tinou jiaahua. ⁹ Huame ínomak katëu éntok, juka machíriata bíchaka tüisi guómték, tem huaka inou nokamta kaa jíkkajak. ¹⁰ Huanäi ínapo ínel au jiaahua: “Ensu Señor, ¿jítasune yanake?” Jü Señor éntok, ínel inou jiaahua: “Yejtékë huéiye jum Damascou bícha, huámirë ä téjhuaana jita em yáanakehui”, tinou jiaahua. Huanáine kíktek. ¹¹ Tëne jü machiria úttiäray kaa bíchaka taahuak. Huanäi jume ínomak katéihum mampo nee buíj-lataka nee huíksakai Damascou tajti.

¹² Huämi puéblopo senu yoreme aaney Ananías téaka. Áapo tüisi Moiséjta nésauhuë páman huéiye, éntok síme jume judfom Damascopo joome ä tü éttejhuay. ¹³ Huämi jü Ananías inou yépsak nee bíchiseka. Inou yepsaka ínel inou jiaahua: “Empo Saulo, ín hermáano, júchi bénasi em bínnakeu emou ayúnake”, tí inou jíáhuak. Huanäine seep bíchaka tahuaka at pújtek. ¹⁴ Áapo éntok, ínel inou jiaahua: “Huä itom yóiyöhuam Dios enchi yeu púhuak bannaata kat-riampo naateka áapörík éäu em jünérianakë béchíbo, éntok Jesucristota, juka tua lútüriata jípuremta, em bínnakë béchíbo éntok tua áapörík em nok jíkkajnakë béchíbo. ¹⁵ Bueítukë áapörík bétana tühuata noknake síme yorémem jíkkajäpo, éntok huaka em bíchakäu éntok em jíkkajakäu am téjhuanake. ¹⁶ Én éntok, katë éntok jita boobíchaka, banseka emo batötebo Señor tat éaka huame em kaa tühua yáarim enchi ä tuchárianakë béchíbo”, tinou jíáhuak jü Ananías.

Jü Pablo jume kaa judíommeu ä bíttuahuakä bétana nookay

¹⁷ Jerusaléniune nótteka jum tiöpou siika Diostau buan báreka. Huämi Diostau buanakane tenkumta bénasi éaka juka Señorta bitchak. ¹⁸ Anä nok jíkkajak, ínel inou jíamta: “Bamsekë im Jerusalémpo yeu huéiye, bueítuk jume im joome ino bétana em nokäu kaa jíkkaj báanake”, tí jiaahua jü Señor. ¹⁹ Ínapo éntok, ínel au jiaahua: “Señor, bempo jüneiya síme at bem nau yayajäpo ín huerámaka jume enchi súaleme cárceliu ín totójaiñhui, éntok ín am bébebañhui. ²⁰ Éntokim jüneiya juka Estebanta, huaka emo bétana jume géntemmeu nokamta, mëhuai, áma ín anéñhui áme beu éaka ä mëna bétana, éntok huame ä mëakame sanko júne ín suáyakaiñhui”, tinau jiaahua. ²¹ Të jü Señor ínel inou jiaahua: “Bööchë kíkte, bueítukne mekka bíchaa enchi bíttua báare áman huame kaa judíommehui, enchi ámeu noknákë béchíbo.”

Jü Pablo jü comandanteta mámpo aaney

²² Júmuní tájti ä nok jíkkajaka, ínel jíaka chá y táitek:

—¡Akem ä mëa júká yoremta! ¡Kaa türinake jíápsaka tóijhuako!

²³ Jíba junëli am chayéi, éntok ómtéka bem sanko éntok buíata jikáu am guötiayo, ²⁴ jü comandante juka Pablota cuarteliu kibáchatebok. Béja jum kuartelpo ä kátek, tüisi ä bemmucha nésauhue ä nok íaaka, jünée báreka jita béchíbo juka genteta junëli ä bėj-reka chayëhui. ²⁵ Të jü Pablo bemmúcha báahuaka súmataka, jü capitán áma anemtau ínel jiaahua:

—Kaa lútüriatu jiöbe románota enchim bemmúchatebonakëhui kaa bat nokta béttesi machik at chupalatuko. Bueítuk ínapo ket romáano.

²⁶ Íkai jíkkajaka jü capitán, áman siká jü comandántetau jünéhuamta nénkak ínel au jíaka:

—Kaa türi jü yoremtau em yáa bárëhui, bueítuk áapo romaano.

²⁷ Huanäi jü comandante jü Pablota siká ínel au jiaahua:

—¡Jatchu lútüria em romaanotukähui?

—Jéehui —tau jiaahua jü Pablo.

²⁸ Jü comandante éntok, júchi ínel au jiaahua:

—Ínapo jum Romapo lútüriata jipu báreka yún tómita nénkak.

—Ínapo éntok —tau jiaahua jü Pablo—, íkai lútüriata jípure jum Romapo ín átchay bétana.

²⁹ Júnëli ä jíak, jume Pablota bemmúchabárëu seep ä tójjak. Jü comandante júne ä romáanotukäu jünéaka, at májhueka taahuak ä sumatébokä béchïbo.

Jü Pablo jume judíom buere yäura bíchäpo yeu tójjhuak

³⁰ Yokóriapo jü comandante juka lútüriata jünéria báreka, jita béchïbo jume judíom juka Pablota nätuakähui, jume cadenam ä úhuaaka jume tiöpopo tékiakammeu nésauhueme nau núnotebok éntok sime huaka judíommeu buere yäuraata. Huanäi juka Pablota yeu béebaka bem bíchäpo yéä tójjak.

23

¹ Jü Pablo juka yäurata bíchaka ínel ámeu jiaahua:

—Eme ínomak huéerim, ínapo kaítat jachin éaka jíapsa Diosta bíchäpo én tajti.

² Huanäi jü Ananías, jü tiöpopo chë né sahueme, jume Pablota náapo jäbuekame teníchä chóchon sauhue. ³ Huanäi jü Pablo ínel au jiaahua:

—¡Áapo jü Dios ket enchi bébnake, empo kaita lútüriata joame! Empo leyta huë páman nokta ínot chupä iaahuaka áma yéchataka, leyta bėj-reka nee kökosi jotebo.

⁴ Huame áma anëu éntok, Pablotau ínel jiaahua:

—¡Jatchu empo junëli béttesi au nooka jü tiöpopo buéresi nésauhuentahui, jü Diosta béchïbo tekípánoamtahui?

⁵ Pablo éntok, júchi ínel ámeu jiaahua:

—Eme ínomak huéerim, ínapo kaa jüneiyai tiöpo buéresi ä nésauhuëhui. Ínapo júneätek kaa ínel au jiaü eiyei, bueituk jum Diosta noki jöjteripo ínel jiaahua: “Kátë hua yäura em puéblopo nésauhuenta bétana béttek nooka.”

⁶ Huanäi jü Pablo jünëak jume áma nau yáij-lame huatem saducéomtukahui, huatem éntok, pariséromtukähui. Ímëi kaa nánancha jita súalei. Huanäi kusisi ínel ámeu jiaahua:

—Eme ínomak huéerim, ínapo pariseero, ín átchay junne, éntok jume ínomak huéerim junne. Én éntok, jume kókkolam jábitenakeu ín súalë béchïbo noki ínot chúpari.

⁷ Júnëli ä jíak, jume pariseerom éntok jume saducéom, bempo nau nok nássuatáitek. Huanärim kaa nánancha éaka emo näikimtek. ⁸ Bueituk jume saducéom jume kókkolam jábitenakeu kaa súalei, éntokim ángesim káitë tíiyai, kia espíritum junne. Të jume parisérom éntok, sîmeta íkai ayúkä bétana ä súale. ⁹ Huanäi buéresi chaihuame hueiyei. Huate judíom ley am mamájtíame parisérom beu éame jápteka ínel jiaahua:

—Í yoreme kaita juënak yáala. Espírituta au nok-látuk, o Diosta ángel áu nok-latuk, türi. Katte Diosta bėj-reka jájaptenake.

¹⁰ Huä nau nok nássuahuame buéresi hueiyei, kíaliku jü comandante juka Pablota máuj-riai juka genteta näikim ä huikmáchileka. Junen béchïbo sontarom áman nütebok áme násuk yéu ä huíkeka cuarteliu ä toij iaaka.

¹¹ Yokóriapo tukaapo, jü Señor jü Pablotau yepsaka ínel au jiaahua:

—Óusë éiya, Pablo, bueitukë ímï Jerusalémpo em ino bétana nokakä bénasi áman Romapë két noknake.

Jü Pablota mënä béchïbo tekipanuahühui

¹² Yokóriapo huate judíom éhuil nokta nau yáuhuak juka Pablota mëbáreka, ínel jíaka:

—Éläpo jü Dios nokta béttesi ítot chúpanake.

Juka Pablota kee mëaka itom jïbuäko éntok itom jita júne jëko. ¹³ Jume íkai nokta yáakame cuarenta óhuim béppatukai. ¹⁴ Huámëi jume tiöpopo tékiakammeu nésauhemehui éntok huame judíom yoiyötori yäut jóarimmeu sájaka ínel ámeu jiaahua:

—Ítapo nokta nau lútüria yáala juka Diosta nokta béttesi ítot chúpanake tíaka juka Pablota kee mëaka jïbuäko. ¹⁵ Én éntok, eme éntok jume huate yäurapo tékiakame, jukem comandanteta téjhua, yoko äbo enchimmeu ä huérianake, juka ä huéetuä bétana chë tüisi at nátemaje béchïbo tiaupo. Ítapote jum böt ä jójottuaka ä mënake ke äbo ä yepsayo.

¹⁶ Të jü Pablota asohuaara ä jüneriak juka huemta. Huanäi áman cuarteliu ä téjhuak.
¹⁷ Huanäi jü Pablo senu capitanta núnuteboka ínel au jiaahua:

—Íkäre jübua yötumta áman comandantetau huéria, bueituk áapo jita au ä nokmáchik au huéria.

¹⁸ Huanäi jü capitán áman comandantetau ä nuksiiká ínel au jiaahua:

—Jü Pablo áman peréesopo jípuhuame nee núnuteboka íkái jübua yötumta nee äbo emou huéria sáuhue; áapo jita emou ä nokmáchik huéria téehua tau jiaahua.

¹⁹ Huanäi jü comandante juka jübua yötumta mampo buíseka omot yéä nuksiká ä temajék:

—¿Jítasë inou nok báare?

²⁰ Huanäi hua jübua yötume ínel au jiaahua:

—Jume judíom nau nokta lútúria yáala emou nok báreka yoko juka Pablota jum yäurata bíchäpo enchi yéu ä toij sáu báreka, juka áa huéetuä bétana chë tüisi at nátemaje béchibo tiaupo. ²¹ Të kátë am súale, bueituk cuarenta oóhuim béppataka böt éusulataka ä boobíchaihui, éntokim nokta yáala juka Diosta béttesi nokta ámet chúpanake tíaka, juka Pablota kee mëaka jibuáko éntok jita júne jëko. Én éntokim emou nokaka em am yómmianakeu jíba boobíchaihui.

²² Huanäi jü comandante juka jübua yötumta simtúak kaábeta ä tejhua sáhueka íkái au ä nokákä bétana.

Jü Pablo jü gobernador Félixtau bíttuahuak

²³ Huanäi jü comandante guoi capitánim núnuka am téjhuak guoi cien sontarom guok-léerom am nü sáhueka, éntok setenta sontaró kákabäekame, éntok guoi ciéntom lánzakame, jum pueblo Cesaréau am kannákë béchibo bátanim jiai tukápo. ²⁴ Éntok ket huate kábäim yeu pua nésauhue Pablota ámet yejsimnakëhui, éntok am téjhuak tüisi ä suáyaka al-léamta áman gobernador Félixtau am nupa sáhueka. ²⁵ Bempörimmak juka jiösiata áman au bíttuak ínel jíamta:

²⁶ “Empo gobernador Félix tua yörihuame, émoune tebote, ínapo jü Claudio Lisias.

²⁷ Éntokne enchi jünéetua jume judíom íkái yoremta pereesotelatukaihui, éntok bem ä më báareihui. Të ínapo jünéaka ä romáanotukähui, sontarómmakne ä jínëuk. ²⁸ Jum bem yäuraune yéä tójjak jünée báreka jita béchibo ä nátuatukähui. ²⁹ Huanäine jünëak bempörim ley bétana huemta béchibo ä nátuatukähui, të romáanom ley bėj-reka kaita béttesi machik ä yáalatukähui ä mëtebonakemta, éntok kíal ä peréesotebonakemta junne. ³⁰ Tëne jünéaka judíom ä mëbáreka am tekipánoähui, sepne emou ä bíttuak, éntokne ket jume ä nátuame téjhuaala huaka bem at ínnëäu em jíkkajäpo am nok sáhueka. Íri jíbba”, tiahua jü jiösia.

³¹ Huanäi jume sontarom bem sáihuaka páman ayuka juka Pablota nuksájjak tukáapo pueblo Antípatris téäu bícha. ³² Yokóriapo jume sontaró guok-léero bem cuarteliu nóttek. Jume kákabäekame éntok, bóula sájjak Pablota huériaka. ³³ Cesaréau yájakam juka jiösiata gobernadorta mákkak. Juka Pablota éntokim ä mampo yétchak. ³⁴ Huanäi jü gobernador juka jiösiata noksuka Pablota temajék jakun ä jométukähui. Jum Cilicia buíaräpo ä jométukäu jünéaka, ³⁵ ínel au jiaahua:

—Huame enchi nátuame äbo yájak jübue emo nok-rianake, huanäine enchi nok jikkaijnake.

Huanäi huam rey Heródesta jóakaipo ä páttiateboka ä suaya nésauhuek.

24

Jü Pablo jü gobernador Félixta bíchäpo áu nok-riak

¹ Chúkula mamni taáhuarim huei, jü Ananías, jum tiöpopo chë nésauhueme, jum Cesaréapo yépsak huate judíom yoiyötori yäut jóarimmaki éntok senu am nonók-riamtamaki, Tértulö ti téhuakame. Ímëi jü gobernadortau yájjak juka Pablota nátua báreka. ² Juka Pablota yeu tóijhuak, jü Tértulo noktáitek, jü Félixtau ínel jíaka:

—Empo Félix yörihuame, tüisite enchi at báisauhue yanti itom jíapsä béchibo kaítat jachin éaka, bueítuk sime tüisi huéiye em koba súakä béchibo. ³ Símetate íkái tühuata mabeta símekuchi, tüisi enchi baisáuhueka. ⁴ Të kaa enchi rójiktítua béchibo binhua emou nokaka, chúbala jíbe itom nok jíkkaja. ⁵ Í yoreme imi yeu tójihuakame jita juéna kókoata bénasi maachi, kaa tü yöreme. Síme ániat jume judíom násuk nau omtíhuamta huéetua, éntok jume nazarénom téammeu yäut. ⁶ Kia itom tiöpopo júne kaa tühuata hueetua báarei. Ítapo éntok, ä buíseka itom ley nésahue páman nokta at chupa báarei. ⁷ Të jü comandante Lisias áma au kibáchaka útteapo itom ä úhuak, ⁸ éntok itom téjhuak jume ä nätuame äbo emou kannáké tíaka. Én éntok, empo áapörík, Pablota, temájekátek jünéenake huaka itom áa bétana nokäu lütüriatukähui.

⁹ Jume judíom áma anéihuim ket jíba símeta íkái lütüriä tíiyai. ¹⁰ Huanäi jü gobernador señata jü Pablota yáuhua ä nok íaaka. Huanäi jü Pablo ínel jiaahua:

—Chikti ín al-léerimmakne ino nok-rianake em jíkkajäpo, bueítukne jüneiya juebena huásuktiriampo ín nacionbeu em yáuttukähui. ¹¹ Empo ára at nátemaje, dóce taáhuarim jübua hueiy ínapo jum buere joära Jerusalémpo yebíj-lataka áma Diosta yöreka au mujti báreka. ¹² Kaábetamakne nok nássuaka jíkkajihuak, éntokne kaabe genteta emo tóboktituaka bít-huak jum tiöpopo, éntok kia jak júne bem emo nau totójäpo, éntok kia jak sékána junne huämi puéblo. ¹³ Íméi yoremem kia jita bem áa béchibo nee nätuäü jünem karé lütüria yáuhua. ¹⁴ Tëne juka ín boojoriau yeu buíjnake. Ínapo huaka ín yöiyöhuam Dios béchibo tekipanua, símeta juka Diosta nésahui libropo jiojteta súaleka éntok jume profétam jiojteri nokäü junne, jü bemela böta huépámani, bempörim kaa tühuätíähui. ¹⁵ Éntokne jíba Dióstat boobícháihui bempörim at boobícháihui, jume kókkolam jíabitenakähui, jume tü yöremem éntok kaa tü yöremem junne. ¹⁶ Juári béchibone jíba tühuata jóaka jíapsa, kaítat jachin éaka Diosta bíchápo éntok yöremem bíchápo junne.

¹⁷ 'Jaiki huásuktia pone sékána bíchaa naa simsuka ín buíarau nóttek limójnata huériaka póobem béchibo éntok tiöpota béchibo. ¹⁸ Íkáine johuai jume judíom Ásiapo joomem jum tiöpopo nee bíchako, béja nee ino úbasuko bem ley nésauhuépo bénasi, té kaa búrummaki éntok kaa naa muksi jita huéetuaka. ¹⁹ Huáméi huämi nee bíchakame äbo sájak türinake, ímin yeu jápteka bem nee nätuanaké béchibo jita ino bétana nok máchiako. ²⁰ Íméi im aneme ket ára nooka áman judíom buere yäura bíchápo jita béttesi machik ín yáalatukäü ínot téihuaka bétana. ²¹ Jamak áme násuk aneka kusisi ínel ín jíakä béchibo nee nätuála: “Énem nokta ínot jímmaala jume kókkolam jíabitenakeu ín súalé béchibo”, ti ín jíakä béchibo —tiahua jü Pablo.

²² Íkái jíkkajaka jü Félix, tüisi jünéaka Jesucristota súalnä béchibo tekipánoahuähui, íkái huemta bat tójjak ínel ámeu jíaka:

—Juka comandante Lísiasta äbo yepsak jübua ne yúmalasi ä jikkajinake huaka at enchim nokähui.

²³ Huanäi jü Félix juka capitanta téjhuak júchi juka Pablota pattia nésauhueka, té licenciata ä nenki sáhueka jume ä täyame ä bínnaké béchibo, éntok ä aníanä béchibo.

²⁴ Chúkula jaiki taáhuarim huei, júchi áma yépsak jü Félix ä jubímaki, Drusilä téamtamaki. Áapo judíotukay. Huanäi juka Pablota núnotebok Jesucristota súalhuä bétana áu ä nok íaaka. ²⁵ Të juka Pablota jum lütüriata hué páman emo nühuamta bétana au nokako, éntok jü emo yöihuamta bétana éntok taahuata yúmak, Diosta nokta yöret chüpanake bétana áu ä nookak, jü Félix guómtaka ínel au jiaahua:

—Simée, ínapone kaa obisi anétek, júchi enchi núnotebonake.

²⁶ Të jü Félix jü Pablótat boobícháihui tómita ä makmáchileka yéä beb báreka; kíalíku élaka jíba ä núnotebonake áamak ettéjhua báreka. ²⁷ Guoi huásuktiriam siika junéli huéeka. Júnensu jü Félix gobernadorpo yeu siika, huanäi jü Porcio Fésto ti téhuakame áma tékiatek. Të jü Félix jume judíommak tüisi tahuá báreka jíba juka Pablota pereesopo tö siika.

25

Jü Pablo Féstota mámpo aneka judíom bétana áu nok-riay

¹ Huanäi jü Féstota áma yépsak gobernadorpo tékiata mabét báreka. Baij taáhuarim huei jum Cesaréapo Jerusaléniu bíchaa siika. ² Huämi jume tiöpopo tekípánoammeu nésauhueme, éntok jume judíom chë áma nok jikkaijhuame, Féstotau yájjak Pablota nätuaka. ³ Huanärim bem huáatiäu emo yáaria nésauhueka au noókak, juka Pablota Jerusaléniu ä bittua sáhueka. Të jü bem éäu täbuiakai, böochim ä mëtebo báreka eiyai. ⁴ Të jü Féstota juka Pablota jum Cesaréapo peréesö tíiyai, éntok läuti jëla áman au huée máchilë tíiyay.

⁵ —Júntuk —ti ámeu jiaahua— jume enchim násuk tékiakame ínomak sájak türinake jum Cesaréahui. Huákäi yoremta béttesi machik juénak yáalatuko árem ámanirem ä nätua.

⁶ Jü Féstota jum Jerusalémpo guojnaiki o guojmamni táapo jáni aneka Cesaréau nótek. Yokóriapo béja jum yäuchim jojóyëpo yejteka juka Pablota áman nütebok. ⁷ Juka Pablota áman kibákek, jume judíom Jerusalén bétana áma yájakaihuim au rúkteka nate chíkola au jáptek. Huanärim juebénak béttesi machik bétana ä nätuai, tem kaachin ä lütüría yáa máchiakai. ⁸ Jü Pablo éntok, au nok-riaka ínel jiaahua:

—Ínapo kaita béttesi machik yáala, kia judíom ley béj-reka éntok kia tiöpota béj-reka junne, éntok Césarta, Romapo yäutta, béj-reka junne.

⁹ Të jü Féstota jume judíommak tüisi tahuá báreka, Pablotau ínel jiaahua:

—¿Játchë kaa Jerusaléniu huee báare ámani juka nokta emo bétana humentá ín tü yáanakë béchibo?

¹⁰ —Ímine Romapo yäurata bíchäpo aane —tau jiaahua jü Pablo—, éntok ími ájaria lútula huëpo nokta ínot chúpanähui. Empo tüisi jüneiya judíom béj-reka kaita juénak ín yáalatukähui. ¹¹ Jita juénak nee mëtebonakemta yáalatuk kaáchinne ä eria ín muknákëhui. Të kaita juka bem íno bétana nokäu lütüriatuk, kia jábe júne kaa lütüriata jípure judíom mampo nee ä tóijnakëhui. Kíalikune juka Césarta, Romapo yäutta, áapörík nokta ínot chupäia.

¹² Huanäi jü Féstota jume huate yäurammak ettéjhuasuka ínel au jiaahua:

—Béjasë juka Césarta, Romapo yäutta, nokta émot chupäia, huáahuine enchi bíttuana.

Jü Pablo rey Agrípata bíchäpo yeu tóijhuak

¹³ Chúkula jaiki taáhuarim huei, jü rey Agripa téame éntok Berenice ä jubíahua jum Cesaréau yájjak juka Féstota tebótua báreka. ¹⁴ Huämi binhua am anéi, jü Féstota juka reyta ettéjhuariak juka Pablota áma peréesotukä bétana ínel au jíaka:

—Senu yoreme imi jípuhua jü Félixta peréesopo tösikähui. ¹⁵ Jum Jerusalémpo nee anéi, jume tiöpopo tékiakammeu nésauhueme éntok jume yoiyötori judíommeu yäut jóarim apä béj-reka inou noókak béttesi nokta nee at chupa sáhueka. ¹⁶ Ínapo éntok, ínel ámeu jiaahua, juka Romapo yäuraata kaa junëli ä boojóriä tíiya, jábeta ä mëtebonakëhui kaa bat jume ä nätuammak emo am pújba bíttuaka emo am nok-rianakë béchibo, jita béchibo bem nätuahuähui. ¹⁷ Kíalikune bempörim äbo yájak, kaa binhua boobíchaka yokóriapo jum yäuchim jojóyëpo yejteka juka yoremta áman nütebok. ¹⁸ Të huame ä nätua báreka yeu jáptekame kaítam huaka ín at érahuëu yeu buíssek. ¹⁹ Ál-la hua bem áa bétana nokäu kia hua bem Diosta tekípánäu béj-reka ä huë tíiyai, éntok senu yoreme Jesús téame mukúkamta bétana, éntok juka Pablota huákäi yoremta jiapsä tíä bétana. ²⁰ Ínapo éntok, ílë bënasi huëpo kaachin anmáchika juka Pablota temájek jum Jerusaléniu áapörík hueebare jäní tíaka, ámani juka nokta at chúpanä béchibo jü at nokhuamta béchibo. ²¹ Të áapörík juka Romapo yäutta, Augusto rey Césarta, nokta at chupä íä béchibo, jíbane peréesopo ä jipu nésauhue áman Romáu ín ä bíttuäu tajti.

²² Huanäi jü rey Agripa Féstotau ínel jiaahua:

—Ínapo kéchá nok jikkaij peiya íkai yoremta.

—Türi, yoko jübuë ä nok jíkkaijnake —tau jiaahua jü Fésto.

²³ Yokoríapo béja jü Agripa éntok Berenice áman yájaka, yörisi machisi emo yáalam-taka yäuchim jojóyëu kiímuk jume sontaróu yäuchimmak éntok jume oóhuim puéblopo chë yörihuammaki. Huanäi jü Fésto Pablota áman nütebok. ²⁴ Ama ä nüpahuak, jü Fésto ínel jiaahua:

—Empo rey Agripa, éntok eme oóhuim im itomak aneme, imi aane i yoreme. Juebena judíom ä béj-reka inou nooka jum Jerusalémpo éntok ímí Cesaréapo junne, sootí jíaka kaa ä jíapsiria nésauhueka. ²⁵ Të ínapo kaita huaka béttesi machik ä mëtebonakemta at téuhuak, éntok áapörík juka rey Augusto Césarta, Romapo yäutta, nokta áachä chupä iä béchibone áman au ä bíttua báreka tahuala. ²⁶ Tëne kaita juka tua lútüriata áa bétana hua nésahuemtau ín jöjtemachik jípure. Kíalíkune enchim bíchäpo yéä tójja, të emou tühua, empo rey Agripa, enchi ä temaijnakë béchibo jita ä yáalatukä bétana. Béttesi machik ä yáalatukäu enchi at téakne ín au jöjote machik jípunake, hua nésahuemtahui. ²⁷ Bueitukne kaa ä lútüriale pereesota áman bíttuaka éntok, kaa jünee huamta nénkako jita bétana ä nätuatukähui.

26

Jü Pablo rey Agripata jíkkajäpo áu nok-riay

¹ Huanäi jü Agripa Pablota ínel jiaahua:

—Licénsiatë jípure em emo nok-rianakë béchibo.

Huanäi Pablo jikau mámteka ínel áu nok-ria táytek:

² —Tüisine al-leiya em bíchäpo aneka, empo rey Agripa, ín ino nok-rianakë béchibo, símeta huame judíom nee béj-reka nokäu bétana. ³ Chë júnene al-leiya, huaka símeta jume judíom boojoríau em jüneria béchibo, éntok jita bénakut itom nau nok nássuähui. Kíalíkune em jíapsi yánti yécharika enchi nee nok jíkkaj iäaka emou nooka.

Jü Pablo jáchin áu ä nükäu bétana nookay, kee jee Diostau bíchaa jíapsi kúakteka

⁴ Síme judíom jüneya ilitchika naateka jáchin ín ino nükähui, áme násuk aneka áman ín buíaräpo éntok buere joära Jerusalémpo junne. ⁵ Bempo ket jüneya, éntokim ára yéu ä buisse ínel eäteko, jübua yötuka naateka jume parisérom béu ín éaihui, hua grupo itom religionpo chë júne Moiséjta nésahue páman au boojóriame. ⁶ Én éntokne imi yäurata bíchäpo yeu toij iäi ín boobíchá béchibo, juka Diosta jume kókkolam jíabitetuanakëhui, jume itom yoiyöhuammeu ä nokákä bénasi. ⁷ Síme jume Israelta dóoce üusimmet yeu kat-riam huaka nokta yáata chúpëu boobíchaihui, kíalíkum juka Diosta yöre, éntokim at tekípánoa taáhuarit tukáarit naabúrujti. Én éntok, empo rey Agripa, ket jíba júkai ín boobíchá béchibo, jume judíom nee nätuala. ⁸ ¿Jatchu eme kaa ä súale jáku juka Diosta jume kókkolam jíjabitetuähui?

Jachin juka Pablota bannaataka jume Jesucristota súaleme ä guok jájjaseihui

⁹ Ínapo bannaataka lútula huëpo tüisi ino ayúnake bénasi eiyai jume Jesús Nazaretpo jometa súaleme jíokot joaka. ¹⁰ Éntokne junëli am johuai jum Jerusalémpo. Jume tiöpöpo tékiakammeu nésahueme bétana útteata jípureka, ínapo juebénam Jesucristota súaleme cárceliu tójjak, éntok am súahuai júnene huame am súakame beu eiyai. ¹¹ Juebénasine jíókocham johuai bem súalëu am toij iäaka. Íkäine johuai simat jume judíom nau yayajäpo. Tüisine kaa huéläpo ámeu omtei, kia jum puéblompo sékana buíaräpo jokäpo júnene am guokjájasei.

Jü Pablo Diostau bíchaa ä jíapsi kúaktekä bétana júchi nookay

(Hch. 9:1-19; 22:6-16)

¹² Jünëline éaka jum pueblo Damascou bíchaa hueiyei, útteata jípureka éntok tékiata máktaka jume tiöpöpo sacerdote tékiakammeu nésahueme bétana. ¹³ Të jum böchi, empo rey, tua lútula kátekne machíriata téhueka bétana kom sikamta bitchak täata machiria béppa chë útteakamta, ino chíkola nee machíriakamta, éntok jume ínomak

kateme chíkola. ¹⁴ Huanäite síme buíapo huáttek. Ínapo éntok, senuk téhueka bétana inou nokamta jíkkajak tua ín nokpo, hebreo nokpo, ínel jámta: “Empo Saulo, ¿jatchiáke nee guokjájase? Empöisè kökosi emo johua, juka buesta sísiguok buahuita témmü bénasi.” ¹⁵ Huanäine ínel jiaahua: “¿Jábesaë empo, Señor?” Jü Señor éntok, ínel júchi inou jiaahua: “Ínapone jü Jesús, jü em guokjájaseshui. ¹⁶ Të kátë jachin éaka kikte, bueítukne ín nésauhui em jonákë béchibo emou ino yeu machíriak, éntok juka én em bíchakäu bétana em noknákë béchibo, éntok chúkula em nee bínnake bétana. ¹⁷ Énne huame kaa judíommeu enchi bittuanake. Huámëi mampo, éntok judíom mámpone enchi áma yorétuanake. ¹⁸ Ámeune enchi bíttuanak juka ín lútüria enchi am majtíanakë béchibo, kaa jba kaa ä täyaka bem jíapsinakë béchibo. Huanärim kaa éntok Satanásta útteara bétuk emo jípunake, ál-lam Diosta éä páman kannake. Júnëlim nee súaleka hua bem juëna yáarikut jíókoritunake éntok jume Diosta bíchäpo tüisi tahualame násuk annake.”

Jü Pablo juka Jesústa téhueka bétana au nokákäu au chúpaktíaka nookay

¹⁹ Kíalíkune juka Jesústa téhueka bétana inou nokákäu chúppak, empo rey Agripa. ²⁰ Jume Damascopo anémmeune báchä noókak juka tü nokta Jesucristota bétana huemta, Diostau bíchaa emo an jíapsi kúakti sáhueka tühuata joaka jünakiachinakë béchibo bem jíapsi kúaktilatukä bétana. Chúkulané éntok, jume Jerusalémpo anemmeu ä noókak éntok síme Judea buíaräpo anémmehui, álë bénasi huame kaa judíommeu junne. ²¹ Juäri béchibo jume judíom jum tiöpöpo nee buíssek nee mëbáreka. ²² Të Diosta nee aniä béchibo jíbane at tekípánoa óusi éaka én tajti, juka tü nokta símemmeu nokaka, rikommeu éntok kia polóobemmeu junne. Káitane éntok ámeu nooka huaka jume profétam éntok Moiséjta nokákäu jíbba, jü ayúnakemta bétana. ²³ Bueítuk bempo juka Crístota jíókot máchirata bínnake tíiyai, éntok mukuka jume kókkolam násuk báchä jíabitenake tíiyai, éntok juka Diosta lútüria judíommeu ä noknákë tíiyay, éntok kaa judíommeu junne.

Jü Pablo juka rey Agrípata Jesucristota súaltua báreka nookay

²⁴ Júnëli juka Pablota au nok-riai, jü Fésto cháchayeka ínel jiaahua: —¡Rokotuläe, Pablo! Huä buere jita em emo majtíá béchibë rokótuläe. ²⁵ —Kanne rokótula, empo Fésto tua yörihuame —tau jiaahua jü Pablo—, ál-la jü ín nokäu tua lútüria. ²⁶ Imi aane jü rey Agripa síme juka huemta tüisi jüneriame, kíalíkune kaachin éaka áa jíkkajäpo nooka. Lútüriapone áapörík símeta íkái jünériä tíiya, bueítuk jü ín áa bétana nokäu kaa jak éhuil yáari. ²⁷ ¿Játchë juka profétam nokákäu súale, empo rey Agripa? Ínapo jüneyia em ä súalëhui.

²⁸ Huanäi jü rey Agripa ínel au jiaahua:

—Jamake kaa jaiki nokiai juka Jesucristota nee sualmáchile.

²⁹ Pablo éntok, ínel au jiaahua:

—Tua Dios ínel éenake, ilikki nokiai éntok kia búrukuai junne, empo éntok jume huate én nee jíkkajame júne ino bénasi tahuánake, të kaa cadenammea súmataka, ál-la Jesucristota súaleka.

³⁰ Juka Pablota junëli jíak, jü rey kíktek, éntok jü gobernador, éntok Berenice, éntok síme huame áma jokáihuim. ³¹ Huanärim sékana bíchaa sájaka, nau ettéjhuaka ínel jiaahua:

—Í yoreme kaita béttesi machik ä mëtebonakemta yáala, kia ä peréesotebonakemta junne.

³² Huanäi jü Agripa Féstotau júchi ínel jiaahua:

—Átä búttiä eiyei íkái yoremte kaa áapörík juka Romapo chë nésauhuemta nokta at chupa íaayo.

¹ Jum Italia buíarau bíttua báahuaka jü Pablo éntok huate peréesom jü capitán Júliö téamta mampo jóahuak, hua Augústota batallonpo jometa mampo. Ínapo Lucas, Pablótamakne siika. ² Huanäite jum barco Adramítana teäu jomepo nuk sákahuak, Asia buíarau bíchaa huátaktépo. Aristarko éntok, ket itomak hueiyei, jü Tesalónicapo joome, hua pueblo Macedonia buíaräpo káttekäpo. ³ Yokóriapote jum puerto Sidonpo yájjak. Huämi Julio tüisi ä al-lériaka ä bitchak juka Pablota, kia huame ä täyäu bëkatana júne náasä huéenakë béchibo ä licenciak ä aníanä béchibo. ⁴ Jum Sidonpo yeu sákakate juka isla Chíprë míkötana tösájjak, bueituk jü jeka itom béj-reka hueiyei. ⁵ Jum Cilicia buiärahui, éntok Panfilia buiära beute jü bahue naabúrujti yeu sákaka jum pueblo Mirä teäu yeu yájjak, Licia buíaräpo.

⁶ Huämi jü capitán senu barcota téuhuak Alejandriapo jometa Italia buíarau bíchaa huátaktemta ama itom jámu sauhue buoula itom huéria báreka. ⁷ Juebena táapote läuti jíba kateka, jiókot anpo jum puerto Gnídö beu yájjak. Ketune juka jekata itom béj-reka huë béchibote puerto Salmón beu áman sájjak isla Cretä téamta kontiaka. ⁸ Júnëli juka jekata itom béj-reka huei júnete jíba boojohuai bahué mayóamak lópola. Júnensute Buenos Puertos téhuakäu yájjak, jü pueblo Laséäu kaa mekka káttekähui.

⁹ Júnëlite bínhuatuk, éntok béja kaa türiakai bahuepo booyo béchibo, jume buere jékam béchibo éntok béja sebe kíbakei. Huäri béchibo jü Pablo ¹⁰ ínel ámeu jiaahua:

—Eme oóhuim, ika boojóohuamtane kaa tüisi bitcha. Júkate barcota tärunake éntok huaka áma huériahumta junne, éntok ítapo júnete jamak itom jíapsi tärunake.

¹¹ Të jü capitán juka barcota huéiamta chë nok súalei éntok juka ä átteakamta, jü Pablota béppa. ¹² Huákäi puertota kaa türiakäu jünériaka jum séberiapote áma anbéchibo, síme jëla áma yeu sákahuak junne türianake tíiyai, jamak júne Feniceu yáijnake ti éaka, hua puerto Cretapo kátekäpo, huämi juka séberiatata pasároa báreka. Huäri noresteu bíchaa pújbaka káttek éntok suresteu bícha.

Jum bahuepo buere jéjekakame

¹³ Huanärim sur bétana juka jekata kaa útteaka huë béchibo al-léaka emo boojómáchilek. Yeute sákaka jü Creta bahué mayóat kattáitek. ¹⁴ Kia lautí jëla buere jeka Noréstë téame juka barcota útteaka béebaka, ¹⁵ ä huéria táytek. Atä béj-reka kaakun kat máchika kíal ä tójjak; huanäi itom nuk siika. ¹⁶ Jü ili isla Claudä téamta huamte sájjak, jekata kaa útteaka huëpámani. Huanäite jiókot anpo juka ili canoata itom huíksakäu itou huíkeka barcopo jikáchä teekak. ¹⁷ Béja jikáchä téksukam huíte buerémnia juka barcota nate chíkola nau súmmak kaa näikim ä huénnakë béchibo. Huanärim jum séeu Sírtë téäu emo kimumáchileka májhueka, jume velam búttiaka jekámak sájjak. ¹⁸ Yokóriapo jíba bënasi juka jekata útteaka huei, juka barcopo bem huériäu bahuéu kom huötiatáitek. ¹⁹ Baij taáhuata huei éntok, ítapo am aníaka juka barco átteata áma huériihumta báau kom huötiak. ²⁰ Yuun jaiki táapote täata kaa bitchak, kia chokim junne, éntok juka buere jekata itom bébä béchibote béja kaa yorem eiyai itom áma yorénake bétana.

²¹ Béja jaiki táapo kaa itom jibuä tíaka jü Pablo áme násuk kíkteka ínel jiaahua:

—Eme oóhuim, chë türi eiyei eme nee nok jíkkajako. Katte jum Cretapo yeu sákakátek íkái jiókot máchiraata kaa bíit eiyey, éntok huaka enchim huériäu júnem kaa tärü eiyei.

²² Të katem kom eiya, bueituk ito násuk kaibu jábe muknake, tem juka barcota ál-la jíba tärunake. ²³ Tukábiak jü Diosta ángel inou yépsak, áapörík bétana inou jaatáka, hua Dios nee sáuhuemta bétana éntok hua ín áa béchibo tekípánoähui. ²⁴ Huäri Diosta ángel ínel inou jiaahua: “Kátë jachin eiya, Pablo, bueitukë Romapo chë nésauhumta bíchápo yeu toijna, éntok emo béchibotuk jü Dios síme jume barcopo émomak kateme bem kókko éäpo áma am yoretuanake.” ²⁵ Júnentuk, eme oóhuim, óusem eiya, bueituk ínapo jü Dióstat eiya, éntokne júneiya juka Diosta ángel nokakä páman ä lütüriatunakähui. ²⁶ Të ál-late senu islau yeu biáktinake —ti ámeu jiaahua jü Pablo.

²⁷ Séjtul tukáapote, béja guoi semáanapo boojóolatata, jum bahué Adriatico ti téhuaakapo jü jeká naa itom núnübuai, huanäi tukáa násuk huei jume barcopo

tekipánoame jünëak bahué mayoau itom yeu yáijböhui. ²⁸ Huanärim juka bäta jäimu mekka kömiakäu jünéria báreka ä jünaktek. Huanäi treinta y seis métrotukai. Júchi huam jëla katékam júchi ä jünaktek. Huämi éntok, veintisiete metrota jípurey. ²⁹ Huanärim májhueka jü barcota jita tetau tajti máchileka, naiki anclam barco chobe bétana huéeme kom huötiaka jáptek. Huanärim májhueka noita júne machútua peiyai. ³⁰ Jume áma tekípánoame éntok, jum barcopo yeu kat báreka eiyai. Kíalikum juka ili canoata bäau kom jímma báarei, jume anclam barco kóbapo kateme kom huötia báaremcha aneka. ³¹ Të jü Pablo juka capitanta téjhuak éntok jume ä sontaróahuam, ínel ámeu jiaka:

—Ímëi yorémem kaa jum barcopo tahuak, eme kaibu áma yorénake.

³² Huanäi jume sontarom jume huitérim ili canoata ámei huitetuutukäu chúktiaka bäau kömä tátabek.

³³ Marikaróapo béja jü Pablo símëm téjhuak am jïbuä sáhueka. Ínel jíaka:

—Béja guoi semáana huéiye eme kaa al-léaka kócheka, éntok kaa enchim jíapsiläpo jïbuäka. ³⁴ Nóitem jïbuä. Útteatem nüye kaa kókko bárëteko. Óusem éiya. Júnëëm kaibu jábe ímï báapo muknake.

³⁵ Júnëli jiausuka jü Pablo huépul páanim nüka Diostau nokak ä baisáuhueka símëm bíchápo, éntok am rébektiaka am buätáitek. ³⁶ Huanäi síme óusi äaka ket jïbuätáitek. ³⁷ Síme ítapo jume barcopo nau katéihui guoi ciento setenta y séistukai. ³⁸ Chúkula bem jóboäpo núkisi jïbuäka, jume tiríjkomim bahuéu kom huötiak barcota kaa béttesi huéénakë béchïbo.

Jü barco jum bahuepo kom kibakek

³⁹ Yeu matchuk jume barcopo tekípánoame juka buíata bitchak, kaa ä täyaka jachin ä téhuaakähui. Tem juka bahué komiata see päriata jípuremta bitchak. Huanärim áman bíchaa kat báreka taahuak, barcota ára áman emo rúktia máchileka. ⁴⁰ Jume huiterimim chúktiak jume ánclam ámey chäkaihuim, huanärim jume anclam báapo tö sájjak. Jume barco timónimim yarajtiak ámey ä kúakúaktiahuähui, éntok jume velam bat huéeme jikau huíkkek. Huanäi jü barco bahue komiata mayoau bíchaa huéé táytek. ⁴¹ Të jum báata au nánkëu bíchaa siká, huämi jü barco kobba sëepo tútteka béja kara huéeka taáhuakk. Jume máarem éntok, juka barco chóbeta chíbela jámtiak. ⁴² Huanäi jume sontarom jume peréesom suabábarek kaa yéu am bajúm äaaka, am tennimáchileka. ⁴³ Të jü capitán juka Pablota ä jínëubárë béchïbo kaa licénciata nénkak, ál-la am téjhuak jume ára bajúmeme noita bäau emo huötiaka mayoau emo am jínëutuanake tíaka, ⁴⁴ jume huátem éntok, tablámmet yeu bajúm sauhue éntok barco kuta kóttlammechi. Júnëlite síme yeu bajúmeka áma yoórek.

28

Jü Pablo jum isla Maltä teäpo yeu yepsaka áma aaney

¹ Béja síme áma yorésuka, jünëak juka íslata Malta ti téhuaakähui. ² Huame áma joomem al-léaka itom mabétak. Sejchúktim bueürum itom náariak sébë tíaka éntok yúkë tíaka. Huanärim símëm itom tájimmeu rukti sauhue itom sukäu äaaka. ³ Huanäi juka Pablota kuta huakíam nüka taijpo ä tóttöai, jü bakot tüisi jóguokame tatájaka áma yeu huánteka mampo ä këka at chäka taahuak. ⁴ Jume áma joome éntok, juka bakotta Pablótat mampo chäkamta bíchaka ínel nau jiaahua:

—Í yoreme jíba tua yore súaleero. Bahuepo kaa muukuk, të jü Dios ä yári béchïbo kaa ä jíapsi äa.

⁵ Të jü Pablo táijpo au tátakeka juka bakotta áma kom tátabek éntok kaachin aika.

⁶ Síme at suuhuai ä mam bajmáchileka. Tem binhua at suaka, kaachin ä ayúi, tábuiasi eetáitek. Jukam Pablota dios tíiyai.

⁷ Huämi kaa mekka senu yoremta buíam tökai, Públiö téamta buíyam. Áapo huämi islapo nésauhuei. Huäri tua al-léaka itom mabétak, éntok tüisi itom aníak baij táapo.

⁸ Júnaksu éntok, jü Públiota áтчay taijhuécheka bökai éntok kökoa disentériä téamtai kökoreka. Huanäi jü Pablo áman ä bíchiseka siika. Ä bíchaka, Diostau buanaka choápo áa béppa ä mámték türiak. ⁹ Íkái jüneriaka jume huate génte kökoreme islapo jóakame au yaij táitek; huanärim türiak. ¹⁰ Huanärim tüisi itom yöreka itom bitchai. Chúkula júchi itom saka báareyim símeta huaka böot béchibo itom huátianakeu itom miikak.

Jü Pablo jum buere joära Romau nüpahuak

¹¹ Béja baij metpo jum islapo anékate báau huáttek senu barco áma séberitata pasároakäpo. Áapo Alejandriapo jométukai, jume diósim Cástor éntok Póluxta titéhuaakame señaalim huériai. ¹² Jum puerto Siracúsä ti téhuakapote yeu yájjak. Huämite baij táapo aanek. ¹³ Huämi éntokte boula sájjak jíba jü bahué mayóamak lópola jum pueblo Reegiö ti téhuakäu tajti. Yokóriapote béja sur bétana jekríahuak, júchi machukte béja jü pueblo Puteóli ti téhuakapo yeu yájjak. ¹⁴ Huämite huate hermáanom téhuak. Huámëi itom áma tahuá sauhuei senu semáanapo. Chúkula bėjate Romáu bíchaa sájjak. ¹⁵ Jume hermaanom Romapo aneme béja nokta mabet-latukay, itom áman katë bétana. Kíalíkum itom nankírika sájaka jum pueblo Foro Aapiö teäpo ito bea aaney, huate éntok, jum Baij Tabérnam teäpo. Jü Pablo am téaka tüisi Diosta baisáuhueka taahuak éntok óusi äak. ¹⁶ Jum Romáu yáijhuak jü capitán jume peréesom jü sontaró yäutta mampo jóiyak. Të juka Pablota sékána tójjak áapolaik áma annákë béchibo, huépul sontarota ä suáyatuaka.

Jü Pablo jum Romapo judíommeu nookay

¹⁷ Baij taáhuareka áma yebíj-lataka jü Pablo jume judíom Romapo chë yörihuame nau núnotebok. Nau am yájak, ínel ámeu jiaahua:

—Eme ínomak huéerim, ínapo kaita jume judíom bėj-reka yáalataka, éntok kia bannaataka itom yóiyöhuam boojóriäu bėj-reka junne, jíbane jum Jerusalémpo peréesotehuaka romáanom mampo yéchahuak. ¹⁸ Huanäi jume romáanom ínot nátemajeka nee búttia báarei, bueítukim kaita lútüriata ínot téuhuak nokta béttesi ínot bem chúpaka ín mëtunakëhui. ¹⁹ Të jume Israelitam katim báreka taahuak. Kíalíkune juka Romapo chë nésauhuenta nokta ínot chupa íaka nookak, kia kaita béchibo ín naciön nátuamáchik junne. ²⁰ Júnel béchibone enchim núnotebok enchim bit báreka éntok enchimmeu nok báreka; bueítuk ítapo jume Israelítam boobíchäu béchibone imi cadenammea súmataka jípuhua.

²¹ Huanärim ínel au jiaahua:

—Ítapo kaita jíösiata Judea bétana huemta mabet-la emo bétana nokamta, éntok kaabe jume judíom itomak huéerim huannäbo äbo yáij-lame kaita juénak emo bétana nooka. ²² Enchite nok jíkkaij peiya jachin em éäu jünéria báreka, bueítukte jüneiya símekut í bemela yore majtíahuamta bėj-reka nokhuähui.

²³ Ä nok jíkkaij bárekam taáhuata ä yéchariak. Taáhuata yúmak, juebena génte áma nau yájjak jum Pablota anéipo. Huanäi kethuúi naateka kúptëu tajti ámeu noókak jachin juka Diosta im buíapo nésaunakëhui. Moiséjta ley bétana ámeu noókak, éntok jume profétam jíojtekäu bétana, Jesústa jü Crístotukähui, jü Diosta yeu púari, am súal íaaka, éntok im buíapo ä nésaunake bétana. ²⁴ Huate juka Pablota nokákäumak al-léaka taahuak, huate éntok, kaa ä súalei. ²⁵ Júnëlim kaa nánancha bem éä béchibo sáka táitek. Huanäi jü Pablo ínel ámeu jiaahua:

—Ammäli jiaahua jü Espíritu Santo juka profeta Isaíaista ínel jíáutuaka jume itom yóiyöhuammehui:

²⁶ Ámanë sika í gentetau ínel jiaahua:

Jíbem ä jíkkaijnake jíöbe eme, të kaa at jünéaka; akém ä bínnake jíöbe, tem kaa ä súalnake.

²⁷ Bueítuk bempo kaa at jünee báreka eiya.

Emom naka páttiak kaita jíkkaij báreka,

éntokim kúpek kaita bit báreka,
kaa am jíapsi kúakteka ín am jínëunakë béchïbo,
tiahua jü Espíritu Santo.

²⁸ Júntukem jünéaka taáhua eme, én naateka pujbau bíchaa juka yore jínëihumta Diosta
bétana humentá jume kaa judíom béchïbotunakëhui. Huámëi ál-la al-léaka ä mabénnake.

²⁹ Juka Pablota ínel jíak, jume judíom sájjak juebénak nau noksákaka íari bétana.

³⁰ Jü Pablo jum kári ä reu jínulapo guoy huásuktiapo aaneek. Huämi síme jume ä bít
báreka áu yayájame al-leaka mabetay. ³¹ Síme licenciata jípurey, juka Diosta ím buíapo
nésaunake bétana kaabe ä táktiriay.

Jü Carta San Pablota Jiojtekähui Jume Romanommehui

Pablota ámeu teboterim

¹ Ínapo Pablo, Jesucristota nésahui joame, apóstoltu iaahuaka núnuri. Jü tü nooki Diosta evangelio ín noknakë béchibone yeu púari.

² Dios ínel ä yáa rókaka nok-latukay, jauhuey naateka jume ä profeetam huämi, juka huépülsi huëpo Diosta bétana ä jiojtekä pámani, ³ ä Üusihua bétana, itom Señor Jesucristo, rey Davidtat yeu simlame. ⁴ Huanäi Dios ä täyatebok; junëli tua Diosta ä Üusitukähui, úttiärata jípureka, Espíritupo huépülsi huëpo áu ä nükä béchibo, entok kókkolam násuk ä jíabitekä béchibo. ⁵ Jesucristota huámtä mabet-la juka kaa náksi tühuata apóstolimtu sáyhuakä. Huanäite béja íkái síme ániapo anemmeu noknake, ä nésahui súaleka am yáanakë béchibo, ä téhuam jíba yöreka. ⁶ Huámë násuku eme két áma näikiari, Jesucristota áttiamtu iaahuaka.

⁷ Síme eme jume buere joära Romapo aneme, Diosta nákéhuim, Diosta nésahui huépulta bénasi jíba joaka núnurim, jíapsi béchibo yeu púarim: Diosta kaa náksi tühua entok yánti jíapsihuame enchim béchibotunake, Dios itom Áchay bétana huéeme entok jü Señor Jesucristota bétana.

Pablota Romau nóiti péähui

⁸ Kaita bát jee enchimmeu nokaka juka ín Diostane baisau báare, Jesucristota huám ámani enchim bétana nokhuamta. Béja símekut jíkkaj-ri, juka jáchin tüisi Diosta enchim súalëhui. ⁹ Dios Áapo jüneiya, chíkti ín jíapsimak áa béchibo ín tekipanoähui, jü noki ä Üusi bétana huémta chíbejtiaaka, entok Áapo két jüneiya, kaa chúkteka enchim béchibo oraciompo Diostau ín nokähui, Áaporikúu bícha. ¹⁰ Áune ä nétane, áapo ínel éateko nee ä máknake, ín áman huéenakë béchibo, entokne al-leaka áman yebijnake jum enchim anëhui. ¹¹ Bueitukne tüisi enchim bít péiya, juka Diosta bétana ín mák-ri enchimmet ä chíbejtia báreka, juka enchim mabet-läu chë júne tútti enchim át jíapsinakë béchibo. ¹² Júnëlituk jü jáchin juka Diosta enchim súalëhui huépülsi náu tahuanake, enchim béchibo júne türinake entok ínapo júne al-leaka tahuanake, juka Diosta enchimmet yáakäu bíchaka.

¹³ Íkái éntokem két jüneriapo yúmala, hermaanom, búrusine áman enchimmeu huéé báreka eiyay, enchim násuk tekipanua báreka enchim ä bít iaaka, jáchin machisi juka Diosta ínomak anëhui, jume kaa judíom násuku júne két ánëli. Të én tájti obiachisi ínobia chätula, enchimmeu ín huéenakëhui. ¹⁴ Jume griegommehui entok kaa griegommehui, jume tüisi jita täyammehui entok jume kaa jíösia täyammehui, úttia ín ámeu noknakëhui, juka Diosta nooki. ¹⁵ Júnëlem jüneiya, ínapo ál-lane béja läuti jëla áman ä noknake, juka bemela nokta Diosta bétana huémta enchimmeu kétchi, Romapo joakammehui.

Jü evangeliota úttia

¹⁶ Bueituk íri noki bemela Diosta bétana huémtyai kanne áy tiihue, bueituk íri Diosta úttiära, símeta béppa. Jábetaka junne ä súaleme áy jínëutunake, jume judíom bátchu, chúkula éntok jume griegom kétchi. ¹⁷ Íri noki Diosta bétana bemelasi huéeme itom ä téjhua, jáchin Diosta bíchápo kaita kulpaka itom tatahuähui: tua bát huëpo ä súalhuä pámani, entok júchi ä súalhuäpo huämi, juka jiojterita jíäpo bénasi: “Të jü lütüriata joaka jíapsame Diosta nokibet ä ea béchibo jíapsita jípunake.”

Yoremta kaa tü jíápssekähui

¹⁸ Dios téhueka bétana ä ómtira bíttebo, jume síme Diosta béj-reka jíápsammehui, bueituk jume yoremem kaa türik huéetuaka, jukam lütüriata kaa boojotua, juka kaa tíuramak náu ä kütiaka. ¹⁹ Bempom huitti jüneiya, juka Diosta lütüria ják áman huëhui.

Dios machisi ámeu áu yeu buíj-la. ²⁰ Bueítuk kálajkosi bíttu jiöbe, síme jita kara bíttume ímí ayukame Diosta áttiari: jü jíba béchibo Diosta úttiära, entok jü Dios tua ájária jíba béchibo jíápsame. Kálajkosi maachi, jü Diosta jáchínakähui, ániata ä yáakäpo huámi. Huári béchibo, “katte Diosta bitcha”, ti júnem kara jiaahua. ²¹ Júnëli Diosta tatäyalataka júnem, katim ä yöreka ä úttilek, ä Diostukä pámani, entokim kaa ä baisauhuek junne. Jü ili bem jita täyämakim emo buérialek; jü bem jíapsihua entok bem éäü jíba jo báarey. Huári béchibo bem éeri kaa machiriata jípureka taahuak. ²² Túisi emo jita täyaleka, junëli éakasum kaa susuaka taahuak, ²³ entokim juka Diosta lóoria kaa yuyujtumta kara bíttumta bem kóbapo yeu ä huíkeka ä yáuhuak, entokim ímí buíapo jometa bénasä yáuhuak. Huanärim huikitta bénasä yáalataka ä Dios tíiya, náikim guókekamta entok bakotta bénasi junne kétchi.

²⁴ Huári béchibo jü Dios chicha máchiriau bíchaa am sákatuak, tiusi máchiraata bem yáa bárëu bícha; bem takahuam júne kaa yöreka jájanam juénasi náu aayuk. ²⁵ Jü Diosta lütüría ára nókichiata béchibom ä nakuliak; júri ámeu chúppuk, ímí buíapo yáarítu bem tochokteka ä yöreka entok ä úttileka, juka símeta yáalata júne yöri máchika; júri Dios béja jíba yúu huásu-huásuktiapo jíápsaka yörihua. Júnentunake.

²⁶ Huári béchibo Dios tiusi machikuu am tójjak. Bem jáamuchim júne két täbuiasi emo nü táytek; jáamuchim taka júnem jáamuchimmak emo náyotek. ²⁷ Jume yoremem júne két ánëli, bem jáamuchim tójaka, áme bénasi oohuimmakim totö táytek, tiusi máchiraata náu joaka. Huári béchibo bem takahuapo júri ámeu yeu chúppuk, sékana böot bem kuaktekä béchibo.

²⁸ Bempo béja juka Diosta omot yéchaka, kaitam Diostamak jüneria báreka taahuak. Huanäi jü Dios béja am kóba rókotek, kaa huéchiasi jita am yáanakë béchibo am tójjak. ²⁹ Jü kaa lütüriay símekut tápunika, kaa emo jub-lataka kíal náu anhuameyi, kaa tiurayi, tómi péé mukiaiyi, kaa yore jiokolihuumtayi, áapolaytu báaremmiayi, yore súahuumtayi, náu nássuahuamtayi, ára nókichiayi entok áu íaahuamtayi. ³⁰ Jábetachim kaa túisi nooka, yorem júnnaale; ilitchisi júnem kaa Diosta bétana nokhuamta jíkkaij báare; karam jotu; símeku bempo jíbatu báare; emom buériale, kaa türík yáa báreka jíbam éiya; katim bem áchayim nok jíkkaja; ³¹ bem éäpom jíba an báare; katim emo júnee johua; kaabetam nákke; námakakim jíapsek; kaabetam jiokolë. ³² Túisim júneiya, Diosta jauhueeka juka bétte nokta ámet chúpanakëhui, juka kókkohuumta áme béchibo náikiatukähui, síme kaa türík joame béchibo; júneltaka júnem jíba ikärim símeta boojoria, entokim két ámemak al-leiya, íkai jita am joayo.

2

Diosta yäura lutüría yorem tat chúppe

¹ Huári béchibo empo kaitachë jáhuiteka emo yeu huíknake, empo yoreme jábetaka junne. Empo täbuiik sútuay emo yuktituame, täbuiikut nokta chúpaka, émpë két emo béj-reka ayunake; éntoke két áa bénasi aane. ² Íkäite júneria: Dios áapo lütüriata jípureme bétte nokta ámet chúpanake, jume kaa ál-la machisi íkai símeta joammechi. ³ Én éntok empo, íkai jita joame entok nokta huatemet chúpame entok áme bénasi aneme, ¡kaibë ä guójanianake, juka Diosta yäurau enchi yeu kéchanakëhui! ⁴ ¿Jachë kia kaitapo emo ä bittua juka Diosta úttesi yore ä jiokolëhui? Tebe tiempota enchi mákka, enchi jíapsi kuakti íaaka, kaa bamsipo enchi huéria enchi jiokoleka. ¿Jukarë empo kaa júneria? ⁵ Të juka námakak em jíapsekä béchibo, karë emo jíapsi kuaktia junne; emochë náchá yétcha, juka Diosta ómtira; huári béja emo béchibo kaa türínake júnaköri, juka taahuarita yúmako, Diosta bétte nokta ímí ániata béppa chíbejtiahuako, entok ámani juka Diosta lutüría yeu machiako, júnakoy béja símem Diosta yäurau yeu am jábuaahuako. ⁶ Ámani béja síme hueuhuëpulaka núnuhuakä béjtuana, jita bénak bem yáakäu bétana. ⁷ Jíbapo béchibo jíapsihuumtam mabetnake, huame jíba tühuata joaka jíápsakame. Huamëi béja juka lóoriata jaria, entok Diosta bétana yörihuamta entok yü

tütüti jíapsihuamta. ⁸ Të Diosta ómtira entok jü bétte noki ámeu ayunake, jume kaa báreka Diosta bėj-reka jíápsammehui. Ímëri juka lútüriata kaa huáatiaka, kaa emo tóij báareme. ⁹ Jiokot anhuame entok kókosi éehuame áme béchibotunake, síme jume yoremem kaa türik joammehui, jü judíota béchibo bátchu, huanäi jü griego kaa judíota béchibo kětchi. ¹⁰ Të lóoria entok yórisi machika entok yánti jíapsihuame ayunake, jume tühuata joame béchibo, jü judíota béchibo bátchu, huanäi entok jü griego kaa judíota béchibo kětchi.

¹¹ Bueituk jü Dios kaabeta chë áma nákke; símem nánancha éria. ¹² Bueituk síme juka Moiséjta ley kaa jípureka jíöbeka kaa tüisi ayukame, junëlim kaita leyta jípureka jiokot noki bétteka ámet chúpatunake; entok síme juka Moiséjta ley mámpo jípureka kaa ä jíá páman ayukame, jüri leyta béchibom kët jum Diosta yáurau yeu tóijna. Huanäi noki béttesi ámet chúpatunake. ¹³ Bueituk katim tü yóremem juka Moiséjta ley bem jíkkajakä béchibo, ál-lam juka Moiséjta ley jíá páman bem anë béchibo; júmëi júnen tü yóremem, Diosta bíchápo. ¹⁴ Maasu ëni jume kaa judíom, katim ä täya, juka Moiséjta ley. Júnentaka junne, bem jíápsipom ä jípure, juka leyta bempom ä leyek. Íari béchibo, juka leyta kaa täyaka junne, bempo béchibom ä jípure, juka leyta. ¹⁵ Jüri ley béja machisi ámet aayuk, bem jíápsimmet jíöjtetaka. Huäri ínel bem jíápsipo ámeu nooka, jáchin juka leyta jíá páman bem ayunakëhui; entok juka tühuata bem am jonakëhui am téjhua, ¹⁶ taahuata yúmako, juka Diosta ä yáurau am núnuke, Jesucristota huám áman juka yoremem éhuil ayukamta yeu buíjhuayo. Íri bemela noki ín nokähui, Jesucristota bétana huéeme, áu chúpanake ín jíákä bénasi.

Jume judíom entok jü Moiséjta ley

¹⁷ Én éntoko empo em judíotukä pámani, jü leytat jibë chäka, kaitat obisi éaka, huanäi éntoke Diostat emo úttile. ¹⁸ Éntoke tüisi ä júneria, juka Diosta jak áman ä huáatiähui; leypo ayukamta éntoke tüisi ä majtiari; juka áma türik jíbe áma yeu púuhua. ¹⁹ Yantelake kaitat jáchin éaka jume liliptimmeu bát emo kécháalataka emo júne am huiksimë tíiya; jume kaa machiku anemehuë emo machiriä tíiya; ²⁰ emoë am majtiä tíiya, jume kaita täyame, jáchin emo am ujúnakëhui, jume ili usimmehuë maejtro; símeta juka lútüriata leypo ayukamte emo ä täya tíiya, jáchin ä órekähui. ²¹ Huanäi empo júkai joame, tattäbuim majtiame, ¿jatchiakasë empo kaa emo majtia? Empo chë ínel jinabakka: kaabetë ékbua nésahue; ¿empo éntok ékbua! ²² Empo chë ínel jiaahua: jubekame ö kunakame kaabe täbuimak entok jíápsinake. ¿Empo éntok em jubi täbuimak bäitattähua! Empo chë jume huate Diosim kaa emo súalë tíiya, kaabeta éntoke juka itom Dios béppa yórisi machi tíiya; ¿jatchiakasë júntuk tiöpopo ayukamta ékbua? ²³ Empo leytat emo buérialame; jén éntoke juka leyta kóttiaka kaa ä jíá páman aneka, Diosta junneriatebo! ²⁴ Huäri béchibo ínel jíöjteri: “Jume kaa judíom Diosta bėj-reka nonoka, enchim junëli anë béchibo.”

²⁵ Türi judíotaka circuncisiónta jípureme, juka leyta nesahui joame; të juka leyta nesahui kaa joame; jü judíotaka circuncisión kaitapo bénasi tahuanake. ²⁶ Júmü huám huéiye, jü kaa áu circuncidaroalataka juka leyta nesahui joame, juka áu circuncidaroalamta bénasi tahuanake. ²⁷ Të hua takaapo kaa áu circuncidaroalataka juka leyta nesahui joame, áapo enchi sítuay yuktianake, bueituk empo circuncidaroataka juka leyta éä páman kaa aane. ²⁸ Kaa tua judíopo näikiaripo yúmala, hua ä takaahuapo béppa jita át yáariari; júntentaka junne, kaa circuncisión jü jita takat yáari. ²⁹ Huä tua lútüriapo judío hua ä jíápsipo ä huéria, juka judíotuhuamta; entok jü circuncisión chë nésahueme jü jíápsipo aayuk, kaa kía leetrata jíá pámani, ál-la Espírituta ä yáakä pámani. Kaa jábe yoreme ímí buíapo jometaka ä yosire, të áapo jü Dios ä úttilnake.

3

¹ ¿Jítasu júntuk áma téunake, seenu, ä judíotukä béchibo? Jume circuncisiónta yáariarim, ¿jita tühuatasum áma bínnake? ² Tüisi juebenak tühuata; jáchin huéy junne yölatakam kaate, jume judíom. Maasu ëni tua lútüriapo, bempörim bétana huéiye, jü

Diosta nooki. ³ Jü kaa bem Diosta súalekä béchibo, ¿jachu kaitapo ä tahuarianake jäni, juka Diosta itomak türiakähui? ⁴ ¡Ee! ¡Kaibu ínel huéenake! Ál-la Dios juka lútüriata hué páman jíba annake, jume yoremem ára nókíchika jíápsay junne. Huári béchibo ínel jíofteri:

Em nokähui jáchin huéy júne jíba lutüriataska yeu huéenake; jábeta enchi nátuay junne, jíbe yólataka tatahua.

⁵ Jü itom kaa tüisi anëu Diosta lütüria jikau chatchätek, ¿jáchisute jüntuk jiaunake? ¿Jachu Dios kaa tüisi ane jäni, itom yäura bíttuaka? (Kíane yoremta bënasi nooka.) ⁶ ¡Kaa jünentunake! Täbuiasä huéenakeyo, ¿jáchisu jüntuk am yäura bíttebonake, jume ániat jíápsame?

⁷ Të jü ín ára nókíchiay Diosta lütüria símek béppa jikau ä huéenakey, ¿jatchiaka jüntuk ín kaa tühua béchibo bétte noki ínot chúppe? ⁸ Ä junëlitunakey, kaa tühuatate yáanake, tühuata itou yebijnakë béchibo. Inëlim jiaahua, jume nee nátuaka nokame, ínëlitukne täbuiasi huatem majtia. Ímëri nee nátuame bétte noki ámet chúpise.

Kaabe tü yóreme ímí ániapo

⁹ Huanäisu, ¿ëni? Ítapo jume judíom, ¿jachute bempörim béppa chë júne tühuata jajamla? Eë; kaa junëli huéiye. Béjate huitti ä nok-la, jume judíom entok jume kaa judíom símetakam ímí buíapo juka kaa türík ayukamta úttiära bétuk huáttila. ¹⁰ Bueítuk ínel jíofteri:

Kaabe, kía huépülaika junne, kaa lútula jíápsa;

¹¹ kaabe tua juka jünee huamta kaa jípure.

Kaabe kía ä éapo juka Diosta jariu báare.

¹² Símetaka juka böota öbiala;

huépülaik bënasim kaita béchibo tuttüríkam tahuala;

kaabe juka tühuata jo báare;

kía huépülaka júne kaabe ják aane.

¹³ Jü bem kutänauhua hua ánima mäari guójoria étaporita benna;

bem níniyim ára nókíchiata nooka.

Bem tempo huáijhua éntokim juka áyakam jóuhuota ërialataka ä jípure;

¹⁴ jü bem teni jü noki béttesi jiamtay tápuni entok chibusi machikoayi.

¹⁵ Jume bem guókim júne bamseka téttene, yoremta ójbo guótiaboka;

¹⁶ jü bem kókosi ayunakëhui entok bem siroksi tahananakëhui, jum böot ámebia aayuk.

¹⁷ Jauhuey jünem kaa juka yánti jíápsihumta täyak, jum bem böochi.

¹⁸ Katim Diosta májhue, jauhuey junne.

¹⁹ Tëte tüisi jüneiye, síme jü leyta nokähui, jume leyta bétuk jíápsammeu nooka, símem nok páttia báreka. Huanäi síme ánia Diosta bétte noki bétuk kóm huáttinake.

²⁰ Júnëli kaabe áu tü yóreme tíanake, Diosta bíchápo, kía juka leyta jíá páman aneka. Bueítuk juka leyta béchibote jüneiye, jita ínel kaa türiakähui, Diosta bíchápo.

Diostatte eaka jínëutunakete

²¹ Të ëni, Dios itou yeu ä buíj-la, juka Moiséjta ley kaa áma näikiaka, jáchin juka yoremta tü yóremtaka ä tahananakëhui. Jü Moiséjta ley entok jume profëetam júne ä nok-la, junëli ä huéenake tíaka: ²² jume Jesucristota súsualekame tü yóremtakam tatahua, Diosta bíchápo. Ínëli kaabe áma yeu púari. ²³ Kaa tühuata símem yáakä béchibo, símetakam yeutana päkun tahuala, Diosta lóoriapo. ²⁴ Kaitate béjtuaka tü yórempo näikiahuak, Cristo Jesússta huämi, kaa tühuata yáalataka junne. ²⁵ Dios, Cristo Jesússta áma yeu púuhuak, ä ójbo ä guótiánakë béchibo entok junëli itom jiokorek. Én éntokte Diosta súaleka juka yore jiokorihumtate jajamnake. Dios ínëli itom ä bittebo báarey juka tü yórempo itom näikiahuäu juka kaa türík bannaataka itom yáakäu át itom jiokori báreka. ²⁶ Ímëchi taahuarimmet itou yä machiria báare, juka tü yórempo itom

näikiähuähui. Júnëli Áapo lútula entok lütüriata áttiak; ínëli jume Cristota súaleme tü yórempo am näikia.

²⁷ Én éntok jü yoreme, ¿jitaysu júntuk áu buérialinake, Diostau bíchaa? ¿Kaitapo taahua! ¿Jíta béchíbo? Kaibu juka Moiséjta ley nesahui itom yáakä béchíbo, jauhuey junne, ál-la itom Diosta súsualekä béchíbo. ²⁸ Ími chúppe: Jü yoreme Diostat éaka tü yórempo ä näikiahua, të kaa juka ley nésauta ä yáakä béchíbo.

²⁹ ¿Jachu Dios jume judíommeu jíba Dios? ¿Jachu kaa jume kaa judíom két ä Diosek? Lútulay, jume kaa judíom két ä Diosek. ³⁰ Bueítuk Dios huépülay jíbba. Entok Áapo jume ä súaleme tü yórempo am näikia, jume circuncisiónta jípureme entok jume kaa ä jípureme. ³¹ ¿Huanäi itom ä súalë béchíbote juka leyta kaitapo johua? ¿Èe! Al-la Cristota itom súsualekä béchíbote juka leyta chë júnete yúmalisi ä chuppa.

4

Abrahamta ejemplo

¹ Huanäisu, ¿jítasu jájamek jáni, jü Abraham itom bannaataka kateme áchayhuari? ² ¿Jachu jü Abraham tü yóremetuk jáni, tühuata ä yáakä béchíbo? Júnëlituko jitay áu buériali mátkhi, të kaa Diosta bíchápo. ³ Bueítuk ínel jïojteri: “Abrahamta, ä súalekä béchíbo, Dios ä tutüreka ä bitchak.” ⁴ Én éntok jü tekipanuakame kaa mikpo nanäikiahua, të ál-la ä huikiriahuäpo sisime, jü tékkil. ⁵ Të juka kaa tekipanuakamta, kía ä súsualekamta türiipo ä tatahuaria. Júnëli Áapo Dios tü yórempo ä näikia, juka yoremta kaa türik yáakamta junne. ⁶ Jü rey David két ä ettejoa, jáchin juka yoremta juka yúmalasi al-leehuamta jájamnakëhui. Júkäi béja jü Dios lütüriata ä yáakä bénasi ä mabeta, kaita tékilta jita ä yáatuakari. ⁷ David ínel jiaahuak:

¿Yúmalasim al-leehuamta jípunake, huame bem kaa türi yáarim tuchariahuakame, entok bem kaa tühua yáarim lomti páttiriahuakame!

⁸ ¿Yúmalasi al-leehuamta jípure hua yoreme, jume ä kaa türi yáarim jü Señor kaitasi am tatahuariako!

⁹ ¿Jachu íri junëli huéeme, jü yúmalasi al-leehuamta jípuhuame jume emo circuncisiónta mák-lame béchíbo jíbba, ö jume kaa emo circuncisiónta yáarialame béchíbo kétchi? Bueítuk ínel jiaula, juka Abrahamta ä súsualekähui, jü Dios tüisi ä tahuariak kía junëli ä ayukä béchíbo. ¹⁰ Të, ¿jauhueysu junëli ä näikiriahuak? ¿Jachu circuncisiónpo anakari, ö ketune kee circuncisiónta mákhuakari? Kee ä mákhuaka jü Dios tü yórempo ä näikiriak. ¹¹ Chúkula béja Abraham circuncisiónta yáariahuak, señalta bénasi. Júkäi séñakay, juka Diosta tü yórempo näikiataka ä mabetak, ä súsualekä béchíbo, ketune kee circuncisiónta mákhuakari. Júnëli béja síme ä áchayeka tahuanake, jume Diosta súaleme. Ánëli Dios ímëi tü yóremempo am näikia, kaa circuncisiónta jípureka junne. ¹² Entok jume circuncisiónta jípureme ä áchayek, juka Abrahamta, circuncisiónta jípureka junne. Jíbam áapörík Diosta súalhuamta boojoria, hua jauhuey bát kateme kee circuncisiónta mabetakame bénasi.

Dios jíba ä yáanake, juka ä yáa rókähui

¹³ Bueítuk Dios Abrahamtamak ä yétchak, juka nokta, entok jume ä úusimmaki. Síme ániata am mák rókaka nookak. Të ï noki kaa leypo chúppe, ál-la tü yóremtaka Diosta súalhuäpo huämi. ¹⁴ Jume leypo aneme ä jípureyo, juka ániata herenciapo, jü Diosta súalhuame kaitapo tatahua, entok jü Diosta yore mák rókähui junne, kaitapo tahuanake. ¹⁵ Bueítuk jü ley ómtirata huéria, juka kaa tüisi anemta béchíbo; të juka kaita leyta ayukäpo, kaibu leyta béj-reka jíapsinake.

¹⁶ Huäri béchíbo, Diosta sualhuä páman huéiye, mikpo itom ä mabetnakë béchíbo. Júnëli jü Diosta yore mák rókakähui kutti óreka tahuanake, síme jume chúkula kateme béchíbo. Jü Diosta itom mák rókaka nok-lähui kaa kía jum leypo aneme béchíbo jíbba, bueítuk jume Diosta súaleka át boobíchaihuime kétchi. Ímëi Diosta súsuale,

Abrahamta Bénasi; huári béchibo Abraham ítou áchaytaka taahuak, ¹⁷ juka jiojterita jiäpo Bénasi: “Juebena génte ániapo anemmeune áchayriapo enchi kéchala.” İri ínel jü Dios Abrahamta súsualekähui; jüri béja ínel jume kókkolam júne jíabitetua, entok kaita jita ják órekamta júne áma ä ayuk tíanake, áma ä ayuka Bénasi.

¹⁸ Kaita jíttoata ayukäpo ä súsualek, jü Abraham. Huanäi ä súsualekä páman áu yeu chüppuk; junëli ayuka béja juebena génte ániapo anemmeune áchayhuaritaka taahuak, Diosta áu nokakä pámani: “Júnëlim ayuka béjam búrunake, jume em úusim.” ¹⁹ Abraham tókti kaa kóm éaka, jíba Bénasi ä súsualek, abe cien huásukteka junne. Sara ä jubiahua junne béja kaa äasoay, bueituk béja jámyölatukay. ²⁰ Abraham juka Diosta ä mák rókakäbet jíba huijjütek; kaa ä tárük, juka Diostat ä jíapsekähui. Diosta jíba úttileka áapörík jíba lóoriata mákkak, ²¹ entok tüisi júneyay, Diosta juka símeta ä yáa rókäü ára áma yúmanakeihui. ²² Huári béchibo Dios tü yórempo ä bitchak.

²³ Én éntok kaa kía Abrahamta bétana nooka, i jiojteri; ²⁴ bueituk ito béchibo két ínel jiojteri. Itom két jíba mabeta, jü Dios, itom ä súsualekä béchibo, juka Jesústa kókkolam násuk jíabitetuakamta, juka itom Señor, ²⁵ Áapo Jesús yoremem jujjuenam mámpo tóijhuak, itom kaa tühua yáarim béchibo. Huanäi mëhuakä jíabitek, itom tü yórempo tóij báreka.

5

Diostamak tülisi itom aneka jíapsähui entok tühuata ítou ä nüpähui

¹ Júnëli ítapo tü yórempo tahualataka, ito ä súalekä béchibo, Diostamakte béja yánti jíapseka tahuala, itom Señor Jesucristota huami. ² Entokte két jíba áapörík béchibo én ára áman kiimu, ä súsualekari jum Diosta yore jínëuläpo. Júmute béja al-leaka kaitat jáchin éaka aane. Júnëlite ä jájamlá; entokte Diostat huitti eaka át boobíchaihui, juka Diostamak itom jíapsinakëhui ä lóoriapo. ³ Entok kaa İri jíbba, bueituk kaa türík ito bétana huéy itom kókosi éäpo kétéchi. Júmü júnete két ito jábele, entokte al-leaka ä mabeta, juka ítou huémta. Júneate jü kaa türi ítou huéeme kaa huánti anhuamta ítou nüpa. ⁴ Jü kaa huánti anhuame éntok, júmute ito täyanake, jáchin machisi Diostamak itom kutti anëhui. Ito kutti jabuek júneriasuk éntokte Diosta itom mák rókäü boobinnake. ⁵ Huanäite béja kaitat jáchin éaka, kaabeta tihuekari át boobinnake. Bueituk jü Diosta yore nákéhui béja síme itom jíapsipo tapuni. Juka Espíritu Santota éntok két itom mák-la. Jüri béja juka Diosta itom nákéhui itot chíbejtiala.

⁶ Ítapo kara ito jinëuka tahuakay, tua tahuata yúmak Cristo ito béchibo muukuk, jume kaa tüisi jíapsame jujjuenam béchibo. ⁷ Kaibu bamseka senu yoreme täbui yoremta béchibo áu mëtebo báanake. Jü tü yóremta béchibo jamak kaibu áu mëtebo báanake; të senu yoremta úttesi tühuata jita buéresi ä huikiriátek, jamak áa béchibo áu mëtebo báanake. ⁸ Të Dios ál-la tepa machisi itom ä bíttua, juka itom ä náké bétana, bueituk ketune kaa tüisi itom yóremtuko, Cristo ito béchibo muukuk. ⁹ Én éntok júchi Dios itom tü yóremtusuka, Cristota ojbo huami, chë júne itom jineünake, áapörík béchibo, jü Diosta ómtiraa huéenakemta bétana. ¹⁰ Bueituk júnakoy ketune Diosta bėj-reka itom aneyo, áute rúkteka áamak ito tütek, ä Úsühua kúrusit mukukä béchibo. Én éntokte béja áamak aneka kaitat jálojteka, áamakte jíapsinake, jíbapo béchibo. ¹¹ Entok kaa kía İri jíbba; Diostamakte két ito jábele, itom Señor Jesucristota béchibo. Áapörík bétanate Diostamak ito türi tíaka al-leaka jíapsa.

Adán entok jü Cristo

¹² Júnëli huéeyo, huépul yoremta huám ámani, jü kaa türira ímí ániapo kibakek. Huanäi jü kaa tühua yáarita sáu kibakek, jü kókkohuame. Júnëli ayuka béja jü kókkohuame síme yoremmet siika, símem kaa türík am yáakä béchibo. ¹³ Ketune kee jee leyta äbo yepsayo, jáybusu jü kaa tühua yáari ayukay, ímí ániapo. Të jum kaita leyta ayukäpo, kaabe át áu guómtia, juka kaa türík johuamtachi. ¹⁴ Jü Adámpo naateka entok Moiséjta taahuarimmeu tájti, jü kókkohuame ál-la béja jáybusu huéiyey, jume géntem

béppa; jume kaa tühuata yáakammet junne. Jíba ánëli huéiyey, eläposum kaa Diosta nésahui béj-rek, Adánta yáakä Bénasi. Íri äbo yebijnakemta nátuay.

¹⁵ Të jü kaa tühua Adánta yáakähui kaa Diosta itom mikakäu béppa sikamta Bénasi óorek; bueítuk jü huépülaik kaa tüisi ayukamta béchíbo juebénakam kókkok. Én éntok Dios tühuata itom mik-la, kaita béjhuaata itou ä aahuakä, huépul yoremnta huám ámani. Áapo Jesucristo chë júne buéresi uyjori entok chë juebenammet tühuata nüpak. ¹⁶ Jü kaa tühua huépul yoremnta yáakähui kaa Diosta itom mikakäu béppa sikamta Bénna. Bueítuk Adán huépülsi nésauta béj-reka, juebenammeu juka kaa tühuata nüpak; të jü tühua Diosta yore mákame juebenam tü yórempo náikia, bem kaa tüisi aneípo junne. ¹⁷ Juka huépülaik juka Diosta nésahui kóttiakä béchíbo jü kókkohuame itom pereesotaka jípurey. Ánëli chë úttiapom nésahueka bemelasi jíapsinake, huame kaita béjtuaka tü yórempo náikiahuakame, huépul yoremnta huämi, áapörík Jesucristota.

¹⁸ Júnëli juka Adánta Diosta nésahui kaa yáakä béchíbo, Diosta bette nooki itot chúp-puk, síme yorememmechi; ánëli kétchi, juka Jesucristota huepülaik tüisi huéchiasi ayukä béchíbo, síme ä susualekame lútula jíapsihuápote náikiahuak, entokte jíbapo béchíbo jíapsinake. ¹⁹ Bueítuk juka huépul yoremnta kaa Diosta nok jíkkajakä béchíbo, jume juebénaka kaa lútula jíapsihuäpo náikiaritaka taahuak. Ánëli kétchi, juka huépülaik Diosta nésahuekä páman ayukä béchíbo, jume juebénaka tü yórempo ayulataka tahuariana.

²⁰ Të jü ley nésahui ímí ániapo kibakek, juka yoremnta kaa türi yáarim juebénasi búrusi am ayutua báreka. Të huanäi juka kaa tühuata juebénasi ayuko, Dios chë úttesi yore nákeka taahuak. ²¹ Júnëli jü kaa tühua yári yorememmet uttëutuk, am kókkó íaaka. Ánëli kétchi, jü tühua Diosta itom mikähui itot uttëutuk, itom tü yóremnta íaaka, entok itom ä mikaka, juka jíbapo béchíbo jíapsihuamta, Jesucristota huám ámani, jü itom Señor.

6

Béjate kókkola, jum kaa türikun bícha

¹ Én éntok, ¿jáchisute jiaunake? ¿Jachute kaa tüisi jíapsinake jáni, juka Diosta tühuata áu yeu machirianakë béchíbo? ² ¡Ee! ¡Kaibu junëli huéenake! Ítapo béja kókkola jum kaa türikun bícha; ¿jáchisute júchi ára áma jíapsinake, jum kaa türík násuku? ³ ¿Jachem kaa júneiya, eme Cristo Jesústamak ruktilataka tahuala, áman béja batóhuaka? Júnëlite áamak kókkolamtaka taahuak. ⁴ Batóhuakate kókkok; huanäite áapörimak máataka taahuak. Én éntokte bemela jíapsihuamta jípureka ímí naa rejte, juka Cristota kókkolam násuk jíabitekä Bénasi, jü ä Átchay tüisi machisi úttiärammeyí.

⁵ Áamakte áu pittí ruktilataka kókkok, áapörík mukukäpo; alë Bénasi jum kókkolam násuk ä jíabitekäpote áamak jotenake. ⁶ Íkáite két júneria, jü bannaataka jáchin itom jíápsañhui, jü yorem öra tíame, áapo Cristotamak kúrusit poponhuakä muukuk, jü kaa tühua itot aneíhui kóm jímmaataka tahuanakë béchíbo. Júnëli béja jü kaa tühua kaibu júchi itot nésaunake. ⁷ Bueítuk jü mukukame béja búttiakata tahuanake; jü kaa tühua kaibu júchi át nésaunake. ⁸ Ítapo Cristotamak kókkolamtuko, átte éiya, áamak jíba jíapsi béchíbo. ⁹ Cristo béja kókkolam násuk jíabitesulataka, kaibu júchi muknake. Lútula huépo, jü kókkohuame béja kaita áamak bíf mátkhi. ¹⁰ Bueítuk Cristo mukuka, séjtul jíbba muukuk, jum kaa türikun bícha; ä jíápsañ éntok, Diosta béchíbo jíápsaka taahuak. ¹¹ Ánëli kétchi, eme kókkolam Bénasem emo nüye, jum kaa türikun bícha; Diosta béchíbo éntokem jíápsam Bénasem emo nüye, itom Señor Cristo Jesústa huämi.

¹² Én éntokem emo suaya. Jü kaa tühua kaa emót nésaunake, enchim takaahuachi. Kaa enchim áman huíknake, jum kaa türiu bícha. ¹³ Katem kaa türikum bíchaa ä tójja, juka enchim takaahua, bueítuk íkái kaita juénak jo yúmala. Ál-lem Diostau bíchaa ä tójja, eme kókkolam násuk jíápsamta Bénasi. Diosta mámpem ä tójja, enchim jita ára joähui,

tua lütüriata joame. ¹⁴ Én éntok jü kaa tühua kaa enchimmet nésaunake; bueitukem kaa leyta bétuk jíapsa, ál-la Diosta yore náké bétuku.

Tühuata entok lutüriata jo báreka jíapsame

¹⁵ ¿Huanäisu éni? ¿Arate kaa tühuata johua, kaa Moiséjta ley bétuk itom anë béchibo, kía juka Diosta yore nákuhäpo ito anë béchibo? ¡Èe! ¡Kaibu türinake! ¹⁶ ¿Jachem kaa jüneiya? Jábe junne jábetau tékilpo áu nénkako ä nésau jo báreka, ïri junëli káttek. Juka kaa türik joáteko kókkohuäu bíchaa huéenake. Juka tühua lutüriata jíba jo bárëtek éntok, jíbapo béchibo jíapsinake. ¹⁷ Të Diostem baisuhue, kaa tühua tékiliu nénkitaka junne, chíkti enchim jíapsimak ä mabetaka at jáptek, jü Diosta bétana enchim mabet-latukábechi. ¹⁸ Én éntok béja búttiataka jum kaa türiku enchim aneipo, jü lutüria tühuatahuem én chätulataka tekipanua. ¹⁹ (Ímí buíapo jáchin jita huémta ettejhuamta bénasine enchimieu ä nooka, enchim ára át jünee machisi ámani.) Bannaatakem emo réutebok, kaa türikum bícha, juka chícha machik jita johuamta entok juka kaa tíuraata béchibo. Én éntokem ánëli emo nénka, Diosta nésahui tühua jo báreka, enchim takaahua Diosta mámpo tójaka, juka lutüriata hué páman jíba am báreka.

²⁰ Eme kaa türiku bíchaa emo nénkilatuko, kíaalem kaitapo ä bitchay, jükä Diosta lütüria. ²¹ Të, ¿jitasem áma téuhuak? Eme ínëli aneka éntokem bannaataka enchim jojosukaütay, enem béja áy tiihue. Bueituk síme jüri kókkohuäu bíchaa jíba enchim huériay. ²² Të enem béja búttiataka aane, jum kaa türik jita enchim joaka jíapsaipo. Énem béja Diosta nésahui jíba johua. Én éntokem santomtaka jíapsinake, éntokem juka yü jíapsihuamta jípunake. ²³ Bueituk jü kaa türik joame muknake; ínëli béjtuataka tahuanake. Të jü tühua Diosta yore mikähui, jüri jíbapo béchibo jíapsihuame, Cristo Jesús itom Señorta huämi.

7

Emo jubiahuakapo bénasi órek, jü Diostamak anhuame

¹ ¿Jachem kaa jüneiya, eme hermaanom? Bueituk juka leyta täyammakne nooka. Jü ley juka yoremta jíapsaü núkisi át nésahue. ² Bueituk jü jámut kunakame jü leyta béchibo yoremtamak súmataka jíapsa, juka ä kunahua jíapsaü núkisi. Të juka ä kunahua mukuko, huanäi béja áapo búttiataka tahuanake, jü emo jubiahuamta ley bétana. ³ Júnëli béja, ä kunahua jíapsayo täbui yoremtamak jíapsi táyteko, juka emo jubiahuamta ley öbialataka tatahua. Të juka ä kunahua mukuk, búttiataka tahuanake, júchi täbuik kunakátek junne, kaibu juka emo jubiahuamta ley öbialataka tahuanake.

⁴ Júnëli kétchi eme, ín hermaanom, jü Cristotau rúkteka jum leytau bichem kókkola, täbuimak chätu béchibo, hua kókkolam násuk jíabitekamtamaki. Én éntok síme juka tühuata itom joähui, Diosta béchibote ä yáanake. ⁵ Bannaataka kaa tühuapo jíapsaka, jü ley juka kaa türik itot ayukamta itot ä bússak. Huanäite kókkohuamta áma téuhuak, juka kaa türik joaka. ⁶ Të énte leyta bétana búttiari. Jü leyta béchibote kókkola, bueituk ïri áa bétuk itom jípurey. Énte béja búttiataka juka Diosta nésahui johua. Én éntokte juka bemela Espiritu ley nésauta jonake, te kaa juka ley örata leetra jíá pámani.

Jü kaa tühua inot ayukame

⁷ ¿Jáchisute éntok én jiaunake? ¿Jachu jü ley kaa tühuata huéria? ¡Èe! Kaa junëli huéiye. Júneltuko junne, ínapo kaibu jünee éiyey, jita kaa türiakähui leyta béchibotakane béja jüneiak. Juka jita ukulhuamta kaa türiakaü júnene kaa jüneria éiyey, juka leyta kaa ínel jiayo: “Katë kaa em áttia ukulnake.” ⁸ Jú mü béja áu jaatiak jü kaa tühua junëli ä jiäpo juka leyta nésahuekähui, símeta juka ukulhuamta inot ayukamta machisi yeu ä teekak. Bueituk juka leyta kaita ayukäpo, jü kaa tühua mukilataka taahua. ⁹ Ínapo kanne juka leyta jüneriaka ím aaney, entokne jíapsay. Të juka Diosta nésahui yepsako, jü kaa tühua inot ayukame jíabitek. Huanäi ínapo muukuk. ¹⁰ Ínëline jünëak: hua nésahui jíapsita

nee mák éáihui, juka ín áy muknakeü ínou nüpak. ¹¹ Bueituk jü kaa tühua, jü Diosta ley nésahuit jáhuiteka, nee báitáhuak. Huanäi jüri ley nésahuiy nee mäek.

¹² Huitti nokhuäpo jü ley türi, entok jume Diosta nésahuim júne úttesi yörisi maachi, huéchiasim jiaahua, entokim lütüria. ¹³ Huanäisu, ¿jü türika juka kókkohuamta sep ínou nüpak? ¡Ée! ¡Kaa junéli! Të jü kaa türira áu bíttebo báreka áu kaa türiakähui tua lutüriapo, juka kókkohuamta ínou nüpak, juka leytat mámaj türikut jáhuiteka. Huanäi junéli ayuka, jü Diosta nésau pámani, machisi bíttuka taahuak, jáchin úttesi kaa ä türiakähui juka kaa tühuata.

¹⁴ Júnate, juka leyta Diosta bétana huéhui. Ínapo éntok ími buíapo kía yeu yoremtula, kaa türikuu nénkiritaka. ¹⁵ Bueituk jü ín joähui, kanne át júneiya. Juka ín jo bárëne kaa johua. Juka ín kujteriäu, júkaisune johua. ¹⁶ Bueituk juka kaa ín jo bárëu joäteko, huanäiná jehuiteria, juka leyta türiakähui. ¹⁷ Inentaka huákäine ínapo kaa johua. Jü kaa türira ínot ayukame, jüri nee ä jotua. ¹⁸ Bueitukne júneiya ínochi, jü tühua ín huáatiäu kaa ínot ayka. Bueitukne tühuata yáa báreka, kara áma yúmaka tatahua. ¹⁹ Bueituk juka türik ín yáa barëhui, kannä johua; juka kaa türik ín kaa yáa bárëhui, júkái ál-lane johua. ²⁰ Ínapo juka ín kaa yáa bárëu joäteko, kanne ínapo ä johua; jü kaa tühua ínot aneme, jüri ínel nee antua.

²¹ Të ínapo tühuata yáa báreka junne, íri ley ínobia cháchätu, jü kaa tühua ínot ayukame. ²² In jápsipone ä musaüle, juka Diosta ley, ²³ tëne täbuik leyta két ínot ayukamta bitcha. Jüri béja juka leyta ín kóba súarapo jípurëhui, ä béj-reka huerama. Huanäi nee yúyüuka nee pereesoteka nee huéhueria, jum kaa türi leyta ín takaahuat ayukäu lúl-la.

²⁴ ¡Tepane jikot aneka ími jíapsa! ¿Jábesu áma nee yeu huíknake jáni, íkái ín takaahua mukiaapo anemta? ²⁵ Diostane baisahue, Jesucristo itom Señorta béchibotaka béjane át jünéaka taahuak. Kaita éntok boobíchaka Diosta nésahuine jopo yúmala, të ín yoremtukäpo ámani, juka kaa tühuata ley nee jo íaaka ínomak nássua, jü ín takaahua.

8

Jü Espiritu Santopo jíapsihuame

¹ Én ál-la béja, kaybu jábe am yäurau bíttuanake, jita kaa türik am yáakä bétana am nätuakari, jume Cristo Jesústat aneme, jume kaa huakajpo jíba jíapsame, ál-la Espiritu Santopo jíbba. ² Bueituk jü Espiritupo ley jíapsita yore mákame Cristo Jesústat nee jínëula, juka kaa türik leyta bétana entok juka kókkohuam leyta bétana. ³ Bueituk Moiséjta ley tókti kara ä joaka tatahuay, yoremta kaa úttiakä béchibo. Të jü Dios ál-la ä yáuhuak; ä Üusihua äbo bíttuaka, yoremsi ä yáakari huakas sánkota ä mákkak. Ínëli áu huémata násuku, jü kaa türikut bétte nokta chúppak. ⁴ Juka leyta lütüria itot chúp íaaka ínel yeu siika, kaa nápat huakajta jo barëu itom johuähui, ál-la juka Espirituta éäpo ámani.

⁵ Bueituk jume huakajpo aneme ími buíapo jita ayukamtat jíbam éaka jíapsa; jume Espiritu Santopo aneme éntok, Espiritu Santopo huémata jíbba. ⁶ Bueituk jum huakajpo jíba jíapsihuame át kókkohuamta huéria; të jü Espiritupo anhuame jíapsi jíbba, entok yánti jíapsihuame. ⁷ Jü huakajtat jíba éame Diosta béj-reka huéiye. Jüri síme, bueituk kaibu jü Diosta ley bétuk äu núnake, entok jauhuey júne kaibu áma yúmanake; ⁸ entok jume huakajpo jíba aneka jíapsi báareme karam Diosta huáatiäu johua.

⁹ Të eme katem nápat huakajpo jíapsa; Diosta Espiritupem jíapsa. Jü Cristota Espiritu kaa at jípureme, Cristo kaa ä áttiak. ¹⁰ Jü enchim takahua mukila, jü kaa tühuata béchibo; të Cristo enchimmet jíapsätek, jü enchim espíritu jíapsa Diosta bétana tü éehuumta béchibo. ¹¹ Huä Diosta Espiritu Jesústa kókkolam násuk jíabitetuakame enchimmet anëteko, huäri júchi két enchim takahuam tóboktianake, am kókkolamtuk junne, hua Diosta Espiritu enchimmet anemtai.

¹² Junëli huéiye, hermaanom, íkáite én joaka jíápsipo yúmala; katte kía jájana jíapsinake, itom huakajta éäü jíba joaka. ¹³ Eme kía juka huakajta éäü páman jíba jíapsäteko, kókkonakeem. Të Espíritut Santota éäü páman jíapsäteko, juka huakajta éäü mëako, jíapsitem jípunake.

¹⁴ Bueítuk síme jü Diosta Espírituta eäü páman kateme, ímëi béja jume Diosta úusim. ¹⁵ Katem tékilpo nénkirita bénasi emo ínnëa, májhueka náhuisi éakari. Tua úusipem náikiari, Diosta úusim bénasem emo nüye. Huári béchibote kaitat jáchin éaka áu chaynake, ínel jíaka: “Itom Páa, itom nákeme.” ¹⁶ Jüri Diosta Espiritu jü itom espíritummak chätuka kálajkosi itom ä máknake, juka jünee huamta itom Diosta úusimtukähui. ¹⁷ Ítapo Diosta úusimtuk, Diosta áttearite átteak; entok símeta ä jípurëumaki ítapote ä átteak. Ä Üusi Jesucristotamakte náü ä jípure. Áapörík jiokot anekäu bénasite ítapo két áamak jiokot anëteko, áman ä lóoriaute áamak annake.

¹⁸ Senu huémtane két áma bitcha: síme ímëi én itom jiokot anëhui kia kaita juka itom jípunakëhui, karate áu ä cháiya, juka lóoriata Diosta itom máknakëhui. ¹⁹ Síme ímëi buíapo yáataka ayukame béja ä boobícháihui, juka ímëi huéenakemta, jume tua áma yeu púarim Diosta úusimtakatahuanakëhui. ²⁰ Bueítuk yáataka ímëi ayukame kaa türík béchibo nasontuk; iri kaa áapörík éäpo junëli aayuk, ál-la hua Diosta éäpo, të két túlisi ä yáatunakeu boobíchaka taahuak, ²¹ bueítuk símeta kaa ál-la machisi anhuamta ímëi ániapo kaitasi yáatunake; junëli béja jü buía júne két ä jípunake, juka túhuata ímëi huéenakemta, jume Diosta úusimmaki. ²² Júneate jü ímëi buíapo ayuka jíápsame jámutta asoa báreka huantë bénasi buaana; ²³ entok ítapo kétchi, juka Espiritu Santota teboterita bénasi ä jípureme, kette ä boobícháihui, juka taahuarita yúmako juka lóoriata itom jípunakëhui, buanakate ulut éiya huáijhua itom jíápsipo, jum itom takaahuapo itom yeu huíkeka, tábui takaahuata jípu báreka. ²⁴ Júnëli huaka taahuarita boobíchakate jínëutaka tahuala. Të jü jita boobit-huame kee jee bíttu. Të senu jita bíthäteko, ¿jita béchibosute ä boobinnake? ²⁵ Të juka kaa itom bícháhui, júkái ál-late yebij boobinnake; yánti anekate ä bobitcha, jum jita yebij boobit-huäpo.

²⁶ Júnëli kétchi jü Espiritu Santo itom úttia lütëpo itom ania; jáchin juka Diostau itom nétannakëhui, áapo jü itom espiritu juka itom nokäu áu buísse, jíápsipo buanaka entok teniai kara téhuatumta nokaka. ²⁷ Të jü Dios itom jíápsipo ayukamta jüneriame át jüneiya jita juka Espiritu Santota huáatiähui, bueítuk tua juka Diosta ito béchibo huáatiäu jíba áu noknake, jume santosi jíápsame béchibo.

Yólataka áma yeu kathuame

²⁸ Júneate jume Diosta nákeme, síme jü ámeu ayunakeme bem túhua béchibo ámeu huéenake, huame áapörík éäü páman núnurim. ²⁹ Jume tua bannaataka Áapörík täyakähui, ímëi két yuktiak, ä Üusi bénaaka am tahuanakë béchibo, Áapörík chë yaura nesauta ä jipunakë béchibo, síme ä súaleme násuku. Yörihuakä ä tahuaria báreka. ³⁰ Jume jauhuey naateka ä yuktiakähui, ímëi két núnnuk. Jume ä núnukaü éntok, Diosta bíchápo kaita kulpaka am tahuariak, entokim Diosta lóoriapo jiasinake.

³¹ Ía bétanasu, ¿jáchisute jiaunake jáni? Diosta itomaktuko, ¿jábesu itom béj-reka huéé baanake? ³² Juka ä Üusihua júne kaa ito béchibo beutirek, ál-la ito béchibo ä tójjak ä mënë béchibo. ¿Jatchiakasu kaa áamak itom ä máknake jáni, juka símeta ä jipurëhui? ³³ ¿Jábesu két jume yeu ä púakähui nätua? Dios ä súaleme kaita kúlpakame tóttjoja. ³⁴ ¿Jábesu bétte nokta ámet chúppa? Jesucristo jü mukukame, entok két jü kókkolam násuk jíabitekame, entok két jü Diosta bátam bétana kátekame, entok két jü ito béchibo Diostau nokame. ³⁵ ¿Jábesu itom ä úhuaanake, juka Cristota nákeka itom ä yörehui? ¿Itom jiokot anëhui, ö Cristota béchibo kaa túisi itom bíthuähui, ö tébaa, ö kaa itom sánkokähui, ö jínhua machisi huéeme, ö kúchirim jáni? ³⁶ Ä jiojteripo bénasi:

Yü túttite emo béchibo kókkko;
kabaram súa báahuäpo bénasite ímëi jípuhua.

³⁷ Júneli itou ä huéy junne, jíbate yölataka áma yeu kannake, hua itom nákeka ito béchibo mukukamta huam ámani. ³⁸ Huári béchibo huitti júnéakane ínel enchimieu nooka: Jü itom kókkonakeu junne, jü íneli jiokot aneka jíapsihuame junne, ángelesim junne, kaa machikuu jita ayuka yore máujtuame junne, én ími ayukame junne, jü itou yebijnakeme junne, ³⁹ jü met jikat ayukame junne, jü bétukun kóm ayukame junne, kaita ími yáataka ayukame junne itom náikimtenake, juka Diosta nákeka itom ä huáatiähui, jü Cristo Jesús itom Señortachi.

9

Israelta yoremem yeu púahuakähui

¹ Ínapo Cristopo lutüriatane nooka, kanne áranokíchi, jü Espíritu Santo, kaa nee ä taktiria íkái ín ä noknakähui, ² úttesine jíápsipo kókosi siroka kaa chuktekane ín jíápsipo ä innëa juka huantiriata. ³ Kia nee bette nokta inot chupatuna béchibo júne ino toij eiyey, ö Cristotau mekka aneka, íneli ayúkatek jume ín huahuajim jinëukáteko, jume ínomak joomem huakajpo, áchayhuariapo. ⁴ Israelta géntempom joome; Diosta úusimpom náikiari; Diosta símek béppa ujoyória; entok ámemak nokta yéchala, juka Moiséjta ley yáakame; ä jiojteka ámeau ä teekak, áahuim tónnommea jápteka ä yöri-la, entok Áapo yún jita am mák rókaka nok-la. ⁵ Jume bat kateme Abrahampo naateka bem huahuajim; júmëi éntok, juka bem ójbotam huéria. Jü Cristo júmü áman ími yepsak. Huanäi Áapo Diostaka símeta béppa nésahue, síme huásu-huásuktiata yörihuaka jípuhua. Júneltunake.

⁶ “Jü Diosta nokakäu kaa áma yuuma”, tite kara jiaahua; bueítuk jume Israelta usiarim, katim síme Israelpo joome. ⁷ Entok jume Abrahamta ójbopo yeu sákalamtaka junne, katim símetaka tua Abrahamta úusim. Dios Abrahamtau ínel jiaahuak: “Isaacta huam ámanë am jípunake, jume em úusim.” ⁸ Íri ájaria, kaa jume áchayhuariapo usiarim ínel jume tua Diosta úusim; áapo Dios Abrahamta usita huépülaik usipo mák rókaka nookak. Huári usiarita bétana yeu tómtilame, ímëi áma náikiari. ⁹ Íri ínel chúkula yáa báahuaka nokhuakame, Abrahamtahui: “Huámëi taahuarimmechi ínapo yebijnake; huanäi Sara ili outa asoanake.”

¹⁰ Entok kaa íri jíbba; jü Rebeca két itom átchay Isaacta bétana asoa báreka taahuak. ¹¹ Ketunem kee jee yeu tómtëy, türik entok juénak júnem kee yáuhuay, juka Diosta ä huáatiä pámani, jábeta áma yeu ä púa bárëu yeu ä púanakähui. Júneli júkái huéenakë béchibo, ínel yeu chúppuk, kaa juka jita ä yáakä béchibo, ál-la áapörík ä yuktiakä béchibo. ¹² Ínel áu jíayhuak: “Jü kësami juka chúkula huémta nésahui jonake.” ¹³ Ä jiojteripo bénasi: “Juka Jacobtane nákkek Esáuta entok kaa huaatiak.”

¹⁴ ¿Jáchisute jiaunake jáni? ¿Jachu Dios kaa lütüriata johua? ¡Ëe! Kaa junéli. ¹⁵ Bueítuk Moiséjtau ínel jiaahuak: “Jábetau tühuata ín yáa bárëune tühuata yáanake; juka ín jiokoli bárëune jiokolinake.” ¹⁶ Júneli béja kaa jü ínel éamtahui, jü búitemta béchibo júne ëe, hua tühua Diosta jábetau yáa barëhui, jóähui ä yáanake, juka tühuata. ¹⁷ Bueítuk jiojteripo: “Jü Dios jü Egiptopo rey Faraóntau ínel jiaahua: Ínapone reysi enchi yáala síme Egiptopo, juka yáura uttiára ín jipureü emót bíttebo báreka, jume ín téhuam síme buíarat am täyatebö béchibo.” ¹⁸ Júneli béja jü Dios jábeta ä jiokoli bárëu jiokolinake, entok senuk jíapsita námakasi ä yáaria bárëtek junne, námakasi ä yáarianake.

¹⁹ Të empo jámak ínel inou jiaahua: “¿Jatchiakasu júntuk juka yoremta nätua? Bueítuk, ¿jábësu két ä táktirianake, juka Diosta yáa bárëhui?” ²⁰ Empo yóremtaka, ¿jábësäe, juka Diosta téjhua béchibo? ¿Jachu jü sótöri juka ä yáakamtau ínel jiaunake? “¿Jatchiakasë júneli nee yáuhuak?” ²¹ Jachu jü babuta tekipanume kaa úttiata jipure jáni, jü babuta béppa. Jü senu baabu kittiaripo huepul basota újyoriapo sayhuamta ay au úttil béchiibo ä yáanakähui, tábuik entok jayti machika jita ama huattia béchibo.

²² Jü Dios itou yeu ä buíj báreka juka ä omtëhui entok juka ä úttiára, tebesi tiempota am mákkak, jume kaa huéchiasi aneme. Huári béchibom lütiana. ²³ Huanäi éntok juka

simek béppa ujjorik ä bíttebo báreka, itom jiokoleka bannaataka itom yeu píuuhuak, itom áamak annaké béchibo. ²⁴ Én éntok itom núnula, juka Diosta yore jiokoriläu jájamlame, të kaa gente Israelta joome násuk jíbba, ál-la génte kaa judíom ániapo anemmu násuk kétchi. ²⁵ Jum profeeta Oseasta jïojtekäpo két ínel jiaahua:

In pueblo tine ä téhuaanake,
juka jauhuey júne kaa ín pueblotahui,
entok juka pueblota kaa nákhumtane nákhua tíanake.

²⁶ Entok jum bem tejhuaripo:

“Emëe katem ín gentem”,
jümürim Dios jiápsamta úusim ti tehuaana.

²⁷ Isaías profeeta két chay nókaka ínel jiaahua: “Israelta gente bétana. Eläposum sëeta bénasi juebénaka aane, jü Israelta pueblo, ili ama yeu bilame jíba áma jínëutunake.

²⁸ Bueítuk jü Señor ä nokakäu yáanake, sime ániata béppa, lútula huëpo, entok läutipo.”

²⁹ Bannaataka profeeta Isaíasta jiauläpo:

Jü Señor úttiata jípureme kaabeta ímí ä tahuariako,
pueblo Sodooma entok Gomorrata pueblota bénasite tahua éiyey.

Jü lütüría ä súalhuäpo huám mabethuame

³⁰ Huanäi, ¿jáchisute jiaunake? Jume kaa judíom kaa Diosta sáu katemesu ä jájamek juka lütüríata. Huanärim kaa culpaka tahuariahuak, kia bem ä súsualekä béchibo. ³¹ Jü Israel éntok jü leytat jíba jiápsakaihui, kaa ä jájamek. ³² ¿Jatchiakasum jumei kaa ä jájamek? Bueítuk bempo juka jita bem jóäbet jíbam éiyay. Jü téta áme bia órekamtachim téitek. ³³ Ä jïojteri bénasi:

Béjem ä bitcha, ínapone jum pueblo Siónpo Israelta hueramä böochi,
juka tétatane áme bia yétcha;
entok téta bueru ay huattihuame;
jume ä súaleme; kaybum tiusi tahuanake.

10

¹ Hermaanom, jiápsipo ín huáatiähui oraciompo nokaka Diostaune ä áahua, juka gente Israelpo joome jínëutunake bétana. ² Ínapone júneiya, tüisi Diosta nesahui bemporim jo peähui huatem béppa; të kaa huitti ä täyahuä pámani. ³ Bueítukim juka lütüla Diosta bétana humentä kaa täya. Juka bem ä súalë bénasi jíbam ä yáa báreka éiya; juka Diosta lütüría huéchiasi órekamta éntokim omoute. ⁴ Sime jü ley Cristotau yeu chúchupe, juka ä súalemta tü yórempo tahua íaaka.

⁵ Tü yórempo tahua báreka Moiséjta ley páman órekame ínel jïojteri: “Jü yoreme ímí leypo órekamta yáakáteko, íkái leyta béchibo jíba jíapsinake.” ⁶ Të jü Diosta súsualeka huéchiasi ayuhuame, júri éntok ínel jiaahua: “Katë em jiápsipo ínel jiaahua: ¿Jábesu áman téhuekau jikau huéénake jáni? Íri béja Cristota äbo kóm huéria béchibo, ti jiau báare; ⁷ ínel jíáteko junne, ¿jábesu kókkolam anëu sika itom ä ettejorianake jáni?” Íri béja Cristota kókkolam násuk yéchaka ä temajemta bénasi jiaahua. ⁸ Të jü jïojteri, ¿jáchisu jiaahua? “Kaa jáimu emou óorek, jü nooki, em tempo entok em jiápsipo.” Íri ínel jü nooki chayeka itom nokähui. ⁹ Bueítuk Jesús jü Señor ti jíaka em teniay yeu ä buisëtek, entok em jiápsipo ä súalëtek, Diosta kókkolam násuk ä jíabitetuakähui, jínëutunakee. ¹⁰ Bueítuk jiápsipo ä súalhuäpo Diosta bíchäpo tü yóremtaka tatahua; jü teniay éntok yeu buibuijhua, jínëutaka tahua béchibo.

¹¹ Bueítuk jü jïojteri ínel jiaahua: “Sime hua ä súaleme, kaibu tiusi tahuanake.” ¹² Bueítuk Diosta bíchäpo sime nanäláy; jume judíom entok jume kaa judíom; simemmu Áapo Señor. Áapo yún jita jípureka am miika, jume áu nétaneme. ¹³ Bueítuk, “Sime Señorä téhuampo nokame, jínëutunake.” ¹⁴ ¿Jáchisu jüntukim ä téttehuaaka áu noknake, huaka ketune kee bem súalëhui? Entok, ¿jáchisum ä súalnake, huaka áa bétana nokhuamta kee jíkkajaka? Entok, ¿jáchisum ä jikkajinake, kaabeta jee ámeu

ä nokayo? ¹⁵ Entok, ¿jáchisum ámeu noknake, kaa áman bíttuatuko? Juka jïojterita jiauläpo: “¿Tepam musäla maachi, jume guókkim, yánti jíapsihuamta nokame attiam, entok bemela tü nokta huériame!”

¹⁶ Të kaa sime al-leaka ä mabetak juka tü noki bemelata; bueítuk jü Isaíasta jïojteri ínel jiaahua: “Señor, ¿jábesu juka itom nokäu jíkkajaka ä súsualek?” ¹⁷ Júnëli béja jü Diostat ehuame jíkkaijhuäpo yeu huéiye; jü jíkkaijhuame, Diosta noki jíkkaijhuä bétana huéiye.

¹⁸ Të éne ínel jiaunake: ¿Jachum tua kaa ä jíkkaij-la jáni, juka Diosta nooki? Anáka; akim ä jüneria. Jü jïojteri ínel jiaahua:

Sime bufärat jíkkaijtuk,

sime ániat nokhuak.

¹⁹ Éne júchi ínel jiaunake: ¿Jü yoremraa Israelpo joome íkäi kaa jüneria? Bannaataka sep Moisés ínel jiaahuak:

Ínapone naíbuk-riata enchim innëtuanake gente kaa Israelpo jommemaki.

Entok gente kaa suamsi emo nüyemmaki enchim öomtituä béchïbo.

Junëline béja enchim öomtituanake.

²⁰ Jü profeta Isaías huitti ínel ámeu jiaahua:

Jume kaa nee jariamesu nee téuhuak;

jume kaa nee nátemaymeune ino yeu machiriak.

²¹ Të jü Israelta bétana éntok ínel jiaahua: “Sime táapone ámeu mám rútuhtilatata jíba ámet boobíchaihui, jü gente kaa nee huáatiaka entok nee béj-reka anemtamak junne.”

11

Israelitam bëyeka tahualame

¹ Én éntokne ínapo ínel jiaahua, ¿jachu juka ä pueblohua omoutela, jü Dios? Èe, kaa junëli huéiye. Bueítuk maasu én ínapo két Israelita, Abrahamta üusimpone yeu simla, Benjamínta familiapone joome. ² Kaa yeu ä tahuariala, jü Dios juka ä pueblohua. Áaposu jauhuey naateka ä täya. Ö, ¿jache kaa ä jíkkaijla, Elíasta bétana nokta, jïojteripo huémnta? Juka Israelta Diostau yeu buíssek, kaa tüisi ä tahualatukä bétana, ínel jíakari: ³ “Señor, ¿jume em profetamim súhuak; jume em altarim entokim chíbela tatabla; entokne ínapo jíba tahuala; neechim éntok jaria nee më báreka!” ⁴ Të jü Dios, ¿jáchisä yómmiak, téhueka bétana? “Guoy búsan mil yorememne íno béchïbo ëeriala; jumeí béja kee jee Bäältau tónommia jápte.” ⁵ Én ímí tiempopo junne, ketunem áma yeu púataka aane, Diosta yore mikä pámani. ⁶ Kaita yáaka Diosta túhua jájameko, jüri béja kaa tékil yáarita béchïbo huéiye. Kaa junëli ä huéeyo, jü yore mikhuame kaa yore mikpo näikiari. Tékilta béchïbo huétek éntok, jü yore mikhuame kaitapo tatahua. Júnëli huéeyo jü tékkil kaa tékilpo näikiari.

⁷ Huanäisu, ¿ëni? Jü Israel juka ä jariaihui, kee jee ä jájame; të jume áy yuktiarim ál-la béja ä jájamla. Jume huate éntok juka jíapsita námakasi tahuariak. ⁸ Ä jïojteri bénasi: “Dios Áapo béja ínéli am tahuatuak, kaita am innënakë béchïbo. Jume pusim júne béja kara bínnake; jume nákam júne béja kaa jíkkaijnake. Júnëlim tahuala, én tájti.” ⁹ Entok David két ínel jiaahua:

Jum bem náu yájaka jïbuäpo huite cháaripo

entok jítëripom huáttinake.

Júmürim tëiteka áma jiokot ayunake.

Jüri ámeu huéenake.

¹⁰ Eläposu jume bem pusim kaa bíchaka tahuanake, kaa machiku;

eläposum bíampo kókosi huanteka ókola rejtinake bem kókkou núkisi.

Kaa judíom jínëuria

¹¹ Én éntokne ínapo nátemaje: Jume Israelta gentem, tëiteka huattek; ¿én béja kaibu júchi áu tóboktianake? ¿Kaa júmü ámani! Të ál-la jü bem kaa tüisi ayuka béchïbo, jü jínëuria kaa judíommeu yepsak, jume judíom öomtituä béchïbo. ¹² Jü tëitekäu bem

huáttekähui, jü ániatau tühuata nüpak; jü bem kaa tüisi anëu jume kaa judíommeu tühuata yáuhuak. ¡Chë júne tühuata yáanake, yúmalasi bem Diostau jíapsi kúaktekateko!

¹³ Gentiilim kaa judíom enchimmeune nooka. Bueítuk jü Dios enchimmeu nee bíttuala. Tüisine át jíapseka entok ä yöreka ä johua, juka ín tékkil. ¹⁴ Jamak júnene jume huate ín ójbopo joomem öomtituanake, enchimmak tekipanauakari. Huanäine Diosta am jineünakeu bíchaa am huériunake. ¹⁵ Jume bempörim päkun yeu taahuariakähui juka sime yoremraata Diostamak tüisi jíapsinakë béchibo, junëli siika. ¿Jáchisu ámeu huéenake jäni? Ámani béja jume judíom símem jum tühuau bíchaa kúaktiahuayo, ¡tebam jíapsita jájamnake, kókkolam násuku! ¹⁶ Jume páanim bát yáahuakame santotuko, jume chúkula yáahuakame két jíba santotaka yeu huéenake, bueítuk jü bát huéri huépul tujpom náu jometunake. Entok jü júyata naahua santotuk junne, sime mesëkiriam két santotunake.

¹⁷ Jume huate mesëkiriam käitiahuaikä, huanäi empo béja jü oliivo kía júyapo jometaka, jümü kéchahuake basihuek. Huanärë béja jü jíapsi em jípurëhui jü oliivo bähua jíapsitamake ä jípunake. ¹⁸ Katë juka júya bat huémta mesëkiriam kaitapa bí báare; bueítuk empo emo buérialëtek, júneäe émposu kaa juka nahuata jíapsita mákka, ál-la áapo jü nahua enchi jíapsita mákka.

¹⁹ Empo jamak ínel jiaahua: “Jume mesëkiriam käitiahuaikä; ínapo jum käitiapo basiu íaahuak, jü oliivo óguotachi.” ²⁰ Türi; chúktiahuakamme, huame mesëkiriam, kaa juka Diosta bem súalekä béchibo. Të empo em ä súualekä béchibo jíapsake ími aane. Katë emo buérialë; ál-lë Diosta májhueka jíapsa. ²¹ Bueítuk Dios kaa am jiokorek, jume mesëkiriam tua ä ogúopo joome, enchi júne kaibu jiokorinake. ²² Áachë suuhua, éntokë ä bitcha, Diosta türi jíapsekähui, entok kuttílasi huémta ä türëhui. Kutti ámet mámma, jume huáttekammechi, entok két enchi jiokolë, jíba junëli enchi ä súaleka aneyo. Kaa ä junëlituk éntok, enchi két chúktianake. ²³ Inentaka bempo juka kaa ä súalhuamta tójaka anëteko, júchi bemelasi óguot am basiutuanake. Bueítuk Dios úttiata jípure, júchi bemelasi óguot am kechanakë béchibo. ²⁴ Áahuë huáate: Empo jü oliivo kía júyapo jometaka käitiahuaika, jü oliivo ethuaka suayahuaamtat kéchahuakä basiutuahuak, ¡jume mesëkiriam át jomesu chë kaa át kéchahuakä basiutuana, jü júya ámemak jometamaki!

Israel yoremraata jínëunähui

²⁵ Hermaanom, íkäine két enchim jünériatua péiya: Dios ä éSORITA Bénasi óretukay én ími tiempota huey yeu buíj báahuaka ëriatukay. Katem emo jábelinake. Jáchisu áu siika, jü yoremraa Israeltahui, juebénakam juka bem jíapsi námakasi yáariahuak, juebena kaa judíom ä jajamnakeme aman Diostau jíapsi kuaktisuko, béja lütinake jume kaa judíom tiempo. ²⁶ Huanäi béja sime Israel jínëutunake, ä jiojteripo Bénasi:

Jum pueblo Sión bétana huéenake,
jü itom jínëunakeme,
jukä Jacobta familia kaa türik yáari ä úhuáteko.

²⁷ Entok íkäi noktane ámemak súmanake,
júnakoy béja ínapo jume bem Dios bejrim am úhuaanake.

²⁸ Evangeliopo Diosta bej-reka kaate enchim béchibotaka, të bem yeu puatukäpo; entokim uttesi nákhua, jume bem bát kat-riampo béchibo. ²⁹ Bueítuk jü Dios jita yore ä mák-ri, kaybu yore ä úhuaanake, jabeta yuktiaka ä nunuko kaybu ä koptianake. ³⁰ Eme junne kaa judíom bannaatakem juka Diosta nésahui kaa johuay. Én éntokem ä jajamla, juka Diosta yore jiokorëhui, jume judíom kaa Diosta nésahui yáakä béchibo. ³¹ Júnëli két jume judíom ëni katim Diosta nésahui yáuhuak, juka Diosta úttesi enchim jiokolinakë béchibo. Bempo éntok két ä jájamnake, juka Diosta úttesi am jiokolinakëhui. ³² Jü Dios béja símem tójjak, jum kaa türi böot am kannakë béchibo, chúkula béja símem ä bíttua báreka, juka yore ä jiokolëhui.

³³ ¡Tepa ínel kaa lülüteka böka, jü Diosta ára jita joähui, ä jünériähui entok sime jü täyahuame! Tepa obiachisi kara huitti át júneetu, jü Diosta huáatiäbechi; kaa läuti ára

ámet jüneetu, jume ä böommechi. ³⁴ Bueituk, “¿Jábesu tua béja át jüneenake jäni, juka Señorta éäbechi? ¿Jábesu ä majtia jäni, ják ámani ö jita ä yáanakèhui? ³⁵ ¿Jábesu Áapörík bát ä mákak jäni, juka ä mák-ri ä nóttiriä béchibo?” ³⁶ Bueituk Áapörík bétana, Áapörík béchibotaka, éntok Áapörík béchibo, simetaka ímí ayukame, Áapo ä áttiak. Áapörík béchibo jü lóoria, yúu huasu-huasuktiapo. Júnentunake.

12

Cristota súaleme jonakèhui

¹ Huäri béchibo, ín hermaanom, enchimmeune nooka, ujbuanaka, Diosta yore jiolölë pámani: Enchim takahuamem jíápsame kaa ámpolekem Diostau buisse. Íri ofrenda jíápsame Diosta ä musäulëpo tua ájária, éntok tua huéchiasi huéiye. ² Katem ímí ániapo én imí ayukamtat jíba emo joyhuaria; ál-lem hua enchim kóba éeri bemelasi yáanake. Bueitukem jünëlem beja ä jüneríanake, jita Diosta huáatiähui, yoremak al-leehuamta ä jípurèhui, éntok kaita áu bëyeka yúmala ä türiakèhui.

³ Júnëline jiaahua, huaka tühuata ára jita johuamta ín mák-ri béchibo, huame hueuhuëpulaka enchim násuk aneme, katim huatem béppa emo ériapo yúmala, ál-la áma ä huéeläpo jíba, áa bétana huéchiasi éaka, huaka Diostat súalhuäpo beekik, Dios Áapo hueuhuëpulammet ä näikimtelä. ⁴ Jáchin jum itom takaahuat yún náu huémta itom jípure bénasi, të kaa síme nánancha huépul tékilta jíba johua. ⁵ Júnëli két ítapo juebénaka náuhui, huépul takaahua jíba jum Cristopo, éntok simetaka náu aneme náu huéiye.

⁶ Katte síme nanälaysi huépülaik jíba ára johua; atä mák-ri Diosta bétana. Jábe juka Diosta bétana nokta mabetaka ä nokame, em Diosta súalë beekisi jíbe ä johua. ⁷ Ö chë jita tühuata jábetau johuäpo, áahuë ä johua; ö yore majtiahuäpo, jábetë majtia. ⁸ Jábe Diostau bíchaa am huériame éntok, eläposu Diostau am rúktianake; hua jita huiutíame, eläposu jábeta miknake; jü jábe kóba yöpo huéeka jume huatem ára huériame, eläposu jükäi tékilta jonake; jábeta jiolölëka ä aníame éntok, eläposu al-leaka ä jonake.

Cristota sualhuäpo itom jo iähui

⁹ Jü jábeta nákeme chíkti ä jíápsimak yore náknake. Juka kaa türik omot yéchaka, türik jíba boojorianake. ¹⁰ Simetakem emo nákke, emo saylakamta bénasi: Emo ériakem emo bitcha, éntokem símeku emesu emo chë éria.

¹¹ Túisi át jíápseka, kaa obeka, Señorta tékil johua chikti enchim jíápsimaki.

¹² Al-leakem Señortat boobícháihui; yánti jíápseka juka kaa türik jita huémta ín-nèhuäpo, yüu tüttem Diostau nooka.

¹³ Jume Cristota súaleme, akem am ania; jume lótteka kateme enchim jóapem am mabeta.

¹⁴ Jume enchim jájjaseme, tühuatem áme béchibo aahua, jü Señortahui; katem béttesi ámet nooka.

¹⁵ Jume al-leammakem al-leiia; jume buanammak éntok, ámemakem buaana.

¹⁶ Huépülay bénasem emo bíchaka náu aane; katem emo buériale; jume poloobem-makem emo huéria; katem eme jíba jita emo täya tíaka éiya.

¹⁷ Katem juka juénasi ayukamta jü kaa tühuay béjtua; juka türik jíbem jo báreka éiya, síme yoremem bíchápo. ¹⁸ Ama yumátekem síme yorememmak jünem yánti jíápsihumta jípureka aane. ¹⁹ Katem emesu juénak enchimmeu yáarita nóttiria báare. Eme hermaanom ín nákéhuim, jü Diostahuem ä tójja. Huäri júnakoy juka nokta béttesi ámet chúpanake, bueituk ínel jiojteri: “Ínapone ä áttia, juka yoreu yáahuamta nóttiriahuhui; simetane ínapo béjtuanake, ti jiaahua jü Señor.” ²⁰ Júnëli ket jiaahua: “Juka enchi bėj-reka huéekamta tébäureyo, Akë ä jibuätua; ä bäi mukeyo, Akë ä bää mikka. Empo íkai joáteko, óbam kóbat át huáttiamta bénasë ä táanake.” ²¹ Jü juénasi anhuame kaa enchi yúyüinake; ál-la empo juka kaa türikë jü tühuay kobanake.

13

¹ Sime yäura ímí buíapo nésahuemta bétukem emo nüye; bueituk kaita éntok yäura, juka Diosta ímí kóm jünakteri yäura jíba ímí ániapo aayuk. ² Júnëli béja jábe junne juka yäura nesauta bėj-reka huée báareme, Diosta ímí kóm jünakteri bėj-reka annake. Huanäi béja jume íkái bėj-reka ayukame, bempo emo ä joria, juka béttesi bem püaktianakëhui. ³ Jume jueezim ímí buíapo juka yäurata núk jokame juka tühuata joamtahuim kaa suuhua. Kaa am máujpo yúmala; jü juénasi aneme ál-la. ¿Jachë empo juka yäurata kaa májhueka ímí jíapsi péiya? Türikë johua; huanäi yäura áaposu enchi úttilnake. ⁴ Diosta nésahuim joaka ímí aane, enchi ania báreka. Të juénasi anëteko, máujpë yúmala; kaa kíal am jípure, jume ejparam, jü tékiakame, bueituk Diosta nésahui yáatebo báreka, juka juénak bem joähui ámechá nóttiria. ⁵ Huári béchibote áabétuk ito nüpo yúmala, kaa juka kókosi itom ä yáanakëhui jíba májhueka, ál-la juka jíapsi ehuaanta kaa chichä machik jipü béchíbo. ⁶ Bueituk huári béchibë két impuestom béjtua, juka Diosta tékilta am joaka annakë béchíbo. Yüu tüttim tekipanua, jükái joakari.

⁷ Simetem juka enchim huikiriähui béjtua: Jum náu tómi jíkimaahuäpo, náuhuem tómi jíkima; jume impuestom béjtuahuäpo, impuestomem béjtua; juka yörisi maachik, akem ä yöre; juka nákhuaaka ériahuamta, akem ä nákeka ä ériaka ä bitcha. ⁸ Katem jábeta huikiriaka tatahua; nánanchem sime emo nákeka ál-la náu aane; bueituk juka alë bénasi yoremta nákeke, juka leyta jiäpo áman aane. ⁹ Jü Diosta nesauri ínel jiaahua: “Jubekë karë täbuik juube, jámut junne kunakame kaa täbui yoremta jípunake; katë yore suuhua; katë kía jábetat kaa lütüriata nooka; katë juka kaa em áttia ukule”; entok júchi jü huate Diosta nésahuim, ímirim sime chúppe, ínel ä jiäpo: “Juka emo bénasi yoremta emo bénasë ä ériaka ä náknake.” ¹⁰ Jü yore nákhuaame kaabeta kókosi johua; junëli béja hua yore nákeke tua juka leyta jíá páman aane.

¹¹ Simeta íneli huëpo eme béja át suanake, jü ániachi. Béja yúmala, jü taahuari, kócheka búsaka itom jotenakëhui. Bueitukte én chë júne kaa mékka áu ansaka, jü Señorta itom huériunakëhui, júnakoy itom ä súsualeka taahuarit béppa. ¹² Béja mékka tukaari huéiye; jü machiria béja äbo jëla ansime. Én éntokte jum kaa machiku itom attiakähui tóijnake. Taahuapo nássua huikörimtem én nüname. ¹³ Taahuapo rejtemta bénasite ito nüname, suamsi; kaa jum jaiti machiku entok vino jíhuäpo, jum kaa huéeläpo sánko bėj-remta áttiahuäpo junne, kaa tiuraa pajkompo ják rejtihuamta junne, nássuahuäpo junne, emo ée bėj-reka jíapsihuäpo junne. ¹⁴ Señor Jesucristotate súpetenake, entokte kaa juka huakajta itom huériu bárëu bíchaa jíba kannake.

14

Diosta súalhuäpo kaa üúttiakame

¹ Juka Diosta súalhuäpo kaa úttiakamta enchimem ä rúkti báareyo, akem ä mabeta; të katem áamak nok nássua báare täbuiasi jita sualhuamta bétana. ² Bueituk maasu én senu simeta jita buabuähuamta buänake; të hua kaa huitti Diostat éame, jiuta sárik jita jíba buänake. ³ Jü huakajta buäyeme, kara ä ée bėj-reka ä bitcha, juka kaa ä buäyemta. Jü kä buäyeme junne, kara jáchin éaka ä bitcha, juka ä buäyemta, bueituk jü Dios áapo két ä mabel-la. ⁴ ¿Jábesu empo, juka täbui tekoka tekipanuaanta sítuay emo ä yuptionakëhui? Diosta nésahui johua, kíkteka ö huécheka junne. Jü Señor Áapo nésahue; ä úttiäray ä kéchanake.

⁵ Senu kaa sime taahuarim nanäläy tíiya. Huate éntok sime taahuarim nanäläy tíiya. Íneli jiayhuäpo, jáchin ä súal bárëpo, senu ä súalnake, chíktä jíapsimaki. ⁶ Jíta taahuarita empo yöreka Diosta át súaleka, Diosta béchibë tüisi aane. Jü jíbuäme Diosta baisahueka ä johua. Áneli kétchi, jü kaa jíbuäme Diosta baisahueka kaa jíbuä. Tüisi aane, entok jíba Diosta baisahue.

⁷ Bueituk ito násuk kaabe áu úttileka ä jíapsi bárëpo áman jíapsinake, entok kaabe júne két ä muk bárëpo áman muknake. ⁸ Bueituk ítapo jíapsäteko, Señorta béchibote ímí jíapsa; entok ítapo kókkoteko, Señorta béchibote ímí kókkko. Júnëli béjja, jíapsäteko junne,

ö kókkotek junne, Diosta áttiamtakate ímí aane. ⁹ Huári béchibo jü Cristo muukuk entok júchi jíabitek, entok huanäi júchi jíápsak, símemmeu yöpo kíkte báreka, kókkolammehui entok jíápsammehui.

¹⁰ Të empo, ¿jatchiakasë juka em hermaano sítuay ä yuktia? Ö empo kétchi, ¿jatchiakasë juka em hermaano kaitapo bitcha? Bueítuk símete áman yeu jáptenake, jum Cristota yäura bíchápo. ¹¹ Bueítuk ínel jíofteri:

Ínapo tua ájaria, ti jiaahua jü Señor.

Síme inou tónommia jáptenake,

entok junéli béja símetaka bem teniay Diosta yöreka áu noknake.

¹² Júnéli béja símetaka huepülaka Diostau yeu jápteka símeta itom yáakähui áu yeu buíjnake, júnaköri.

Katë juka em hermano jioptua báare

¹³ Júnélite béja éni katte itom súttuay jábeta yuktiaka át noknake; ál-late am anianake, kaabe hermaano itot jáhuiteka jum kaa türükun bíchaa nóttinake. ¹⁴ Ínapo Señor Jesústat jíápseka íkái júneria: Ímí ániapo ayukame kaita chicha maachi; të jábe ímí ayukamta kaa türi tíaka jíápsame, áapörík béchibo chicha maachi. ¹⁵ Të jü em buäyë béchibo jü em hermaano sásäbuanäteko, júmü béja jaibusë kaa Diosta yore náké páman aane. Katë jaibu kókosi ä johua, em buäyebeyi, juka hermaanota. Huári béchibo két mukila, jü Cristo. ¹⁶ Juka tühuapo enchim jípurëhui, katem jájana kaa huéchiasi áa bétana noktebo. ¹⁷ Bueítuk jü reytaka Diosta nésahuëhui kaa buähuame, kaa jita jíhuame, të ál-la lútüriata täyahuame, yánti jíapsihuame entok Espiritu Santopo al-leehuame. ¹⁸ Huä íneli juka Cristota nésahui joame, Dios áamak al-leiya, entok síme yoremem ä yosireka ä bínnake.

¹⁹ Huári béchibote béja yánti jíápsaka anhuamta bétana kaa chúkteka tekipanuanake, síme ito aniaka espíritupo yötu béchibo. ²⁰ Katë jü buähuamta béchibo juka Diosta tékil chíbejtia. Síme buähuame kaita chicha maachi; të ál-la kaa türi jü yoreme juka jita ä buäyë béchibo jábeta sásäbuaniäteko. ²¹ Huakajta buähuäpo entok vino jíhuäpo em hermaano teítituanaketek, ö jita júne ä öomtituanakepo, ö kömä éetuanakepo, katë ä johua. ²² ¿Empo Diosta súalhuamta jípure? Türi emo béchibë ä jípure, Diosta bíchápo. Yúmalasi al-leehuamta jípure jü kaa áu béj-reka jita jehuíteriamé. ²³ Të jü kaa Diostat éaka jita buäyeme bétte noki át chúchupe, bueítuk kaa Diostat éaka ä johua; bueítuk jü síme kaa Diosta éehua bétana huéeme Diosta béj-reka huéiye.

15

Cristota ejemplote hueriana

¹ Ítapo Diostat ehuäpo chë üutiakame jume chë kaa üúttiakame aniaka am huériunake; katte juka itom türëhui entok juka itom áy al-leähui jíba jonake. ² Síme ítapo juka itou jëla anemta béchibo türük jariunake, juka áu tüisi huéchemta, jum Dios huáatihuäpo ä yötunakë béchibo. ³ Bueítuk Cristo junne kaa juka ä türëhui entok tüisi áu huéchemta jíba yáhuak; të ál-la juka jíofterita jíäpo bénasi áu yeu siika: “Jü juénasi emo bétana nokhuame, íno béppa huétchek.” ⁴ Bueítuk jü bannaataka jauhuey jíofterhuakame, itom yún jita júneetua báreka ínel jíofterhuak, juka ára boobit-huamta itom jípunakë béchibo, entok óusi éehuamta, juka jíoftertat suakari. Júnélite al-leaka át boobinnake, juka äbo huémtat. ⁵ Të jü Dios juka kaa huanti jíapsihuamta áttiakame entok juka buanhuamta yore úuhuaame enchim násuk kéchá ayutuanake, juka huépülsi náu éehuamta Cristo Jesústa ä huáatiäpo bénasi. ⁶ Júnéli béja síme nánahuit éaka huepülak náu nokaka, Diosta itom Señor Jesucristota Áchay úttinake.

Jü kaa judíommeu nokhuak jü evangelio

⁷ Huári béchibo, emoem mabeta, jáchisu Áapo Cristo két itom mabel-la, Diosta lóoria béchibo. ⁸ Bueítukne én enchimmeu ínel jiaahua, Cristo Jesús jume judíom aniaseka

äbo yepsak, jume áchayhuarimmeu nokta yáari chúpaseka, entok juka lútüriata Diosta bétana huémnta machisi bíttebo báreka. ⁹ Entok jume kaa judíom juka Diosta úttíl íaaka úttesi yore ä jiokolë béchíbo, ä jiojteripo bénasi:

Huári béchíbo ínapo jume kaa judíom násuk enchi yeu buíjnake, entokne enchi buik-rianake.

¹⁰ Entok júchi ínel jiaahua:

Al-leäem, eme kaa judíom, jü Diosta pueblomaki.

¹¹ Huanäi júchi ínel jiaahua:

Señortem úttile, síme jume kaa judíom, éntokem kaa chúkteka áa bétana buiika.

¹² Isaías éntok júchi ínel jiaahua:

Jü Isaíta nahua áma tahualame basiunake, huanäi reytaka áu tóboktiaka jume kaa judíom sáunake; jume kaa judíom éntok tüisi át jíápseka át boobinnake.

¹³ Áapo Dios juka át boobit-huamta yore mákame jü al-leehuamtay enchim tápunianake, entok yánti jíápseka ä súalhuamtayi. Júnëlem al-leaka át boobinnake, Espíritu Santota úttiärayi.

Pablota ministerio tekil

¹⁴ Tüisine jüneiya, hermaanom, enchim jü tühuay tápuniakähui, entok béja yún jita enchim täyähui. Júnëlem béja ára emepola emo ania, jume huatem majtiakari. ¹⁵ Én éntokne én ímí enchimmeu jiojte, hermaanom, jamakne kaa huéeläpo júne aayuk, íkái kaa enchim koptia sáhueka enchim áu huáatituaka, Diosta tü eä bétanane íkái mabet-la: ¹⁶ Jesucristota tékil kaa judíommeu bíchaa Diosta evangeliopo tekipanuaaka. Ínëli jume kaa judíom Diosta bíchäpo tüisi bíttunake. Huanäi jü Espíritu Santo Diosta bíchäpo chichä machik itom úuhua.

¹⁷ Emo jábelhuamtane jípure, Cristota béchíbo, Diosta bétana täyahuamta. ¹⁸ Juka Cristota íno huam yáari, jukai jíbane ára nooka, kaita entoko, jáchin jume kaa judíom ä nok chúpaka, jíá páman aane, bem nokä pámani entok tékilpo. ¹⁹ Diosta úttiärayne machisi am bíttuak, entok jauhuey kaa bít-huamta, Diosta Espíritu úttiäray. Júnëline béja jü buere joära Jerusalémpo naateka, entok áa huíkola Ilírico buiaräu tájti, símeta jukaíne jü tü noki Cristota bétana huémntay tápuniala. ²⁰ Ínëline tepa úttiata yáuhuak, juka Diosta evangelio am majtiaka, jum jauhuey júne kaabeta Cristota bétana nokhuakapo, kaa täbuik tékilta yáariari béppa ä tahua íaaka. ²¹ Ál-la juka jiojterita jíäpo bénasi:

Huame jauhuey júne kaabeta Diosta bétana ámeu nok-rim; énim bínnake, huame jauhuey júne kaa áa bétana nokta jíkkaij-lame; áachim jünéaka tahuanake.

Pablo buere joära Romau huéé báreka nooka

²² Íari béchíbone kara enchimmeu huéeka tatahuay, juebénasi áman huéé báreka junne. ²³ Tëne én béja, juka ín tékil chúpasuk ímí buiärapo, enchim anëu huéé bárekane éiya, béja bínhua naateka. ²⁴ Españau sikátekne enchimmeu két nóytinake; bueítuk áma huam huéetekne enchim bíchaka áma huam huéenake. Ámane béja enchimmak al-leesuka, jamak júnem nee böo tóijnake. ²⁵ Én éntokne Jerusaléniu bíchaa hueiye, jume Cristota súaleme tékilta huéchiasi yáa báreka. ²⁶ Bueítuk jume hermaano griegom Macedonia entok Acaya buiaräpom joome, bem jíapsi türimakim tómita náu tojja jume hermaano chë polobemmeu ä bíttuak, Jerusalénihui jume Cristota sualemmehui. ²⁷ Bempo junëli ä yáa bábarek, katim juénasi ayuk, katäkum bempo két ínëli espíritu tékilpo am aniak, juka tü noki bemela Cristota bétana nokhuamta ámeu bíttuaka, jume kaa judíommehui; bempo két bem tómiyi am aníapo yúmala. ²⁸ Júnëli béja ínapo íkái yáasuko, íkái ín huériäu ámeu buísekáteko, enchim huámne huéenake, Españau lúl-la.

²⁹ Tüisine jüneiya, ínapo áman enchimmeu sikáteko, juebenak yún tü huéchiapo Cristota evangelio jípureka, enchimmeune yebijnake.

³⁰ Entokne senu huémnta két enchimmeu noknake, ín hermaanom, Señor Jesucristota téhuampo entok jü yore nákhuae Espíritu Santo itom mák-ri, nechem ania, Diostau nokaka. ³¹ Áapo jü Dios nee anianake, entokne tüisi áma yeu huéenake, jume yoreme kaita súaleme Judea buiärapo joomem násuku, entok jü tómmi ín huériähui, jume hermaanom buere joära Jerusalémpo joomé al-leaka ä mabetnake. ³² Entokne ínapo két al-leaka enchimmeu yebijnake; áman sikáteko Dios Áapo itom anianake, entokne al-leenake, enchim bíchaka; junëline béja jimyoreka tahuanake. ³³ Entok jü Dios yánti jíapsihumanta áttiakame síme enchimmaktunake. Júnentunake.

16

Pablota ámeu teboterim

¹ Hermaana Febeta bétanane két enchimmeu nooka, enchim áamak türi sáhueka, jume Cristota súaleme pueblo Cencreapo joomé; diaconisapo tékiak. ² Akem ä mabeta jum Señorpo, huate santom bénasi. Símepep ä bitcha, jita enchimmeu ä huátiähui; bueituk áapo ket huatem búrum aniala, entok nee junne.

³ Priscilata entok Aquilatem tebotua; Cristo Jesús pom ínomak tekipanuala. ⁴ Jínhua machikun yeu sájjak, nee jínëu bárekam batte bem jíapsihua täruk. Huäri béchibone úttesi am baysauhue, entok kaa ínapo jíbba síme jume iglesiam kaa judíom két ánëli. ⁵ Jume Cristota sualhuäpo nau anim ä jóapo náu yayajame, akem ä tebotua. Epenetotem tebotua, ín nákehui, jum Acayapo júri bat Cristota mabetakame. ⁶ Mariatem tebotua; áapo tüisi tekipanuala, enchim násuku. ⁷ Andrónicotem tebotua, entok Juniasta, ín huahuajim entok ínomak pereesotulame. Ímëine tüisi ériahua jume apóstolim násuku, entokim két íno béppa bínhuatu Cristopo anekari.

⁸ Ampliastem tebotua, Señorpo ín nákehui. ⁹ Urbanotem tebotua, Cristo Jesús po itom aniaka tekipanuaame, entok Estaquista, ín nákehui. ¹⁰ Apelestem tebotua. Símete béja ä jüneria, jáchin machisi Cristota ä súalëhui; Aristóbulota jóapo joomemem tebotua. ¹¹ Herodióntem tebotua, ín huahuay. Narcisota jóapo jomemem tebotua; júmëi béja Señorpo aane. ¹² Trifena entok Trifosatem tebotua; júmëi béja Señorta tékilpo aane. Juka tüisi nákhumanta Pérsidatem tebotua; júri két tepa yún áma tekipanuala, jum Señorta tékilpo. ¹³ Rufotem tebotua, Señorta áma yeu púari, entok ä áyehua, ín áiye kétchi. ¹⁴ Asíncritotem tebotua, juka Flegonteta, Hermasta, Patrobasta, juka Hermesta, entok jume hermaanom ámemak aneme. ¹⁵ Filólogotem tebotua, juka Juliata, juka Nereota, entok ä huayihua, entok juka Olimpasta entok síme jume santom ámemak aneme.

¹⁶ Símetakem emo tebotua, Cristota sualhuäpo emo nakeka. Síme jume Cristota súaleme ími joomem enchimmehuim tebote.

¹⁷ Senu huémntane két enchimmeu aahua, hermaanom, tüisem ámet suuhua, huame hermaanom násuk yore náikimteme, entok ámet tēitihumanta böot óreme, juka enchim Diosta bétana majtiari béj-reka huéiye. Síme íri, katem ámemak emo jípu báare. ¹⁸ Julëbena géntem katim Cristota néshui johua; juka tüisi ámeu huéchemta jíbam jariu báreka éiya, entokim ujjolisi tülisi nokaka kannake, entokim tuata bénasim nokaka am baítaubáreka, jume kaita jünereame. ¹⁹ Bueituk juka Diosta enchim súaleka boojoriähui, béja símekut jüneriahua. Júnëline béja ínapo júne al-leiya, ä jíkkajaka enchim bétana. Juka tühuata símetane tülisi enchim täya íaa; éläposem juka kaa türük jak ayukamta kaita jüneria. ²⁰ Jü Dios yánti jíapsihumanta jípureka läuti jëla juka Satanásta kóm tátabnake, enchim guókim bétuku. Jü Señor Jesucristo Áapo jíba enchimmaktunake, tühuata enchim maksimeka.

²¹ Timoteo enchim tebotua, ínomak aneka tekipanuaame, entok Lucio, Jasón entok Sosípater, ín huahuajim.

²² Ínapo Tercio, Pablota bétana íkäi jiojterita johuame, ínapone két Señorpo, enchim tebotua.

²³ Gayo enchimmeu tebote, nee ä jóapo mamabetame, entok sîmem jume Cristota sualhuäpo nau anim. Erasto enchim tebotua, municipiopo tesorero, entok jü hermaano Cuarto.

²⁴ Jü Señor Jesucristo, Áapo jîba enchimmaktunake, tühuata enchim maksimeka. Júnentunake.

Diosta úttileka ä yosirë

²⁵ ¡Áapörik juka Diostate yosireka ä úttile! ¡Bueituk ára yore huitti éetua, ín evangelio jíä pámani, entok Jesucristota bétana itom nokähui! Jü Dios jita benak yoremem bétana naïkialäu yeu machiriakame, jü jauhuey naateka éсотaka ayukay, ániata kee im yáahuay naateka. ²⁶ Të én béja yeu bötela, entok jume profetam jïojterimak, Diosta jíbapo béchibo nésahuepo, sîme yorememmeu áu täyatebok, entok ä súaleka áma bem annakë béchibo.

²⁷ ¡Jü huépülaytaka Áapola Dios, entok sîmeta jüneriame, Áapörik béchibo jü ujoyória Jesucristota huám ámani jíbapo béchibo! Júnentunake.

Jü Carta San Pablota Bat Huëpo Jiojtekähui Jume Corintiommehui

Tebotehuame

¹ Pablo, Jesucristotau apóstoltu iaahuaka núnuri, Diosta júnel ä huáatiäpo ámani, entok jü hermano Sójtenejtáamak náuhui, ² ikay cartatane jiojte buere joära Corintopo jomemmehui jume Cristota sualhuäpo nau anim béchibo, jume Cristo Jesússta nésauro jo báreka bempoa emo jípuremmehui, jume ják júne anemmak nau yeu púataka täyahuame itom Señor Jesucristota tehuampo au nokame, jü itom Señor entok bempörimmehui. ³ Diosta tü eäu entok yánti jíapsihuame enchimaktunake, jü Dios itom Átchay entok Señor Jesucristota Áchay bétana.

Diosta baysaihuame

⁴ Ínapo jíba Diosta baysauhue enchim béchibo, juka Diosta tü eäu enchim mikhuakä béchibo jum Cristo Jesúspo. ⁵ Bueitukem áapörikut yún jita tühuatem jípurek, nokpo entok yún jita jüneriahuäpo. ⁶ Jü noki Cristota bétana nokhuakame béja enchimmet au chúpалatakа tahuala. ⁷ Jü jita ára johuame Diosta enchimmet jünakteri síme enchimmet ayunake. Huanärem béja kaa jáchin éaka ä boobinnake, juka Señor Jesucristota äbo yebijnakëhui. ⁸ Áapo Dios ket kutti ehuaanta enchim máknake, símeta chúpëu núkisi. Júneli béja kaabe kaita juénak enchimmet téunake, júnaköri itom Señor Jesucristota yepsayo. ⁹ Dios ä bárëpo kaa amáu notte, áapörík huamem nunuri ä üusi Jesucristo itom Señortamak enchim jíapsinakë béchibo.

¿Jachu jü Cristo au näikimtela?

¹⁰ Senu huentane, ket enchimneu aahua, hermaanom, itom Señor Jesucristota tehuampo, hupülak jibem nau nooka simetaka, natepua anhuame kaytatunake enchim násuku, al-lem túlisi nanabeu aneka huépülaik nau eiya entok hupulsi eaka. ¹¹ Bueitukne enchim bétana ettejoriahuak, ín hermanom, jume Cloétamak huerim bétana, jänitukem nau omteka nátepua emo jípure. ¹² Juka enchim násuk huenta bétanane enchim tejhuabáare ínel enchim jiapo: “Ínapone Pablotaamak huéiye”; ö “Ínapo entok Apoolostamaki”; “Ínapo entok Perotamaki”; ö “Ínapo entok Cristotamaki.” ¹³ ¿Jachu Cristo au näikimtela? ¿Jachu jü Pablo enchim béchibo kúrusit poponhuak? Ö ¿jachem Pablota tehuampo batöhuak? ¹⁴ Diostane baysauhue enchimne kaabeta batöla, juka Crispota entok Gayota jíbba, ¹⁵ bueituk Pablota tehuampone batöri ti kaa enchim jáunakë béchibo. ¹⁶ Kenne Estéfanasta familiapo jomeme batöla; jume huatemmeune kaa huate jaamakne huatem ket batöla. ¹⁷ Bueituk Cristo kaa nee batö iaka nee yeu puaala, ál-la evangeliota nee nok sahueka nee núnula; kaa ími ániapo jita buere täyahuamta nokta hueriaka, Cristota kúrusit múkukau kaa kom tahuaria béchibo.

Cristota, úttiära entok Diosta bétana yún jita täyahuame

¹⁸ Bueituk íri noki Cristota kúrusit poponhuakähui emo tárulame béchibo rokorapom ä jípure, té jume jineurim béchibo, Diosta uttiära. ¹⁹ Bueituk júnel jiojteri: Jume jita täyame, juka bem täyaune kaytasi yáanake, juka jünee huamta bem tayaune yeu tahuarianake.

²⁰ ¿Jakusu aane jü jita áu täyáa tíame? Entok jakusu aane jü escriba, entok jakusu aane jü buéresi jita nokame, ¿jachu kaa Dios jume ániat jíápsaka jita emo täyáa tíame rokuapo tahuariala? ²¹ Bueituk Diosta bétana jita täyahuamta, jume ániat jíápsame bem jita täyapom katim Diosta tatáyak, Dios ä tutürek ä súaleme jinëu béchibo juka Diosta noki nokhuäpo rokuapo jipuhuaanta huam am jínëu báreka.

²² Bueituk jume judíom señalim aahua, jume griegom entok tuísi jita täyahuamta jíba jaria; ²³ të itapo Cristota kúrusit poponhuakamta jíba nooka, jume judíom béchíbo at teitihuame, jume kaa judíom béchíbo entok rókoora; ²⁴ të jume núnurim béchíbo, judíom ö griegom, Cristo, Diosta uttiära, entok jita täyahuame Diosta bétana huéeme. ²⁵ Bueituk jü Diosta bétana rokuapo tayahuame, yoremraata béppa chë jita täyahua, entok jü Diosta bétana kaa úttia, yoremraata béppa chë úttiak. ²⁶ Tüisem at suuhua, hermanom, Diosta betanem yeu púataka núnurim, eläposem kaa jaikika junëli jita täya yoremem eäpo ámani, entok jume yaüra uttiäta jípureme júne kaa jaiki, entok yörihuamta jipureme júne kaa jaiki. ²⁷ Ál-la, Dios jume kayta bejreme yeu púuhuak, jume jita täyame tiasi tahuaria báreka, entok jume kaa úttiakame yeu púuhuak jume üúttiakame tiasi tahuaria báreka. ²⁸ Juka símekut jikot maachika kaitäpo bit-huamta Dios yeu púuhuak entok juka kaitäpo jipuhuamta, juka símeku naíkiahuamta kaitäpo tahuaria báreka, ²⁹ bueituk junëli kaabe áu úttilnake Diosta bíchäpo. ³⁰ Të áapörík béchíbo emëe Cristo Jesúspo aane, áapörík béchíbo jita täyahuamta Dios itom makka, Diostau bíchaate lútula jíapsihuäpo naíkiataka tualala, entok santosi jíapsihuäpo, entok jinëuriata áa béchíbo jípureka. ³¹ Juka jöjterita jiá bénasi: “Jü áu úttileme, jum Señorpo jíba au úttilnake.”

2

Cristota kúrusit poponhuakäu nokhuame

¹ Én éntoko, hermanom, júnakoy enchimmeu noíteka juka Diosta ára jita joaune enchimmeu nok báreka, kanne nokta ujjorik nokak entok jita taayahuamta. ² Bueituk huitti nokhuäpo enchim násukne, kayta entok jünériabáarek ál-la Jesucristota jíbba, kúrusit poponhuakamta. ³ Entokne enchim násuk aanek úttia lútilatata, entok tuísi maujrimey ino yöaka; ⁴ jü ín noki entok jü Diosta nooki enchimmeu ín nokakähui, kaa jita täyahua pámanne enchim át jünetuak, ál-la Diosta Espiritu úttiärayi, ⁵ bueituk jü enchim Dios eaü kaa yoremem jita täyäpo nahuanake, ál-la Diosta úttiärapo.

Diosta Espirituta huam yeu machílame

⁶ Tëte nau ä ettejhua jiobe, jume yúmalasi emo jípureka jita täyammaki, të kaa imi ániat jita taayahua pámani, entok kaa jume ániat rey nesaupo nesaunakeme bénasi, bueituk imëri kókkonakemme. ⁷ Tëte juka Diosta bétana jita täyahuamta nau ettejjo, juka huatem bétana kaa jünériahuamta, juka jita täyahuäpo esota, ikäri, ániata kee yahuay náateka Dios ito béchíbo, ä naíkiak, jum símek béppa ujjoriku itom looria béchíbo. ⁸ Ikäri jume im ániat rey nesauta jípunakeme katim ä täyak, bueitukim ä täyakatek, kaibum kúrusit ä popon eiyey, juka looriapo Señorta. ⁹ Të ál-la ínel jöjterita jiá pámani:

Juka pusimmei kaa bit-huakähui, entok nakammey kaa jikkaijhuakahui, entok yoremta jíapsipo kaita tualalata,

Dios ä erialatukay huame áapörík ä nakeme béchíbo.

¹⁰ Të Dios, Espirituy ítou yeu ä mächiriala; bueituk jü Espiritu símekut suaka át jüneiya, bueituk mekka kom Diostat ayukamta junne.

¹¹ ¿Tëe jábe yoremesu, juka yoremstat ayukamta jüneria? ¿Jachu kaa jü yoremta espíritu at aneme? Ínëli këtchi juka Diostat ayukau kaabe ä jünériak, jü Diosta Espiritu jíbba. ¹² Ítapo entokte kaa juka ániat espíritu mabet-la, ál-la juka Espiritu Diosta bétana huemta, bueituk juka Diosta itom makakau jüneria béchíbo. ¹³ Íaribéchibote ä nooka të kaa juka nokta yoremem jita täyaka yore majtia pámani, ál-la juka Dios Espirituta yore majtia pámani, juka Espiritupo huemta Espiritupo ä tahuariaka.

¹⁴ Të jü yoreme kia ä jíapsapo kara at jünéaka tatahua jü Diosta spirituchi, bueituk áa béchíbo rokopo bittu. Entok kara ámet jüneiya, bueituk at suaka Espirituta eäpam át jünetuak. ¹⁵ Të jü Espiritu Santota eäpáman jíapsame símekut jüneiya, të juka jünehuamta áapo huatem bétana kaa ä mabeta. ¹⁶ Bueituk: “¿Jábesu juka Señorta eä jünériak? ¿Jábesu ä majtianake?” Të ítapo juka Cristota eäute jípure.

3

Diostamak tekipanuuame

¹ Īaribéchibo ínapo hermanom, karane Espírítu Santota eäpáman jiapsáme bénasi enchimmeu nooka, ál-la kaa Dios huateka enchim eä bénasi, entok Cristotat ehuäpo ili usim bénasi. ² Lechimne enchim jítuak, të kaa buähuamta, bueítukem ketune kaa áma yúmay, éntokem én júne kaa áma yúma, ³ bueítukem ketune enchim eäu johua; emoem naíbuke, éntokem nau omteka nau nassua, ¿jachem kaa ínëli juena ehuamta jíba johua? Éntokem yorem ehuamta joaka jíba rejte. ⁴ Bueítuk enchim násuk senu ínel jiaahua: “Ínapone lutúriapo Pablotamak huéiye”, jú senu entok: “Ínapone Apolostamak huéiye”, ¿jachem kaa ínëli yorem ehuamta jíba johua?

⁵ Huanäisu, ¿jabesa jú Pablo entok jú Apolos junne? Jachu kaa jume Señorta nesahui joame, imey nokakäpamanem ä súsualek, imi huam natepola jú Señor huehuëpulam enchim ä makak. ⁶ Ínapone eechak, Apolos entok ä bäatuak; të Dios ä siútuaka ä yötutuak. ⁷ Ínëli jú echákame entok ä bäatuakame kaytam tua bejre, ál-la Dios ä yötutuakame. ⁸ Ínëli jú echákame entok ä bäatuakame huepulsim nau hueeri, eläposum chúkula huepülaka bem kobakäu makna, jachin juka tékilta bem yáakä pámani. ⁹ Bueítuk ítapote Diosta tekipanualerom, eme entok jú Diosta tékkil, jume karim yáataka Dios attiärimme. ¹⁰ Jum arayhuäpo Diosta nee ä mak-lä pámani, ínapone ingeniero ára kaatemta benna.

Juka teta nahuatane áma yetchak, iäri béppa entok täbuika ä béppa kaatenake, të natepola huepülaka tüisi at suanake, jachin nat béppa bem kaatehui. ¹¹ Bueítuk kaabe täbui teta nahuata ára áma öre, juka áma oreta béppa, iri jú Señor Jesucristo. ¹² Bueítuk iri tetta nahuata béppa, jabbe sahualik entok tosalik teta buaaniata kaateme, entok ujjoli tetammeyi, pino kutayi, juya sáayi, entok kia chukii junne, ¹³ jú tekkil huehuëpulam yáakäu júneriataka tahuanake; huári taahuari: ä júneriatebonake, bueítuk jú taji beeteme yeu ä machirianake; jú tekkil huehuëpulam yáakäu entok taij páman yeu siika türika o kaa türika tahuanake. ¹⁴ Jú tékil jabeta nat béppa kaateka yakäu turika tahuakatek, ä kobakau mabetnake. ¹⁵ Jú tekil jábeta yáakäu tajakätek, áapo simeta tarunake, të áapo jineutaka tahuanake, taij bëtepo yeu buittekam ténasi.

¹⁶ ¿Jachem kaa júneiya juka enchim takahua Diosta ä tiöpokähui, jú Diosta Espírítu entok enchimmet aane? ¹⁷ Jábe junne juka Diosta tiöpo kaitäpo tahuariakatek, Dios ket áapörík kaitäpo tahuarianake, bueítuk jú Diosta tiöpo, enchim takahua, Diostau bíchaa santosi naïkiari.

¹⁸ Kaabe áu baytaünake; jábe junne enchim násuku imi ániapo ayukamta au täya tíame, kayta täyamta bénasi áu jípunake, chë yúmalasi simeta täya béchibo. ¹⁹ Bueítuk jú síme imi buíapo jita täyahuame Diosta béchibo kia kaa suära; bueítuk jiojtetaka órek: “Bem jita täyaka emo buérialëpo Dios am jioptuaka am tojja.” ²⁰ Júchi entok: “Jú Señor júneiya kia ä bejatukähui jume jita täyaka eähui.” ²¹ Ínëli, kaabe yoremem bétana au úttilnake, bueítuk simetem eme attiak: ²² eläposu Pablo, eläposu Apolos, eläposu Peero, eläposu jú ánia, eläposu jíapsihuame, eläposu kókkohuame, eläposu jú én hueri, eläposu jú chúkula hueenakeme, simetem attiak. ²³ Enchim entok Cristo attiak, Cristota entok Dios.

4

Jume apóstolim tekkil

¹ Ínëli, jume yoremem Cristotau tekipanualerompom itom jipunake, entok juka Diosta ehuil jípurëpo ministerio tékilta joame bénasi. ² Én entok ínëli türi, jum ministerio tékilta johuäpo úttia, huepülakam huitti eaka áma bittunake. ³ Ínapone enchim bétana kaa yun yäura bithuamta jípure, entok tribunal yäura bétana junne, bueítuk ínapo júnene kara ino yuktia kaa tüisi ino aane tiaka. ⁴ Kaa türikne ín jíapsipo kaita jípure jiobe, tëne kaa iäri béchibo tü yórempo ino naïkia, të jú Señor, áapo yäura bithuamta nee makka. ⁵ Inentakem, kaabetat kia nooka tiempota kee yúmayo, Señor áapo yepsakätek,

juka esota entok kaa machiku ayukamta bittebonake, entok juka jíapsi ehuäpo ayukamta jüneriatebonake; huanäi huehuëpulakam ä mabetnake Diosta am úttilnakëhui.

⁶ Të ikäri, hermanom, ejemplopone enchim ä tejhua, ino bétana entok Apolosta bétana, enchim ín nakë béchibo, bueituk itom bíchakem jüenake, kaa juka jïojteta béppa enchim enakëhui, jachinai jünem huepulak buérialinake täbuik entok kaitäpo bínnake. ⁷ Bueituk, ¿jábese huatem násuk, béppa enchi ketchak? Entok jü em jipurëhui, ¿jítasë kaa mabet-lataka ä jípure? Entok ä mabet-latukäteko, ¿jatchiake ái emo buérialé, kaa ä mabel-latukamta bénasi?

⁸ Enchimmeu béja kayta bëye, bejem riikom, éntokem itot kaa huijjuteka reeyim, ¿türi eiyey eme reeyintuko, itapo ket ínëli enchimmak reyimtaka nesau eiyey! ⁹ Bueituk ín nêe eiya, jume apóstolim simeta chupëpo, Dios ániau itom yeu jabuala, kókkohuamta itot chupabahuamta bénasi, ínëlite buérialihuaka ániat bithua, ángelesim entok yoremem bétana. ¹⁰ Cristota itom nakë béchibo, itapo kate susuaka bithua, eme entok Cristota sualhuäpo susuak; ítapote úttia lütüla, eme entok úttiak, éme yörihuakem bithua, itapo entok kaa bibitpeehua. ¹¹ Én tajtite tebaüre, entokte bai kókkó, kate sankok, jópemette chonhua, entokte kaa jouhuak. ¹² Lottekate tekipanua itom mamammei; entok béttesi ítot nokhuaí junne, ítapote Diosta tü eäü am netanria, jájanate jìokot johua, tëete yanti eaka ä mabeta. ¹³ Jájana itot nokhuay junne, Diostaute am nok-ria, jume ániat jíapsame entok én tajtim chukta bénasi itom bitcha, juka sìmem kaa huatiahui.

¹⁴ Kanne enchim tiutua báreka íkäi jïojte: ál-la enchim üusekam ténasi entok enchim nákekane kutti nooka. ¹⁵ Eläposum diez miltaka enchim majtiä Cristota bétana, kaibem yún áchayrim jipunake; bueituk Cristo Jesúsopo ínapone enchim usiak evangeliopo. ¹⁶ Én entokne enchimmeu ujbuanna, ín ino nüyë bénasem emo nüye.

¹⁷ İari béchibone Timoteota enchimmeu bittua, İri Jesucristota sualhuäpo ín üüsi tüüsi ín nakëhui, kaa amáu bíchaka Cristotamak hueme, áapo enchim au huatituanake jachin ín ä joähui juka Cristota tekkil, entok jachin sime kätana ín am majtiähui jum Cristota sualhuäpo nau anim anëpo. ¹⁸ Të huate entok tüüsi emo buérialé, bueituk jauhuey júne kaa enchimmeu nêe huee máchilem tenasi. ¹⁹ Tëne laüti enchimmeu hueenake, Señorta ínël eäyo, entokne ä jünerianake, të kaa juka nokta jíbba, ál-la jume emo buérialéka úttiata mabet-lame. ²⁰ Bueituk jü Diosta rey nesauri, kaa nokpo jíba huéiye, ál-la uttiáramaki. ²¹ ¿Jítasem huatia? ¿Enchimmeune hueenake jibebiaka, ö yore nákuhäpo, entok espíritu yanti jíapsihuäpo?

5

Kaa türik bétana yaura bithuame

¹ Lütüriapo enchim násuk jikkaijtu jü kaa türi, İri kaa türi jume kaa judíom násuk júne kaa jikkaijtu; ínëli hueepulakätuk enchim násuk ä huaïmäiye jípureka áamak jíapsa. ² ¿Emem emo jikau cha buérialé, jachem kaa jìokot tiusi eepo yúmala? Bueituk juka íkäi yakamtem enchim násuk pakun yeu huikke. ³ Lütüriapone, ín takahuäpo kaa enchimmak aane, të ín espíritu ál-la, ínëli enchimmak aneka juka íkäi yakamta yaura böota nää mak-la. ⁴ Itom Señor Jesucristota tehuampo, ín espíritu makem emo nau tojja, entok itom Señor Jesucristota úttiáramaki. ⁵ Huanäi İri Satanásta mampo toijna, juka kaa türik at ayukamta lutinakë béchibo, bueituk huäri tahuarit, juka Señorta yepsay ä espírituhua jinëütuna.

⁶ Jü enchim emo buérialéu kaa türi. ¿Jachem kaa jüneiya: “Jü levaduura ilikkika junne, sime tujta huechia tabbe”? ⁷ Levaduura binhuatumta bétanem emo tüte, bemela tusitaka ä tahuanakë béchibo, kaa levaduura, bueituk jü itom pascua Cristo, béja ito béchibo kúrusit poponsuhuak. ⁸ Inëlite pajkonake, kaa levaduura binhuatuupo, entok kaa levaduura júena ehuäpo, ál-la panim kaa levaduura äpo entok lütüriapo tü jìapseka.

⁹ Enchimmeune jìojtesula, katem ámemak emo türe, jume kaa emo jubeka nau jíapsammaki. ¹⁰ Karem tokti emo omoute, jume imi ániat nau jíapsaka kaa emo jubekammaki, ö jume uttesi tomita ukulemmaki, ö ekbualerommaki, entok jume jita

júne dios tiaka ä yöremmaki; bueituk ä ínëlitunakey úttiatü eiyey ániat enchim yeu sakanakëhui. ¹¹ Al-lane enchimieu jiojte, kaa enchim ammemak emo türi sáhueka, jume emo hermanom tiaka, të kaa emo jubeka nau jiápsammaki, entok tomita úttesi ukulemmaki, entok jita júne dios tiaka ä yöremmaki, entok jü bette nokta nokamtamaki, entok jü vino jilerotamaki entok jita ëekbualerotamaki; jü ínëli jiápsammaki, katchan júnem ámemak jibuäpo yúmala. ¹² Bueituk jume päkun aneme, ¿jita lutüriatasune jípure, kutti lútula am jíapsi sáu béchibo?, ¿jachem kaa jume huaijhua aneme, emëe kutti lútula jíapsi sauhue? ¹³ Bueituk jume pakun aneme, Diosta nok yäura ámet chupnake, juka júena eaka jíapsamta yeuhuem ä beeba enchim násuku.

6

Juez kaa Dios huatemta bíchäpo nassuahuame

¹ ¿Bueituk emëe enchim násuk jabetamak kaa tüisi tahualataka jita nau tüte baahuay juezta bichäpem emo yeu totoja, jume Cristota sualhuäpo nau anim bíchäpo emo yeu toijmachika junne? ² ¿Jachem kaa júneiya jume Cristota sualhuäpo nau anim ániat jiápsame yäura bittebonakëhui? Bueituk ínëli jume ániat jiápsame enchim am yäura bittebonakei, ¿jachisuntukem íkái kaa tua buere machik kaa obiachik kara rutuktia? ³ ¿Jachem kaa júneiya jume ángelesim bette nokta itom amet chupanakëhui? ¿Të, chë junne, juka imí ániat ayukamta? ⁴ Bueituk emëe juka imi ániat ayukamta yäura bittebotek, ¿jatchiakem jume Cristota sualhuäpo nau anim kayta áma júneriamta yäura yetcha? ⁵ Enchim tiunakë béchibone ínel jiaahua, ¿jachu enchim násuk hupülaka júne kaabe, kooba suakari, ä hermanom násuk juka kaa tüisi huemta rutuktia béchibo? ⁶ ¿Të senu hermano täbui hermanotamak yaurapom emo yeu toijlataka nau nok nassua, të íkärím johua Diosta kaa súaleme bíchäpo?

⁷ Ínëli béja lutüriapo, kaa türi jü enchim násuk nau nok nassuahuame, ¿jatchiakem kaa yanti eaka ä mabeta juka enchim bej-reka johuamta? ¿Entok enchim jita úhuamta? ⁸ Të emëe huatemem bej-reka jita am üuhua, jume hermanom junne.

⁹ ¿Jachem kaa júneiya jume lutüla huemta kaa joame, kaybum áman kimunake jum Diosta reytaka nesahuëhui? Katem ä öbia; jume kaa emo jubeka nau jiápsame, jume tattábui diosim yöreme, jume kia jábe jámutta kaa jubeka áamak jiápsame, jume yorememtaka jáamuchim bénasi emo nüyeme, entok ä bénasi yorentamak au jipureme junne. ¹⁰ Jume ekbualerom, jume uttesi tomita ukuleme, jume vino jilerom, jume béttesi jabetat nokame, jume bätäupo jabeta jita üuhuame junne, imëri kaybum áman kimunake jum Diosta reytaka nesahuëpo. ¹¹ Emëe huate ínëli jíapsay; të ënem béja baksiari, entok Diostau bíchaa naïkiatataka santosi yáari, Señor Jesucristota tehuampo lútula hueme enchimet yáari, entok itom Diosta Espirituyi.

Jü takahua santosi yáari

¹² Síme ino béchibo türi jiobe, të kaa síme ára yáatu; síme ino béchibo türi jiobe, tëne kayta bétana ino yuyüitebonake. ¹³ Jü buähuame topata béchibo, jü topa entok buähuamta béchibo, të imey nahuichim Dios kaytasi am tahuarianake; të iri takahua kaa emo jubeka nau jíapsihuanamta kaa ay ä yáa béchibo, ál-la iri taka Señorta béchibo, jü Señor entok íkái takaata béchibo. ¹⁴ Dios entok, juka Señorta toboktiakame, itom ket toboktianake ä úttiärayi.

¹⁵ ¿Jachem kaa júneiya bueituk itom takahuam, Cristota takaamak huépülsi nauhuam órekähui? ¿Jachune jume Cristota takahuammet hueri nüka, jámutta takahua yorememmak ehuil au türemtat am chaanake? Èe kia jita béchibo junne, kaybu. ¹⁶ ¿Ö jachem kaa júneiya jü ilebenak jámuttau rukteme, hupul takahuapo áamak ä tatahuähui? Bueituk jü jiojteri ínel jiaahua: “Nahuichikam huépülak nau takahuanake.” ¹⁷ Të jü Señorta eäpáman jíapsi báreka au rukteme, hupul espíritupo áamak takahuanake.

¹⁸ Juka kaa emo jubeka nau jíapsihumtem tojaka sakka, jü täbui kaa türi yoremta jojoau kaa ä takahuapo yeu huéiye, të jü jámutta kaa jubeka áamak böyeme, ä takahua-bet kaa türik johua. ¹⁹ ¿Jachë kaa jüneiya juka enchim takahua Espíritu Santota ä tiöpokähui, ìri enchimmet aane, éntokem Diosta bétana ä jípure, éntokem emëe kaa emo attiak? ²⁰ Bueitukem bejhuapo jinnurì; enchin takahuápem Diosta úttile, entok enchim espíritupo, ímëri Dios attiärimme.

7

Jubiahuäpo emo consejhuame

¹ Juka huateg bétana enchim ínou jiojtekähui. Jü yoremta béchibo chë türi eiyey kaa jámutta nüko. ² Të kaa emo jubeka nau jíapsihumta ito násuk ayukä béchibo, elapo yoremem huepulam jubnake, jume jáamuchim junne huepulam kunanake. ³ Jü jubekame jámutta kaitäpo siroktuaka yúmalasi ámak jíapsinake, alë Bénasi kétchi jü jammut ä kunáamaki. ⁴ Jü jammut ä takahua kaa yeeka, ál-la ä kunahua jíbba, entok kétchi jü yoreme ä takahua kaa yeeka ál-la ä jubiahua jíbba. ⁵ Katem emo koptia báreka éenake, al-lem nanabeu eaka chubala emo tojja, bueituk oraciompo Diostáamak am báreka, huanärem chúkula huepulsí júchi emo nau toijnake, Satanásta kaa enchim jioptuanakë béchibo. Jum emo ukulhuapo kaa enchim úttiakabéchibo.

⁶ Téne íkäi consejota enchimneu nooka, të kaa nesauta Bénasi. ⁷ Síme yorememne inobénasi emo nútua peiya, të kaa simetaka Diosta bétana ä mabet-la juka kaa jubeka bem jíapsinakëhui, lutüriapo hueepulaka íneli, jü senu entok täbuási.

⁸ Téne ínel ámeu jiaahua, jume kee jubemmehui entok jume jokoptulammehui, bueituk amebéchibo chë türi eiyey inobénasi tahuakateko. ⁹ Të jume kaa jubeka ára jíapsihumta, Diosta bétana ä mabet-latuko, jubëem, éntokem kuuna. Bueituk chë türinake. Jume kaa emo yüeka kaa tüisi ayunaketeko.

¹⁰ Jume emo jubeka nau jíápsame, nesautane am makka, të kaa ínapo, ál-la jü Señor: Jü jámmut ä kunahua kaa toijnake; ¹¹ ä tójakätek, kara kunaa, të ä kunabeu notteka ára au jiokore; entok jü jubekame ä jubi kaa toijnake.

¹² Ínapone jume huatemmeu ínel jiaahua, të kaa jü Señor: jábe hermano kaa Dios huatemta jubekame, të jü jámut íneli áamak jíapsibarëteko. Kara ä tojja. ¹³ Senu jammut, kaa Dios huatemta kunakätek, të jü yoreme íneli ámak jíapsibareteko. Kara ä tojja. ¹⁴ Bueituk jü kunari kaa Dios huateme, juka jámmutta Dios huate béchibo, áapo Diosta tü eäu jípunake; jü jámut kaa Dios huateme entok ä kuna Dios huate béchibo áapo Diosta tü eäu jípunake, bueituk täbuiasi enchim aaney entok, jume enchim úusim katim Dios huateka tahuanake, të enim Diosta tü eäu jípure. ¹⁵ Të jü kaa Dios huateme ä naikimtekateko, Akë ä tojja. Bueituk nahuichikam karam úttiapo nau aane. Ä inelituko jü hermano o jü hermana beja búttiataunake, bueituk yanti eäu Dios itom núnula. ¹⁶ Bueituk, ¿jáchise jüneiya, empo jámmut, jáamak jü em kuuna jinëutaka ä tahuanakëhui? ¿ö jáchise jüneiya, empo kunahuari, jáamak jü em jubi jinëutaka ä tahuanakëhui?

¹⁷ Të jáchin hueepulaka Diosta ámet ä naikimtekapo ámani, entok jáchin Diosta am núnukäpo ámani ínělem ä yauhua, íkäine síme jume Cristota sualhuäpo nau animmet nesahuek. ¹⁸ ¿Bueituk jábe circuncionta jípureka núnuhuak? Circuncionte jípureka taahua, ¿të jábe kaa circuncionta jípureka núnuhuak? Kaa au circunsidaruanake. ¹⁹ Jü circuncion kayta bejre, entok jü kaa circunsidaruaname junne, ál-la jü Diosta nésahui ëriahuame. ²⁰ Huehuëpulaka jáchin Diosta bétana bem nunuhuakapo, junëlim tahuanake. ²¹ ¿Jachë nenkitake tekoka núnuhuak? Katë jáchin eiya; të empo jum em nenkihuakapo ára emo yeu huíkëtek, Akë ä jaria. ²² Bueituk jü nenkitaka tekoka, Señorta ä núnuko, búttiataka tahuanake, íneli kétchi jü búttiataka núnuhuakame, Cristotamak sumataka tahuanake. ²³ Bejhuapëm jinnuri, katem júchi yorememmeu emo nenkaka am teko bare. ²⁴ Íneli, huehuëpulaka, hermanom, jachin jíápsaka núnuhuakatek, junëli au nüyeka jíapsinake Diosta béchibo.

²⁵ Jume kee kuname béchibo, kanne nesauta jípure Señorta bétana, tëne ín eäú enchim tejhua, juka Señorta yore nak jiokolëpo ä jajamlatakane, Cristotat jíba eiya. ²⁶ Imi huamne tü ehuamta jípure, juka itou ayukamta obiachi béchibo, bueituk jü yoreme tüisi ayunake ä aane bénasi tahuakatëko. ²⁷ ¿Jatchë jámuttamak emo súmala? Katë emo búttia báare. ¿Katë jámuttamak emo súmala? Katë jub báreka eiya. ²⁸ Të empo jubekätek, katë kaa tüisi ayunake; entok jü jamut beme kunakätek kaybu kaa tüisi ayunake, të ímechiri jü jiokot emo bit-huame takahuapo ámet ayunake, të ínapo íkáine kaa enchim jipu ía.

²⁹ Tëne ikaí nooka, ín hermanom: Jü tiempo kopela aane. Én entok bat bitcha, jume jubekame, kaa jubekamta bénasim emo nüpo yúmala; ³⁰ jume buaname éntok, kaa buanamta bénasi; jume al-leame éntok, kaa al-leamta bénasi; jume jita jinnume entok, kayta attiakamta bénasi. ³¹ Entok jume imi ániat ayukamta musauleka ä joame, katim ä joamta bénasi emo núnake, bueituk jü ániat ayuka ujjori béname lülüte.

³² Kaa yúmaisine kaa enchim emo bit ía. Jü kaa jubekame jáchin jum Señorta nesaupo ä annakeu jíba huatia, entok jachin juka Señorta ä al-letuanakëhui; ³³ të jü jubekame, ániat ayukamtat jíba kaa yúma, ä jubi al-letua báreka. ³⁴ Ínëli ámet júnakiachi jü kunakamtachi entok kaa kunakamtachi, jü kaa kunakame jum Señorta nésaupo ä annakeu jíba kaa yúma, entok jachin Señorta bíchäpo huepulsí au ä jipunakëhui, taakapo entok espíritupo; të jü kunakame juka ániat ayukamtat jíba kaa yúma, ä kunahua al-letua báreka.

³⁵ Ikaíne nooka tüisi enchimeu huenakë béchibo, të kaa obisi enchim emo bínnakë béchibo, ál-la huéchiapo entok simeku türík joaka, entok inëlem kaytat obisi eaka Señortau ruktinake.

³⁶ Të jábe ínel eäteko: Jü ín mala béja yöhue ä kunanakeu huasuktiriam at siime. Béja au kunatuapo yúmala, ä yáa bareu yanake, kaa Diosta bejre, eläpo kunanake. ³⁷ Të senu ä jápsipo huitti ehuamta jípureka, kayta áu bëyeka, ínëli ä éäú áapo attiaka, ä malahua kaa kunakamta toij béchibo, tüisi aane. ³⁸ Të ínëli jü ä kunatuame, tüisi aane. Të jü kaa ä kunatuame entok, chë tüisi aane.

³⁹ Jü jamut kunakame sumatata jápsa, ä kunahua ketune jápsayo; të ä kunahua mukuko búttiataka taahua, ára ä kunabareu kuna, të ál-la Señorta sualemta kunanake. ⁴⁰ Të ínel ín eäpo, chë júne Diosta túhua mabet eiyeey kaa júchi kunakäteko, bueituk ínapone ket Diosta Espiritu jípure.

8

Jü buähuame ídolommeu toijri

¹ Juka buähuamta ídolommeu toijta bétana, entok bejate jüneiya simetaka jita ito täyähui, jum jita täyahuäpo emo jabelhuame áma ayuk, të jum yore nakhuäpo jita täyahuäpo yore yötutua. ² Bueituk jábe jita áu täyalame, ketune kayta jee täya, tua jita ä täya éäpo. ³ Të jábe Diosta naketek, ä bétana täyahua.

⁴ Juka buähuamta ídolommeu toijta bétana, jüniate juka ídolota ániapo kayta bejrehui, bueituk kabe entok Dios, huépülaka jíbba. ⁵ Elaposu huate emo diosim teaka täyahua, imi buíapo entok téhuekapo junne (inëlim juebenna jume diosim ti tettehuahuame, entok jume yörihuame), ⁶ simeta íkáí násuk itobéchibo huépül Dios jíbba, achayhuariataka, áapörík bétana simetaka huéiye, itapo entokte ä béchibo, entok huepúl Señor Jesucristo, áapörík béchibotaka síme ayuk, itapo entok áapörík huämi.

⁷ Të ä täyahuaame kaa simemmet ayka; bueituk huate imi tajti, ídolommeu joyhualataka, íméi ídolommeu toijtam buabuäyey, inëlim juka bem jápsi ehuamta kaa úttiaka béchibo, katim at jünéaka tatahua. ⁸ Huitti nokhuäpo juka itom buäyepo Dios ä bíchäpo kaa chë itom mabetnake; bueituk itom jíbuä béchibo katte chë tuttüri, entok kaa jíbuätek júnete kaa chë tuttüri Diosta bíchäpo. ⁹ Të áachem suhua juka huitti hueka enchim täyapo, jume kaa jápsi úttiakame kaa jiopnakë béchibo. ¹⁰ Bueituk jábe enchi bichätek, jünéaka enchi ä täyähui, ídolom yörihuäpo enchi katek, jü ä eäpo kaa jápsi úttiakame, ¿jachu kaa áma jíbuä bánake jáni, jum ídolom yörihuäpo? ¹¹ Entok em

jita täyapo; jü hermano kaa jíapsi úttiakame au tärunake, të ìari béchibo Cristo ket múukuk. ¹² Bueituk imí huäm em Dios bejrim, jume hermanom bej-reka kaa tüisi aane, juka bem jíapsi ehuäpo kaa úttiakapem am sasabuania, inëlem Cristota bej-reka aane. ¹³ Ìari béchibo, jü buähuame ín hermanota áí ä huennaakey, jauhuey júnene kaa huakasta buänake. Bueituk juka ín hermano kaa jiopnake béchibo.

9

Jume apóstolta lutüriam

¹ ¿Jachune kaa apóstol? ¿Jachune ín eäü kara johua? ¿Jachune kaa juka itom Señor Jesústa kaa bit-la? ¿Jachem kaa emëe ajäria jume Diosta eäpo ín tekkil? ² Bueituk huatem béchibone kaa apojtoltukätek, lütüriapone enchim béchibo ál-la apojtol; bueituk emem ä lutüriatebo juka Señorta tekilpo ín apóstoltukähui.

³ Jume nee natuamene inenne ino nokriaka am yommia: ⁴ ¿Jachute kaa lutüriata jípure jita itom buänake béchibo entok jita itom jinake béchibo? ⁵ ¿Jachute kaa lutüriata jípure jubiaripo senu hermata itomak nunüp béchibo, jume huate apojtolim bénasi, jume Señorta saylam, entok Peero? ⁶ ¿Ö Bernabé entok ínapo, katte lutüriata jípure kaa entok itom tekipanuanakë béchibo? ⁷ ¿Jábesu ä boosapo tomi bejteka sontaro huerama? ¿Jábesu jume parasim el-lataka jume takam kaa buäpo yúmala? ¿Jábesu jume animalim suayaka kara am lechí jëye? ⁸ ¿Íkäine nooka ín yoremtuka pámani? ¿Jachu jü ley ket kaa íkäi nooka? ⁹ Bueituk jum Moiséjta leypo ínel jïojteri: “Juka bues tirijkom jotamta katë ä bobosaltua.” ¿Bueituk Dios ket am suaya jume buéesim? ¹⁰ Ö, ¿tua kayta yeu beaka íto béchibo júnel jiaahua? Bueituk íto béchibo jïojteri; jü moiteme tuhuata boobíchaka moíte, entok jü tirijkom jotame juka báchiata ä mabetnakëu boobíchaka. ¹¹ Të itapo juka espíritupo huemta enchimmet echäkatek, ¿buere ujyori eiyey juka chupemta toboktihuäpo enchim bétana? ¹² Të ínëli huate enchimmak lutüriata jípure, ¿të itapo chë junne?

Të íkäi lutüriata të kaa nüla, ál-late kaa huanti aneka simeta huéria, bueituk Cristota evangelio kayta ä bia chatunakë béchibo. ¹³ ¿Jachem kaa jüneiya jume Diostau bíchaa naïkiapo tekipanuaame, juka tiöpopo ayukamtam buäye, entok jume altarpo jita joame juka altarpo ayukamtayim emo ania? ¹⁴ Ínëli ket nesahuek jü Señor, jume evangeliota bétana nokame, evangeliopo ayukamtayim jiapsínake. ¹⁵ Të ínapo kanne iachi jiahuiteka, entokne kaa íkäi jïojte ínëli ínomak ayuna béchibo, bueituk ín muknakeu chë türi, kabeta kee jee nee ä üuhuayo, juka huitti eaka Diosta noki enchimneu ín nokakähui.

¹⁶ Bueituk ínapo juka evangeliota nokaka, karane ino buéria; bueituk úttia ín ä yáanakëhui, entok béttesi inou huenake kaa evangeliota nee nokayo. ¹⁷ Juntuksan tü eaka ä joätek, juka ín kobanakeüne makna, të kaa tü ehuäpo ä joätek, bueituk ín ä yáanakë béchibo Diosta bétanane nesauta mak-ri. ¹⁸ ¿Jítasuntukne kobanake jäni? Juka Cristota evangelio huatemmeu nokakane kayta bejtuhuaaka ä johua, juka evangeliopo ín anianäu lutüriata jípureka junne, kannä nüye.

¹⁹ Bueituk kaabemmeu nee sumari, tëne én ín eäpo simemeu ino summa, bueituk juebenam Cristota béchibo koba báreka. ²⁰ Jume judíom béchibo nee judíota bénasi ino nüye, Cristota béchibo am koba báreka, jume leyta bétuk aneme ket nee áme bénasi ino nüye (elaposune kaa leyta jíápáman huéiye), jume leyta bétuk emo nüyeme Cristota béchibo am koba báreka. ²¹ Jume kaa leyta jípureme béchibone, kaa leyta jípuremta bénasi ino nüye (Diosta leyta kaa jípurem tenasi, të Cristota ley ál-la), jume kaa leyta jípureme Cristota béchibo am koba báreka. ²² Jume kaa úttiakammakne kaa úttiakamta bénasi ino nüye, jume kaa úttiakame Cristota béchibo am yö báreka, simemmakne, simeku áme bénasi ino nüye, Cristota am jineunakë béchibo. ²³ Íkäine johua evangeliota béchibo, ín tekipanuaäpo áamak ä jipu báreka.

²⁴ ¿Jachem kaa jüneiya simetaka jume estadiopo jínkölame, simetakam eaka tenne, të huépülaka jíba yönake? Inëlem tua eaka tenne ä yöbéchibo. ²⁵ Síme jume jínkölabareme,

simeta kaa tüisi ámeu huechemtam toijnake, bempo lutüriapo juka corona momoyemta koba báreka, të itapo, juka kaa momoyemta. ²⁶ İari béchibo inapo, ineline buyte, kaa jáamak junne ti eaka, ál-lane inéli nássua, të kaa kia jekata chónamta Bénasi. ²⁷ In takahuane kaa jioleka úttiapo ä tekipuanatua, jáchinaik júnene inapo huatem majtiasulataka, inaposu päku tahananake.

10

Ídolom bétana kuttílasi nokhuame

¹ Bueituk kanne enchim ä koptia ia hermanom, bueituk simetaka jume itom áchay-huarim namuta bétukim aanek, entokim simetaka bahue síkiripo áman yeu sajjak. ² Entok simeta Moiséjta huam batöhuak, jum namupo entok bahuepo, ³ entok simetaka juka espíritu buáhuamta buäka, ⁴ entok simetaka jume espíritu báam jéka; bueitukim simetaka jum tetapo báa jéka, İri teta Espíritu entok ámemak huéesimey, İri tetta entok Cristotukay. ⁵ Bueituk sime jeelaam kaa Diosta eä paman ayuk, Dios entok kam tütürek, İari béchibo mekka ánia pariapom kókkok.

⁶ Siime İri yeu sika itom ä jünerianaké béchibo, bueituk ä júneriaka kaa türük kaa itom ukulnaké béchibo, bempörim ä ukulekä Bénasi. ⁷ Entokte ídolom kaa yörinake, jume huate áme násuk aneİhui Bénasi, áme bétana inel ä jiojteripo: “Jü gente joteka jibuak entok vıno jeeka, huanärim japteka nau yeu taiytek.” ⁸ Kaa emo jubeka nau jíapsihuaamta junne katte ä joopo yúmala, bempörim násuk huatem ayuka Bénasi, İari béchibo senu táapo veintitrés miltakam huatteka kókkok. ⁹ Entokte kaa Señorta bejnake, bueituk bempörim nasuk huatem ä bej-rekä Bénasi, İari béchibom bakot kırımmeý kókkok. ¹⁰ Entok katem Diosta bej-reka nokbare, bempörim násuk huatem Diosta bej-reka nokaká Bénasi, huanäi jü sússuahuaamta tekiakame am sühuak.

¹¹ İri sime ámeu yeu siika itom ä jünerianaké béchibo, entokim jiojteri, kutti nokta itom táyanaké béchibo, jume én ániata abe lüteý jíapsame béchibo. ¹² İaribéchibo, jü huitti eäka huekame, tüisi au suayanake kaa huet béchibo. ¹³ Yore jióbila báahuäpo áma pappehuä páman enchimmeu huéiye, jume huatem ama jióbilahuaká Bénasi maachi. Të Dios huitti ä éäpo kaibu itom jiohilanake jum kara itom áma yumä pámani, ál-la itom jiohilatek ket juka ára áma yeu kathuaamta itom maknake, bueituk itom áma yúmanaké béchibo.

¹⁴ İari béchibo, emée in nakéhuim, ámem yeu kaate jum ídolom yörihuäpo. ¹⁵ Jume suamsi emo nüyeme benammeune nooka, áachem suhua jü in nokakaubechi. ¹⁶ Jü kopa Diosta tühua hueriamta, Diosta tühua itom at chupahui, ¿jachu kaa jü Cristota ojbo huapulsi nau ehuame? Jume panim itom rebektiahui, ¿jachu kaa jü Cristota takaapo huapulsi nau ehuame? ¹⁷ Jume paanim huépülay, itapo entok juebenna, tetë huépülak nau takahuak; bueitukte simetaka huamey huapul paanin nau buäye.

¹⁸ Takahuapem Israelitam bitchä; kabara huakasta altariu toijta bem nau buäkä béchibo, Diosta bíchäpom huapulsi nau taahua. ¹⁹ ¿Jítasune jüntuk nooka? ¿Jachu jü ídolo yörisi maachi, ö jü buáhuame áu órehuame? Sime İri Diosta bíchäpo kaa bejre. ²⁰ Èe, bueituk jume kaa judíom lemonio altarihuim ä totoja, inelim lemoniom béchibo ä johua, të kaa Diosta béchibo, İari béchibo inapo kanne lemoniommak íkäi enchim jo-İa. ²¹ Karem juka Señorta kopa jéye, entok juka lemoniom koopa, karem Señorta mesau jotë, entok lemoniom mesahui. ²² ¿Ö te Señorta júneli naİbuktuanake? ¿Jachute áa béppa chë ütiak jáni?

Diosta uýyória bechibem simeta johua

²³ Árane simeta johua, tëne kaa simeta jopo yúmala; sime türi jiobe, të kaa sime ára Diostau bíchaa yore yotütua. ²⁴ Kaabe juka tüisi au huechemta jíba jariubanake, ál-la, tábuik béchibo túhuata.

²⁵ Huakajta nenkihuäpo, simeta áma nenkihuamtem ára buäye, kayta natemajeka, jíapsi ehuamta béchibo; ²⁶ bueituk Señor juka buíata attiak entok simeta at ayukamta.

²⁷ Jábe kaa Diosta sualemta enchim jibua néjunëk, eme entok áman sajakätek, simeta enchimmeu orehuakamtem buäye, kayta natemajeka, enchim jíapsi eri béchibo. ²⁸ Të jabeta ínel jiayo: “Íri ídolommeu toijri”, katem ä buäye, huakay junël jiaka béchibo, entok jíapsi ehuamta béchibo; bueituk Señor juka bufata attiak entok simeta at ayukamta. ²⁹ Jú jíapsi eri, të kaa emo bétana.

Ál-la huä senuk bétana: “¿Jatchiaka ínapo yuktiana, täbui jíapsi erita béchibo? ³⁰ Bueituk ínapo Diosta báysahueka ámemak ä joäteko, ¿jatchiakam kaa nee türinake iäri béchibo, Diostane báysahueyo?” ³¹ Ínel entok eme jibuätek ö jita jëyetek ö huatek jita joätek, íkai simetem yáuhua Diosta looria béchibo. ³² Katem jume judíom kaa türiku jioptua báare, entok kaa judíom junne, entok jume Cristota sualhuäpo nau anim junne. ³³ Bueituk ínapo kétchi simeku, simemmakne ino türe, kaa juka inou bíchaa türik jíba jariaka, ál-la juka simem béchibo türik, am jinëutunä béchibo.

11

¹ Inobenasem jíapsibare, Crístota bénasi ín jíápsäpo.

Jamuchim sanko

² Enchimne úttile, hermanom, bueituk simeku ínohuem huaate, éntokem juka enchim ín majtiakäu ketune jípure, enchim ín ám makakä bénasi. ³ Tëne enchin jünee-ia, síme yorememmeu Cristota kobatukähui, jü yoreme entok jámuttahui, Dios entok Cristotahui. ⁴ Síme yoreme orancionta joame entok Diosta noki nokame, kobat au pattialataka, juka au koba yöta kaa yöre. ⁵ Të síme jamut oraciónta joame entok Diosta noki nokame, kaa kobat áu pattialataka, juka au koba yohueta kaa yöre; nahuau pittu au chon chuktialata bénasi tatahua. ⁶ Bueituk jü jamut kaa áu koba jintuame, au chon chuktianake; të nahuau pittu áu chon chuktia béchibo tihuëtek, áu koba jintuanake. ⁷ Të jü yoreme kaa áu koba pattiaapo yúmala, bueituk Diosta benna loriapo entok Diosta looria jünakteri; të jü jamut yoremta ujoyóriapo huéiye. ⁸ Bueituk jü yoreme kaa jámutta bétana huéiye, ál-la jü jamut yoremta bétana, ⁹ entok jü yoreme kaa jámutta béchibo yáahuak, ál-la jü jamut yoremta béchibo. ¹⁰ Íaribéchibo jü jammut ä kobapo seña yaurata ä jípunakëu úttia, jume ángelesim béchibo. ¹¹ Cristota nau sualhuäpo, jü yoreme entok jü jammut karam natepola jíapsa. ¹² Bueituk jachin juka jámutta yoremata yáa simlä bénasi, ínëli kétchi jü yoreme jámuttat yeu yoremata; të síme Diosta bétana huéiye.

¹³ Túisem at suuhua: ¿Jachu türi jáni, jü jámutta béchibo kaa au koba pattialataka oraciónta joäteko? ¹⁴ Jum itom ito ujuhüä pámanate at jüneiya, jü yoremata béchibo tiasi ä machiakähui tettébesi au ä chon yöturianakëpo. ¹⁵ Të jü jamut au ä chon yöturiapo, at utti, bueituk jume choním mak-ri, ámey ahuä koba pattianakë béchibo. ¹⁶ Të simeta ikai bétana, jábe at nok nassua bárëtek, itapo kaa íkai boojoria, entok jume huate Diosta iglesiam junne.

Jü Santa Ceenapo jájana johuame

¹⁷ Të ikai enchimmeu jiojtekane, kaa enchim úttile, bueitukem kaa juka chë türik béchibo emo nau totoja, ál-la juka chë kaa türik béchibo. ¹⁸ Bueituk tua batchu, emëe emo nau tojäteko Cristota sualhuäpo, juka emo naikimtehuamtane jikkaja enchim násuku, entokne senu huépáman ä suale. ¹⁹ Bueituk úttia enchim násuk emo naikimtehuamta ayunakëhui, bueituk huame enchim násuk tüsi kateme täyanä béchibo. ²⁰ Bueituk emëe emo nau tojakäteko, íri kaa jü Señorta Santa Ceena buähuame. ²¹ Bueituk hupülaka bat jibuätek, bachim juka bem buäbareú buabuäye, të jü senu tebaürinake, jü senu entok naamuknake. ²² Jachisuntuko, ¿jachem emëe kaa jóuhuak áma jibua béchibo ö jita áma jibéchibo? ¿Ö sem juka Diosta iglesia kaitäpo bit báare, éntokem jume kayta jípureme tiasi tahuaria báare? ¿Jachisune enchimmeu jiaunake? ¿Jachune enchim úttinake jáni? Imíne kara enchim úttile.

Señorta Santa Ceena nésaui
(Mt. 26:26-29; Mr. 14:22-25; Lc. 22:14-20)

²³ Bueituk ínapone ket Señorta bétana ä mabet-la, juka enchim ín majtialähui: Jü Señor Jesús huäri tukarit huatem mampo yechahuaka, panim nüka, ²⁴ Diosta baisásusuka, am rebektiaka ínel jiaahuak: “Akemam nüka, ám buäye, iri ín takahua enchim béchibo kökosi yahuakame, inohuem huateka ikaï johua.” ²⁵ Ínëli kětchi juka copata nüka, chúkula jïbuásuka, ínel jiaahuak: “Íri kopa, jü bemela nokta nau tütehuame jü ín ojboyi, ikärem johua chikti enchim ä jëye belëki, inou huateka.” ²⁶ Ínëli kětchi, imey panim enchim buäye belëki, entok ikaï copata enchim jëye belëki. Juka Señorta mukukähuem jüneriaatebo, ä yepsäu tajti.

Santa Ceenata kaa buäeaka ä buäyeme

²⁷ Bueituk ínëli jábe ímeï paanim buäyeme entok íkäi copata jëyeme, Señortau bíchaa kaa tüisi jíápsaka, Señorta takaa entok ä ojbo béchíbo kulpaka tahuanake. ²⁸ Huäri béchíbo, hueepulakam emo bínnake Señortau bíchaa tüisi jíápsihuäpo, huanäi jume panim ára buäye entok copata ára jëye. ²⁹ Bueituk jábe junne kaa tüisi áu jípureka, ímeï paanim buäyeme entok íkäi copata jëyeme, kaa bat tüisi Señorta takauat au temajekatek, Diosta yäura bitthuamta buäye entok ä jëye. ³⁰ Íari béchíbo enchim násuk juebénakam kökore, entokim kaa úúttiak, entokim juebénaka kókko la. ³¹ Të ítapo hueepulaka ítot ító bitjariakatek, katte Diosta yäura bittua eehuay. ³² Të ikaï yäura bit huamta jípureka, Señorta bétanate jibebiata mabet-la, bueituk kaa jume ániat jíápsammak bétte nokta mabet béchíbo.

³³ Íari béchíbo ín hermanom, bueituk emo nau tojaka jïbuätek, emoem boobibicha. ³⁴ Entok jábe tebaürëteko, ä joapo jïbuänake, bueituk Diosta bíchápo yäura bithuamta kaa jipü béchíbo, juka huatekne huitti órenake enchimmeu yepsakäteko.

12

Don tí tehuak jü Diosta ára jita joähui

¹ Hermanom, enchimne ä taaya ía, juka Espíritu Santopo Diosta eapo ára jita johuamta huehuëpulam makähui.

² Jüneaem júnaköi ketune kaa Diosta enchim sauleyo, sekána bíchem huéhueriahuy, jume ídolo muurommehui. ³ Huäri béchíbo enchimne jünetua, bueituk kaabe Diosta Espíritupo nokaka: “Jesústa kaa Dios tianake.” Entok kaabe: “¡Jesústa ára Señor!”, tíiya kaa Espíritu Santota ä noktuayo.

⁴ Të én entok juebénaka ayuk, Diosta eapo juebénaka ára jita johuaka yore máa-makhuame, të jü Espíritu huépülay jíbba. ⁵ Entok juebena ministerio tekkil ayuk, të jü Señor áapo jíbba. ⁶ Juebénaka tekil kaa nanálaika ayuk, të Dios juka símeta joame, entok símemmechi, áapo jíbba. ⁷ Të hueepülakam ä mak-ri, juka Espírituta símem béchíbo türík. At jíápseka ä jünerianä béchíbo. ⁸ Bueituk íri Espírituta bétana ä mak-ri huéchiapo suamsi yúmalasi nokhuamta, jü senu entok nokpo yún jita taayahuamta, juka áapörík Espírituta ä türe pámani. ⁹ Senu entok, Diostat ehuame jíba huäri Espírituyi, senu entok jume kökoreme tüte béchíbo jíba huäri Espírituyi. ¹⁰ Senu entok, milagrota ára joame, senu entok Diosta noki ára nokame, senu entok huate espíritum ára täya, senu entok huatek täbuiasi nokhuamta ára täyame, senu entok täbui nokta ára kuaktífame. ¹¹ Të ikaï símeta huepul Espíritu jíba ä johua, huehuëpulammät ä naïkimteka juka kaa nanalaysi ára jita johuamta, ä huatia pámani.

Símetakate huepul takaapo joome

¹² Jáchin juka tákaata huepülaitukä bénasi, të juebenam tónua mesëkiriak, të símetaka jume takahuat tónua mesëkiriak, juebénakam huepul takahua, Crísto ket anëli. ¹³ Bueituk huepul espíritupo jíbate símetaka batöhuak, huepul takahuapo, judíom entok griegom, tekoka emo sumalame entok kaa tekokame junne. Símetakate huepul Espíritu Santota nau jítuahuak.

¹⁴ Të jü takahua kaa huépülak jíba tónoa mesëkiriak, ál-la juebennam. ¹⁵ Bueituk jume guokkim ínel jíateko: “Kanne mamamtaka, kaa tákaapo joome”, ¿jüarí béchíbo kaa tákaapo joome? ¹⁶ Bueituk jume nakkam ínel jíateko: “Kanne puusim, kanne tákapo joome”, ¿jáchu juári béchíbo kaa tákapo joome? ¹⁷ Bueituk síme tákaa pusimtukátek, ¿jaksu ore éiyey jume nakkam? Bueituk síme nakamtukatek, ¿jítaysute jita jujup éiyey? ¹⁸ Të én entok Dios, áma am joala jume tóno mesëkiriak, hueepulam takahuapo, ä eä pámani. ¹⁹ Bueituk simeta huépül tóno mesëkiriak, ¿jaksu ore éiyey jü takahua? ²⁰ Të éni juebenamme jume tóno mesëkiriak, të jü takahua huépülay jíbba.

²¹ Jume pusim kara mamammeu júnel jiaahua: “Kaitäpone emót ée matchi”, entok jü koba junne jume guokimmeu: “Kaitäpone enchimmet ée matchi.” ²² Jume tákapo tóno mesëkiriak, chë kaa ütteakame, chë júne üttia bem áma órenakë béchíbo. ²³ Entok huámei takahuapo kaa tua huatia matchim, imeíte chë júne túlisi sasankotua, entok huame ítot kaa tua túisi bitthuame, imeíte chë túlisi bitcha. ²⁴ Të huame ítot chë túlisi bithuame, kayta ámeu bëye, të Dios tákaata yúmalasi huéchiapo yáahuak, bueituk huaka ámeu bëyemta chë yún yúmalasi am makkak. ²⁵ Bueituk juka tákaata kaa au naikimtenakë béchíbo, ínëli jume tóno mesëkiriak, nanancham emo ania báareka eenake. ²⁶ Të senu tóno mesëkiriata kókosi ayuk, simetakam ámak ä innënake, të huepul tóno mesëkiriata túhuata mabetakátek, simetakam ámak al-lenake.

²⁷ Emem amëria, jü Cristota takahua, të natepolem tóno mesëkiriak. ²⁸ Entok Dios huatem Cristota sualhuäpo nau anim buere tekiapo joiyak, tua batchu jume apóstolim, chúkula jume profetam, bájikum huëpo jume maestrom, chúkula entok jume milagrom ára joame, chúkula entok jume kókoreme ára tutüteme, entok jume huatem ára aniam, jume tékilta johuäpo bat kateme, entok jume täbuiasi nokhuäpo Diosta bétana ára ä nokame. ²⁹ ¿Jachum simetaka apóstolim? ¿Jachum simetaka profetam? ¿Jachum simetakam maestrom? ¿Jachum simetaka milagrom ára johua? ³⁰ ¿Jachum simetaka jume kókoreme ára tüte? ¿Jachum simetaka juka täbuiasi nokhuamta ára nooka? ¿Jachum simetaka juka täbui nokta ára kuaktia? ³¹ Juka Diosta bétana donta enchim mak-ri, jukarem jária, të ínapone böota chë türik enchim yuktiria.

13

Jü yore nakhuame, bat huéiye

¹ Bueituk ínapo ániat nokhuamta entok ángelesim nokaü nokátek, entokne yore nakhuamta kaa jípurëtek, sisigúokta entok musico puratotane ponhuä benanake. ² Entok Diosta betána nokta mabel-lataka ä nokátek, entok chúkula yeu huenakemtat jüneatek, entok símeku jita täyatek, entok síme Diostat ehuamta jípurëtek, entok juya ániata ára sekána yechátek, entokne yore nakhuamta kaa jípurëtek, kaytane bejre. ³ Bueituk simeta ín jípurëu naikimteka póobem jibuatuakaték; entok ín takahua tojakátek ä taaná béchíbo, entok yore nakhuamta kaa jípurëtek, íri kayta béchíbo inou túri.

⁴ Jü yore nákeme jiokot aneka ára jíapsa, entok yore nak jiokolë; jum yore nakhuäpo kayta ehüil ukulhuame, jum yore nakhuäpo kabe au chëhuale, entok kaa au buériale. ⁵ Entok huéchiapo huemta jíba johua, entok áapörík béchíbo kayta jaria, omteték kabetat chachaye, entok kabeta yü tútti omtia. ⁶ Jum lutüriata kaa johuäpo kaa al-leiya, lutüriata johuäpo, ál-la al-lenake. ⁷ Entok símeku jiokot aane, entok simeta suaale, entok simeta ára boobítcha, entok yanti aaneka simeta innëa.

⁸ Të jü yore nákuame kaybu lütinake; jume profeciam ál-lam lütinake, entok jume täbuiasi nokhuame ket lütinake, entok ket lütinake jü yún jita täyahuame. ⁹ Bueituk huatekte täya, huatek entokte profeciapo nooka. ¹⁰ Të huaka yúmalasi huemta yepsako, huanäi hua ámak naikiari lütinake.

¹¹ Bueituk ínapo usitaka, ili usi ténasine nonokay, entokne ili usi tenasi éiyay, entokne usi ehüäpo simeta nüyey; të chúkula öu yótaka, juka ín usitukaüne tojjak. ¹² Én entokte ejpejopo torokosi ä bitcha, júnakoy entokte au bíchaa pujbaka ä pujbahua bínnake, én

entokne huatek jíba täya, të júnakoy entokne yúmawasi ä täyanake áapöríkne täya bénasi. ¹³ Én entok jü Dios ehuame, entok Diosta tühua boobit-huame entok jü yore nakhuame, bájimme, të imei násuk jü yore nakhuame chë türi.

14

Täbui nokpo nokhuame

¹ Juka emo nakhuamtem boojoria; entok juka Espíritupo Diosta eäpo áma yúmahuamtem mabet báareka eíya, të chë junne símek béppa profecia noktem noóka. ² Bueítuk jü täbui nokpo nokame kaa yorememmeu nooka; ál-la Diostahui, bueítuk kaabe at jüneiya, bueítuk Espíritu Santopo ä nokaü esotaka kara at jünetu. ³ Të jü profeciata nokame yorememmeu nooka, Diosta eäpaman am yötunakë béchíbo, entok kutti nokta am makaka, am jípsi joiya. ⁴ Jü nokta kaa täyahuamta nokame, áapo jíba au aniaka yötu, të jü profecia nokta nokame, iglesiata yötutua.

⁵ Bueítuk símemne juka täbui nokta enchim noktua peä jíöbe, të chë junne juka profecia nokta, bueítuk chë bat huéiye jü profeciata nokame, jü täbui nokta nokamta béppa, ál-la chë türi eíyey juka täbui nokta at jünehuä paman ä kuaktiateko, jume iglesiapo nau anim Diosta eäpaman am yötunakë béchíbo. ⁶ Én entok hermanom, ínapo enchimmeu yepsaka täbui nokta nokátek, ¿jita tühuatasem áma teunake, të ínapo juka Diosta yeu machiriakäu nokátek, entok juka huitti täyahuamta, profeciata, entok doctrinata?

⁷ Lútulay jü jita sonim ái popönhuame jahuita joame, jü baka kusia entok arpa, bueítuk bem jahuipo kaa júnakiachisis jíátek, ¿jachisu ára at jüneetunake arpata entok baka kusia jahuichi? ⁸ Entok jü trompeta kia jeka jahui tenasi jíáteko, ¿jábesu au ánanake jáni, nassuahuäu huee béchíbo? ⁹ Junéli kétchi emëe, bueítuk jü niniy kaa at jünehuamta nokáteko, ¿jachisu at jüneetunake jü enchim nokábechi? Bueítukem kia jekapo noknake. ¹⁰ Lutüriapo juebena jü täbuiasi nokhuame síme ániachi, entokim simetaka ä jípure jachin bem jiau barëhui. ¹¹ Të ínapo jü nokit kaa jüniatek, sekána joome bénasi nee bínnake jü nokame, entok jü nokame ino béchíbo ket sekána joome ténanake. ¹² Junéli ketchí emëe; juka Espíritupo Diosta eapo ára jita johuamta mabet peatek, ími huámem chë tekipanua, juka iglesiata yötunakë béchíbo.

¹³ Huári béchíbo jü täbuiasi nokta nokame, áma yúmahuamta oraciompo aunake ä kuaktia béchíbo. ¹⁴ Të ínapo täbui nokta kaa täyahuäpo oraciónta joatek, ín espíritu oraciónta johua, të jü ín koba suahua kayta jüneriaka tatahua. ¹⁵ ¿Jachisuntuko? Espíritupone oraciónta jonake, tëne koba suahuay ket oraruanake, entokne espíritu buiknake, tëne koba suahuapo ket buiknake. ¹⁶ Bueítuk empo espíritu jíba Diosta yöreteko, jü emo náapo aaneka ä jikkajame: ¿juka baisaurita em joau jachisu ä jehuitarianake? Bueítuk kaa jüneiya jita em nokähui. ¹⁷ Të empo, lutüriapo Diosta baysauhue; të jü seenu kayta tühuata jajjame. ¹⁸ Diostane baysauhue bueítukne enchim béppa chë júne yún täbui nokta nooka; ¹⁹ tëne jume Cristota sualhuäpo nau anim, huitti ín at jünëapo mamni nokta noknake, huatem ket majtia béchíbo, të diez mil nokta kaa täyahuamta ëe.

²⁰ Hermanom, katem ili usi éhuamta jípureka jípsi báare, al-lem ili usi ehuamta jípure juéna ehuäpo, entok tü ehuäpo yúmawasi. ²¹ Leypo ínëli jüjteri: “Täbui nokpo entok täbui tempone noknake íri pueblotahui; júnentaka jünem kaa nee jikkajjake, tí jiaahua jü Señor.” ²² Juári béchíbo jü täbuiasi nokhuame, jume Cristota súaleme béchíbo kaa señal, ál-la jume kaa ä súaleme béchíbo; të jü profecia, jume Cristota súaleme béchíbo huéiye, të jume Cristota kaa súaleme béchíbo ëe. ²³ Bueítuk, síme jü iglesia nau rukteka simetakam täbuiasi nokátek, entok jábe kayta täyaka entok Cristota kaa sualeka áman kibakekátek, ¿jachum kaa enchim rorokom tianake? ²⁴ Të simetaka profeciata nokátek, entok jábe kayta täyaka entok Cristota kaa sualeka aman kibakekátek, símem bétana at jünehuamta mabeta, entok kaa türík ä joäpo jünéaka tatahua. ²⁵ Ä jípsipo ehuil

ayukame yeu buijtunake; huanäi ínëli tonommey kikteka Diosta yörinake, entok tua lutüriapo ä jüneriatebonake Diosta enchim násuk anëhui.

Simetem huéchiapo entok suamsi yauhua

²⁶ ¿Jachisu júntuko hermanom? Emëe emo nau tojakätek, salmomem buika éntokem doctrinata emo majtia, huate entok täbui nokta nooka, huate entok Diosta yeu machiriau jípure, huate entok juka täbuiasi nokhuamta kuaktia, simetem yauhua Diostau bíchaa jita täyahuäpo yotunä béchibo. ²⁷ Bueituk jábe täbui nokta kaa täyahuamta nokätek, guoyíka batchu ö bájika emo boobíchaka, senu entok nokhuamta kuaktianake. ²⁸ Të nokta kuaktiamta kabétuk, iglesiapo kaa jáleka tahuanake, áapörík béchibo entok Diosta béchibo jíba noknake. ²⁹ Juneli kétchi jume profetam guoyíkam noknake ö bájika junne, jume huate entok am jikkaijnake: “¿Jachu junëli jáni?”, ti jiaka. ³⁰ Të jábe áma káteka juka Diosta yeu machiriau mabetakätek, jú bat hueme kaa jáleka tahuanake. ³¹ Bueituk simetakam ára profeciata nooka, hueuhuépulaka, bueituk simem araunakë béchibo entok simem kutti nokta mabetnake. ³² Jume profeta espíritu, profetam eäpanim emo nünake. ³³ Juka kaa nanabeu huemta Dios kaa ä attiak.

Yanti ehuamta ál-la bueituk síme iglesiapo hupulsi emo nüyeme aanëpo, ³⁴ enchim nau yayájäpo jume jáamuchim katim jialnake; bueituk jume jáamuchim katim nok-íahua, ál-la ä kuna bétuk au nünake, leyta jáa pámani. ³⁵ Bueituk bempo jita täyabaretek, bem joapom bem kuna natemaijnake; bueituk kaa tuisi bittu jú jamut, jume emo nau toijlame násuk nokäteko.

³⁶ ¿Jachu enchim násuk yeu simbla jú Diosta noki, ö enchimneu jíba yebijla? ³⁷ Bueituk jábe au profetalëtek, ö chë júne Espíritu Santopo áu jápsilëtek, juka enchimneu ín jiojtekau úttia ä türinakëhui Señorta ä nesahueka bétana. ³⁸ Të jú kaa ä jüneriabareme, kaa ä jüneríanake.

³⁹ Junëli hermanom, profecia noktem nok báreka eiya, éntokem juka täbui nokpo nokamtem kaa ä taktiria; ⁴⁰ të simetem huitti suamsi yauhua.

15

Cristota kókkolam násuk jiabitekähui

¹ Én entok kétchi hermanom enchim nä jüneriatua, juka evangeliota enchimneu ín nokakähui, ikärem ket mabet-la, éntokem ketune at bojouhua. ² Iari béchibo kétchi emëe juka nokta enchimneu ín nokakau jíba jípurëtek, jineüriatem jípure, ä sualeka naateka huitti eaka ä mabetakäteko.

³ Enchimne ket ä majtiala, juka bat im mabetakähui: Bueituk Crísto itom Dios bejrim béchibo múkuk, juka jiojterita jiapámani. ⁴ Entok máahuaka, baj taahuata huey jábitek, jiojterita jiapámani. ⁵ Entok Perotau yeu machiak, chúkula entok jume doocemmehui. ⁶ Chúkula entok mamni cientom béppa hermanom nau anemneu yeu machiak, imeri juebénakam ketune jíapsa, huate entok béja kókkola. ⁷ Chúkula Jacobotau yeu machiak; chúkula entok síme apóstolimmehui.

⁸ Të chúkula símemeu yeu machiasuka, inou ket au yeu machiriak, batte kaa tomtékämtau Bénasi. ⁹ Bueituk ínapone apojtolim násuk chë ilitchi, katchan júne apojtolpo ino náikiapo yúmala, bueituk jume Cristota sualhuäpo nau animne guók jajasuk. ¹⁰ Të Diosta tü eäpone apóstolpo náikiari, të یری tua áa bétana hueme kaa kia kaitäpo tahuala ino béchibo, ál-lane simem bempörim béppa chë júne yún tekipanuala, të kaa inapola, ál-la Diosta tühua inot ayukä béchibo. ¹¹ Bueituk ínapotaka ö bempörimtaka junne, ínëlite Diosta noki nooka, éntokem ínëli ä susualek.

Jume kókkolam jiabitekähui

¹² Të Cristota kókkolam násuk jiabiteka bétana nokhuame, ¿jachisu júntuk huate enchim násuk aane, jume kókkolam kaa jiabitenake tíame? ¹³ Bueituk kókkolam kaa jiabitenakey, Crísto júne ket kaa jiabitek. ¹⁴ Bueituk Crístota kaa jiabitek, jú itom áa bétana nokaü kayta bej-reka tatahua entok jú itom Diostat eäü junne. ¹⁵ Entokte Diosta täyaka

júne katte ä täyamta bénasi tatahua, bueitukte Diosta bétana ä jüneriatebola Cristota kókkolam nasuk ä jiabitetuakähui, të áapo, íkái kókkolam nasuk kaa ä jiabitetuak, Jume kókkolam lutüriapo kaa am jiabitenakeyo. ¹⁶ Të jume kókkolam kaa jiabitenakey, Cristo ket kaa kókkolam nasuk jiabitek. ¹⁷ Entok Cristota kaa kókkolam nasuk jiabitek, jü enchim Diostat eäu kia bejja; ketunem enchim Dios bejrimpo aane, ¹⁸ entok kétchi jume Cristota sualeka kókkokame, kaitäpom taahua. ¹⁹ Bueituk imi itom jíápsäpo, Cristotat jíba jita boobichätek, síme yoremem bétanate jikot bit-huaka taatahua.

²⁰ Të ëni Cristo kókkolam násuk jiabitela; jume kësam kókkokame násuk, áapo bat hueri. ²¹ Të jachin jü kókkohuame huepul yoremta huam äbo kibakek, anéli kétchi jü kókkolam násuk jiabitehuame, huepul yoremta huami. ²² Bueituk jachin Adánta huam símem kókkö bénasi, anéli kétchi símetakam Cristota huam jíápsinake. ²³ Të hueepulammeu yúmasimnake jü bem jiabitenakähui: Cristo bat huenake, chúkula entok jume Cristota súaleme, ä yepsäpo. ²⁴ Júnakoy símeta lütepo; juka reytaka ä néshauue Dios áchayta mampo ä toijnake, entok jume nesahueme bétuk ayukamta kaitäpo tahuarianake, síme yäura úttiata, entok buéresi úttiaka jipuhumta. ²⁵ Bueituk úttia áapörík reytaka ä nésaunakähui, símem ä bej-reka kateme ä guókim bétuk ä oreü tajti. ²⁶ Të jü chúkula yore bejreme, muerte ti tehuakame ket kaitäpo tahuariana. ²⁷ Bueituk símeta Dios ä guókim bétuk órek, entok ínel ä jíäpo: símeta ä bétuk tahuariak, jünakiachisi áapo yeu taahua, bueituk áapo ä bétuk símeta tojjak. ²⁸ Të íneli símeta aabétuk tahuak, jü usiari áapo ket áabétuk au tahuarianake, hua símeta aabétuk tahuariakamtahui, bueituk íneli Dios áapo jíbatunake, símemmechi.

²⁹ Të täbuiasi ä bithuäpo, ¿jachisum annake jume kókkolam béchibo emo batöame, jume kókkolam kaa jiabiteyo? ¿Jachiaka juntukim kókkolam béchibo emo batoä?

³⁰ ¿Jatchiakasute chikti táapo jinhua machiku aane? ³¹ Tüane enchim ä júnétua hermanom, Señor Jesucristota bétana símek béppa ujyorik enchim jipuré béchibo, chikti taapone abe kókkó huäpo huerama. ³² Bueituk ín yoremtukä pamamne Efesopo jujjuena yorememmak nassuak, ¿jítasune áma teunake, jume kókkolam kaa jiabitenakeyo? Ä inélitunakey: “Jíbuänakete entokte jita jínake, bueitukte yoko kókkonake.”

³³ Katem ä öbia; jü juenasi nau nokhuame: “Juka tüisi jíápsibahuamta nanasonte.” ³⁴ Emóem suaya katem koptel-la, éntokem kaa türík kaa johua; bueituk huate enchim násuk Diosta kaa täyáa, enchim tiunaké béchibone ínel jiaahua.

Jachisum jiabitenake jume kókkolam

³⁵ Të jáamak jábe ínel jiaunake: “¿Jachísúsum jiabitenake jáni jume kókkolame? ¿Jachínaksum takahuaka jiabitenake?” ³⁶ Jachë kaa suhuak, jü em echakau kaybu jíápsinake, kaa bat mukukateko. ³⁷ Entok juka báchiata em ennakapo katë juka juyata áma siunakemta túttianake, ál-la juka báchia besumata, tirijko báchiata ö täbui. ³⁸ Të Dios takahuata ä makka ä äa pámani, entok jume huate báchiam huëpulam bem takahua. ³⁹ Kaa síme huakas nanäláy, jü senu huakas yorem huakas, huate entok animal huakas, entok huate kuchu huakas, entok huíkit huakas. ⁴⁰ Jume téhuekapo jíápsame entok jume buíapo jíápsame, katim nanalaím takahuak; bueituk jü téhuekapo jíápsame símek béppa musäla maachi, anéli kétchi jü buíapo jíápsame. ⁴¹ Huepülay jü täata ujyória, senu entok jü mechata ujyória, jü chokim ujyória entok ket täbui, bueituk hueuhuëpulaka jume chokkim ujyória kaa nanalaí. ⁴² Jume kókkolam jiabitehui ket ilëbenna, nasontubarem tenaka etnaa, huanäi musäla machik bemelak takahuaka jiabitenake. ⁴³ Ä et-huäpo kaabe ä bibitpenake, të jiabitetek musäla machisi ujyorinake, kaa úttiata jípureka ethuatek, ä jiabitepo entok uttiärata jipunake. ⁴⁴ Jü takahua buia ániat jünaktetaka etnaa, chúkula entok espírituta takahuaka jiabitenake, takahua buíapo jünaktetaka ayuk, entok takahua espíritual kétchi.

⁴⁵ Íneli ket jiojteri: “Jü yoreme bat yáahuakame, Adán jíápsita makhuaka jíápsi taytek”; jü Adán chúkula hueme, espíritupo jíápsita yore makame. ⁴⁶ Jü espíritupo hueeri kaa bat huéiye, ál-la jü takahua, chúkula entok jü espíritu. ⁴⁷ Jü yoreme bat hueeri buíapo

joome, jü goza huëpo yoreme, jüri jü Señor, téhuekapo joome. ⁴⁸ Jume buíapo joome, buíapom joomeme benamme; jume téhuekapo joome, tehuekapom joomeme benamme. ⁴⁹ Juka buíapo yáataka itom hueriapote buíapo yáarim benanake, entok anéli kétchi juka tehueka bétana itom jipurëu, tehuekapote joomem ténanake.

⁵⁰ Tëne ikaï enchimneu nooka hermanom: Jü huaakas entok jü ojbo karam ä mabetnake juka Diosta rey nesauri, jü nanasomtume kara áamak naïkiatu jü kaa nanasomtem tamaki. ⁵¹ Juka éhuil jüneriahuaamta bétanane imï enchimneu nooka: katte simetaka kókkonake; të simetakete täbuik takahuaka tahuanake, ⁵² Senu chubalapo, entok senu repiktiapo, trompetata kukujsuak, bueituk jü trompeta kukujna, huanäi jume kókkolam jiabitenake, takahuapo kaa nasontulataka, itapo entokte täbuiasi yána itom takahuapo. ⁵³ Bueituk úttia ïri takahua ára nasontume, kara nosonteka tahuanake, entok ïri ára mukeme kara mukeka tahuanake. ⁵⁴ ïri ára nasontume kara nasontemta supeka tahuanake, entok ïri ára mukeme kara mukemta supeka tahuanake, huanäi au chupanake jü nooki jïjterï: “Jum yöhuapo jü kókkohuaamta tekkil lüte. ⁵⁵ ¿Jaksë ä jïpure empo muerte, juka kókosi em yore ái joähui? ¿Entok jaksu órek jü ánimam mamahuäpo em yöohui?” ⁵⁶ Bejasu jü kaa türik johuame ïri jü muerteta ay kókosi yore joähui, entok jü úttiärapo kaa türik johuame, ïri jü ley. ⁵⁷ Tëte Diosta baysauhue, yöhuamta itom ä maka béchïbo, itom Señor Jesucristota huam ámani.

⁵⁸ Ìnëli bejja, emo nakhuapo ïn hermanom, kuttem jäbueka kaa kom eiya, éntokem kaa japteka Señorta tekilpo yötusaka, tüisi jüniaka jü Señorta tekkil johuame kaa kia bejja.

16

Jü ofrenda Cristota súaleme béchïbo

¹ Jü ofrenda Cristota súaleme béchïbo, emem ïnëli ket ä yauhua, jachin Galasiapo jume Cristota sualhuäpo nau animmet ïn ä nésahuekä pámani. ² Huä bat taahuari semanata naatëpo, emëe huepülaka nahuem ä tojja juka enchim nau ruktiakähui áma yúmahuä pámani, ä eriasimeka enchimneu ïn yepsäu tajti, bueituk huanäi kaa kolectam nau toijtaiti béchïbo. ³ Huanäi nee áman yépsako, jume enchim yeu puakähui cartata am makaka, imëyne buere joära Jerusaléniu bittuanake, juka amebéchïbo enchim nau tojakämaki. ⁴ Bueituk nee aman huenakëu türihuay, ïnomakim áman kannake.

Pablota jita yáa barëhui

⁵ Enchimneune huenake, Macedonia buiära páman hueeteko, bueituk Macedonia páman ïn huenakëu úttia. ⁶ Jáamakne ára enchimak tahuanake, seberia tiempopo junne, huanäi eme chükula nee boo toijnake ïn huenakëu bícha. ⁷ Enchim huam huëpatne kaa kia chubala enchim bit báare, bueitukne binhua enchimmak tahua báreka eiya, Señorta júnel eayo. ⁸ Tëne pueblo Efesopo ambáare Pentecostés tahuarita yúmäu tajti, ⁹ bueituk buéresi puerta ino bea étapori, Diosta noki tüisi mabethua, entokim ket juebenna jume Diosta bej-reka kateme.

¹⁰ Bueituk Timoteota äbo yépsako, tülisem ä bitcha al-leaka enchimmak ä annakë béchïbo, bueituk áapo ket Señorta tekil johua ino bénasi. ¹¹ Juäri béchïbo, kaabe kia kaitäpo ä bínnake, al-lem yanti eaka ä boo tojja, inou ä yebijnakë béchïbo, bueituk ïnapone hermanommak ä boobíchaihui.

¹² Hermano Apolostaune juebénasi nookak, enchimneu ä noyti sahueka jume huate hermanommaki, të enriapo kaa báreka taahuak; të chükula áma yumäteko enchimneu huenake.

Jïjterita chupëpo teboterim

¹³ Katem koptelaka huitti Dios eiya, emo oüleka, éntokem kaa kom eaka úttiata johua. ¹⁴ Simeta enchim juähui emo nakhuapem ä johua.

¹⁵ Hermanom, bejem jüneiya juka Estéfanasta familia, Acaya buiärapo bat Diosta noki mabetakähui, entokim bempo Cristota sualhuäpo nau anim ania báreka tekipanua. ¹⁶ Èn entokne senu huemta enchimneu aahua, jume huate gentem ilëbenamhuem rukteka

bem eäu johua, entok sime huame huatem aniaka tekipanuammehui. ¹⁷ Estefanasta äbo yepsaka béchibone al-léeak, Fortunatota, entok Acaicota, bueituk imeri enchim kara ínomak anëpo bempom ínomak aaneak. ¹⁸ Bueituk bempom nee jíapsi yetchak, entok enchim kétchi, jume gentem ilëbenam akem am yöre.

¹⁹ Sime jume Ásiapo Cristota سوالهؤپو nau anim enchimim tebotua. Aquila entok Priscila, entok jume Cristota سوالهؤپو nau anim bem joapo emo nau totojame, Señorpom tüisi enchim tebotua. ²⁰ Jume hermanom simetakam enchim tebotua. Emëe entok Cristota سوالهؤپو emo besitohuapem teboteriata emo makka.

²¹ Ínapo, Pablo, ikaine enchimneu jiojte teboteriata ín mamammei.

²² Jü Señor Jesucristota kaa nákeme, bette noki at chupaturake. Jü Señor äbo huéiye.

²³ Jü Señor Jesucristota tühua enchimmaktunake. ²⁴ Jü Cristo Jesússta سوالهؤپو enchim ín nakëhui, enchimmaktunake. Júnentunake.

Jü Carta San Pablota Guosa Huëpo Jiojtekähui Corintiommehui

Teboteri

¹ Inapo, Pablo, Diosta eä pámani, Jesucristotau apóstol, áapo nee äbo bíttuak, jü hermano Timoteotamak, jume Cristota sualhuäpo nau anim buere joära Corintiempo jometaune jiojte, entok síme jume Cristota sualhuäpo nau anim buiära Acayapo jomem-maki. ² Yanti ehuame entok Diosta tü eähui enchimmaktunake, jü Dios itom Átchay entok Señor Jesucristota bétana.

Pablota jiotok au inneähui

³ Jü Diospo tü eri Dios áchayta béchibo entok ä üusihua itom Señor Jesucristota béchibo, bueituk nak jiolihuäpo Achayri entok jíapsi yejtehuäpo Dios. ⁴ İri áapo jiotok anhuäpo itom jíapsi yechame, bueituk ínëli këtchi itapo huatemte ára jíapsi yechanake jachin jiotok bem anëpo junne jum itom jíapsi yechahuaka pámani, Diosta itom jíapsi yechakä Bénasi. ⁵ Bueituk jachin jü Cristota béchibo jiotok anhuame yún itot ä ayuka Bénasi, anëli këtchi jü Cristota itom jíapsi yechähui juebenna. ⁶ Të, itapo jiotok ito bichätek, jíapsi joahuakate jinëuna; entok itapo Ápörik bétana jíapsi joahuätek, jinëuriata entok jíapsi jotehuamta enchim jipunakë béchibo, İri jiotok anhuame imi yeu huéiye İri jíba ajäria jü jiotok anhuaka itou ket hueme. ⁷ Entok jü itom boobichäu enchim bétana huitti huéiye, bueituk jüniate itomak jiotok enchim anëhui, entok këtchi jum jíapsi jotehuäpo itomakem kaate.

⁸ Hermanom, enchimte ä jüneria-ia juka buiära Ásiapo jiotok itou síkamta; tüisi namuksi itou sika itom úttia béppa, íkai itou hue násukte kaa jíapsaka áma ito yeu katmachiley. ⁹ Bueitukte béja itom suabahuaite boobichaihuiy, İri ínëli itou sika itom úttiärat kaa itom enakë béchibo, ál-la Diostachi, jü kókkolam ára jiabitetuame. ¹⁰ Áapo itom áma yeu sakatuak, entok jíba áma itom yeu kattua, jum buere jinhua machiku kókkko huäpo. Entokte at boobichaihui itom ä úhuanakë béchibo juka kókkko huamta, ¹¹ inëlem ket emeë itom aniäteko oraciónim joakari ito béchibo. Bueituk imëri juebénakam ket ito béchibo Diostau buanäteko, juebénakam ket Diosta baisaunake juka Diosta tü eäu itom mabetakä béchibo.

Jachiakasu Pablo kaa pueblo Corintiou siika

¹² Bueituk İri ajäria jü ujoyória itom bíchakähui, jü itom naa kujaktepo huatem täyähui itom jíapsipo tüisi huéiye, İri kaa emo buerialihuäpo ál-la huitti Dióstamak jíapsihuäpo. Kaa jume yoremem jita täyapo ál-la Diosta tü ehuäpo, inëlite ániat ito bojória, entok chë junne enchimmaki. ¹³ Bueitukte kaa huatek enchimneu jiojte, juka huatek enchim nooka násuk at jünéaka juka huatek nokaka enchim at jünëapo. Tene ä boobichaihui ä chupëpo enchim at jüneenakëhui, ¹⁴ bueituk huatek huämëm at jüneela, itom enchim ujoyriatukähui anëli këtchi ítapote ujoyriapo enchim jipure, huäri taahuarit Señor Jesústa yepsäpo.

¹⁵ Íkai huitti ehuamta jípurekane, bat enchimneu huebabarek, bueituk guosa huëpo Diosta tühua enchim jipunakë béchbo; ¹⁶ Macedonia buiärau bíchaa huepatne enchimneu bat noitibare, chúkula entok, Macedonia bétana nottilataka, huetek júchine enchimneu yebijnake. Huanäi chúkula emëe nee böo toijnake Judea buiärau bícha. ¹⁷ ¿Jáamakne íkai yáa báreka kaa tüisi ä yauhuak kaa tüisi at suaka namuksi ino ä yáaka béchibo? ¿Entok ínëli jü ín yáa bareka eähui jáamak yorem ehuäpo huéiye, bueituk ínëli jü guosa ehuame inot ayunake jü ínëli jiyahuame “jehui” entok “ëe”? ¹⁸ Të Dios huitti ehuamta attiak jü enchimneu itom nokaü entok, kaa “jehui” entok kaa “ëe”. ¹⁹ Bueituk jü Diosta Üusi, Jesucristo, enchim násuk ito bétana nokhuakame, ino bétana,

Silvanota bétana, entok Timoteota bétana, kaa “ëe” entok “jehui” ti jiaubahuäpo nok-ri; ál-la jehui ti jiaupo taahua, áapörükuchi; ²⁰ bueituk jü síme Diosta itom mak-rokau, áapörikut chuppe. Huari béchibo, jü símek béppa ujjória Diostat bínna, entokte ínel jiaunake “Júnetunake” Cristo Jesússta huämi. ²¹ Áapo juka huitti ehuamta itom makka Cristotamaki, entok juka Diosta bétana tékilta yáa íahuaka yeu puahuamta. ²² Áapo itom seeyotuaka entok juka Espíritu Santota chúkula itom mabetnakëu ä lüturiatukähui jíápsipo itom ä makkak.

²³ Tene ketune kee jee Corintiou huéiye ínel bat ín eäka bénasi, Diosta bíchäpone ín jíápsipo huitti enchim tejhua; bueituk enchim ín jiolölë béchibone; të kaa ä junëlituk, ín jíápsine ára nenka. ²⁴ Katte úttiapo ito bétuk enchim an-ía Cristota sualhuäpo, ál-late enchim aniabareka aane, bueituk Diostat ehuäpo kutti jábueka; enchim al-lenakë béchibo.

2

¹ Íaribéchibo enchimmeu ín huëpo kanne júchi enchim siroktua báare. ² Bueituk ínapo enchim siroktuakätek, huanäisu, ¿jábesu nee al-leetuanake jáni? Al-la emëe jíbba, jume ín siroktuakähui. ³ Juäri béchibone enchimmeu jiojtek, bueituk enchimeu yepsakätek kaa sirokhuamta bit béchibo, huäme nee al-letua máchimmaki. Bueituk huittine enchimmet eiya juka ín al-leäu, emem símetaka ínomak ä attiak. ⁴ Bueituk enchimmeu jiojtekä, tüisi jiojtek eiyay entok jíápsipo kaa pappeakane yún opoakay; të kaa enchim sirok íaka, ál-la enchim júnenakë béchibo jachin tüisi enchim ín nakëhui.

Pablo kaa tüisi ayukamta jiojtek

⁵ Të jábe nee siroktuakame, kaa nee jíba siroktuala, ál-la símem enchim kétéchi, kaa yún nokbáahuäpo, júnelne jiaahua, “kaa yún nokbáahuäpo”, kaa kuttílasi nok báreka. ⁶ Íri jabetat kutti nokhuakame enchim bétana hueeka, türi beja yúmalasi taahua. ⁷ Én entok emëe ä bej-reka kat eaka, chë júnaksanem ä jíapsi yechaka ä jiojripo yúmala, bueituk kaa uttesi ä sirok múknakë béchibo. ⁸ Juäri béchibone eláka ínel enchimmeu jiaahua áapöríkem júnetua enchim ä nake bétana. ⁹ Bueitukne ket íari béchibo enchimmeu jiojtek, lutúriapo jípubareka símeku enchim sayhuakapo áman enchim anëhui. ¹⁰ Én entok, juka jábeta enchim jiojtek, ínapo kétéchi. Bueituk íneli ket jita jiojrimachiku, ínapone ket juka jiojkorihuaamta jiojtek, enchim béchibone íkái johua, Cristota bíchäpo, ¹¹ juka Satanásta kaa itom kobanakë béchibo; bueitukte tüisi júneiye ára yore ä jioptuähui.

Pueblo Troaspo Pablota kaa yanti eähui

¹² Buere joära Troaspo nee yepsako Cristota evangelio nok báreka, puertam étaporim jípureka junne Señorta bétana. ¹³ In espíritupone kaa yanti eiyay ín hermano Titota kaa ín teaka béchibo. Chúkula, sika huépatne símem tebotuasuka Macedonia buiärau bíchaane siika.

Cristopo yöhuame

¹⁴ Chëte Diosta baisáuhue, juka jíba yölataka itom hueriamta Cristo Jesúspo entok itom huam ámani síme kätanate ä júneriatebo, juka musála jubäpo ä täyahuamta. ¹⁵ Bueituk Diosta béchibo entok Cristota ára jita joäpo, emo jinëulammechi áa béchibo musála juuba, të jume emo tárume béchibo. ¹⁶ Lüturiapom kókkko jubba, kokköna béchibo; të huamey béchibo entok jü jíápsihuame jíapsi béchibo. Íari béchibo entok, ¿jábesu yúmalasi au jípure? ¹⁷ Bueitukte kaa jume juebenam benna jume tomi yöhuäpo Diosta noki tekipanuame, katte huatem bénasi ä kujaktia, ál-late Diosta bétana jíápsipo kayta esolataka; Diosta bíchäpote Cristota bétana nooka.

3

Bemela nokta nau tütehuäpo ministrom

¹ ¿Jachute júchi itom naatëpo ito bétana jíba buéresi tüsi noknake? ¿Ö të ä jipüpo yúmala huatem bénasi, cartata tülisi ito bétana nokamta enchim béchibo, ö enchim tüisi ito bétana noknakëhui? ² Emem itom cartam, itom jíápsipo jiojteri, inélite täyahua carta letrapo, entokte síme yoremem ä nooka. ³ Cristota cartatakem täyahua, ito bétana jiojtetaka, kaa tintayi, ál-la Dios jíápsamta espírituyi; të kaa teta tablapo, ál-la takahua tabla jíápsipo.

⁴ Entokte huitti at ehuamta jípure Cristota huämi Diostau bíchaa. ⁵ Katte itom jita täya béchibo áma yúmahuamta jípure, bueituk huam jita täyahuäpo itom ä attiakä bénasi ehüäpo, ál-la jü itom áma yúmähui Diosta bétana huéiye. ⁶ Áapo ínëli itom yahuak, ministerio tekil áma yúmahuäpo, bemela nokta nau tütehuäpo, kaa letrampo, ál-la espíritu; bueituk jü leyta letra yore súhuhua, të jü espíritu jíápsihuumta yore makka.

⁷ Entok jü ministerio kókkohuame letrammey tetapo jiojtehuak, ujoyoriata jípurey, ä inëlipo jume Israelita usiarim karam Moisésta pújbat bitchay, tösali machiriata ä jípurey béchibo, ïri entok lütiseka hueiyey, ⁸ ¿jatchu kaa chë símek béppa ujoyoriata jípure jáni, jü Espíritu Santopo ministerio? ⁹ Bueituk jü ministerio bette nokpo chupeme, símek béppa ujoyoriata jípureyi, të jachu kaa chë júne símek béppa ujoyoriata jipunake jü ministerio lútula jíápsihuumta itom makame. ¹⁰ Bueituk huäri símek béppa ujoyoriata hueriäihui, imi huam ä bithuäpo kaa al-lëbenna, bueituk chë júne símek béppa ujoyori jü chúkula hueme. ¹¹ Bueituk jü lütinakeme ujoyoriata hueriay, jü jíbapo béchibotunakeme chë junne.

¹² Én entok juka böbithuumta jípureka, kaytatte jachin eäka huithuitti nooka. ¹³ Entok kaa Moisésta pújbat ahua patpatiy bénasi, jume Israelita usiarim kaa ä bínnakë béchibo, juka huemta, kaitäpo tahuasemta. ¹⁴ Të jü bem koba suahua námakaka taahuak, bueituk én tahuariu tajti, juka Moisejta ley nokta nokhuayo, jü puj pattiria bem jipurëu ámet óreka taahua, íkai entok Cristo kaitäpo ä tahuariak. ¹⁵ Entok ketune ëni ïri tahuariu tajti, jüka Moiséjta Ley nokhuayo, jü velo bem jíápsi béppa órek. ¹⁶ Të Señortau bíchaa emo jíápsi kuaktiakätek, jü bem puj pattiriata ukhuatuna. ¹⁷ Bueituk áapo jü Señor Espíritu; entok jü Señorta Espíritu anëpo, síme guoytiari aayuk. ¹⁸ Itapo simetaka ïari béchibo, ito pujba étapolatata ä bícha, espejopo bénasi jüka Señorta símek béppa ujoyoriata, símek béppa ujoyoriapote bemelasi johua, ä alëbenatuhuäpo, juka Señorta Espíritu.

4

¹ ïaribéchibo itapo íkai ministeriota jípureka, nak jiokolihuumta mabet-lataka katte kom eiya. ² Entok juka esotatë tiusi machik kaa jobare, kabetate baítattähuaka ito buériale, entokte juka Diosta nooki kaa täbuiasi huatem majtia, ál-la juka lutüriapo täyahuumta jíbba, símem bétana ito jüneriateboka Diosta bíchápo. ³ Jü itom evangelio éсотaka órek, entok jíba anëli órek jume emo tärulame béchibo. ⁴ Imechiri, jü diablo ániat au dios joame, jume Diosta kaa súaleme koba suahuäpo am puj pattiak, bueituk jü Cristota evangelio símek béppa ujoyorika kaa am machirianakë béchibo; áapo entok Diosta jíápsäpo tua alëbenna. ⁵ Bueitukte kaa itapo ito nokriabareka nooka, ál-la Jesucristota Señorpo, ítapote entok enchimneu tekipanuaeom bénasi, Jesússta itom nakë béchibo. ⁶ Bueituk Dios nesahuek, jum kaa machiku machiriata ayunakë béchibo, áapo itom jíápsim machiriakame, bueituk ïri machiria lutüriapo at jünehuumta täya béchibo, juka Diosta bétana símek béppa ujoyorik, Jesucristota pujbäpo.

Diostat ehüäpo jíápsihuame

⁷ Íkai buere bejremtate jípure babu báasompo imey báasom entokte itapo, bueituk jü huéchiapo yúmalasi uttiära Diosta bétana huéiye të kaa ito bétana. ⁸ Símekutte jokot aane, tëte kaa kom eiya, námuksite ito bitcha, tëte kaa amay ito huiike. ⁹ Jájjahuaka junne tëte kaa itapola aane, huattilataka junne tëte ketune jíápsa. ¹⁰ Jíbate síme kätana takahuat ä huéria juka Jesússta mukukähui, bueituk këtchi juka Jesússta jíápsau itom takahuamet ä binná béchibo. ¹¹ Bueituk itapo jíápsame, jíbate kókkko bareka ito

tojla Jesústa béchibo, bueituk kétchi jü Jesústa jiapsäu itot bittunake itom takahua ára mukemtachi. ¹² İaribéchibo jü kókkó huame itot aane, enchimmet entok jü jíapsihuame.

¹³ Të Diostat ehuäpo Espíritu Santopo áabenak jípureka, ä: “Jiojteri bénasi anä sualek, huári béchibone nooka”; İtapote ket ä sualek, İaribéchibote ket nookak. ¹⁴ Jüneaka juka Señor Jesústa jiabitetuakame, itom ket Jesustamak jiabitetuanake, entok itom áamak yeu jäbuanake enchimmaki. ¹⁵ Bueitukte İkäi simeta joaka jiokot aane, enchim ito nakë béchibo, bueituk jü Diosta tühua juebénasi au bürurianake, entok İneli jü Diosta tühua johuame juebenanake Diosta ay üttil béchibo.

¹⁶ Júnentaka júnete kaa kom eiya, elaposu İri itom béppa takahua lütiseka huéiye, të jü huaijhua itom takahua chikti táapo bemelasi tahuasime. ¹⁷ Bueituk İri chubala jiokot itom anëhui, itot ä johua juka jíbapo béchibo yúmalasi hueka béttesi simék béppa ujoyrik. ¹⁸ Juka bíthuäpo ayukamtate kaa bít báanake, të juka kaa bít-huamta ál-la; bueituk jü bíthuäka ayukame chubala jíbatunake, të jü kaa bithuäka ayukame jíbapo béchibotunake.

5

¹ Bueituk jüneate İkäi itom takahua imi buíapo kaa bínnhuatunakemta juka karita én itom áma anëpo ä mójakteko, Diosta bétanate jóata jípure, kaa mamamme yáata, téhuekapo jibäpo béchibo. ² İmi joakate ujbuana jiokot eäka, tehuekau joata itom jípureü yay péaka; ³ İnelite supetuataka bittunake kaa jujünélaka. ⁴ Bueituk İneli kétchi, jume imi takahuäpo chubala imi jíapsame, jiokot eäkate ujbuanna; kaa jujünélaka taahua péaka, ál-la nat béppa supetuataka, bueituk İri takahua én itom jipuréhui jü bemelasi jíapsihuame kaitäpo ä núnake. ⁵ Entok Dios İari béchibo itom yáakame, juka Espíritu Santota itom makkak ä lütüriatunakë béchibo juka itom ä mak-rokähui.

⁶ Bueituk İnelite jİba huitti eäka jíapsa, entok jünéaka imi takahuäpo itom aneu tajti, mekkate seńortau aane, ⁷ bueituk at eäkate imi naa kaate kaa pusimnea ä bíchaka. ⁸ Tëte át eiya, itom takahua tösaka péaka, Seńortamak an béchibo ⁹ tëte İnen ket ä jobáare, áamak aneka entok kaa áamak aneka junne, ä eä pamante aneka jíapsibare. ¹⁰ Bueituk üttia itapo simetaka Cristota yäura bíchäpo itom yeu jáptenakëhui, huehuëpulaka ä mabetnake juka bem yáakähui, takahuäpo aneka juka türik ö juka kaa türik.

Tékil ministerio Diostamak au tütehuame

¹¹ Jüneaka juka Seńorta yörihuähui, yorememte Diosta bem mabetnakëu majtia, të jü jáchin itom jíapsau Diostau maachi, entok İneline ket eiya. Enchimte ket itom täya machile. ¹² Juka türik ito bétana huemtate kaa júchi enchimmak ettejoa, ál-late enchim ito bétana ä jipü-ia juka tü ehuamta, bueituk jume emo jabeleka kaa huitti eäka jíapsame emem ára am yommianake. ¹³ Bueituk itapo rokomtukäteko Diosta béchibote rokom, të enchim béchibo suamsi ito nüye katte rorokom. ¹⁴ Bueituk Cristota yore nákehui itom jíapsi yüe, İkäi eäka itom jünériähui: huepuläka simem béchibo múkuk, të juári béchibo simetakam kókkok. ¹⁵ Cristo entok simem béchibo múkuk, bueituk jume jíapsame, bejam kaa bempo béchibo jíapsinake, ál-la hua mukuka jiabitekamta béchibo. ¹⁶ İnentaka én bat bíchaa itom takaapo kabetate täya, Tëte itom huakajpo Cristota täyakätek junne, ente İneli huamte kaa ä täya. ¹⁷ İneli jabetaka junne Cristopo aneme, beméla úsiari, jü örataka jak ayukaİhui amáu tahuak én entok sime bemelasi yári.

¹⁸ Én entok sime İri Diosta bétana hueiye, áamak ito tütehuamta itom makkak Cristota huämi, entok Diostamak au tütehua tekilta itom makkak. ¹⁹ Dios, Cristotat aaney jume ániat jíapsame áamak tütey, jume yoremem kaa türik bem yáalaü kaa ámet naİkiak, entok juka nokta áamak tütehuamta itom tekil makkak. ²⁰ İnelite Cristota téhuampo nesauta joaka naa rejte, bueituk Dios jume huatemmeu ujbuaname bénasi ito huämi, enchimmeute ujbuanna Cristota téhuampo: Dióstamakem emo tüte. ²¹ Áapo kaa ä yahuak juka kaa türik, të ito béchibo kaa türiku naİkiahuak, bueituk itapo jum lütula jíapsihuäpo naİkiahuak, áporikuchi.

6

¹ Ínëli itapo, juka tékilta ámak joaka, kuttílasite enchimneu nooka juka Diosta túhua kaa kia kaitäpo enchim mabetnakë béchíbo. ² Bueítuk ínel jiaahua:

Aniata yanti tahualatukne enchi jikkajak;

entok jü jinëuria taahuaritne enchi aniak.

Ëni ajäria jü ára amä jehuiteterianakëhui; ëni ajäria jü jinëuria taahuari.

³ Juka kaa türikte kaabeta itot bit ía ä jïopnakë béchíbo, bueítuk jü itom ministerio tekiltat kaa juënak at nok íaka. ⁴ Al-late türik juaka ito bittebo jum símeku Diosta ministerio tékilta joaka, juebénasi yanti ito nüyeka, jiokot emo bit-huäpo, kayta jipuhuäpo, entok jiokot eehuäpo. ⁵ Yore bebiahuäpo, carcelimpo, juebena genteta chayë násuku, tekipanuhuäpo, yetem jípuhuäpo, entok ayunahuäpo. ⁶ Chícha machik kaa jipuhuäpo, yun jífat tüisi júnehuäpo, yore jiokolihuäpo, kaa bettek jíapsihuäpo, Espíritu Santopo, entok huitti emo nakhuäpo. ⁷ Lútúria nokpo, Diosta úttiärapo, lutúlay ára ái nassuahuäpo, batatana entok mikkotana. ⁸ Úttíluäka entok kaa tüisi ito bétana nokhuäpo emo úttíluäpo, emo buérialihuäpo entok kaa emo buérialihuäpo; yore baítattáhuame bénasi të lutúriapo joaka. ⁹ Kaa täyahuame bénaka, të tüisi täyahuaka; abe kókko me bénaka tëte ketune jíapsa, kókosi johuaka tëte kee kókko. ¹⁰ Sirokamta bénaka, të jíba al-leaka, pobem bénaka tëte juebenam rikotela, kayta jipuremta bénaka tëte símeta jípure.

¹¹ Cristota súaleme Corintiopo joome enchimneu bíchaa itom teni au étapola; entok itom jíapsi bueürusi ayula. ¹² Itapote chikti itom jíapsimakte kayta yeu bëaka enchim nakkë, të emëe enchim jíapsipo itou bíchaa emoem ámpöle ¹³ Bueítuk nanancha ä innë béchíbo, itom ito nakëhui, usiaritau nonokhuä bénasine enchimneu nooka, emem ket emo jíapsi étapo.

Itapote Dios jíapsamta teöpo

¹⁴ Katem ámemak puaktia báare jume Diosta kaa yöremmaki, ¿bueítuk jü kaa türik joame jachisu au jaláinake jü lútúriata joamtamaki? ¿Entok jachisu jü kaa machiriatamak áu türinake jü machiria? ¹⁵ ¿Jachisu, Cristo diabolotamak au türinake? ¿Entok jü Cristota súaleme jü kaa ä sualemamaki? ¹⁶ ¿Jachisum nau türinake Jü Diosta teöpo, jume ídolommaki? Bueítuk emëe Dios jíapsamta teöpöem, Diosta jiaka bénasi:

Ámemakne aneka ámemak naa huenake,

entokne amebéchíbo Diostunake,

bempo entok ín pueblotunake.

¹⁷ Íaribéchíbo ket júneli jiaahua jü Señor:

Ámenásukem yeu kaate, éntokem emo naíkimte;

éntokem jü jaiti machikut kaa mamma.

Huanáine ínapo enchim mabetnake

¹⁸ huanáine enchim béchíbo achaytunake,

huanáí emëe ín úusimtunake, entok ín malamtunake,

tí jiaahua jü Señor símeku úttiakame.

7

¹ Én entok emëe nakhuame, jukaí bobithuamta jípureka, takahuat entok espíritu chícha machik itot ayukamta bétanate ito túterianake, juka Diosta béchíbo jíba santosi jíapsihuamtate yúmalasi jípunake, Diosta majhuëka ä yörihuäpo.

Pablota tüisi al-lëahui corintiom jíapsi kuaktekä béchíbo

² Tú ehuäpem itom mabeta: bueítukte kaa türik kaabetau yáala, kaabetate juënakau au nasontetuak, entokte kaabeta baítaula. ³ Kanne bettek enchimneu nok báreka nooka; bueítukne bannataka béja enchim ä tejhuasula, ín jíapsipo enchim ín jípurëhui itom jíapsäpo entok itom nau kókköpo. ⁴ Kanne tihueka enchimneu huitti nooka. Entokne enchim bétana tüisi buere al-leiya, jíapsi yejtehuamtane yúmalasi jípure, entokne yúmalasi ä jípure juka al-lehuamta, jiokot anhuäpo junne.

⁵ Bueituk Macedonia buiaräu yajaka naateka, itom takahua kaa jimyoreriata jípurek, ál-late simeku jikot eetuasuahuk, päkutana bétana nau nassuahüäpo entok huaijhua bétana entok majhuéka jikot aaney. ⁶ Të Dios jume jikot eäka ä bétuk emo nüyeme jíapsi yechame, itom jíapsi yetchak Titota itou yepsako. ⁷ Entok kaa itou ä yepsaka béchibo jíbba, ál-la kétchi jum jíapsi yejtehuäpo enchim bétana ä jíapsi yechahuakapo, entok ket itom ä tejhuak juka tüisi nee nákeka ino béchibo enchim buanähui. Huanäine iari béchibo chë júne al-lëiak.

⁸ Elaposune huäri cartai enchim siroktuak, të én kanne jachin eiya, bueituk júnaköi jikot jiaka junne, huäri carta chubala jíba enchim siroktuak, ⁹ tëne én al-leíya, kaa enchim sirok tuahuaka béchibo jíbba, ál-la, sirok huäpo enchim jíapsi kuakteka béchibo; bueitukem Diosta bétana siroktuahuäk, ínëli, imi huäm kayta enchim tarunakë béchibo. ¹⁰ Bueituk jü Diosta bétana sirokhuame, jíapsi kuaktihumta yore makka, jinëuriata béchibo, iari bétanate kara täbuiasi eiya, të jü ániapo kia sirokhuame, kókkko huamta huéria. ¹¹ Bueituk ínëli Diosta enchim siroktuakäpo, jita tü eerita enchimneu yahuak, jachisem emo aniak jum kachin anmáchiku, enchim majhuë násukem yore nakhuamtem nee makkak, entok juka enchim naibukëhuem tüteka tüisi tahuariak, bueituk inëlem jum simeku chíchachik kaa jípureka taahuak. ¹² Bueituk iari enchimneu ín jiojtekähui, kaa juka kaa türük yakamta bétana hueiye, entok juka kókosi yahuakamta bétana junne, ál-la, Diosta bíchápo, ä jünerianä béchibo, juka tü eerita ito béchibo enchim jíapurëhui. ¹³ Iari béchibote jíapsi joahuak jü enchim jíapsi yejteriyai.

Tëte chë júne al-leíya juka Titota al-lea béchibo, bueituk ä espíritupo oúsi ehuamta enchim ä makaka béchibo. ¹⁴ Enchim bétanane ino úttisulataka kanne tiusi tahuala, bueituk sime iaribétanate lütüriata nok-la, entok kétchi jü Titota bétana itom ito úttilekäu lütüriataka taahuak. ¹⁵ Áapo chë júne enchim nakkë, enchimneu huateka jachin simetaka enchim ä nok jikkajakä béchibo, entok jachin Diosta yörihuäpo emo yoaka enchim ä mabetakä béchibo. ¹⁶ Al-leane simeku enchimmet huitti eäka.

8

Cristota súaleme béchibo tomi nau toijhuame

¹ Ínëli kétchi hermanom, enchimtä tejhua juka Diosta tu eäu Cristota sualhuäpo nau anim makhuakahui jum Macedonia buiärapo. ² Bueituk jikot ámeu huë násuk junne, jü simek béppa bem al-leahui entok polobemtaka junne, rikosi jita jipuhüä bénasim kaa emo jikokrek. ³ Bueituknä jüneriatebo, juka tomita Diostau bíchaa naikiata al-leaka úttiärata bem jípurëpo ámani, entok chë junne bem úttiära áma yumä béppa. ⁴ Bempom juebénasi itou ä aahuak juka al-lehuamta Diosta bíchápo jipurokaka, jume Cristota sualhuäpo aniabaahuäpo. ⁵ Entok kaa itomä boobichä pámani, ál-lam Señorta mampo bat emo tojaka ofrendapo, chúkula entok itom aniahuäpo Diosta ä pámani. ⁶ Iari béchibote Titotau kuttílasi nookak, bueituk jachin bannataka ä naatekä pámani, ínëli kétchi enchim násuk ä chupa sahueka, juka Diosta tühua tékilta. ⁷ Ínëli kétchi, emëe simekuchem Diostat ehuamta yún jípure, nokta nokhuäpo, jita täyahuäpo, entok simekuchem kaa bettek jiapseka ára jita johua, entok enchim itom nakepo, íkäi tomita Diostau bíchaa naikiata entok Diosta tü eäu yünem ä jípure.

⁸ Kanne nesahuemta bénasi nooka, ál-la ä jioabila béchibo, jume huatem ára jita joápamani, entok kétchi jü yore nakhuamta kayta esoka enchim jíapurëhui. ⁹ Emem béja ä täya, juka Diosta tühua itom Señor Jesucristota jíapurëhui, bueituk itom ä nakë béchibo poobetaka taahuak, rikotaka junne, bueituk emëe ä pooberayi rikotukäem.

¹⁰ Entok iayirine consejota enchim makka, bueituk iari enchimneu türi, jume bannataka naateka, kaa ä joaka jíbba, ál-la ket ä huatiaka, iebu huasuktiay naateka. ¹¹ Én entok kétchi akem ä yáa báreka eíya, bueituk jachin lautí enchim ä huatiakä pámani, ínëlem ket ára ä chuppa ä yábahuä pámani enchim áma yumäpo. ¹² Të tua batchu jü ínel ehuäpo ayuka yabahuame, ára yáatu áma yúmahuä pámani, të kaa áma yúmahuäpo èe.

¹³ Tëne kaa íkái nooka, huatem yún jita jipunakë béchíbo, enchim entok kaa kayta jipunakë béchíbo. ¹⁴ Ál-la imechí taahuarimmet jü naarekik jipubahuäpo, jü yún enchim jita jipurëpem bempörim ára ania, bueítuk chúkula enchimmet jita bëyei bempom yún jita jipurëtek ára enchim ania, ínëli jü nanäla ehuaame enchimmet ayunake. ¹⁵ Jïojterita jia Bénasi: “Jü yún jita toboktiakame, kaa yún ä jipurek, të jü chë ilikkik toboktiakame, kaa chë ilikkik jipurek.”

Tito entok jume ä jaläim

¹⁶ Të Diostate baisahue Titota ä jiápsipo enchimmet tü ehuaanta ä jipurekä béchíbo ket jíba ino Bénasi. ¹⁷ Të lútüriapo nokta mabetak ä tutürek, bueítuk tuísi enchimmet bíchaa tü eäka, ínëli siika enchimmet bíchaa ínel ä eäpo.

¹⁸ Entokte senu hermanota áamak áman bíttuak, ñari bétana jü tuísi nokhuame síme Cristota sualhuäpo nau animmet jikkaijtu. ¹⁹ Të kaa ñri jíbba, ál-la ket jume iglesiam bétana ä tekia makhuak itomak ä huenakë béchíbo enchimmet bíchaa itom katëpo, juka itom nau tojakäu enchimmet hueriu béchíbo; të ñri ministerio tekil itom joäu Señorta jíba úttil béchíbotä johua, entok enchim tü eäu jüneriatebö béchíbo. ²⁰ Kaabetate kaa türík itot nok-ía, juka juebenak nau toijhuakamtat itom tekipanüä bétana. ²¹ Juka lútula huetate jobareka eíya, kaa Señorta bíchäpo jíbba, ál-la ket jume yoremem bíchäpo.

²² Kette ámemak áman ä bíttuak juka itom hermano, juka tü ehuaanta juebenak bétana ä jipureüte juebénasi ä bil-la, të én entok chë junne, jü tü ehuaame at aika, enchimmet tuísi huitti ä eä béchíbo. ²³ Të Titota bétana, ínapone ä jalaëk entok nee aniaka tekipanua enchim béchíbo, entok itom hermanom bétana, cartata bem hueriäpom Cristota sualhuäpo nau anim bétanam aman bittuari Cristota looria béchíbo. ²⁴ Bempörimem jünetua, Cristota sualhuäpo nau anim bíchäpo, juka enchim am nakëhui entok juka huitti enchimmet itom ito úttilëhui.

9

Jü tomi nau toijhuame hermanom béchíbo

¹ Jume Cristota súaleme béchíbo nau toijhuamta tékil bétana, kanne éntok enchimmet jïojtenake türi bejja. ² Bueítuk juka enchim tü eäune täya, ínëline enchim bétana tü eäka entok al-leaka Macedonia buiärapo anemmet nooka, bueítuk jume Acaya buiärapo joomem iebo naateka huechiampom emo jípure; ínëli jume huate enchim jüneriakam ä innëak juka huatem aniabahuamta. ³ Tëne jume hermanom enchimmet bittuala, bueítuk jü enchim bétana tüisi huëpo itom jünereaü, kaa kia bejatunake; të ál-la ín jüä Bénasi, huechiapem emo jípunake. ⁴ Jachinaik huate macedoniom ínomak äbo sajakätek, enchim kaa huéchiapo anemmet teunake, huanäite tiusi tahuanake, huitti ehuaanta enchimmet ito jípure béchíbo, të jü tiusi máchira kaa ito béchíbo ál-la enchim béchíbotunake. ⁵ Ínëli, úttiatuk kuttíflasi hermanommet ín noknakëhui, enchimmet bat am kannakë béchíbo, entok bannatka juka huatem aniahuamta bétana enchim nokakaü, huéchiapo bat enchim emo jípunakëhui, bueítuk kaa úttiapo námakak jiapseka enchim nahuä toijnakë béchíbo juka huatem ái enchim anianakëhui.

⁶ Tëne ínen ket jiaahua: Jü kaa jaikik echákame, ket kaa jaikik toboktianake; të jü yún echákame, ket yún jichupata toboktianake. ⁷ Hueëpulakam jiápsipo bem nenki báreka eäu nenkinake; të kaa ä beutireka, entok kaa úttiapo Bénasi, bueítuk Dios ä nakke juka al-leaka, Diostau tomita buisemta. ⁸ Entok Dios úttiata jipure, enchimmet ä bürurianakë béchíbo juka Áapörík tühua, jum ínëli bithuäpo, jibem símeku yúmalasi jita jípunake entok kayta enchimmet bíchaa jum tühuaata johuäpo. ⁹ Ä jïojteri Bénasi:

Ä naikimtek, póobem miikak,
jü lútula jita ä joáu, jíbapo béchíbo órek.

¹⁰ Entok hua Dios báchiata et-baremta makame, entok juka jibhuamta paanim, ínëli yore miknake entok ä bürurianake juka ethuakamta, entok juka chupuka takamta bürurianake, lútula enchimmet jita joapo. ¹¹ Bueítuk ínëlem símeku rikomtunake huanärem

kaa emo ámpöleka yún huatem ára anianake, ìri itot ä johua juka Diosta baisaihuähui. ¹²Bueituk ìri ministerio tékkil johuame, kaa juka Cristota sualemmeu bëyemta jíba johua, ál-la ket áma juebenna jü Diosta baisáhueka itom anëhui. ¹³Bueituk íkái ministerio tékilta bíchakam Diostam úttinake, juka Cristota evangelio nesahui enchim joä tiaka, entok kaa emo ámpöleka enchim am aníaka béchibo, bempörim entok sìmem. ¹⁴Ínëli këtchi juka oraciónta bempörim joäpo enchim béchibo, enchimim nakke, juka Diosta tühua juebenak béppa enchimet ayukä béchibo. ¹⁵¡Diostate baisahue, simek béppa yörisi machik itom ä makaka béchibo!

10

Pablo nok naksua ä ministerio tekil béchibo

¹Ínapo Pablo enchimmeune ujbuanna Cristota úttesi yore nake pámani, bueituk enchimmak anëtekne kaa jikat eäka túlisi nonoka, të kaa enchimmak anëtek entokne kuttílasi enchimmeu nonoka. ²Huittine enchim tejhua, enchimmak anëtekne kaa kuttílasi enchimmeu nok báare, íkái kuttilla noktane huitti nok báreka eíya, jume kaa türik itom joä tiammehui. ³Lútüriapote takahuäpo aneka jíápsa, tëte kaa juka takahuata huaatiaü johua. ⁴Bueituk jum nassuahuäpo ái itom ito aniähui katim imí ániapo joome, ál-la Diosta uttiärapo hueiye, bueituk juka buéresi úttiaka órekamta kaitäpo tahuaria béchibo. ⁵Juka nokta huëpo Diosta bej-reka jikau au cháalata kom tatap béchibo, huanäi juka sime éerita Cristota nesahui jobahuäpo ä hueriu béchibo. ⁶Éntokte ínël jü kaa tüisi anhuamtat kutti nokbare, juka Diosta nesahui yúmalsi enchim joayo.

⁷Juka bithuamtem at suaka ä bitcha. Bueituk jábe ä jiasipo Cristota au jípurë tíame, íkái ehuamta ket jípunake, jachin jábe Cristotat áu anë tíame, bueituk ítapote ket anëli Cristotat aane. ⁸Elaposune chë júne ino úttile, jum yäura úttiata ín jípurëpo, íkári jü Señor itom ä mak-la enchim ái itom yötutuanakë béchibo, të kaa kaitäpo ái enchim itom bínnakë béchibo, ìari béchibo kaibune ái tiunake. ⁹Bueituk kaa täbuiasi bittunake, ín jiojterimmea enchim majtuam tenasi. ¹⁰Bueituk lútüriapo huate ínël jiaahua, jume cartam úttia entok kuttílasim nooka, të áapo áma anëtek kaa kuttílasim nooka, ä nokaü entok kaa sualmatchi. ¹¹Íkäine ä jüneria-ia juka nokakamta, jachin juka cartapo itom nokä bénasi, kaa áma aneka entok áma aneka junne, juka yáa baahuamtate yáanake.

¹²Bueituk katte huatem bénasi ito nübareka eíya, entokte kaa áme bénasi ito jikau chatcha báare; bueituk bempom bempolaka nau emo jujünakte, entokim nanancha emo bíchaka kaa sua eíya. ¹³Të itapo katte kia jájana ito úttil báanake, ál-la juka jünakterita Diosta yechaläpo ámani, bueituk ínël enchimmeu yaij béchibo. ¹⁴Katte chë béppa ito eria, kaa enchimmeu yaijlamta bénasi, bueituk ítapote bat echimmeu yájjak juka Cristota evangelio hueriaka. ¹⁵Katte täbuik tékilta johuäpo chë júne ito úttil báare, ál-la juka Diostat eäka enchim yöotu pámani, enchim násukte úttilhuaka binná, juka jünakterita itom jípurë pámani. ¹⁶Éntokte sime kätana juka evangeliota huatemmeu nooka, enchim anëpo chë huannabo, kaa täbuik tekipanuälapo kikkimuka, kaa täbuik tekilpo ito úttil báreka.

¹⁷Të jü au úttileme, Señorpo au úttinake. ¹⁸Bueituk jü apola au jikau chatchame Dios kaybu ä úttinake, të jü Diosta úttileü ál-la.

11

Pablo entok jume apóstolim ára nokichim

¹Ili rokosi nee anëpem nee jiokorekätek türeíyey, ä ínëlituk jehuitëem. ²Bueitukne näibukeka, Diosta béchibo enchim näibukke, bueitukne huépülak jíba enchim kunatua báare, bueitukne jamut bemeta bénasi Cristotau bíchaa enchim yeu jábua báare. ³Të jachin jü bakot ä arahuë páman Evata báitähuaak, ínëli jü enchim innëau ára au nayote, jum enchim jíápsipo huitti eäka Cristota sáu enchim katëpo. ⁴Bueituk jábe itou yepsaka täbui Jesústa bétana itou nokäteko, jü enchim itom majtiakä béppa, entok këtchi eme juka espírituta enchim mabetakä béppa täbui espírituta mabetätek, entok täbui

evangeliota enchim mabet-lä béppa, ä turiakä bénasem eäka ä jehuitaría. ⁵ Bueituk kaitäpone ino chë ilitchile, huamei buere apóstolim náapo. ⁶ Eläposune ín nokäpo, kaa tua tüisi huéchiapo nooka, jum jita täyahuäpo kaa junëli; bueituk simeku jum jita itom joäpote enchim ä jüneriatuala.

⁷ ¿Jachune kaa tüisi ayuk jäni simek bétuk ino tahuariaka, enchim éntok jikat tahuariaka, bueitukne Diosta evangelio enchimneu nookak kayta enchimneu aahuaka? ⁸ Huate iglesiam kaa tómeke tahuala nee ania báreka, ímëri nechim bejtuala enchim nee majtianakë béchiño. ⁹ Jiokot eäka enchim násuk nee aneyo, kaabetaune jita áahuak, bueituk juka inou bëyemta, jume hermanom Macedoniapo joomem nechim aniak, simekutne ino suayak, entokne simeku ino suayanake, kaabetau kayta jita au béchiño. ¹⁰ Cristota lutúria inot anë béchiño, kaabe nee ä úkhuanake juka yúmalasi ín al-leähui jum Acaya buiärapo. ¹¹ ¿Jatchiaka? ¿Jachune kaa enchim nake, jäni? Dios jüneya enchim ín nakëhui.

¹² Juka ín joaüne jíba naburujti jobare, bueituk jume jítat júne jahuiteka Diostat emo tekpanuä tíame, katim emo ito benä tianake. ¹³ Cristotahuim emo apóstolim tiaka, Diosta tekilpom tomi yö báreka, të ímëri katim Cristota apóstolim. ¹⁴ Entok kara at guomtisi maachi, bueituk Satanás apöisu tua ángel machiriata bénasi áu sasankotua. ¹⁵ Bueituk ínel ä huëpo kara át jünnera eetu bueituk jume au tekpanuame kechim täbuiasi emo yáaka, lútüla emo tekpanuä tiabare; ikäi tékilta bem joä pámani bette nooki ámet chupana.

Apóstol Pablota jiokot anëhui

¹⁶ Júchine ínel jiaahua: káabe rokota bénasi nee jípunake; të emëe jíba ínëli ino bétana eätek, rokota bénasem nee mabeta, ili ino úttíl béchiño. ¹⁷ Juka ín nokähui, kanne Señorta eápáman ä nooka, bueituk roko ehuápáman hueíye. Jú ín ino úttílehui. ¹⁸ Bueituk juebénakam huakajpo emo jábele, ínapone ket ino úttíl báare. ¹⁹ Bueituk eme susuakame jume rokosí emo nüyemmakem ára emo hueria, emëe suamsi emo nüyeme. ²⁰ Bueituk jábeta úttiapo enchim tekpanuatuayo katem jijiale, entok jábeta enchimney tüisi tahuayo, entok jábeta jita enchim: üuhuayo, entok jábeta au jikau chatchayo, entok jábeta jopemmet enchim chonayo, yantem eäka ä bitcha. ²¹ Inobéchiño tiusi maachi jiöbe jú ín nokähui, tëte iäri bétana katte úttiata jípure.

Të jume huatem nokaka áma emo yumä teätek, ínapone ket áma yúma eläposu roko jeuhuey jú ín nokähui. ²² ¿Bempom hebreom? Ínapo kétchi, ¿israelitamme? Ínapo kétchi. ¿Abramta usiarimme? Ínapo kétchi. ²³ ¿Cristotahuim ministrom? Ínapo chë junne (rokota bénasi nee nooka); bueituk tékilta johuäpo, ínapo chë júne tekpanuala; yore bebiahuäpo juebénasine bemmuchari chë áme béppa; carcelpo yore joahuäpo chë burusi; jinhua machiku abe yore suahuäpo juebénasine áma naa simla. ²⁴ Judíom bétanane mamnisi ä mabet-la juka yore bebiahuamta, huépülak béchiño kaa cuarentasi. ²⁵ Baysine jibebiammey betmuchari, sejtulne tetammea mamaasuri. Baysine barcota roptey áma hueiyey, senu tukaapo entok senu taapone bahue násuk ansula barcota roptëpo. ²⁶ Böommet boojohuäpo juebénasi; bathuempo jinhua machiku, lak-ronim násuku jinhua machiku, jum jinhua machiku jume judío naciompo ínomak joomem násuk, entok kaa judíom násuk jinhua machiku, buere joära násuk jinhua machiku, ánia see paria násuk jinhua machiku, bahue násuk jinhua machiku, jume emo hermanom tiaka kaa huitti jíápsame násuk jinhua machiku. ²⁷ Lotteka tekpanuahuäpo, juebénasi kaa kothuäpo, juebénasi tebaureka, entok báimukhuäpo, juebénasi ayunahuäpo, joásuhuäpo entok kaa sankohuäpo.

²⁸ Ikäi simeta hue násuk, jú chikti táapo ínou yeu matchume, sime iglesiam bétanane obiseíya. ²⁹ ¿Bueituk jábeta koköri huechek, ínapone ket koköri huehueche? Bueituk jábeta jioptuahuakne, kujti eäka kaa al-leaka tatahua. ³⁰ In ino úttílnakeu ä úttiatak, inone úttílnake, kaa ín úttiakäpo. ³¹ Jú itom Señor Jesucristota Dios Atchay, jú yü-tütti al-lerita attiakame, jüneya kaa ín kia nokähui. ³² Bueituk pueblo Damascopo nee aneyo,

jü rey Aretastau gobernador jume damasenom buere joära suayay, nee buijtebo báreka. ³³ Të barda bentanapone buere kanajtapo huannäbo kom yéchuak, huanäine ínël ä mampo ino yeu huikek.

12

Huantiria takat innëhuame

¹ Lutüriapo ino béchibo kaa türi ín ino jikau chatchähui, tëne juka ín bíchakähui entok juka Señorta inou yeu machiriakaü nokbare. ² Senu yoremthane Cristota sualhuäpo täya, bueituk catorce huasuktiriam hueíye tehuekapo Diosta jíápsäpo jikau nóitiriahua. Kanne jüneiya ä takahuäpo ö espíritu; Dios jíba jüneiya. ³ Entokne ä täya huakai yoremta, ä takahuäpo ö kaa ä takahuäpo, kanne jüneiya, Dios ál-la ä jünería. ⁴ Tehueka paradisou ä nóitiriahua kahui, ímíri nokta jikkajak të íri nooki entok kabemmeu ára noktu. ⁵ Íri yoremta bétanane ino úttile, të ino bétana entok kaitäpone ino úttil báare, ál-la jum kaa ín úttiakäpo. ⁶ Të ínapo ino úttil báaretek kaa kia béja eíyey jü ín nokähui, bueitukne lutüriapo nook eíyey, tëne ä tojja bueituk kaabeta täbuiasi ino bétana eenakë béchibo juka inot ä bichähui entok inot ä jikkajakähui.

⁷ Bueituk juka buéresi inou yeu machiriahua kamtay, kaa ino jabelnakë béchibo, ín takahuat huantiria huicha sósoria tenaka inou bittuari, Satanásta nesahui joame jopemmet nee chonamta bénasi. ⁸ Íari bétanane Señortau baysi ä aüsula nee ä úhua sahueka. ⁹ Të áapo ínël inou jiaahuak: “In tühua emobéchibo yúmala; bueituk jü ín uttiära yúmalataka tatahua jum kaa úttiata ayukäpo.” Íaribéchibone tü eehuäpo ino úttilnake, jum ín kaa úttiakäpo Cristota uttiära inot tahuanakë béchibo. ¹⁰ Entok Cristota ín nakë béchibo ál-leane jum ín kaa úttiakäpo, kaitäpo bit-huaka junne, símeta inou bëye násuku, kaa tüisi bit-huaka, entok Cristota béchibo jikot anhuäpo. Bueituk jum ín kaa úttiakäpone, chë úttiaka tatahua.

Pablo obisi eiyay Cristota sualhuäpo nau anim Corintiopo joomem béchibo

¹¹ Ino úttilekane kaa suakamta bénasi tatahua, të emëe úttiapem nee junëli ayutuak. Bueituk ínapone enchim bétana úttil eehuay; bueituk huámei buere apóstolim náapo kaitäpone yeu tatahua, eläposune kayta bejre. ¹² Síme juka apóstol señaltane enchim násuk yahuak yanti ino nüyeka, juka Diosta ára jita joähui entok jume milagrom, tua jüneriahua ín apóstoltukähui. ¹³ Bueituk emëe jitäposem yeu tahuala jume huatem Cristota sualhuäpo nau anim násuku, bueituk ínapone kayta enchimneu áula enchim nee anianakë béchibo, ¡íká! ín kaa ammáli ayuri, nechem at jikore!

Pablo am tejhua bajikun huëpo ámeu yebijrokaka

¹⁴ Bajikun huëpone enchimneu huebáreka huéchiapo aane, bueitukne kaitäpo enchim muksi eetuanake enchimneu jita aahuaka. Juka enchim jípurëune kaa jaria, të enchim ál-la, jume usiarim katim áchayhuarim béchibo tomita nau toijnake, ál-la jume áchayhuarim bem úusim béchibo. ¹⁵ Ínapone tüisi al-leaka juka ín jipurëu toijnake jita ái jinnü béchibo, entok eläposune ínapo áma ino lütia yore nakhuamta enchim jíapsim béchibo huatiaka, eläposune ínëli enchim nákeka, ínapo chë júne kaa nakna.

¹⁶ Të jü enchim kaa ín obisi eetuähui, jü kayta enchimneu ín ahuaü huitti jüneriahuaka jipuhüä, të huate nee buere machi tíiya jänitukne ín arahuëpo am báitahuaka jita am úkhuak. ¹⁷ ¿Jachune enchim baítaula jum jabeta enchimneu ín bíttuakäpo? ¹⁸ Juebénasine Titotau ínël jiaahuak, áman enchimneu ä hue sahueka entokne áamak senu hermanota áman bíttuak. ¿Jachu Tito enchim báitahuak jáni? ¿Jachute kaa huepul espíritu nau eiya, entok huepul huaraktiriapo?

¹⁹ Jámakem enchimneu itom ito jikore teíyey. Të kaa junëli; Diosta bíchápo entok Cristota tehuampote nooka. Íri síme emo nakhuäpo hueíye, enchim áma yötunakë béchibo. ²⁰ Jámakne kaa enchim ín teubarë bénasi eäka sum eíya, entok jámak eme ket nee teunake të kaa enchim eä pámani. Bueituk jámak enchim násuk ayuk jü enchim

nau nok nassuähui, huatek attia jípupeehuame, juëna omtira, emo näikimtehuame, huatemet bettek nokhuame, juënaku au jabelhuame entok jájana emo nühuame. ²¹ Entok enchimneu nee notteko, tiusi machikne Diosta bíchäpo innënage, entokne jáamak ket buannake, jume juebenak kaa türik joaka kaa emo jápsi kuaktiamë béchïbo entok jume chícha machiku jíápsaka, jámutta kaa jubeka ámak jíápsame, entok kaa turik johuäpo jíápsaka junne.

13

Huitti am tejuakahui entok teboteri ä luutëpo

¹ Ëni bajikun hueíye jü enchimneu ín noitinakëhui. Juka enchim násuk kaa tüisi huëpo, guoyim o bajim bíchäpo simeta huitti tahuariatunake. ² Bannatakane ä noksula, én entokne júchi ínel jiaahua enchimmak anemta bénasi, én entokne kaa enchimmak aneka ámeu jiojte jume bannataka Diosta bejrim yáakammehui, entok síme jume hu- atemmehui, buëituk júchi enchimneu yepsakätek kaabetane säbuilanake. ³ Bueitukem ä júneria báareka ä jaria, nee nokay Cristota inot anëhui, áapo entok enchim násuk kaabeta säbuila, ál-la enchimmet uttiata jípure. ⁴ Eläposu kaa úttiakamta bénasi kúrusit poponhuak, Diosta utteara béchïbo jíápsa. Alëbénasi ítapote ket kaa úutiak, tète ámak jíápsa Diosta utteara itot anë béchïbo.

⁵ Enchimechem nat suhua, jachem Diostat ehuäpo aane jáni; emoem júneria enchim áma yumähui. ¿Ö katem emo täya, Jesucristota enchimmet anëhui, ö jamakem kaa áma yúmaka tatahua? ⁶ Tète júneiya enchim júnenakëhui, elapo júneriatunake itom ál-la ama yumähui. ⁷ Entokte jïba Diostau enchim nok-ria, kaa türik kaa enchim yanake béchïbo; tē íkäi enchim joay katte itapo ito úttíl-ia. Ál-la enchim juka türik jonákë béchïbo, eläposute itapo kaa áma yumamta benna. ⁸ Karate jita johua lútüriata bej-reka hument, tē lútüriata béchïbo ál-la. ⁹ Al-lehuamtate jípure kaa itom uttiaka béchïbo, tète enchim úttiata jipu-ia, entokte ketune Diostau enchim nok-ria yúmalasi Diostamak enchim jápsi-ia. ¹⁰ İari béchïbone enchimneu jiojte kaa enchimmak aneka, buëituk enchimmak anëtek kaa kuttílak nok béchïbo, juka yaura uttiata Señorta nee mak-la pámani, íkäine mak-ri ái yötu béchïbo, tē kaabeta kaitäpo ái tahuaria béchïbo.

¹¹ Jum símeku hermanon, ál-leaëm, kayta áma bëyepem yúmalasi emo jípure, emoem jápsi joiya, nanabeuchem eíya, éntokem yanti eäka jíápsa; huanäi jü Dios yanti ehuamta entok yore nakhuamta jípureme, enchimmak annake. ¹² Emóem tebotua Cristota sualhuäpo emo nakeka. ¹³ Síme jume santosi jíápsame enchimim tebotua.

¹⁴ Señor Jesucristota tü eäu, jü Diosta yore nakëhui, entok Espíritu Santota jíápsipo jipuhuame, enchimmaktunake. Júnentunake.

Jü Carta San Pablota Jiojtekähui Jume Galatammehui

Teboteri

¹ Ínapo, Pablo, jü apóstol, yeu púari të kaa yorem bétana éntok kaa yoremem júnel eäpo, ál-la Jesucristota ínel eä béchibo, entok juka Dios Achayta, ä jíabitetuakamta kókkolam násuku. ² Ínapo éntok síme huame hermaanom ínomak aneme, Cristota súaleme Galaacia buiärapo jomemmeute tebote. ³ Jü Diosta tü eäu éntok yánti anhuame enchimmaktunake, Dios Átchay, éntok itom Señor Jesucristota bétana huéeme. ⁴ Áapo ito béchibo kia áu tójjak itom Dios bejrim béchibo, huaka kaa türik én ániat ayukamta bétana itom búttia báreka, itom Dios Áchayta ehuä pámani. ⁵ ¡Áapörik béchibotunake jü lóoria éntok nat tómti cien huásuktiriampo éntok jíba junéli! Júnentunake.

Huépü evangelio jíba aayuk

⁶ Karane ä sualeka tahuala läuti enchim ä omoutekähui juka enchim nú nukamta, tü eaka Cristota huämi, täbui evangeliota guojaa báreka. ⁷ Kaa täbui evangelio ayuk jíöbe. Ál-la huate enchim jijioptuame aane, éntokim Cristota evangelio nasonte báareme aane. ⁸ Të ítapo junne, o huépü ángel téhueka bétana huéeme, enchimneu ä nokayo senu evangeliota täbuiasi huémta kaa itom enchimneu nokakähui, bette noki át chupátunake. ⁹ Bát itom jáká bénasi, éne júchi ínel jiaahua: Senuk täbui evangeliota enchimneu nokayo kaa enchim mabetakäu bénasi huémta, júnaasi noki bette át chupátunake.

¹⁰ Bueítuk, ¿jachu ínapo én jume yoremem nee al-leetuanakeu jaria ö Diosta nee al-leetuanakéhui? ¿Jachune jume yoremem al-leetua báreka éiya? Bueítuk ínapo jume yoremem al-leetua báreka éátek, kanne Cristota nésauleerotu éiyey.

Pablota tékia

¹¹ Tëne ikäi enchim júneetua, hermaanom, jü evangeliota ín enchim téjhuähui, kaa yoremem nésaupo bétana huéiye; ¹² bueítuk ínapo kanne jábe yoremta bétana ä mabetak, éntokne kaa jábe yoremta bétana ä täyak ál-la Jesucristota inou yeä machiriakä béchibo.

¹³ Bueítukem béja ino bétana ä jíkkaj-la, jáchin ín ino nükähui huamei taahuarim-mechi judíom ä sualé páman aneka. Kaa huéeläsi éaka jume Cristota sualhuäpo nau animne guojajaseka, ám lútia báreka eiyay. ¹⁴ Moiséjta leypo anekane juebenam inobeu kateme ámepatne chë huéiyey, jü ín naciompo juka ín yoiyöturim religiöntane kaa huéeläpo nákeka. ¹⁵ Të Dios ínel nee yeu púhuak ín áiye tómpo naateka, éntok hua ä tü éeri béchibo nee nú nukame. Huanäi, áapörik ínel ä huatia béchibo, ¹⁶ ä Üusi inot yeu bíttebo báreka, nee áa bétana nok íaaka huame kaa judíom násuku. Íari bétanane, kanne yoremtau nátemajek, ¹⁷ éntokne kaa pueblo Jerusaléniu jikau siika, jume bannaataka ínopat apóstolimtukaihui. Ál-lane Araabia buiärau bíchaa siika, éntokne júchi nóttek pueblo Damascohui.

¹⁸ Chúkula, báij huásuktiriam simsukne pueblo Jerusaléniu jikau siika, Perota bít báreka. Huanäine quince taahuarimpo áamak áma anek. ¹⁹ Tëne kaabeta huame huate apóstolim bitchak, Jacobota jíbba, juka Señorta saila. ²⁰ Ímí ín enchimneu jiojtëpo, Diosta bíchäpone aane: Kanne ára nókichi.

²¹ Chúkula, Siiria buiärau nee bíchaa siika éntok Ciliiciahui. ²² Huame Cristota sualhuäpo nau anim Judea buiärapo joomem, katim nee bít täyay. ²³ Kíalim ínel jíayhuamta jíkkajlatukay: “Huä bannaataka itom guojajaseihui, én huaka Cristota súalhuamta bétana nooka, bannaataka ä tejal báreka eaihui.” ²⁴ Huanärim tepam Diosta úttileka taahuak ino béchibo.

2

Jume apóstolim juka Pablota mabeta

¹ Chúkula béja catorce huásuktiriam simsuk, júchine Jerusaléniu jikau siika Bernabé-tamaki, juka Titota két ínomak huériaka. ² Tëne áman jikau siika Diosta nee ä jüneetuakä béchibo. Huame chë yörihuamene jíba téjhuak éhuili bempöläim, juka evangeliota, kaa judíom násuk ín nokähui, kaa kía kaitäpo juka ín tékilta tahuanakë béchibo. ³ Të Titota, ínomak huémta, ä griegotukä násuk junne, katim útteapo circuncisiónta ä yáaria bábarek. ⁴ Bueituk, jume emo hermaanom tíame éhuil ito násuk kimulame, itom búttiarita Cristota bétana itom jípurëu itom úuhua báarey, júchi bénasi sumataka itom tahuaria báarei. ⁵ Huámëhuíte kía chúbala júne kaa ito tójjak, huaka evangeliota lútüriata itom téjhuamta jíba enchimmet ayunakë béchibo.

⁶ Të ímëi kaitam bemelasi itou ettejhuak huame chë áma yörihuame bannaataka kía jita am tékiak júne; ínapo kaita áma jüneria, bueituk Dios nánancha itom bitcha. ⁷ Ál-lam al-leaka taahuak, juka evangeliota kaa judíom kaa circuncidaruarimme béchibo ín mákhuakau bétana, Perota két jume judíom circuncidaruarime béchibo ä mákhuaka bénasi. ⁸ Bueituk Dios Perota apóstolpo yeu púakame circuncidarualamme béchibo, két nee yeu púuhuak kaa judíom béchibo kaa circuncionta jípuremmehui.

⁹ Huanäi, Jacobo, Peero, éntok Juan, jume áme násuk tua kóba yoiyöturimpo ériahuame, juka Diosta tü eäu ín mákhuakamtam ä bej yauhuak junëli bem ä türeka tahuaka bétana báta mámammeyim itom mám buíssek neechi éntok Bernabéta. Itom náu rejtinake ti jiaka, itapo jume kaa judíommehui, bempo éntok jume judíommehui. ¹⁰ Kía jíbam huame poloobemmeu itom huáati sáhueka nookak. Jukarine éntok ínapo kaa ä koptiaka ä johua.

Antioquíapo Pablo Perotau kuttílasi nookak

¹¹ Të juka Perota pueblo Antioquíau yepsak, anä béj-reka nookak ä pújbapo, bueituk ä joähui tepa kuttílasi áu nokpo machisi aaney. ¹² Bueituk kee jume Jacobotamak kateme áu yájjay, kaa judíommak jíjibuäy, të huamei áu yájak éntok kaa judíommeu áu yeu huíkeka Jacobotamak katemmeu bíchaa ä huériu táytek, jume judíom ä májhuë béchibo. ¹³ Huanäi jume huate judíom két alë bénasi aneyo. Júnëli két Bernabéta júnem aman huíkkek, jum kaa lútüriata bem joäpo. ¹⁴ Tëne kaa tüisi bem katëu jünë eriaka, huam lútüria evangeliota itom ä téjhua pámani, Perotaune ínel jiaahua simem jíkkajäpo: “Empo judíotaka junne, kaa judíom bénasi jíápsa, kaa judío ténasi. ¿Jatchiaka júntukë útteata am joria, jume kaa judíom, judíom bénasi emo am nü íaaka?”

Jume judíom, simem bénasim, Diostat ehuäpom jinëuri

¹⁵ Ítapo judíomtaka tómtila, kaa juénasi anhuäpo aneka yöremtaka kaa judíom násuku. ¹⁶ Júnëli jünéaka, juka yoremta kaa juka Moiséjta ley ä joä béchibo Diosta bíchápo kaita kúlpaka tüisi ä tahuähui, ál-la hua Jesucristota súalëubeyi. Juäri béchibo ítapo két Jesucristota súaleka kaita kúlpakate taahua, áapörík súalhuamta itom jípurë béchibo, kaa hua leyta nésahueu itom joä béchibo, bueituk hua leyta nésahueu johuamtay kaabe kaita kúlpaka tatahua.

¹⁷ Të én, ítapo juka kaita kúlpahuamta Cristotat jariaka, juëna yörememtaka téurituk junne, ¿jachu huäri béchibo Cristo kaa türiu tékiak? ¿Huitti nokhuäpo, ee! ¹⁸ Bueituk jita júne ín mójaktiakäu júchi bénasine ä joätek, huanäi ál-lane kulpaka tatahua. ¹⁹ Jú ley nee mëak, én éntokne mukila áa béchibo, Diosta béchibo ín jíápsinakë béchibo. ²⁰ Cristotamakne kúrusit poponri. Énne kaa ínapo jíápsa, të ál-la Cristo ínot jíápsa. Huanäi én jum huakajpo ín jíápsähui. Diosta üusibetne eaka imí jíápsa, hua nee nákeme, éntok ä mukëpo tájti áu tójakame, ino béchibo. ²¹ Bueituk, kanne, Diosta tü eäu omoute; bueituk Moiséjta ley kaita kúlpaka yore ä tahuariayo, bueituk ä junëlituko, kaita béchibo muukuk, jú Cristo.

3

Jü Espíritu Santo Dios ehuäpo mamabethua

¹ Eme Galasiapo yoremem kaa susuäram, ¿jábeseu enchim náyotek, juka lútüriata huë paman kaa enchim át kannakë béchibo? ¿Sime iri machisi enchimneu nokhuak, juka Jesucristota kúrusit poponhuaka bétana! ² Íkái, jíbane enchim bétana, jüneria báare: ¿Jáchisem juka Dios Espírituta mabetak jachu juka leyta nésau joaka jáni, ö ä sualeka ä jikkajakari? ³ ¿Tepem tokti kaa susuak? ¿Espíritu Santopo naatelataka én éntokem enchim úttiäray ä chúpa báare? ⁴ ¿Jachu juebenak jikot machika enchimneu simlame? ¿Tua lútüriapo kaitäpo enchimneu sika! ⁵ Dios Espírituta enchim mákakame, éntok kaa jaibu johuamta joame enchim násuku, ¿jatchiakasu ä johua? Kaa juka leyta nésahue paman enchim katë béchibo, të ál-la enchimneu nokhuakamta súalekä enchim ä jikkajakä béchibo.

Jü Diosta nooki Abrahamtamak náu lütüria yáari

⁶ Júnëli Abraham Diosta ä súalekä béchibo, Diosta bétana lütüla jíapsihumta mabet-la. ⁷ Juári béchibo, emë ä jüneria jume Diostat eäme, ímëi ínel jume tua Abrahamta úusim. ⁸ Juka chúkula bát bíchaa hueenake bétana jü jiojteri ínel nooka, huame kaa judíom ä tü tátabnakëhui bem ä súalekä béchibo, juka Abrahamta téjhuak, juka chúkula huenakemta bétana ínel jíaka: “Emo béchibom tühuata jájamnake huame síme ániat jíápsame.” ⁹ Júnëli huame ä súaleme béja tühuata jájamla, Abrahamta ä súaleka ä jájamekä bénasi.

¹⁰ Bueítuk síme huame Moiséjta ley nésahueu joaka tühuata emo jájam máchileme, nokta béttesi machik bétukim jíápsa, bueítuk ínel jiojteri: “Juénasi noki át chúpatunake, síme huame kaa jíba hua libro leyta nésahue paman ä joaka jíápsame.” ¹¹ Éntok tua jünakiachi, huam, kía jábe júne Diosta bíchäpo kaa lütüla jíapsihumta jájamnake leyta nésau ä joä béchibo; bueítuk ínel jiaahua jü jiojteri: “Huä lütüla jíapsihumta jájamlame ä súalë béchibo jíápsinake.” ¹² Huä ley éntok kaa át ehuamta bétana huéiye, ál-la ínel jiaahua: “Huä ikái yáakame, juka ä yáakä béchibo jíápsinake.”

¹³ Cristo itom jínëuk jü noki béttesi leyta itot chúparituk junne. Jü juëna nokta itot chúp éäuta, áapo itom ä úhuak; bueítuk ínel jiojteri: “Júnnaasi noki ámet chúpila, síme huame kútat jikat cháahuaka mëhuakame.” ¹⁴ Iri ínel yeu siika, jü tühua Abrahamta mabetakähui jume kaa judíom ket ä mabetnakë béchibo, Jesucristota huämi; éntok juka Espírituta Diosta itom téjhuaari itom ä súaleka itom ä mabetnakë béchibo.

Jü ley éntok jü itom ä makrokakä nokakähui

¹⁵ In hermaanom, enchimneune nok báare yorem éeripo: Noki náu lütüria yáari, yorem yáataka junne, të firmata át yéchahuako, kaabe ára kaitäpo ä tahuaria, éntok kaabe kara huate nokta áu rúktia. ¹⁶ Én, türi, Dios Abrahamtau nookak éntok huaka át yeu simnakemtau kétchi jáchin juka chúkula áu ä yáanakëhui. Të jü jiojteri kaa ínel jiaahua: “huame emót yeu sakanakemmehui”, juebenam bétana nokamta bénasi; ál-la ínel jiaahua: “emót yeu simnakemta”; iri éntok ínel jiaubáare huépül yoreme jíbba, iri jü Cristo. ¹⁷ Ínëline enchimneu jiau báare: Dios nokta yétchak, Abrahamtamaki, éntok ä lütüriatek. Kíalíku Moiséjta ley, naiki cien áma treinta huásuktiriam huéy yepsak, iri ley yáahuakame kara kaitäpo ä tahuaria juka nokta kësam huëpo Diosta lütüria yáakähui. ¹⁸ Bueítuk juka Diosta itom máknakeu Moiséjta ley bétana ä huéy, kaa Diosta itom ä mik rókakäu bétana huéiye. Të Dios Abrahamta ä mák báreka taahuak, ä nokakäu chúpa báreka.

¹⁹ Huanäisu, ¿jita béchibosu türi jü Moiséjta ley? Chúkula áu rúktiahuak, kaa tühuata ayukä béchibo, huaka át yeu simlata äbo yepsäu tájti, huaka mikbahua téjhuarita; éntok Diosta ángelesim ä yáatuahuak. Jü Moisés éntok mediatorpo násuk kíktek. ²⁰ Të juka senuk huépülatuk jíbba, kaabe ára áme násuk kíkte; bueítuk Dios huépülai jíbba.

Leyta, ä jita béchibotukähui

²¹ ¿Jachu jü Moiséjta ley Diosta itom makrokau ä bej-reka nooka? Huitti nokhuäpo, ëe. Bueituk juka leyta ára jíapsihuumta yore míkái, kaitate kúlpaka tahua éiyey, juka ley nésauta joaka. ²² Të simem Diosta bejrimpo páttiaritaka taahuak, hua Diosta jiojteripo huämi. Júnelite ä mabetnake, huaka Diosta itom ä mik bárëhui, Jesucristotat ehuäpo huämi.

²³ Të kee huaka Diostat eaka yeu machiayo, leyta bétukte pereesotaka aaney, huaka tua Diostat ehuamta yeu machinakeu núkisi. ²⁴ Júneli jü ley hua itom suayaïhui, Cristotau itom huéria báreka, Diosta bíchäpo kaita kúlpaka itom tahuaria báreka, Jesucristota súalhuäpo huämi. ²⁵ Të juka tua súalhuamta yeu machiak, béjate kaa hua itom suayamta bétuk jíäpsa.

²⁶ Bueituk síme eme Diosta üusiem, Cristo Jesústat enchim eä béchïbo; ²⁷ bueituk síme eme Cristopo batörim; éntok Cristo nat béppa lómte enchim sankotuala. ²⁸ Íari béchïbo, béja kaabe judío éntok griego junne; kaabe búttiari, kaabe súmari; kaabe öou éntok jámmut junne; bueituk simetakem huépülay Cristo Jesúspo. ²⁹ Eme Cristota átteamtuk, lütüriapo Abrahamtachim yeu sákala; éntokem áamak ä átteak, juka Diosta áamak nokta yéchakähui, Áapörík ínel jíakä béchïbo.

4

¹ Tëne két ínel jiaahua: Huä herenciatamak tahuasemta ketune íltchiako, hua tekipanualeero chäka jípuhuamta bënna, elaposu síme herenciata attiak. ² Ál-la hua ä majtiamta éntok ä suayamta bétuk áu jípure, huaka ä áchayhuata taahuarita ä yéchakäpo tájti. ³ Alë bénasi, ítapo kétchi, usi kaa yöhueta bénasi, hua kësampo ím ániapo itom majtiahuumta bétuk ito jípurey. ⁴ Të huaka taahuata yúmak, Dios ä üusihua äbo kóm bíttuak, jámuttat yeu tómtilataka, éntok leyta nésahueu bétuk jíäpsaka, ⁵ huame simem leyta bétuk tua kateme am búttia báreka, ä üusimpo itom mabet báreka.

⁶ Dios juka ä Üusihua Espíritu itom jíapsiu kom bíttuak, itom jüneenakë béchïbo itom Diosta üusimtukähui; júri béja ínel jiaahua: “¡Abba, im Pa!” ⁷ Júneli enë kaa hua jóapo sáyhuame, ál-lë usiari; enë ä üusitaka, Diosta bétanë huaka nokta náu chúpari attiapo mabetnake, Cristota huämi.

Pablo jume Cristota súalemmet kaa yuumay

⁸ Lütüriapem, bannaataka juka tua Diosta kaa täyaka, jume kaa tua diosim nésautem johuay. ⁹ Të ëni juka tua Diosta täyaka, ö chë tüisi nokhuäpo, Diosta áapörík enchim ä täya béchïbo, ¿jatchiakasem júntuk júchi bemelasi áu nótti báare, hua ím ániat kaa útteakamtahui éntok kaita béj-remtahui, áa bétuk jíapsi báreka? ¹⁰ ¿Bueitukem taahuarim éntok meechem pajkoria, tiempom, éntok huásuktiriam! ¹¹ Í éeritne kaa yuuma: Jamakne kía kaitäpo enchímme tekipanuaak.

¹² Enchimmeune nooka, ín hermaanom, ino bénasi enchim emo nünakë béchïbo, judíotaka júnene kaa judío ténasi ino nüka enchim násuku. Kaitem juënak inou yáala. ¹³ Eme jüneya, ín kökoata takahuapo ín jípurekä béchïbo, juka evangeliotane enchimmeu nookak, kësam huëpo. ¹⁴ Katem kaitäpo nee bitchak, éntokem kaachin nee ériaka taahuak. Jü ín kökoa kaa täbuiasi enchim éetuak; ál-lem tüisi nee mabetak, nee Diosta ángeltukäu bénasi; o nee Jesucristotukäu bénasi. ¹⁵ ¿Jáksu júntuk ayka, hua al-leeri jíäpsipo enchim ínnëakähui? Bueitukne ínel enchimmeu jiaahua, eme áma yúmakätek enchim pusim júnem yeu guötiä éiyey, nee am mik béchïbo. ¹⁶ Én chëhua, ¿jachune huaka enchim inou omtëu áma yöök, kía lütüriata enchimmeu ín nokä béchïbo?

¹⁷ Ímëi yoremem tüisim enchim bäsule, tem kaa tü éerita enchimmeu bíchaa jípure. Ál-lam itom näikimte báare, bempörim jíba enchim am éria íaaka. ¹⁸ Ket jiauläpo, türi emo bäsulhuäpo, të tü éeripo jábetau tühuata yáa béchïbo; të kaa chúkteka, kaa nee ími aney jíbba. ¹⁹ In usiälam, júchi bénasine huantiriata ínnëa, jámutta abe asoamta bénasi; íkái huantiriata jíbane ä ínnënake, Cristota enchim jíäpsipo yötüu tájti. ²⁰ ¿Tepane

enchimmak an péiya, én seepi, täbuiasi ée béchibo, bueitukne enchim bétana büruk éiya, éntokne guómtilata Bénasi ino innëa!

Sarata éntok Agarta ejemplo

²¹ Nechem téjhua, eme jume leyta bétuk an báareme: ¿Jachem juka leyta kaa jíkkaij-la? ²² Bueituk ínel jiojteri, Abrahamta guoy úusim bétana: huépülak jü jámut jóapo sáyhuamta bétana, senuk éntok ä jóapo jometukay. ²³ Huä, jámut sáyhuamta bétana huéeme, yoremraata éerit bétana huéiyey; të hua, jámut jóapo jometa bétana huéeme, Diosta ínel jáká béchibo yeu tómték. ²⁴ İri ejemplo tüisi béttesi machik itom téjhua; ímëi guoy jáamuchim guoy náu nok-rita yore majtia. Jü seenu jum Sinaí káupo náu nok-rita bétana nooka; huäri jume usim jóapo sáú béchibo jípure; İri jü Agar. ²⁵ Bueituk jü Agar juka Sinaí káu Araabia buiärapo kátekamta ejemplo, éntok jü Jerusalén én huémta bétana nooka, bueituk İri ä úusimmak náu sáyhua. ²⁶ Të jü Jerusalén jikattana huéeme, hua sımem itom áyekähui, kaa sáyhua. ²⁷ Bueituk ínel jiojteri áa bétana: Al-leäe, empo kaa asoame, kaa usim jíjipureme; al-lerimmeyë kuisisë cháchaye, empo jámmut asoamta huántiriam kaa ínnëlame; bueitukim chë büru jume jámut jímmarita asoam, kunakamta asoam béppa.

²⁸ Júnëli, ín hermaanom, ítapo Isaacta Bénasi, Diosta ínel jiaulä béchibote ä úusim. ²⁹ Të két júnakoy Bénasi hua yorem éehuamta bétana yeu tómtılame ä guo jájjasey, juka Espírıtu Santota éäpo yeu tómtılata; én két ánëli. ³⁰ Të, ¿jáchisu jiaahua jü jiojteri? Ínel jiaahua: “Jukë jámut jóapo sáyhuamtë yeu béeba, éntok ä asoahua, bueituk juka jámutta jóapo jometa asoammak nokta yéchata bétana kaita jípure.” ³¹ In hermaanom, júnentukte kaa hua jámut jóapo sáyhuamta asoam, ál-la hua kaa sáyhuamta asoamte.

5

Búttiataka jıbem jíápsa

¹ Cristota enchim búttiakäpem óusi jábue. Katem éntok áman nonnotte, jum tekoka sáyhuaka jíapsihuähui; ál-lem jíba búttiataka jíápsa.

² Én éntok ínapo, Pablo, enchimne téjhua, enchim emo circuncidaroay Cristo kaitäpo tahuanake enchim béchibo. ³ Júchi éntokne ä nooka, sıme yoremem emo circuncidaroammehui, úttea sıme leyta nokä páman bem kannakëhui. ⁴ Cristotem omoutela, eme jume leyta nokä páman kateka emo tüisi tahuä tíame; Diosta yore náképem kóm huáttıla. ⁵ Bueituk ítapo Cristota súaleka kaita kúlpaka tahuanake, Diosta bíchäpo, Espírıtu Santota huämi. ⁶ Bueituk jü Cristo Jesúsopo kía hua circuncisión kaita bėj-re, éntok kía hua kaa circuncisión junne, ál-la hua yore nákuhame súalhuamtat bétana huéeme.

⁷ Eme tüisi kaatey. ¿Jábesu enchim jioptuak, kaa jum lütüriata huë páman enchim kannä béchibo? ⁸ İri enchim kuaktiahuakahui kaa hua enchim núnukamta bétana huéiye. ⁹ “İlikki levaduura sıme juka tujta bika mamana.” ¹⁰ Të kíaliku ínapo enchimmet jíápsék, Señorta huämi, kaa täbuiasi enchim éenakë béchibo. Të hua enchim jioptuamtat jü nooki béttesi áa béppatunake, kía ä jábétuk junne.

¹¹ Éntok ínapo, ín hermaanom, ketune huaka circuncisiónta bétana nokätek, ¿jatchi-akasu jume júdíom ketune nee guo jajjasë? Júnëlitukätek hua kúrus át tëitihuame kaitatü éiye. ¹² Türi éiyey, ¿huame enchim jíjioptuame emo kápontebokätek!

¹³ Bueituk eme, ín hermaanom, kaabeta bétukem emo jípü iaahuaka núnuri. Kía jíbem huaka búttiarita enchimneu yáari kaa hua juénaraata enchim jonákë béchibo ä jípure; ál-lem nánancha emo nésauta joria emo nákeka. ¹⁴ Bueituk sıme jü ley İri huépul nokpo chúpanake: “Emou jëla anemtë nákke, em emo náké Bénasi.” ¹⁵ Të eme nánancha emo kekkëtek éntokem emo buäyëtek, jıtachem suuhua; kolopti júnem nánancha emo lütianake.

Takahua éerim éntok Espírıtuta éerim

¹⁶ Inelne jiaahua: Diosta Espíritu Santopem naa kuakte, katem juka enchim kaa tü éeri ukulëuta johua. ¹⁷ Bueituk jü huakajta ukulëu jü Espíritu Santota bėj-reka huéiye; jü Espíritu Santota ukulëu éntok, jü huakajta bėj-reka huéiye. Ímëi éntok náu emo bėj-re, Bueituk enchim huátiäu kaa enchim yáa íaka. ¹⁸ Të jü Espíritu Santota enchim huériay, katem Moiséjta ley bétuk emo jípure.

¹⁹ Jünakiachi, huame huakajta yore jotuähui; ímëi ájaria: hua jubiarita nat ukul-huame, kaa jubeka ä jípureme, jaiti máchirat jíápsame, kaa tíura, ²⁰ diosim tíame yórihuame, mória, náu omtihuame, náu nássua-huame, näi búkhuame, kujteehuame, náu nok nássuahuame, kaa nánancha éehuame, Diosta nok-läu täbuiasi ä majtihuame, ²¹ senukut átteata innëhuame, yore súahuame, vino jíhuame, kaa tíurata huéetua béchibo pajkohuame, éntok huate jítasu ayka ílë bënaka; íari bétanane enchim téjhua, bannaataka ín enchim téjhuaka bënasi, jume íkai joame kaibum áma näikiatuna, jum Diosta reytaka nésahuepo.

²² Të hua Espíritu Santota hueriähui, íri ájaria: jü yore nákuame, jü al-lee-huame, yánti jíápsihuame, kaa naa múksi éehuame, náu türi jíápsihuame, náu tü éehuame, chíkti ä jíápsimak jita súalhuame, ²³ kaa béttek jíápsihuame, emo yüihuame; kaita ley ímëi bėj-reka nooka. ²⁴ Të jume Cristota átteam bem kaa tü éerimim kúrusit poponla, jita bem ukulëumak náuhui. ²⁵ Espíritu Santota úttiäray jiápsáteko, Espíritu Santota itom huéria pámanate ket rejtinake.

²⁶ Katte ito buere érianake, náu ito múksireka, senuk täbuiak átteata nat innëaka.

6

Símetakem emo aania

¹ In hermaanom, jábe jak kaa tühuata joaka téihuak, eme chë Diostau jëla emo anleme jíápsita tutti yéchalataka, áhuuem nooka kaa béttesi, júchi ä jíápsi kuaktinakë béchibo. Të áachë suaka, emo temaje; katë áma huénnake, jum em rútuaktia bárëhui. ² Náhuem emo aniaka ä huéria juka huatem hueriähui, huaka béttesi maachik; júnëlem Cristota nésauri yáanake.

³ Bueituk jü kaita bėj-reka júne áu jábeleme, kía áu báitattähua. ⁴ Eme enchim tékil yáaribechem suuhua, huanäi ä türiako are ái emo úttile, kaa täbui tékil yáaribechi. ⁵ Bueitukte hueuhuëpulaka ä huérianake juka ä tékilhua.

⁶ Huä tü nokta majtihuakame, síme türi máchikui ä anianake, huaka ä majtiakamta.

⁷ Katem emo báitattähua; Dios kara junneriatu. Síme hua yoremta echakäu, huákai toboktianake. ⁸ Júnëli béchibo, jábe junne ä huakas takahua béchibo jíba echáteko, ä huakajtabét aneka kókkohuamta áma chupanake; të jábe júne Espíritu Santota béchibo echáteko, Espírituta bétana jíba béchibo jíápsihuamta áma chupanake. ⁹ Kíalíkute kaa lottinake, tühuata joaka; bueitukte taahuarita yúmak jíchupanake, kaa kóm éeako. ¹⁰ Júnëli arä yátek, áma yumáteko símemmeute tühuata yáanake, të chë júne huame Cristota súalhuäpo itomak huérim.

San Pablo Cristota kúrujbei áu úttile

¹¹ Áachem suuhua, jáchisune buere leetrammea enchimmeu jiojte, ín mámammea. ¹² Jume úttiapo enchim emo circuncidaroä íaame, kíalim yoremtamak huakajpo tüisi tahua báreka, enchim ä yáa ía, kía hua Cristota kúrus béchibo kaa bem guo jájjanä béchibo. ¹³ Bueituk kía huame emo circuncidaroame katim leyta jíá páman kaate; tem enchim emo circuncidaroä íaa, enchim huakasiy emo úttil báreka. ¹⁴ Të mékka inou ayunake, jü ín ino úttilnakëhui; të jü Señor Jesucristota kúrus mukukäubéy jíbba. Bueituk Cristota kúrus huämi, hua kaa tühua ím ániat ayukame ino béchibo kúrusit poponri; ínapo éntok huákai béchibo két kúrusit poponri. ¹⁵ Kíalíku jü circuncisión kaita bėj-re, hua kaa áu circuncisiónta yáarialame junne, ál-la chë bėj-re hua bemelasi yeu tómtihuähui. ¹⁶ Yánti jíápsihuame éntok yore jiokorihuame áme béchibotunake, síme huame ínëli emo nüyemnehui, éntok Diosta gente Israelihui.

¹⁷ Én bát bíchaa kaabe nee múksi éetuanake, bueituk ínapo ín takahuapo ä huéria, juka señata Señor Jesústa béchibo kökosi ín yáahuakapo.

Tü nooki ámet chúpahuame

¹⁸ In hermaanom, jü itom Señor Jesucristota tü éeri enchim espíritutamaktunake. Júnentunake.

Jü Carta San Pablota Jiojtekähui Jume Efesiommehui

Teboteri

¹ Ínapone Pablo, Jesucristota apóstol Diosta ínel éä pámani, jume tuísi Dios huáateka entok Cristopo santosi emo jípuremmehui, pueblo Efesopo jóakammehui. ² Diosta tühua entok yánti jíapsihuame enchimmaktunake, itom Dios Áchay bétana, entok Señor Jesucristota bétana.

Espíritupo tühua Cristota yore mákähui

³ ¡Tepa úttílsi maachi jü Dios, itom Señor Jesucristota Átchay! Síme jü tühuary itom tápuniak téhuekau ayukamtayi. Áman ámak itom anë bénasi itom ä mákkak, juka tühuaata, Cristota huámi. ⁴ Entok tü éehuäpo Dios itom yeu púhuak, kee íkái ániata yáahuayo, íneli itom santomtunake tíaka entok báksiataka ími itom annakë béchibo, Áapörík béchibo. ⁵ Yore nákuhuäpo itom yeu púhuak, ä úsimpo itom nuka, Jesucristota huámi, Áapörík tü éäpo entok ínel ä huáatiäpo, ⁶ ä úttíluhuäpo juka símek béppa uyjori Áa béchibo tü éehuäpo. Huámakiri Áapo itom mabetak, ä Úusi úttesi nákuhamtamak náuhui. ⁷ Ä ójbo béchibote béja jínëutaka aane, jume itom Dios bejrim béja tuchari, yúmalasi ä tü éábeyi. ⁸ Ito béchibo ä büruriak, juka át jüneehuaka jita täyahuamta. ⁹ Itom ä täyatuak, ä éäpo énotaka bénasi maachik, ä huáatiä pámani. Áapo béja júkái yáa báreka éiyay, ä türë pámani. ¹⁰ Íri jita yáanäu béja ínel huéiye, tiempota yúmayo, Cristota símeta náu tóijhuäpo nésaunakë béchibo, juka íneli téhuekapo ayukamta entok ími buäpo.

¹¹ Dios Áapo ínel ä jünaktelatukay, Cristota huam ámani, juka Diosta áttiari itom ä áttianakë béchibo. Dios Áapo jíba jümü huam ä yáa báreka éiyay, bínhua naateka. ¹² Inélite Áa béchibo, itapo jume bát Cristotat boobichaihuime, hua símek béppa uyjória Áa béchibotunake, ä úttíluhuäpo. ¹³ Huanäi eme éntok Áapörík bétana juka lutüria nokta jíkkajaka, juka evangeliota Dios bejrimmet enchim jínëumta bétana huémta, éntokem íneli Áapörík súsualeka, Espiritu Santopem Diosta áttiapo tatahua juka Áapörík itom mák rókaka nokakábeyi. ¹⁴ Espiritu Santotate bát mák-ri, teboterita bénasi, júnaköri áman símeta itom mákuhäu núkisi. Huanäi béja jü Diosta úttíluhuame Áapörík béchibotunake jíbba.

Jü Espiritupo jita täyahuame entok machisi yore ä bíttuahuame

¹⁵ Huäri béchibo ínapo, juka Señor Jesucristota enchim súalë bétana nokta jíkkajaka, entok síme jume Señorta súaleme enchim náké bétana, ¹⁶ jíbane Diosta baysauhue enchim béchibo, enchimmeu huáateka Diostau buanaka. ¹⁷ Jü itom Señor Jesucristota Dios, jü símek béppa uyjóriapo Áchayhuari, espírituta át jüneehuamta entok yeu machiriata enchim máknake, Áapörík bétana jita täyahuäpo. ¹⁸ Áapo enchim jíapsipo machiriata ayutuanake, enchim ä jünerianakë béchibo, juka Diosta bétana boobit-huamta jítatukähui, entok jatchiaka itom ä boobichähui, juka téhuekau ayukamta jume santom áttianakëhui, ¹⁹ entok jáchin juka Diosta úttiära kaa lü-lüteka juebenaakähui. Íri úttiäray itom ania itom ä súale pámani; huäri béchibo úttiäraya jípure ä buere úttiärayi. ²⁰ Entok huäri úttiäray két Cristota kókkolam násuk jíabitetuak; huanäi ä bátam bétana ä yétchak, áman lóoria téhuekat jíkachí. ²¹ Síme úttiära entok yäura jábe néshueka aneme ják ayukamta béppa ä yétchak, entok síme téhuam téttehuaahuame béppa, entok kaa ími ániat béppa jíbba, tē hua ánia äbo huémata béppa junne. ²² Entok síme ayukamta ä guókim bétuk ä tójjak, entok igleesiatau kóba yöpo ä kétchak. ²³ Jume Cristota sualhuäpo nau anim béjam Cristota takahua; huäri béchibo jume Cristota sualhuäpo nau anim Cristotay tápuni. Síme imi ayukame éntok Áapörík béchibotaka ími aayuk; Áapo éntok símekuu huéiye.

2

Ä súalhuaka béchibo yore jineihuame

¹ Huanäi Áapo jíapsita enchim mákkak, jum kaa türiku enchim kókkolatuko. ² Inëlem rejtey, simeta juka kaa türik ímí ániapo johuamta joaka, huaka ímí jeka ániapo nésahuemta éäpo jíba jíápsaka. Huäri espíritu én ámet naa huéiye, jume Diosta nésahui kaa jo báaremmechi. ³ Júnélite két áme násuk jíápsay, kaa tüisi aneka, itom huakajta huáatiäu jíba jo báreka. Ä huáatiäu jíbate johuay, entok itom éähui. Kaa tühuapote usiarimtaka jíápsay, jume huatem bénasi. ⁴ Të Dios yore jiokolihumta yúmalasi jípureme, tüisi buéresi yore nákhumtayi Áapo itom nákkek. ⁵ Júnëli jum kaa tühuapo itom kókkolamtuk junne, jíapsita itom mákkak, Cristotamak náuhui. Áapörík tühua béchibote jínëuri. ⁶ Dios Cristotamak itom jíabitetuak, entok két lóoriapo Áamak itom jóiyak, Cristo Jesússtamaki, ⁷ tiempo äbo huémtat machisi ä bíttebo báreka, juka Diosta tü eäu yúmalasi ä jípurëhui, juka itomak Diosta ára joähui Cristo Jesússo. ⁸ Bueítuk Diosta tü eäu beyem jínëuri, enchim ä súalekä béchibo. Iri jínëuria éntok kaa enchimmet yeu simla, ál-la yúmalasi Diosta tü éäpo, ⁹ kaa tékilta ára itom joä béchibo. Ínëli kaabe joäyi áu jábelnake. ¹⁰ Áapo Dios ínëli itom yáuhuak, tühuata ára itom jonákë béchibo, Cristo Jesússo. Dios íkäi yáalatukay, jauhuey naateka, itom áma rejtinakë béchibo.

Cristo kúrusit mukuka Diostau itom rúktiak

¹¹ Huäri béchibo, áahuem huáate eme kétchi, jume kaa judíom, juka circuncisiónta mámammea yáata kaa jípureme, júnëlem téttehuaahuay. * Të jüri circuncisión takahuat jíbapo johuay. ¹² Huámëi taahuarimmet katem Cristota jípurey; Israelta gentemmehuem mékka aaney. Entok jita Israelta mák báahuaka nokhuakapo, kaitem áma áttiakay. Jíta boobít-huápem kaita jípurey. Ímí ániat éntok, Dios kaa enchimmet aaney. ¹³ Të ëni Cristo Jesússo, eme bannaataka mékka aneihuim béja Diostahuem rúktiari, Cristota ójbo béchibo. ¹⁴ Bueítuk Áapo ito béchibo yánti jíapsihuame. Jume guoy pueblom nátepua aneihui huépülsi jíba am yáuhuak. Juka sami kóräita násuk órekäuta ä tátabek; bueítuk iri kara náu am antuay. ¹⁵ Cristo kúrusit mukuka kaitasi ä yáuhuak, huame pueblom kara náu aneihui. Juka Moiséjta ley yári kutti nésahuapo jíba tahualatukay. Bueítuk jume guoyim násuk juka yoremata bemelasi yáuhuak, yánti jíapsihuamta áme násuk yáaka. ¹⁶ Bueítuk kúrusit mukuka Diostamak al-leehuamta am mákkak, náhuichim, huépul takaahuasi am yáakari, juka náu ómtiraata kara emo bít-huamta mëaka.

¹⁷ Cristo äbo yepsaka enchimmet ä nookak, juka tühua bemela noki yánti éehuamta, jume kaa judíom mékka anemmehui, entok huame judíom kaa mékka anemmehui. ¹⁸ Cristota béchibotaka náhuichikam aram Dios Áchaytau kiimu, huépul Espíritu Santota böot jíba kateka. ¹⁹ Júnëli béja emëe katem nápat sékána buiärau joome, entok emëe katem entok kía naa rejtinake, kaa jóakari. Ënem béja Diosta pueblopo joome, éntokem Áapörík famiiliapo jometaka áma näikiari. ²⁰ Emëe kári johuamta bénaem. Iri kári tétam naahuak, apóstolim entok profetam Dios huáatë bénasi. Jesucristo ínëli tua ájaria, jü tétta ejkinapo órekame. ²¹ Ínëli jü kári tüisi náu cháataka yötusime, tiöpotu báreka, Diosta huépülsi éäpo, Cristota béchibo. ²² Júnëli kétchi, eme ámakem yötusaka, Diosta Espíritu enchimmet ä annakë béchibo.

3

Jü Pablota tékil jume kaa judíommehui

¹ Huäri béchibo ínapo Pablo ímíne pereeso Cristota béchibo, eme kaa judíom juka tühuata enchimmet ín huériu bárë béchibo. ² Jíbatua eme béja ä jíkkaijsula, jáchin juka Diosta áma nee yeu púalatukähui, enchim béchibo ín mák-ri. ³ Jü yore yeu machiri-ahuamta nee téjhuak, juka éhuil täyahuamta, bannaataka ilikkisi nee enchimmet ä

* 2:11 2:11 Iri circuncisión entok jü ili usi ou bícho bea púnata chüktirihuame.

jïojtekä bénasi. ⁴ Eme juka jïojteta bíchaka ä nokätekem chë át jüneenake, jáchin machisi nee ä täyähui, juka Cristota bétana éhuil ín mák-ri. ⁵ Ìri éhuil huéeme bannaataka kat-riam yorem usiarim kaa täyatuahuakame. Të én ámeu yeu machirihuak, jume santo apóstolimmehui entok profetammehui, ä Espíritu Santota huämi. ⁶ Jü éhuil täyahuame ínel huéiye: bueítuk jume kaa judíom judíommak ä áttiak, entokim ä takaapo huépülsi náu joome, entokim náu ä áttia, juka yore máknähui, Cristo Jesústa bétana, evangeliota huämi.

⁷ Ínapone huatemmeu Diosta bétana nok íaahuaka yuktiari. Áapörík jita ára joäpo kanne ä mabetpo yúmala jïobe; të ä úttiärä páman nee ä mákkak. ⁸ Ínapo síme jume Diosta súaleme násuk chë kaa jaichi. Kaa nee áma mabetpo yúmalatuk junne, nee ä mákkak, jume kaa judíommeu juka evangeliota ín noknakéhui, entok juebenaara rícora kara näikiahuamta Cristotat ayukamta. ⁹ Entok machisi nee am téjhuaanakéhui, ják áman ä huéhui. Dios símeta yáalame íkái bannaataka naateka éhuil ä jípurey, ésota bénasi; én éntok yä machiriak. ¹⁰ Ínel yeu simla, símetaka jume úttiakame jum téhuekat jikat aneme ä jünerianakë béchíbo, juka yún jita täyahuamta juebenak ayukähui. Júkái béja jume Cristota sualhuäpo nau anim huam ámeu yúmatuanake, síme yäurammehui Diosta anëpo. ¹¹ Dios jíba jauhuey naateka ä yáa báreka éiyay, Cristo Jesús itom Señorpo huämi. ¹² Én éntokte kaa jáchin éaka áu rúktinake, jü Diostahui, Cristo Jesústa súalhuäpo. ¹³ Huäri béchíbone én íkái enchimmeu aahua: katem kóm éiya, enchim béchíbo ín guojajahuä bétana. Ínëli eme tühuata jajamnake.

Jü yore nákuame chë bat huéiye jita tayahuamta béppa

¹⁴ Huäri béchíbo ínapo áu tónommia kíkte, jü itom Señor Jesucristota Áchaybehui. ¹⁵ Ímirim áapöríkúu am nüye, jume bem téhuam síme jume náu aanim, áman téhuekapo entok ímí buíapo aneme. ¹⁶ Áaporikúu nä nétane, jíápsipo huáijhua enchim ä máknä béchíbo, símek béppa ujyorik ä jípuréhui, juka úttiäraata ä Espíritu Santoy. ¹⁷ Áapo Cristo enchim jíapsimpo annake, enchim ä súalë pámani. Júnëlem Áapörícut kutti jotenake, mékka kóm nahuatulataka jum yore nákuäpo jíba aneka. ¹⁸ Éntokem juka Cristota yore nákeü täyanake, huatem ä súalemmaki, juka buékaata, tébiaata, mékka kómik, entok jákun tájti jikat órekähui. ¹⁹ Éntokem juka Cristota yore nákeü täyanake, bueítuk júri béja síme jita täyahuamta béppa chë bat huéiye. Huanäirem béja yúmalasi áy tápunitunake, Diostayi.

²⁰ Áapo, úttiata jípureme símeta chë ára johua itom ä huáatiau béppa, entok itom eäu jüneriäu béppa. Áapo itot ä johua, ä úttiärayi. ²¹ ¡Áapörík béchíbotunake jü chë uyjória jum igleesiapo entok Cristo Jesúspo jíba yúu huasuhuasuktiapo! Júnentunake.

4

Espíritu Santopo náu anhuame

¹ Ínapone pereeso, Señorita tékil ín joä béchíbo. Én éntokne enchimmeu nooka: Diosta núnurim bénasem rejte, juka yörisi machik jípureka núnuhuakamta bénasi. ² Katem emo chëhuale; al-leakem emo bitcha; emoem nák jíokolë, yánti éaka. ³ Juka enchim túlisi náu anëhuem jíba boojoria, juka yánti náu jíapsihuamta jípureka. Jü Espíritu Santo Áapo enchim anianake. ⁴ Huépul takaahua jíbba, entok huépul Espíritu. Dios símem náu itom ä boobittua, juka itom ä mákrókaíhui. ⁵ Huépul Señor jíbba, Diosta súalhuäpo júne huépülay, entok séjtul jíba yore batöhua. ⁶ Huépul Dios jíba aane íkäite síme áchayek. Ìri béja símem béppa káttek, símem béchíbo, símekuchi entok símekuu.

⁷ Të ítapo huépulayka ä mabet-la, juka jáchin itom ára jonakéhui; Cristota itom ä mák bäre pámantä mabetak. ⁸ Huäri béchíbo jü jïojteri ínel jiaahua: Téhuekau jikau am núk siika, jume pereesom; juka kaa jïobeka ára jita johuamta yoremem am mákkak.

⁹ ¿Jü áman “jikau sika” ti jíame, jáchisu júntuk jiau báare? Bueítuk jum mékka kóm buíau bat kóm siika ti jiau báare. ¹⁰ Huä kóm sikame éntok, iri két jikau siika, síme téhuekam béppa, símeta tápunia báreka. ¹¹ Entok Áapo két apóstolim jóiyak; huate éntok, profetam; huate éntok, evangelistam; huate éntok, pastoorim, entok jume yore majtíame, ¹² jume Cristota súaleme yúmalasi bem yötunakë béchíbo. Kaita ámeu bëyekam Diosta tékil jonake, juka Cristota takaahua jikau yöturia béchíbo, ¹³ símem itom áman yumäu tájti, jum huépülsi Diostat éehuäpo, entok jú Diosta Üusi täyahuäpo, jáchin juka yoremta yúmalasi áu jípurèhui, Cristota yúmalasi yötulataka áa beu áu jípureka. ¹⁴ Katte nápat ili usim Bénasi itom huériu báahuäu bíchaa náa kannake, jeka doctriinayi, jume yoremem yore bätäuta jípureka, lütüriata síme bem úttiabeyim ä huéria, jum yore náyotehuaka yore bätäuta jípureka. ¹⁵ Tëte juka lütüriata jíba boojorianake, yore nákuhamtamak ä huéria. Símekuute yötunake, huäri kóbatau chäkari; iri Áapo Cristo. ¹⁶ Jü síme takaa náu cháaka, ótam tottëpo, nánancham emo ania, jáchin ótam náu cháka tekipanua bárë pámani, yötuhumta mabetaka, emo nákuhäpo yötuka.

Jü Cristotat bemela jíapsi

¹⁷ Íkäine két enchimneu nooka, entokne Cristota téhuampo enchimneu ä aahua: Katem éntok jume kaa judíom Bénasi rejti báare. Ímëri béja bem éäpo jíba kat báare. ¹⁸ Bem kóba súahuäpom kaa machiriak. Diosta täyahuamtahuim mékka aane, kaita bem täya béchíbo, entok námakak bem jíapsekä béchíbo. ¹⁹ Ímëi béjja, juka bem jíapsi námakasi joaka naateka, jum kaa türikuuhuim emo tójjak, síme juka chíchä machik jo báreka, kaa emo yüeka. ²⁰ Të Cristotat katem junëli ä täyak, ²¹ eme lütüriapo ä jíkkaj-latuko, juka Áapörík bétana yore majtiahumta, juka lütüriata Jesústat ayukähui. ²² Juka bannaataka enchim jíapsäu éntok, emoem ä úhua, bueítuk huäri ínëli jíapsihuame yorem öraata kaa tü éä Bénna. Íri éntok kaa türikuu joyhualataka áu bätäulataka jíapsa. ²³ Juka enchim éäü espíritupem bemelasi yáuhua. ²⁴ Dios éehuäpëm bemelak emo sánkotua, Diosta lútula éä pámani, Dios éehuäpo huépülsi emo nüyeka, lütüriata huë pámani.

²⁵ Huäri béchíbo, juka aranókíchiatem tójaka, lütüriata jíbem nooka, enchim Bénasi yorememmaki, bueítuk símetakate huépul takaahuapo náu joome.

²⁶ Öomtekätek junne, katem kaa türik yáa báare. Katem täata áman huéchëu tájti omti báare. ²⁷ Katem diablota enchim jíapsipo kíkkibaktua.

²⁸ Huä ékbuaíhui kaa éntok ékbuanake, ál-la tekipanuanake, tühuata mámammea joaka, jita jípureka juka jìokot éamta aniä béchíbo.

²⁹ Kaita noki chíchä machika enchim tempo yeu huéenake, hua türika jíbba, entok huaka tüisi huéchemtem jíba téhuanake. Bueítuk jábetau bëyemta tühuay yötunake, entok ä jíkkajame Diosta tühua mabetnake. ³⁰ Katem juka Diosta Espiritu Santota siroktua, íayirem sellota Bénasi ä mák-ri, enchim jínëuri taahuari béchíbo.

³¹ Juka enchim jíapsipem chibu éehuamta emo úhua, ómtiraata, kujti éehuamta, chayhuamta entok jábetat béttesi nokhuamta, entok síme kaa tü éehuamta. ³² Ál-lem emo nákeka náu aane, emo nák jìokoleka. Jíta nat ínnëatek junne, emoem jìokore, Diosta enchim jìokorekä Bénasi, Cristotat éehuäpo.

5

Machiriapo usiarim Bénasem rejte

¹ Eme nákuhame Diosta usiarim, enchim Dios Áchayta Bénasem emo nüye. ² Emo nákuhäpo jíbem rejte, Cristota itom nákekä Bénasi. Áapo itom nákeka áu tójjak, ito béchíbo. Juka Diostau bíchaa náikiari áu óorek, entok jìokot aneka mëhuaka musäla jubasi Diostau jikau yuumak.

³ Të jume kaa emo jubeka náu anhuame entok síme jita chíchä machira ö úttesi tomit kopteme, kaa enchim násuk téhuaapo yúmala, ál-la Diosta súaleme emo nüyë

bénasi jíbba. ⁴ Juka nokta kaa náu bátasi huémnta katem ä nooka, juka kaa suamsi emo nühuamta junne. Juénasi nokhuamta, katem ä nokpo yúmala; ál-lem Diosta baysahueka aane. ⁵ Bueitukem béja íkái jüneria, jü kaa emo jubeka náu jíápsame, ö chicha machik jíápsékame, ö úttesi tómit kopteme tattábui diosim súaľhuäpo bénna. Kaita áman áttianake, jum Cristota entok Diosta reytaka am nésahuepo. ⁶ Kaabe enchim baítäunake, kia jájana nokaka, bueituk íäri béchíbo jü Diosta omtéhui áme béppa kóm sisime, huame usiarim Diosta nésahui kaa jo báareme béppa. ⁷ Katem bem joäu ámemak jo báare.

⁸ Bueitukem bannaataka kaa machiku rejtey; én éntokem Señorpo machiriam; machiria usiarim bénasem rejte. ⁹ Bueituk jü Espíritu machiriapo ímëi taakak: juka tü jíápsihumta, juka lútula huémnta, entok lutüriata. ¹⁰ Juka Señorita türëhuem yúmalasi át jünéaka ä johua. ¹¹ Entok juka kaa machiku bem joähui, katem ámemak ä johua; al-lem kuttílasi ámeu nokaka yeu am buísse. ¹² Bueituk jü éhuil tiusi machika bem joäu katchan át nokpo yúmala. ¹³ Të síme yeu buíjhuakatek, jü machiriata béchíbotaka yeu boböte, síme jita yeu buíjtaka ják ayukame. Bueituk jü machiria símeta yeu buíbuise. ¹⁴ Huäri béchíbo ínel jiaahua:

Búsäe empo kócheme,
éntoke kókkolam násuk yejte.

Huanäi Cristo enchi machirianake.

¹⁵ Át suakem ä bitcha, jáchin enchim rejtéhui, kaa huame kaa susuakame bénasi, ál-la suaka jüneame bénasi. ¹⁶ Juka tiempota ímí ayukamta katem kíal ä simtua, bueituk jume taahuarim itom ámet jíápsáhuim katim türi. ¹⁷ Katem kia rokosi emo nüye; ál-lem át suuhua, juka jita Señorita huáatiähui. ¹⁸ Katem vinota jëye, áy naako báreka, bueituk jájana anhuäu bíchaa enchim huériunake; ál-lem Diosta Espírituy tápun báreka éiya. ¹⁹ Buikim jíápsipo yeu huéeme, himnom entok salmomem náu ejtejhua. Inëlem buiika, Señorita úttileka enchim jíápsimpo. ²⁰ Jíbem símeku ä baysahue juka Dios Áchayta, itom Señor Jesucristota téhuampo.

Nánabeu éehuäpem nánancha bétuk emo jípure

²¹ Nánabeu éehuäpem nánancha bétuk emo jípure, Diosta yörihuäpo.

²² Jume kunakame bem kunam bétukim jíápsinake, Señorita bétuk bem jíápsä bénasi.

²³ Bueituk jü kunahuari ä jubiabeu kóba yöhue, Cristota jume Cristota sualhuäpo nau animmeu kóba yöhuetukä bénasi. Jume Cristota sualhuäpo nau anim éntok Cristota takaahua; áapo éntok ä jínëula. ²⁴ Jáchin jume Cristota sualhuäpo nau anim Cristota bétuk emo nüyë bénasi, ánëli këtchi jume kunakame bem kuna bétukim emo nüname, símeku.

²⁵ Kunahuarim enchim jubimem nákke, Cristota ä Cristota sualhuäpo nau anim iglesia nákkë bénasi. Entok ä jíápsihua áa béchíbo tójjak, ²⁶ huépulta bénasi ä tahuaria báreka, yúmalasi ä basuaka, ä nokiy báampo ä báksiaka. ²⁷ Áapo áa béchíbo ä bíttebo báare, juka iglesiatá, símek béppa uyorik, kaa chicha maachik entok kaa choorik, huépülsi áu jípuremta, kaa chicha maachik. ²⁸ Júnëli këtchi jume kunahuarim bem jubiamim náppo yúmala, bem takaahuam bem ériä bénasi. Ä jubiahua nákkeme áapo kët áu nákke. ²⁹ Jauhuey júne kaabe ä takaahua muksi eriaka jíápsa, ál-la ä jíbuätuanake entok ä suayanake, Cristota ä iglesiahua ä suayaka símeta ä máká bénasi. ³⁰ Bueituk ä takaahuapote áamak aane, ä óta huakajmaki. ³¹ “Íäri béchíbo jü yöreme ä áchayhua entok ä áyehua tö simnake. Huanäi béja ä jubiabeu ruktinake. Inëlim huépülak náu takaanake, jume guoyika.” ³² Buéresi maachi, íri éсотaka bénasi täyahuame, të ínapo én enchimmeu ínel jiaahua, Cristo entok iglesiatá bétana nokaka. ³³ Huäri béchíbo, hueepulayka ä jubi náknake, enchim emo eriä bénasi; jü jámut éntok ä kuna yörinake.

6

¹ Eme usiarim, Señorita nésaupo enchim áchayem nok jíkkaja, bueituk íri tua lütüria.

² Em áchay entok em áiye, Akë am yöre: “Íri kësam nésahui tühuata itou nüpame, ³ tüisi emou ä huéenkë béchíbo, éntoke büru huásuktiriam jípunake, ímí buíapo.”

⁴ Eme áchayhuarim, katem enchim úusim omtitua, ál-lem tülisi am yöturia, kuttílasí ámeu nokaka, Señorta nésauo.

⁵ Eme sáyhuaka tekipanuame ímí buíapo enchim tekodem yöreka am nok jíkkaja, chíkti enchim jíapsimmaki, Cristota nésau johuäpo bénasi.

⁶ Katem bem bíchápo jíba emo bamijtuaka tekipanua, yoremem bíchápo tüisi tahua báareme bénasi; të ál-la Cristota nésau joame bénasi, chíkti enchim jíapsimak Diosta huáatiäu joaka. ⁷ Al-leakem tekipanua, Señortau tekipanuamta bénasi, kaa yorememme-hui. ⁸ Júnëaem, jü tühuata yáakame Señorta bétana béjtuatunake, jábetaka junne cháka ö búttiataka tekipanuame.

⁹ Eme éntok, tekohuarim, ánëli bénasi ámemak emo huériunake, katem am guomguomtiaka am máujtuanake. Júnëaem jü Señor téhuekau káttek, bem Señor entok enchim Señor. Áapo kaabem yeu púuhua; símem nánancha nákke.

Espíritupo nássuahuame

¹⁰ Eme éntok, ín hermaanon, Señortamakem kutti emo buisse, ä úttiärat éaka. ¹¹ Akem ä sánkote, síme juka áy nássua béchíbo juka Diosta yore mákähui. Huanärem kutti jáptenake, juka diablota jita bénak enchimieu huéetuay junne. ¹² Bueítuk katte huakajta entok ójbota béj-reka nássua; ál-la jume diablota ángelesim ímí ániapo kaa türik jita sáhueme, úttiära jekapo rejteme, kaa machiriapo néshueme, kaa türik joame, ángelesim juebénakari entok jikat aneme. ¹³ Huäri béchíbem ä nüye, juka áy nássua béchíbo, Diosta yore mákähui. Huanärem béja yölataka áma yeu kannake, símeta tüisi yáasulataka kutti jábueka. ¹⁴ Óusem jábue, jöot lütüriata súmalataka, sisíguokta jípureme yómpaka, lútula jíapsihumta sánkoka, ¹⁵ éntokem juka bemela tü nokta bochaka kannake; júri béja yánti jíapsihumta huériame. ¹⁶ Juka escuudota éntokem nüye, júri jü Diosta súalhuame; huáyirem ä tuchanake, juka táijta diablota enchimieu jímmaanakéhui. ¹⁷ Éntokem juka sisíguok möbeta kóbat enchimmet yétcha; júri béja Diosta itom jínëuläu nätua. Entok jume Espiritu Santota ejparam; jümëi béja jü Diosta nooki. ¹⁸ Kaa chúktekem Diostau nooka. Símekem áu buaana, éntokem Espiritupo áu ä nétane. Katem kópteka emo suaya. Síme jume santom béchíbem Diostau nooka. ¹⁹ Ino béchíbo kétchi; eläposune juka tenta ín étapo bélékisi nokta jípunake. Juka tü nokta bemelasi huémta éhuil kaa täyahuamta am júneetuanake, óusi éaka. ²⁰ Júkái jo béchíbone ímí aane; téhueka bétana nokta máktaka ä jípureka ä huiutia, kareenampo pereesotaka. Diostahuem nee buania. Eläposune óusi éaka Cristota bétana noknake, huéchiapo áman jíbba.

Ä chúpëpo teboteri

²¹ Bueítuk ino bétana símeta enchim júnerianakë béchíbo, ín joähui, júkái enchim júneetuanake jü Tíquico, hermano tüisi náckhuame entok chíkti ä jíapsimak Señorta tékilpo aneme. ²² Huäri béchíbone enchimieu ä bíttuak, jáchin itom anëu enchim júnerianakë béchíbo, entok al-leaka enchim jíapsi jóotenakë béchíbo.

²³ Yánti jíapsihuame jume hermanom béchíbotunake, entok jü yore náckhuame, entok jü Diosta súalhuame, Dios Áchayta bétana entok Señor Jesucristota bétana. ²⁴ Jü Diosta tü eäu síme jume Señor Jesucristota náckemmaktunake, jü yore náckhuame kaa lülüteme. Júnentunake.

Jü Carta San Pablota Jiojtekähui jume Filipensemehui

Teboteri

¹ Pablo entok Timoteo Jesucristota nésahui joame, jume síme Jesucristota súalhuäpo nánabeu eaka jiápsame pueblo Filipopo anemmeute íkái jiojteta bíttua, jume tékil ministeriota joammehui entok diáconom. ² Diosta tühua entok yánti éhuame enchim-maktunake, Dios itom Átchay éntok itom Señor Jesucristota bétana.

Pablo jume tü nokta súaleme Diostau buania

³ Diostane baysauhue, jíba enchimneu huáateka, ⁴ Diostau ín oraciompo nooka beléki joaka enchim béchíbo al-leaka, ⁵ nánancha éhuamta evangeliopo enchim jípunakéhui, bát taahuaripo naateka én tájti. ⁶ Íari bétana huitti júnéaka, hua itot juka tü tékilta naatekame kaita yeu bëaka yúmalasi ä yáanake, Jesucristota yepsäu tájti. ⁷ Lútülane enchim bétana éiya, bueítukne tüisi ín jiápsipo enchim nákke, cárcelpo káteka junne, entok yáurata bíchäpo evangeliota nok-riaka ä lütüria böotukähui. Eme símetakem ínoheu éiya, Diosta tü ehuäpo. ⁸ Bueítuk Dios jüneiya, jáchin tüisi enchim símem ín nákkéhui, Jesucristota tülisi enchim nákké bénasi. ⁹ Diostaune oraciompo ä nétane, chë yore nákuhamta enchimmet ayunaké béchíbo, entok tüisi suamsi anhuamta, entok tüisi jita símekut jüneehumta, ¹⁰ tüisi ára jita enchim yeu púanaké béchíbo, jiápsipo huitti éhuamta jípureka. Ínëli kaa tühuaata bétana kaabe enchim yuktianake, Jesucristota yepsayo. ¹¹ Lütüla tühuaata johuäpo kaita enchimneu bínake, Jesucristota huämi, Diosta áy yöri béchíbo entok jum símek béppa ujjorikuu Diosta áy úttil béchíbo.

Cristo jü ino béchíbo jíapsihuame

¹² Enchimne jünee íaa, hermaanom: jü huate inou sikame yún lütüriapo nee aniak, juka evangeliota juebénasi bát bíchaa huéenaké béchíbo. ¹³ Júnëli jü cárcelpo ín kátekäu, Cristota béchíbo símem bíchäpo jüneriahua, jum palaciopo, entok síme huatem bíchäpo. ¹⁴ Íari béchíbo juebena hermaanom Señorta bétana óusi éiya, cárcelpo ín káteka béchíbo. Inëlim chë úttiata joaka Diosta noki nooka, kaa májhueka.

¹⁵ Tua lütüriapo huate Cristota bétana nooka, jítat kopteka entok nok nássua báreka, të huate tü éaka. ¹⁶ Huate Cristota bétana nooka, át nok nássua báreka entok bem jíápsipo kaa huitti ä ínnéaka, entok bem éhuäpo kaa al-leehumta nee jípunaké béchíbo ímí cárcelpo, ¹⁷ të jume huate yore nákuhäpo ä ínnéaka, bueítukim jüneiya, ín pereesotukäpo juka evangeliota béchíbo nok íaahuaka ín náikiaritukähui. ¹⁸ Të, ¿jítasu áma tärühua? Kía jáchinpo junne, tü éaka entok kaa tü éaka junne, jíba Cristota bétana nokhua.

Entokne chë júne al-leenake,

Íari béchíbone al-leiya. ¹⁹ Bueítukne jüneiya, íari huämi súmataka júnene búttiataka tahuanake, enchim Diostau nee buaniä béchíbo entok Jesucristota espíritu nee aniä béchíbo. ²⁰ Jü ín huáatiäu entok ín boobichäu kaitapone át tiunake, ál-lane huitti éenake, jíba bénasi. Entok kétéchi, Cristo úttilhuaka binná ín takaahuachi, jíapsihuäpo entok kókkohuäpo junne. ²¹ Bueítuk ino béchíbo jíapsihuame jü Cristo; ín mukëpo éntokne yölataka tahuanake. ²² Të í takaahuapo jíápsaka entok Señorta tékil béchíbo ára tekipanoátek, íkái náhuichik násukne kaita yeu púa mátki. ²³ Bueítuk obiachisi cháka, ímí guoy huéeripo jita ín yeu púanakéhui: Senu huépone muk péiya, áman Cristotamak an báreka, bueítuk íri ino béchíbo chë türi éiyey. ²⁴ Të enchim béchíbo chë türi ín jíapsinakéhui ímí takaahuapo. ²⁵ Íari béchíbone huitti éaka jüneiya, ketune enchimmak ín tahuanakéhui, enchim ania béchíbo. Bat béchíbo kat béchíbo entok chë al-lerita jípu béchíbo at eäka. ²⁶ Júchi enchimneu nee notteko enchim bit-béchíbo, bejem Cristo Jesústachem arem al-lehumta jípunake, ino béchíbo.

²⁷ Juka Cristota evangelio jía páman jíbem jíapsi báreka éiya. Júnëline kía enchim áman bíchak junne, entok kía mékka enchimneu aneka junne, nokta mabetak júnene enchim júneria báare, enchim óusi éähui, entok nanabeu enchim éähui, síme nánancha éaka hua Dios éehuäpo, noki yore jínëuhumta bétana enchim tekipanuahui. ²⁸ Huame enchim bėj-remem kaa májhue. İri seña machisi nooka bempörim emo tárulatukähui; të ket nooka enchim jínëutunake bétana. İri Diosta bétana huéiye. ²⁹ Bueituk eme Cristota béchibo áy yuktiari, kaa kía enchim ä súalnakë béchibo jíbba, ál-la két jìokot máchiraata áa béchibo enchim bínnakë béchibo. ³⁰ Bueitukte nánancha úttiata johua, emëe entok ínapo. İkarem inot bil-la, éntokem ä jíkkaja éni.

2

Jikattana entok bétuku Cristota jípuhuame

¹ Júnentaka Cristota enchim jíapsi yéchayo, entok yore nákhuaipo jíapsi jotehumta ayuako, entok Espíritu Santopo nanabeu éehuumta, entok musála jíápsipo náu éehuumta, entok emo nákhukolihuumta, ² nechem al-leetua, síme al-leaka náu jíápsaka entok emo nákeka. Nanabeu ä innëaka huépulsem éiya. ³ Katem emo jítaleka entok nok nássua báreka jita jo báare; ál-lem bétuk emo jípureka huame huatem chëhuarile, enchim béppa. ⁴ Kaabe huaka áapörík ä türëu jíba jariunake, ál-la huame huatem két türëhui.

⁵ Cristota eä benasem eebáare. ⁶ Áapo ä takahuapo Diostaka junne, kaa Diosta bénasi áu náikiak, entok kaa úttiata yáhuuak, Diostabeu áu jípunä béchibo. ⁷ Ál-la simeta áu úhuuaaka, kía jume nésauta joame bénasi áu tahuariak, yoremem bénasi yeu tómtaka. ⁸ Júnëli yoremta bénasi áu jípureka, chë bétukun áu tahuariak, nésauta joaka ä mukëu tájti, éläposu jìokot tiusi machisi kúrusit muknakeka junne. ⁹ Júnen béchibo Dios símem béppa ä yörinäu ä mákkak, entok téhuam ä mákkak, símem béppa yörisi maachim. ¹⁰ İari béchibo Jesústa téhuampo simetakam tónommia jáptinake, jume téhuekapo aneme entok buíapo aneme entok buíata bétuk aneme kétchi. ¹¹ Entok síme nokpo nokame ä júneeritebonake, Jesucristota yö yáataka ä Señortukähui, juka símek béppa uyorik Dios Áchayta béchibotukähui.

Ániapo machiriame

¹² Eme ín nákhëhuim, áhuem huáate: júnakoy enchimmak nee aney, juka enchimmet ín nésahuekáhuem tüisi johuay. Én éntok kaa nee enchimmak aney, jíbem juka nésauta jo báare. Juka jínëuriata enchim jípurëpem jíba aane, Diosta máuj-rimmey emo yoaka. ¹³ Bueituk Dios juka tühuata enchim áttia péetua huam ínel éehuäpo entok ä yáa báahuäpo, ä tü éä pámani.

¹⁴ Símetem johua, kaa jíaleka entok kaa náu nássuaka. ¹⁵ Kaa tühuay kaabe enchim yukyuktianake; ál-lem kía Diosta úusimtaka täyana, kaa chíchachukim jípureka, genteta juëna násuk junne. İméi násukem machiria, jume chókim ánia chukuriku machiriä bénasi. ¹⁶ Juka tü nokta áy jíapsihuumtem tüisi jípure. Júnëli Crístota yepsak tüisine al-leenake, enchim béchibo, júnéaka kaa kía böot ín búitekähui, entok kaa kía kaita béchibo ín tekipanuahui. ¹⁷ In jíapsi nee tárunakey junne, juka ofrendata yúmaria béchibo Diosta al-leetuhuaipo, enchim Diostat éä pámani, al-leane, entokne buéresi al-leiya, enchimmaki. ¹⁸ Ánëli kétchi, eme al-leakem chë júne buéresi ínomak al-leiya.

Timoteo entok Epafrodito

¹⁹ Señor Jesústa junëli ä huáatiay, Timoteotane läuti enchimneu ino bíttua máchile enchim ä bínnakë béchibo, al-lee báreka enchim bétana júneehuumta mabetako. ²⁰ Bueitukne kaabeta éntok jípure ino bénasi éamta éntok tua lútüriapo enchim béchibo ä jíápsipo tü éamta; ²¹ bueituk síme bempörim béchibo jíba tekipanua, të Cristo Jesústa béchibo ée. ²² Të eme béja júneiya tekipanuhuaipo Timoteota árahuehui, bueituk

jáchin juka áchayhuariapo usiarita ä áchaymak tékipanuä bénasi, evangeliopo, tekipan-uahuamta ínomak josula. ²³ Júnëline íkái áman enchimneu ino bíttua máchile, jáchin inou huéenakemta jüneriasuko. ²⁴ Entokne két Señortat éiya, läuti áman enchimneu ino huée máchileka.

²⁵ Ä türihuäpo úttia, Epafroditota enchimneu ín bíttuanakëhui, juka tékilpo ín jál-läi, entok ín hermaano, entok ínomak Cristotau sontaro hueramamta; bueítuk áapo inou ä núnüpa, juka enchim nooki, entok juka jita inou bëyemta. ²⁶ Bueítuk áapo sîmem tüisi enchim bít péiyay, entok tüisi sirokaka kaa enchimmet yuumay, bueítuk enchim ä jüneriak tíaka ä kökorë bétana. ²⁷ Lútüriapo kökoreka batte muukuk; të Dios ä nák jìokolek, entok kaa áapörìk jíbba, të nee kétchi, kaa chë júne nee siroknakë béchìbo ín sirokäu béppa. ²⁸ Huäri béchìbone läuti áman enchimneu ä bíttuak, bueítuk júchi ä bíchaka enchim al-leenakë béchìbo; entokne ínëli ínapo kaa tua siroknake. ²⁹ Buére al-lerimmakem ä mabeta, sailapo bénasi Señorta bétana, éntokem jíba am éria, huame áapörìk bénasi emo nüyeme. ³⁰ Bueítuk batte muukuk, Cristota tékil ä joäi béchìbo, ä jíapsihua jinhua machisi bat öoreka, nésauta nee joria báreka enchim kara nee yáariaihui.

3

Tékilta chúpa báreka éehuame

¹ Jü huatek béchìbo, ín hermaanom, Señortachem emo al-leetua. Ino béchìbo kaa obisi maachi, huaka enchimneu ín jìojtesukäü júchi ín jìojtenakëhui, bueítuk ìri enchim béchìbo türi. ² Jume chüum bénasi emo nüyeme bétanem emo suaya. Ímëi ájária, jume juënak joaka tekipanuaame, entok jume úttiapo bicho bea punta chuktiatebome. ³ Bueítuk jü jíapsipo circuncisión Cristota yáakäü, ítapote ájária, jume espíritupo Diosta nésahui joame; entokte Cristo Jesústa itom átteak tíaka ito úttile, entokte kaa takahua bétana huémtat éiya. ⁴ Ínapo júnene két takaahuata bétana huémtat éehuamta jípure. Kaabe éntok chë ino béppa át éehuamta jípunake, juka takaahuata bétana huémta. ⁵ Yeu tómtékane guojnaiki taahuata huey circuncidaroahuak. Bueítukne israeliita yoremempo joome, jü Benjamíntat yeu simlame. Hebreone, áma ín yeu tómtékä béchìbo, entok hebreom ín áchayeka béchìbo. Leyta bétana éntok, ínapo pariserotukay. ⁶ Inëline ín religión jíba ájariä tíaka, Cristota súaleme guok jájjasey. Juka leyta lútula huériahua páman éntok, kaabe nee ára béj-reka nookay. ⁷ Síme ìri ími jíapsaka ín kobalatukäü, éne íkái sîmeta kaita béj-remta tärulataka jípure, Cristota ín nákë béchìbo. ⁸ Én éntok tua lútüriapone sîmeta tärupo jípure, juka Cristo Jesústa bétana buéresi túlisi täyahuaamta béchìbo. Jü ín Señor áapörìk ín nákë béchìbone sîmeta tärula, entokne kía chúkta benasä jípure, Cristotamak ín yö bäre béchìbo, ⁹ entok áamak jíapsaka an báreka, kaa huam leyta hué páman ín jíapsä béchìbo, ál-la hua lútula jíapsihuame Cristota súaleka áamak nee aane béchìbo. Ìri éntok jü lútula Diosta éä páman jíapsihuame, Dios éehuäpo. ¹⁰ Juka Cristota íntäyanakeune huáatia, entok ä úttiära ä jíabitetuakamta ín jípunakëhui, entok ínapo ket ä innë peiya juka Cristota kokosi aú sikäpo kaa jíaleka at yeu sika bénasi, entok ä mukukäpone áa bénatu péiya. ¹¹ Júnëline jamak júne két áman yebijnake, jum kókkolam násuk jíabitehuähui.

Úttiatane johua yölatata yayajammeu yébijbáreka

¹² Kanne íkái sîmeta béja ino jájamlä tía báare, entokne kee jee yúmalasi ino jípure. Ál-lane bát bíchaa huéiye; jamak júnenä jájamnake jáni, huaka fári béchìbo Cristota nee jájamekähui. ¹³ In hermaanom, ínapone kee jee ino ä jájamë tíiya; tëne huaka amáu tahualata kóptialataka huéiye, entokne úttiata johua, huaka bát bíchaa huémta jájam báreka. ¹⁴ Yöome yayajäune yebij báare, entok jume yölatata núnurimmakne Diostau yebij báare, Cristo Jesústamaki.

¹⁵ Én éntok, ítapo símetaka yúmalasi ito jípureme íkáite jíba ínnénake. Të jita täbuik ínnéatek junne, íkái két Dios enchimueu yeu buíjnake. ¹⁶ Të íkáite éepo yúmala, entokte huam itom ä jájamlä páman jíapsipo yúmala.

¹⁷ Hermaanom, ino bénasem jíapsi báare, éntokem am bitcha, huame ínëli emo nüyeme, huaka tüisi jíapsihuamta itot enchim bíchähui. ¹⁸ Bueítuk juebénakam júmü ják rejte; ímëi bétanane juebénasi enchimueu noksula. Én éntokne júchi ä nooka, ópuammaki: ímëri Cristota kúrus bėj-reka jíapsa. ¹⁹ Símeta chúpëpo ímëi kaitäpo tahuariana. Juka bem buánakeu jíbam Diojrak, entokim emo buérialé, hua áy bem tiu éäibehui. Entokim hua ím buíapo ayukamtat jíba éiya. ²⁰ Të ítapo téhuekapote naciónpo näikiari, entokte téhueka bétana ä yebijnakeu boobíchaihui, juka itom jínëulata, Señor Jesucristota. ²¹ Áapo itom takaahua jiokot machik täbuiasi tahuarianake, entok áapörík takaa bénanake, símek béppa ujjorík yúmalasi jípureka. Entok áapo áu bíchaa símeta jípureka íkái yáanake, jü úttiärayi símek béppa ä jípurëbeyi.

4

Jíbem emo al-leetua Señortachi

¹ Íäri béchíbo, hermaanom ín nákéhui, tüisi ín bít péähui, jeme ájária jume nee al-leetuame, entok yöhuäpo nee enchim jípurëhui! Én éntokem huitti át kaate, jü Señortachi, kaa kóm éaka, eme ín nákéhui.

² Evodiataune jiokot jiaahua, entok Síntiquetahui, nánancha emo ée sáhueka, Señorta bétana. ³ Ínëli kétchi, emoune két jiokot jiaahua, ín jál-lay kaa kóm éame. Ímëi jámuchimem két ania, ínomak evangeliopo tüisi tekipanuaakame, Clementetamaki, entok jume huate ínomak tékilta yáakammaki. Ímëi téhuam éntok jum libro jíapsame téhuam jokäpom jjojteri.

⁴ Jíbem emo al-leetua Señortachi. Júchi éntokne ínel enchimueu jiaahua: ¡Emóem al-leetua! ⁵ Eläpo síme yoremem enchimmet jüneenake jábeta enchim nákéhui. Jü Señor abe itou yepsa.

⁶ Kaitachem jáchin éiya; ál-lem jíba símeta Diostau nooka, oraciompo. Áhuem nétane, éntokem ä baisauhue kétchi. ⁷ Huanäi Dios juka yánti éehuamta enchim miknake. Íri chë yörisi maachi, jume yoremem täyäu béppa. Huanäi íri enchim jíapsi suayanake, entok juka enchim éeri, Cristo Jesúsopo.

Íachirem jíba éiya

⁸ Hermaanom, íkái huëpo násuk éntok, íachirem éiya: síme jü tua lütüriatachi, síme jü tü batötachi, síme jü lútula kathuamtachi, síme jü chícha machik kaa jípuremtachi, síme jü tülisi huatem yöremtachi, entok síme jü türikut ára téhuaatumtachi. Të ketune huatek Diostau bíchaa yörisi machik ayuak, entok huatek ára úttihuumta ayuak, íachirem éiya.

⁹ Huaka enchim tátäyakäu, entok enchim mabetakäu, entok enchim jíkkajakäu, entok enchim bíchakäu, íkái símeta enchim ín majtiakäu, akem ä johua. Huanäi hua Dios yánti jíapsihuamta áttiakame enchimmak annake.

Filipensem Pablota aniakähui

¹⁰ Tüisine al-leiya Señortachi, enchim júchi inou huátë béchíbo, nee ania báreka. Íäri bétanem kaa nee koptia, të íri enchim nee anianakeu kara yáataka tahualatukay. ¹¹ Jiokot éehuamtane kaa jípure, entokne kaa íäri béchíbo ínel jiaahua, bueítukne joyhuala, hua ín jípurëmak ín al-leenakëhui. ¹² Póobepo jíapsihuamtane täya, entok juebenak jípuhuamtane täya. Jíttau bíchaa ín kíktenakeu júnene täya. Yúmalasi jíbuähuumta entok tébäurihuamtane täya, entok yún jita jípuhuamta entok kaita jípuhuamta junne. ¹³ Símekune áma yuuma, Cristota úttiärayi. ¹⁴ Të jíbem tüisi ayka, ínomak ä ínnëaka huaka jiokot anhuamta entok nechem aniak.

¹⁵ Eme pueblo Filipopo joomen kéchem jüneiya, juka evangeliota enchimueu nokhuakapo naateka, buiärä Macedoniapo nee yeu siiko, jume Cristota súalhuäpo náu

aanim kaabe nee aniak, jita yore mákhuäpo entok jita mabet-huäpo, ál-la eme jíbba. ¹⁶ Bueitukem pueblo Tesalónicau júne inou ä bíttuak, senu huëpo entok guosa huëpo, juka inou bëyemta. ¹⁷ Tëne kaa jita ín miknäu jaria; ál-lane tühuata johuäpo tüisi enchim tahuanakë béchïbo Diosta bíchápo. ¹⁸ Bueituk simetane mabet-la, entok chë ín mabet éäü béppa yúmalasi. Epafroditotamak enchim inou bíttuakäune jípure, huaka inou bëyëu béppa, juka enchim inou bíttuakäu musäla juubak bénasi, entok juka altarpo Diostau bíchaa näikiata; íkäri Dios musäla machisi ä türe. ¹⁹ Én éntok ín Dios simeta enchimmeu bëyemta enchim máknake, huaka yúmalasi yún jita ä jípure pámani, símek béppa ujjoriku, Cristo Jesústa huämi. ²⁰ ¡Dios itom Átchay, jü símek béppa ujjoori áa béchïbotunake, jíbapo béchïbo! Júnentunake.

Ä chúpëpo teboteri

²¹ Nechem am tebotuä tíiya, síme jume Cristo Jesústa súalhuäpo náu aanim. Jume hermaanom ínomak aneme éntok enchim tebotua. ²² Síme jume Jesústa bem súalë béchïbo santom enchim tebotua, entok chë junne, jume rey César emperadorta jóapo joomem.

²³ Itom Señor Jesucristota tü eäü enchimmaktunake. Júnentunake.

Jü Carta San Pablota Jiojtekähui Jume Colosensemehui

Teboterim

¹ Ínapo, Pablo, Diosta éäpo, Jesucristota apóstol. Entok jü hermaano Timoteo, ² jume santosi jiápsame, Jesucristota súalhuäpo náu aanim Dios éehuamta huitti huériame ímëi pueblo Colosaspò jomemmehui. Diosta tü eähui entok yánti éehuame enchimmaktunake Dios itom Átchay entok Señor Jesucristota bétana.

Pablo oraciompo Diosta baysauhue

³ Jíbate oraciompo Diostau nooka enchim béchibo, entokte Diosta baysauhue, juka itom Señor Jesucristota Átchay. ⁴ Enchim bétanate ä jikkaj-la juka Jesucristotat enchim éähui, entok simem Cristota súaleme enchim nákehui, ⁵ íari béchibo, jü boobit-huame enchim béchibo téhuekapo éeriari. Íkarem béja jikkaj-la, juka tua lütüría nokta, evangeliopo huémta. ⁶ Bueituk ínëli enchimieu yepsak, jume simem ániat jiápsammeu bénasi, entok enchimmet yótuka taaka huári taahuarit enchim ä jikkajaka ä täyak naateka entok íri Diosta tühua tua ä lütüriatukähui. ⁷ Íkäi enchim majtiak, jü Epafras tüisi nákuame. Áapo ito bénasi Jesucristota bétuk áu nüye, tua Jesucristota béchibo tekipanua, entok enchim béchibo ím aane, itom aniaka. ⁸ Áapo enchim bétana itom ä téjhuak, huaka yore nákuamta Espiritu Santopo enchim jípurëhui.

⁹ Kíaliku ítapo kétchi, huári taahuarit ä jikkajaka naateka, katte yáateka enchim béchibo oraciompo Diostau nooka, entokte áapörík éäu jüneriahuaamta aahua, símek täyahuäpo entok kóba suahuäpo espíritu. ¹⁰ Huanärem Señorta éäpo emo núnake, símekuu ä al-leetuaka, tékilta türík joaka; entok Diosta täyahuäpëm yótusakanake. ¹¹ Diosta úttiäräpëm jimyorenake, jum Diosta buére úttiäräpo símek béppa ujjorikuu, símekuu yánti éaka bínhua jíapsihuäpo. ¹² Al-leakem Dios Áchayta baysauhue, huéchiapo itom ä yáakä béchibo, juka herenciata ámemak itom jípurëpo, jume Cristota súaleme machiriapo anemmaki. ¹³ Áapo juka kaa machiku nésahuemta anëpo itom yeu huíkkek, entok ä Üusihua yore nákuäpo reyataka nésahueu itom tójjak. ¹⁴ Áapo ä jíapsi nénkaka ä ójboy itom jínëuk, entok ínëli Dios bejrìpo itom jiokorek.

Diostamakte al-leehuamta jípure, Cristota mukukä béchibo

¹⁵ Dios kara bít-huame áu bít íaaka, ä Üusibet itou áu yeu machiriak. Áapo ä Üusihua síme jü én ayukamta béppa bat huéiye. ¹⁶ Jesucristota huam Dios símeta yáuhuak, téhuekapo ayukamta entok ímí buíapo ayukamta, bít-huamta entok kaa bít-huamta, rey nésauta jípuhuäpo, entok ániata sayhuäpo, entok yäura úttiata jípureme espíritu. Síme íri yáuhuak, áapörík béchibo entok áa béchibo. ¹⁷ Kaita kee ayuak, áapo béja aaney, entok áapörík béchibo síme tüisi huéiye. ¹⁸ Áapo jü takaahuata kóbba; íri éntok jume Cristota sualhuäpo nau animme. Áapo jü naatëpo huéeme, jü kókkolam násuk bat jíabitekame, bueituk símekuu juka bat huéerita ä jípunakë béchibo. ¹⁹ Bueituk jü Áchayhuari ínëli ä türek, síme úttiäraata áapöríkut ayunakë béchibo. ²⁰ Áapörík huämi, símeta jak ayukamta áamak áahuä tüte íaak, huaka téhuekapo ayukamta entok huaka ím ániapo ayukamta junne. Júnëli yánti jíapsihuaamta yáuhuak, ä ójbohua kúrusit ä guótiakä béchibo.

²¹ Eme kétchi bannaataka Diostahuem mekka aaney éntokem ä béj-reka kaatey enchim érimpo, kaa tühuata joaka. Én éntok Cristo enchim áamak tütela, ²² ä takaahuapo ä mukukä béchibo, santosi Diostau bíchaa enchim jípu báreka, entok chicha machikuu kaa náikiahuaaka áapörík anëpo, ²³ lütüriapo eme Dios éehuäpo át nahuaka jíba anëteko, juka evangeeliopo itom boobichäu jikkajaka kaa emo rabiktiaka, huaka tühuata

enchim béchibo náikiata enchim boobichäu kaa tójaka. Īri éntok síme ániat téhukata bétuk nokhuak. Īnapo Pablo íkái ministerio tékilta béchibone yáari.

Pablo kaa judíommeu bíttuari

²⁴ Ēnne al-leiya, jiokot máchiraata bíchaka enchim béchibo, bueítukne ínèline Cristotamak ä innèa juka jiokot anhuamta, ä takaahua béchibo. Īri takaahua éntok jume Cristota sualhuäpo nau anim. ²⁵ Īari béchibone ministerio tékilta mák-ri, Diosta ä huátiä pámani. Īkäine mákhuak enchim béchibo, kaita yeu bëaka, juka Diosta noki ín noknakë béchibo, ²⁶ jü éсотaka yún huásu-huásuktiapo kaabetau yeu machiriatukaihui. Të éni jume Cristota súalhuäpo náu animmeu yeu machiriahua. ²⁷ Bempörim Dios am jüneria iak, huaka ríkoapo símek béppa ujyoorik, síme jü kaa judíom béchibo éсотukahui. Īri éntok jü Cristo jíápsipo enchimmak aneme, jü símek béppa ujyorika boobit-huame.

²⁸ Ítapo Cristota bétana nooka. Símemte téjhua, kuttílasi ámeu nokaka, entokte am majtia, símek tüisi jita täyahuäpo, jume síme yoremem yúmalasi emo jípureme täya iäaka, Cristo Jesústa huämi. ²⁹ Juári béchibone két tekipanua, ä úttiärapo úttiata joaka. Īri úttiära éntok inot aneka tekipanua.

2

¹ Bueítukne enchim jünee iaa, juka obiachisi ín tekipanoäpo enchim béchibo, entok jume pueblo Laodiceapo joomem entok síme huame kaa nee pújba täyame béchibo. ² Júnèline aane, enchim jíápsim jíapsi jóotenakë béchibo, náu lópola emo nákhuäpo, juka ríkoapo yúmalasi át jünee huamta jájamhuäu tájti, juka éсota Dios Áchayta entok Cristota bétana huémта täyahuäpo. ³ Áapörikut éсотaka ayka, síme jü ríkorasi jita täyahuame entok jítat jünee huame. ⁴ Īkäine enchimmeu nooka, kaa jábeta enchim bätäunake béchibo, jü noki súal máchisi nokhuamtayi. ⁵ Kanne takaahuapo enchimmak ane jíöbe, të ín espíritu enchimmak aane, entokne al-leaka ä bitcha, huaka túlisi náu enchim tekipanoähui, entok Cristotat huitti enchim éähui.

⁶ Jáchin juka Señor Jesucristota enchim mabetakä bénasi, alë bénasem jíba áamak rejtipo yúmala, ⁷ enchim jíapsi áapörikut kom mékka át nahuatualataka, entok nát béppa át yóтуhuäpo, entok át éehuaмта huitti jípureka, junèli enchim majtiahuaкаpo bénasi, juebénasi ä baysayhuäpo.

Cristotat yúmalasi jíapsihuame

⁸ Áachem suaka ä bitcha; kaabe enchim bätäunake, huaka ímí ániat täyahuamta kaita bėj-répo huämi, jume yoremem ä boojoria pámani, entok jume ániat jíápsame ä joä pámani, të kaa Cristota huämi.

⁹ Bueítuk Áapörikut ä takaahuapo aane, jü yúmalasi ä Diostukähui. ¹⁰ Eme éntok Áapörikut yúmalasi emo jípure. Áapo éntok jume buere yäura nésauta jípureme béppa kobanaro. ¹¹ Eme éntok Áapörík enchimmet anë béchibo circuncisióntem mabetak. Īri circuncisión kaa mámammey yáaritaka juka kaa türík takahuapo enchim úhuak. Ī circuncisión éntok Cristota bétana huéiye. ¹² Enchim batöhuakapem Cristotamak máahuak, éntokem ínèli ket áamak jíabitek, Dios éehuaмта útteärä béchibo, kókkolam násuk ä jíabitetuak. ¹³ Jum kaa türíkuu entok circuncisiónta kaa jípureka enchim kókkolatuk junne, áamak enchim jíápsituak, juka síme kaa türík enchim yáari jiokoreka. ¹⁴ Entok juka ley nésau jíoјteta itom bėj-reka huémта kaitäpo tahuariak. Īri jíoјteri éntok itom bėj-reka jíoјtetaka bökay. Të ínèli jum násuk ä órekaipo ä úhuateboka kúrusit ä popontebok. ¹⁵ Bueítuk Áapo símem buere yäurata jípureme ám úuhuaka, símem bíchäpo yeu am tójaka am bíttebok. Huanäi kúrusit áme béppa yöok.

Téhuekapo ayukamta jaria

¹⁶ Enchim jíbuähuäpo, kaabe bettesi enchimmet noknake, jita jíhuäpo, pajko taahuarim bétana, mecha bemela pajkom bétana, entok jimyore taahuarim pajkoriahua

bétana. ¹⁷ Sime ìri yebijnakeme jékkaata bénna; të jü tua lutüría Cristotat aayuk. ¹⁸ Kaabe enchim ä úhuaanake, juka enchim kobari, bueituk huate aane, Diosta bétuk emo jiápsä tíame, entok ángelesim yöreme. Tenkupom jita emo bíchak tíaka emo buérialihuäpo emo jikau cháalataka bem éäpom kaa türík jíba jo báare. ¹⁹ Katim nésahuemta kóba éäpáman kaate, ìri entok Cristo. Ìri juka sime takahuata úttiatuame, tónoampo entok táttempo náhuä cháasime. Huanäi ínëli yötu, Diosta éäpámani.

²⁰ Eme béja Cristotamak kókkolatukätek, jume ániat jiápsammak kaa kateka, ¿jatchi-aka júntukem jume ániat jiápsame bénasi juka huatem nésahueu joaka aane, ²¹ jum ínëli huëpo: “Katë jita johua, júkärë kaa buäye, éntoke kaitat mámma”? ²² Jü ínëli huéeme kia yore majtiauame, entok yorem nésauri páman huéiye; ìri sime éntok, ä johuäpo lülüte. ²³ Jü ínëli huéeme lütüriapo tüisi huém ténna, jita täyahuäpo emo náu tóijhuaka ä yörihuäpo, Diosta bétuk emo jípureka entok bem takaata úttiapo jita jotuaka. Të ìri sime kaita béchíbo türi, juka takaata kaa türík jo bárëu béppa.

3

¹ Eme Cristotamak jíabitelatukätek, juka jikat ayukamtem jaria, Cristota kátekäpo, Diosta báta bétana. ² Juka téhuekapo ayukamtem bíbáreka éiya, të kaa juka buiäpo ayukamta. ³ Bueitukem kókkolataka, jü enchim jíapsi Cristotamak ésoni, Diostachi. ⁴ Cristo áapo jü enchim jíapsi. Júnakoy äbo ä yepsäpo, eme két áamak katekem bíinna, jum símek béppa ujjoriku.

Bannaataka entok jü én bemela jíapsihuame

⁵ Juka kaa türík ímí buiäpo enchimmet ayukamtem muktua: kaa emo jubeka náu jíapsihuamta, chícha maachik, kaa náksi kaa türík ukulhuamta, kaa türík huátihuamta, entok juka kaa huéeläpo jita áttia péehuamta; ìri kaa diostaka junne Diosta bénasi yörihua. ⁶ Íäri béchíbo jü Diosta omtëu béttesi ámet chúpiseka huéiye, jume kaa ä nésahui jo báareme usiarimmechi. ⁷ Emem ket íkái joaka rejtey, bannaataka ínëli jíapsaka. ⁸ Të éni eme kétchi, íkái símetem tójja: juka júenaraata entok náu omtihuamta, entok kaa türík jíba éehuamta, juka béttek nokhuamta, juka juéna nokta enchim tempo yeu huémta. ⁹ Katem emo baítattähua; bueitukem juka bannaataka jáchin enchim jiápsähuem béja tóij-la. ¹⁰ Én éntokem bemelasi enchim jíapsi yáuhua. Ìri ä yáakamta béna báreka, bemelasi áu josime, yúmalasi ä täyahuamta ä jajamëu tájti. ¹¹ Ímíri kaabe griego entok judío junne, circuncisiónta yáariarim entok kaa yáariarime, jü sékana joome entok ímí joome, nénkitaka tekipanuame entok kaa nénkiri; të Cristo áapo jü sime, entok símekuchi.

¹² Diosta enchim yeu púalä pámanem emo nüye, Cristotamak huépülsi jíapsaka emo nákuhäpo, túlisi enchim jíapsipo emo nákeka, kaa emo ámpoleka emo ériaka, kaa emo chëhualihuäpo, suamsi emo nühuäpo entok yánti jíapsihuäpo. ¹³ Yántem náu éaka jíapsa, emo jiokoreka; të senu jábetat jita innëateko, ä jiokorinake. Jáchin juka Cristota enchim jiokorekä bénasi, emem két ínëli ä yáuhua. ¹⁴ Entok íkái símek béppa, juka emo nákuhamtem náu jípуре; bueituk ìri yúmalasi yore náu antua. ¹⁵ Jü Diosta bétana yánti éehuame enchim jíapsipo nésaunake, bueitukem íäri béchíbo ínëli huépul takahuapo jíba náu núnnuri. Éntokem ä baisahue.

¹⁶ Jü Cristota nooki juebénaka enchimmet annake, enchim majtiaka, entok jita täyahuäpo kutti náu nokaka. Túhuápem enchim jíapsipo buiika, Señorta béchíbo: salmom, entok himnom, entok espíritupo buiikim. ¹⁷ Bueituk símeta enchim joähui, nokaka entok ä joaka junne, símetem Señor Jesústa téhuampo ä johua, Dios Áchayta baisahueka, Áapörík huämi.

Jáchin bemelasi jíapsihuame

¹⁸ Eme kunakame, enchim kunam bétukem emo nüye, Cristota súalhuä pámani. ¹⁹ Eme jubekame, enchim jubimem nákke, kaa béttesi juénak ámeu joaka. ²⁰ Eme usiarim, enchim áchayimem símeku nésauta joria, bueituk íkäri jü Señor ä türe.

²¹ Eme áchayhuarim, katem enchim úusim omtitua, kaa kom am éenakë béchibo.
²² Eme sáyhuame, ímí buíapo enchim tekemem símeku nésauta joria, të kaa yoremta al-leetua béchibo enchim am bitchay jíbba, ál-la chíkti enchim jíapsimaki, Diosta yöreka.
²³ Bueituk simeta enchim joáhuem, át jíápseka ä johua, Señorta béchibo ä joam ténasi, të kaa yoremem béchibo, ²⁴ jünéaka Señorta bétana herenciata enchim mabetnakëhui; bueituk eme Cristota tékiltem johua. ²⁵ Bueituk jábe juka lútula huémta kaa yáakátek, huári bétana bétte noki át chúpnake; bueituk Diosta béchibo kaabe tábuik béppa ché ériahua.

4

¹ Emëe tekorim, juka lútula entok yúmalasi huémtem yáuhua, jume enchim nésauta joriammehui, jünéaka ket téhuekapo enchim ä jípurëhui, juka enchim sáhuemta.

² Jíbem oraciónta johua, kaa jápteka, éntokem kaa koptel-lataka, áma Diosta baisahueka. ³ Éntokem jíba ito béchibo oraciónta johua, bueituk jü Señor puertam itom étaפוריאנה, ä noki itom noknakë béchibo. Huanäine ä jüneriatebonake, juka Cristota bétana ésota. Íari béchibone pereesotaka ⁴ ä jüneriatebonake, jum jáchin huitti ín nokäpo.

⁵ Katem tiempota kia simtuaka, jume Cristota kaa súaleme bíchäpo tüisem suamsi emo nüye. ⁶ Jü enchim nokä huéchiapo huéenake, kiasi onakamta bénasi, bueitukem ínëli jüneenake, jume huatem jáchin enchim yómmianakëhui.

Jü chúpëpo teboteri

⁷ Juka símek ino bétana huémta Tíquico enchim ä téjhuaanake. Íri hermaano itom nákëhui Señorta tékilpo nä jálaek, entok huitti ministerio tékilta johua. ⁸ Íari béchibone áapörík enchimneu bíttuak, bueituk juka jáchin itou huémta enchim jüneriatuaka, yánti jíapsihuanamta enchim máknake. ⁹ Jü Onésimo két áamak huéiye, jü huitti Cristota súaleka tüisi itom nákëhui, jü enchimmak huéri. Juka ímí simeta jáchin huémta bempom enchim ä ettejhuarianake.

¹⁰ Jü Aristarco, jü ínomak pereeso, enchimneu tebote, entok Marcos Bernabéta asohuara. Marcosta bétanem nokta mabet-la, bueituk enchimneu ä yepsakem tüisi ä mabeta. ¹¹ Entok Jesús Jústo ti téhuakame ket enchimneu tebote. Ímëi jíbamme jume judíom Cristota súaleme. Ímëri Dios rey nésau tékilta huëpom nee ania, entokim jíapsi jóotehuamta nee mákka. ¹² Epafras enchimneu tebote, jü enchimmak huéri. Áapo Cristota teekok, entok jíba kaa chúkteka oraciónta enchim béchibo johua, bueituk kutti enchim jápnakë béchibo yúmalasi entok kaita enchimneu bëyeka Diosta huáatiäu enchim jípunakë béchibo. ¹³ Bueituk ínapone ä jüneria jáchin enchim béchibo jíba tüisi tü éerita ä jípurëhui, entok jume pueblo Laodiceapo jóakame béchibo, entok pueblo Hierápolisjo joomem béchibo. ¹⁴ Jü Lucas mériko nákhuaame enchimneu tebote, entok Demas.

¹⁵ Jume Laodiceapo jóakammeute tebote, Nínfasta, entok jume Cristota sualhuäpo nau anim ä jóapo náu yayajame. ¹⁶ Bueituk íkäi cartata enchimneu noksuak, jume Cristota súaleme Laodiceapo jomemmehuem ket ä noktebo. Juka cartata bempörimneu bíttuata, emem ket ä nooka. ¹⁷ Jü Arquipotahuem ínel jiaahua: “Juka ministerio tékilta Señorta bétana em mabetakäu, Akë ä yáaka ä chúppa.”

¹⁸ Ínapo Pablo; íri teboteri ín mámammey jiojtetaka huéiye. In pereesotukähuem huáate. Jü Diosta tühua enchimmaktunake. Júnentunake.

Jü Carta San Pablota Bát Huëpo Jïojtekähui Tesalonicensemehui

Tebóteri

¹ Ínapo, Pablo, Silvano, éntok Timoteo, huame hermanom Tesalónica pueblopo jomemmeute tebote Cristota sualhuäpo nau animmehui huame yüu tütti Dios Áchaytat anhuäpo éntok Señor Jesucristotamak. Tühuata éntok yanti jíapsihuame Dios Áchayta bétana éntok itom Señor Jesucristota bétana enchim béchibotunake.

Tesalónicapo joome ejemplom

² Jíbate Diostau enchim buania, ä baisahueka, chíkti itom Diostau buaná bélëki enchimmeu huáateka, ³ jíba áu huáateka Dios itom Áchay bíchäpo hua enchim ä súaleka enchim joäubehui, entok hua yore nákuhaka enchim joäubehui, entok két jíba Bénasi juka itom Señor Jesucristota enchim boobíchá bétana. ⁴ Bueítukte jüneiya, hermaanom, Diosta nákéhuim, entok enchim yeu púatukähui, ⁵ bueítuk jü tü nooki Diosta bétana huéeme itom nok-ri kaa kía nokpo jíba enchimmeu yuumak, két útteata jípureka, entok Espíritu Santota éäpo, entok tua lútüriapo, bueítuk eme tüisi jüneiya jáchisute ito ujüuk enchim násuku, itom enchim náké béchibo.

⁶ Eme éntok két itom ito nükä Bénasi emo ujüuk, entok Áapo Señorta Bénasi, huaka tü nokta buéresi jïokot máchiraata násuk mabetaka, jü Espíritu Santota bétana al-leehuamta jípureka. ⁷ Júnëli eme két ejemplomtaka taahuak, síme huame Macedoniapo entok Acaya buiärapo joomem béchibo, két ä súalekame. ⁸ Bueítuk enchimmet yeu simlataka chíbejtíla jü Señorta nooki, kaa Macedoniapo entok Acayapo jíbba, entok két kía ják júne chíbejtíla, hua Diosta enchim súalëhui. Júnëli kaa tua úttea huári bétana itom noknakë béchibo, ⁹ bueítuk bempo júne ä nooka, jáchin enchim itom mabetakähui, éntok jáchin huaka yorem mámammey yáata ä yöreka enchim ä tójaka Diostau bíchaa enchim jíapsi kúaktekähui, huaka tua lútüriapo Dios jíapsamta yöri báreka, ¹⁰ entok kétchi, téhueka bétana ä Üusihua boobit báreka, huaka kókkolam násuk ä jábitetuakähui, hua Jesús, itom jínëume, hua bétte nokta itot chúpata äbo huémta bétana.

2

Tesalónicapo Pablota tékkil

¹ Bueítuk eme jüneiya, hermaanom, hua itom enchimmeu äbo nóitekähui kaa kía kaitapo siika. ² Bannaatakate jïokot ansuk, entok pueblo Filiipopom két itom naa huíksuk. Eme júne jüneiya, të Dios óusi éehuamta itom mákkak, juka tü nokta Diosta bétana huémta enchimmeu itom noknakë béchibo, juebenam kaa ä türeme násuk junne. ³ Bueítuk hua itom enchimmeu kutti nokakäu kaa jíop-ripo yeu simla; kaa juëna éehuamta huéria, entokte kaabeta áy bätattähua. ⁴ Bueítuk Dios jünéaka itom yeu púuhuak, íkäi tü nokta Diosta bétana huémta itom mámpo ä tóijnakë béchibo; entok junélite ä nooka, kaa kía yoremem jíba al-leetua báreka, ál-la huitti Diosta itom jíapsi jüneriamta. ⁵ Bueítukte jauhuey júne kaa yoremem al-leetua béchibo nooka; eme júne jüneiya. Entok katte yún tómita jípu péaka jíapsa; Dios Áapo jüneiya. ⁶ Entokte kaa huaka yoremem itom úttílnakeu jaria, enchim bétana junne, éntok kía huatem bétana junne; enchim bétana ál-late jita mabetpo yúmala jïöbe, Cristota itom äbo bíttualä béchibo. ⁷ Ál-late kaa béttek jíapsita enchimmeu bíchaa jípurek; jáchin hua áyehuari ä asoammeu bíchaa kaa béttek jíapsita jípunake, alë Bénasi két ítapo. ⁸ Tüsite enchim éria; katte juka tü nokta Diosta bétana huémta jíba enchim mámpo yécha péiya. Kíate itom jíapsi júne nénki éiyey, enchim béchibo, bueítukte úttesi enchim nákke. ⁹ Eme béja ä jüneria, hermaanom, itom tékkil entok itom lottëhui, jáchin machisite tekípanuak, taahuarit

entok tukaarit naa búrujti, kaa kía enchim béchibo tékiltu báreka. Jíbate juka tü nokta Diosta bétana huémta enchimneu nookak.

¹⁰ Eme jüneiya, entok Dios junne, jáchin machisi tülisi entok lútüriata huë pámani entok kaa juénasi machisite ito nuka enchimmaki, Jesucristota súalemmaki. ¹¹ Éntokem kéchá jüneria, jáchisu hua áchaihuari ä usimneu noknake tüsi am jíapsinakë béchibo, alë bénasi ítapo ket enchimneu nooka, hueuhuëpulammehui, ¹² entokte enchim nok téjhuay, Diosta usiälam bénasi enchim emo ujúnake tíaka. Huä enchim núnukame ä anëpo enchim an íaa, huaka lóoriata enchim jípü íaaka.

¹³ Íari béchibote jíba Diosta baisahue, huaka Diosta noki itot jíkkajaka enchim ä mabetakä béchibo, kaa kía yoremem noki bénasi ä ériaka, ál-la lútüriapo Diosta noki bénasi. Huä noki éntok enchimmet jíapsa, síme ä súalemmehi. ¹⁴ Eme hermaanom, Cristo Jesústa súaleme, Cristopo Diosta yoremraa huame Judea buiärapo aneme bénasem tahuala; bueituk eme két huame enchimmak joomem bétana jikot máchiraata bitchak, bempörim két huame judíom bétana ámeu sikä bénasi. ¹⁵ Huame itom Señor Jesústa mëakame éntok huame bem profetam junne, itom éntokim áma yeu béebak. Entokim Diosta kaa al-leetua, entokim síme yäuraata béj-reka kaate, ¹⁶ jume gentílimneu itom noknakeu itom táktiriaka kaa am jínëutunakë béchibo. Júnëli bempo jíba hua bem juëna yáari jikau yúmala. Júnëli béchibo Diosta ómtira tüisi ámeu kóm yuumak.

Jü Pablo hermanomneu mékka aane

¹⁷ Të ítapo, hermaanom, chúbala kaa jaiki taahuarimpote enchimneu mékka aneka itom pusimnea kaa enchim bitcha, të ál-la itom jíapsi enchimmak ane jiöbe, jíbate chë júne enchim pújba bit péiya. ¹⁸ Kíalíkute áman enchimneu kat báarey jiöbe, ínapo Pablo, kía ínapola junne, kaa séjtuli entok kaa guoosa, ál-la juebénasi; të jü Satanás itom ä táktiriak. ¹⁹ Bueituk, ¿jábata béchibosute ä boobíchaihui, huaka tühuata, huaka al-leehuamta, entok huaka itom béjtuanähui, Jesucristota yepsayo, ä bíchápo itom aneyo? ¿Jachu kaa emë? ²⁰ Eme ámería jume tüisi itom al-leetuanakeme.

3

¹ Júnen béchibote kaa al-leaka náu ettejoak. Huanäite ítapola pueblo Atenaspo taahuak. ² Timoteo itom hermaanote enchimneu bíttuak. Áapo két Diosta tékil johua, entok tü nokta Cristota bétana huémta itomak tekipanua. Áapo enchimneu nokaka útteata enchim máknake, jíba huitti enchim ä súalnakë béchibo, ³ kaabeta kóm éenakë béchibo juka jikot máchiraata ámeu huéy junne. Bueituk eme júne jüneiya íari béchibo itom ím anëhui. ⁴ Bueituk ket enchimmak anekate enchim téjhuak, jikot máchiraata itom bínnakëhui, entok enchim ä jüneriapo bénasi. ⁵ Huäri béchibone kaa át al-leaka senuk enchimneu jaasek, jünee báreka jíba enchim ä súalë bétana, kolopti júne jü diablo enchim bätäunake. Huanäi éntok jü itom tékkil kaitäpo tahuanake.

⁶ Të jü Timoteo enchimneu nóiteka júchi itou nóttek. Huanäi tü nokta itou nüpak enchim ä súalë bétana, entok emo nákuhäpo bétana, entok jíba enchim itou huáatëhui itom bit péaka, itom enchim bit péä bénasi. ⁷ Júnen béchibo, hermaanom, itom jikot éäpo, entok jikot máchiraata itou huëpo junne, itomem jíapsi yétchak, hua enchim ketune ä súalë béchibo. ⁸ Bueituk én ál-la jíapsi itot aayuk, jíba Señortat enchim éä béchibo. ⁹ Íari béchibo, ¿jáchisute kaa Diosta baisaupo yúmala enchim béchibo, símeta huaka al-leehuamta itom mabetakä béchibo Diosta bíchápo? ¹⁰ Juebénasite Diostau buaana, tukaarit entok taahuarit naa búrujti enchim pújba bit báreka, entok enchim ä súalë násuku, juka enchimneu bëyemta yúmari báreka.

¹¹ Të Áapo jü itom Dios Átchay, entok itom Señor Jesucristo, enchimneu itom huérianake. ¹² Entok jü Señor chë júne enchim emo náktuanake, símem náuhui itom enchim nákë bénasi. ¹³ Jume enchim jíapsim huitti tútti yéchatunake; kaita juënak jita áme bétana nok máchik jípunake, Diosta béchibo yeu púarimtaka, Dios Áchayta bíchápo, itom Señor Jesucristota yepsayo síme jume Diosta yeu púarimmaki.

4

Diosta bíchäpo jáchin jápsihuame

¹ Júnen béchïbo, hermaanom, enchimmeute jiokot jiaahua, entokte enchimmeu nooka, itom Señor Jesústa téhuampo, jáchin itou enchim ä tátäyakä bénasi, jáchin enchim emo nünakëhui, Diosta al-léetuä béchïbo, nat taahuariat chëhuasu.

² Bueitukem béja ä täyala, jáchisute enchim majtiak, itom Señor Jesústa téhuampo; ³ bueituk jü Diosta éähui ïri ájaria enchim tü yóremtü ïaa, tattábui jáamuchim kaa enchim jípu ïaa, ⁴ huëpulaime enchim jub ïaa, tü jápsita nau jípureka éntok emo yöreka, ⁵ kaa kía kaa huéeläpo nat joyhuakari, huame kaa judíom kaa Diosta täyame bénasi. ⁶ Kaabe jü ä hermaanobeu juënak yáanake, ä báitahuaka, ínël huëpo, bueituk jü Señor simeta íkái jujut-rianake, bannaataka enchimmeu itom ä nokakä bénasi. ⁷ Bueituk Dios kaa hua kaa türik béchïbo itom núnula, ál-la hua tü jápsita náu jípu béchïbo. ⁸ Júnentuk jábe junne íkái jíkkajaka ä omoutekame kaa yoremta nésahui omoute, ál-la Diosta nésahui. Dios éntok itom ä mák-la, juka Espiritu Santota.

⁹ Të hua náu animtaka emo nákhuaamta bétana kaa tua úttea enchimmeu ín jïojtenakëhui, bueituk eme béja Diosta bétana ä täyasula, enchim emo náknakëhui.

¹⁰ Éntokem béja am nákeka am bitcha, sime jume Macedoonia buiärapo aneme. Tëte jíba enchimmeu nooka, hermaanom, nát taahuarimmet chëhuasu enchim emo náknakë béchïbo. ¹¹ Yánti jápsekem aane, jíba enchim tékilpo aneka, enchim mámammea tekipanuaaka, itom enchim sáhuekäpo bénasi, ¹² tüisi enchim kannakë béchïbo, huame kee jee enchim beu éame násuku, entok enchim huáatiäu enchim jípunakë béchïbo.

Señorta júchi yebijnakëhui

¹³ Hermaanom, jume kókkolam bétanate két enchim ä júneria ïaa, kaa enchim siroknakë béchïbo, huame kaita Diosta bétana boobíchaïhuime bénasi. ¹⁴ Bueitukte juka Jesucristota mukuka entok júchá jábitekäu súalëteko, kette júneiya jume Jesucristota mabel-lataka kókkokame juka Diosta am jábitetuaka Jesústamak am nüpanakëhui.

¹⁵ Júnen béchïbote enchimmeu ä nooka, íkäri Señorta nooki: Ítapo ketune jápsame Señorta yebijnakeu tájti jápsinakeme, katte ámepat kannake, huame bát kókkokam-mepachi. ¹⁶ Bueituk Áapo jü Señor ä jáhuiayi nésahueka, entok hua Diosta arcángel nésahuemta jáhuimaki, entok hua Diosta trompeeta jáhuimak kóm huéenake, téhueka bétana. Huanäi huame Crístota mabel-lataka kókkokame bát jábitenake. ¹⁷ Huanäi itapo jume jápsame, kee kókkoka áu yúmakame, tóboktiatunake, bempörimmak náuhui jume namupo, juka Señorta mabet béchïbo, jikat jekapo. Júnélite béja jíba áamak annake Señortamaki. ¹⁸ Íari nokiyem emo óusi éetua, sime náuhui.

5

¹ Të jume taahuarim bétana íkái ámet ayunakëhui, kaa tua úttea enchimmeu ín ä jïojtenakëhui, hermaanom. ² Bueituk eme tüisi júneiya, juka taahuarita Señorta át yebijnakëhui, lak-ronta tukaapo éhuil ják yepsä bénasi. ³ “Yánti éehuaka, kaita máijhuame”, ti jáyhua násuk, sejchúkti buíata áu yoyoä bénasi chíbela huátteme ámeu yúmanake, jume huantiriam hua jámut asoa báaremtau yumä bénasi; júlëbénasim kaibu ára emo jínëuka tahuanake. ⁴ Të eme, hermaanom, katem kaa machikuu aane, huákái taahuata éhuil enchim jaatianakë béchïbo, lak-ronta bénasi. ⁵ Bueituk sime eme machiria entok taahuari usiarim. Tukaapo entok kaa machikuu, katte áma joome. ⁶ Huári béchïbo, katte kía kónnake, jume huatem bénasi, ál-late kaa koptelnake entokte suamsi ito nünake. ⁷ Jume kókocheme tukaapom kókoche; jume nanaakome éntok tukaapom nanaako. ⁸ Të itapo taahuapo joomem suamsi ito nünake, Dios éehuamta entok yore nákhuaamta itot ayutuanake, áy ito jínëu béchïbo, hua jínëuria boobíchaïhuimta bénasi, hua át éehuamta jípureka, huaka yelmö téamta jípuremta bénasi. ⁹ Bueituk Dios kaa ómtiraata béchïbo ím itom jünaktela, të ál-la itom Señor Jesucristota huám itom jínëutunä béchïbo. ¹⁰ Áapo ito béchïbo muukuk, áamak itom jápsinakë béchïbo, jápsaka entok kía kókkolamtaka

junne. ¹¹ Júntukem nánancha emo óusi éetua entok nánancha emo majtia, ä täyahuäpo yötu béchibo, jíba enchim ä joä Bénasi.

Pablo jume hermanommeu kutti nooka

¹² Enchimmeute ä aahua, hermaanom, jume enchim násuk tekipanuumem yöre, tüisi kathuäpo enchim aniamo, Señorta tékilpo tékiakame. ¹³ Éntokem tüisi am nákke, Señorta tékilpo am anë béchibo. Yánti jíapsekem náu aane.

¹⁴ Kétte enchimmeu nooka, hermaanom: jume kaa tekipanua báaremmehuem kuttílasi nooka; huame kóm éame éntok, ousem am éetua; huame kaa útteakame éntok, útteatem am mákka; éntokem yánti jíapsi sáyhua, símemmaki.

¹⁵ Kaabe huaka juénak au yáahuaka béchibo juénakuy ä béjtua báanake; ál-lem jíba huaka tühuata náu johua, entok símemmehui.

¹⁶ Jíba Bénasem al-leaka jíapsa. ¹⁷ Jíbem Diostau buaana, kaa chúkteka. ¹⁸ Diostem baisauhue símekuu; ïri ájária jú Diosta huáatiähui enchim bétana, Cristo Jesústa enchim súalë béchibo.

¹⁹ Katem huaka Espíritu Santota úttiäraa tuucha. ²⁰ Katem huame Diosta bétana nokame nooki kaitäpo bitcha. ²¹ Símekuchem suuhua; áma türík jíbem nüye. ²² Síme huaka juéna machikem omoute.

²³ Áapo Dios yánti jíapsihuumta yore mikame, huépülsi ä bíchäpo jíapsihuumta yúmalasi enchimmet ayutuanake; entok báij huéria enchimmet ayukame: enchim espíritu, entok enchim jíapsi, entok enchim takaahua Diosta bíchäpo suayahuaka tüisi ëriatunake, itom Señor Jesucristota yepsäu tájti. ²⁴ Huitti éehuumta áttiakame enchim núnume; Áapo juka ä noki chúpanake.

Ä chúpëpo teboteri entok Diosta tü éähui

²⁵ Hermaanom, Diostahuem itom nok-ria.

²⁶ Síme hermaanomem jópe besiitoka tebotua.

²⁷ Katem ä kóptia: Diosta bíchäpone enchim téjhua, íkái jiojteta nooka, síme jume hermaano Diosta yeu púarimmehui.

²⁸ Itom Señor Jesucristota tühua enchimmaktunake. Júnentunake.

Jü Carta San Pablota Guosa Huëpo Jiojtekähui Jume Tesalonisensemehui

Teboteri

¹ Ínapo, Pablo, Silvano, entok Timoteo, Jesucristota súalhuäpo náu aanim pueblo Tesalónicapo jomemmeute tebote, huame yü tütti itom Dios Átchai anhuäpo entok itom Señor Jesucristotamaki: ² Tühua entok yánti jíapsihuame Dios itom Áchay entok itom Señor Jesucristota bétana enchimmeu ayunake.

Dios jume kaa tühuaata yáalammet bétte nokta ámet chúpanake, Cristota yepsako

³ Jíbate Diosta baisaupo yúmala, enchim béchibo, hermaanom, Diosta éä pámani, juka Diosta enchim súalé béchibo enchimmet ä yötu tíaka, entok jü yore nákuame huatem béchibo enchimmet juebénasime. ⁴ Júnelite ítapo enchim bétana két ito jábele, jume huate Jesucristota súalhuäpo náu anim násuku, Diostat ára boobit-huamta enchim jípurèhui, entok Dios éhuamta enchimmet ayukä béchibo. Bueitukem jikot aneka, entok guok jájjahuaka junne, kaa huanti jíapsekem yánti aane. ⁵ Ími jünakiachi jü Diosta bétte noki lútula huëpo. Bueituk ínëlem Áamak ä áttiaka tahuanake, juka téhuekapo Diosta reytaka nésahuëpo, hua enchim Áa béchibo jikot máchiraata bíchakähui.

⁶ Bueituk türi Diosta bíchäpo huame jikot máchiraata enchim bíttuakame, bempom két jikot máchiraata bítpo yúmala. ⁷ Eme éntok jikot máchiraata bíchakame, ito bénasi jimyorehuamta enchim miknake, huám itom Señor Jesústa téhuekapo áu yeu machiriako, huame Diosta ángelesim útteata jípuremmak náuhui, ⁸ jum táijta béetëpo Diosta kaa súalekame kaa tühuaata mabet béchibo, entok huame kaa ä súalekame, huaka tü nokta itom Señor Jesucristota bétana huémta. ⁹ Huámëi éntok jíba béchibo emo tärunake, Señorta anëpo yeu béeptaka, ä úttiära entok ä ujoyória ayukäpo, ¹⁰ huäri taahuarit Áapörík äbo kóm yepsayo ä yörinä béchibo huame yeu púarim násuku, entok ä úttilnä béchibo huame síme ä súalekame násuku; bueituk emëe huaka itom Áa bétana nokakähuem súalek.

¹¹ Huäri béchibote két Diostau nooka enchim béchibo, Diosta tü éäu enchim ä núnukäpo yúmalasi bínnakë béchibo. Ä súalhuame éntok enchimmet ayunake, ä úttiärayi. ¹² Ínëli itom Señor Jesucristota téhuam enchimmet yörina, eme éntok Áapöríkuchi, itom Dios entok Señor Jesucristota tü éeri enchimmeu bíchaa jípurë béchibo.

2

Juëna yóremta yeu machinakèhui

¹ Én éntok, hermaanom, enchimmeute nooka, itom Señor Jesucristota yebijnakèhui entok itom áu náu yáijnake bétana: ² Jum enchim éeripem kaa läulauti täbuiasi éiya kaa náa múksi sékána bícha, éntokem täbui espírituta bétana kaa emo náyotebo junne, nokhuäpo entok jiojteripo junne, ito bétana ä huë tía bénasi, juka itom Señor át yebijnakeu taahuata kaa mékka bëyeu bétana nokamta. ³ Kaabe kía enchim bäitäunake; bueituk kaibu bát yebijnake, ál-la bátchu, jü Diosta bėj-reka anhuame; entok áu yeu machirianake, hua juëna yóreme, jü emo täruhuäpo usiari. ⁴ Huäri síme jü Diosta bétana huémta bėj-reka áu tóboktia, entok áy ä yörihuäu bėj-re. Diosta tiöpopo júne két yejteka, áu Dios tíanake.

⁵ ¿Jachem kaa áu huáate, enchimmak aneka íä bétana ín enchimmeu nokaibehui? ⁶ Én éntokem béja júneiya, jita béchibo kaa áu yeu ä machiriähui, bueituk áu ä täyatebonakeu taahuari yúmanake. ⁷ Bueituk béja éhuil tekipanua, hua juënakuu Diosta bėj-reka huéeme; entok jíba junëli tekipanuanake, huaka áabia kíktelamta yeu huíkhuaü tájti. ⁸ Huanäi ál-la áu yeu machirianake, hua juëna yóreme, të jü Señor ä tempo úttiära

yeu huémtay ä mënake, entok äbo ä yepsäpo ä machiriay úttiata ä úhuaaka kaitapä tahuarianake. ⁹ İri juëna yóreme Satanásta epäo yebijnake, buéresi útteaka, señaalim yore bäitattahuame, entok kaa jaibu johuame jonake, ¹⁰ huame emo tarunakeme bäitäu béchibo; huanäi ínëli huame lútüriata kaa huáatíame katim jínëutunake. ¹¹ Huäri béchibo Dios juka úttea am bäitäunakemta ámeu bíttua, huaka kaa lútüriata bem súalnakë béchibo, ¹² juka nokta jikot machisi ámet chúpatunakë béchibo, síme huame lútüriata kaa súalekame, entok juënakuu aneka jíba áma al-leame.

Jínëu béchibo yeu púarim

¹³ Të ítapo jíba Diosta baisaupo yúmala enchim béchibo, hermaano Señorta nákéhuim. Diosta ániata naatekäpo naateka enchim yeu púahuak, enchim jínëutunakë béchibo, hua Espíritu Santoy tü yáataka, jum lútüriapo Diosta enchim súalekä béchibo. ¹⁴ İäri béchibo enchim núnnuk, İri tü nooki itom evangeliohui, itom Señor Jesucristota lóoria enchim jájammakë béchibo.

¹⁵ Júnëlituko, hermaanom, enchim jápsi tutti yéchalatakem aane, éntokem juka doctriinata enchim majtiahuaakau jápsipo ëria, kía nokpo enchim jíkkajakäu entok itom jiojteripo enchim täyakähui. ¹⁶ Huanäi Áapo itom Señor Jesucristo, entok itom Dios Átchay, hua itom nákekame, entok ä tühuay jíba béchibo jápsi al-leehuamta entok Diosta boobit-huamta itom mikakame, ¹⁷ enchim jápsi kutti étuanaake, entok huitti éehuamta enchim máknake, enchim nokäpo entok tü tékilta enchim joäpo.

3

Jü Diosta noki úttılna

¹ Ēn éntok, hermaanom, Diostahuem oraciompo itom nok-ria, juka Señorta noki huitti huéenakë béchibo, entok ä yörinä béchibo, enchim násuk ä sikä bénasi, ² entok juëna yóremem násuk itom áma yeu huíknakë béchibo; bueítuk Dios éehuamta kaa síme ä jípure. ³ Të jü Señor ä noki chúpanake. Útteata enchim jíputuanake entok enchim suayanake, kaa tühuaata bétana. ⁴ Entok Señortatte huitti éiya, huaka enchim joäu jíba enchim yáanake bétana, itom enchim át sáhuekä pámani. ⁵ Jü Señor áman enchim rúktianake, jum Diosta yore nákéhui, entok Cristota bétana yánti éehuamta enchim máknake.

Jü tékilta yáanäu úttea

⁶ Ēn éntok, itom Señor Jesucristota téhuampote nésauta enchim mákka, hermaanom, huame jájana emo nüyemmak kaa enchim cháchätu sáhueka, itom enchim majtiakä bénasi kaa emo nüyemmaki. ⁷ Bueítuk eme jüneiya jáchin enchim násuk itom ito nükähui; ínëlem jíba emo nüye. Bueítuk ítapo kaa kía jájana ito nüka enchim násuku. ⁸ Katte jábeta kía jībuäriak, ál-late tüisi tekipanuaak, lótteka taahuapo entok tukaarit náa búrujti, kaa béttesi enchim béchibo obiachitu báreka. ⁹ Lútüriatate jípure jjöbe, të ejemplotate enchim mák báare, enchim ito bénasi emo nünakë béchibo. ¹⁰ Bueítuk két enchimmak aneka íkai nésautate enchim mákkak: Jábe kaa tekipanua báareme, éläpo két kaa jībuänake. ¹¹ Bueítukte enchim násuk ä jíkkaja, huatem jájana emo nüyëhui, ál-lam kaita bem jünëriäpo emo kikkima. ¹² İmechíte huitti nésahueka kutti nokta mákka, itom Señor Jesucristota téhuampo: kaitat jáchin éakam tekipanuaaka bem buänakeu kobanake.

¹³ Eme éntok, hermaanom, katem lótte tühuata joaka. ¹⁴ Huä jábe ä sáyuaka páman kaa huée bárëtek, ími enchimmeu jiojtekä pámani, áachem suuhua, éntokem kaa áamak emo chátcha; éläpo tiunake. ¹⁵ Katem omtihuäpo áu omtemta bénasä bitcha, ál-lem súamsi áu nooka, kuttílasi Cristota súalhuäpo tüisi ä huéenakë béchibo.

Diosta tü éeri yoret chúpahuame

¹⁶ Áapo Señor yánti jápsihuaamta yore mikame jíba enchim ä jíputuanake, juka yánti jápsihuaamta jita enchimmeu huéy junne. Jü Señor símemmak enchimmaktunake.

¹⁷ Ínapo Pablo íkái tebotetane ín mámammea yáala. Īri jü seña síme ín jïojteripo, ínëline jïïojte. ¹⁸ Huä tühua itom Señor Jesucristota bétana huéeme símemmak enchimmaktunake. Tua júnentunake.

Jü Carta San Pablota Bát Huëpo Jiojteri Timoteotahui

Pablo Timoteotau jiojte

¹ Ínapo, Pablo, Jesucristota apóstol, Dios itom jínëumta nésahuekä pámani, entok jü Señor Jesucristotat ayukamta itom boobichähui: ² Timoteo emoune tebote, Diostat ehuäpo tua ín üusi: tülisi huéeme, yore jikolihuame, entok jü yánti éehuame, Dios itom Áchay bétana entok Jesucristo itom Yöturi bétana huéiye, emo béchibo.

Jume kaa lütüriata yore majtíame bétana téjhuari

³ Macedonia buiärau bíchane sim báreka emoune jiojot jiaahuak, Efeso pueblolo enchi tahua íaaka, huatem nésauta enchi máknakë béchibo, bueituk juka Diosta nooki kaa täbuiasi am majtianakë béchibo. ⁴ Íkäi nésautë kécham mákka: Katim ä jíkkajj bánake, juka nokta kía nokhuamta fábula ti tettehuaahuamta, entok noki kía böka kaa lülütemta. Íri náu nássuahuamta johua, të kaa Diostat éaka, tülisi áamak kathuamta.

⁵ Íkäine enchimieu nooka, síme enchim jíapsimak yore nákhuaamta enchim jípunakë béchibo. Í yore nákhuaame éntok íméi bétana yeu huéiye: jü jíapsi huépülsi áu jípuremta bétana, entok jü tü éhuamta bétana, entok jü chíkti jíapsimak Diosta súalhuamta bétana. ⁶ Jume huate rábiktecame sékana bícham sájjak, kía jájaana nokaka. ⁷ Bueitukim huitti leyta emo täya tíiya, kaa át jünéaka, entok bem nokäbet júne kaa jünéaka.

⁸ Tëte béja leyta júneria, ä türiakähui, të Diosta ä huáatiä páman ä huériäteko. ⁹ Bueitukte júneiya, jükä leyta tü yöremta béchibo kaa yáaritukähui, të ál-la íméi béchibo: jume bem íä páman jíba am báareme, jume kaa nésauta jo báareme, jume jujjuëna kaa tühuata jo báareme, jume Diosta kaa yöreme entok Diosta bétana ayukamta kaa yöreme, jume bem áchayhuarim entok áyehuarim sússuame, jume yore sússuame, ¹⁰ kaa emo jubeka entok kaa emo kunaka náu totöyeme, oohuimtaka emo jujubeme, jábeta úttiapo buíseka tómita áa béchibo aahuame, jume ára nókíchim, entok Diosta bėj-reka nonokame; bueituk síme íméri Diosta noki bėj-reka kateme. ¹¹ Íkäi júne yore majtia, jü símek béppa musála machi evangelio, Dios al-leehuamta yore mákamta bétana. Bueituk ínapo ä mák-ri, ä majtiä íaahuaka.

Tékkil Pablota mák-ri

¹² Anä baisauhue, juka úttiata nee mákakamta, itom Yöturi Cristo Jesústa, bueituk huitti nee áamak huée béchibo; íri tékiliyi nee yuktiak. ¹³ Ínapo bannaataka Diosta bėj-reka jíapsay. Anam guók jajjasey, jume ä súaleme, entokne tüisi juënasi jijiy. Tëne jikolihuaka mabethuak, bueitukne kaa jünéaka ä johuay, kaa ä súaleka. ¹⁴ Nee ínëlituk junne, jü itom Yöturi tühuay nee tápuniak, entok jü át éhuamtayi, entok jü yore nákhuaayi; Cristo Jesústa itom ä mákã béchibote ä jípure.

¹⁵ Türi í nooki huitti huéeme, entok símetaka ä mabetpo yúmala: Cristo Jesús ániat jíapsamta jínëu báreka äbo yepsak, jume kaa tühuata joame béchibo; huámëri násuku ínapone chë bát huéiye. ¹⁶ Íari béchibo Dios nee jiojokrek: bueituk Jesucristo inot yeä machiriak, juka ára itot ä boobichähui. Ínëli jum kaa tühuapo nee bát huéy junne, jume huatem nee bíchaka, akim ä súalnake, yúu jíapsita am jípunakë béchibo. ¹⁷ Huári béchibote yörihuamta entok lóoriata ä máknake, juka Rey jíbapo béchibo jíapsamta entok kaa bíttumta. ¡Kaabe éntok Áa bënasi Dios, jü jita täyahuamta jípureme, entok jíbapo béchibotunakeme! ¡Júnentunake!

¹⁸ Timoteo, Diostat ehuäpo tua ín üusi, íkäi nésautane enchi mákka, bueituk íkäi nok profetata emo bétana nokhuaamta jíakã pámani. Júmürë én tekipanuanake, tühuata jájam báahuaka nássuahuäpo, ¹⁹ em jíapsimak Diostat éaka entok jíapsitat kutti jípureka. Jume huate éntok, täbui böota nükame, kaa türikum kóm kíimuk. ²⁰ Íméri jü Himeneo

entok Alejandro, Satanásta mámpone am tójjak, am jüneenakë béchibo, kaa júchi Diosta béj-reka bem noknakë béchibo.

2

Jáchin Diostau oraciompo nokhuame

¹ Símek béppa huéchiapone ikäi enchim yáa ía: jita huátiahuamtem aahua, Diostahuem buaana, huatem béchibem Diostau nooka, entok akem Diosta baisauhue. Símetem ikäi yáanake, jü yóremraata béchibo, ² jume reyim béchibo entok síme huame yaura tékiaka jokame béchibo; ínélite yánti jiapsinake, kaa huanti aneka, Dios huáateka entok lútula kateka. ³ Bueituk ïri türi entok Dios yore jínëume két ä türe, ⁴ entok Áapo síme yoremem jínëu íaa, entok lütüriata am täya íaa. ⁵ Bueituk huépul Dios jíba aane, entok huépulay jíbba, jü násuk huéeka yoremta Diostau huériame, Jesucristo yoreme. ⁶ Áapo símem béchibo áu tójjak, am jínëu báreka. Ínëli ikäi bíttebok, tiempota yúmako. ⁷ Íari béchibone huatemmeu nok íaahuaka yuktiari, entok apóstoltu íaahuaka, kaa judíomne majtia, Diostat éehuäpo entok lütüriapo. Kanne kía nooka, Cristota bétanane lütüriata nooka.

⁸ Én éntokne yoremem Diostau oraciompo nok íaa, síme kätana, mámam santosi yáarim jikau tóboktialataka, kaa omteka entok kaa náu nok nássuaka. ⁹ Ínëli kétchi, jume jáamuchim huéchiasim emo sánkotuanake, emo yórihuä pámani; entok emo chíkëtek, katim kaa náksi emo chon tottianake, orota entok téta uyyorik entok súpë kaa huéeläpo béj-rem junne. ¹⁰ Ál-lam tühuata jonake, jáchin jume jáamuchim Dios huáateme bénasi. ¹¹ Jü jámmut jita áu majtianake, kaa jáleka ä kuna bétuk áu jípureka. ¹² Bueituk jámuttane kaa huatem majtia íaa, entok kaa yoremstat béppatu báanake; ál-la kaa jáleka áma annake. ¹³ Bueituk Dios Adánta bát yáuhuak, chúkula éntok Evata. ¹⁴ Entok Adán kaa báitaihuak, ál-la jü jámmut báitaiutaka Diosta nésehui béppa siika. ¹⁵ Jíba két jínëutunake, asoaka am suayasimeka, Diostat éaka jiapsäteko, emo nákhuaamta jípuréteko, entok santosi lútula jiapsäteko.

3

Jume pastorim tüisi katnakëhui

¹ Í noki lútulay: Bueituk jábe pastortu péäteko, türik tékilta huátia. ² Të úttia, kaita juënak át nok máchik jípunake, jü pastortachi. Huépülak jíba jupnake, yúmalasi áu núnake, kaa jájaana. Ä jóapo huatem ára mabetnake, entok ára yore majtianake. ³ Kaa vino jijiriotunake; náu nássuahuaamta kaa türinake; ékbua tómita kaa ukulnake; kaa béttek jíapseka símemmak türinake; kaa áapolaytu báanake, jita ä huáatiäpo. ⁴ Ä jóapo huitti nésaunake; ä úsihuam éntok kuttílasi jípunake, lútula kathuäpo. ⁵ Bueituk ä jóapo kara huitti nésehuetek, ¿jáchisu ára am suayanake, jume Jesucristota súalhuäpo náu aanim? ⁶ Kaa én jübua naatemtunake, bueituk jamak áu jábele táytek, bétte nokta diablotat chúpukä bénasi át chúpñake. ⁷ Entok két úttia, jume Diosta kaa súaleme ä bíchakam ä yórinake. Júnëlim béja kaitäpo ä bítt báreka junne, katim áma yúmanake, entok diablo júne kara juënakuy ä yuktianake.

Jume diáconom jáchin kannakëhui

⁸ Jume diáconom kétchi, lútulam emo núnake, lütüriata nokaka; katim vino jiriom-tunake, katim ékbua tómita ukulnake. ⁹ Akim ä jonake, juka Diosta lütüria yeu buíjtaka itom boojoriähui, jü tü éehuamta éntok kaita chícha machik jípureka. ¹⁰ Jiöbilahuakam bát bínna; huanärim tékil diáconota mákna, yuktiahuaka kaa jita ámet téyhuako. ¹¹ Jume jáamuchim kétchi, lútulam emo núnake, kaa jabetat jájaana nokaka, yúmalasi suamsi símekuu. ¹² Jume diáconom huépülak jíbam jupnake, entokim bem úsimmet huitti nésaunake, entok bem jóhuam. ¹³ Bueituk jume diáconom tékilta tüisi joame, huatem bétanam yórihuaka bítt-hua, entok ámet utteehua Jesucristotat éehuä bétana, ámeu nokna béchibibo.

Dios huáatihuame yeu buj-ri

¹⁴ Íkáine emou jiojte, tene láuti áman emou sika enchi bít báreka éá jjóbe. ¹⁵ Të kaa láuti nee emou yepsako, júneáe jáchin emo ä huériunakëhui, juka tékilta Diosta jóapo. Íri jóuhua éntok Dios jiápsamta Cristota sualhuäpo nau animmehui. Íachi éntok jú lútüria át huíjjüte. ¹⁶ Kaita éntok ájária kaa ínel éehuay junne, símek béppa huéiye, jú lútüria Dios huáatihuame:

Dios yóremtaka áu bíttebok,
Espíritu Santopo tua lútüriapo tahuala,
ángelesim ä bitchak.
Kaa judíommeu áa bétana nokhuak,
ániat jiápsame ä súsualek,
éntok jikat téhueka lóoriapo mabethuak.

4

Diostat éhuamta tójaka täbuik joame

¹ Të jú Espiritu Santo machisi ínel jiaahua: juka tiempota lütisimeyo, juebénaka tua Dios huáatihuamta tójaka täbuiasim jita súalnake, jume espíritum am báiáttáhuame jíkkajaka, éntok lemooniom yore majtiähui. ² Huámëi jume ára nókíchim nok jíkkajake; ímëi éntok Dios éhuamta kaa ínnëa. ³ Katim emo jub íaanake, éntokim huate buáhuamta kaa buä íaanake, Diosta ä yáalatuk junne. Bueítuk jume Diosta súaleme éntok lútüriata täyame, Diostam baisahueka ä buänake. ⁴ Bueítuk síme Diosta yári türi; kaita ára guótiatu, Diosta baysahueka mabethuáteko, ⁵ bueítuk Diosta noki éntok Diostau oraciompo nokhuame ä tü johua.

Senu Diosta tékil joame árahueme

⁶ Empo íkáí am majtiáteko jume hermaanom, Cristota tékil türik johuápë náikiatunakëe. Diostat éhuamtë yúmalasi jípunake, éntok türi doctriinata em huéria béchibo. ⁷ Katë ä jíkkaj báanake, juka nokta kía nokhuamta fábula ti tettehuaahuamta, éntok jájaana jíayhuamta; ál-lë Dios huáatihuäpo úttiata nü báreka éiya. ⁸ Ä takahuapo úttiata nü báareme, ä takahuapo úttiata jonake; të íri ilikkipo jíba yore ania. Të jú Dios huáatihuäpo úttiata nühuame símeku yore ania, ímí ániapo Diosta néshui jo béchibo, éntok hua ánia äbo huémtat kétchi. ⁹ Türi í nooki huitti huéeme, éntok símetaka ä mabetpo yúmala. ¹⁰ Íári béchibote tekipanua, kókosi juéna noki omtiahuaka junne, bueítukte Dios jiápsamta éiya. Júri ínel síme yoremem jínëu, éntok chë junne, jume ä súaleme.

¹¹ Íkáre néshue éntoke ä majtia. ¹² Kaabe kaitäpo enchi bínnake, kía enchi júbua yötu tíaka. Émpë ámeu ejemplotunake, jume Cristota suálemmehui, nokpo, em jiapsä pámani, yore nákuhäpo, espíritupo, Diosta sualhuäpo, éntok tü éeripo. ¹³ In áman yepsäu tájti, jiojteté nooka, éntok kuttilasë ámeu nokaka am majtia. ¹⁴ Katë kaitäpo ä tótoja, juka Diosta bétana em mabet-ri. Jume yoyöturim Diosta bétana nokaka, emochim mámtaka enchi ä mákkak.

¹⁵ Íkáí jíbe jo báreka éiya, kaa ä tójaka. Bueítuk íneli ä täyaka em yötusimëhui, símetakam ä júnerianake. ¹⁶ Emoë suaya, jáchin em emo nüyëpo, éntok jú em yore majtiäpo. Íkáí túlisi joáteko, émpë emo jínëunake, éntok jume enchi jíkkajame.

5

Jáchin huatemma itom ito nünakëhui

¹ Katë ölatáu omti nok báare, ál-lë áu nooka, ä áchayekamta bénasi. Jume júbua yoyötummeu, am saylakamta bénasi. ² Jume jám yoyölam am áyekamta bénasi, jume bebemem éntok, huayihuarim bénasi, am yöreka.

³ Jume tua jókoptulataka kaa aniahuame ania. ⁴ Të huate jókoptulame usim éntok ápalam jípurétek, ímëi éntok tua bátchu bem familiia am anianake, jita ámeu bëyëpo;

bem áchayhuarim junéli yörinake. Īri türi, entok musäla maachi, Diosta bíchápo. ⁵ Të jü tua jókoptula, áapola tahualame, huäri béja Diostat jíba boobíchaihui, entok Diostau jita aahua, oraciompo aú nokaka, taahuari entok tukaarit naa búrujti. ⁶ Te jü kaa tühuata joame jíápsaka mukila. ⁷ Īkäre két nésahue, bueítuk kaabeta kaitäpo am jipunakë béchíbo. ⁸ Bueítuk jábe júne jume áamak anim kaa aniame, entok jume ä jóapo joomem junne, chë júne Diosta béj-re, jume tókti kaita súaleme béppa.

⁹ Bueítuk lístapo náikiatuna, jü jókoptulataka sesenta huásuktiriam béppa huériame, entok huépülak jíba kunalame. ¹⁰ Tühuata ä joäpo täyana, entok usim ä ujüläpo, entok ä jóapo huatem mabet-latunake, Cristota súaleme guók báksialatuko, entok jume jíápsipo kökosi éame anialatuko, entok síme tühuata joaka át tekipanualatuko.

¹¹ Të jume kaa yótaka jókoptulame, katë áma am náikia; bueítukim júchi kuna péaka Cristota tékilta johuamtam tójaka júchi kuna báanake. ¹² Júnelim juka bat bem yáabareü tojakam juka Cristotau bíchaa bem jehuiteriakähui kaitäpo tatahuaria. ¹³ Entokim jójjoyhua, kaita joaka; jóammet rejtekam jájaana, huatemmet nokaka. Kaita bem tärukäpom emo kíkkibacha, kaa türikuu. ¹⁴ Jume jáamuchim chë kaa yoiyótaka jókoptulame éntok, aram kuuna. Usim jípurekam bem jóam tüisi suayanake. Bueítuk ínëli jü diablo kaitat jáhuiteka am nätua máchinake. ¹⁵ Bueítuk huate béja emo náikimteka Satanásta sáu sájjak.

¹⁶ Jábe Diosta súaleme ä jóapo jókoptulame jípuretek, am anianake. Huanäi ínëli kaa béttesi ámeu huéenake, Cristota sualhuäpo nau animmehui, ínëli entok chë juebenanake, jume tua jókoptulataka kaita jípureme ái ania béchíbo.

¹⁷ Jume yö yáataka nésauta tüisi tekipanuame, jümëri senu huëpo entok júchi huepom chë júne yörina entok úttihuakam bínna; të chë junne, jume Diosta noki nokame, entok am majtiame. ¹⁸ Bueítuk jü jiojteri ínel jiaahua: “Katë juka buej tirijkom jótamta bosaltuanake.” Entok: “Jü tekipanuame tómita kobapo yúmala.”

¹⁹ Jábeta yoturita nätuaayo, katë empola ä jíkkaij báare, ál-la, guoyim o bájim testigom anëpo. ²⁰ Jume jíba Diosta bejri jo báareme, ámehuë nooka, símem bíchápo, jume huatem két máujnakë béchíbo. ²¹ Huittine ínel emou jiaahua, Diosta bíchápo, itom Señor Jesucristota bíchápo, entok ángeles yeu púarim bíchápo: Ímëi nésaurimë yáuhua, kaabeta chë áma yeu púaka; símemë nánancha éria. ²² Katë kía jábeta läutipo yeu púaka áa béppa mámte. Jum Dios bejrimpo johuäpë kaa emo kíkkibacha; ál-la kaita juënaka emót ayunake.

²³ Katë bäam jíba jëye; ál-lë ilikkik vinota jëye, tómpo élaka em kökorë béchíbo.

²⁴ Jü Dios bejri huate yoremem joäu béja ámet jünakiachi, Dios yäura bít-huamta kee jee yepsayo; të huatemmet éntok chúkula. ²⁵ Júnëli két jünakiachi, jü tühua johuame. Jume yáataka kaa täyahuame éntok, karam éсотaka taahua; jíbam yeu buíjtunake.

6

¹ Jume ä teko bétuk úttiapo tékipanuatuhame, bem tekom yöreka tüisi am bítpo yúmala, bueítuk jume Diosta téhuam entok ä nokihua kaa juënasi ámet noknä béchíbo. ² Entok jume úttiapo tekipanuame Cristota súaleme tekokame, katem kaitäpam bít báare; ál-lem chë júne tülisi am tekipanuaría, Diosta am súalë béchíbo, entok Diosta am náké béchíbo; tühuatam enchim bétana mabeta. Īri kutti nokhuaka yore majtiahame.

Huатemueu bíchaa kaa béttek jíápsaka al-leehuame

³ Inentaka jábe täbuiasi jita majtiátek, entok itom Señor Jesucristota noki tülisi huémта kaa ä jíá páman ä huériáteko, Diosta yore majtiähui entok Dios huáatihuä páman júne kaa aneme, ⁴ áu jábeleka kaita täya. Entok kaa huitti jüneiya. Náu nok nássuahuamta jíba musäule; ímí yeu tómtë jü jita kaa nat türihuame, náu nássuahuame, juëna nooki entok jita yoret ínnëhuame, ⁵ jume yoremem bem kóba súahuapo kaa tühuata kaa huéeläpo jípureka, náu nok nássuame. Jü lütüría kaa ámet aayuk, Dios huáatihuábey tómi yö báreka. Katë ámemak hueram báare. ⁶ Të chë yún béjhuaa áma

ayka, jum Dios huáatihuäpo, entok buéresi al-leehuame áamak huéiye, jü itom jípurëmak al-leäteko. ⁷ Bueituk kaitate ániau äbo kóm nüpala, entok huitti nokhuäpo kaitate ím yeu huériunake. ⁸ Júnentaka itom buänakeu entok itom sánkonakeu jípureka, íkäite jípureka al-leenake. ⁹ Bueituk jü tüisi jita jípu péehuame kómam tábbe; huanärim áma emo kurialataka tatahua, entok jü yún buéresi jita áttea péehuame juénasi cháka. Íri jume yorememo emo tárutuaka am tetejale. ¹⁰ Bueituk jü tómita tüisi musäulihuäpo, síme kaa tühua áma yeu huéiye. Inëlim huate ä áttia péakam Diostat bem eähuim tárük, entok kökosi éehuame ámet tápunak.

Jü tü Dios éehuamta nássuahuame

¹¹ Të empo yoreme, Diosta yöreme, íkäi símete tö búite. Lútula éehuamta jíbe huéria, Dios huáateka, at eäka, yore nákeka, yánti jíápseka jita boobíchaka, entok kaa béttek jíápseka. ¹² Jü tü Diostat éehuamtachë nássua; em mámpe ä buísse juka yü jíapsihuamta; bueituk íari béchíbo Dios enchi núnnuk, éntoke juebenam bíchápo Cristotat éehuamta emo ä mabetak tíaka ä täyatebok. ¹³ Én entok, Diosta bíchápone nésauta enchi mákka. Áapo síme ayukamta jíapsitua, entok Jesucristota bíchápone két enchä mákka, Áapo Diosta bétana tüisi nookak, Poncio Pilaatota bíchápo. ¹⁴ Ikäi nésautë tüisi ëeria, kaitamak ä kükütiaka, entok kaa emót nokteboka, itom Señor Jesucristota yeu máchiaü tájti. ¹⁵ Íkäri tiempota yúmak ä bíttebonake, jü huitti al-leerita jípureme. Áaposu ä éä páman nésahueme; reyesimemu Rey entok yoiyöturimemu Yöhue. ¹⁶ Áapola jü huépülaka jíba kaa mumukeme, entok machiriapo aane; kaabe ára áman kiimu. Áapörík kaabe yoreme ä bil-la, entok kaabe ára ä bitcha. ¡Áapörík béchíbo jíbatunake ä yörihuähui entok símekut ä nésahuëhui, jíbapo béchíbo! Júnentunake.

¹⁷ Jume ímí ániapo riikom, ámechë nésahue, katim emo buérialinake, jü bem rikorache kaa am ée sáuhue, bueituk kara síme tühua át boobittu; ál-la Dios jíápsamtachem am ée sáuhue. Áapo kaita ámpoleka símeta itom mámaka, itom áy al-leenakë béchíbo. ¹⁸ Të tühuata johuäpom rikomtu sáyhua, entokim kaita ámpöleka jábeta mik sáyhua. ¹⁹ Inëlim kutti éehuamta símek béppa béj-rek jípunake, taahuata äbo yebijnakemta béchíbo, entokim yü jíapsihuamta jaatianake.

Ä chúpëpo Pablota nésaui

²⁰ Jee, Timoteo, huaka em emou nokhuamte ëria. Én éntok, kate ä nok jíkkaja, juka nokta kía jájaana nokamta entok türík nanasontemta junne, entok jü kía jájaana nooki, “buére jita yún täyahua” ti téttehuaahuamta. ²¹ Bueituk huate íkäi súaleka, Diostat éehuamtam tójjak.

Jü Diosta tü éehuame emomaktunake. Júnentunake.

Jü Carta San Pablota Guosa Huëpo Jiojteri Timoteotahui

Teboteri

¹ Ínapo, Pablo, Jesucristota apóstol Diosta éäpo, jü jíapsita itom mák rókakä pámani, Cristo Jesústa huämi. ² In usiahuari nakhuame Timoteotahui. Diosta tü ehuamta, entok yore nák jikolëhui, entok yánti jíapsihuame emo béchibotunake, itom Áchay Diosta bétana, entok itom Señor Jesucristota bétana.

Cristota bétana nokhuame

³ Diostane baysauhue, Ápörükúu ín tekipanoä béchibo, kaachin éaka, jume ín yoyöhuaripo naateka. Emoune huáate, Diostau enchi buanriaka taahuarit entok tukaarit naa búrujti. ⁴ Jíbane emou huáate, entok em ópuammehui, entokne enchi bíť péiya, al-leerimmeyi ino tápunia báreka. ⁵ Bueítukne áu huáate, juka huitti Diostat éehuäu em jípurëhui. Bát ä jípurey, jü em ma yohue Loida, entok em áiye Eunice. Én éntokne tüisi jüneiya, enchi két ä jípurëhui.

⁶ Kíalíkune ínel emou jiaahua: Áuhuë ä jáyaktitua, juka Diosta bétana em mabet-ri, júnaköri nee emo béppa mamteko. ⁷ Bueítuk Dios kaa espíriutu nahui éehuamta itom mik-la, ál-la juka espíritu úttiakamta, entok yore nákhuaamta entok huitti éaka áu yüihuaamta. ⁸ Íari béchibë kaa tihueka nooka, itom Señorta bétana; entok katë ínoy tiihue, bueítukne Áa béchibo pereesotaka aane. Ál-lë jikot machisi ansimeka júne át huéiye jü evangeliochi, Diosta úttiärammeyi. ⁹ Dios huépul éehuamta itom jípu iaaka itom jínëuk entok santosi itom núnnuk, kaa itom ára jita joä béchibo, ál-la ínel ä yuktialä béchibo, bueítuk yore jikolihuaamta itom mákkak, Cristo Jesústa huämi, bannaataka kee jee ániata ayukäpo naateka. ¹⁰ Ä tü éehuäpo Jesucristo itom jínëumta yeu machiriala. Áapo juka kókkohuaamta kaitapo tahuariaka itom úhuhuaaka, machikun juka jíapsihuaamta yeu tójjak, entok evangeliota huám jíbapo béchibo kaa kókkohuaamta.

¹¹ Dios nee áma yuktiala, apóstolpo entok maestropo nee nok iaaka, jume kaa judíommehui. ¹² Íari béchibo yún jikot machika inou simla. Tëne kaa áy tiihue, bueítuk ínapo jüneiya jábeta ín súalekähui; entokne tüisi jüneiya: Áapo símek béppa úttiaka ín jíapsi érianake, huári taahuarit äbo huémťachi.

¹³ Katë ä tójjä, huaka nokta túlisi huémťa, ino bétana em jíkkajakähui, juka Diostat éehuamta entok yore nákhuaamta Jesucristota bétana ayukamta. ¹⁴ Juka símek béppa türík itom mák-rite éria, Espíritu Santota ítot anë béchibo.

¹⁵ Béjë jüneiya, síme jume Asia buiärapo joome nechim tö sájjak; ámemak näikiari, jü Figeelo entok Hermoogenes. ¹⁶ Diosta yore jikolëu ámeu ayunake, jü Onesíforota familiabehui, bueítuk áapo juebénasi jíapsi yéjťehuaamta ínou nüpak, entok kaa ínoy tiihuek, nee pereesotuk junne. ¹⁷ Ál-la buere joära Romau yepsaka kaa jimyoreka nee jariu táyťek, nee ä téäu núkisi. ¹⁸ Diosta yore jikolëu áa béchibotunake, Señorta éä pámani, huári taahuarichi. Émpë tüisi jüneiya, jáchin itom ä aniakähui jum pueblo Efesopo.

2

Jesucristota tü sontaaro

¹ Én éntok empo, Diosta sualhuäpo ín üusi, úttiatë áma nüye, jum Diosta nésaupo ára jita johuäpo, Jesucristota bétana. ² Juka juebenam bíchäpo nokaka ino bétana em jíkkajakäu, íkäre ámeu noknake, jume oohuimmehui, kaa emo náyoteka huitti katemmehui; ímëchiri jume huatem ára majťiahuäu yúmalasi ámet ayunake.

³ Empo jikot kókosi éake jíapsa, Jesucristotau türi sонтarotaka bénasi. ⁴ Jábe sонтaro júne ä tékil tójaka kara tábui tékilpo áu sütia, bueítuk huaka sонтaro tékilpo ä

núnukamta al-leetua báreka. ⁵ Entok kétéchi jum yeyhuäpo yö báreka úttiata joame, kaibu yölataka tahuanake, juka reglata jiäpo áman kaa yeehuekäteko. ⁶ Jü buíata éechame bát tekipanuanake, juka etta chúpey ä nü béchibo. ⁷ Áachë suuhua, jü ín nokäbechi; bueítuk Áapo jü Señor símekut enchi át jüneetuanake.

⁸ Jesucristotahuë huáate, rey Davidta animmak huéeri, entok kókkolam násuk jíabitekame, ín evangelio jáuläpo. ⁹ Íkäi nokta béchibone kókosi jikot johua. Juëna yöremta bénasine pereesoteri; të jü Diosta nooki kaa pereeso. ¹⁰ Inëline kaa huanti símeta mabeta, jume Diosta bétana yeu púarim nákeka, bempörim két jínëuriata am jájammaké béchibo, Jesucristotau huämi, símek béppa ujjori kaa lülütemtamaki.

¹¹ Íri nooki tua lütüria:
Bueítuk áamak kókkokätek,

kétte Áamak jápsinake;

¹² jikot aneka jíapsakätek, áamakte nésaunake.

Ítapo kaa ito ä täya tíäteko,
áapo két kaa itom áu täya tíanake.

¹³ Ítapo kaa lútula katëtek, Áapo jíbapo béchibo lútulay.

Bueítuk Áapo, “kane ájaria”, ti kara jiaahua.

Jü ä tekipanoäpo tüisi huéeme

¹⁴ Íkäre ámeu huáati sáuhue, Señorta bíchápo, huitti ámeu nokaka: “Katem náu nok nássua.” Íri kaitäpo tatahua; ál-la juka emo tärühuahta ámeu johua, jume ä jíkkajammehui. ¹⁵ Símete tülisi yáaka, Diostau emo yeu ketcha, tekipanualero ténasi, kaita tihueka, Diosta noki lútula ä huëpo áman ä nooka. ¹⁶ Katë kía kaa türik kia kuttílasi yun nooka, bueítuk jü junëli bem kia nokähui chë júne juënakun bíchaa am huéria, ¹⁷ entok bem nokäu sähua kaa yoyoremta bënasi yoret kíkkimu. Júnëlim ayula, jü Himeneo entok Fileto. ¹⁸ Lütüriatam sékána bíchaa tö sájaka, täbuiasi jiaahua: “Jänituk jume kókkolam béja jíabitesula.” Inëlim jáka, huatem Diosta súaleme huitti Diostat éehuamta kóm táb-ria. ¹⁹ Të Diosta noki kutti káttek, jiojterita jípureka: “Am täya jü Señor, jume ä áttiirim”; entok: “Símetaka huame kusisi Cristota téhuampo áu nokame, juëna böotam tóijnake.”

²⁰ Të buére jóapo yún jita yáataka áma ayka, oropo entok platapo yáataka, entok huate kútapo yáari, huate éntok babupo; ímëri huate jita musäla machik áy jo béchibo, huate éntok kía jita chíchachik áy jo béchibo. ²¹ Të ínëli jü jábe chíchachik áu úhuaakame huéchiapo tahuanake, Diosta úttíluhäpo. Ä nésaupo huépulta bënasi áu nüyeka, Señorta béchibo, símeta ára jonake; entok kaa áu ámpolnake, türi tékilta béchibo.

²² Huaka jübua yötuhuäpo kaa huéeläpo jita musälihuamtë tójaka lútula jíapsa, Diostat éaka, yore nákhuahta jípureka, entok yánti jíapsihuamta, jume kaa chíchachik jíapseka kusisi Señortau nokammaki. ²³ Akë ä tójja, juka kia nok nássuahuamta, bueítuk jünéaka, náu nássuahuamta ä huériähui. ²⁴ Jü Señorta tekoka tekipanuahta náu nássuahuäpo kaa áu türinake; ál-la símemmak tülisi áu hueriunake; yúmalasi ára yore majtianake, entok jikot anhuamta ára jípunake. ²⁵ Kaa béttek jíapseka ámeu noknake, jume ä béj-reka nok nássuame; jamak júne Dios emo am jíapsi kuaktituanake, lütüriata bem täyanaké béchibo. ²⁶ Éntokem áma emo yeu huíknake, jum diablota am sumaläpo, pereesotaka am jípurëpo, ä nésau am jotua báreka.

3

Ániata lütiseyo jume yoremem jachin emo nünakëhui

¹ Íkäre két jünëriapo yúmala: Jume taahuarim lütiseka huéeyo, jü tiempo süm éehuame yebijnake. ² Bueítuk yoremem annake, bempo jíbatu báreka, símeta bem-pola huáatíame, junneria júhuia emo úttileme, bem ómtirat éame, Diosta béj-reme, bem áchayim kaa nésauta joriame, kaita baysahueme, entok kaa türik jíapsekame;

³ huatemmeu tülisi éehuamta kaa jípureme, kabeta säbuilame, jábetat kía nokame, kaa áu jíapsi yüeme, juka kaa pappeamta kaa jiokoleme, jume tühuata omtíame, ⁴ jume ama bétana jábeta bébame, jume kaa huantiachisi emo nüyeme, jume tüisi emo jítaleme, entokim juka bem áy al-leenakeu jíba huáatíame, Diosta béppa. ⁵ Ímëri Diostat éehuamtam jípuremta bėnanake, tem juka tua Dios éehuamta kaa jípunake.

Katė ámemak emo türe. ⁶ Bueítuk ímëi ínel jóahuammet kimuka, am núk sásaka, jume ili jáamuchim, pereesom bėnasi, kaa türík ámet áusülik. Jü kaa tühua kaa huéeläpo ámet ayuka am huíksime. ⁷ Ímëi jíba jita emo majtia, tem kara ä jájame, juka lütüriata, ä täya béchíbo. ⁸ Jáchin jü Janes entok Jambres Moiséjtam bėj-reka jáptek, íněli kėtchi, ímëri lütüriatam bėj-reka kaate; bueítuk jita täyahuäpo emo náyotehuame ámet tápuni, entokim Dios huáatihuäpo kaa jehuiteriari. ⁹ Tem bėja kaa bát bíchaa kannake; bueítuk jü kaa tüisi bem anėu simem bėtana täyana, huámëi bėnasi.

Pablo nokta ä chupėpo Timoteota tejhuak jachin jita ä yáanakėhui

¹⁰ Tė empo ä huéria, juka enchi ín majtiähui, jáchin ín jiapsähui huatem bíchäpo, huaka huitti éaka ín huáatiähui, entok jáchin ín Dios huáatėhui, entok jáchin yánti ín jiapsähui, entok yore nákuhamta jípureka, entok kaa huánti jíapseka símeta ára ín joähui, ¹¹ Diosta kaa súaleme bėtanane guók jájjasuri, entok juka kėkosi machik ín ínnəsuri. Íri inou yeu sika imey pueblompo Antioquíapo, Iconiopo, entok Listrapo; tüisi ín guók jájjahuakapo bėttesi inou siika. Tė íkái símeta bėtana jü Señor nee áma yeu huíkkek. ¹² Entok símetaka Dios huáatihuäpo Cristotamak santosi jíapsi báareme bem guók jájjanäu ámeu ayunake. ¹³ Tė jume kaa tü yóremem entok jume yore bäi táttáhuame, jum kaa tühuata bem joä pátákum, chė júnem kaa tühuata jonake, huatem bäi táttáhuaka, entok báitaütaka.

¹⁴ Tė empo, kate ä tójaka jíba ä johua, juka em täyakähui, entok tüisi jünéaka jábeta bėtana em ä täyalähui. ¹⁵ Bueítukė ili usitaka naateka ä tatáyak, juka Diosta noki jiojteri. Ímëri aram enchi kóba súatua, jínėuriata béchíbo, Jesucristota súalhuä pámani. ¹⁶ Jü síme noki jiojteri Diostat yeu simla, entok huéchiapo huéiye, yore majtia béchíbo; entok juka kaa tü ayurita yuktiaka ä ínnėtebo; entok juka kaa tülisi yáata ára rútuکتia; entok juka lütula jo báahuamta ára yore majtia. ¹⁷ Bueítuk jü yoreme Diosta nėsahui joamta lütula jíapsinakė béchíbo, simėku jita ä araunakė béchíbo, jum tühuata ára ä jonakėpo.

4

¹ Nėsautane em mámpo yétcha, Diosta bíchäpo entok Señor Jesucristota bíchäpo. Áapo jume kókkolammet entok jíápsammet yäura nokta chúpanake, júnakoy táapo reytaka ä yepsäpo. ² Diosta nokiė nooka, juebėnasi júchi bėnasi ínel éehuayo, entok kaa ínel éehuayo. Juka kaa tü áyurita yuktiaka, lütüriate ä ínnětua, Diosta noki kuttílasí huėhui. Íkäre am téjhua, yánti éaka, Diosta noki jíba ájáriatukähui. ³ Bueítuk tiempo äbo yebijnake; huanärím juka Diosta noki tua yúmalasi entok kuttílasí huemta kara mabetnake. Ál-lam senuk jíkkaj báreka, elėsikisim ä ínnėaka, huanärím juebena yore mamajtiame náu tóijnake. Huanärím am majtianake, bem ä türepo entok ä huáatiä pámani jíbba. ⁴ Entokim lütüriata kaa jíkkaj báreka ä omoutenake, cuentom kia ettejoariata ayukäu bícham kannake. ⁵ Tė empo símekuchė yúmalasi emo jípure; juka jikot anhuamtė yánti éaka mabeta; evangelista tékiltė johua; símete yáuhua, juka Dios nėsauta em mabetakähui.

⁶ Bueítuk ínapo bėja muk báare, Diosta béchíbo; jü taahuari ín simnakeu bėja yúmase. ⁷ Tühuapo nássuahuamtane yáasula; entokne át simsula jü böochi; Dios huáatihuamtane ín jíápsipo ėriala. ⁸ Ēn éntok, jü coroona lütüriata huė páman täyahuame nee boobíchaihui. Íkái nee máknake, jü Señor lütula Juez, huári taahuarichi. Entok kaa nee jíbba, tė simem huame ä nákeka ä boobíchaihuime.

Jita jachin am yáanakėhui áapo am tejhuak

⁹ Bamsekë läuti nee äbo bitcha. ¹⁰ Bueituk jü Demas nee tö simla; kaa tühuaata ániat ayukamta tutüreka, jum pueblo Tesalónicau bíchaa siika. Crescente Galacia buiärau siika; Tito éntok Dalmacia buiärähui. ¹¹ Lucas jüba ínomak aane. Marcoste núnuka inou ä huéria, bueituk ára tüisi nee ania, ímí tékilpo. ¹² Tíquicotane buere joära Efesou bíttuak. ¹³ Äbo sikätekë jume kapotemë inou nüpa; pueblo Troasponse am tö siika, Carpota jóapo. Jume librom entok jume pergaminom, ímëré chë júne kaa koptia.

¹⁴ Alejandro jü sisiguokta tekipanuame, Diosta tühua nee tóij íaaka, juebénasi kaa tüisi anhuamta inou yáala. Áapo Señor ä béjtuanake, juka jita ä joä béchibo. ¹⁵ Émpë áa bétana két emo suaya, bueituk ítobia kíktek, tüisi itom nokäu béj-reka.

¹⁶ Tua bát nee ino nok-riäpo kaabe ínomak taahuak; simetakam nee tö sájjak. Íäri bétana Áapo Dios jukai kaa ama am naïkírianake, am jiokorinake. ¹⁷ Të jü Señor ínomak aane, úttiata nee mákaka, bueituk ínëli inou huémata násuk jü Diosta bétana nokhuame ára yáatuk, síme Diosta kaa súaleme ä jíkkaijnakë béchibo. Ínëli jü leóna teni kaa nee buäka. ¹⁸ Jü Señor nee áma yeu huíknake, síme kaa türík ayukäpo, entok téhuekapo reytaka ä nésahuepo nee jípu báreka nee suayanake. Símek béppa ujyoori áa béchibotunake jíbapo béchibo. Júnentunake.

Teboteri entok Diosta tü eäu ä chuppepo

¹⁹ Priscata entok Aquilatë tebotua, entok Onesíforota jóapo jomeme. ²⁰ Erasto pueblo Corintopo taahuak. Trófitotane éntok pueblo Miletopo tö siika, kókoremta. ²¹ Séberia tiempota kee yúmaye äbo huéiye. Eubulo, Pudente, Lino entok Claudia enchim tebotua, entok síme jume hermaanom.

²² Áapo Señor Jesucristo em espíritumak annake. Jü Diosta tü éehuame enchimmak-tunake. Júnentunake.

Jü Carta San Pablota Títotau Ä Jiojtekähui

Teboteri

¹ Pablo Diosta saulero éntok Jesucristota apóstol, jume áapörík yeu púari Diostat ehuápamani, éntok jü lúturiata täyahuäpo jum emo jiokölihuä pámani. ² Jum jita jíba boobít-huäpo yü jíapsihuäpo. Jum Diosta kaa yore baytähuäpo, yore ä mak-rokkak, kee jee ániata yeu machiay náateka. ³ Éntok taahuata yúmak ä täyatebok juka ä nooki, jume huatemmeu ä nokhuä pámani, íri ín mampo toijri Diosta itom jínëukamta nésaupo. ⁴ Titotahui, Cristota súalhuäpo tua ín üusi, Diosta tü eäu, yore nak jiokölihuame, éntok yánti jíapsihuame, Dios Áchayta éntok Señor Jesucristota itom jinëukamta bétana.

Jume pastorim éntok obispom jachin ministerio tékilta bem yánakëhui

⁵ Íari béchibone isla Cretapo enchi tö siika, hua kaa tüisi huenta enchi rútuuktianakë béchibo, éntok síme buere joarammet pastorim enchi joa íaaka, nesauta enchi ín makakä pámani. ⁶ Íri, jü kaa turik bétana kaita át nok máchina, huépulak jíba jubnake, éntok Diosta súaleme üusinake, kaa turik bem joa bétanam kaa natuatunake éntok bem éäpo jíba jíapsihuäpo. ⁷ Bueítuk úttea, jü obispo kaa türik bétana kaita at nok machiná Diosta tékil ä joapo kaa au buérialinake, kaa juënaratunake, kaa vino jilérotunake, kaa nássuáratunake, tómita kaa türik bétana huenta kaa úkulnake. ⁸ Al-la ä joapo ára huatem mabetnake, tühuata naknake, éntok suámsi au núnake, lútula jíapsinake, santosi jíapsinake, ä jíápsäpo áapo au yüeka au yekanake, ⁹ ára áamak ä tahuarianake juka nok lutüriata, ä majtíahuaka pámani, éntok ket ára ámeu noknákë, yore majtihuäpo kayta täbuiasi jípureka, éntok jume ä nok bójreka nokame ahuä temajituaka ä tü etuana, jünehuamta am maknake.

¹⁰ Bueítuk ketunem juebénaka aane, jume lútüriata nok bój-reme, jume kia jájana jítat nokame, éntok yore baytähuame, éntok chë junne jume circuncisiónta hueriame.

¹¹ Úttea huamei tem páttiabéchibo; bueítuk síme joamim jíapsi násonte kaa tühuata am majtíaka, íkai joakam tómita yún koba báare.

¹² Senu áme násuk profeeta ínel jiaahua: “Jume cretapo joomem jíbam ára nókichi, animal kaa susuáram bénasim maachi, jíbuáram, obëram.” ¹³ Íri ä nokäu lútüria. Juari béchibo, kuttílásë ámeu nooka, juka Diostat ehuamta türik am jípunakë béchibo, ¹⁴ kaa jume judíom cuentommet suánake, éntok huame yorémem nesauriachi, bueítukim lútüriata omoute.

¹⁵ Síme chícha machirata kaa jípуре, jume chícha machirata kaa jípурeme béchibo, të huame jíapsi nasontulataka kaita súaleme béchibo, síme chícha maachi; bueítuk jü bem éeri éntok jíapsi suára nasóntula. ¹⁶ Diostam emo täya tíiya, të hua bem jita jóäubeyim ä omoute. Kujti machirata jípureka, Diosta bej-rekam jíapsa, jita türik júne kara joaka.

2

Jü lútüriata yore majtíahuame

¹ Të empo Akë ä nooka juka kaa täbuiasi huenta yore majtíahuamta. ² Jume yoiyoturim yúmalasim suamsi emo núnake, kaa yún nokaka, suamsi, emo yörihuäpo tülisi, Diostat ehuäpo kaa täbuiasi, emo nakhuäpo, éntok ára jita böbithuäpo. Jiapsina, áma yeu huée béchibo, jum kaa tühuapo. ³ Ínëli jume jamyóyölam, bem jíápsäpom yörisi machisi emo núnake, kaabetat kia nokaka, vino jíhuame kaa am yuínake, tühuatam ára majtianake; ⁴ jume jáamuchim chë kaa yoiyöhuemim majtianake, bem kunam am náknakë béchibo, éntok bem asoam, ⁵ éntokim suamsi emo nüyeka, kayta kaa türik joaka, bem joam am suyanakë béchibo, tü jíapsitam jípunake, bem kunam bëtukim emo am núnakë béchibo, bueítuk Diosta nokibet bette nokta kaa ä bétana noknä béchibo.

⁶ Alé bénasi kětchi, jume jübua yoiyötume kuttílasi ámeu nooka: suamsi emo am nü sáhueka; ⁷ símepë bat emo ketcha ejemplo, tekilpo türik joaka, yore majtياهوäpo, yúmalasë emo bittebo, entok suamsi, ⁸ nokta türipo entok kara omouteta, bueituk jü ä béj-reka huéme ä tiunakë béchíbo, entok kaita juénak enchim bétana nok machik jípureka.

⁹ Éntok jume saulerommehuë kuttílasi nooka, bem tékom bétukim emo nüunake, símeku am türeu jonake, katim elaka am nok bejnake; ¹⁰ kabeta baytahuaka jita ä ühuanake, ál-la símeku ä bitteboka lútula au núnake, bueituk símeku jü Diosta bétana yore majtياهوame itom jinëume üjyorisi bittunake.

¹¹ Bueituk jü Diosta tü eäü áu bittebo, síme yoremem jínëuriata makbareka, ¹² itom majtiaka, juka Diosta kaa yörihuau tojaka, éntok juka ániapo kaa türik úkulhuamta, juëna éerita tójaka, ímite jíapsinake suamsi, lútula entok Dios huáateka, ¹³ juka tüisi al-lehuäpo mabet-báahuamta boobíchaka, entok ujyorisi au yeu machirianakeme jü buere Dios, éntok Jesucristo itom jínëukamta, ¹⁴ jü ito béchíbo au tojakame, síme kaa türiku itom jínëu báreka, éntok tossaala itom báksiaka ä pueblo attiaapo itom jípu báreka, éntok tü tékilta johuäpo naybuk-riata jípureka.

¹⁵ Íkäre ámeu nooka, kuttílasi éntoke yäura úttiata jípureka kaa türi bem yári am toij sauhue. Kaabe kaa kia kaitäpo enchi jipunake.

3

Lútula jíapsi jipuhuame Diosta tü eäpo

¹ Amëhue am huatisauhue, jume gobierno tékilta jipureme entok yäuram nesahueme áme bétuk emo am jípunakë béchíbo, nesautam jonake entokim at jiapseka tékilta jonake. ² Kaabetachim juénak noknake, katim nássuäleromtunake, ál-lam huatemmakim túlisi emo jipunake, simë yanti ehuaamta bittteboka síme yoremem bíchäpo.

³ Bueituk ítapo ket bannaataka kaa susuakay, katte Diosta nésaupo rejtey, chikturataka, síme juëna éerita bétuk ito jípureka. Kaa tühuapote jíápsay, éntok jita ito nat úkuleka, kaa bibit péehuaka, éntok huatem kaa bibit péaka. ⁴ Të juka Dios itom jínëukamta tü ehuaamta itou yeu machiako, éntok síme yoremem ä nákéhui, ⁵ itom jínëuk, kaa lútula huëpo tuhuata itom yáakä béchíbo, ál-la itom ä nak jiolöpo, bajsياهوaka bemélasí tomtihuäpo, entok Espíritu Santopo bemélasí ä yahuakapo. ⁶ Jü, buéresi yüni itot ä chíbejtíakähui, Jesucristo itom jínëukamta bétana, ⁷ bueituk lútula jíapsihuahanta ä tü eäpo jípureka, amakte herenciata jípureka tahua, yü jíapsihuahanta itom boobichä pámani.

⁸ Íri nooki huitti lütüria, Íachíri katë kom eaka, kutti am téjhua, bueituk jume Diosta súaleme tü tekilpom jíba emo jipunake. Ímëri türimme, éntok yoremem ania. ⁹ Të juka nokta kaa nau bataka huentá katë ä jikkaijbáare, entok juka nat tomti kat-huamta bétana kia nokhuamta, entok juka leyta bétana nau nok nássuahuamta, bueituk kia bejja entok kaitapo yore ania.

¹⁰ Jü yoreme emo näikimtehuamta joamta, séjtuli entok guosa kuttílasi áu noksuka, pakunë yä tahuaria. ¹¹ Juneate hua ínëli áu nasontekame, Diosta bejre, entok bette noki at chuppe, juka bette nokta at chupe béchíbo.

Jíta ä yánakeu bétana au nokak

¹² Artemasta ö Tíquicota émou nee bíttuako. Emo bamijtuaka pueblo Nicópolispo inou yepsa, bueituk júmüne, síme séberia tiempopo tahua báreka eiya. ¹³ Jü Zénas leyta yúmalasí täyame éntok Apoolojta, al-leake am boo tojja, kayta ámeu binakë béchíbo. ¹⁴ Jume itomak aanim am áraunakë béchíbo, jum tü tékilta johuäpo. Bueituk jume jita ámeu bëyemmehui am anianakë béchíbo; bueitukim ínëli huatem tuhuata joorianake.

Teboteri éntok ä chupëpo Diosta tü eähui

¹⁵ Sime jume ínomak aneme enchim tebotua. Jume Diostat ehuäpo itom nakemë tebotua, Diosta tü eäu enchimmaktunake. Júnentunake.

Jü Carta San Pablota Jiojteri Filemóntahui

Teboteri

¹ Pablo Jesucristota béchibo pereeso, entok jü hermaano Timoteo, jü nákuame Filemóntate tebotua, itomak tekipanuanma, ² entok kétchi hermaana Apia nákuamta, entok Arquipota, Diosta tékilpo itom jáläekamta, entok huame Jesucristota súalhuäpo náu aanim, em jóapo nau yayajame. ³ Diosta tühua entok yánti éhuame enchimmaktunake, Dios itom Áchayta bétana entok itom Señor Jesucristota bétana.

Filemón Diostat éiya entok huatem nákke

⁴ In Diostane baisahueka emou huáate, oraciónim ín joä beleki, ⁵ bueitukne ä jíkkaja, Señor Jesucristota súaleka em ä nákéhui, entok simem huame Diosta bíchápo huélpülsi emo nüyeka jíápsame. ⁶ Huä Diostat éhuame huatemmeu em nokäu, huitti át jünee huamta enchi máknake; ínëli síme jü tühua enchimmet ayunake, Cristo Jesússta huämi. ⁷ Bueituk tüisite al-leiya, entokte jíápsi yéjtehuamta jípure, em huatem náké béchibo; bueituk empo, ín saila, jume Diostau bíchaa huélpülsi jíápsame bem jíápsihuam óusi éiya.

Pablo Onésimota béchibo jiojot jiaahuak

⁸ Huäri béchibo, Cristota bétanane lütüriata jípure jíöbe, emót ín nésaunaké béchibo, hua jita chë türik bétana, ⁹ tëne emou jiojot jiaahua, yore nákuamta téhuampo: ínapo Pablo béja öla, entokne pereeso Jesucristota béchibo. ¹⁰ Én éntokne ín üusi Onésimota béchibo emou nooka, nee pereesotuk Cristota bétana yeu yoremtukame.

¹¹ Huä bannaataka kaa emou türiakähui, të ëni emohui entok inou júne türi. ¹² Én éntokne júchi emou ä bíttua. Akë ä mabeta, em nee mabetäpo bénasi. ¹³ Bueituk ínapo ínomak ä tahuatua péa jíöbe, enchi kara ínomak anëpo, nésauna nee ä joria iaaka, ímí cárcelpo evangeliota béchibo pereesotaka ín anëpo. ¹⁴ Tëne kaita yáa báare kaa em ínel éäpo, bueituk ínëli jü em tü éeri kaa útteata ä yáriä béchibo, ál-la em júnen éäpo. ¹⁵ Bueituk jamak íäri béchibo au näkimtek emo bétana, jaiki huásuktiapo jáni, én éntok bát bíchaa síme huásuktiapo enchi ä mabetnaké béchibo, ¹⁶ të ëni kaa súmataka enchi tekokam ténasi, të ál-la chë junne, súmataka béppa, ä sailaka tüisi ä huáatia ténasi. Ínapone tüisi ä nákke, të jíbatua empo chë junne. Ä yoremtukä pámani, em ä nákéu türi jíöbe, të chë júne musála maachi, jü em ä náknakëhui, Cristota súalhuäpo.

¹⁷ Én éntok ä junëlitunakey, Cristota súalhuäpo empo ínomak huëtek, Akë ä mabeta, em nee mabetä bénasi. ¹⁸ Entok jíttöpo júne kaa tüisi émomak tahuaka enchi huikiriätek, juka enchä huikiriähui, ínohuë ä tójja. ¹⁹ Ínapo Pablo ín mámammeyne ä jiojte: ínapone ä béjtuanake. Kaa täbuiasi emou jiau béchibo, émpë chë nee huikiriya. ²⁰ In saila Señorta súalhuäpo, arë nee ania jáni; nechë jíápsi yétcha, jimyore béchibo, Señorta súalhuäpo.

²¹ Emoune jiojte, juka nésau éhuamtat ára em joäbet éaka, jünéaka chë júne ín nokäu béppa em ä yáanakëhui. ²² In áma emou yebijnakehuë huéchiapo jípure; bueituk Diostau enchim buaná béchibo jünentunake, jü áman enchim ín bínnakëhui.

Teboteri entok Diosta tühua

²³ Epafras enchi tebotua; áapo ínomak pereeso Cristo Jesússta béchibo. ²⁴ Entok huate két enchi tebotua: Marcos, Aristarco, Demas, entok Lucas, ínomak tekipanuaname Diosta tékilpo.

²⁵ Itom Señor Jesucristota tühua enchim jíápsimaktunake. Júnentunake.

Jü Carta Hebreommeu Jiojteri

Dios ä Üusihua bétana nok-la

¹ Dios juebénasi noksulatukay yún kaa nanäla machisi júnak táapo täbui taahuarim-mechi, jume áchayhuarimmehui, profeetam huämi. ² Én ímëi taahuarim chükula huëpo ä üusihua huämi, itou nok-la. Íkai éntok ä yö yáaka sîmeta ä mámpo tójjak; ániata éntok áapörík béchîbo yáuhuak. ³ Áapo ájaria jü bélojkosi sîmek béppa Diosta ujoyória, entok tua alëbenna sîmeku, sîme ániat ayukamta jíapsitua, sîmeta tútti jípure ä nok úttiärayi. Entok Áapo mukuka sîmek béppa túlisi itom báksiak, kaa tü yáarim itom úuhuaaka. Huanäi ámani jikat jü tua yörisi machik bátam bétana yejte.

Jü Usiari ángelesim béppa chë yörisi maachi

⁴ Íari béchîbo ángelesim béppa chë yörisi machisi tahuariahuak, entok bempörim béppa chë yörisi machi téhuam mákhuak, tua Diosta ä üusi béchîbo. ⁵ Bueituk, ¿jauhueysu Dios jabe ángeltau ínel jiaahuak:

Émpë ín Üusi;

ínapone én em Áchaytaka taahua?

Entok kétchi:

Ínapone én äa béchîbo áchayhuari;

áapo éntok ín üussitunake.

⁶ Entok kétchi, juka kësam huérita ániau kóm bíttuaka jume ángelesimmeu ínel jiaahua: Tónommeyem áu jápteka ä yöre.

⁷ Jume ángelesim bétana éntok kët ínel jiaahua:

Ä ángelesim jekata bënasi johua;

jume nésauta ä joriame éntok táij bétemta bénomme.

⁸ Entok ä Üusi bétana ínel jiaahua:

Dios yörisi machi bankopo káteka, jíbapo béchîbo nésahue, entok jü kuta em réytaka áy nésahueu huitti lútula huéeka bíttu.

⁹ Juka lútula jíapsihuamtë nákke;

të juka kaa türík éntoke kujti eäke kaa huáatia.

Íari béchîbo Dios enchi áma yeu púuhuak.

Jü em Dios éntok musäla machisi al-leehuamta enchi mákka, em jáläim béppa.

¹⁰ Entok íkai kët nooka:

Empo, Señor, sîmeta naatëpo buiatë yáuhuak;

jü téhueka junne em mámmey yári.

¹¹ Íri lütinake, të empo jíbapo béchîbo tahuhanake;

jü huate éntok súpem bënasi moynake.

¹² Entok huépul súpem bénasë nat am tóttianake,

éntoke chükula täbui bemela súpem béchîbo am nakulianake.

Të empo katë täbuiasi tahuhanake, entok em huásuktiriam katim lütinake.

¹³ Bueituk jauhuey taaposu Dios, jábe ángeltau ínel jiaahuak:

¿Ímire ín bata bétana yejte,

jume enchi bej-reka kateme em guókim bétuk nee am órëu tájti?

¹⁴ ¿Jachum kaa espíritu áusüli, jume Diosta tékilpo aneme? Ímëri juka jínëurita mabetnakeme bem anianakë béchîbom äbo bíttuari.

¹ Huäri béchibo, úttia tüisi át suaka itom ä bínnakëhui, juka Diosta noki itom jíkkajakähui, juka itom súalëu kaa koptiä béchibo. ² Bueituk jü noki ángelesim nokakäu huitti taahuak; entok jume Diosta béj-reka ä nésauroi kaa bem yáakäu, lútula éehuäpo júne két bette noki ámet chúppuk. ³ ¿Jáchisute áma yeu sákanake jáni? ¿Juka jínëuriata tüisi yörisi machik kía kaítäpo bichäteko? Jü Señor íari bétana bát ä nookak, kësam huëpo; jume ä jíkkajakame éntok itom ä téjhuak. ⁴ Ínëli Dios ä lütüriatey ámemaki. Jume señaalim entok buéresi huëpo kaa täyahuamta entok obiachik kara johuamtam johuay. Espíritu Santo éntok ámet ä näikimtey, ä éä pámani.

Jü yore jínëihuamta yáakame

⁵ Bueituk Dios kaa jume ángelesim mámpo ä tójjak, juka ánia äbo huémta; íari bétanate náu ettejo. ⁶ Të séjtul huëpo senu nookak, Diosta noki jiojteripo ínel jíaka:

¿Jábesa jü yoreme em áu huáatinakë béchibo,
entok jü yoremeta üusi em áu yéebijnakë béchibo?

⁷ Íkäre yáaka ángelesim beu chë ili bétuk ä tahuariak.
Ä yörinäu éntok símek béppa ujjorike ä coronatuak.

Éntoke juka em yáakäu símete ä mámpo tójjak.

⁸ Símete ä guókim bétuk tahuariak.

Bueituk ínëli símeta áa bétuk tójaka, kaita yeu bëaka, símeta áa bétuk tahuariak. Tëte ketune kee jee ä bitcha, juka símeta áa bétuk tahananakemta. ⁹ Tëte huákäi bitcha, juka ángelesim násuk ili bétuk tahuariahuakamta. Jesús ä yörihuäpo entok símek béppa ujjorik coronatuahuak. Jìokot áu ä sikäpo muukuk, bueituk Diosta símem nákë béchibo kókkohuamta nüka.

¹⁰ Ínëli türiakay símeta áttiakamta béchibo, bueituk áapörik béchibo síme aayuk. Ä üusim símek béppa ujjorikum am huéria báreka, jum jìokot anhuäpo yúmalasi ahuä nütuak, juka jínëuriata áme béchibo yáakamta. ¹¹ Bueituk Dios santosi jíapsihuamta yore makame, entok jü santosi jíapsihuamta mabetame. Símetakam huepulaik jíba áchayek. Huäri béchibo jü Diosta Üusi kaa ámey tihueka am saila rókka, ¹² ínel jíaka:

Em téhuamne ín sailammeu noknake,
entokne yún emo náu tójjlame násuk himnomne emo béchibo buiknake.

¹³ Entok júchi ínel jiaahua:

Ínapone át éenake.

Júchi éntok bemelasi ínel jiaahua:

Éni ínapo, entok jume usim Diosta nee mákakähui.

¹⁴ Jachin jume usiarim náu áchayek takaapo entok ójbopo am nanälaitukä bënasi, áapo két takaapo entok ójbopo ánëli áu jípurek. Bueituk ímí huämi ä mukukäbey, juka kókkokhuamta núk kátekamta kaítäpo tahuariak. Íri béja jü diablo. ¹⁵ Huanäi kaítäpo am yáaka, áma yeu am huíkkék, jume símem kókkohuamta májhueka áa bétuk emo jípureihuum, bem kókkou tájti. ¹⁶ Bueituk tua lütüriapo kaa jume ángelesim aniak, ál-la jume Abrahamtat yeu kat-riam. ¹⁷ Íari béchibo úttiatakay, símeku ä sailam bénatunakëhui. Ínëli yore nák jìokolihuamta jípureka huitti tiöpopo chë néshue, Diosta néshui joaka, entok juka pueblolo kaa türik bem yáari am úuhua. ¹⁸ Bueituk áapo két jìokot ansuk, kaa tühuapo jíobilahuaka. Íari béchibo áapo úttiata jípure, jume kaa tühuapo jíobilahuame ania béchibo.

3

Jesús Moiséjta béppa chë yörisi maachi

¹ Júntuksan Cristopo itom hermaanom yeu púarim, téhueka bétana núnutaka jíáp-same, áachem suuhua, jü apóstol entok tiöpopo buere yäutat itom át éäpo, Cristo Jesústachi. ² Áapo kaakun bíchaa áu náyoteka ä yuktiahuaka páman jíba áu nüka, entok Moisés kétchi ánëli, símekuu jum Diosta jóapo. ³ Bueituk íri, Moiséjta béppa buéresi yörihuaka bít-hua, jachin jü kárita yáakame chë yörihuaka bít-hua, jü kárita béppa.

⁴ Bueituk jábe ä yáala, juka kári yáataka kátekamta; të juka sime ayukamta, Dios ä yáuhuak. ⁵ Lútüriapo Moisés simeku kaa áu náyoteka tekipanuak, jum Diosta jóapo, ä sáyhuaka pámani. İri lútüriatata taahuak, áa bétana tüisi nokaka. ⁶ Të Cristo usiaritaka ájária, entok kárita béppa lútüriata jípure. İri kári éntok ítapote ájáriam, bueituk ítapo itom mabetakäu kaa ito náyoteka ä ériakátek itom jiapsäu tájti át éaka, entok juka jita boobít-huäpo ito jábeleka.

Diosta pueblo jimyoreria

⁷ Huäri béchibo, jü Espiritu Santo ínel jiaahua:

Bueituk empo ä nokäu én jikkajáteko,

⁸ katem enchim jípsim námakasi johua,

júnak-riapo jume Diosta béj-reka ánia bueka päriapo jiöbilahuaka ayukame bénasi.

⁹ İmirim nee jiöbilak, jume enchim áchayim.

Nechim jiöbilak nee áma yumäu jüneria báreka.

Huanärim juka ín yáakäu bitchak, cuarenta huásuktiriampo.

¹⁰ İari béchibone ámeu öomtek, huamei nát tómti katemmehui, ínel jíaka:

“Jíbem náa kannake, enchim jíápsipo kaa yánti éaka,

éntokem ín böom kaa täya báare.”

¹¹ Huäri béchibo ín öomtëu bát kéchakane ínel jiaahuak:

Kaibum áman kimunake jum inot jimyorehuäpo.

¹² ¡Áchem suuhua! Hermaanom, enchim násuk kaabe kaa türik jíápseka kaa ä súaleka áu náyotenake, jum Dios jíápsamta súalhuäpo. ¹³ Ál-lem chikti táapo kuttílasi náu nooka, ketune tiempota jípureka, bueituk ínëli kaabe enchim násuk námakak japseka annake, kaa türikuu baítaütaka. ¹⁴ Bueitukte Cristotamak ä áttiak, juka áa bétana itom jípunakëhui kaa ito nayoteka itom jiapsäu tajti, juka át éehuamta itom naatekäpo bénasi.

¹⁵ Én éntok íkái nokhua násuk:

Eme ä nokäu én jikkajakáteko,

katem enchim jípsim námakasi johua,

jume júnaköri nee öomtituakame bénasi.

¹⁶ ¿Jábesamme, jume ä jikkaijsuka, ä öomtituakame? ¿Jachum kaa sime jume Egiptopo Moiséjtamak yeu sájakame? ¹⁷ ¿Jábemmaksu cuarenta huásuktiapo omtey? ¿Jachu kaa

jume Dios bejrim yáakammaki? İmëi bem takahuam éntok ánia see päriapom huátteka kókkok. ¹⁸ Entok, ¿jábemmeusu ä noki bát kéchaka am téjhuak, kaa áman am kimunake

tíaka, jum ámak jimyorehuäpo? ¿Jachu kaa jume ä nésahui kaa yáakammehui?

¹⁹ Entokte am bitchak, kara áman kimuka am tahuakahui, kaita bem súalëra béchibo.

4

¹ ¡Átte suaka Diosta máujnake! Bueituk jachinai junne jü jimyorehuäpo kimu báahuaka boobit-huame, huate enchim násuk aneme kara ä jájameka tahuanake. ² Bueituk itou két jíba ánëli nok-ri, jü bemela noki bempörimmeu bénasi. Të jü noki bem jikkajakähui, kaitapo taahuak, juka Dios éehuamta kaa am jípureka béchibo, jume ä jikkajakame. ³ Të ítapo ä súaleme ámakte áman kimula, jum jimyorehuähui, ä jíakä pámani:

In omtëune bát kéchaka am téjhuak,

kaa áman am kimunake tíaka jum jimyorehuähui.

Éläposu juka tékilta béja chúpasulatukay jiöbe, juka ániata naatekäpo naateka. ⁴ Bueituk séjtul huëpo jimyore taahuata bétana ínel jiaahuak:

Dios jimyorek sime tékilta yáasuka,

jum guoy búsan taahuata huëpo.

⁵ Entok ímí júchi bénasi:

Katim áman kimunake, jum ín jimyorehuähui.

⁶ Huäri béchibo, ketune huate bëye áman bem kimunakëhui, entok kétchi huame bát bemela noki ámeu nokhuakammehui, katim áman kiímuk, nésauta kaa bem yáakä

béchiŋbo. ⁷ Én éntok júchi taahuata yétchak éni, ínel jíaka: Chúkula tiempota simsuko, Davidta huam, ínel jíayhuäpo:

Eme ä nokäu én jíkkajakätek,
katem enchim jíapsim námakasi johua.

⁸ Bueituk Josué juka jimyore taahuata am mákakäteko, kaibu júchi täbui taahuarita bétana nok éiyey. ⁹ Huári béchiŋbo ketune jimyore taahuari áma tahuala, jú Diosta pueblo béchiŋbo. ¹⁰ Bueituk jú Diostamak jimyorehuäpo kibak-lame, két tékilta yáasulataka jimyore. Dios két alë bénasi jimyore, ä tékil yáasulataka. ¹¹ Ámante kimu báreka éenake, jum jimyorehuäpo; bueituk kaabe áma áu náyotenake, huámëi bénasi, jum nésauta kaa johuäpo, kaa türiku.

¹² Bueituk jú Diosta noki jíäpsa, entok símeku áma yuuma, entok síme kúchirim náu bíchaa buahuiakame bénasi chë mékka tájti ára jita chúktia. Jíapsichi entok espíritut junne ára kibake, óta tónoapo entok tuétanompo junne; entok juka yorem éeri jíäpsipo ayukamta jüneria. ¹³ Jú yáataka ayukame ä bíchäpo kara ésoŋu, entok síme súpe joaritaka étapori ä bíchäpo. Huáahui lúl-late jápteka yeu ä bujñake, itom yáalähui.

Jesús jú buere sumo sacerdote

¹⁴ Én éntokte ä jípure, juka sumo sacerdoteŋta, téhuekata béppa jikau sikamta, Jesús jú Diosta Üusi. Áapörík súalhuäpote jíba annake. ¹⁵ Bueituk írri sumo sacerdote ára itom jikoleka ára itom ania. Jüneiya ítapola kara itom áma yumähui. Áaposu két ito bénasi kara áma yúmam ténaka jíöbilahuak, të áapörikut jú Dios bejri kaita át aykay. ¹⁶ Áute rúktinake, tüisi át jíäpseka, Diosta yörisi kátekäpo, juka nák jikolihuamta jajam báreka, entok Diosta tühuapo kaita bëaka jikot anhuäpo yore aniamtahui.

5

¹ Bueituk síme sumo sacerdote yoremem násuk yeu púari, áme béchiŋbo obisi an íaahuaka Diosta bétana núhuri, juka Diostau bíchaa náikiata entok animaalmim ójbo, jume Dios bejrim béchiŋbo ä yáa íahuaka. ² Bueituk yánti áu nüyeka ára am boobinnake, jume kaita täyaka kaa tühuapo emo náyotelame entok kaa suasi emo nüyeme, jünéaka áapo két áme bénasi kaa úttiaka jíäpsihuäpo áu ínnéaka. ³ Júneli juka Dios bejri áapörikut éntok yoremraatat ä ayuka béchiŋbo, úttia ili kabarata mëaka Diostau bíchaa ä náikianakëhui, yoremraata béchiŋbo entok áapo béchiŋbo.

⁴ Bueituk kaabe kia ínel ä éä béchiŋbo tékilpo áu úttiltebo báanake, ál-la hua núnuritaka Diosta bétana yuktiari, Arónta núnuhuaka bénasi. ⁵ Júneli kétchi Cristo jum símek béppa ujyoriku kaa áu úttilek, juka sumo sacerdote tékilta áu mákaka, ál-la hua ínel áu jíakame: Émpë ín Üusi;

ínapone í taahuarit enchi usiak.

⁶ Bueituk kétchi sékána ínel jiaahua:

Émpë tékil sacerdoteŋta yúu tütti jonake,

Melquisedecta yoremempo jometaka yö yáatukä pámani.

⁷ Të Cristo ímí buäpo jíäpsaka, jikot éaka nookak, ópuam guötiaka hua úttiata jípuremtahui, ä muknakepo ára ä jínëumtahui. Ínëli éntok íari béchiŋbo jíkkaijtuk, yörisi májhueka. ⁸ Usiaritaka junne, jikot ä anë násuk, nésauta ára joaka taahuak. ⁹ Entok yúmalasi chúpemta mákhuaka, juka jíbapo béchiŋbo jínëuriata yáuhuak, símem ä nésahui jo báareme béchiŋbo. ¹⁰ Huanäi Dios ä jüneriatebok, sumo sacerdote tékilta ä mákaka, Melquisedecta gentepo jometaka yö yáatukä pámani.

Jínhua maachi, jú Diosta súaleka ä tóijhuame

¹¹ Íari bétanate yún ára jita nooka, të obiachi jünakiachisi ä nok báahuäpo, enchim kaa huitti jíkkajä béchiŋbo. ¹² Bueituk eme béjem huatem ára majtia éiyey, bueitukem béja yún tiempota huéria. Të ketune bëye jú enchim majtianähui, juka chë kaa obiachik Diosta nokpo bát huémta. Éntokem ínëli kaa áma yúmaka tahuala, ili usita lechim jëyë bénasi;

bueituk karem buähuamta buäye. ¹³ Síme jume ketune lechi jëyeme ketim jee árahue, jum lútula huémtat jüneeahuäpo; bueituk ketunem ili uusim. ¹⁴ Të jü bette buähuame jume yötulame béchibo. Ímëri jum élaka jita johuäpo emo majtialataka, akim ä jüneria, juka jüneeahuamta, tühuata entok kaa tühuata bétana.

6

¹ Huäri béchibo, juka bát itom majtiahuakua huamte sákasuka, Cristota bétana huémata yúmalasite bát bíchaa át jíapsi báreka éenake. Katte júchi ito ä majtianake, juka téta nahuata júchi yecham ténasi entok juka tekil mukiapo hueme kóikko huaú yore hueriame. Të jü Diostat éehuame ìri jü jíapsi kúaktihuame, ² jü batöhuamta bétana yore majtiahuame, jü jábetat béppa mámtaka Diostau ä nok-riahuame, jü kókkolam jábitëhui, entok jü bette noki jíbapo béchibo chúpanakeme. Béjate simeta íkai täyasula. ³ Entokte íkai yáanake, lütüriapo Diosta júnel éayo.

⁴ Bueituk karam jájamtuka tatahua, jume séjtul machiriata mabetakame, jü jikattana Diosta tü éeri bem jihuekäu entok Espiritu Santota huam bem mabetakähui, ⁵ Diosta tü noki entok juka úttiäraata ánia äbo huémtat jihuekame. ⁶ Ímëi amáu nóttekame karam júchi bemelasi jíapsi kúakte, juka Diosta Üusi bempörim béchibo júchi bemelasi kúrusit poponteboka, júchi símem ä junnerianakë béchibo. ⁷ Jü buía juka yúkuta juebénasi kóm huáttemta jëyeme, entok júya síarita yoyötutuame, türi takaka jume buíata tekipuanuame béchibo, ìri buíya Diosta tühuam mabeta. ⁸ Të jü buía huíchata entok táchínota sisiuriame kaa türina; chúkula bette noki át chúpahuaka táana.

Jü bobithuame huitti ehuäpo itom jipurëhui

⁹ Én éntok, eme nákuhame, huittite jüneiya juka jita chë türiaka bétana, jínëuriata jípureka, éläposute ínëli nooka. ¹⁰ Bueituk Dios tü éehuäpo lütüria páman jíba aane; áapo kaibu ä koitianake, juka tékilta áapörík nákeka enchim yáakähui, jume Diosta bíchápo santosi emo nüyeme béchibo; éntokem ínëli ketune jita am joria. ¹¹ Tëte enchim hueuhuëpulammet ä bít péiya, juka jíba enchim joähui kaita yeu bëaka enchim jíápsau tájti, juka huitti éaka boobit-huamta. ¹² Bueituk jü óbera kaa enchimmet ayunake, ál-lem huame Diostat éaka tekipuanuame entok ínëli jume yánti éaka juka Diosta nokakäu mabet báareme. Ímëi bénasem emo nü báreka éiya.

¹³ Bueituk júnakoy Dios juka Abrahamta mabetnakëu ä mák rókaka nookak. Të kaabeta áa béppa chë yörisi machik téuhuak, nokta yéché béchibo. Huanäi áapo áu bát kéchaka nokta yétchak, ¹⁴ ínel jíaka: “Ínapone tua lütüriapo juebena tühuata enchi máknake, entokne jume emót yeu katnakeme buéresi am bürurianake.” ¹⁵ Ínëli yánti éaka ä boobícháihui. Huanäi ä jájamek, juka nokta yéchapo áu nokhuakamta. ¹⁶ Bueituk jume yoremem tua lútula huëpo jábeta chë yörisi machik bát kéchakam nokta yéecha. Huanäi jü noki bát kéchahuakame lütüriataka chúchupe. ¹⁷ Íari béchibo, juebénasi Dios kálakosi ä bittebo báreka, jume ä mabetnakeme béchibo juka yörisi machik bát kéchaka nokta máktaka bem boobícháihui, ínëli yúu tütti ä lütüriatebok, juka yörisi machik bát kéchaka ä nokakáihui. ¹⁸ Bueituk ímëi guoy huëpo kara täbuiasi yáatüpo, Dios kara ára nókichi. Ímíte úttesi jíapsi jóotehuamta jípуре, áu rúkteka áapörícut boobícháihuime. ¹⁹ Íkäite nülatata itomak ä jípуре itom jíapsi béchibo, barco ancla tenasi. Íri éntok áman téhueka tiöpopo velota bia tájti yúmalá. ²⁰ Ímëri Jesús bát áman kibakek ito béchibo, jíba béchibo sumo sacerdote yáataka, Melquisedecta gentepo jometaka yö yáatuká pámani.

7

Melquisedecta sacerdocio

¹ Íri Melquisedec Salempo rey, yörisi jikat Diostau sacerdotetukay. Abrahamta nankirika yeu siika, nássuahuäpo reyesim kobalataka ä yebisiseyo. Huanäi juka Diosta tü eäu ä mákkak. ² Huanäi Abraham nássuaka jum simeta ä kobakäu áapörík diezmota mákkak. Jume Melquisedecta téhuam éntok ínëlim jiau báare “tua bát lútula huëpo rey”;

entok Salempo rey, ìri éntok yánti jíapsihuäpo “rey ti jiau báare”. ³ Kaa áchayek, kaa áiyek, entok áapat kat-riam júne kaa jípure; jita táapo ä naatekäpo júne kaa taahuarim jípure, entok jákun tájti ä jíápsakäu junne. Të ä jíápsäpo Diosta Üusi bënna, entok yúu tütti sacerdocio tékilta jípure.

⁴ Tüisem át suaka ä bitcha, juka buéresi yörisi maachi. Íkäri jü Abraham áchayripo huéeri, jum nássuahuäpo ä kobakäu diezmota ä mákkak. ⁵ Tua lútüriapo jume Levíita usiarim tékil sacerdociota mabetak, entokim nésauta jípure, pueblolo diezmom bem nünakë béchïbo, leyta jíä bénasi. Ímëi bem saylahuam, éläposum bempo két Abrahamtat yeu sákala. ⁶ Të Melquisedec jume áapat kat-riammak kaa huéritaka junne, entok kaa Levitammak näikiatukay. Të júnentaka junne, Abrahamta bétana jume diezmom mabetak. Huanäi huaka Diosta bétana mabet báahuamta jípuremta, Melquisedec Diosta tü eäu ä mákkak. ⁷ Kaa yún nokhuäpo sime júneiya: jü chë ilitchi jü chë yöta bétana Diosta tü eäu mabeta. ⁸ Të tua lútüriapo ímï buíapo jume yoremem kokókkko me diezmom mamabeta; të huämi éntok senuk bétana nooka, ketune ä jíapsähui. ⁹ Entok ínëli jíayhuäpo, Levíi Abrahamtamak diezmom béjtuak, entok áapo két diezmom mabeta. ¹⁰ Bueítuk Levíi ketune kee jee yorei Abrahamta, juka Melquisedecta ä nankiseka yeu ä siiko.

¹¹ Bueítuk juka levíita sacerdocio tékil yúmalasi áhuä jípureyo, ¿jatchiaku jita áma bëye bénasi täbui sacerdote áu tóboktia, bueítuk ikäi bétuk jü yoremraa leyta mabetak, Melquisedecta gentepo jometaka yö yáatukä pámani? Entok, ¿jatchiaka kaa núnuhuak, Arónta gentepo jometaka yö yáatukä pámani? ¹² Bueítuk jü tékil sacerdocio kúaktiahuakatek, két úttia juka leyta kúaktianähui ä yáa béchïbo. ¹³ Jü íari bétana nokhuakame täbui tribupo joome; të ímëi náu huérim juka tiöpopo altar tékilta, kaabe ä yáuhuak. ¹⁴ Bueítuk jünakiachisi täyahua, jü itom Señor Judáta familiapo huéritaka. Íari bétana éntok Moisés kaita nookak, tékil sacerdociota ä jojoaí bétana.

¹⁵ Íri éntok chë júne jünakiachisi täyahua, të jábe Melquisedecta bénaaka áu tóboktiakátek, juka tékil sacerdociota täbuiasi joaka. ¹⁶ Kaa yorem ley chúpata huë páman yáataka bem familiapo huéritaka áma yeu sákalame, ál-la kaa ä muknakepo úttiata jípurëhui. ¹⁷ Bueítuk áa bétana nokhuaka täyahua:

Émpë jíbapo béchïbo sacerdote,

Melquisedecta yoremraapo jometaka yö yáatukä pámani.

¹⁸ Íari béchïbo jü nésauri bannaataka huéeri kaitäpo taahuak, kaa úttiata entok kara jita ä joaí béchïbo. ¹⁹ Ínëli jü ley kaita yúmalasi yáuhuak. Ínëli naate jü chë türi boobit-huame; íari béchïbote Diostau rukte.

²⁰ Íri kaa kía yáahuak, ál-la jü noki yörisi machika bát kéchahuaka yáahuak. ²¹ Bueítuk jume huate sacerdotem kaita noki yörisi machik bát kéchahuakam áma yeu púahuak. Të ìri, juka yörisi machik bát kéchakame ínel áu jiaahuak:

Jü Señor yörisi machik bát kéchaka,

kaibu amáu bíchaa kúaktinake:

“Émpë sacerdote jíbapo béchïbo,

Melquisedecta yoremraapo jometaka yö yáatukä pámani.”

²² Íari béchïbo Jesús juka nokta náu tütehuäpo chë türik, ä lútüriatunakë béchïbo, áu bát kétchak. ²³ Jume huate sacerdotem éntok emom búruriak, bueítuk bem kókkö béchïbom kara naa búrujti át kaatey. ²⁴ Të ìri, jíbapo béchïbo jíápsaka, sacerdocio tékilta jípure, kaa lülütemta. ²⁵ Huäri béchïbo két jíbapo béchïbo ára am jínëu, jume áapörik éä páman Diostau rúkte, huanäi jíápsaka kaa chúkteka áme béchïbo Diostau am nok-ria.

²⁶ Bueítuk ìri sumo sacerdote ito béchïbo türiakay: huépülsi áu nüyeka, kaa juënak éaka, jita chïcha machi kaa át cháchätu. Juka kaa türik johuä násuk sékána áu jípure, entok téhuekata béppa chë mejikat tóboktiari. ²⁷ Juka jiokot éhuamta kaa chíkti táapo jípurey, jume huate sumo sacerdotem bénasi. Ímëri bát juka Diostau bíchaa näikiatam jojoa, bem kaa tü yáarim béchïbo, chúkula éntok jume pueblota yáarim béchïbo. Íkäri

Jesús séjtuł jıba ä yáuhuak jıbapo béchıbo, Diostau bíchaa náikiapo áu tójaka. ²⁸ Bueıtuk jü ley nokta chúchupa, sumo sacerdotem áma joaka, yoremem kaa úttiakame; tē jü noki yōrisi machika bát kéchari, leytapat chúkula huéeka, jü usiari kaita áu bëyeka yúmalasi yáari jıbapo béchıbo.

8

Jesús násuk huéeka bemela nokta tüteme

¹ Én éntok türi jiöbe, jü tua bát huéeme itom náu ettejhuasakäpo, jü sumo sacerdote itom jípurēu, téhuekapo buéresi reytaka jojohuäpo bátatana yejtek. ² Diosta káripo tékilta johua. Huári kári tua lütüriapo tabernáculu. Íkári jü Señor ä tóboktiak, kaa jü yoreme. ³ Bueıtuk síme sumo sacerdote juka leyta jíá páman áma yéchari, juka Diostau bíchaa náikiata entok jume kaa tü yáarim béchıbo kabaram súahuamta ä yáanakē béchıbo. Íári béchıbo úttia áapōrik két jita huériaka Diostau bíchaa ä kíktenakēhui. ⁴ Ä ínēlituk ímı buápo anētek, katchan júne sacerdotetu éiyey, jume sacerdotem ketune ímı anē béchıbo. Ímēi juka Diostau bíchaa náikiatam jojoa, leyta jíá pámani. ⁵ Tē ímēi ä johua, juka téhuekapo johuamta bénnak. Íri éntok mamatuahuaka jékkaataka bíttu, juka Moiséjta ä téjhuaahuaka pámani. Tabernáculota ä yáa sáuhuek, ínel áu jíaka: “Tüise át suaka ä bitcha; huanäre ánēli ä yáanake, tua alē bénnak, júya káupo em ä bíttuahuaka bénasi.” ⁶ Tē éni chē türi tékiata máktaka ä johua, bueıtuk Áapo yoremta entok Diosta násuk huéiyek, juka chē yōrisi machik nokta náu tütehuamta yáa báreka. Íri éntok yáataka óorek, juka chē türik nokhuaka boobıt-hua pámani.

⁷ Tē huári bát huéeme türika yeu sikátek, tua lütüriapo kaibu jariu éehuay, jum guosa huēpo ä yáanāhui. ⁸ Bueıtuk kutti ámeu nonokak, ínel jíaka: Én éntok béja taahuarim äbo huéiye, jü Señorıta jíá bénasi. Nokakane nokta bemelak náu tütehuamta yéchanake, Israel entok Judáta gentemmaki.

⁹ Kaa juka nokta náu tütehuamta bem áchayimmak ín yáakä bénasi, ál-la jü júnak taahuarimmet mámpo am buıseka Egipto buiärapo nee yeu am huıkekäpo bénasi, bueıtuk bempom juka ín noki náu tütehuakapo, ámanim kaa aayuk, jü Señor ínel jiaahua: Ínapone bempōrim kía tójjak.

¹⁰ Huári béchıbone juka nokta náu tütehuakamta yáanake, jume Israelta gentemmaki. Entok két ínel jiaahua jü Señor: Chúkula huámechı taahuarimmet, jume ín leyimne bem kóba súahuapo órenake, entokne bem jíapsimpo am jıojtenake.

Entokne áme béchıbo Diostunake; bempo éntok ín pueblotunake.

¹¹ Entok kaabe tábuik majtianake, áamak aani junne, ínel áu jíaka: Señorıte täya.

Bueıtuk simetakam nee täyanake, bempōrim násuk jü chē ilitchi éntok jü chē yōtau tájti.

¹² Jum bem kaa tü yáarimpone am jıokorinake; entok jume bem kaa tü ayulammehui, kanne éntok ámeu huáatinake.

¹³ Bemela noki náu tüterita jíäpo, juka bát huémta öra tía báare. Huanäi ínēli jü öratoka tahuame momoye, entok sep jēla kaitatunake.

9

Jü buíapo entok tehuekapo santuario

¹ Én éntok, jü bát huéeka noki náu tütehuame, Diosta yöri béchibo nésauta jípurey, entok jü kári ímí buíapo Diosta áma yörihuäu yáatukay. ² Jü tabernáculo éntok ínëli órekay: násuk áman näikimtetaka, jum bát huëpo, véelota bía huam bíchaa santosi täyahuay. Ímirim órekay, jü candelabro, jü mesa entok jume páanim Diostau bíchaa näikiari. ³ Të guosa huëpo velota bía huam bíchaa jü tabernáculota senu huéri áma órekay. Íri símek béppa santosi täyahuay. ⁴ Ímí órekay jü incensario oro áusülitaka, entok két áma órekay jü nokta náu tütehuäpo arca, símekut oro át téktaka. Ímí huáijhua éntok jü urna ti täyahuame oro áusülitaka. Ímí huáijhua éntok maná áma órekay, éntok jü Arónta kuta basihuekame, entok jume guoj mamni nésahuim tétaipo jiojteri. ⁵ Íari béppa éntok jume querubinin símek béppa ujoyrika jäbuekay, bem másammey juka jü nokta náu tütehuäpo arcata páttialataka. Ímiri ojbo öorehuay jume Dios bejrim tucha béchibo. Íari bétanate én kara yún jita nooka.

⁶ Ínëli béja huéchiasi áma óresuka, jum tabernáculo huépul kätana ä näikimteripo, jume sacerdotem élaka áma kíkkimu, juka altarpó tékilta yáa báreka. ⁷ Të jum senü kätana ä näikimteripo, jü sumo sacerdote áapo jíbba huásuktiapo séjtuł ójbota huériaka áman kíkkibake, bueítuk ójbota kaa huériaka kara áman kibake. Íkai yörisi machik Diostau bíchaa näikiata huéria, áa béchibo, entok jume kaa jünéaka pueblópo Dios bejrim yáalame béchibo. ⁸ Jü Espíritu Santo am jüneetua, juka símek béppa santosi täyahuamta, juka böota áman bíchaa bökamta kee étapohuaihui, jum tabernáculo huépul kätana ä näikimteripo, juka oficio tékilta ketune áma johuayo. ⁹ Íri ímëchi taahuarim béchibo ejemplo, juka ímí nokta huë pámani jü Diostau bíchaa näikiari entok jü kabaram súahuame. Júnentaka junne íri kara jíapsi éerita yúmalasi johua, jü Diosta ínëli yörihuame. ¹⁰ Íri béja jibuahuame entok jita jihuame jíbba, jü jaikisi emo báksiaka Diosta yörihuame, nésauri yáataka takaahuata béchibo órekame. Íri ínëlitunake, juka tiempota yúmako símeta bemelasi yáahuäu tájti.

¹¹ Të Cristo yepsaka béja ímí aane. Íri áu sumo sacerdote jü tühua äbo huémthui. Jü tabernáculo ä tékiakäpo chë türika yúmala, entok kaa mámmey yári, ál-la ínel jíayhuäpo kaa ímí buíapo joome. ¹² Entok kaa jume chiböram entok beserom ójbo huériaka, ál-la tua ä ójbohua huériaka, séjtuł jíbapo béchibo áman kibakek, jum símek béppa santosi täyahuähui. Huanäi ínëli ä yásuka ä mabetak, juka jíbapo béchibo jínëuriata. ¹³ Bueítuk jume torom entok jume chiböram ójbo, entok jü beseerota náposa jume chicha machimmet áa béppa huáttiahuakatek, báksiahuaka juka chicha machik takaahuat úuhuataka tatahua. ¹⁴ ¡Të chë júne úttiak, jü Cristota ójbo! Áapo kaa chicha machik jípureka Diosta bíchäpo áu tójjak, jü jíbapo béchibo Dios Espírituta huämi. Huanäi áapo ä ójboy kókkohuäpo jita johuäpo itom ä úhuanake. Huanäi ínëlite Dios jíápsamta nésahui jonake.

¹⁵ Íari béchibo, Áapo násuk huéeka taahuak, juka bemela nokta náu tütehuäpo. Ínëli ä muknakeu úttiaturay, jume nokta bát náu tütehuaka bétuk jume Dios bejrim jiokoriná béchibo, ley nésauta kaa johuäpo. Huanäi jume núnurim juka boobit-huamta mabetnake, juka herenciata jíbapo béchibo näikiata áme béchibo. ¹⁶ Bueítuk jábetau senü jita tö sim bárëteko, jíosiata yáatebonake. Huanäi úttia, juka jíosiata yáatebokamta muknakëhui. ¹⁷ Bueítuk juka jíosiata yáakamta mukuk, lütüriataka tatahua; të kee jee ä mukeyo kaita béj-re, jü jíosia yáahuakame. ¹⁸ Íari bétana kétchi, jü noki bát náu tütehuakame junne ójbo guótipo chúppuk. ¹⁹ Bueítuk Moisés síme ley nésauta gentetau noksuka, beseero entok chiböra ójbota nüka báammaki. Entok kabara bóa síkirik, júya hisoopota huanäi am kómoniak. Huanäi libro nésautat ä sítia, entok síme gentetachi, ²⁰ ínel jíakari: “Íri jü nokta náu tütehuakapo ójbo, Diosta enchimmet nésahueka pámani.” ²¹ Entok kétchi, ójbota át sítia, jü tabernáculotachi, entok jume Diosta yörihuäpo jita

ámej jojohuammechi. ²² Entok ójboyi batte síme báksiataka tahuanake, leyta jíä pámani; të ójbota kaa guótek, Dios bejrim kara jiokorina.

Cristota kúrusit mukukäu Dios bejrim yore úuhua

²³ Úttiataka tatahuay, juka téhuekapo ayukamta bénnak ínëli ä báksiataunähui; të jü téhueka bétana huéeme huatek béppa chë türik Diostau bíchaa näikiata huátia. ²⁴ Bueituk jü tua símek béppa santosi täyahuame Cristota kibakekäpo jü bát yáahuakamta bénnä, të kaa mámammey yáari, ál-la téhuekapo Diosta anëpo óorek. Huanäi Áapo áman kibakek, ito béchíbo. ²⁵ Entok kaa juebénasi áu tójaka áman kibakek, jáchin juka sumo sacerdoteta áman kíkkibake bénasi, jum símek béppa santosi täyahuähui, chíkti huásuktiapo, të täbuik ójbo huériaka. ²⁶ Të täbuiasi ä huéenakeyo, úttiatu éiyey juebénasi jiokot ahuä bínnakëhui, juka ániata kësampo naateka. Të ëni jume cien huásuktiriam nat sáu kateme lütëpo, jíbapo béchíbo séjtul jíba ä yáuhuak, juka jiokot áu sikamta, juka kaa türik áme násuk ayukamta kaitapo tahuaria báreka. ²⁷ Bueituk ínëli chúpari jume yoremem, séjtul jíba am kókkonakëhui; chúkula entok jü bette noki ámet chúpanake. ²⁸ Ínëli kétchi jü Cristo séjtul jíba jiokot ansuk, jume juebena Dios bejri yáarim jípurëu huéria báreka, entok guosa huëpo, yepsaka Dios bejrim johuäpo kaita áma jípunake, jume ä boobícháihuime jínëu báreka.

10

¹ Bueituk jü ley juka tühua äbo huémta jékka jípurey, të kaa tua ájáriatukay jü yebijnakeihui. Jume chíkti huásuktiapo animaalim sússuahuaka Diostau bíchaa am näikiahuame, ìri kaibu yúmalasi emo am jíputuanake, jume áman rúkteme. ² Ä junëlituk kaa éntok yáa éehuay, bueituk jume íkái Diosta yörihuäu joame senu huëpom kaa chícha machika tahua éiyey, entokim bem jíápsipo kaa ä jípureka tahua éiyey, juka Dios bejrita. ³ Të ìri chíkti huásuktiapo animaalim sússuahuame, ámeu huauhuaatíhua, jume Dios bejrihuammehui. ⁴ Bueituk jume torom entok jume chivam ójbo karam jábeta ä úuhua, jume Dios bejrim.

⁵ Huäri béchíbo ániau kibakeka, ínel jiaahuak:

Juka animaalim sáhuaka emou bíchaa näikiahuamtë kaa huátiak, ál-lë takaahuata nee mákkak.

⁶ Jü ójbo altarpo sítiahuame entok jü huakas táijpo táahuame Dios bejrim béchíbo, katim enchi al-leetuak.

⁷ Huanäine ínel jiaahuak:

“Dios, ímine emou huéiye, em néshui yáa báreka,

jáchin jum libro royopo ino bétana ä jïojteri pámani.”

⁸ Ínel bát jíaka: “Jü animaalim sáhuame, jü Diostau bíchaa näikiahuame, jü altarpo ójbo sítiahuame entok jü huakas táijpo táahuame Dios bejrim béchíbo, katë am huátiak entok katim enchi al-leetuak; ìri síme leyta jíä páman jojohua jíöbe.” ⁹ Entok sep ínel jiaahua: “Ímine emou huéiye, Dios, em néshui yáa báreka. Juka bát huémta mékke ä óóre, juka chúkula huémta áma tahuanaké béchíbo.” ¹⁰ Jum ínëli éehuápote Diostamak huitti jíápsihuäpo yáari, juka Jesucristota takaahua Diostau bíchaa ä näikiahuaka pámani, séjtuli entok jíbapo béchíbo yáahuakamta.

¹¹ Entok tua lütüriapo síme sacerdote chíkti táapo ä jojóa, juka oficio tékilta, jume animaalim juebénasi sússuahuamta; të ímëri jume Dios bejrim kaabeta úuhua. ¹² Të Cristo, áu tójaka séjtul jíba ä yáuhuak, jíbapo béchíbo, juka jiokot áu sikamta, jume Dios bejrim yáarim béchíbo. Huanäi Diosta bátam bétana yejte. ¹³ Huämi bát bíchaa ä boobícháihui, jume ä béj-reka kateme ä guókim bétuk am tóijnäu tájti. ¹⁴ Bueituk juka Diostau bíchaa näikiata séjtul jíba yáaka, jíbapo béchíbo yúmalasi am tahuariak, jume Diostau bíchaa huitti näikiarim. ¹⁵ Jü Espíritu Santo két itou ä lütüriate, chúkula ínel jiausuka:

¹⁶ Jü Señor ínel jiaahuak:

Ïri ájãria jü noki ámemak ín tütenakëhui,
chúkula huamei taahuarimmechi.
Jume ín leyimne bem jíápsipo órenake,
entokne bem kóba súahuapo am jïojtenake.

¹⁷ Noksuka júchi huatek nooka, ínel jíaka:

Kaibu éntokne ámeu huáatinake,
jume bem Dios bejrimmehui entok jü Diosta nésahui kaa bem yáakähui.

¹⁸ Bueítuk jume Dios bejri yáarim jìokorisuhuakapo, kaitatunake, jü Diostau bíchaa náikiari jume Dios bejri yáarim béchìbo.

Diostaute ruktipo yúmala

¹⁹ Èn éntok hermaanom, kaitatte obisi éaka arate áman kiimu, jum símek béppa santosi täyahuähui, Jesucristota ójbo béchìbo. ²⁰ Bemela böo jíápsamta Áapo itom étaporiak, cortinata órekaí pámani. Ïri éntok ä takaahua. ²¹ Diosta káripo tékiakamtate jípure, juka buére tékil sacerdoociota joamta. ²² Íahuite rúktinake, kaita jíápsipo ésolataka, huitti itom ä súalëpo tuísi jünéaka. Kaa türìk bétanate itom jíápsi báksianake; jume takahuam éntok báam kaa chícha machimmeyi. ²³ Lútulate kutti ito jípunake, Dios éhuamta johuäpo, kaa kom éaka itom ä boobíchäpo, bueítuk jü itom ä mák-rókame, ä nokäu chúpanake. ²⁴ Jábeta kaa yumäpote ä ania báreka éenake, entok tühuata joaka yore nákuhäpo, náu al-lee béchìbo. ²⁵ Jíbate ito náu totoijnake; katte jume kaa náu yayajaka joyhualame bénasi am bánake; entokte kuttílasi náu noknake, huaka taahuata äbo huémta jünériaka.

Téjhuaataka junne Dios bejrim yáuhuak

²⁶ Ítapo itom éäpo Dios bejrik yáakátek, jü lütüriatat jüneehuamta mabetchulataka, Cristota áu tójakäu béja kaitatunake, jume Dios bejrim itom yáakä béchìbo. ²⁷ Ál-la jü bette noki Diosta chúpäu máusi machika, táji pójteka am buänake, jume Diosta bėj-reme. ²⁸ Jü Moiséjta ley béppa sikame guoyim ö bájim bíchäpo, kaita éntok át nátamaijhuaka mëna. ²⁹ Enchim éäpo, ¿jaikisisu nat béppa ára ä mabeta jáni, juka bette nok chúpemta, jü Diosta Üusitat chepteme, entok juka nokta náu tütehuakapo ójbo guötekame, chícha machiku ä náikiamtachi? Ímëri santosi yáahuaka junne. ¡Ä bėj-rekam, Diosta tühua Espíritu kaitäpo bitcha! ³⁰ Bueítukte ä täya, juka ínel jíakamta: “Ínapone ä áttiak, juka nássuahuaka yoret nóttiriahuamta, entok ínapone ä bétuanake”, ti jiaahua jü Señor. Entok júchi: “Jü Señor ä pueblobeu bette nokta chúpanake.” ³¹ ¡Tepa jaanti maachi, jü Dios jíápsamta mámpo huáttihuame!

³² Të huámëi taahuarimmehuem huáate, júnakoy juka Dios machiriata mabetchuka. Entok jìokot aneka júnem áma yuumak, Diosta úttiárayi jum naamuksi anhuäpo. ³³ Të huate enchimmehui, tua lütüriapo guojajjuhuakem jìokot enchimmeu siika, símem bíchäpo, éntokem júchi täbuiasi am jáläeka taahuak, huame enchim bénasi ámeu huémta jípureme. ³⁴ Bueítuk jume pereesom júnem két jìokoleka tüisi am bitchak, éntokem juka jita enchim úhuahuäpo júnem al-leaka át yeu sájjak, jünéaka chë türi herenciata enchim jípurëhui, téhuekapo kaa lülütemta. ³⁵ Bueítuk katem ä täru báare, juka enchim át éähui; bueítuk ímï yöökäteko jita buéresi mabethuamtem jípunake. ³⁶ Türi, jü yánti jíápseka Diostat boobit-huame, bueítuk íneli juka Diosta nésahui yáalataka, juka Áapörìk yore mák bárëhuem mabetnake. ³⁷ Bueítuk jü jìojteri ínel jiaahua:

Júchi chúbala jíbba,

jü yebijnakeme yebijnake,

entok kaa bínhuatunake.

³⁸ Të jü lútula Diostamak huéeme Diostat éaka jíápsinake;

të jü amáu nóttekame kaibu ín jíápsi al-leetuanake.

³⁹ Të ítapote kaa amáu notte, jum emo täruhuäpo, ál-late át éhuamta jípure, itom jíápsi jíápsinakë béchìbo.

11

Diostat éhuame

¹ Jü huitti jita boobit-huame, Dios éhuä páman huéiye, entok kaa ä bíchaka kutti jíapsihuame. ² Bueituk jume itom bát kat-riam íari béchibom juka tühuata áme bétana nokhuamta jájamek.

³ Diostat éhuápámante át jüneiya ániata yáahuakahui, Diosta nokibeyi, bueituk ínëli jü itom bíchäu, kaa bít-huamtay yáahuak.

⁴ Diostat éhuäpo Abel animaalim súaka Diostau bíchaa näikiahuamta chë türik Diostau tójjak, Caínta béppa. Íari béchibo Diosta tüisi áa bétana nokäu jájamek, lútula jíapseka jume Diostau bíchaa näikiarim ä yáakä béchibo. Éntok ínëli ä muksulatuk junne, Abelta yáakäu jíba áa bétana nooka.

⁵ Enoc Diostat ä éä béchibo núk sákahuak, kókkohuamta kaa bíchaka. Entok kaabe ä téuhuak, bueituk Dios ä nuk siika. Të kee jee núk sákahuaka, Diosta bíchápo tüisi jíápsaka täyahuak. ⁶ Dios éhuamta kaa jípureme Diosta kaibu al-leetuanake, bueituk Diostau rúktihuäpo úttia, jü jüneehuame Áapörík anëhui, entok huame ä jariame bem kobakäu am mámaka.

⁷ Noéta Diostat éä béchibo, Áapo ä téjhuak, juka huéenakemta ketune kee jee bíttuyo. Diosta mauj yöreka ä jotáytek, juka arcata, ä familiahua áma emo jínëunakë béchibo. Íkäi Dios éhuamta jípureka ániat jíápsame bette nokta ámet chúpatebok, entok lútula jíapsihuamta herenciapo mabetak. Íri éntok Dios éhuamta bétana huéiye.

⁸ Diostat éhuäpo Abraham núnuhuak. Huanäi yeu siika, jum ä yebijnakeu herenciapo mabet báreka. Të yeu sika kaa jüneiyay jákun áu yebijnakëhui. ⁹ Diostat éhuä béchibo áma jóakay, kaa áma jomemta bënasi jum buíata ä máknäipo, kaa ä áttiakamta bënasi, Isaactamak entok Jacobtamak lona kárimpo. Ímëi éntok juka ä máknäu herenciapo áamak áttiakay. ¹⁰ Bueituk buére jóäraata boobícháihui, óusi nahuakamta. Íkäi éntok Dios ä jünaktek, entok ä yáuhuak.

¹¹ Diostat éhuä béchibo jü Sara kaa áasoaka, úttiäraata mabetak ára ä asoanakë béchibo. Huanäi asoak jamyölataka junne, bueituk ä súsualek, juka nokta asoanakee, ti áu jíayhuakamta. ¹² Íari béchibo këtchi, huépülak abe mukemtabechi juebénakam át yeu sájjak, téekapo chókím bënasi, entok juka sëeta bahue mayoat óreka kara näikiahuamta bënasi.

¹³ Dios huátihuä pámani, ímëi simetakam kókkok, juka bem mabetnakëu kee jee mabetaka. Të kálim mékkariat am bíchaka am súsualeka am tebotuak. Entokim nokaka ínel jiaahua: “Katte ímí joome, entokte kia buía ániat kaate.” ¹⁴ Bueituk jume ínëli jíame, huittim yore jüneetua, täbui naciónta emo jariähui. ¹⁵ Bueituk bempo hua buíarat bem yeu sájakäbet éátek, lütüriapom tiempota jípurey áman bem nótti béchibo. ¹⁶ Të bempo chë türik jípu péiyay, téhuekapo. Íari béchibo Dios kaa ámey tihueka ámeu áu Dios tíiya, bueituk buere jóäraata am yáariak.

¹⁷ Dios éhuä béchibo, Abraham jjöbilahuak Isaacta më íaahuaka Diostau bíchaa ä näikiahuäpo. Ínëli jü ä máknäu mabetnakeme huépülak jíba üuseka Diostau bíchaa ä näikiaka áahuä tójjak. ¹⁸ Ínëli téjhuaritukay: “Isaacta betanë nat tómti kat-riam jípunake.” ¹⁹ Jüneiyay Diosta úttiata jípurëhui, jume kókkolam násuk jábeta ä tóbnok-tianakë béchibo. Ä ínëlipö, ä üusihua áapo júchi mabetak.

²⁰ Dios éhuä béchibo, Isaac Diosta tühua aahuak, chúkula símeku ámeu ayunakemta, Jacobta entok Esáuta béchibo. ²¹ Dios éhuä béchibo Jacob, muk báreka, Joséta üusim hueuhuëpulam béchibo Diosta tühua aahuak. Huanäi Diostau rúkteka ä yörek, ä boroonia puntat huíjjüteka. ²² José muk báreka am téjhuak, jume israelita usiarim yeu sákanakëhui, entok nésahuek ä takaa ótam bétana.

²³ Ä áchayim Dios éhuä béchibo báij metpo Moiséjtam éssok, bueituk musäla machisim ä bitchay, entokim reyta kutti noki kaa májhuek. ²⁴ Dios éhuä béchibo Moisés, béja yótaka kaa entok reyta mala asoapo áu näikia íak. ²⁵ Áapo íkäi yeu púuhuak, jü Diosta

gentemak jiokot ä bínnähui, bueituk jum kaa türiku chúbala al-leaka náasä huéenakeu, siimeta tójjak. ²⁶ Jü Cristotamak jiokot anhuame símek béppa ríkoapo ä jípurek, jum Egiptopo tómi tesorota béppa, bueituk juka ä yönakeu bitchay. ²⁷ Diostat éehuä béchibo Egiptota tö siika, juka reyta ómtira kaa májhueka. Ínëli áu jípurek, juka kara bít-huamta bíchamta bénasi.

²⁸ Dios éehuä béchibo pájkuata yáuhuak, entok juka ójbo sítiahuamta, jü késam usiarim súame bempörim kaa am táktianakë béchibo. ²⁹ Dios éehuä béchibo Bahue Síkiri pámanim yeu sájjak, buía huakiapo bénasi. Jume egipcíom két ánëli ayu báreka, báapom kókkok.

³⁰ Dios éehuä béchibo jume Jericó pueblolo sami kóräim huáttek, guoy búsan táapo kontiriáhuaka. ³¹ Dios éehuä béchibo Rahab júyapo yorememmak boböyeme kaa ámemak muukuk, jume Diosta nésauro kaa yáakammaki, jume áman bíttuarim yánti ä mabetakä béchibo.

³² Entok, ¿jítasune két noknake jáni? Bueituk jü tiempo inou binake, Gedeónta bétana ettejjoa béchibo, Barac, Sansón, Jefté, David, Samuel, entok profetam bétana.

³³ Ímëri Dios éehuä béchibo reyesim buiáramim úttiapo nüuka, entokim lútula huémta yáuhuak, Diosta am mák rókakáhuim jájamek, entokim yóokom tem páttiak. ³⁴ Táij béete rúpaktemtam tuuchak; ejpara buahuim ayukápom yeu sájjak; úttiáraata kaa ayukápom úttiáraata yeu huíkkek; nássuahuápom úttiata nüuka; entokim kaa áma joome batallón sontarom tennituak. ³⁵ Jume jáamuchim bem kókkolam jábitekame mabetak.

Huate éntok kókosi jiokot johuaka junne, búttia báahuakam kaa báarek, juka chë türi kókkoka jábitehuamta mabet báreka. ³⁶ Huate kaa huátiahuaka tiusi jiokot yáahuak, entokim benmuchahuak, entokim pereesotehuaka cárcelpo jóahuak. ³⁷ Tétammeyim mamaasuhuak; bem takaa éntok nasukaman chúktiahuak serruchommei; bem jiopnakë béchibom jiöbilahuak; ejpara buahuimmeyim súahuak. Yünim naa sájjak, kabara entok chiva béhuam sánkoka, poloobemtaka, kókosi sirok éaka, jájana kaa tüisi bít-huaka. ³⁸ Katim ímí ániapo jápsi íaahuaka bít-huay. Mékka ánia see päriapom naa kaatey, júya ániachi. Káu guójöku entok buía guójökum jójjoasuk. ³⁹ Ímëi símetaka, akim ä jájamek jiöbe, juka tüisi bem jiapsähui. Të Dios éehuäpo katim ä mabetak, juka bem mák báahuaka nok-ri. ⁴⁰ Bueituk Dios huaka chë türük ito béchibo yáuhuak, kaa bempolaim jíba yúmalasi emo jípu íaaka, ál-la ítapote két ámemak náikiahuak.

12

Jesústate jíba bínnake

¹ Ánëli kétchi, ítapo ito chíkola juebénaka Diostat jíápsekame itom bíchame jípureka, juka kaa türük entok béttesi machik itom kom tábemtate tóijnake; entokte yánti éaka tenninake, juka böot tennihuamta ítopat jípureka, ² Jesústa jíba bíchaka. Bueituk Áapo Dios éehuamta yáala, entok yúmalasi ä tahuariala. Entok Áapo al-leehuamta ápat jípureka, kúrusit jiokot aayuk, tiusi jájana bít-huaka junne. Huanäi én rey bankot kattek Diosta báta bétana.

³ Bueituk áachem emo temaje, jü Áaporikúu sikamtahui, jáchin jume kaa türük joame ä béj-reka jáptek, bueitukem jum enchim át éäpo kaa huátti báanake, lótteka. ⁴ Bueituk emëe katem jee kókkok, juka kaa türük béj-reka enchim nássuäpo. ⁵ ¿Jachem ä kóptiasula béjja, juka kutti nokta? Bueituk enchim üusekam ténasi enchimmeu nooka, ínel jíaka:

In üusi, katë kia kaitäpo ä bít báare,
juka Señorta kuttílasi enchi majtiayo,
éntoke kaa kóm ée báare, kutti nokta emou ä nokayo.

⁶ Bueituk jü Señor ä nákéu kuttílasi majtia,
entok ä bébeba, juka usiapo ä mabetakähui.

⁷ Emëe juka kutti yore majtiahuamta ára mabetätek, Dios enchim üusekam ténasi enchim bitcha. Bueituk, ¿jábësa jü usiari ä áchay bétana kutti yore majtiahuamta kaa mákhuame? ⁸ Të emëe kaa kutti majtiahuakatek, katem ára usiaripo náikiahua, bueituk

símetakam kutti yore majtiahuamta mámak-hua. ⁹ Täbuiasi ä bít-huäpo, ímí buíapote itom áchayim jípurey, kuttílasí itom mamajtíame, entokte am yörey. ¿Jachute kaa chë júne ä jopo yúmala, juka téhuekapo itom áchay nésauri, itom jíapsínakë béchíbo? ¹⁰ Lútúriapo huámëri kaa jaiki táapo kuttílasim itom mamajtiay, bempörím ä türeí pámani; të یری símeta itou türínakë béchíbo, bueítuk áamak huépülsi itom jíapsi íaaka. ¹¹ Lútúriapo jü kutti yore majtiahuame yorehuä johuay, juka kaa al-leehuamta entok sirokhuamta; të ál-la chúkula yánti lútula éehuamta huéria, huame kuttílasí áma huam sákalame béchíbo.

Jínhua maachi Jü Diosta nok jahui kaa jobahuame

¹² Huári béchíbo, jume mámam kón huéchilamem tóboktia, entok jume tónom karaktílame. ¹³ Éntokem ili böom rútktia, enchim guókim béchíbo, bueítuk jü guók rábiktilame kaa böot yeu huéenake, ál-la türilataka tahuanake.

¹⁴ Yánti éehuamtem jípure, entok huépülsi jíapsihuamta. Júnëlem símemmak kaate, bueítuk íkái kaa jípureme kaibu Diosta bínnake. ¹⁵ Tüisem át suuhua, kolopti jábe kaa ä jájamnake, juka Diosta tühua. Diosta nésahui kaa ä yáakä béchíbo, ä jíapsipo chibu éehuame át ayu táytinake. Huanäi یری böota ä páttiria báanake. Íari béchíbo éntok, juebénakam juénakuu emo nasontenake. ¹⁶ Kaabe jak enchim násuk annake, jámutta kaa jubeka áamak jíapsaka, ö juka Diosta bétana yörisi machik kaa yöreka, Esáuta ayuka bénasi. Bueítuk huépul puraato buáhuamta béchíbo, juka ä kësam usiari áttiarita nénkak. ¹⁷ Béjem ä jüneria, chúkula Diosta tühua mabet péaka, kaa jehuiteriahuak. Huanäi ínëli kaa ä jájamek, juka jíapsi kuaktihuamta, buanaka ä jariaka junne.

¹⁸ Bueítuk katem jü káhui ára át mámtéhuamtau rúktla. Íri éntok táijpo bétey, tüisi kaa machika kut huathuattépo entok buére jekäpo. ¹⁹ Huanäi trompeeta jáhui jíkkajituk, entok jáhui nokame. Jume ä jíkkajakame éntok jìokot jiaahuay, kaa éntok ámeu nok íaaka. ²⁰ Juka nésauta bem jíkkajáhuim kara yánti éaka mabetay: “Bueítuk jita animal júyat jálojtekätek tétammey ö kúta buahuimmeyi mamaasunay.” ²¹ Buéresi jínhua machiakay jü bít-huame; íari béchíbo jü Moisés ínel jiaahuak: “Guómtilatakane ino yoohua.”

²² Eme éntokem áu rúktla, jü káhui Síöntahui, jü Dios jíápsamta buére jóaráhui, téhuekapo jóára Jerusaléntahui, entok jume ángelesim juebena mílilimtaká emo jáläekammehui, ²³ huame kësam usiarim emo náu totoijhuäpo náu animmehui, bem téhuam éntok téhuekapo jìojteri, entok Dios símemmeu Jueztahui, entok lútula huépo espíritummehui, jume yúmalasi yáarimmehui, ²⁴ entok Jesústahui, juka bemela nokta náu tütehuakapo násuk huéekamtahui, entok jü ójbo sítiatahui; یری éntok chë tüisi nooka, jü Abelta ójbo béppa.

²⁵ Tüisem át suuhua, kaa ä omoute béchíbo, juka nokamta. Huámëi júnakoy buíapo bétte nokta ámeu nokhuakamta, katim ä mabetak; karam ä guójaniaka taahuak. Ítapo kétchi, kaa ä mabetakäteko, juka kutti nokta téhueka bétana huémta. ²⁶ Júnakoy huári nok jáhui kétchi buíata áu yoyootuak, të ëni nokta chúpa rókaka nok-la, ínel jáka: “Ketunene séjtul huépo, áu ä yoyootuanake, të kaa buíata jíbba, ál-la juka téhuekata kétchi.” ²⁷ Íri nooki, “ketune séjtul huépo huéeme”, ínel jiau báare: jü yáataka ára sékána órehuame mékka órena, bueítuk juka kara sékána órehuamta áma tahuanaké béchíbo. ²⁸ Inélite juka rey nésauta johuäpo kara sékána órehuamta mabet-lataka, atä baysaunake, entokte íkái itom jípurë násuk, ä nésahui joaka Diostate al-leetuanake, ä yörihuäpo suamsi ito nüyeka. ²⁹ Bueítuk itom Dios tájji jü jita lülütíame.

13

Cristota éä páman jíapsihuame

¹ Emóem nákeka jíba náu aane, náu huérim bénasi. ² Katem áabia kópte, jü enchim jóapo jábeta mabet-huäpo, bueítuk huate kaa jünéaka bem jóapom ángelesim mabetak.

³ Jume pereesommehuem huáate, ámemak pereesomtuka Bénasi, entok jume jikot bít-huame, eme két enchim takaapo ámemak ä innëam ténasi.

⁴ Simemmet huéchiapo bíttunake, jü emo jubiahuame; íkái éntokem türi páman jíba ä huéria báare; të kaa emo jubeka entok kaa emo kunaka náu jíapsihuame, Diosta bíchäpo yäura bít-huamtam jípunake.

⁵ Jum jita jípu péehuäpo katem kaa náksi jita jípu péiya; juka én enchim jípurëmakem al-leiya, bueítuk Áapo ínel jiaahuak: “Kaibune enchi tö simnake, entokne kaa enchi tóijnake.” ⁶ Inëlite huitti éaka ára ínel jiaahua:

Jü Señor ára nee ania; kaibune máujnake, juka yoremta jita inou yáanakey junne.

⁷ Enchim pajtorimmehuem huáate, juka Diosta noki enchimmeu nokakammehui. Ámechem suuhua, jáchin bem tahuanakëhui, jum naa kújakteka jáchin bem jíápsäpo. Huanärem jum bem Dios éä páman jíápsa.

⁸ Jesucristo jíba ájária, tuuka, éni, entok jíbapo béchibo. ⁹ Katem täbuiasi jájaana emo majtiahuäu bíchaa emo huériutebo báare, kaita huitti täyahuä pámani. Bueítuk türi, juka jíápsita Diosta tühuapo kutti yéchuäpo, të kaa juka buähuamta bétana yore majtiahuäpo; bueítuk ímíri kaabetau tüisi siika, jume íkái yáakammehui.

¹⁰ Huépul altartate jípure; ímíri karam itomak ára áma jíbuä, jume tabernáculopo oficio tékilta joame. ¹¹ Bueítuk jü sumo sacerdote animaalim ójbo huériaka jume Dios bejrim yáarim béchibo, áman kikkibake jum símek béppa santosi täyahuähui. Huanäi íméi animaalim takaahuam, päkunim yeu tóijhuaka táttaahua. ¹² Inëli kétchi Jesús, ä ójboy juka pueblota santosi tahuaria báreka, puertapo päkun kókosi jikot ansuk. ¹³ Campamentopote päkun áu yeu kannake, jikot ä bít-huäu huériaka. ¹⁴ Bueítuk ímíte yü tutti buére jóarata kaa jípure; ál-late huaka chúkula boobit-huamta jaria. ¹⁵ Inëlite Diosta béchibo jíba ä jo báanake, Áapörik huämi. Áa béchibo näikiatate buknake, itom tempo yeu huémta, entokte ä téhuam huatem jüneriatuanake. ¹⁶ Tühua johuame entok jü kaa chúkteka emo aniahuame, katem ä kóptia; bueítuk juka kaa emo ámpoleka jíapsihuamta, Dios ä türe.

¹⁷ Jume enchim pajtorim néosauritem johua, éntokem áme bétuk emo nüye; bueítuk bempom jáchin enchim jíapsäu suaya, entokim Diosta bíchäpo yeu jábuana, enchim béchibo. Inëlim al-leaka ä jonake, kaitat jáchin éaka. Bueítuk kaa ä inëlituk éntok, enchim béchibo júne kaa türinake.

¹⁸ Ito bechibem Diostau nooka; bueítukte huitti éiya, Diosta bíchäpo tüisi ito jíapsähui. Itom naa kújaktëpote símeta tüisi jo báare. ¹⁹ Entokne júchi enchimmeu ä aahua, ínëli enchim ä yáa sähueka, bueítuk juka enchimmeu ín nóttinakeu läuti ä yáatunakë béchibo.

Ä chúpëpo Diosta tühua, entok teboterim

²⁰ Jü yanti éehuäpo Dios kókkolam násuk ä jíabitetuak, juka itom Señor Jesucristota. İri jü kabarammeu buére pastor, entok ä ójboyi jü noki náu tütehuak, jíbapo béchibo.

²¹ Én éntok Dios áma enchim yúmatuanake, síme tühuata entok ä néshui johuäpo. Jesucristota néshuekäpáman türihuamta enchimmet yáanake. Jü símek béppa ujjori éntok áa béchibotunake, síme huasu-huasuktiriammechi. Júnentunake.

²² Enchimmeune ujbuanna, ín hermaanom, juka kutti nokta kaa enchim kom éetu-anakë béchibo; bueítuk íkäine kaa jaikik enchimmeu jiojte. ²³ Enchimne jünee íaa, jü itom hermaano Timoteo béja kaa cárcelpo káttek. Áapörik läuti yepsak, áamakne áman enchim bínnake.

²⁴ Jume enchim pajtorimem símem tebotua, entok símem jume santosi jíápsame. Jume Italiapo joome enchim tebotua.

²⁵ Jü Diosta tü eäu enchim béchibotunake. Júnentunake.

Jü Santiagota Carta Jume Dóoce Tribum Sime Ániat Chibejtilammehui

Teboteri

¹ Ínapo Santiago, Diosta nésauta joriame éntok itom Señor Jesucristota, huame dooce tribum Israelitam ániat chibejtilammeune tebote.

Huä jita täyahuame Diosta bétana huéeme

² In hermaanom, tüisem emo al-leetua jita obiachisi jikot máchiraata enchimneu huë násuk junne. ³ Béjem jüneiya: Eme Diosta súalëtek obiachisi huémnta násuk jünem yánti jíapsinake. ⁴ Júnëlem yánti jíapsinake, enchim tü jíapsi yúmalatunakë béchibo, kaita éntok jita enchimneu binakë béchibo.

⁵ Senuk enchim násuk jita jüneehuamta áu bëyey, Diostau ä áunake. Huanäi Áapo Dios ä miknake. Bueituk Áapo yún yore ä miika; kaa ä ámpoleka itom ä mákka, kabeta yeu puaka. ⁶ Të Diostat eaka ä áunake. Katë täbuiasi éenake, ínel jíaka: “Jamak kaita nee miknake.” Bueituk hua kaita súaleme jume bahue máarem jekata naasam huiikë Bénasi maachi. ⁷ Júnëli hua kaita súaleme kaibu jita mabetnake, Señorta bétana. ⁸ Huä yoreme guoyik éame kaa áma bíbinhuatu, jum jita ä joäpo.

⁹ Huä hermaano kaa béttek jíapsekame áu al-leetuanake, Diosta ä tóboktiakä béchibo. ¹⁰ Të hua rikoapo jíapsame áu al-leetuanake kaita áu béj-riakähui; bueituk huäri jü ili júya sehua ténasi huakiataka tahuanake. ¹¹ Bueituk juka täata kaa huéeläpo táttasi yeu ä yejtek, hua ili júya huaknake; sehua éntok huénnake. Huanäi hua ä musäla machiakäu luutinake. Júnëli két tahuanake, jü riiko sime ä tékilimpo.

Jíta béttesi yoreu huéeme kaachin ériahuame

¹² Tüisi al-leaka tahuanake, hua yoreme juénakuú bíchaa yühuaka kutti huéeka tahuakame; bueituk ínëli kutti huéeka tahuakatek, juka jíapsi coronata mabetnake. Íkäi Dios jume ä nákemmeu am mik rókaka nok-la. ¹³ Senu juénakuú bíchaa yühuakatek kaa ínel jiaunake: “Dios nee juénakun yüak”; bueituk Dios kara juénakuu bíchaa yütu, éntok Áapo kaabeta juénakuu bíchaa yuyüa. ¹⁴ Ál-la senu ára jioptuatu, juka juëna éerita at ayukä béchibo. Íri juëna éeri éntok ä huíike, ä náyote báreka. ¹⁵ Íkäi juëna éerita ayukäpo yeu tomtomte, jü Dios bejri. Íri Dios bejri yahuakatek éntok, áu náu tójaka búrusi áu yáako, huanäi áma yeu tomtinake, jü kókkohuame.

¹⁶ In hermaanom ín nákéhui, katem jiöbe. ¹⁷ Sime hua tühua mikpo huéeme entok yúmalasi mikpo huéeme jikat bétana huéiye, hua itom Áchay machiriata átteakamta bétana. Áapörikut kaita täbuiasi anhuame ayka, kía ilikkisi junne. ¹⁸ Áapo ä éäpo itom bemelasi yáuhuak, ä noki lütüriayi, simem béppa bát itom yoremtnakë béchibo.

Nokta huë páman ä joame

¹⁹ Íäri béchibo, hermaanom ín nákéhui, sime yoremem tüisi jíkkaj báreka éenake, kaa läuti nok yómnia báreka éenake, éntok kaa läutipo öomtinake. ²⁰ Bueituk hua yoremnta ómtira kaa Diosta lütüria johua. ²¹ Huäri béchibo, juka jaiti máchiraatem omoutenake, éntok huaka kaa huéeläpo juënaraata kétki. Huaka nokta enchimmet ethuakamta, yánti jíapsekem ä mabetnake. Íri ára jíapsita enchim jínëuria.

²² Të huaka nokta huë pámanem ä jonake. Katem kía ä jíkkaj-leromtu báanake, emesu emo bäitattähuaka. ²³ Bueituk senu juka nokta kía ä jíkkajätek, të kaa huam nokta huë páman huëtek, íri jü yoreme espeejopo ä pújba bíchamta Bénasi maachi. ²⁴ Bueituk áapo áma áu bíchaka sikätek, läuti áa bea kóptinake áu jáchinakähui. ²⁵ Të hua tua leyit suaka ä bíchame, huam súmataka itom búttiahuakapo, éntok jíba áma aneme, kaa kía ä kóptia

báreka ä jijikkajame, ál-la ä jo sáyhuäu joame, ïri juebena tühuata bínnaake, nokta huë páman ä huë béchibo.

²⁶ Kía jábe júne enchim násuk áu Dios huáatë tíame, të kaa áu nín yüeme, kía áu bñitattähua, éntok hua ä Dios huáatëu kía kaita bėj-re. ²⁷ Huä tua kálakosi Dios huáateme, Dios Áchayta bíchäpo, ïri ájária: usi lepem anianake, éntok jámut jókoptulam bem jìokot éäpo anianake, éntok ím ániapo juënaraa ayukamta bétana áu suayanake.

2

Katë enchi ára anianakemtat jìba pupujte

¹ In hermaanom, hua itom Señor Jesucristo lóoriata átteakamta enchim súalë béchibo, katem nat béppa chë emo éria. ² Bueituk senu yoremta oro aniokamta entok bėj-rek sánkokamta enchim násuk kibakek, senu éntok póobetaka kaa türìk sánkokamta kétéchi, ³ huanärem huaka bėj-remta sánkokamta al-leaka bichätek éntok ínel áu jíakätek: “Émpë ímì tüliku yeesa”; hua póobetau éntok: “Empo éntok júmü kékka”, ö “Ímire ín guókpo yeesa”; ⁴ ¿Jachem kaa emo nat béppa éria, íneli aneka, éntokem juëna éehuamta emo jípurë bétana emo yeu buísse?

⁵ In hermaanom ín nákehui, akem ä jíkkaja: ¿Jachu Dios kaa huame poloobem ímì ániapo aneme yeu púala, bem rikomtunakë béchibo Diosta súalhuäpo?, entok, ¿téhuekapo Diosta reytaka nésahueu ä nákeme am mák rókaka herenciapo bem mabetnakë béchibo? ⁶ Të eme huaka póobeta kaitäpo bitcha. ¿Jachu kaa jume rikom juka tékilta kaa yúmalasi enchim bėjtuame? ¿Jachu kaa bempo ámëria huame yäurau enchim yeu totojame? ⁷ ¿Jachu kaa bempo am junneria bėj-reka nooka, jume tü téhuam Diosta enchimmet yuktiarim?

⁸ Eme lütüriapo huaka tua leyta huë páman anëtek, huaka Diosta já bënasi: “Emobeu jëla anemtë em emo ériä bënasi ä náknake”; huanärem tüisi ä johua. ⁹ Të eme kaa nánancha emo ériätek, katem tühuata johua, bueituk jú ley enchim nätua kaa tühuata enchim joä bétana. ¹⁰ Bueituk jábe júne síme leyta yáakätek, të jáksu huëpo ilikkít júne jíöbekätek, síme leyit jìob-la. ¹¹ Bueituk Dios ínel jiaahua: “Jubekätekë kara täbuik juube.” Éntok két ínel jiaahua: “Katë jábeta mënake.” Éläposë em jubi pátäku kaa täbuik juube, tërë jábeta mëako, síme leyta béppë simla. ¹² Inëlem nooka, éntok ínëlem aane, íkai júneriaka: hua ley itom búttiakamta jíäpo ámani itot chúpánake. ¹³ Bueituk jume kaabeta nakjiokolekame ánëli két ámeu huéénake, kaabeta bem nakjiokolekä béchibo; të hua yore nakjiokolihuame jìba yölataka huéénake, hua noki bëttesi yöret chúpahuamta béppa.

Diostat ehuame entok jú tékkil

¹⁴ In hermaanom, ¿jita béchibosu türi, jú Dios ehuame éntok kaa ä joäteko? ¿Jachu hua Dios ehuame ä jípurëu ä jínëunake jáni? ¹⁵ Maasen senu hermaanota o hermaanata kaa sánkok, éntok hua chíkti táapo bem buäyeu ámeu bëyeyo, ¹⁶ enchim násuk senu ínel ámeu jíätek: “Katem jáchin éaka kaate, emo em súkkaria, éntokem jibuaka jóboa”, të kaa huaka takaahuapo ámeu bëyemta am mikätek, ¿jita béchibosu türi? ¹⁷ Júnëli kétéchi, jú Dios ehuame kaa ä joätek, jú ä Dios ehuame kaita bėj-reka mukilata bënasi tatahua.

¹⁸ Të senu jamak ínel jiaunake: “Empo Dios eehuamta jipure, ínapo éntok tékilta johua.” Nechë ä bíttua, juka em Dios eehuamta kaita tékilta yáalataka; ínapo éntok enchi ä bittuanake juka ín Dios eehuamta ín tékiliy. ¹⁹ Empo ínel ä súale: Dios huépülai jíbba. Türi junëli; két jume lemooniom ä súale, éntokim máuj-rimmea emo yoyoa. ²⁰ ¿Jachë ä júneria báare, empo yoreme kaa suakame, juka Dios ehuamta kaa tékilmak huémta kaita bėj-rëhui, éntok ä mukilatukähui? ²¹ ¿Jachu kaa jú tékiliy tüisi taahuak, itom áchay Abraham, júnak huaka ä üusi Isaac Diosta mámpo ä tójaka, kabaram súsuahuaí bënasi ä mëbáreka? ²² ¿Jachë kaa júneiya? Jú Dios ehuame tékilmak náu huéiye, entok hua Dios ehuame tékilmak yúmalasi chúppe. ²³ Éntok ímì chúppuk, jú jìojteri ínel jíame:

“Jü Abraham Dios ehuamta jipurek, éntok ä Dios ehuamta béchibo tühuapo näikiahuak”, éntok Diosta amigo ti téhuaahuak.

²⁴ Béjem jüneiya, juka yoremta jü tékiliy Diosta tü yórempo ä näikiähui, kaa hua Diosta súalhuamtay jíbba. ²⁵ Júnëli kétéchi, huámechi taahuarimmechi jü jámut Rahab büru yorememmak boböyeihui, ¿jachu kaa hua ä tékiliy tühuata jájamek? Bueituk huame sáyhuakame mabetaka, chë türi böota am nütuak. ²⁶ Jáchin hua takaahua kaa espírituta jípureka mukilatunake, ánëli kët hua Dios eehuame kaa tékilmak náu huétek, ket mukila.

3

Jü nínni

¹ In hermaanom, katem enchim násuk katim juebénaka yore majtia tiaka annake, jünéaka íkai tékiakátek chë bétte nokta itot chúpnakehui. ² Bueitukte síme juebénasi jábem jíápsipo kökosi jojua. Senu ä nokiy kaabeta omtituátek, iri tua jü tü yórem chúpila, éntok ä takaahua ä yünakë béchibo áma yuuma. ³ Ítapo jume kábäim pepereenatua itom éä páman am kannakë béchibo. Júnëlite síme bem takaahua ára naa kúaktia. ⁴ Ámechem suuhua kétéchi, jume barcommechi: jáchin bueereka júne éntok jeka útteakamta am huériay junne, senu ili rueerata timón téamtay aram kúaktiatu, ä sáhuemta ä huë ia páman ä huéenakë béchibo. ⁵ Júnëli kétéchi jü nínni ilitchika junne, të buériata johua. Jü tájji ilitchika junne, ¿jáchin machisi juka júya ániata tátta! ⁶ Jü nínni éntok hua táijta bénasi maachi, juénaray ím ániapo ayukamtay tápuni. Huä nínni itom takaahuapo jünakteri, éntok síme itom takaahua chicha machisi tahuariala. Áapo huaka ániat nate chíkola juëna éerita tóbotoboktia, éntok áapo júne infiernoy bétiari. ⁷ Bueituk síme animal ím buíapo joome, huikichim, bakochim, éntok bahuapo joome junne, aram yekatu, éntok jü yoreme ä útteara bétuk am jípure; ⁸ të kía jábe yoreme junne ä nínni kaa yüe; íkai juénaraata senu kara ä kétécha; hua jóuguo áy kókókkko huamtay tápuni. ⁹ Jü níniyte Dios Áchayta bétana tühuata nooka, éntokte áy juénak nooka, huame yoremem batte Diosta bénasi yáarimmechi. ¹⁰ Huépul tempo yeu sisime jü tü nooki, éntok hua juëna nooki. In hermaanom, iri kaa ínëli huéepo yúmala. ¹¹ ¿Jachu huépü báam yeu pótápo huame báa chökom éntok báa kákkam áma yeu huéenake jáni? ¹² In hermaanom, ¿jachu hua chuna óguo kët jume oliivo takam jípunake jáni? O, ¿jume páras óguom chuna takam jípunake? ¿Ëe; kaibu! Júnëli kétéchi, baubäa chökom yeu huépo báa kákkam kaa áma yeu huéenake.

Huä tua jita täyahuame jikat bétana huéiye

¹³ ¿Jábesu enchim násuk tüisi jita ára áu joale, éntok jita áu täya tíiya? Yeu ä buíjnake, tüisi áu nüyeka kaa buéresi áu ériaka. ¹⁴ Të eme emo chibureka kaa emo bíbit péátek, éntok emo ée bėj-rihuamta enchim jíápsipo ayuak, katem jita emo täyale, bueitukem lütüriata bėj-reka nooka. ¹⁵ Bueituk iri ílë bénaaka täyahuame kaa jikat bétana huéiye; ál-la ím buíapo joome; yoremta kóba súahuäpo yeu simlataka, diablo ä áttiak. ¹⁶ Bueituk kaa emo bíbit péehuäpo náu omtihuäpo, éntok emo ée bėj-huäpo, huämi ayka jü naa múksi huéeme éntok síme hua kaa tühua. ¹⁷ Të hua tüisi jita ára joame jikat bétana huéeme bát huépo tühua áusüli; chúkula yánti jíapsihuamta huéria; náksi maachi; türi; yore jiokolihuamtay tápuni; éntok tü anhuamta chúppa. Tua lütüriata itom téjhua, éntok kaa yore báitattähua. ¹⁸ Jume yánti jíapsita jariame yánti jíapsitam eeche, juka lütüriata jíchupaa béchibo.

4

Ími ániapo ayukamta türihuame

¹ ¿Jáksu yeu huéiye hua náu nássuahuame éntok náu nok nássuahuame enchim násuk ayukame? ¿Jachu kaa huame juëna éerim enchim jíápsipo ayukamta bétana huéiye, hua enchim jíapsi náyoteme? ² Jítem jípu péiya, të kaitëm jípure; yorem súuhua, éntokem kaa

huéeläpo jábetat jita innëa, éntokem kara ä yuuma. Nássuäem éntokem át tekipanua, tem kaa ä jípure jita enchim áttea péähui, bueitukem kaa Diostau ä aahua. ³ Jítem aahua, tem kaa ä mabeta, bueituk kaa tühuata béchibem ä aahua, enchim áy emo al-leetuahuäpo ä kima báreka. ⁴ ;Eme Diostamak kaa lútula jíápsame, yoremem kaa huépülak jíba jubekame! ;Jachem kaa jüneiya, juka kaa tü éerita ím ániapo ayukamta guojaahuame Diosta béj-reka kathuähui? Kíalíku jábe junne huaka kaa tü éerita ím ániapo ayukamtat huée báareme, Diosta béj-reka tatahua. ⁵ Eme jamak juka jiojteta kía ínel ä jíá bënasi éiya: “Jü Espíritu, Diosta itot órekähui; iri éntok jíba itom áttea péiya.” ⁶ Të Áapo chë yún tühuata yore miika. Íari béchíbo ínel jiaahua: “Dios huame emo buere ériame béj-reka huéiye, éntok huame kaa emo buere ériammeu tühuata johua.” ⁷ Diosta éä pámanem ä mámpo emo tójaka, diablota béj-reka óusi jápte; huanäi enchim tö búitinake. ⁸ Diostahuem rúkte; Áapo éntok enchimmeu rúktinake. Emëe juëna yóremem emoem mám báksia; eme éntok guoyik éame, enchim jíápsipem huépülsi jíba emo jípure. ⁹ Sirokäem; katem emo al-leetua; buanáem. Enchim achimem buanimo kúaktia, éntok enchim al-leäu sirokhuäpo kétchi. ¹⁰ Señorta bétukem emo jípure; Áapo éntok enchim tóboktianake, tühuata enchimmeu yáaka.

Hermaanotat nokhuame

¹¹ Hermaanom, katem jájana nat nooka. Huä hermanotat jájana nokame entok ä hermaano nánätuame, leyta béj-reka nooka, entok leyta nánätua. Të empo leyta nánätuätek, katë leyta huë páman huéiye, ál-lë yäurapo emo yéyecha. ¹² Huépülay jíba hua leyta yore mákame, ára yore jínëume, entok ára yore tärutuame. Të, ;jempo? ;Jábésäe, täbuik em nätuanakë béchíbo?

Katem yoko taahuarit emo jíápsi máchile

¹³ Nechem jíkkaja, eme huame ínel jíame: “Èni entok yokote áman pueblou kannake; huanäite huásuktiapo áman aneka jita nénkinake entok jita kobanake”, ¹⁴ kaa jünéaka yokoriapo jita bénak ayunakëhui. Bueituk, ;jítasä hua itom jíápsähui? Lútüriapo kía báij huéchiriata bënna, jáchin huäri chúbala jíba yeu mamachia. Huanäi läutiposu kaitatunake. ¹⁵ Júnëlem jíátek chë türi: “Juka Señorta ínel éay, jíápsinakete, éntokte íkai yáanake, o jita täbuik junne.” ¹⁶ Të èni emoem úttile, emo buere ériaka. Síme hua ílë bénaka emo úttillhuame kaa türi. ¹⁷ Huä tühuata täyaka, entok kaa ä joame, kaa tühuapo aane.

5

Jume riikom yore jiokot joame béj-rihuame

¹ ;Nechem jíkkaja, eme riikom! Buanäem, éntokem buan chaaye, jü jiokot éehuame enchimmeu yúmanekemta béchíbo. ² Huä enchim rikoa moyira, entok hua enchim sánko buiichia téepärim ä buäla. ³ Huä enchim ooro entok enchim tómi tósali poposíhuila; hua ä poposíuraa éntok enchim yeu buisse. Ínëli huaka símeta enchim jípurëu táijpo béeteka enchim tejalnake. Juebena tómitem náu tóij-la; huame taahuarim éntok béja yúmase. ⁴ Èn éntok chaaye, hua tékil béjhua, huame tekipanualeerom enchim buíampo chúpukamta tóboktiakame kobari, am báitattáhuaka kaa enchim am béjtuakähui; éntok hua jiokot ujbuahuame etta tóboktiakame bétana huéeme hua Señor chë símem béppa nésahuemta nákapo huéchila. ⁵ Kíalem jájana jíápsaka, emo al-leetua ímí buíapo, entok enchim éä páman jíápsak. Jíápsipem emo áuhuiriak, huakasim áuhuiriahuä bënasi. Èn éntok béja yuuma, huakasim súanáhui. ⁶ Huä tü yóremtachim nokta béttesi chúppak, éntokem ä mëak; áapo éntok kaa áu nok-riak.

Yántem jíápsa, Diostau oraciompo nokaka

⁷ Huäri béchíbo, hermaanom, yántem jíápsa, Señorta yepsäu tájti. Áachem suuhua, jáchin hua et-leero huaka buíapo chúpemta boobinnake, boobíchaka yánti jíápsaka huaka yúkuta bathuemta éntok chúkula huéchëu tájti. ⁸ Enchimet két ayunake,

hua yánti jíapsihuame, éntokem huaka enchim jíapsi chë tutti yétcha; bueituk hua Señorta yebijnakeu kaita nápat bëye. ⁹ Hermaanom, katem nat nooka, kaa béttesi nokta enchimmet chúpatunakë béchibo; ínëli jü Juez puertapo huéiyek. ¹⁰ In hermaanom, profeetammechem suuhua, bueitukim jikot éhuamta éntok yánti jíapsihuamta jipurey, huame Señorta téhuampo nokakame. ¹¹ Én éntok, të am úttile, tühuata am mabetak tíaka, huame óusi éaka jikot máchiraata bíchakame. Béjem ä jíkkaij-la, jáchin juka Jobta yánti jíapsekähui, éntok jáchin juka Señorta áa bétana éähui; bueituk Áapo tüisi yore jikolë, éntok yore beu jita innëa.

¹² Të simeta béppa, ín hermaanom, katem téhuekata téhuampo nooka, o buíata téhuampo, o jita täbuik téhuampo junne. Ál-la huépulsem lütüriata nooka: jü em “jehuitaria”, jehuituake; jü em “ëe”, äetunake, kaa béttesi nokta enchimmet chúpatunakë béchibo.

¹³ Senu enchim násuk jikot éätek, Diostau oraciompo noknake. Senu al-leätek, buiknake, Diosta úttileka. ¹⁴ Senu enchim násuk kökorëtek, jume igleesiapo yoiyöturim náu núnunake; éntokim Diostau ä buanianake, aceiteta át tekaka, Señorta téhuampo.

¹⁵ Huä huitti Diostat éhuaka emo buaniahuame ä jínëunake, huaka kökoremta. Jü Señor éntok ä yéchanake, entok huaka juénaraata ä yáalatuk júne át jikoritunake.

¹⁶ Huame kaa tühuam enchim yáarim, náhuem yeu am buíjnake, éntokem Diostau emo buanianake, enchim türinakë béchibo. Huä tü yóreme tü jíapsekame Diostau buanátek, iri Diostau buanhuame útteata jípure. ¹⁷ Jü profeta Elías ito bënasi yóremtaka, éeripo ito bénaakay. Të Diostau buanak, chíkti ä jíapsimaki, kaa yúknakë béchibo. Huanäi ím buíapo kaa yúkkuk, báij huásuktia áma búsan metpo. ¹⁸ Júchi éntok Diostau buanak; huanäi téhueka yúkuta äbo kóm bíttuak. Huanäi buíapo jita chúppuk.

¹⁹ Hermaanom, senu enchim násuk huaka lütüriata öbialataka huëtek, senu éntok ä kúaktiakätek, ²⁰ jüneenake: hua kaa tüisi huémnta kúaktiaka böo türikun yeu ä tójame, huépul jíapsita kókkohuamta bétana jínëunake, éntok juebena kaa tühua yáarimmet jikorituna.

Jü Carta San Perota Bat Huëpo Jiojtekähui

Teboteri

¹ Ínapo jü Peero Jesucristota apóstol huame bem buiärapo bittuarimmeune tebote, jume Pontopo, Galaciapo, Capadociapo, Ásiapo, éntok Bitiniapo chíbejtillammehui. ² Eme jume bannaataka Dios Áchayta täyäu yeu púari, Espíritu Santoy tü tátabri, juka Dios nésauta enchim yáanakë béchíbo, alë bénasi Jesucristota ojboy enchim jíapsi tütetunakë béchíbo. Tühua éntok yánti jíapsihuame buéresi enchimmeu ayunake.

Tua lútüria boobit-huame

³ Tua yörisi maachi itom Señor Jesucristota Dios Átchay, áapo itom bemela yoremsi yáuhuak, buéresi itom ä jiojolekä béchíbo, yü jíapsihuamta tua itom boobitnakë béchíbo, Jesucristota kókkolam násuk jíabitekä béchíbo, ⁴ átteata itom mabetnakë béchíbo, kaa momoyemta, kaa nanasontemta, éntok kaa mumukemta áman téhuekapo ériata enchim béchíbo, ⁵ Diostat enchim át eä béchíbo, Áapo ä úttiäray enchim suaya, enchim ä jájammakë béchíbo juka yore jínëhuamta hua taahuari äbo huémtat yeu machinakemta.

⁶ Íari béchíbo eme al-leiya, éläposu én kaa jaiki táapo Diosta ínel éai kaa al-leehuamtem jípunake, enchim at eäu jüneria béchíbo, ⁷ hua orota béppa chë béj-reme. Jáchin huári ooro luuluuteka júne tájiai jüneriatunake, alë bénasi jü enchim ä súalëu jüneriasuka tua úttilna, ujoyóriata jípunake éntok yörina hua taahuarit Jesucristota yeu machiayo.

⁸ Huä enchim nákehui kaa ä bil-lataka junne; hua enchim ä súaleka kía én kaa ä bíchaka junne, enchim át al-lee kókköhui, ⁹ juka enchim at eä béchíbo enchim jípunakëu mabet-lataka, juka jíapsita enchim jínëuriahuamta.

¹⁰ Jume profetam hua Diosta tü eäu enchim bétana näikiarita bétana nokakame, ä jüneriaka tüisim át suaka nátemajek i yore jínëhuamta bétana, ¹¹ tüisi át nátemajeka jábeta bétana ä nokähui, éntok jita táaposu Cristota Espíritu ámet aneme ä ayunake tíiya, hua kaita jee hueisu huaka Cristota jiojot yáaná bétana nokakame, éntok chúkula huári sáu juka ujoyóriata yebijnake tíame. ¹² Ímëhui yeu machiak kaa bempörim béchíbo, ál-la ito béchíbo íkái bem nokakähui én enchimmeu nokhuame huame Espíritu Santota téhueka bétana jípureme bétana; juka Diosta ángelesim bíf péähui.

Tülisi itom ito nünake bétana nokhuame

¹³ Kíalíkem huéchiapo emo nüye, kaa bürük éaka suamsi eaka, éntokem át boobíchaihui hua Diosta tü eäu enchimmeu nüpanakemta Jesucristota yeu machi-anakeyo. ¹⁴ Jume usiari ára sáyuame bénasi katem huaka juénaraata bannaataka kaita täyaka enchim jo péäu jo báare, ¹⁵ ál-la jáchin hua enchim núnukame santosi áu nüye, eme két alë bénasi símepo santosi emo nünake; ¹⁶ bueítuk ínel jiojteri: “Katem chichä machisi jíapsa, bueítuk ínapo Santo.”

¹⁷ Bueítuk Áchaypo eme ä jípurëteko, huaka kaabeta yeu púaka nokta ámet chúpamta hueepulammet bem yári béchíbo, jíbem Diosta májhue ä yöreka emo boojoria síme jume taahuarim ím ániat enchim anëpo tájti. ¹⁸ Júneaka huam kaitapo kía jájana enchim jíapsakäpo enchim jínëutukähui, juka enchim áchayim bétana enchim mabetakähui, kaa hua jita momoyemtayi, ooro, ö tómi tósali, ¹⁹ ál-la Cristota ójbo musála machikuyi, hua ili kabarata yúmalataka éntok kaita jita kaa türik jípuremta ójbo bénakuyi, ²⁰ béja yeu púataka kee jee ániata jünaktehuay naateka, të ímëi taahuari chúkula huéemmet yeu machiak enchim nákhua béchíbo; ²¹ éntok áapörík huämëm Diosta súale, huaka kókkolam násuk ä jíabitetuakamta éntok ujoyóriata ä mik-lata, Diosta enchim súalnakë béchíbo éntok áapörík bétana jita enchim boobinnakë béchíbo.

²² Jukem Diosta lútüría joaka enchim jíapsi tü tátab-la, jü Espíritu Santota éäpo kaa kía bálit enchim emo náknakë béchibo, júnentukem emo nákke chíkti enchim jíapsimaki, enchim jíapsi tútti yécharika. ²³ Eme júchi bemelasi yeu tómtila, kaa huame áchayriam kókokkame éäpo, ál-la hua kaa nanasantumta éäpo, jü Diosta noki jíápsamtayi, jü jíba béchibo ayunakeme. ²⁴ Bueítuk:

Síme huaakas kía júya síarita bénasi maachi,
éntok síme hua yoremta ujjória júya sehua ténasi maachi.

Huä júya huahuake, jü sehua éntok huehueche,

²⁵ të hua Señorta nooki jíba béchibo ayunake.

Ïri éntok ájária, jü nooki evangeliopo huam enchimmeu nokhuakame.

2

¹ Júnentukem síme juëna éerita tójaka, éntok yore bätattäihuumta, ára nókihiata, jábetat jita innëhuamta, éntok jájana jáihuumta, ² ili usita jübua tómtilata chípeä bénasi eme két huame kauhua espiritualim kaa täbui jítamak kuutilam huátianake, ïri jü Diosta noki, ámei enchim yötunakë béchibo Diosta súalhuäpo jínëuhuumta tua enchim jájammakë béchibo; ³ të béja eme juka Señorta tühuabet jünëelatuko.

Jü tétta jíápsame

⁴ Señor Jesucristotahuem rúkte, jü tétta jíápsamtahui, hua lútula huëpo huame yoremem omoutekähui, të Diosta yeu púari éntok áapörík béchibo bėj-reme. ⁵ Eme két jume tétta jíápsame bénasi emo ériaka emo réutebonake, enchimmea huaka ä kárihua ä yáanakë béchibo, bueítukem Diosta tékil boojoria béchibo näikiari, juka jíápsita bétana huémta áapörík Diosta türëu áu enchim huérianakë béchibo Jesucristota huämi.

⁶ Bueítuk júnen két jïojteri:

Juyú, buere joära Sión,

juka tétata tua nésahuemta ejkinampo huémta yétcha,

huaka yeu púata éntok chë müsäla machik,

éntok hua ä súaleme kaa tiusi tahuarianake.

⁷ Enchim béchibo, eme ä súaleme, áapo müsäla maachi, të huame kaa ä súaleme béchibo éntok:

Huä tétta jume káarim jojoame kaa huátiakäu,

ïri tua jü tétta nésahueme ejkinapo tahuakame.

⁸ Éntok:

Huä tétta át tëtítitihuame,

éntok hua tétta yore tábeme.

Bueítukim át tëtíteite jü nokichi, bem kaa áma huam jíapsi bárë béchibo; huäri béchibom két yeu púahuak.

Jü Diosta yorembra

⁹ Të eme tua hua génte yeu púari, Diosta yäura tékkil boojoriame, nación tühuata joame, tua lütüriapo Diosta yorembra, huaka kaa machiku enchim aney huam machiria át guómtisi machikun bíchaa enchim núnukamta tühua bétana enchim noknakë béchibo. ¹⁰ Eme huame bannaataka kaa pueblotukaïhuim, të ënem Diosta yorembra; bannaataka kaa yore nak jiokolihuumta jájamlatukaïhui, të én ál-lem ä jájamlä, juka yore nak jiokolihuumta.

Diosta nésauta joame bénasem emo nüye

¹¹ Eme nákhuame, enchimmeune nooka sékäna enchim jomemtukä bénasi, éntok enchim boojoä bénasi, huaka juëna éerita enchim tóijnakë béchibo, huaka tü jíápsita bėj-reka huémta, ¹² jíba bénasi tülisi emo nüyeka jume kaa Jesucristota súaleme násuku; huam enchim bétana nokhuäpo enchim juëna yórememtukä bénasi Diosta am úttlnakë béchibo hua Diosta am jikorë taahuarichi, hua tühua enchim yáaribet suaka.

¹³ Señorta béchibo hua jábe nésahuemta bétukem emo jípure, ä reytuk junne, chë ä nésahuë béchibo, ¹⁴ kía ä gobernadortuk junne, áapo äbo am bíttuala, yorememmet nokta am chúpanakë béchibo, éntok huame tü yóremem bétana tühuata am noknakë béchibo. ¹⁵ Bueituk ïri jü Diosta huáatiähui: juka tühuata joaka jume yoremem kaa susuakame enchim bétana jájana jíame enchim nok páttianakëhui.

¹⁶ Kaabeta mámpo emo jípuremta bénasem emo nüye, të kaa huame íat jáhuiteka juka juénaraata joame bénasi, ál-la huame Diosta nésahui joame bénasi. ¹⁷ Símemem yöre. Hermanomem nákke. Diojtem májhue. Reyttem yöre.

Jü Cristota ejemplo ä jikot aneepo

¹⁸ Eme jóapo sáyhuame, enchim tekem bétukem emo jípure, tua am yöreka; kaa huame tü yorememmeu jíbba, ál-la két huame béttek jíapsekammeu junne. ¹⁹ Bueituk ínëli anhuame türi Diosta bíchäpo senu én Diosta ä yöre béchibo kaa al-leetuhuáteko, kaa ä innë éau júne innëateko. ²⁰ Bueituk jita tühuasa júri kaa tühuata joaka enchim chónhuähui éntokem, ¿jíba áamak al-leiya? Të eme tühuata joaka jikot máchiraata bichátek éntokem jíba áamak al-leátek, lútula huëpo ïri türi Diosta bíchäpo. ²¹ Bueituk íari béchibem núnuhuak; bueituk Cristo két ito béchibo jikot máchiraata bitchak, ejemplota itom mákaka, enchim alë bénasi emo boojorianakë béchibo. ²² Áapo kaita juénaraata yáuhuak; kaita hua ára nókíchia jikkaijhuak ä tempo. ²³ Áapo juénasi áa bétana nokhuay júne kaa juénasi am yómmiak; jikot johuaka júne kaa am bé-reka nookak, ál-la huaka áu johuamta hua tua lütüriata joamta mámpo ä tójjak. ²⁴ Áapo hua itom juéna yáarim ä takahuapo núk siika jum kúrusichi, itom hua juénaraata bétana kókkoka tühuapo itom jíapsinakë béchibo; bueitukem jikochä yáahuaka béchibo áma yorela. ²⁵ Bueituk emëe huame kabaram emo näikimtelatukä bénasi aaney, të enem hua enchim jíapsi suayamtau rúktila.

3

Jume kukunakame éntok jujubekame jáchin emo nünakëhui

¹ Júnëli kétchi eme jáamuchim kukunakame, enchim kunam bétukem emo jípure, huame tü nokta kaa súaleme kobatunakë béchibo kaa nokiayi, të tülisi bem jubim emo nüyëubeyi, ² tülisi éntok yörisi machisi enchim emo nüyëubet suaka. ³ Huä ujoyória enchimmet ayunakeme kaa hua yeutana takahuapo enchim átteanakëhui, hua buéresi ujoyória emo chíkhuame, óoro átteahuame, sánko buéresi ujoyorisi yáataka átteahuame, ⁴ ál-la hua huáijhua jíapsita bétana huéeme, hua kaa momoyeme, ïri jü kaa béttek jíapsihuame éntok yánti jíapsihuame; ïari tua chë béj-re Diosta bíchäpo. ⁵ Bueitukim junëli két tülisi emo nüyey bannaataka huame jáamuchim tü jíapsekame, Diostat éame, bem kukunam bétuk emo jípureka; ⁶ juka Sarata Abrahamta “yöreka Señor ti áu ä jijjiä bénasi”. Huári bétana asoarimtakem taahuak, tühuata jóáteko, kaitat ée májhueka.

⁷ Eme jujubekame, két áma huamsu, ámemakem aane suamsi emo nüyeka, jünéaka juka jámutta chë kaa útteakamta jíapsekähui, éntok enchim beu juka tühuauta ay jíapsihuamta am átteakähi, Diostau bíchaa enchim buanáu jikkaijtunakë béchibo.

Tü éeri tüisi itom ay tahuanakëhui

⁸ Én éntokem simetaka huépülsi jíba éiya, huatem béu jita innéaka, emo nákeka emo sailakamta bénasi, emo jikoleka, éntok kaa emo buérialeka. ⁹ Juénasi áu ayuhuak kaa juénasi ámeu ayunake, juénasi aihuátek júne kaa juénasi ä yómmianake, ál-la tühuata jo báanake, jünéaka tühuata átteä íaahuaka enchim núnutukähui. ¹⁰ Bueituk:

Huä al-leaka jíapsi báareme,

éntok taahuarim türi bít báareme,

ä nínni yüinake kaa juénak ä noknakë béchibo,

éntok ä teni júne kaa ára nókichiata ä noknakë béchibo;

¹¹ juénarata tójaka tühuata jonake;

yánti náu jíapsihumta jariunake éntok ä boojorianake.

¹² Bueituk huame Señorta pusim juka lútüriata joame türeka bitcha, éntok juka bempörim áu buanáu jíkkaja; tee jü Señor huame kaa tühuata joame kaa türeka am bėj-reka bitcha.

¹³ ¿Jábesu kət kaa tühuata enchimneu yáanake jäni tühuata enchim joayo? ¹⁴ Të eme jita jiokot máchiraata bichätek tühuata joaka, úttesem al-leiya. Huä béchibem kaa emo máujtua bempörim bétana, éntokem kaa naa múksi emo éetua, ¹⁵ ál-lem juka Dios Señorta úttile enchim jíápsipo, éntokem jíba huechiapem emo jípureka aane enchim emo nok-ríanakë béchibo, síme huame tühua enchim boobichäu bétana enchim temájeme yómmia béchibo kaa buere jíaka éntok yörisi machisi nokaka. ¹⁶ Tülisem emo nüye huame jájana enchimmet nokame, enchim juëna yorememtukä bénasi, tiusi tahuanakë béchibo, Cristota bétana tülisi enchim emo nüyëu jájana jíame. ¹⁷ Bueituk chë türi emé jiokot máchiraata bichäteko tühuata joaka, Diosta ínel ä huáatiayo, kaa tühuata enchim joäpo béppa.

¹⁸ Bueituk jü Cristo kət jiokot máchiraata bitchak séjtul jíbba, itom Dios bejrim béchibo, hua tü yöreme jume juëna yoremem béchibo, Diostau itom huéria báreka, lútüriapo jü ä takahua mëhuak, të espíritupo jíba jíápsaka taahuak. ¹⁹ Huämi espíritupo kət áapo huame bannaataka kókkokame anëu siika. Huanäi ámeu nookak, ²⁰ huame bannaataka ámeu nokta kaa jíkkaj báaremmehui, Diosta bínhua ámet boobíchaïhui junne, huame taahuarim Noéta jíápsayo, juka arcata johuayo, huam kaa jaiki géntem, guoj náikim jíba áma jíneihuak, buere baniapo. ²¹ Jü yore batöhuame hua júnako báata am jínëukä bénasi, én kət yore jínëu Jesucristota jíabitekä béchibo, kaa huaka takahuapo béppa chicha máchiraata itot ayukamta itom úhuaaka; ál-la Diostau bíchaa tülisi itom ito nü báreka éenakë béchibo. ²² Huä téhuekau jikau sikame Diosta báta bétana kátekame; éntokim áapörík bétuk emo jípure jume Diosta ángelesim, jume yáuram, éntok jume útteata jípureme.

4

Diosta éä paman emo nüyeme

¹ Juka Cristota ito béchibo jiokot máchiraata ä takahuapo mabetakä béchibo, enchimmet kət huári éeri ayunake; bueituk hua takahuapo jiokot máchiraata innësukame kaa éntok júchi juënakú annake, ² huame taahuarim itou bëyeme kaa huaka ím ániapo yoremem kaa huéeläpo ukulëu huáatiaka jíápsi béchibo, ál-la Diosta éäpo áman itom jíápsinakë béchibo. ³ Büru táapem béja jume tua Diosta kaa súaleme al-leetua béchibo jita yáasuk, kaa tíurata joaka, kaa huéeläpo juka huakajta bétana huémta ukuleka, nanaakoka, kaa tíura pájkota huëpo rejteka, yü tútti naakoramta, huame diosim kaa yöri mátkim yöreka. ⁴ Ímëi béchibo át guómtisi maachi hua áme bénasi kaa huéeläpo juënarata kaa enchim joähui, kíalikum jájana enchimneu jiaahua. ⁵ Të bempo lútüriata nénkinake hua jíápsammet éntok kókkolammet nokta chúpanakemta bíchäpo. ⁶ Bueituk íari béchibo kət jü tü nooki Diosta bétana huéeme nokhuak jume kókkolammehui, nokta ámet chúpatunakë béchibo takahuapo aneka bem yáari béchibo, të jíba espíritupo am jíápsinakë béchibo Diosta jíápsä bénasi.

⁷ Të síme ayukamta lütinakeu abe yuuma; íä béchibem suamsi emo nüye, éntokem Diostau buanaka jíápsa. ⁸ Símeta béppa nánanchem tüisi emo nákke, bueituk jü emo nákuame juebena Dios bejri yáarim tuchanake. ⁹ Nánanchem emo mamabeta kaa jájana jíaka. ¹⁰ Huëpulaka bem huéeläpo bem miiki senukuu ä buíjnake, Diosta buéresi tühua al-leaka náikim buísemta bénasi éaka. ¹¹ Seenu nokätek tua juka Diosta noki huëpo áman noknake; senu tékiata máktukätek Diosta úttiärata ä mikäpo áman ä boojorianake, juka Diosta tua yörinä béchibo Jesucristota béchibo, hua lóoriata átteakame éntok juka nésayhumta jíbapo béchibo éntok jíbapo béchibo. Júneltunake.

Cristota béchibo jiokot máchira innëhuame

¹² Eme nákhuaime, katem át guómte hua jikot máchira enchim ay jiöbilahuamtachi enchimmeu ayukame, huaka kaa jaibu enchim emo innë máchilëu enchimmeu huëtiaka; ¹³ ál-lem al-leepo yúmala Cristota béu jikot máchiraata enchim bíchá béchíbo, bueituk ä ujoyóriahuata yörisi machik yeu machiak két enchim buéresi al-leenakë béchíbo. ¹⁴ Cristota téhuam béchíbo jájana enchimmet nokhuátek, tüisi tühua enchimmet ayka, bueituk hua Diosta Espíritu ujoyória áusüli enchimmet ayka. Lútula huëpo bempo ä béj-reka nooka, të enchim béchíbo áapo jíba yörihua. ¹⁵ Eme jábe junne jikot máchiraata bichátek, éläpo kaa jábeta ä mälatukä béchíbo, o ä äekbuä béchíbo, o ä juëna yöremtukä béchíbo, o kaita ä jüneriäpo áu ä kikkibachä béchíbo. ¹⁶ Të seenu Cristota ä súalë béchíbo jikot máchiraata bichátek kaa áu tíutuanake, ál-la Diosta úttílnake huári béchíbo.

¹⁷ Bueituk jü taahuari béja yúmala huaka nokta chúpanakeu Jesucristota súalemmet naateka. Itot báchá naatek, ¿jáchisu ámeu chúpanake jáni huame Diosta tü noki kaa súalekammehui? ¹⁸ Bueituk jü tü yoreme jikotampo jínëihua, ¿jáchisu áu huéenake jáni jü juëna yöremtahui, Diostamak kaita huáatiamtahui? ¹⁹ Ä junëlituk huame Diosta ääpo jikot máchiraata bíchame, jita jo árahuekamta, ä noki chúchupamta mámpo bem jíapsi yéchanake, éntokim tühuaata jonake.

5

Diosta súaleme suayahuhui

¹ Huame yoiyöturi enchim násuk yeu púarimmeune jikot jiaahua, ínapo két yöturitaka áme béuchi, éntok Cristotau jikot máchiraata sikamta bíchakame, éntok jü két ujoyória yeu ä machinakapo annakeme, enchimmeune ínel jiaahua: ² Jume Diosta súaleka enchim násuk anemem suaya, am suaya kaa útteapo, enchim tü jíapsekä béchíbo ál-la; kaa huaka béjtuahuamta huáatiaka, ál-lem kaitat boobíchaka chíkti enchim jíapsimak ä yáanake. ³ Katem huame enchim suayäú úttiapo sau báare, ál-lem ejemplotam mákka jume Jesucristota súaleme. ⁴ Huanäi huaka am suayame béppa nésahuemta yeu machiakem huaka coronata ujoyorik kaa momoyemta mabetnake.

⁵ Alë bénasi, eme jübua yoyötume, jume yoiyöturim mámpo emo jípure. Éntok síme nánancha emo nok jíkkajaka kaa béttek jíapsitem náu jípunake; bueituk:

Dios am béj-reka huéiye,

jume emo buérialeme,

éntok kaa emo buérialemmeu tühuaata johua.

⁶ Júnentukem Dios útteakamta mámam bétuk emo jípure, áapörík enchim tóbnoktianakë béchíbo taahuata yúmako. ⁷ Símeta huaka enchim kóm éähuem ä mámpo tójja, bueituk áapo enchim suaya.

⁸ Suamsem emo nüye, éntokem kaa kótche; bueituk hua enchim béj-ri, jü diablo, leonta omtë bénasi, chíkola huerama, jábeta ä buänakeu jariaka. ⁹ Huákärem béj-reka óusi jápte, jíba bénasi Diosta súaleka, jünéaka jukai junëli huémta huame huate enchim hermanom síme ániat anemmeu ayukähui. ¹⁰ Të jü Dios síme tü eäu tápuni, hua ä yü ujoyória itom mik báreka itom núnukame Jesucristota béchíbo, chúkula kaa jaiki táapo enchim imí ániapo jikot ansukäpo, áapo enchim tü tátabnake, enchim óusi éetuanake, enchim útteata máknake, éntok kaitat jáchin éaka enchim jíapsituanake. ¹¹ Áapörík béchíbotunake jü yörihuame, éntok jü nésayhuame jíbapo béchíbo. Júneltunake.

Teboteri chúpëpo huéeme

¹² Silvánotamak, hua tua yúmalasi hermanopo ín jípurëumakne kaa jaiki nokta enchimmeu jiojtek, enchimmeu nokaka jáchin enchim emo nünake bétana éntok hua én enchim boojoriau tua jü Diosta lütüriatukä bétana nokaka.

¹³ Jume Jesucristota súaleme Babiloniapo aneme enchimmak náu yeu púari, éntok Marcos ín üusi, enchim tebottua. ¹⁴ Emóem tebotua enchim emo náké béchíbo.

Yánti jíapsihuaime símem enchimmaktunake, síme eme jume Jesucristota mabet-lame. Júneltunake.

Jü Carta San Perota Guosa Huëpo Jïojtekähui

Teboteri

¹ Ínapo Simon Peero, Jesucristota sáuhuëhui éntok ápostol áapörík bétana yeu púari, enchimmeune jïojte, eme jume ito beu itom Dios itom jínëukame Jesucristota lútüria béchïbo huaka Diostat ehuaanta tua musála machik jájamlame. ² Huä Diosta tü eäu éntok yánti jíapsihuame chëhuasu enchimmet ayunake Diosta éntok itom Señor Jesústa enchim täyakä béchïbo.

Jume Diosta jíapsi jípureme

³ Síme hua jíapsihuamta bétana huéeme, éntok Diostau huáatihuä bétana huéeme itom miiki áapörík Diosta úttearammea hua ä uyjóriay éntok yörisi machiku ay itom núnuamta itom täyakä béchïbo, ⁴ huámëi huämi buéresi musála machik itou nätua, huäri huam Diosta bënasi enchim jíapsinakë béchïbo, huaka ím ániapo yore jíapsi nasontemta takahuata jita ukulëu béchïbo ayukamta tóij-lataka. ⁵ Íari béchïbo eme két át jíapseka tekipanuanake, enchim ä súalëhuem tü éerita rúktia, jü tü éeritau éntok jíat jüneehuaanta, ⁶ jíat jüneehuaanta éntok emo yüihuamta, emo yüihuamta éntok yánti jíapsihuamta, yánti jíapsihuamta éntok Dios huáatihuamta, ⁷ Dios huáatihuamta éntok sailapo emo huatiahuaame, emo huáatihuamta éntok yore nákhuaanta.

⁸ Bueítuk íkai enchimmet ayuak éntok jíba enchimmet ä yötui, kaibem kía jíapsina, kaita joaka, jíbem tekipanuanake itom Señor Jesucristota chëhuasu enchim täyanakë béchïbo. ⁹ Të hua síme íkai kaa jípureme hua kaa mékka bíchamta bënasi maachi; líptita bënasi maachi, bueítuk huaka bannaataka kaa ä tühua yáarim bétana ä tü huéhilatukäu kóptiala. ¹⁰ Huäri béchïbo, hermanom, tuem át jíapseka tekipanua Diosta enchim núnutukä bétana éntok enchim yeu púatuakä bétana enchim ä lütüria yáanakë béchïbo; bueítuk ínel anëtekem jauhuey júnem kaa huáttinake. ¹¹ Bueítuk junëli jíbem buéresi al-leriahuaka mabetna, áman huaka itom jínëukamta itom Señor Jesucristota yü nésahuëpo.

¹² Íari béchïbo, ínapo jíba enchim áu huáatitua, enchim ä jünériay junne, éntok huaka lütüriata én enchim jípurëubet útteata enchim nülatuk junne. ¹³ Ino béchïbo türi, én takahuapo aneka enchim ín búsanakëhui enchimmet nokaka; ¹⁴ jünéaka lautí íkai takahuata ín tö simnakëhui, itom Señor Jesucristota nee jüneetuäpo ámani. ¹⁵ Ínapo két át jíapseka tekipanuanake, chúkula nee muksuko íahui enchim huáatinakë béchïbo.

Jume Cristota uyjória bíchakame

¹⁶ Bueítukte itom Señor Jesucristota útteara bétana enchimmet nookak éntok júchi ä yebijnakeu bétana, të kaa kía nokta árai huäpo áman yáata nokaka, ál-la huaka ä yörisi máchiraata itom pusímmea itom bíl-latukäpo ámani. ¹⁷ Bueítuk áapörík jü Dios Áchayta bétana yörihuamta éntok uyjóriata mabetak áman buere uyjóriata bétana jíahui áu kóm bíttuahuak ínel jíaka: “Íri ájária jü ín Üusi ín nákhëhui; áapo jü tua nee al-leetuakame.” ¹⁸ Itapo éntok íkai jíahuita jíkkajak téhueka bétana kóm bíttuahuakamta, áman káuhui santo ti téhuaahuakapo áamak aneka.

¹⁹ Atä jípure kétchi jume profetam nooki, të én chë lütüriapo tahualata. Türi enchim béchïbo enchim át suähui hua nokichi hua machiria kaa machiku béetemtat enchim suä bënasi, machiriata yeu kíktëu tájti éntok Jesucristota enchim jíapsita machiriäu tájti, hua buere chóki matchuu bíchaa yeu hueramame ti téttehuaahuame. ²⁰ Tem bát íkai jünéria, kía jita noki júne profetam bétana huémta jïojteripo ayukamta kaa yoremta éäpo áachä jüneenakëhui, ²¹ bueítuk kía jauhuey júne profetam noki kaa yoremem éäpo nokhuak, ál-la jume yoremem Diosta yeu púarim Espiritu Santota éäpo áman nookak.

2

*Profetam ára nókichim éntok maestrom ára nókichim**(Jud. 4-13)*

¹ Të két bannaataka jume profetam ára nókichiram aaney Israelta yoremraata násuku, maestrom ára nókichiram enchim násuk annákë Bénasi, huame kaa jünakiachisi täbuik enchim majtianakeme, hua tua lütüriata bétana huémta tatabbáreka. Señorta am jñëukamta jünem kaabë tíanake, junëlim läutipo huaka kaitäpo bem tahuanake emo jariuria. ² Éntok juebénaka huaka kaa tühuata bem majtiahukau jonake. Jümëi béchïbo jü tü nooki Jesucristota bétana huéeme jájana át noknake. ³ Éntok tómita buéresi bem huáatiä béchïbom ára nókichiata enchim majtiaka enchim ä úhuaanake. Huámechïri béja jauhuey naateka béttesi nokta ámet chúpatunakeu kaa bínhuatunake, juka jìokot máchiraata bem bínnakëhui, bem kaitäpo tahuanakeu jíba yúmanake.

⁴ Bueítuk Dios huame ángelesim Dios bejrita yáakame kaa am jìokorek, ál-la béetekum kómam guótiak huam kaa machiku pereesopo am tójjak, hua taahuari ámet nokta chúpánakeu tájti. ⁵ Éntok juka yoremraata bannaataka huémta júne kaa jìokorek, Noéta jíbba, huaka lütüriata bétana nokäuta éntok guoy búsaním áamaki; huame juëna yórememmu buere bániata, diluvio téamta, bíttuak áma am kókko íaaka. ⁶ Alë Bénasi huame pueblom Sodoma éntok Gomorra nokta ámet chúppak am luutinakë béchïbo, náposasi am tahuariaka, éntok ejemplo am yétchak, huame kaa tühuata jo báareme béchïbo. ⁷ Të juka tü yórem Lotta áma yeu huíkkek, huaka juëna yóremem kaa huéeläpo juënasi bem anëubei kaa al-leamta. ⁸ Bueítuk í tü yóreme áme násuk jóakay chíkti táapo ä jíapsi kaa al-leetuay huaka kaa tühuata jume yoremem joäü bíchaka éntok huaka nokta kaa türík jíkkajaka. ⁹ Jü Señor jita juënarata bétana júne huame tü yóremem ára jínëu, jume juëna yóremem éntok am ërianake jìokot máchiraata am bínnakë béchïbo áman taahuata nokta ámet chúpánakeu yúmayo.

¹⁰ Chë júne siroksi machisi ámeu huéenake huame takahuata bétana huémta guo-jaasemmehui, huame takahuata jita ukulëpo áman kateme, jaiti máchiraata boojoriame, éntok huame Señorta yäura kaitäpo bíchame. Ímëi kaabeta jáchin ériaka yäurata béj-reka aane, kaabetam májhueka huame yórisi machisi nésahuemmet jájana jiaahua. ¹¹ Huame Diosta ángelesim chë útteaka éntok chë nésahueka junne kaa béttesi nokta ámet jíjímma, Señorta bíchápo.

¹² Të ímëi yoremem hua kaa bem át jüneäubet júne juënasi nokame, huame animal kaa jüneame súa béchïbo yeu tómtlamtaka mámpo jípuhuame Bénasim jum bem kaa tühua yáarimmak kókkonake, ¹³ hua kaa tühua bem yáari béchïbo béjhuata mabetak, béjasum chíkti táapo huaka kaa tühuata bem jonakeu musäule. Ímëi ínel jume jaiti mamachim, éntok máncham, enchimmak jíbuäka júnen jíba kaa tühuata boojoria, éntokim jíba emo al-leetua.

¹⁴ Bempo kía jíba jume jáamuchimmet pupujte, katim íchakte juënarata joaka, huame géntem kaa bem jíapsi tútti jípureme náyote. Bem jíapsi jita chíkti huáatiaubet jóyhuala, éntokim kaa tühuata násuk usiarim. ¹⁵ Huakam böota lütula huémta tójaka täbuikut kaate, jü profeta Balaam jü Beorta üusi böochi, huäri huaka juënarata béjhua chë nákkek. ¹⁶ Të béttesi nokta jíkkajak kaa tühuata ä yáakä béchïbo; bueítuk jü animal kara nokame ä püaateme yorem ténasi áu nokaka hua profetata kaa súara ä yáa bárëu táktiak.

¹⁷ Ímëi kía jume pozom kaa bäakame Bénasi mamachi, namuta buere jékata huéria Bénasi mamachi; áme béchïbo hua tua kaa máchira näikiari jíba béchïbo. ¹⁸ Bueítukim buéresi kaita béj-remta nokaka takahuata ukulëubei ámeu bíchaa am huiike, huame jìob-lataka kateme tua tój-lame én jübua jíapsi kúaktilame. ¹⁹ Búttiataka bem jíapsinake tíakam ámeu nooka, të bempöisu jü kaa tühuata bétuk emo jípure. Bueítuk kía jábe júne úttearäpo kobahuak hua ä kobakamta bétuk áu jípunake. ²⁰ Tua lütüriapo bempo hua juënarata ím ániapo ayukamta bétana áma yeu sákalataka, juka Señor Jesucristota, juka yore jínëumta, bem täyaka béchïbo, éntokim júchi áma emo kuuriakätek emo

nénkilamtaka tahuanake. Huanäi hua ámeu huéenakeme chë júne jikot machinake bannaataka kee bem ä tátäyápo béppa. ²¹ Bueítuk chë türi éiyey áme béchïbo juka Jesucristota tü noki kaa täyako, ä täyasulataka éntok júchi bem amáu nóttëpo béppa, juka Diosta nésahui bem téjhuahuakau tójaka. ²² Të hua noki tua lútüriata jiápo ámanim aane, hua ínel jíame: “Huä chüu júchi ä bísachi buäye, kohui éntok úbataka júchi techoapo áu bíaktia.”

3

Jü taahuari Señorta át yebijnakeu yúmanake

¹ In nákehui, íri jú jíósia guosa huépo ín enchimneu jiojtëhui, éntokne náhuichimpo enchimneu nokaka enchim bússa enchim jítäu huáatinakë béchïbo, ² huame santo profeetam jauhuey nok-läu enchimneu huáatinakë béchïbo, éntok hua Señor itom jínëukamta nésahui apóstolim itom téjhuakaubehui.

³ Íkai bát júneriaka, bueítuk jume taahuarim äbo huéenakemmet yore junneri-anakeme yáijnakëhui, bem takahua jita ukulëpo áman jíba kateka, ⁴ ínel jíaka: “¿Jáchisu yeu siika jú júchi ä yebijnake bétana ä nokakähui? Bueítuk huame itom áchayim kókkoka taahuarit naateka síme jíba bénasi huéiye, ániata jünaktehuakapo naateka én tájti.”

⁵ Ímëi ínel jünaktekam kaa ä júneria báare, juka téhuekata Diosta ínel jíakä béchïbo yáatukähui, éntok juka buáata báatukai bétana éntok bäy ä jiapsähui. ⁶ Huä béchïbo, jú ánia bannaataka huéeme buéria baniay lütek. ⁷ Të jú téhueka éntok jú buíya én ayukame Diosta éäpo bëri hua taahuari nokta ámet chúpanakepo tájti, tájiay ä luutinakë béchïbo, chíkti juéna yórememmak náuhui.

⁸ Të eme nákhuaeme, íkarem júneria: jú Señorta béchïbo jú senu taahuari senu mil huásuktiriata bénasi maachi, éntok senu mil huásuktiria júne senu taahuata bénasi maachi áa béchïbo. ⁹ Jú Señor kaibu ä surujtianake, huaka taahuata ä noki chúpa béchïbo huatem éä bénasi, ál-la símem boobíchaihui, taahuarim itom réuhasimeka, kaabeta áu tárü iaaka ál-la símem emo jíapsi kúakti iaaka.

¹⁰ Të hua taahuari Señorta át yebijnakeu yúmanake huaka lak-ronta ják tukaapo yepsakäpo bénasi; huaachi taahuarit jú téhueka luutinake mausi buére kusisi jíaka, síme hua jikat ayukame béetisuka kaitäpo tahuana, jú buía éntok síme hua át ayukame két táatunake.

¹¹ Íkai síme ayukamta kaitäpo tahuanakey, jáchisu ënem kaa Diostau huáateka tülisi emo nüyeka jíapsinake, ¹² boobíchaka éntok emo bamijtuaka huaka taahuata Diosta yéchari yúmanakeu béchïbo, hua taahuarit juka téhuekata béeteka kaitäpo tahuanakeyo, éntok hua áman jikkat ayukamta tájaka ä kájoktinakeyo. ¹³ Të ítapo ä boobíchaihui áapörík júnen jíakä béchïbo bemela téhuekata, bemela buíata, huam tühuata jonäpo.

¹⁴ Huäri béchïbo, eme nákhuaeme, íkai boobíchaka tuem chíkti enchim jíapsimak át tekipanua kaita juénarata enchimmet téunä béchïbo, éntok áapörík bétana kaita nokta béttesi machik enchimmet ä jikkaijnakë béchïbo, yánti jíapsaka. ¹⁵ Éntokem kaa ä koptia, Señorta símem jínëu báreka lauti itom ä huériähui; jú hermano Pablo itom nákehui itou jiojtekä bénasi, súahuata ä mikhuakapo ámani, ¹⁶ síme ä jiojteri jëlaimpo íari bétana nokaka; huame násuk obiachi ámet júnee béchïbo, huámëisan huame kaita tua täyame éntok náuhui éame am nánayote, két huame huate jiojterim junne, bempöisu kaa tüisi bem emo tahuanakë béchïbo.

¹⁷ Júnëlituk eme, ín nákehui, bát íkai júneriaka, emoem suaya, jáchinai júne jume juéna yóremem enchim báitähua hua enchim óusi eäu kóm huéenake. ¹⁸ Al-lem yötu jum tühuapo éntok itom Señor Jesucristota, itom jínëukamta, täyahuäpo. Áapörík béchïbo síme ujoyória nákiatunake, ëni éntok jíba béchïbo. Júnentunake.

Jü Carta Bat Huëpo San Juanta Jiojtekähui

Jü noki áí jíapsihuame

¹ Jü kesam huëpo ayukäihui, jü itom jikkajakähui, jü pusimmey itom bichakähui, jü síme nau itom bíchakähui, entok jü mamammey itom at mámtekähui, Noki jíapsihuamta yore mikamta bétanate enchimmeu jiojte. İri jü nooki jíápsame. ² Áapo, jü jíapsihuame machisi au bittebok. İtapo éntokte ä bítchak, éntokte jíba áa bétana jume géntemmeu nookak; én éntokte enchim ä téjhua İri ájária, jü jíba béchíbo jíapsihuamta yore mikame, jü bannaataka Dios Áchaytamak aneme, jü én itou áu yeu machiriakame. ³ Jü itom bíchakäu bétanate enchimmeu nooka, éntok jü itom nok jíkkajakäuta bétana, enchim kéchá jüneriaka itomak huépülsi enchim emo jípunaké béchíbo. Jü huépülsi náu itom ito jípurëu lútula huépote jü Dios Áchaytamak ä jípure, éntok ä Üusihua Jesucristotamaki. ⁴ Huári bétanate enchimmeu jiojte tua yúmalasi enchim al-leenaké béchíbo.

Dios jü machiria

⁵ İri ájária, jü nooki Jesucristota itom majtiakähui, jü itom én nokähui: Dios jü machiria. Jáchin jum machiriapo kaita kaa máchira ayka, alé bénasi két áapörikut kaita juénara at ayuk. ⁶ İtapo huépülsi Diostamak náu ito jípurë tíáteko, éntok kaa machiku rejtetek, ára nókichimte, entokte kaa luturiata johua. ⁷ Të İtapo machiku rejtetek, Áapörík, machiku aane bénasi, jíbate huépülsi náu ito jípunake, huanäi ä Üusihua Jesucristota ójbo itom báksianake, síme itom Dios bejrimmechi.

⁸ Të İtapo kaa Dios bejrita kaa itot ayuk tíátek, itote bäi táttähua. Entok jü lütüría kaa itot ayka. ⁹ Të İtapo jume itom Dios bejrim kaa Diostau yeu buísekátek, Áapo huittti entok lútula huëpo itom Dios bejrimmet itom jiokorinake, entok síme kaa tühuapo itom báksianake. ¹⁰ Të İtapo Dios bejrita kaa ito yáalä tíátek, Diostate ára nókichí johua. Ä nokihua entok kaa itot ayúk.

2

Cristo itom nok-riame

¹ Emëe ín usiálam, íkáine enchimmeu jiojte Dios bejrita kaa enchim jonáké béchíbo. Të jábe júne jü ito násuk aneme Dios bejrita yáakátek, Dios Áchaytau bíchaa itom nok-rianakemtate jípure, Jesucristota, jü tua lütüríata joamta. ² Áapo ínel jü itom Dios bejrim béchíbo Diosta omtëu tü yáakame ä jíapsi nénkaka, éntok kaa itom Dios bejrim béchíbo jíbba, ál-la két síme ániat aneme Dios bejrim béchíbo.

³ Ínelite jüneyia itom ä täyähui, ä ley nésauhui joáteko. ⁴ Huä ínel jiame: Ínapone ä täya, të ä ley nésauhui kaa joátek, jü junëli jiame kia ára nókichí, entok jü lütüría kaa at ayuk. ⁵ Jü ä noki ériame íachiri Diosta yore nákehui tua lütüríapo yúmalasi at ayka. İari béchíbote jüneyia Áamak itom anëhui. ⁶ Jü jíba Diostamak áu anëtíame, Jesucristota áu ä nükäpo bénasi áu nüpo yúmala.

Jü bemela nésauri

⁷ In hermaanom, kanne bemela nésauta enchimmeu jiojte, ál-la juka bannaataka nesauta, jü kesampo naateka enchim jipurëu. İri antiguo nésauri jü nooki bat huëpo naateka enchim jíkkajakäihui. ⁸ Kaa bemelatu jiobe İri nésahui të ä bemelatukä bénasine enchimmeu jiojte. Cristo, áapo ä chuppak ikäi nesauta. Eme entok, én kécha johua. Buetuk jü kaa machiria beja simsu, entok jü tua machiria beja machi.

⁹ Jü machiriapo au anëtíame entok ä hermaano kaa bibitpeame, ketune kaa machiku aane. ¹⁰ Jü ä hermaano nákeme machiriapo jíba anë, áapo entok kaa teitinake jum Dios bejripo. ¹¹ Të jü ä hermaano kaa bibitpeame, kaa machiku aane entok kaa machiku

huerama entok kaa jüneiya jákun bíchaa ä huéhui, bueituk jü kaa máchiriai liptitaka kaa bitcha.

¹² Eme ín usiälam, enchimmeune jiojte, bueituk béjem jiokorisuak enchim kaa tü yáarimmechi, Jesucristota béchibo. ¹³ Eme áchayhuarim, enchimmeune jiojte, bueitukem juka kësampo huentá táya. Eme jübua yoyötume, enchimmeune jiojte, bueitukem béja jü diablota kobalataka kaate.

Enchimmeune jiojte, eme ín usiälam, bueitukem juka Áchayhuarita táya. ¹⁴ Enchimmeune jiojte, eme áchayhuarim, bueitukem kësampo huentá táya. Enchimmeune jiojte, eme jübua yoyötume, bueitukem iutteak jum Diosat ehuäpo, entok jü Diosta noki jíba enchimmet aane enchim jíapsipo, éntokem diablota kobalataka kaate.

¹⁵ Katem juka ániat kaa türik johuamta nakbare entok juka ániat ayukamta, bueituk jábe juka ániat ayukamta naketek jü Dios Achayta yore nakeu kaa at ayuk. ¹⁶ Bueituk síme jü ániat ayukame, juka takahuata ukulehui, jume pusim ukulehui, entok jü au jítaleka jíapsihuame, kaa Dios Áchayta bétana huéiye, ál-la, ími ániata bétana. ¹⁷ Jü ánia luutinake éntok at ayukame ukulhuame. Të juka Diosta nésahui joame jíba béchibo jíapsinake.

Jü anticristo

¹⁸ In usiälam, jume taahuarim béja lútisëka huéiye. Eme béja ä jíkkaijsula, juka áu Cristo tíamta yebijnake bétana. Én béja juebénaka emo Cristo tíame yeu machila. Kíalíkute jüneiya béja jume taahuarim yúmasëhui. ¹⁹ Ito násukim yeu sákala, të ímëi kaa ito beu éiyay, bueituk ito beu éátekim jíba itomak an éiyey. Të símem kaa ito beu am eäü jünakiachinakë béchibo, yeuhuim sájjak.

²⁰ Të eme juka Jesucristota Espíritu Santota jípure, éntokem símeta jüneria. ²¹ Lútüriata kaa enchim táya bénasine enchimneu jiojte. Të ál-la enchim ä táya béchibo: bueituk jü ára nókichiria juka lútüriata kaa attiak.

²² ¿Jábesu jü ára nókichi? ¿Jachu kaa hua Jesústa kaa Cristo tíame? Irí jü anticristo, bueituk áapo juka Dios Áchayta entok ä üusihua kaa ä aane tíiya. ²³ Síme hua Diosta üusi kaa aane tíame, Dios Áchayta kaa jipure, jü Diosta üusi au táya tiaka ä jüneriatebome Dios Áchayta ket jipure.

²⁴ Kësam huëpo enchim jíkkajakäu, jíbem enchim jíapsipo ä ëria. Bueituk juka kësam huëpo enchim jíkkajakäu enchim jíapsipo jípurëtek, Diosta Üusi entok ä Áchaytamak jíbem annake, ²⁵ Jesucristo éntok íkái nooka, jíba béchibo jíapsihuamta itom mak rókka.

²⁶ Júkáine enchimneu jiojte jume enchim bäi táttähuame bétana nokaka. ²⁷ Të juka Espíritu Santota Jesucristota bétana enchim mabetakau jíba enchimmet anëtek, jü jabeta enchim majtianakeu kaa enchimneu bëye; jachin juka Espíritu Santota jíba símeta enchim majtia, entok tua lütüria entok kaa ára nokichi. Jachin Áapörík enchim ä majtiakä bénasi, áachem aane.

²⁸ Én éntok, ín usiälam, jíbem Cristotachem chäye, Áapörík júchi yepsayo áapöríkutte jíba eenake, äbo ä yepsakte kaa sekána bíchaa kannake ä tíhueka. ²⁹ Béjem jüneiya Áapörík lútula ä jiapsähui, kéchem jüneepo yúmala símem jume lútula jíapsame Diostachim yeu yoremtula.

3

Jume Diosta üusim

¹ Áachem suuhua, jáchin juka Áchayhuarita itom nákehui, Diosta üusim ti itom téhuaanakë béchibo, entokte ajäria. Juari béchibo jume ániat jíapsame katim itom táya, áapörík kaa bem táya béchibo. ² Eme ín nákehui, énte Diosta usiälam. Të ketune ke jee jüneriatu jü jáchin itom taahuanakëhui, jüniate Áapörík yepsak ä bénasi itom bittunakëhui, bueitukte áapörík bínnake tua ä jáchinakähui. ³ Síme hua boobit-huamta

Áapörikut jípureme, áapo símek béppa túlisi au báksia, Ínëli Jesucristota símek béppa kalakosi kaa chícha machiakä bénasi.

⁴ Síme jü Dios bejrita joame, Diosta nésauri béj-reka hueíye, bueítuk hua Dios bejri yáari Diosta nésauri béj-rita johua. ⁵ Júnëäem Jesucristota itom Dios bejri yáarim tucha báreka yepsakähui, éntok áapörikut kaita Dios bejrim at ayuk. ⁶ Síme hua jíba áamak áaneme, juka Dios bejrita kaa johua. Síme juka Dios bejrita joame, kaa ä bil-la, éntok kaa ä täya. ⁷ In usiälam, kaabe enchim bäitäunake. Huä lútula jíápsame, lútula jíápsihuäpo aane, Áapörík lútula jíápsa bénasi. ⁸ Të hua Dios bejrita joame diablo ä áttiak, bueítuk jü diablo kësam huëpo naateka jíba Dios bejrita johua. Të jü Diosta Üusi iari béchibo äbo yepsak, juka diablota, tékil kaitäpo tahuaria báreka.

⁹ Síme jü Diosta éäpo bemelasi yoremtulame juka Dios bejritam kaa johua, bueítuk Diosta jíápsi at áyuk. Éntok karam Dios bejrita johua, bueítuk Diosta éäpo bemelasi yoremtulata. ¹⁰ Ímirim jünakiachi jume Diosta üusim éntok huame diablota üusim: Jü kaa lútula jíápsame éntok ä hermaano kaa nákeme, kaa Dios áttiari.

Itote nánancha náknake

¹¹ Íri ájária jü nooki kësam huëpo enchim jíkkajakähui: Itom ito nak sáihuähui. ¹² Katte hua Caínta bénasi ito bínnake, jü diablota áttia, ä saila mäakame. ¿Jatchiaka ä mäak? Bueítuk Caínta, joäu kaa türiakay, ä sailahua joäu éntok, türiakay.

¹³ Eme ín hermaanom, katem jáchin ä éria, jume ániat jíápsame enchim omtiayo. ¹⁴ Ítapote jüneiya kókkohuäpo yeu sakalataka jíápsihuäpo itom aanëhui. Bueítukte itom hermaanom nákke, ä hermaano kaa nákeme, kókkohuäpo aane. ¹⁵ Síme jü ä hermaano kaa ä bibit peame, yore suáhuamta johua. Éntokem jüneiya, jü jábeta mäelame käibu jíba béchibo yü jíápsihuamta jipunake. ¹⁶ Inëlite át jüneiya jü tua yore nákhuaamtachi, Áapörík ä jíápsi ito béchibo nénkakäpo. Kíalíku ítapo két jume itom hermaanom béchibo itom jíápsi nénkipo yúmala. ¹⁷ Jü imí ániat jita jípureme huaka ä hermaano jikot éamta jüneriaka júne ä jíápsihua áu bíchaa námakasi joätek, ¿jáchisu júntuk Diosta áu náké tíanake? ¹⁸ Eme ín usiälam, katte kía teniy itom ito náké tíanake, ál-la chikti itom jíápsimaki éntok itom joäubeyi.

Diostatte eenake

¹⁹ Júnëlite jünenake lütüriapo ito anëhui, éntok itom jíápsimte ä bíchäpo huitti jipunake. ²⁰ Juka itom jíápsi kaa itou kutti nokayo, Dios itom jíápsi béppa chë jüneiya. Éntok Áapo símeta jüneria. ²¹ Eme ín nákéhuim, juka itom jíápsi kaa kutti itot nokayo, Diostatte eiya. ²² Kía jita júne itom áu aahuayo itom ä maknake, éntokte ä bétana ä mabetnake, bueítuk ä nésahuite johua, éntok juka ä türëuhui. ²³ Íri ájária jü ä nésauri: ä Üusi Jesucristota itom súalnakëhui, éntok nánancha itom ito náknakëhui, itom ä téjhuakapo bénasi. ²⁴ Ä nésahue páman huéeme, Diostamak hueíye, Dios éntok, áamaki. Inëlite jüneiya áapörík jíba itomak anëhui, juka ä Espíritu Santo itom ä mak-lapo.

4

Diosta Espíritu éntok anticristota espíritu

¹ Eme nákhuaame, katem síme huame espíritum súale. Báchem am bitchaka at jüneenake, Diosta bétana am katëhui, bueítuk juebena profetam ára nókíchiram ániat yeu sákala. ² Ímirem át jüneenake Diosta Espíritu jípuremtachi: Jábe júne Jesucristota, Diosta, yorem takahuapo äbo ä yebij-la tíame, huári Diosta bétana hueíye. ³ Të síme espíritu Jesucristota, kaa yorem takahuapo äbo ä yebij-la tíame kaa Diosta Espíritu bétana hueíye, íri jü anti Cristo. Eme béja ä jíkkaijlatukay, äbo ä huë bétana. Én éntok, béja ím ániapo aane.

⁴ Eme ín usiälam, eme Diosta átteam. Béjem yölataka káate, bueítuk jü enchimmet aneme chë úttiak jü ániat ánemta béppa. ⁵ Bempo ím ániapo joome; kíalíku ím ániapo ayukamta bétana jíba nooka; huári béchibo jume ániat aneme éntok am jíkkaja. ⁶ Ítapote

Diosta átteam. Huä Diosta täyame itom jikkaja. Të hua Diosta kaa täyame éntok, kaa itom jikkaja. Inélite ä täya juka espíritu lútüriata, éntok juka espíritu kaa lútüriata.

Dios jü tua yore nákeme

⁷ Eme nákhuame, nánanchate ito náknake, bueituk huaka emo nákhuahta Dios ä átteak. Síme hua jábeta nákeme Diosta eäpo yeu tomtila, éntok Diosta täya. ⁸ Jü kaa yore nákeme, kaa Diosta täya, bueituk Dios, tua jü yore nákeme. ⁹ Jü Diosta itom nákeu ímí jünakiachi, huépülak jíba Üuseka äbo ä bíttuakäpo, bueituk ä béchibotaka itom jíapsi iäka. ¹⁰ Ímí huam örek jü yore nákhuame: kaa itom Diosta nakekä béchibo, ál-la Ápörik itom nákekä béchibo, huanäi ä Üusihua äbo bíttuak, itom Dios bejrita ä béjtua iäaka.

¹¹ Eme nákhuame, Diosta junéli itom nákey, ítapote ket nanancha ito nakpo yúmala. ¹² Jauhuey júne kaabe Diosta bíl-la. Të nánancha itom ito nákeyo, Dios jíba itot aane, éntok yore ä nákeu yumálasa itot chúpila. ¹³ Íäri béchibote júneiya jíba áamak ito anéhui, éntok áapörik jíba itochi itomak anéhui, ä Espíritu Santo itom ä mak-lä béchibo. ¹⁴ Ítapo éntok, ä bíl-la, éntokte ä júneriatebo, Diosta ä Üusihua äbo bíttuakähui, jü ániat jíápsame jínëume. ¹⁵ Jábe junne Jesústa Diosta ä Üusekä bétana ä súaleme, Dios jíba áamak aane, áapo éntok, Dióstamaki.

¹⁶ Ítapo ä júneria, éntokte ä súale, jáchin machisi Diosta itom nákehui. Dios, tua jü yore nákhuame. Jü yore nákeme jíba Diostamak aane, Dios éntok, áamak. ¹⁷ Júnéli itot au yúmariala jü yore nákhuame, bueituk huäri taahuari bette nokta chupey kaitatte jachin eaka huitti eenake, Áapörik ahuä nüye bénasi, ítapote ket ímí ániapo álë bénasi ito núnake. ¹⁸ Jum emo nákuäpo kaita máijhuame aika, ál-la jü yúmalasi yore nákhuame juka máuj-rata yeu bebbä. Bueituk jü maijhuame kökosi yore johua. Kíalíku jü májhuemat jü yore nákhuame kaa yúmalasi at aika.

¹⁹ Ítapote Áapörik nákke, áapörik bat itom nákekä béchibo. ²⁰ Jábe júne Diosta au náké tíäteko, éntok ä hermaano kaa bibitpéaka, kía ára nókichi. Bueituk jü ä hermaano ä bíchau kaa ä nákeme, ¿jáchisu júntuk Diosta náknake, kaa ä bíchaka? ²¹ Ítapote Áapörik bétana íkäi nésauta jípure. Jü Diosta nákeme, ä hermaano két náknake.

5

Jü Dios ehüäpo ániat yöome

¹ Síme jü Jesústa Cristo tíame, Diosta bétana yeu yoremtula. Éntok síme hua üusekamta nákeme, huaka ä bétana úsarihuata két nákke. ² Ímíte at júneiya jume Diosta üusim itom nákehui, Diosta naketeko éntok ä nésauri joäteko. ³ Íri ínel jü Diosta nákhuame, ä nésahui johuäpo. Ä nésauri éntok, kaa béttesi maachi, ⁴ bueituk jábe júne Diosta bétana bemelasi yeu yoremtulame juka ím ániapo kaa türik johuahta béppa yölataka huéiye. Ítapo két juka ím ániapo kaa türik johuahta béppa yölataka kaate, juka Jesucristota itom súalekä béchibo. ⁵ ¿Jábese júntuk jü ím ániapo kaa türik johuahta béppa yölataka huéeme? ¿Jachu kaa jü Jesústa Diosta Üusitukäu súaleme jáku?

Jü Espírituta testimonio

⁶ Íri ájária jü Jesucristo, báapo éntok ójbopo äbo yepsakame, éntok kaa báapo jíbba, ál-la báapo éntok ójbopo. Jü Espíritu ä júneriatebo; bueituk jü Espíritu áapo jü lútüria. ⁷ Bájimme jume téhuekapo ä júneriatebome: Jü Áchayhuari, jü Vervo, éntok jü Espíritu Santo. Éntok ímëi bájika náhuim huépülai. ⁸ Ímí buäpo bájimme jume áa júneriatebome: Jü Espíritu Santo, jü báa, éntok jü ójbo. Ímëi bájika nanabeu tekipanua. ⁹ Juka yoremem joaka júneriahuamtate mabeta, të Diosta joaka júneriahuame chë yörisi maachi. Bueituk íri ájária jü Diosta júneriateböhui ä üusi bétana. ¹⁰ Jü Diosta Üusi súaleme, Diosta júneriahuäu áa jíápsipo jípure; jü Diosta kaa suáleme, ä ára nókichi johua, bueituk kaa ä sual-la juka Diosta, ä Üusi bétana nokähui. ¹¹ Íri ájária jü Diosta júneriahuähui: yü

jíapsihuamta Diosta, itom makähui. Īri jíapsihuame, ä Üusibet áyuk. ¹² Jü Diosta Üusi jípureme, jíapsihuamta jípure; jü Diosta Üusi kaa jípureme, kaa jíapsita jípure.

Jü jíbapo béchibo jíapsihuamta jünehuame

¹³ Īkäine enchimieu jöjte, eme jume Diosta Üusi súalemmehui, yúmalasi enchim jüneenakë béchibo juka jíba béchibo jíapsihuamta enchim jípurëhui, éntok jíba juka Diosta Üusi enchim súalnakë béchibo.

¹⁴ Ítapo jüneiya áapörík, Diosta, éä páman jita itom au nokay, itom ä nok jíkkaj-nakëhui. ¹⁵ Jüneaka áapörík itom jíkkajä bétana, kette jüneiya itom áu aahuakau jíba itom ä miknakëhui.

¹⁶ Senu juka ä hermaano Dios bejrita kaa ay ä muk mátkhik joamta jüneriätek, Diostau ä buanianake ä jiokori nésauhueka. Huanäi jü Dios ä jiokorinake. Bueítuk Dios bejri aika ay kókkohuame, huäri béchibone kaa enchim am buania sáuhue. ¹⁷ Síme juënara kaa türi jiöbe, të kaa tühua két aika kaa ay kókkohuame.

¹⁸ Jüneate jábeta júne Diosta bétana bemela yoremtulata kaa juënaraata boojoriähui, bueítuk jü Diosta Üusi ä suaya. Kíalíku jü diablo kaachin ä johua.

¹⁹ Jüneate Diosta itom átteakähui, éntok huame huate géntem ím ániapo aneme diablota bétuk emo jípurëhui.

²⁰ Jüneate ketchi juka Diosta Üusi äbo yepsakähui, éntok súahuata itom ä mikakähui juka tua lütüriapo Diosta itom jünerianakë béchibo. Ítapo éntok, jü tua lütüriapo Dióstamak aane, bueítukte jü Diosta Üusi Jesucristotamak aane. Áapo éntok, jü tua lütüriapo Dios, éntok jü jíba béchibo jíapsihuamta yore mikame. ²¹ In usiälam, emoem suaya; katem ámeu mujmujte, jume yorem yáarimmehui. Júnentunake.

Jü Carta Guosa Huëpo San Juanta Jïojtekähui

Jü lütüria éntok jü yore nákuame

¹ Ínapo Juan, jü yöturi, émoune tebote, empo jámmut yeu púari, éntok jume em asoammehui. Tua lütüriapone enchim nákke, éntok kaa ínapo jíbba, síme huame lütüriata täyame kétchi. ² Ínapone enchim nákke, Diosta lütüria itom täyakä béchïbo. İri Diosta lütüria jíba béchïbo itot aika. ³ Tua tühua éntok yore ä jïokolihuame éntok yanti jápsihuame enchimmaktunake, jü Dios Áchayta bétana, éntok itom Señor Jesucristota huämi, jü Dios Áchayta Üusi, ä lütüria pámani, éntok enchim ä náké pámani.

⁴ Tüisine al-leaka taahuak, huate em asoam bíchaka éntok am jüneriaka jum Diosta lütüria páman am katëhui, huam Dios Áchayta itom sáhuë pámani. ⁵ Én éntokne chikti ín jápsimak emou nooka, empo jámmut, nánancha itom ito náknake tíaka. İ nésahui ín emou jïojtëu kaa bemela, hua késam huëpo naateka itom át sáihuäu jíbba. ⁶ İri ájaria jü enchim át sáihuähui: Enchim emo náknakëhui, késam huëpo naateka enchim ä jikkajäpo bënasi. Kíalïku jü yore nákeme Diosta nésau johua, juka ito nák sáihuähui.

Jume yore bäitättähuame

⁷ Juebénaka yore bäi táttähuame ániat yeu sákala, juka Jesucristota, Diosta Üusi, kaa yorem takahuaka ím buíapo ä yebij-la tíame. Júkái nokame, jüri ájaria jü yore bäitättähuame, jü anticristo. ⁸ Emóem suaya, kaabe enchim bäitäunake. Huaka enchim tékil béjhuä; katem ä táru báare. Yumälasem juka enchim kobari mabetnáke.

⁹ Kía jábe júne sékána bíchaa au näyotekame, éntok kaa Cristota doctrinapo jíba anëtek, kaa Diosta jípure, të jü Cristota doctrinapo jíba aneme, İri Dios Áchayta jípure éntok ä Üusihua. ¹⁰ Jábe íkái doctrinata kaa huériaka enchimyeu yepsako, katem enchim jóapo ä mamabeta, éntok katem ínel au jiaahua: “Al-leake yepsa.” ¹¹ Bueituk hua junëli áu jákame, juka ä juëna tékil áamak átteaka tatahua.

Enchimmeune hue báreka éiya

¹² Juebenakne enchimyeu jïojtebáare jïöbe, të kaa tintayi éntok jïösiapo ä jïojte báare, bueitukne enchimyeu nóiti báare. Pújapapo enchim bíchaka nok béchïbo, bueituk jü Diosta bétana itom al-leäu au chupanake.

¹³ Jü iglesia, enchim iglesiammak hueri joomem, enchim bënasi yeu púarim, enchim-mehuim tebote. Júnentunake.

Jü Carta Báij Huëpo San Juanta Jiojtekähui

Teboteri

¹ Empo Gáayo, tua lútüriapo ín nákehui, émoune tebote, ínapo Juan, jü yöturi.

² Empo nákhuame, ínapone símeku tüisi emou huée ía éntoke takahuapo al-lehuamta enchi jípunakähui, jachin juka em jíapsi al-lehuäpo yötu Bénasi. ³ Tüisine al-leaka taahuak, jume huate hermaanom äbo yájaka emo bétana türik am nokak tíaka, jáchin huam lútüria páman em huéhui. ⁴ Kaita éntok chë nee al-leetua, jume ín majtiakähuiim lútüria páman am katë bétana ín jikkajähui.

⁵ Empo nákhuame, huitti emo nühuäpo türi jum em joähui, jume hermaanommeu tühuata joäka, tē chë junne jume ito násuk kaa täyahuame. ⁶ Bempom iglesiata bíchäpo ä jüneriatebo juka yore nakhuamta em jípurähui, entok türi eiyey empo am böo tójakäteko, entok Diosta nesahui johuäpo itot náikiata jípu béchíbo bempörim bat bíchaa böota bem hueriunakepo. ⁷ Bueítuk bempo yeu sákala Jesucristota téhuam bem nakë béchíbo, jume Diosta kaa súaleme bétana kaita mabetaka. ⁸ Kíaliku ítapo jume junëli rejteme aníapo yúmala, jum lútüriata yore majtiahuäpo náu tekipanoä béchíbo.

Diótrefesta am bej-reka anëhui

⁹ Ínapone jume Jesucristota súalhuäpo nau animmeu jiojtek, tē jü Diótrefes, íri huaka símempat bát au kechahuamta türeme, kayta itomak jípuäbareka tahuala. ¹⁰ Íari béchíbo, ínapo áman sikätek, huaka kaa tühuata ä joäune yeu buíjnake, juka kaa huéeläpo juénasi itot ä nokähui. Kía huärimak kaa al-leaka, jume hermaanom kaa mamabeta, éntok huame am mabet báareme júne kaa am mabet íaa. Entok iglesiapo yeu am bebbä.

¹¹ Empo nákhuame, katë huaka juénasi anemta mamato, ál-la juka tühuata joamta. Tühuata joamta Dios ä áttiak. Tē jü kaa tühuata joame, Diosta kaa bil-la.

Demetriota bétana tühua nokhuame

¹² Síme Demetriota bétana türik nooka, éntok hua lútüria ä joäu júne yeu ä buísse, ä tü yöremtukähui. Ítapo júne két türik áa bétana nooka, éntok eme ket jüneyia juka itom nokäu lútüriatukähui.

Teboteri ä chúpëpo

¹³ Ínapo juebenak emou jiojte báare jíöbe, tene kaa tintay entok plumay ä jiojte báare, ¹⁴ bueítukne läuti enchi ino bít máchile. Huanäite ito pujba bíchaka náu ettejonake.

¹⁵ Jü yanti jíapsihuame émomaktunake. Jume em amigom ím aneme enchi tebotua. Émpë síme itom ín amigom hueepulam tebotuä.

Jü Carta San Judas Jïojtekähui

Teboteri

¹ Judas, Jesucristota saulero, entok Jacobota saila, huame Dios Atchaipo santopo núnurimmehui entok Jesucristopo ëriarim, ² Nak jiokolihuame, yánti éehuame, entok yore nákuhame, ïri juebénasi enchimmeu burunake.

Jume ára nókichiriata majtíame

(2 P. 2:1-17)

³ Eme nákuhame, tüisine enchimmeu jïojte péiyay, juka jínëuriata nau itom jípurë bétana; én éntok úttea enchimmeu ín jïojtenakëhui, kuttílasi enchimmeu nokaka, óusi eeaka enchim nok nássuanakë béchïbo, Diostat ehuäpo. Bueituk jü séjtul huëpo santom mak-ri. ⁴ Bueituk huate yoremem éhuil áma kimula, huame bannaataka naateka noki béttesi ámet chúpatakai béchïbo náikiari. Juëna yóremem; huaka Diosta tü eäú náyotekam yëuriapo bënasi bem jo bárëu johua; entokim Diosta kaa anë tíiya, huaka kaabeta chë áa béppa nésahuemta, entok juka itom Señor Jesucristota.

⁵ Enchimme áu huáati ía, bueituk sejtulem béja ä jüneriai, bueituk jü Señor juka pueblota jínëuk, Egiptopo yeu am núk sikari, chúkula éntok huame kaa ä súalekame am súuhuak. ⁶ Entok jume bem ángelesimtukä páman kaa emo ëriakame, ál-la bem áma anëu tö sájakame, kaa machiku am ëriala, yü tutti bem pereesomtunakepo, buére taahuarit nokta ámet chúpëpo tájti. ⁷ Ket jü Sodooma entok Gomoora pueblom bënna, entok jume buere joaram áme chíkola jokame, jume áme bënasi kaa emo jubeka náú jíapsihuäpo entok täbuiasi emo jujubeka at joyhualataka kara ä tojaka; ímëri ejemplomtuari, táijta kaa jaibu tutukëpo jiokot aneka.

⁸ Júnëlituk junne, alëbénasi jume tettenkume bem takaahuamim násonte, Diosta yáuratam kaa yöre, entokim jume Diosta ángelisim buere úttiata jípureme bette nokpo bejre. ⁹ Të jü arcángel Miguel diablotamak nássuäka Moiséjta takaahua béchïbo, bétte juenasi nokhuamta huëpo kaa bat nookak, ál-la ínel jiaahuak: “Jü Señor kutti nokta emót chupanake.” ¹⁰ Të ímëri juenasi bette noktam nooka, símeta kaa bem täyähui bétana; entok juka bem täyaka jíapsabet entokim emo násonte, jume animalim kaa susuakame bënasi.

¹¹ ¡Jiokochi áme béchïbotunake! Jume Caínta böo nukame; entokim tómipo emo nénkak, Balaamta böt jïobekäpo; entokim kókkok, Coréta huatem bej-reka áu tóbok-tiakäpo. ¹² Ímëi áma chïcha machisim bittu, enchim náú jíhuäpo emo nakhuäpo nau anëpo. Kabetam tihueka bempom jíba enchim násuk emo ania báreka eiya. Namuta kaa báaka bënamme; jekata am hueriabareü bícham kaate, júyam kaa tatakame bënamme. Guosa huëpom kókkola, entokim nahuamak békti póponri. ¹³ Bahue máarem úttiaka bem kaa tíhuëpom sómöchia, huame chókim naa tenneme bénasim mamachi; huámei béchïbo jü kaa máchiraa áme bétana náikiari jíba béchïbo.

¹⁴ Ímëi bétana ket nookak, jü Enoc, hua Adántat yeu sákariam guoybusanim huëpo huéeme, ínel jíaka: “Én ímï yepsak, jü Señor, jume santo juebena mílimmaki, ¹⁵ símemmet bétte nokta chúpa báreka, éntok huame kaa tühuata joame jüneetua báreka, síme kaa tüisi bem ayuka bétana, entok síme jume Diosta bej-reka béttesi áacham nokakä béchïbo.” ¹⁶ Ímëi éhuil jábemmet nonokame, huatemmechi juenak nooka, bem türë eä páman kateka, bem teniay buéresi jita ëettejhua, entok jábemmakim tü áne, jita ámet yeu huik báreka.

Jü kutti nooki

¹⁷ Të eme, ín nákéhui, áahuem huáate, hua noki bannaataka jume Señor Jesucristota apóstolim nokakäbehui, ¹⁸ huame ínel enchimmeu jíakammehui: “Júnakoy taahuata

yumäpo yore junnerianakeme yeu machinake, huam bem juëna éeri páman rejti-nakeme.”¹⁹ Imëri emo näikimtehuamta johua, huaka bem takaahua ukulëu boojoriaka; entokim Espíritu Santota kaa jípure.

²⁰ Të emëe, ín nákéhui, enchim Dios éehuame tuysi santosi täyahuantachi, huachirem emo yöturia, Espíritu Santopo oraciónta joaka. ²¹ Diosta yore nakepem jíba aane, ä boobíchaka juka Señor Jesucristota yore nak jiokolëhui, yü jíapsihuamta béchíbo.

²² Huame huatem kara huitti ä súalemmehuem nooka, am jíapsi yúyüi béchíbo.

²³ Huatemem jínëu, huam táijpo yeu am huíikeka; huatem éntokem nak jiokolë, sum éaka, katem ä jipu peiya, juka takahuat bem sánko chicha machiku nasontulata,

Diosta úttihuame

²⁴ Huä tua útteakame kaa enchim huáttinakë béchíbo enchim suayanake, entok kaita chicha machik enchimmet ayuk, áman enchim nüpanake, símek béppa ujjorik ayukäpo, buére al-lerimaki. ²⁵ Jü huépul Dios jíbba, símeta täyame, itom jínëulero, jü símek béppa ujjooria entok síme Rey nésauro áa béchíbo, jü rey nesauri entok utteara, ä yörihuame, ëni éntok jíba yü huasuhuasuktiapo. Júnentunake.

Jesucristota San Juantau Yeu Machiriakähui

Jesucristo áu yeu machiriak

¹ Jü Jesucristota áu yeu machiriakähui, ä nésahui joame am jüneetuanakë béchíbo, Diosta ä mákakä pámani, juka läuti yeu huéenakemta. Huanäi ä jüneriatebok, ángelta-mak Juantau ä bíttuak. ² Juan Diosta noki nooka, entok Jesucristota bétana huemta nooki, entok síme juka ä bíchakähui.

³ Diosta tü éeri jípure, jü Diosta noki nokame, entok jume ikäi Diosta profecía jíkkajame, jiojterita ëriame entok ä jiäpo áman jiápsame. Bueítuk jü taahuari béja yúmaseka huéiye.

Juan jume Ásiapo guóy búsan Jesucristota sualhuäpo nau anim tebotua

⁴ Ínapo, Juan jume guóy búsan Jesucristota sualhuäpo nau anim joomemmehui. Diosta tühua entok yánti éehuame enchimmaki, jü ëni, entok chë bannaataka jíap-saiñhui, entok äbo yebijnakeme, entok jume guóy búsan espíritum banko rey nésaupo kátekamta bíchäpo aneme, ⁵ entok Jesucristo, síme huitti ä bíchakäu lútüriateme. Áapo jü kësam-riapo kókkolam násuk jíabitekame, entok jume reyim béppa yäura úttiata jípureme ä iä pámani, jü itom nákekame entok jume itom Dios bejrim ä ójboy báksiakame. ⁶ Huanäi reyim entok sacerdototempo itom yáuhuak, ä Dios Áchay béchíbo. Ä úttiilhuame áa béchíbotunake, entok jü buere úttiära ániapo ayukame, jíba huásu-huásuktiampo. Júnentunake.

⁷ ¡Én beja, namupo äbo huéiye! Entok síme pusim ä bínnake, entok jume ä takahua kúrusit kókosi ä yáakame junne. Entok síme jume pueblom ániat aneme jiokot jíakam ä buanrianake. Jeehui, júnentunake.

⁸ “Ínapone jü Alfa entok jü Omega, jü bat huéeme, entok jü ä chupëpo huéeme”, ínel jiaahua jü Señor, jü én aneme entok bannaataka aneñhui, entok jü yebijnakeme, jü síme úttiärata jípureme.

Jü Yoremta Üusi bít-huakahui

⁹ Ínapo Juan enchim hermaano entok jiokot anhuäpo enchim jáläekame, Diosta reyataka nésahuëpo entok Jesucristotat yanti boobít-huäpo. Isla Patmos ti téhuaakapone aaney, Diosta noki béchíbo, entok Jesucristota huatemmeu ín nokä béchíbo. ¹⁰ Ínapone Espíritu Santota úttiära bétuk aaney Señorta taahuaripo. Huanäine nok jáhuiíta ín ama bétana jikkajak, trompeetata jáhui bënaka, tüisi kusisi, ¹¹ ínel jáka:

—Ínapone jü Alfa éntok jü Omeega, jü kësampo entok jü ä chupëpo huéeme. Libropë ä jiojte, juka em bíchähui. Huanärë guóy búsan Cristota sualhuäpo nau animmeu ä bíttua, Ásiapo jommehui: Efeso pueblóhui, Esmirna pueblóhui, Pérgamo pueblóhui, Tiatira pueblóhui, Sardis pueblóhui, Filadelfia pueblóhui, entok Laodicea pueblóhui.

¹² Kúaktekane, ä bít bábareka, juka inou nokamta. Huanäine guóy búsan kanteelam áma jájábua huame oropo yáarim bitchak. ¹³ Jume guóy búsan candelerom násuk éntok, huépülak Yoremta Üusi bënakne bitchak, guókimmeu núkisi sánkokamta. Jenotahuit áman éntok cinto orota jípurey. ¹⁴ Ä kóbba entok ä choonim, tósalitukaimme, kabara bóata bënasi, entok sá pam bënasi. Ä pusim éntok, táijta béetë benaakay. ¹⁵ Ä guókim éntok, bronceta bélojkosi horno táijpo buásata benaakay; ä jáhui éntok, yún báam tüisi kusisi kón huéchëpo benak nok jáhuiakay. ¹⁶ Ä bátatana mámpo guóy búsan chókim jípurey. Ä tempo éntok, senu ejparam yeu huéiyey, náu bíchaa buahuiakay. Ä pujba éntok, táata benaakay, tüisi síme ä úttiäray ä machiriapo.

¹⁷ Ä bíchakane éntok mukukamta bënasine huétchek, ä guókpo. Áapo éntok ä báta mámam ino béppa óreka, ínel inou jiaahua:

—Katë májhue. Ínapone jü kësampo huéeme entok jü ä chúpëpo huéeme, ¹⁸ jü jiápsame entok jü mukilatukaihui. Bueituk én éntok, jíba huásu-huásuktia pone jiápsa. Júnentunake. Entokne am jípure, jume kókkohua llaavem, entok jume infierno llaavem. ¹⁹ Akë ä jiojte, juka jita em bíchakähui, entok juka én ayukamta, entok juka chúkula ikäi chäka ayunakemta. ²⁰ Jü kaa át jüneeüäpo ín bátatana mámpo guoy búsan chókkim em bíchakähui, entok jume guóy búsan candelerom oropo yáarim: Jume guóy búsan chókkim, guoy búsan iglesiammehuim ángelesim; jume guoy búsan candelerom oropo yáarim éntok, jume em bíchakähui, guoy búsan iglesiamme.

2

Jü Diosta nooki Ásiau bíttuari guoy búsan Cristota sualhuäpo nau animmeu: Diosta nooki pueblo Efesou bíttuari

¹ 'Efeesopo Cristota sualhuäpo nau animmeu ángeltahuë jiojte: “Ä bátatana mámpo jü guoy búsan chókim jípureme, jü guoy búsan oro candelerom násuk naa hueramame, íkai nooka: ² Ínapone ä täya, juka em juähui, entok juka bétte tékilta joaka yánti em emo nüyëhui. Jume kaa türik joame katë am bibit péiya. Éntoke am täya, jume apóstolpo emo naïkiame kaa apóstolimtaka, bueituk ára nókíchipë ä téula. ³ Jiokot ansulatake yánti jiápsa, éntoke át boobitchula, éntoke bétte tékilta joaka tekipanuala, ín téhuam em emo náké béchíbo, éntoke kaa kóm éiya. ⁴ Tëne senu huémta em jípurëu kaa emót türe, bueituk juka tua bat em nákeihuë tóij-la. ⁵ Áhuë huáate, jáksë jiöbeka kón huétchek. Éntoke emo jípsi kuaktiaka, juka bat em jojuaihuë yáuhua. Bueituk kaa ä junëlituko, läutine emou yepsaka juka em candelerotane enchi ühuaka sékána órenake, bueituk kaa enchi emo jípsi kuaktiako. ⁶ Bueituk íkäre jípure: juka kaa türik nicolaítam joähuë kaa bibit péiya, ín kaa türëu kétchi. ⁷ Jü nákakame ä jikkaijnake, juka Espíritu santota Cristota sualhuäpo nau animmeu ä nokähui. Juka yöokamtane, júya taka jípsihumta hueriamta ä buätuanake. Íri júya éntok Diosta paraíso násuk huéiyek.”

Diosta nooki pueblo Esmirna bíttuari

⁸ 'Esmirna iglesiapo ángeltahuë jiojte: “Jü bát huéeme éntok ä chúpëpo huéeme, jü mukukame entok jíabeitekame, íkai nooka: ⁹ Ínapone em yári täya, entok jiokot em bíthuähui, entok em poobëra. Të empo rikoë. Entokne am täya, jume bettek emo bétana nokaka emo judíom tíame. Të kaa junëli, ál-lam Satanásta sinagoogam. ¹⁰ Katë májhue, juka jita emou huéenakepo. Ímíri jü diablo cárcelpo huatem jóatebonake, enchim jiöbela béchíbo. Huanärem guoj mamni táapo jiokot annake. Em mukëpo tájtë huitti éaka jiápsa. Huanäine ínapo enchi ä máknake, juka coronata jíba béchíbo jípsihumta. ¹¹ Jü nákakame ä jikkaijnake, juka Espíritu Santota Cristota sualhuäpo nau animmeu ä nokähui. Jü yöokamtahui, guosa huëpo kókkohuame kaa áu huéenake.”

Jü nooki pueblo Pérgamou bíttuari

¹² 'Pérgamo iglesiapo ángeltahuë jiojte: “Jü ejparam náu bíchaa buahuim entok buahui síbulay jípureme, íkai nooka: ¹³ Ínapone símeta em joäu täya, entok ják em anëhui diablota bankot kátekäpo, të jíbe ín téhuam émomak jípure. Éntoke inot éehumta kaa omoutela, huámëchi taahuarimmet jü Antipas kaa au náyoteka ín testigo enchim násuk ä mëhuak junne, jum Satanásta jóakäpo. ¹⁴ Huatekne enchi bék-reka huémta jípure: bueitukim émomak áma aane, jume Balaamta majtiari kee tójame. Huári Balacta majtiari, jáchin jume israelita usiarim am jioptuanakë béchíbo, juka ídolommeu bíchaa naïkiata am buänakëhui, entok kaa emo jubeka náu totöhumta. ¹⁵ Éntoke két áma am jípure, jume nicolaítam majtiarita kee tójame, juka kaa ín türëhui. ¹⁶ Huári béchíbo, emoë jípsi kuaktia; bueituk kaa ä junëlituko, läutëlane emou yebijnake. Huanäine ámemak náassuanake, ejparam ín tempo yeu huémmeyi. ¹⁷ Jü nákakame ä jikkaijnake, juka Espírituta jume iglesiammeu ä nokähui. Juka yölataka áma yeu sikamtane, juka

maná éSORITA am buätuanake, éntokne ket ili téta tósalik ä máknake. Jü ili tétat éntok, huépul téhuam bemela át jïojteri; jümëi kaabe täyanake, hua tétata mabetakame jïbba.”

Diosta nooki pueblo Tiatirau bíttuari

¹⁸ 'Tiatira iglesiapo ángeltahuë jïojte: “Jü Diosta Üusi, jü táji béetemta Bénasi pusekame, éntok bronze bélojkosi táijpo buásata Bénam guókekame, íkái nooka: ¹⁹ Ínapone ä täya, juka em tékkil, entok jáchin em yore nákehui, entok Diostat em éähui, entok kaa emo ámpoleka huatem jita joriähui, entok yánti éaka em jíápsahui, entok jü chúkula em yáakäu chë juebenakähui jü bat em yáakäu béppa. ²⁰ Tëne enchi béj-remta huatek jípure: Jüri jámut Jezabel aú profetä tíame ä éäpo áman am majtia, të ä majtiabeyi am bäi táttähua, jume ín nésauta joame, am náyote kaa emo jubeka nau am tö íaaka, entok juka ídolommeu bíchaa náikiata am buātuaka. ²¹ Tëne béja taahuarim ä máksula, Diostau bíchaa ä jíapsi kuaktianakë béchïbo. Të kaa áu jíapsi kuaktia báare; kaa emo jubeka náu totóhuamta jíba boojoria báare. ²² Huári béchïbo ínapone kókoay ä böyëpo ä tahuatua, entok jume kaa ä jubeka áamak töyeme. Jïokot anhuápone emo am bíttuanake, kaa türík áamak johuamta bétana kaa emo am jíapsi kuaktiako. ²³ Ä asoamne kókosi yáanake, bem kókkonakë béchïbo. Huanäi síme jume iglesiam ä jüneriaka tahuhanake, nee ájáriatukähui, kóbapo éerim éntok jíápsipo ínnëhuamta nee jüneriähui. Éntokne huéu-huépulam ä máknake, juka enchim tekipanua kobakäu béekik. ²⁴ Të eme éntok, jume huatem Tiatirapo aneme, jume íkái doctrinata kaa jípureme, entok jume kaa ä täyame, juka Satanásta bétana obiachisi huémta, bempörim ä téttehuá Bénasi, ínapone ínel enchimneu jiaahua: Kaitane béttek éntok enchimet yéchanake. ²⁵ Të juka enchim jípurëhui, kuttem ä buísse, ín yepsäu tájti. ²⁶ Huaka yöokamta éntok ín tékil ériakamta símeta lüteu tájti, ínapone yäura úttiata ä máknake, naciónim, béppa. ²⁷ Huanäi tepa kutkutti ámet nésaunake, sisiguok jíbebiayi, éntokim ili sótöri babupo yári Bénasim jámtiana, ín Áchay bétana ín ä mabetakä Bénasi. ²⁸ Éntokne buere chókita kethuey yeu sisimemta ä máknake. ²⁹ Huá nákakame ä jikkaijnake, juka Espíritu Santota jume Cristota sualhuäpo nau animmeu ä nokähui.”

3

Jü nooki pueblo Sardisiu bíttuari

¹ 'Sardispo Cristota sualhuäpo nau animmeu ángeltahuë jïojte: “Jü guoy búsan Diosta espíritum jípureme, entok jume guoy búsan chókkim, íkái nooka: Ínapone em tékil täya. Téhuame jípureka jíápsa, tërë mukila. ² ¡Katë koptelaka símekuchë suuhua! Juka huatek emou tahualatë kutti nüye, kee jee ä lüteyo. Bueítukne ä bil-la, juka em joähui kaa ä yúmalähui, Diosta bíchäpo. ³ Áuhuë huáate, juka em mabet-läbehui, entok em jíkkaj-läbehui; éntoke ä éeriaka emo jíapsi kuaktia. Bueítuk kocheka enchi aneyo, lak-ronta Bénasine emou yebijnake. Éntoke kaa jüneenake ják horapo emou ín yebijnakëhui. ⁴ Të yorememe kaa tua jaikim Sardispo jípure, bem súpem kee chïcha yáame. Ímëri ínomakim rejtinake, totósalik sánkoka. Bueítuk ínomakim rejtipo yúmala. ⁵ Jü yöokame tósalik sánkotuana entokne ä téhuam kaa tuchanake, jum libro jíápsihuäpo; entokne ín Áchayta bíchäpo ä téhuam yeu buíjnake, entok ä ángelesim bíchäpo. ⁶ Huá nákakame ä jikkaijnake, juka Espíritu Santota jume Cristota sualhuäpo nau animmeu ä nokähui.”

Jü nooki pueblo Filadelfiau bíttuari

⁷ 'Filadelfiapo Cristota sualhuäpo nau animmeu ángeltahuë jïojte: “Íkái nooka jü santo, jü tua lütüriapo ájaria, jü Davidta llavem jípureme. Jü ä éetapokäpo, kaabe ára ä pát-páttia; entok ä páttiakäu, kaabe ára ä étapo: ⁸ Ínapone juka em tékil täya. Íári béchïbone em bíchäpo puerta étaporita tóij-la. Íkäri kaabe ára ä páttia. Bueítukë kaa tua úttiak jïöbe, tërë ín noki éeriala, éntoke ín téhuam kaa omoutela. ⁹ Ímine Satanásta sinagogapo anemene emou rúktia, jume kaa lütüriapo emo judíom tíame, tem kaa

judíom, ál-lam ára nókichi. Ínapone emou am rúktituanake, entokne em guókpo emou tónnommea am jáptetuanake, am jüneenakë béchibo, enchi ín nákehui. ¹⁰ Bueítuk juka noki kaa huanti jiapseka ä bobitchaka em ériakä béchibo, ínapo ket enchi érianake, hua taahuarit síme ániat jikot anhuäpo, jume ániat buíapo jíápsame jiöbila béchibo. ¹¹ Éni ímí, ínapo láuti yebijnake. Em jípurëhuë kutti buísse, bueítuk juka em corona, kaabeta enchi ä úhuaanakë béchibo. ¹² Juka yöokamta, ín Diosta tiöpopone ä pilar kechanake, entok huämi kaibu éntok yeu simnake. Entokne ín Diosta téhuam át jiojtenake, entok ín Diosta buére jóära téhuam, jü Jerusalén bemela. Íri ín Diosta áttia, téhueka bétana kóm huéiye. Entokne ket ín bemela téhuam át jiojtenake. ¹³ Huä nákakame ä jikkajjnake, juka Espírituta jume igleesiammeu ä nokähui.”

Jü nooki pueblo Laodiceau bíttuari

¹⁴ 'Laodicea Cristota sualhuäpo nau animmeu ángeltahuë jiojte: “Jü júnentume, jü huitti ä bíchakäu lütüriateme, jü kësam huëpo síme Diosta yáakähui, ínel jiaahua: ¹⁵ Ínapone em tékil täya. Katë sébbe, éntoke kaa tátta. ¡Bueítuk chë türi éiyey, empo sébiako, o táttaytuko! ¹⁶ Të ili enchi súkkatukä béchibo entok kaa sébeka kaa em táttaakä béchibo, ín tempone enchi yeu bísatnake. ¹⁷ Bueítuk empo ínel jiaahua: Ínapone riiko, entokne chë rikotula, entok kaita inou bëye. Të katë jüneya, kaita al-leehumta emót ayuakähui, éntoke jikot maachi. Poobëe, líptie, éntoke kaa sánkok. ¹⁸ Huäri béchibo ínapone consejota enchi mákka: orota táijpo buásatane inou enchi jinnü íaa, em rikotunakë béchibo. Éntoke süpe tósalim jinnuka am sánkote, kaa tiusi bichitaka em hueramnakë béchibo. Éntoke koliiriota em pújpo huáttia, em bínnakë béchibo. ¹⁹ Ínapone kutti nokaka kökosi am bébba, jume símem ín nákehui. Íari béchibo emuë ériaka, emo suaya éntoke emo jíapsi kuaktia. ²⁰ Ínapone én ímí puertata poona. Bueítuk jábe ín nokäu jíkkajaka, juka puertata étapokátek, áune kibaknake, entokne kúptey áamak jibuánake áapo entok ínomaki. ²¹ Juka yöokamta, íno náaponä yejtetuanake, ín banko rey nésaupo, jachin ín yöoka entok banko rey nésaupo ín Áchaymak nee yejteka bénasi. ²² Huä nákakame ä jikkajjnake, juka Espíritu Santota jume Cristota sualhuäpo nau animmeu ä nokähui.”

4

Jü téhuekapo Diosta yörihuähui

¹ Chúkula ikäi simsuko anä bitcha, téhuekapo puerta étaporita; jü jáhui bát huéeme ín jíkkajakähui, trompeeta jáhuita bénasi inou nookak, ínel jíaka:

—¡Ábe jámu! Huanäine enchi am bíttuanake, juka chúkula yeu huéenakemta, ikäi simsuko.

² Huanäine sej chukti Espíritu Santopo taahuak. Ínéline banko rey nésaupo téhuekapo yéchata bitchak, jum banko rey nésaupo éntok, seenuk áma kátekamta. ³ Jü áma kátekame éntok, téta jaspe entok cornalina ténaakay. Jum banko rey nésaupo chíkola éntok senu kurues ama órekay, esmeraldata bénaaka. ⁴ Jum banko rey nésaupo chíkola, veinticuatro banko rey nésaúrim jokay. Veinticuatro yoiyöturim áma jokamene bitchak, totósalik sánkokame, coroonam oropo yáarim kóbat jípureka. ⁵ Jum banko rey nésaúta bétuk éntok, yúku bérokti entok yúku omtira jáhuimak áma yeu huéiyey. Jü banko rey nésaúta pújbapo éntok, guoy búsan lámparam tájy bétey. Ímëri beja jume guoy búsan Diosta espíritum. ⁶ Jü banko rey nésaúta pújbapo éntok, bahue bík-riota bénaka áma bökay, cristalta bénaka.

Jü banko rey nésaúta chíkola éntok, jume naiki jíápsame áma jábuekay, pújbapo entok amatana yún puseka. ⁷ Jü bát huéeka jíápsame leonta bénaakay. Jü guósa huëpo huéeme éntok, becerota bénaakay. Jü bájikun huëpo huéeme éntok, yorem pújbata bénak pújbakay. Jü naikiku huéeme éntok, águila nilata bénaakay. ⁸ Jume naikika jíápsame éntok, huéhuëpulakam búsan másam jípurey. Áme chíkola entok bétuku pusimmeyim tápuniakay. Taahuapo entok tukaarit naa búrujti katim yáateka ínel jiaahuay:

Santo, santo, santo,
 jü Señor Dios,
 ä úttiäray sîmeta ára joame,
 hua jiápsaîhui, entok jiápsame,
 entok hua äbo yebijnakeme.

⁹ Entok jíbba huame jiápsaka ä baysahueme lóoriata entok yörisi maachik banko rey nésaupo kátekamta am mákâ bélêki, juka sîme huásu-huásuktiapo jiápsamta, ¹⁰ jume veinticuatro yoiyoturim áahuim tónommia jájapte, jü banko rey nésaupo kátekamta pújbapo, entokim ä yöre, juka huásu-huásuktiapo jiápsamta; entokim bem coroonam banko rey nésaupo kátekamta pújbapo öore, ínel jíaka:

¹¹ Señor, empo ä mabetpo yúmala,
 juka lóoriata, entok em yörihuahanta,
 entok juka úttiärata;
 bueituk empo sîmeta yáala,
 entok em ínel éäpom ayka,
 entokim yáataka ímî aayuk.

5

Jü Kabara entok jiösia bituari

¹ Huanäine jü banko rey nésaupo kátekamta bátatana mámpo, senu librom órekame bitchak. Huájhuatana entok yeutana át jiojterim, guoy búsan sellokari. ² Huanäine senu ángelta úttia yaurata jípuremta bitchak, tüisi kusisi chayeka nátemajemta:

—¿Jábesu chë yörisi machi jáni, librom ä étaponakë béchîbo?, entok, ¿jume sellom ä búttianakë béchîbo?

³ Kaabe aaney, téhuekapo, buíapo, entok buíata bétuk junne, jü jábe ára liibrom étaponakeme, entok kía am bít béchîbo junne. ⁴ Huanäine tüisi buan táytek, yúmalasi au jípuremta kaa téyhuaka béchîbo, bueituk kaabe ára librom étapoy, entok kaabe ára am bitchay. ⁵ Huanäi senu yöturi ínel inou jiaahua:

—Katë buaana, bueituk jü León Judáta yoremempo yeu simlame, Davidta bétana yoiyoturimmet yeu tómtilame, yölataka áma yeu simla. Júri ára am étapo, jume liibrom, entok jume guoy búsan sellom ára búttia.

⁶ Huanäine jü banko rey nésaupa násuk entok naiki jiápsaka áma aneme násuk, entok yoiyoturim násuku, Kabaratane áma huéekamta bitchak. Mukiapo tóij-ritaka kókosi yáarita bénaakay. Guoy búsanim ahuakay, entok guoy búsanim pusekay. Huámëi ínel jume guoy búsan Diosta espíritum sîme ániat bíttuarim. ⁷ Huanäi banko rey nésaupo kátekamtau rúkteka, librom ä bátatana mámpo ä jípurëu nüka. ⁸ Huanäi jume librom ä nüko, jume naiki jiápsaka áma aneme entok jume veinticuatro yoiyoturim jü Kabaratahuim tónommia jáptek. Sîmetakam arpam jípurey, entokim copam oropo yáarim jípurey, inciensoy tatapunim. Ímëi jume santom oraciónim. ⁹ Entokim bemela buikim buiikay, ínel jíame:

Émpë am nüpo yúmala, jume liibrom,
 entok sellom em étaponakë béchîbo;
 bueituk empo jikot yáahuaka mëhuak,
 éntoke em ójboy Diosta béchîbo itom jínuk,
 sîme yóremraata, entok yún tábuiasi nokame,
 entok pueblom, entok naciónim.

¹⁰ Éntoke Diosta béchîbo réyesim entok sacerdotemsi itom yáala.
 Huanäite ímî buíapo nésaunake.

¹¹ Huanäine banko rey nésaupa entok jume jiápsaka áma aneme entok jume veinte áma naiki yoiyoturim chíkola, ángelesim jáhuatane jíkkajak, entokne am bitchak. Ímëi juebena millonimtukay. ¹² Tüisim kusisi ínel jiaahuay:
 Jü Kabara jikot yáataka mëhuakame,

jüri am mabetpo yúmala, juka úttiärata,
juka rikorata, jita täyahuamta, juka tüisi úttiata,
juka ä yörihuaka entok simek béppa ujoyóriata,
entok juka ä úttihuähui.

¹³ Entok sime jü téhuekapo yáari, entok buíata béppa, entok buíata bétuku, bahuepo ayukame, simetaka náu lópola ínëlim jiaahuay:

Jü banko rey nésaupo kátekamtahui,
entok Kabaratahui, bempörim béchibotunake,
jü úttihuame, jü yörihuähui, jü simek béppa ujoyória,
entok jü yäura úttiära, jüba huásu-huásuktiapo.

¹⁴ Jume naikika jiápsaka áma aneme ínëlim jiaahuay:

—¡Júnentunake!

Huanäi jume veinticuatro yoyöturim bem pújbammeyim múmula chätuka ä yörek,
juka jüba yü huásu-huásuktiapo jiápsamta.

6

Jume seellom

¹ Huanäine Kabarata bitchak, sellota huépülak ä étapoko. Jume naikika jiápsaka áma aneme násukne huépülak jíkkajak, yúku omtemta bénasi jíamta:

—¡Binë huéeka ä bitcha!

² Huanäine ä bitchak, kábay tósálita. Huä át jikat kátekame éntok, kúta huiköta jípurey; entok huépü coroonata mákhuak. Huanäi yöoka áma yeu siika, entok jíba yösimey.

³ Juka guosa huëpo sellota Kabarata ä étapoko, juka guosa huëpo jiápsaka áma anemtane jíkkajak, ínel jíamta:

—¡Binë huéeka ä bitcha!

⁴ Huanäi júchi senu kábay áma yeu siika, kutkosi síkirika. Huä át kátekame éntok, úttiärata mákhuak, juka yánti jíapsihuamta buíapo ayukamta ä tejalnakë béchíbo, entok emo am súanakë béchíbo. Huanäi bueürum ejparam mákhuak.

⁵ Juka sellota bájikum huémta ä étapoko, juka bájikum huëpo jiápsaka áma anemtane jíkkajak, ínel jíamta:

—¡Binë huéeka ä bitcha!

Huanäine senu kábay chukurik bitchak. Jü át kátekame éntok, ä mámpo bajkulata jípurey. ⁶ Huanäine senu jáhuita jíkkajak, jume naikika jiápsaka áma aneme násuku, ínel jíamta:

—¡Senu kilo tirijkom, senu taahuari tékiltam báj-re! Éntok, ¡báj kilo cebaadam, senu taahuari tékiltam báj-re! Të juka aceiteta entok vinota, ¡katë áu suuhua!

⁷ Juka sellota naikikum huémta ä étapoko, juka naikikum huëpo jiápsaka áma anemtane jíkkajak, ínel jíamta:

—¡Binë huéeka ä bitcha!

⁸ Ámanne remteka kábay sahuarik bitchak. Jü át kátekame éntok, muerte ti téhuaakay. Jü infierno éntok, áa sáu huéiyey. Huanärim úttiata mákhuak, buíata naikisi náikimterita huéeläpo, ejparammea am súanakë béchíbo, tébaayi, kökoayi, entok animal yoyolika buíapo anemmeyi.

⁹ Juka sellota mamniku huémta ä étapok, altarta bétukne am bitchak, jume Diosta bétana bem nokakä béchíbo kókkolame, entok huitti Diostat éaka bem jiápsakä béchíbo.

¹⁰ Entokim úttesi kusisi chaayey, ínel jíakari:

—¡Jauhuey tájti, Señor, santo entok tua ájáriame, Akë am bíttuanake, juka em úttia yäura, éntoke itom ójbo am béjtutuanake, jume ímí buíapo jiápsame?

¹¹ Huanärim süpe totösalim mákhuak, entokim téjhuaahuak, júchi chúbala jimyore sáyhuaka, jume Cristota súalhuäpo ámemak anim yumäu tájti, entok bempörim bénasi két am kókkonaké béchibo.

¹² Juka sellota búsaniku huémta ä étapokne ä bitchak. Huanäi jü buía tüisi áu yoyöak. Jü täa éntok, chukurisi taahuak, lutu sánkom bénasi. Mecha éntok tókti sime ójbota bénasi taahuak. ¹³ Jume chókim éntok, téhueka bétana buíau kón huáttek, juka chuna óguota takam kón huáttia bénasi, jekata tüisi úttiaka am yoyoako. ¹⁴ Huanäi jü téhueka kaitatuk, jiösiata buekak náu bitiahuaka bénasi. Entok sime káhuim, entok bahuepo káhuim yeu jokame, sékänam jotek. ¹⁵ Jume buíapo reyim, entok jume buéresi ériahuame, jume riikom, jume capitanim, jume yäurata jípureme, entok sime sáyhuaka, entok kaa sáyhuaka aneme, káu guójökum éusuk, entok júyapo téta buérem násuku. ¹⁶ Huanärim juya káhuimmeu entok téta buéremmeu ínel jiaahua:

—Ítochem kón huátte, éntokem itom éso, hua yörisi machi banko yäurapo kátekamta bétana, entok Kabarata ómtira ito béppa ané bétana! ¹⁷ Bueítuk jü buére taahuari bem ómtira béja yuumak. ¿Jábesu ára óusi huéeka taahuanake jáni?

7

Jume ciento cuarenta y cuatro mil sellotuarim

¹ Íkái simasuk éntokne naiki ángelesim jäbuekame bitchak, ánia buíapo naiki kätana békataka. Júmei béja jekata ketchalatukay, jákun bíchaa junne, kaa jek íaaka, buíata béppa, bahueta béppa, entok kía jita júyata béppa junne. ² Täbui ángeltane ket bitchak, täata yeu hué bétana, jikau huémta, entok Dios jápsamta sellota jípuremta. Huanäi tüisi kusisi ámet cháchayek, jume naiki ángelesimmechi, jume úttiärata mákhuakammechi, buíatau entok bahuetau kaa tühuata bem ámeu yáanaké béchibo, ínel ámeu jáka:

³ —Kátem bát áu suuhua, jü buíatahui entok bahuetahui entok júyammeu junne, Diosta nésauta joame kóba méjèku sellota itom am óresuk jübua.

⁴ Huanäine am jákkajak, am jaikitukähui, jume sellotuarim: ciento cuarenta y cuatro miltukaimme, sime jume Israelta üusimmet yeu sákalame. ⁵ Judátat yeu sákalame, dóoce mil sellotuarim; Rubéntat yeu sákalame, dóoce mil sellotuarim; Gadtat yeu sákalame, dóoce mil sellotuarim; ⁶ Asertat yeu sákalame, dóoce mil sellotuarim; Neftalítat yeu sákalame, dóoce mil sellotuarim; Manaséstat yeu sákalame, dóoce mil sellotuarim; ⁷ Simeóntat yeu sákalame, dóoce mil sellotuarim; Levíitat yeu sákalame, dóoce mil sellotuarim; Isacartat yeu sákalame, dóoce mil sellotuarim; ⁸ Zabulóntat yeu sákalame, dóoce mil sellotuarim; Josétat yeu sákalame, dóoce mil sellotuarim; Benjamíntat yeu sákalame, dóoce mil sellotuarim.

Juebénaka totösalik sánkokame

⁹ Íkái simasuk éntok, juebena yöremraata sime naciönimpo jomemne bitchak, entok yöremraata kaa náu anim entok pueblom kaa nánálaik nokame, banko reypo kátekamta bíchäpo jäbuekame, entok Kabarata bíchäpo, totösalik sánkokame, bem mámpo éntok tako sáhuata jípureme. Ímei éntok kara näikiatuy. ¹⁰ Entokim tüisi úttia chaayey, ínel jákari:

¡Jü jínëuria Dios banko reypo kátekamta bétana huéiye,
entok Kabarata bétana!

¹¹ Entok sime ángelesim banko reyta, entok jume yoiyöturim, entok jume naiki jápsaka áma aneme, chikolam jäbuekay. Huanärim banko reyta bíchäpo tónommia jáptek, kóm chátuka. Diostam yöreka ä úttilek, ¹² íneli jáka:

¡Júneltunake! ¡Jü Diosta tühua, entok jü looria,

entok jita täyahuame,

entok jü Diosta baysahuaka jápsihuame,

símeme béppa yörihuame, jü úttiära,

entok jü úttia kaa lüteme,

itom Diosta béchibotunake,
jíba yü huásu-huásuktiapo! júnentunake!

¹³ Huanäi senu yöturi inou nookak, ínel jíaka:

—Ímëi totösalik sánkokame, ¿jábesamme? Entok, ¿jákun bétanasum äbo yáij-la?

¹⁴ Ínapo éntok ínel áu jiaahua:

—Señor, émpë jüneiya.

Huanäi áapo ínel inou jiaahua:

—Ímëi ínel jume úttesi jìokot anhuäpo entok kòkosi machikuu yeu sákalame, entokim bem sánkota báksiala, entokim Kabarata ójbopo totösalisi am básuala. ¹⁵ Íari béchibom Diosta banko rey kátekamta bíchäpom aane. Entokim taahuarit entok tukaarit naa búrujti ä tiöpopo ä nésahui johua. Jü banko reypo kátekame éntok ä jöota áme béppa cháanake. ¹⁶ Katim napat tébäurinake, entokim kaa júchi bäi kókkonake. Jü taa kaa áme béppatunake, entok jita táttaria júne kaa ámeu ayunake. ¹⁷ Bueítuk jú Kabara banko rey násuk aneme am suayanake, entok baa jíápsame yeu huëu bíchaa ámepat huéesimnake. Dios éntok jume bem pusim ópua tútenake.

8

Jü guoy búsan seello

¹ Juka guoy búsan sellota ä étapoko, jum téhuekapo yánti taahuak media horata huéeläpo. ² Huanäine guoy búsan ángelesim Diosta bíchäpo jábuekame bitchak. Huanärim guoy búsan trompeetam mákhuak. ³ Chúkula tábui ángel áma yepsak. Huanäi altariu kíktek, inciensota áma táttahuäpo oro áusülik jípureka. Huanäi yún inciensota mákhuak, jume Diosta súaleka oraciónta joammak nahuä kütianakë béchibo, oro altarta béppa banko reyta pújbapo. ⁴ Huanäi juäri ángelta mámpo yeu siika, Diostau bíchaa, jú inciensota buiichia, jume Diosta súaleme oraciónmak náuhui. ⁵ Jü ángel éntok, incensariota nüka. Huanäi óbammea ä tápuniak, altarpo ayukammeyi. Huanäi buíau kóm ä guötiak. Huanäi yúku omtiriam ayu táytek, éntok jíahuim, éntok yúku béroktiriam; buía éntok két áu yoyoak.

Jume trompeetam

⁶ Huanäi jume guoy búsan ángelesim guoy búsan trompeetam jípureme, akim am kujtaytek.

⁷ Jü ángel bát huéeme trompeetata kúkusek. Huanäi téjam entok táji ójbomak náu kütiahuak. Ímëri buíata béppa kóm guötiahuak. Huanäi jú júya bueere báisi náikimteri huéeläpo béekika tájjak, entok síme jú báso síali tájjak.

⁸ Jü ángel guoyiku huéeme trompeetata kúkusek. Huanäi júya káhui buëuruta bénaaka, táijpo béeteka, bahuéu kóm jímmaahuak. Huanäi jú bahue báisi náikimteri huéeläpo béekika ójbosi áu yáuhuak. ⁹ Huanäi bahuepo jíápsame kókkok, jú báisi náikimteri huéeläpo béekika, entok jume barcom két tejalhuak, báisi náikimteri huéeläpo béekika.

¹⁰ Jü ángel bájiku huéeme trompeetata kúkusek. Huanäi téhueka bétana huépul chóki buëuruka kachimbata bénasi béeteka kón huétchek. Huanäi jume bathuem entok báam yeu huëpo báisi náikimteri huéeläpo béekimmet kón huétchek. ¹¹ Jü chóki éntok, “Chíburá” ti téhuaakay. Huanäi jume báam báisi náikimteri huéeläpo béekika chibusim aayuk. Huanäi yún yóremraa kókkok, jume báam chibusi ayukä béchibo.

¹² Jü ángel naikipo huéeme trompeetata kúkusek. Huanäi jú taa báisi náikimteri huéeläpo béekika kaa türika taahuak; anëli ket jú meeça, entok jume chókkim. Júnëlim kaa machisi taahuak, juka báisi náikimteta ámet ayukamta, kaita machiriata ayunakë béchibo, taahuata báisi náikimteri huéeläpo béekika, entok tukaapo junne.

¹³ Sepne ä bitchak, entokne ä jíkkajak, senu ángel téhueka násuk nëkamta, ínëli kusisi jíamta:

—¡Ay, ay, ay, jume buíapo jíápsammehui! ¡Bueitukim abe trompeetam kuuse, jume huate báij ángelesim!

9

¹ Jü ángel mamniku huéeme trompeetata kúkusek. Huanäine téhueka bétana senu chókita buíau kón huéchemta bitchak. Entok tüisi mékka kóm guójöriata llavem mákhuak. ² Huanäi juka guójöriata tüisi mékkak kömik étapok. Huanäi jü buiichia áma jikau siika, orno bueürupo buichiata yeu hué bénasi. Huanäi jü tää entok jü jeeka kaa machisim taahuak, jü buichiria guójöriapo yeu huémta béchibo. ³ Jum buichiapo éntok, guöchim yeu sájjak, entokim buíau kón huáttek. Huanärim útteata mákhuak, machilim buíapo aneme bénasi. ⁴ Huanärim júya sáríta buíapo ayukamta kaa nasonte sáyhuaka téjhuaahuak, entok jita sárik junne, entok jita buére júyata junne, ál-la yoremem kaa Diosta seello kóba méjériat jípureme. ⁵ Të katim am súa íaahuaka téjhuaahuak; kíalim kökosi kaa pappehuamta ámeu joö íaahuay, mamni metpo. Jü bem jóguo éntok, machil jujariata bénasi kökosi kaa papperisi ínnétuy. ⁶ Huámechí taahuarimmet éntok, jume yoremem kókkohuamta jariunake, të kaibum ä téunake. Entokim kókkó péenake, të jü kókkohuame am tö búitinake.

⁷ Jume guöchim éntok, kábäim náu nássuahuäu bíchaa kateme bénasi jita jípurey. Kóbat éntokim coroonam oro áusülisi náu yáari bénom jípurey. Jü bem pújba éntok, yoremta pújba bénaakay. ⁸ Jume chonim éntok, jámutta chomin bénaakay. Támim éntok, leonim támim bénaakay. ⁹ Bem takahuam éntok sisíguok súpem bénomim jípurey, sontarom bénasi. Bem másam jáhui éntok yún kábäim carrom náu nássuahuäu bíchaa tenné bénasi jíkkajituy. ¹⁰ Machilim bénomim buásiakay, entokim bem buásiapo jikiam bénasi ä jípurey. Bem buásiampo éntokim jóguota jípurey, mamni metpo jume yoremem bem kökosi jonáké béchibo. ¹¹ Entok jü ángel guójöriapo mékka kóm yeu simlame áma reytaka néshuey, bempörim béppa. Íri éntok hebreo nokpo Abadón ti téhuak; griego nokpo éntok, Apolión.

¹² Jü jikot jiyahuame bát huéeme simsuk, të ketune guoyika bëye.

¹³ Jü ángel búsanipo huéeme trompeetata kúkusek. Huanäine senu jáhuita jíkkajak, naiki ahúam násuku oro altar Diosta bíchápo órekaípo. ¹⁴ Jü ángel búsanipo huémthui, juka trompeetata jípuremthui, ínel jiaahuak:

—Jume naiki ángelesimé búttia, buére bathue Eufreata náapo súmarim.

¹⁵ Huanärim búttiahuak, jume naiki ángelesim, juka yóremraata báisi náikimteripo huéeläpo bekik bem súanaké béchibo, bueitukim huári horata, taahuata, metta, entok huásuktiriata béchibo yeu púaritukay. ¹⁶ Jume sontarom kákabäeka náikiahuakamene jíkkajak. Guoy cien milloonimtukayme.

¹⁷ Júnelne am bitchak, jume kábäim, tenkupo bénasi, entok jume ámet josakame: Bem táhuichim sisíguokiy emo páttialatukay, síkilika táijta bénaaka, kútkosi tehuelika jacinto ténasi, entokim sahuaritukay, azufre ténasi. Jume kábäim éntok, leónta bénom kókokakay. Bem tempo éntok, tájji, buichiria, entok azufre yeu huéiyey. ¹⁸ Íri báij huépo chibuk jekaká béchibo, jü yóremraa báisi náikimteri huéeläpo kókkok, jü táijta, buichiriata entok azufreta béchibo; bem tempo yeu huémtayim ínel aayuk. ¹⁹ Jume kábäim úttiära bem tempo entok bem buásiat ayukay, bueituk jume bem buásiam bakochim bébenaakay. Bem kóbay éntokim jábeta kökosi johuay.

²⁰ Jü huate yóremraa, íri chibu jeka yeu sikamtay kaa kókkokame, íkärím bíchaka júne kaa emo jíápsi kuaktiak, kaa türík bem joäu bétana. Jume lemooniom bem yörëu júnem kaa tójjak, oropo yáarim, tómi tósalipo, broncepo, tétao entok kútao yáarim junne. Íméi ídolom; katim bitcha, katim jíkkaja, entokim kara naa kaate. ²¹ Entokim kaa emo jíápsi kuaktiak, jábeta bem mélatuká bétana, móriata bem boojoria bétana junne, kaa emo jubeka náu jíápsihuamta bétana junne, entok bem jita ékbuä bétana junne.

10

Jü ángel ili librommaki

¹ Senu ángelta úttiakamtane bitchak, téhueka bétana kómhuémta namupo bitiataka ä kóba béppa éntok, kuruejta jípurey. Ä pújbahua éntok täata bénaakay. Ä guókim éntok táij béeteka jikau rúpaktemta bénaakay. ² Ä mámpo ili libro étaפורim jípurey. Huanäi bátatana guókimmea bahueta béppa cheptek. Jume míkötana guókimmea éntok, buíata béppa. ³ Huanäi tüisi kusisi cháchayek, leónta omteka ä jáä bénasi. Ä cháchaysuk éntok, guoy búsan yúku omtiriam jáhuim jikkajtuatbok. ⁴ Jume guoy búsan yúku omtiriam jiausuk, ínapone am jiojte báarey. Të téhueka bétana senu jáhuitane jikkajak, ínel ínou jáamta:

—¡Akë am sellotua! ¡Katë yeu am buíbuise, jume guoy búsan yúku omtiriam nokakähui, éntoke kaa am jiojte!

⁵ Jü ángel bahueta béppa entok buíata béppa huéeka im bíchakähui téhuekau jikau mámtok. ⁶ Juka jába yü huásu-huásuktiapo jíápsamtau, ä noki perentak juka téhuekata yáalamta entok juka áma ayukamta, buíata entok juka áma ayukamta, bahueta entok juka áma ayukamta, bát kéchaka, ínel jiaahuak:

—Síme ánia búiteme béja chúppuk. ⁷ Ál-la jü guoy búsan ángelta jáhui taahuarim yúmako, juka trompeetata béja ä kuj táyteko, juka Diosta éhuil éstotaka jípurèhui ál-la síme chúpilataka tahuanake, áapörík jume ä nésauta joame éntok profetam ä téjhuaakäpo ámani.

⁸ Jü jáhui téhueka bétana ín jikkajakähui júchi ínou nookak. Huanäi ínel jiaahua:

—Jü ángel bahueta béppa entok buíata béppa huéekamtahuë huéiye. Huanäre jume ili libro étaפורim ä mámpo ä jípurèhuë nüye.

⁹ Huanäine jü ángeltau siika, jume ili librom nee ä mák sáhueka. Áapo éntok ínel ínou jiaahua:

—Jínya, Akë am buäye. Huanäi em tópapë chibusi ámey éenake. Em tempo éntokim kákkanaake, mumu sítorim bénasi.

¹⁰ Huanäine jume ili librom ángelta mámpo nüka, entokne am buäka. Huanärim ín tempo mumu sítorim bénasi kákkaka taahuak. Të nee am buäsuk éntok ín tópapone chibusi ámey éiyak. ¹¹ Huanäi áapo ínel ínou jiaahuak:

—Úttia júchi bénasi én em noknakèhui, juka nokta Diosta bétana emou kóm yúmamta, bíru pueblom bétana, naciónim bétana, tattábui nókta nokam bétana, entok reyim bétana.

11

Jume guoyi Diosta testigom

¹ Huanäine ili bakata mákhuak, áy jujünaktehuä bennak. Huanäi ínel ínou jiaahuak:

—¡Kiktëe! Huanäi éntoke juka Diosta tíöpo jünakte, entok juka altarta, éntoke am náikia, jume áma ä úttileka ä yöreme. ² Të juka tebatta tíöpo päku yeutana órekamta, yehuë ä bëa. Katë ä jújünakte, bueítuk kaa judíom mámpo tóij-ri. Bempo éntok át chécheptisunake, cuarenta áma guoy metpo, jü Diosta buére pueblo santopo täyahuamtachi. ³ Huanäine jume guoy testiigom íno bétana noknakeme, mil guoy ciento áma sesenta taahuarimpo, ámanne am bíttuanake, chukurik lutuka sánkokame.

⁴ Ímëi íno bétana nokame, jume guoy oliivom entok jume guoy kanteelam áma jájãbohuähui, béja buíapo anemta Diosta bíchäpo jábuekame. ⁵ Jábeta kókosi am yáa báareyo, táji bem tempo yeu sílime, jume am béj-reka kateme táa báreka. Jábe junne kókosi am yáa báreka éateko, alë bénasi mukpo yúmala. ⁶ Ímëi úttiärata jípure, téhuekata bem páttianakèhui, kaa yúknakë béchíbo, Diosta noki bem nokäu tájti. Entokim úttiärata jípure, báam ójbosi bem am yáanakë béchíbo, entok buíata béppa chibu jekata ayunakë béchíbo, jaikisi bem ínel éäpo. ⁷ Jume testiigom Diosta bétana noksuko, jü animal máusi maachi guójöria mékka kóm bétana jikau huéeme, ámemak náassuanake, entok

yölataka áma yeu huéenake, entok am súanake. ⁸ Jume bem takahuam éntok, buére jóära itom Señorta kúrusit poponhuakapo yeu töritaka tahuanake, bueituk täbuiasi téhuaahuäpo Sodooma entok Egipto ti téttehuaahua. ⁹ Entok jume síme pueblompo joomem, familiam, entok kaa nanälaisi nokame, entok síme naciónim,, bem takahuam kókkolame áma bínnaake, báij taahuari áma meeliapo, entokim jíba kaa am mäatebonake. ¹⁰ Jume ímí buíapo béppa jíápsame úttesim al-leenake, am kókkokä béchíbo. Huanärim tepa al-leaka nátepua náu jita emo miknake. Bueituk ímëi guoyika Diosta bétana nokame, kókosi machik jita ámeu yáalatukay, jume ím buíapo jíápsammehui. ¹¹ Të báij taahuari áma meeliam huéeyo, jü espíritu jíápsame Diosta bétana ámeu bíttuari ámet kibakek. Huanärim jíabetaka jáptek. Síme jume am bíchakame éntok guómtek; huanäi tüisi maujra amet huethek. ¹² Huanäri jume guoy testiigom jáhuuta tüisi úttiakamta téhueka bétana nokta jíkkajak, ínel ámeu jáamta:

—¡Äbem jikau kaate!

Huanärim namupo téhuekau bíchaa jikau jámuk. Huame am bėj-reka am sáyokame éntok am bitchak. ¹³ Huämi horapo buía tüisi áu yoyoak. Íäri béchíbo, guoj mamnita näikimteri huéeläpo huéthek jü buére jóära, buíata áu yoyoakä béchíbo, entok guoy búsan mil yoremem kókkok. Jume huate éntok, tüisim májhueka taahuak. Huanärim Diosta téhuekapo kátekamta úttilek.

¹⁴ Jü jiokot jiyahuame guoy huëpo béja simsuk. Én éntok, jiokot jiyahuame bájipo huéeme läuti äbo huéiye.

Jü trompeeta guoy búsanipo huéeme

¹⁵ Jü ángel guoy búsanipo huéeme trompeetata kúkusek. Huanäi buére jáhuim téhuekapo jíkkajituk, ínel jákari:

Jume reyimtaka nésahueme ániat ayukame,
itom Dios entok ä Cristo am áttiaka tahuanake.
Áapo éntok nésaunake jíba yü huásu-huásuktiapo.

¹⁶ Jume veinte áma naiki yoiyöturim, Diosta bíchäpo bem banko yäurapo jokame, tónommeyim jáptek kóm chätuka, huanärim Diosta yosireka ä úttilek, ¹⁷ ínel jáka:

Enchite baisauhue, Señor Dios,
símeta ára joame,
empe jíba aneme,

entok jíba aneihui, entok äbo yebijnakeme.
Bueituk juka tüisi yäura úttiärata, bėjë ä nüla.
Entok em nésaunakëhui, bėjë ä naatela.

¹⁸ Jume naciónim, éntok öomtek;

jü em kaa al-lea ómtira éntok yuumak.

Jume kókkolammet bette noki em chúpanakëhui éntok két yuumak.

Entok kétchi, jume em nésauta joame, jume profetam,

jume enchi súaleme, jume em téhuam yöreme,

kaa buéresi emo ériame entok buéresi emo ériame yörihuame junne,

Akë am béjtuanake, juka síme tühuata bem kobaka jájamlähui.

Éntoke am tejalnake, jume buíat ayukamta tejaleme.

¹⁹ Huanäi jü Diosta tiöpo étapohuak téhuekapo. Jü altar kajón huáijhua órekame éntok ára bíttuka taahuak. Huanäi yúku béroktiriam ruruti omteka jiaahuak, éntok buía áu yoyoak, éntok buéresi téjam huáttek.

12

Jü jámmut entok jü dragón

¹ Senu señal buéresi téhuekapo yeu machiak: senu jámmut, täata súpekari. Ä guókpo éntok mecha órekay. Ä kóba béppa éntok, coronata guoj mamni áma guoyim chókekamta. ² Asoa báreka éntok, huantiriammea tēiney, bueituk jü asoa huantiriam

béja áu yúmalatukay. ³ Huanäi jútchi, senu señal téhuekapo yeu machiak: senu dragón kútko síkiri tüisi buëuruka, guoy búsaním kóbakay, entok guoj mamnim ahuakay. Jume kóbam éntok hueuhuëpulaka guoy búsan ili coroonam jípurey. ⁴ Ä buásia éntok, jume chókím téhuekapo ayukame báisi näikimteri huéeläpo béekim am huíksimey. Huanäi buíata béppa chíbela am guötiak. Jü dragón éntok kíktek, jámut asoa báaremtau yúmakari, ä asoa yeu tómtek sep ä buä báreka. ⁵ Huanäi jü jámut ili outa asoak. Iri béja áma yeu púatukay, kuttílasi ámet nésau íaahuaka, síme jume naciónimmechi. Huanäi jü jámut usi outa asoaka sep ä úhuahuak, Diosta reytaka ä anëpo ä annakë béchíbo. ⁶ Jü jámut éntok mékka ánia see päriau bíchaa búitek; Dios júkai áa béchíbo näikialatukay, jum ä annakeïpo. Áma aneka, símeta ä huáatiäu jípunake, mil guoy ciento áma sesenta taahuarimpo.

⁷ Chúkula éntok, téhuekapo buere nássuahuak: Jü arcángel Míkkel éntok ä ángelesim dragóntamákím nássuay. Jü dragón két jume ä ángelesim huériaka, jü Míkeltamák nássuak, ⁸ tërim kaa yöok. Huári béchíbo téhuekapo kaitam áma jípureka taahuak, jü dragón entok jume ä ángelesim. ⁹ Huanäi päkun yeu béebiahuak, jü buere dragón, jü baakot binhua jauhuey naateka aneme, jü diablo entok Satanás ti két téttehuaahuame. Iri síme ániata bäi táttähua. Síme ä ángelesimmák békti buíau kóm béebiahuak.

¹⁰ Huanäine jáhuita kusisi jámta jikkajak téhueka bétana, ínel jámta:

—Äbo yebij-la béjja jü jínëuria, entok jü úttiära, entok itom Diosta reytaka nésahuëhui, entok juka Cristota nésahuëhui. Bueituk béja yeu béebiahuak, jü kaa tühuata am joä tíaka jíba am nátuame, jume itom sailam. Jüri béja tukaarit entok taahuapo naa búrujti itom Diosta bíchäpo am nátuay. ¹¹ Itom sailam éntok Kabarata ójbo guötiakamtayi entok Diosta nésauo jíápsaka bem nokähui, huáyirim yölataka yeu sájjak; entokim bem jíápsim júnem kaa beutirek, bem kókkou núkisi. ¹² Jári béchíbem al-leiya, síme jü téhueka, entok eme áma jíápsame! Jume huatemmeu ál-la tepa jiookot machisi ámeu huéenake, jume buíapo entok bahuepo jíápsammehui, bueituk jü diablo, tüisi kujtiaka entok omteka, enchimmeu kóm simla; jüneiya kaa jaiki taahuarim áu bëyëhui!

¹³ Jü dragón, buíau áu kóm béebiahuakau jüneriaka, juka jámutta ili outa asoakamta guók jájja táytek. ¹⁴ Të jü jámmut guoy águila mása bueerem mákhuak, ámey ä nínakë béchíbo, mékka ánia see päriau bícha, ä annakepo, bakottau mékka, jum báij huásuktiria áma méeliapo símeta ä buänakeu jípunakë béchíbo. ¹⁵ Jü bakot éntok, ä tempo huämi, jámutta sáu báam bathueta bénasi guötiak, bathueta ä núk sim íaaka. ¹⁶ Të jü buía jámutta aniak, bueituk jü buía áu étapok. Huanäi juka bathueta yún báata huériamta huíuktiak, juka báata dragónta tempo bétana yeu sikamta. ¹⁷ Huanäi jü dragón tüisi jámuttau kujteaka öomtek. Huanäi am béj-reka siika, jume huate gentem jámuttat yeu sákalammechi, ámemak nássuaseka, jume Diosta nésau joame, entok jíba Cristota lütüriata jípureka ä nokame.

13

Jume guoy animaalím máusi mamachi

¹ See bahue mayoatne kíktek. Huanäine senu animal máusi machik guoy búsaním kóbakamta éntok guoj mamnim ahuakamta bitchak, bahuepo jikau huémta. Bem ahuammet éntok, guoj mamni diadeenam; bem kóbammet éntok, téhuam jiojterim Diosta béj-reka juénasi jáme. ² Jü animal máusi maachi ín bíchakäu éntok, yöokota bénaakay. Ä guókím éntok, osota guókím bénaakay. Ä teni éntok, leónta teni bénaakay. Jü dragón éntok ä úttiärahua ä mákkak, entok jü banko yäurata kutkutti ä nésaunakëhui. ³ Huépul ä kóbahua muk máchisi kókosi yáata bénakne bitchak, të jü muk máchisi kókosi ä yáaripo éntok, türiaka yorelata. Huanäi síme jü yöremra át guómtek. Huanärim jü animal máusi machita sáu kat táytek. ⁴ Huanärim ä úttilek, juka dragónta, juka animal máusi machik yäurata ä mákakäu béchíbo; entokim ä yosireka taahuak, juka animal máusi maachik, ínel jákari:

—¿Jábesu ïri animal máusi machita bénasi áu óuleme? Entok, ¿jábesu áamak nássua báreka éenake jáni?

⁵ Két tenta mákhuak, buéresi jita ä noknakë béchïbo, Diosta bėj-reka jájana ä jiaunakë béchïbo. Entok yäurata mákhuak, cuarenta áma guoy metpo, jita ä yáanakë béchïbo. ⁶ Ä tenta étapoka éntok, jájana jiau táytek, Diosta bėj-reka. Entok ä téhuam bétana, ä tiöpo bétana, éntok huame téhuekapo aneme bétana két jájana jiaahuak. ⁷ Huanäi santom bej-reka nássuatuahuak, entok am kobatuahuak. Entok ket yäurata mákhuak, síme yóremra kaa náu anim béppa, entok pueblommechi, entok huame juebena täbui nokta nokammechi, entok naciónimmechi. ⁸ Huanäirim síme ä yöreka áu mújtek, jume imï buíapo jíápsame, jume bem téhuam jum Kabara, mukukamta libro yü jíápsinake me jïojtepo, kaa áma jïojteri jípureme, jauhuey ániata naatekäpo naateka.

⁹ Jábe nákakame ä jikkaijnake: ¹⁰ Bueítuk jábe pereesota hueriateko, pereesotaka núk sákana; jábe ejparammea më báahuame, ejparammea muknake. Tuttem jíápsaka Cristotat éiya, eme Diosta pueblo, imï ayuk jü kutti jiapseka at boobit-huame.

¹¹ Chúkula éntokne ket täbui animal máusi machik bitchak, buíapo yeu jikau huémta. Guoyim ahuakay, kabarata ahuam bénnam, të dragónta bénasi nookay. ¹² Éntok síme yäurata huaka animal máusi machik bat huémta jípurey, áapörík bíchäpo. Huanäi síme ániat jóakammeu nookak, juka animal máusi machik bat huémta am úttíl sáhueka, juka kókosi yáahuakamta, türiaka yorekamta. ¹³ Éntok két buére señaalim johuay. Bueítuk táijta junne téhueka bétana buíau kom huéetuay, yóremraata bíchäpo. ¹⁴ Entok am bäi táttáhuay, jume buíapo jóakame, jume señaalim ä jotuaihuayi, animal máusi machita bíchäpo. Am sáuhuek, jume buíapo jóakame, animal máusi machita bénak am yáa íaka, hua ejparammey kókosi yáahuakame, entok júchi jíápsakame. ¹⁵ Huanäi jü animal máusi maachi chúkula huéeme úttiärata mákhuak, juka animal máusi machik bat huémta bénak yáari, ä jíabitetuanakë béchïbo, bueítuk juka alë bénak yáarita noknakë béchïbo, éntok am súatebonakë béchïbo, símem jume kaa ä úttilekame. ¹⁶ Huanäi símem jume il-lichimmet éntok yoiyóhuemmet, rikommet éntok poloobemmet, búttiataka tekipanuummet éntok súmataka tekipanuummet, markata ámet yéchatebok, mam bátatana ö chë kóba méjëku. ¹⁷ Huanäi kaabe ára jita jínny, entok kara jita nenkay, ál-la hua markata jípureme jíbba, ö jü animal máusi machik téhuam, ö jume ä téhuua número. ¹⁸ Ímï koba suahuari aika; jü át jüníame ä näikíanake, juka animal máusi machita número, bueítuk yorem número. Jü ä número éntok, búsan ciento áma sesenta y seis.

14

Jume ciento cuarenta áma naiki mil buikame

¹ Kabaratane bitchak, káhui Siónta béppa huéekamta, áapörimak éntok, ciento cuarenta áma naiki miilimta. Ä téhuam entok ä Áchayhua téhuam, bem kóba méjérimmet jïojteritam jípurey. ² Huanäine senu jáhuita téhueka bétana jíkkajak, yún báam kusisi jíá bénasi, éntok yúkuta buéresi omtë bénasi jáamta. Jü jáhui ín jíkkajáihui éntok, arpariom bem arpam ponä bénasi jíkkaijtuy. ³ Huanäirim senu buiiki bemelam buiikay, buére yörisi machi banko yäurata bíchäpo, entok jume naikika jíápsaka áma aneme entok jume yoiyóturim bíchäpo. Huanäi kaabe ára am tátáyay, jume buiikim, ál-la jume ciento cuarenta áma naiki miilim, ímï buíapo jíápsame násuk jínëurime jíbba. ⁴ Ímëi béja jume jáamuchimmak kaa emo náyotekame, bueítukim jauhuey júnem kaa jubek. Ímëi ámëria, jume Kabarata guojaaseme ják júne ä hueramápo. Ímëi yöremraata násuk jínëurime, kësam ofrendata Diostau buíjhuäpo bénasi, entok Kabaratau bícha. ⁵ Bem tempo éntok, kaita ára nókíchiria téihuak, bueítuk katim chicha maachim, Dios buére yörisi machi banko yäurata bíchäpo.

Jü báij ángelesim nooki

⁶ Täbui ángeltane bitchak, téhueka násuk nēkamta, tü nokta jíbapo béchibo jiápsamta jípuremta, ä nok báreka jume buíapo jóakammehui, sime naciónimmehui, familiammehui, tattábui nókta nokammehui, éntok pueblommehui. ⁷ Tüisi úttia ínel jiaahuay:

—¡Diostem májhueka jikau ä chátchaaka ä yöre! Bueítuk yuumak jü hora, ä yäura ä bíttebonakēhui. Éntokem ä úttile, juka téhuekata, entok buíata, juka bahueta, entok jume bääm yeu pótame yáalamta.

⁸ Täbui ángel áa sáú siika, ínel jíaka:

—¡Béja huétchek! ¡Béja huétchek, jü buére jóära Babilonia, bueítuk jü vino kaa emo jubeka náu totöhuame, sime jume naciónim ä jítualä béchibo!

⁹ Jü ángel bájiku huéeme éntok áme sáú siika, tüisi kusisi jíaka:

—Jábe júne juka animal máusi maachik, entok juka alë bénak yáari, úttilekame entok ä markata ä kóba méjēku, ö ä mámpo mabetakame, ¹⁰ áapo ket ä jínake, juka Diosta ómtirá vino tüisi máusi machisi jìokot anhuamta. Íri Diosta copa ómtiriapo yeu töri, kaitamak kütiataka. Huanäi jìokot machisi yáana, tájjiyi entok azufreyi, santo ángelesim entok Kabarata bíchápo. ¹¹ Jü jìokot bem anēu buiichia éntok, jíba yü huásu-huásuktiapo jikau huéiye. Entokim kaa jimyoore, taahuapo entok tukaapo junne, jume animal máusi machita entok juka alë bénak yáarita úttileme, entok jábe junne juka ä téhuam marka mabetakame. ¹² ¡Ímí bíttunake, jü Diosta pueblo yánti bem jíapsinakēhui, huame Diosta nésauro joame, entok Jesústa kaa koptíame!

¹³ Senu jíahuitane jíkkajak, téhueka bétana inou ínel jíamta:

—Jjöjtē: “Úttesim al-leenake, ímí naateka, jume kókkolam, Señortat éaka kókkokame.” Jeehui, ti jiaahua jü Espíritu Santo, bem tékil bétanam jimyorenake, bueítuk jü bem yáakäu áme bétana nokaka taahua.

Jü buíapo jíchupahuame

¹⁴ Ámanne bitchak, huanäine senu namu tósalita bitchak. Namuta béppa éntok, senuk kátekamta, Yoremta Üusi bennak. Ä kóbat éntok senu coroona oropo yáarik jípurey ä mámpo éntok osa buahuim. ¹⁵ Huanäi tiöpo bétana täbui ángel áma yeu siika, tüisi kusisi chayeka, hua namuta béppa kátekamtahui:

—¡Osamē áman etpo kibacha! ¡Huanärē jíchupata toboktia, bueítuk jü hora béja yuumak, jíchupä béchibo! Bueítuk jü eechi béja chúpila.

¹⁶ Huanäi jü namuta béppa kátekame ä osam echíu kibachak. Huanäi juka buíapo etta tóboktiak.

¹⁷ Senu ángel tiöpo téhuekapo kátekamta bétana yeu siika, ket senu osa buahuim jípureka. ¹⁸ Huanäi altarpö täbui ángel yeu siika, tájita béppa úttiárata jípureka. Huanäi tüisi kusisi át cháchayek, hua osa buahuim jípurentachi, ínel jíaka:

—¡Em osa buahuimē áman kibacha! ¡Huanärē paraj takam náu lópola buíapo chákame chúkta, bueítuk jume paraj takam béja buási!

¹⁹ Jü ángel éntok ä osam buíata béppa búitiriak. Huanäi am chúkta, jume páraj taakam, jume páraj eechim buíapo ayukame. Huanäi jume páraj takam canoa bueürupo am töaka am chirijtiak, jum Diosta omtirapo. ²⁰ Jume páraj takam éntok, buére jóära pákun chirijtiahuak. Huanäi am töhuakapo éntok, ójbo yeu siika. Baniata bénasi báij cien kilómetropo chíbejtek, bueítuk kábái pereenammeu tájti yuumak.

15

Guoy búsan kókoam símeta chúpēpo huéenakeme

¹ Téhuekapone täbui señalta bitchak, buëuruk entok at guomtisi maachik: Guoy búsan ángelesim guoy búsan kókoam símeta chúpēpo äbo huéenakeme jípurehui. Bueítuk ímēyi chúppey, jü Diosta omtēhui.

² Kétne ä bitchak, bahue vik-riota bennak, tájimak náu kütiarita, entok jume yölatata yeu sákalame, bahue vik-riota béppa jábuekame, Diosta arpam jípureka. Ímēi áma yölatata yeu sájjak, juka animal máusi machita béppa, entok alë bénak yáarita béppa,

entok ä tepojtim béppa, entok ä téhua número béppa. ³ Huanäi Moisés Diosta bétuk jiápsame buikimim buiikay, entok Kabarata bétana buiikim, ínel jíaka:

Buéresi entok ujyoori síme jita em yáalähui, Señor Dios, síme Útteata jípureme.

Lútulaimme, tepam huéchiasi maachi, entokim lútüria, jume em böom, empo síme ániat Rey.

⁴ ¿Jábesu kaa enchi máujnake, Señor, entok em téhuam úttlnake?

Bueítuk empo jíba santo; huari béchibo, síme naciónim, emou yáijnake, entokim enchi úttlnake, bueítuk jú lútüria em yáaläu béja bít-huak.

⁵ Chúkula íkái simukne ä bitchak, téhuekapo tiöpo tua Diosta tabernaculo étapo-huakamta. ⁶ Tiöpo bétana éntok, guoy búsan ángelesim áma yeu sájjak, jume guoy búsan kókoam bem mámpo jípureka, lino totösálim bebelojkom súpeka, entok táupo huásala cíntom oropo yáarim jípureka. ⁷ Huanäi huépülaka jume naiki jiápsaka áma aneme jume guoy búsan ángelesim guoy búsan copam oropo yáarim am mákkak, Diosta ómtiriay tátapunim, hua jíba yü huásu-huásuktiapo jiápsame. ⁸ Jú tiöpo éntok buiichiay tápunak, Diosta lóoria entok ä úttiära áma ayukä béchibo. Huanäi kaabe ára áman kibakey, jum tiöpöpo, jume guoy búsan ángelesim jume guoy búsan kókoam bem mámpo jípurëu am lütiau tájti.

16

Jume copam Diosta ómtëu jípureme

¹ Senu jáhuiata tüisi kusikne jikkajak, tiöpo bétana jume guoy búsan ángelesimem ínel jiamta:

—Ámanem sájaka buíata béppa am töa, jume guoy búsan copam Diosta ómtiriay tátapunim.

² Jú ángel bat huéeme áman siika. Huanäi ä copapo ayukamta buíata béppa töak. Huanäi animal máusi machi markata jípuremmet entok juka alë bénak yáarita úttilemmet sähua juénaka entok úttesi chicha jubaka ámet yeu siika, jume yorememmechi.

³ Jú ángel guoyiku huéeme ä copapo ayukamta bahueta béppa töak. Jú bahue bää éntok yorem mukilata ójbo bénasi áu yáuhuak. Huanäi síme bahuero jiápsaka aneme kókkok.

⁴ Jú ángel bájiku huéeme bathuemmet entok ják báam yeu pótäpo juka ä copapo ayukamta áme béppa töak. Huanärim ójbosi emo yáuhuak, jume báam. ⁵ Huanäine juka ángelta báammeu bíttuata jikkajak, ínel jiamta:

—Empo huépülsi lütüriata jíba ára joame, Señor, Empo jiápsame éntok jiápsaihui, jú Santo, bueítukë ínëli bétte nokta ámet chúppak. ⁶ Bueítuk bempo em gentepom joome entok profetam ójbo guötiak; én éntok empo ójbota am jítuak. Akim ä mabetpo yúmala.

⁷ Kétne senuk jikkajak altarta kátekä bétana, ínel jiamta:

—Lütüriapo Señor Dios, simeta ára joame, empo lütüriapo entok kuttílasí em noki ámet chúppak.

⁸ Jú ángel naikiku huéeme ä copapo ayukamta täata béppa töak. Tää éntok úttiäraata mákhuak, ä tájij yóremraata am táanaké béchibo. ⁹ Huanäi simem úttesi jikot machisi tájaka taahuak. Tërim kaa Diostau emo jíapsi kuaktiak, entokim kaa ä úttilek, ál-lam jájjana áa bétana nookak, áapo úttiärata jípureme, íkái chibuk jekamta béchibo.

¹⁰ Jú ángel mamniku huéeme ä copapo ayukamta jú animal máusi machita ä yeyesá banko béppa ä töak. Huanäi nésahueka reytaka ä kátekäpo kaa machika taahuak. Huanärim kókosi ä ínnëaka emo nín kékkey. ¹¹ Huanärim Dios téhuekapo jiápsamta

bétana jájana nookak, juka kökosi bem innëau béchïbo entok bem sähuaam béchïbo. Júnentaka júnem kaa emo jíapsi kuaktiak Diosta béj-reka bem jiapsä násuk junne.

¹² Jü ángel búsaniku huéeme ä copapo ayukamta buére bathue Éufratesta béppa töak. Jü ä bäa éntok huaakek, böota ayunakë béchïbo, reyim täata yeu huë bétana kateme áma huám am kannakë béchïbo.

¹³ Huanäine jü dragóna tem bétana entok jü animal máusi machita tem bétana entok jü profeeta ára nókichi tem bétana bajj espíritu chicha machim bátächim bénomne yeu kateme bitchak. ¹⁴ Bueituk lemooniom espírituimme. Señalimim johua, entokim reyim síme ániat anemmehum kaate, áma náu am tóij báreka jum nássuahuäpo hua Diosta símeta ára joä buére táapo. ¹⁵ “¡Áchem suuhua! Ínapone lak-ronta bénasi äbo huéiye. Túisi yúmalasi al-lehuamta jipunake jü kaa kócheka jíápsame entok ä sánkohua suayame. Bueituk ä sánkohua kaa suayame éntok, tiusi kaa sánkoka hueramnake.” ¹⁶ Huanäi áma náu am tójjak, jume reyim, hebreo nokpo Armagedón ti téhuaakapo.

¹⁷ Jü ángel guoy búsaniku huéeme ä copapo ayukamta jekapo ä guötiak. Huanäi senu buére jáhui áma yeu siika, áman tiöpo téhuekapo kátekä bétana, jum buére banko yäurata bétana, ínel jáka:

—¡Béja chúpila!

¹⁸ Huanäi béroktiriam ayu táytek, entok jáhuim entok yúku omtiriam; entok buía tüisi áu yoyoak. Yoremta ímí buíata béppa jíápsay naateka, jauhuey junne kaa ínëli úttia áu yoyoolatukay, jü buíya. ¹⁹ Huanäi jü buére jóära báisi náikim huétchek, entok jume huate buére jóära ániat ayukame huáttek. Huanäi Dios buére jóära Babiloniatau huáhuaatek, ómtira vinota ä jítua báreka, bueituk áapo áu ä bíttuak ä omtëpo. ²⁰ Huanäi síme jume buía káhuim bahue násuk jokame, entok jume júya káhuim, ámam kaitatuk. ²¹ Huanäi téhueka bétana yóremrata béppa téjam tüisi buereka kóm huáttek, cuarenta kilota béppa bétteka. Huanäi jü yóremra Diosta bétana jájana nookak, ïri kaa tühua téjam bétana ámeu sikamta béchïbo, bueitukim úttesi jiokot yáahuak.

17

Jü jámut yún yorememmak jíápsame jiokot noki át chúpahuame

¹ Huanäi yepsak huépülaka, jum guoy búsan ángelesimpo huéeme, jume guoy búsan copam jípureihui. Huanäi ínomak nookak, ínel inou jáka:

—Ábe huéiye; huanäine enchi ä bíttuanake jáchin jiokot machisi áu ä huéenakëhui, jü jámut yún yorememmak jíápsilamtahui, yun báam béppa kátekame. ² Huärimakim totösula, jume reyim ímí ániat jíápsame; jume ímí buíapo jóakame éntok, jü ä kaa túra vinoyim naakosula.

³ Huanäi Espíritupo ánia see päriau bíchaa nee núk siika. Huanäine huépul jámutta bitchak, animal kútko síkirikut béppa kátekamta, yún téhuam Diosta béj-reka juénasi jíame át jöjtetaka, guoy búsaním kóbakamta entok guoj mamnim ahuakamta. ⁴ Jü jámut éntok kútkosi síkirim entok síkili azuulik sánkokay, entok oroyi entok téta ujyormmeyi entok perlammeyi túlisi áu yáalatukay. Ä mámpo éntok oro copata jípurey; jita kaa bibit máchik entok jábetamak júne ä boböyëu jaiti máchiray tápuniakay. ⁵ Ä kóba méjëriat éntok, senu téhuam kara ámet jüneetume jöjtetukay: “Jü buére Babilonia, jü jáamuchim kaa titihuëram áiye, entok síme juka ímí buíapo jaiti machik johuamta këtchi.” ⁶ Huanäine jünëiak juka jámutta naa múkilatukaihui santom ójbuayi entok jume Jesústa téhuam súaleka kókkokame ójbuayi. Ä bíchakane guómték, entokne úttesi át guómtilataka taahuak. ⁷ Jü ángel éntok ínel inou jiaahua:

—¡Jatchiakasë át guómtila? Ínapo enchi téjhuaanake, juka jámutta bétana esotaka kaa jüneriahuaamta, entok jü animal máusi machik ä huéria bétana, jü guoy búsaním kóbakame entok guoj mamnim ahuakame. ⁸ Jü animal máusi machi em bíchakähui bannaataka jíápsay; én éntok kaa jíapsa. Të én éntok, mékka kóm guójöria bétana jikau jámu báare. Jikau jámusuk, jíbapo béchïbo áu tárünau bíchaa huéenake. Jume

buíapo jíápsame ániata naatekápo bem téhuam kaa jum libro yü jíápsihuäpo jiojterime guómtinakemme, animal máusi machita bíchaka, hua bannaataka jíápsaihui; én éntok kaa jíápsa, entok júchi jíápsinake.

⁹ 'Íri jü kóba suahuata jípuremta béchibo: Jume guoy búsan kóbam guoy búsan káhuimme; huámechi béppa káttek, jü jámmut. ¹⁰ Entokim guoy búsan reyim. Mamnikam béja huáttila; huépülaka én nésahue; senu éntok ketune kee yepsa; të yepsak éntok kaa bínhua ímí annake. ¹¹ Jü animal máusi machi bannaataka jíápsaihui, én éntok béja kaa jíápsa. 'Íri jü rey guoj naikiku huéeme, entok kétchi jü guoy búsaním násuk náikiari; entok áu ä tärunakeu bíchaa huéiye.

¹² 'Jume guoj mamni ahuam em bíchakähui, guoj mamni reyimme. Ketunem kee ä mabeta, reytaka bem nésaunakepo. Të senu horapom yäurata mabetnake, reyim bénasi, jü animal máusi machitamaki. ¹³ Ímëi nanancha éiya, entokim bem úttiärata entok bem yäura juka animal máusi machita ä máknake. ¹⁴ Kabaratakim náassuanake; jü Kabara éntok am kobanake, bueituk Áapo síme reyim béppa Rey, entok síme nésahueme béppa nésahue. Jume Áamak aneme éntok, Diosta bétana núnurim entok yeu púarim entok jume át jíápsaka kaa ä koptíame.

¹⁵ Jü ángel két ínel inou jiaahua:

—Jume baa búrum jámut yún yorememmak jíápsilamta kátekäpo em bíchakähui, pueblomme; juebena gentemme, täbui nókta nokame, entok naciónimme. ¹⁶ Jü animal máusi maachi entok jume guoj mamni ahuam animal máusi machitat em bíchakäu, ímëi juka jámut kaa tihuëraata kaa bíbit péenake, entokim áapola sipasola kaa súpekamta tóijnake, entokim ä takahua huakaj buänake, entokim táijpo ä táanake. ¹⁷ Bueituk Dios bem jíápsipo ä yétchak, ä éäu am yáanakë béchibo: nánancha éaka bem yäura animal máusi machitam ä máknake, Diosta noki chúpëu tájti. ¹⁸ Jü jámut em bíchakäu éntok, jü buére jóära ímí ániat reyim béppa nésahueme.

18

Jü Babilonia huéchékame

¹ Íkai simsuk éntokne senu ángelta téhueka bétana kóm huémta bitchak, yäura úttiäraata jípuremta. Jü buía éntok ä machiriahuaak ä looriayi. ² Huanäi úttia kusisi cháchayek, ínel jíaka:

—¡Béja huétchek! ¡Béja huétchek, jü buére Babilonia! Lemooniom éntok áma jóatela, entok síme espíritu jaiti mamachika áma éusula, entok síme huikit jaiti mamachim entok kaa bíbit máchikam áma tosatela. ³ Bueituk síme naciónim ái naakok, jü úttesi kaa ä tiura vinoyi. Jume reyim ániat jíápsame éntok áamak totösuk. Jume ímí ániat jita nenenkame éntok áma rikotuk, jü jita yún uiyorik áma ayukamtayi.

⁴ Huanäine senu jáhuita jíkkajak, téhueka bétana ínel jiamta:

—Ámem yeu kaate, eme ín pueblo, juka kaa tühuata bem joähui kaa enchim ámemak ä jonákë béchibo, entok juka chibu jékata ámeu ayunakemta kaa enchimmet huéenakë béchibo. ⁵ Bueituk jü kaa tühua bem joäu téhuekau tájti yúmala; Dios éntok síme bem kaa tühuabeu huahuaatek. ⁶ Akem ä mákka, áapörík enchim ä mákakä bénasi, entok guosa nat béppem ä béjtua, jum copapo. Juka jijíhuamta huatem béchibo ä yáakáhuem ä yáaria, guosa áa béppa chë úttiakamta. ⁷ Ahuä buérialékä béchibo, entok tüisi al-leesuka ä jíápsakä béchibo, chë júnem kókosi ä éetua éntokem ä buantua; bueituk ä jíápsipo ínel jiaahua: “Ínapone reinata bénasi káttek, entokne kaa jókoptula, entokne kaibu buanhuamta bínnake.” ⁸ Huarí béchibo senu táapo síme chibuka át jeknake: kókkohuame, buanhuame, entok tébaa. Entok tájij táana, bueituk buére úttiak jü Dios, jü Señor juka nokta béttek át chúpame.

⁹ Jume reyim ániat aneme áamak totösulame entok al-leaka áamak jíápsilame buan-nakemme; entokim jíápsipo kókosi ä sirok-rianake, juka buichiata bíchaka ä táahuayo.

¹⁰ Mékka jábueka jiokot ä johuay májhuekam ínel jiaunake:

—¡Ay, ay! ¡Empo buére jóära Babilonia, jü buére jóära tüisi úttiakame! ¡Bueituk senu horapo Diosta noki béttesi emót chüppuk!

¹¹ Jume ániat jita nénkilerom éntok buaana, entokim jíapsi kökosi ä sirok-ria, bueituk béja kaabe juka bem nénenkäu jínnu: ¹² oro áusülipó, platapo, téta uyyori, perlampo yáata, sánko lino finopo yáata, síkirika, sedapo yáata, kútkoka, síme jita kúta tülisi jubata, jita marfilpo yáata, jita kúta yeu púaripo yáata, jita cobre yáata, sisiguok yáata, entok mármolpo yáata, ¹³ entok canelata entok buähumta kíasi jubak jojoame, inciensota, mirrata, olibanota, vinota, aceiteta, harina chë türita, tirijkom, animaalim jita pupüateme, kabaram, kábäim, carrom, entok súmatata tekipanume, bueituk ímëi yöremraata jíapsim. ¹⁴ Huanärim jü buére jóäratau ínel jiaunake:

—¡Béjë kaa am jípure jume taka kiuhuam, tepa em türëhui! ¡Jíba béchibë ä tärük, juka uyyorisi em jípusukähui, entok em rikoata!

¹⁵ Jume íkái tekipanume, entokim rikotuk jü buére jóärata huämi, mékkam jäbueka tahuanake, májhueka jikot ä johuayo. Buanakam ä sirok-rianake, ¹⁶ ínel jíaka:

—¡Ay, ay jü buére jóärata béchibo! ¡Áapo lino finota entok kútkok entok síkirim súpekay, oroyi, téta uyyorimmey entok pérlammeyi! ¹⁷ ¡Bueituk senu horapo tejalhuak, jü yún jita rikora ä jípureihui!

Jume barcopo huéhueriame nésahueme entok síme jume barcompo kakateme, entok síme jume marinerom bahuero tekipanua emo aníame mékkam jäbueka taahuak. ¹⁸ Ä béetëu buichiata bíchakam cháchayek, ínel jíaka:

—¡Jíta buére jóärasu í buére jóärata bénaakay?

¹⁹ Huanärim bem kóbam béppam emo buiatuak, chayeka, buanaka entok jikot jíaka:

—¡Ay, ay jü buére jóärata béchibo! Yún jita ä jípureibeyim rikotuk, síme jume bahuero barcom jípureme. ¡Bueituk senu chúbalaposu tejalhuak!

²⁰ ¡Empo téhueka al-leäe, jü buére jóärata bétana! ¡Éntokem al-leiya, eme Diosta yoremraapo joome, entok apóstolim entok profetam! ¡Bueituk Dios jikot nokta át chúpaka ä yäura bíttuak, enchim béchibo!

²¹ Huanäi senu ángel úttiakame huépul tétata nüka, buére téta morinota bénnak. Huanäi bahuéu köm ä jímmak, ínel jíaka:

—¡Téta úttiaka kóm jímmaahuaka bénasi kóm tatabna, jü Babilonia, jü buére jóära! Huanäi jauhuey junne kaa téuna. ²² Jauhuey junne em böommet béja kaa jíkkajitunake, arpa ponhuame, entok baka kúsia, entok trompeeta. Entok jita tékil mámpo johuame junne kaa emót téuna; morino jáhui junne kaa emót jíkkajitunake. ²³ Jauhuey junne béja kaa emót machirianake, jü lámparata machiria, entok emo jubhuame pajko jáhui kaa emót jíkkajituna. Bueituk jume em jita nenkilerom ímëi ániat úttiitam jípurey, éntoke em móriay síme naciónim, bätattäusuk. ²⁴ Bueituk júmü buére jóärapo ójbo áma téihuak, profetam entok Diosta yoremraapo joomem entok síme jume ími ániat súahuakame ójbo.

19

Jü téhuekapo Diosta úttihuame

¹ Íkái simsuko senu jáhuitane jíkkajak, tüisi kuusik téhueka bétana, juebenam yun náu anë bénasi, ínel jámta:

¡Aleluya! Jínëuria, entok yörihuame,
entok lóoria, entok úttiära,
itom Señor Dios am áttiak.

² Bueituk áapo lútulaisi entok lütüriapo áman ä yäura bíttebok.

Áapo jü jámut buére kaa tihuemat nokta béttek át chüppak,
bueituk ä kaa tiuray ániata nasontek.

Entok jume Diosta nésau joame áma súahuakame ä bejtutuak apörikuchi.

³ Juchim ínel jiaahua:

—¡Aleluya! Ä buichia éntok jíba huásu-huásuktiapo jikau huéiye.

⁴ Jume veinte áma naiki yoiyöturim entok jume naiki jíápsaka áma aneme tónommia jápteka buíau kóm chätuk. Huanärim Diosta úttilek, juka yörisi machi buére banko yäurapo kátekamta. Huanärim ínel jiaahuay:

—¡Júnentunake! ¡Aleluya!

⁵ Huanäi jü buére yörisi machi banko yäurapo senu jáhui yeu siika, ínel jíaka: Itom Diostem úttile, síme eme ä nésauro joame, entok ä yöreme, junéli jume chë kaa ériahuame entok jume ériahuame junne.

Jü Kabarata jubë pajkopo kuptey jibuáhuame

⁶ Huanäine jáhuita jíkkajak, juebenam náu anë bénasi, baa bürum jáhui bénasi éntok buére yúku omtiriam jáhui bénasi, ínel jámta:

¡Aleluya! Bueítuk jü Señor itom Dios símeta ára joame reytaka néshue.

⁷ Ujyorisite éenake, entokte al-leenake,

entokte lóoriata ä máknake,
bueítuk Kabarata jubëu pajko béja yuumak.

Ä kunaseme éntok túlisi áu yáaka sánkotela.

⁸ Áapo éntok lino finoyi túlisi machiyi entok belojkoy súpetuahuak.

Bueítuk jü lino fiino, Diosta pueblolo joomem Diosta bíchápo túlisi huéchiasi anhuame.

⁹ Jü ángel éntok ínel inou jiaahua:

—Akë ä jiojte: “Al-leehuame áme béchibotunake, jume Kabarata jubë pajkopo jibuá iaahuaka núnurim.”

Huanäi ínel inou jiaahua:

—Ímëi Diosta nokim lútüriamme.

¹⁰ Huanäine ángelta guókpo áu tónommia kíktek, ä yöri báreka. Áapo éntok ínel inou jiaahua:

—Èe, ¡katë júkái johua! Bueítuk ínapo Diosta nésauro johua, emo bénasi, entok Cristota huám émomak aanim, entok Jesústa bétana nok lútüria kaa koptíame bénasi. Diostë yöre.

Bueítuk jü Jesústa nok lútüria profeciata espíritu.

Jü kábäi tósalit jikat yessimeme

¹¹ Huanäine téhuekata étaporikne bitchak; kábäi tósalí éntok áma yeu machiak. Jü át yessimeme éntok, jü huitti Diostat jíápsaka tua lútüriapo ájária ti téhuak, bueítuk lútüriapo huám néshue, entok nássua. ¹² Ä pusim éntok tájíta béetë bénaakay. Ä kóbat éntok yún diadeemam huériay. Entok senu téhuam át jiojterim jípurey, kaabeta éntok täyähui, áapo jíbba. ¹³ Ä súpem éntok símekut ójbokay; ä téhuam éntok, “Diosta Nookim”, tim téhuaakay. ¹⁴ Jume téhuekapo sontarom éntok, lino fino totósalik entok túlisi machik sánkoka áa sáukim kaatey, kábäi totósalimmechi. ¹⁵ Ä tem bétana éntok ejpara buahui síbulaika yeu huéiye, jume naciónim, ay kökosi yáa báreka. Áapo éntok kutkutti jíbebia sisiguokiyi ámet nésaunake. Huanäi Dios símeta ára joame tüisi omteka ámet cheptinake, jum vinota jojohuäpo. ¹⁶ Ä sánkot entok ä máchammet ímëi téhuam át jiojteri: “Símem reyimmeu Rey síme néshueme áapo sauhue.”

¹⁷ Huanäine senu ángelta táat huékamta bitchak. Huanäi tüisi kusisi cháchayek, síme huikichim téhueka násuk nenëyemmehui, ínel jíaka:

—¡Äbem kaate, éntokem Diosta buére kuptey jibuáhuäpo náu rúkte, ¹⁸ bueítuk reyim entok jume sontaro yö yáarim huaakas enchim buänakë béchibo, entok yöreme úúttiakame huaakas, kábäim entok ámet josakame huaakas, entok símem súmataka entok kaa súmataka aneme huaakas, jume chë kaa ériahuame entok jume ériahuame huaakas!

¹⁹ Huanäine animal máusi machita bitchak, entok reyim ániat aneme entok bem sontarom, emo náu tóij-lame jü kábäit yessimemtamak nássua báreka, entok ä sontarommaki. ²⁰ Huanäi jü animal máusi machi pereesotehuak, áapörimak éntok jü profeeta ára nókichi ä bíchäpo señaalim yáakame. Júmëi am bätäulatukay, jume animal máusi machita marka mabetakame entok alë Bénasi yáata úttilekame. Ímëi guoyika jíápsakam táji baubäata Bénaku azuufrey béetëpom kóm guötiahuak. ²¹ Jume huate éntok súahuak, jume ejparam kábäit yessimemta tempo yeu huémtayi. Huanäi síme jume huikichim huakajta ára buáyeme am buäka jóbuak.

20

Jume mil huásuktiriam

¹ Senu ángeltane bitchak, téhueka bétana kóm huémta, mékka kóm guójöria llavem huériaka, cadeena bueürum éntok mámpo jípureka. ² Huanäi juka dragónta buíssek, jü bakot binhua jakhuey huéeme, júri beja jü diablo entok Satanás. Huanäi mil huásuktiapo ä súmmak. ³ Huanäi mékka kóm guójöku kömä jímmak. Huanäi ä páttiak, entok ä sello áa béppa yétchak, jume naciónim béja kaa ä bätatäunakë béchíbo, mil huásuktiriam yumäu tájti. Íkäi simsuk éntok júchi chúbala búttiana.

⁴ Huanäine banko yäuram bitchak. Huanärim éntok ámet jotek, jume yäurata mabet-lame Diosta noki jábetat chúpanakeme. Huanäine két am bitchak, jume kóba chúktiahuakame Jesústa lütüria bem nokakä béchíbo entok Diosta noki béchíbo. Ímëi animal máusi machita entok jume alë Bénak yáarik kaa úttilekame, entok juka markata bem kóba méjëriat entok bem mámpo júne kaa mabetak. Huanärim jíabiteka jíápsak, entokim Cristotamak mil huásuktiapo néshuek. ⁵ Të jume huate kókkolame katim júchi jíabitek, mil huásuktiriam yúmak júbua. Íri jü kësampo jíabitehuame. ⁶ ¡Tüisim al-leenake, jume kësampo jíabitehuäpo jíabitekame! Jü mukia guoyikun huéeme kaita ámeu yáanake, ál-lam sacerdotemtuake, Diosta entok Cristota béchíbo, entokim áamak nésaunake mil huásuktiapo.

⁷ Mil huásuktiriam yúmako, Satanás búttiana, ä páttiatukäpo. ⁸ Huanäi yeu sika naiki kätana naciónim, síme ániat ayukame bätäunake, Gogta entok Magogta, náu am tóij báreka am nássuanakë béchíbo. Ímëi éntok bahue sëeta Bénasi búrunake. ⁹ Huanärim síme ániat bétana ámam jikau náu yájjak. Diosta yoremem nau anëpo entok buére jóära Diosta nákéhuim kóntiak. Të Dios téhueka bétana táijta kóm simtuak. Huanäi símem táiyak. ¹⁰ Huanäi jü diablo am bätähuakame baubäa azuufrey táji béetëpo kóm jímmaahuak, jum animal janti machita entok profeeta ára nókíchita anëpo. Huanäi jü tüisi kókosi buanhuame kaa chúkteka ámeu ayutuana, taahuarit entok tukaarit naa búrujti jíba yü huásu-huásuktiapo.

Buére rey banko tósali yäura bít-huame

¹¹ Huanäine buére rey banko tósalik bitchak, entok juka áma kátekamta. Ä bíchäpo jü buíya entok jü téhueka yehuim ténnek. Huanäi jü bem annakepo ják júne kaa téihuak. ¹² Huanäine jume kókkolam bitchak, jume chë yörisi maachim entok kaa yörisi maachim, Diosta bíchäpo jábuekame. Huanäi jume librom étapohuak, entok tábui librom kétchi; ímëi éntok jíapsihuame liibrom. Huanäi jume kókkolam yäura bíttuahuak, bueítuk juka jita bem yáakäu jum librompo jöjterita jíäpo ámani. ¹³ Huanäi jü bahue kókkolam ä jípurëu yeu am sákatuak. Jü muerte entok jü Hades kókkolam anëpo jume kókkolamim yeu sákatuak. Huanäi huehuëpulaka yäura bíttuahuak, síme jita bem yáakäpo ámani. ¹⁴ Huanäi jü muerte entok jü Hades baubäa tájihuim kóm guötiahuak; íri kókkohuame jü guoyikun huéeme. ¹⁵ Síme jume bem téhuam kaa áma jöjteri jípureme jum jíapsihuame libropo, baubäa tájihuim kóm guötiahuak.

21

Téhueka bemela entok buía bemela

¹ Senu téhueka bemelatane bitchak, entok senu buía bemelata; bueituk jü téhueka bat huéeme entok buía bat huéeme lütekamme. Bahue júne béja kaitatuk. ² Entok ínapo Juan juka buére jóära Diosta yeu púari, Jerusalén bemelatane bitchak, Diosta téhueka bétana kóm huémta, kuna báaremta túlisi áu yáalata bénasi, ä jub báaremta béchibo. ³ Huanäine téhueka bétana senu jáhuita tüisi kusisi jáamta jikkajak:

—¡Dios én síme gentetamak jóuhuak! Ámemak jápsinake; bempo éntok ä pueblotunake. Dios éntok ámemaktunake, bem Diostaka. ⁴ Dios bem pusim síme ópua tútenake; entok kókkohuame kaitatunake, entok buanhuame junne. Kókosi éehuame junne, entok huántiriam junne, bueituk jü jita bát ayukaíhui béja lütek.

⁵ Jü rey bankopo kátekame éntok ínel jiaahua:

—Ínapone símeta én bemelasi johua.

Huanäi ínel inou jiaahua:

—Akë ä jiojte, bueituk i nokhuame tua lütüria entok lútula huëpo huéiye.

⁶ Huanäi ínel inou jiaahua:

—Béja yáasuhuak. Ínapone jü Alfa entok Omega, jü bát huéeme entok chúpëpo huéeme. Huaka báimukemta, ínapone ä baa miknake, kaita béjtuahuaka, jume bääm yeu chépteme jápsihuaamta yore mákame. ⁷ Huä yóokame símeta íkai mabetnake. Ínapo éntok áu Diostunake; áapo éntok ín üussitunake. ⁸ Të jume nanahuiam, jume Diosta kaa súalëram, jume jaiti máchiraaku jápsame, jume jábeta súalame, jume kaa emo jubeka náu jápsame, jume móriata boojoriame, jume dios yorem yáarim yöreme, entok síme jume ára nókichim, jum baubaa táijta béetëpo entok azuufrekäpom annake. Íri jü guoyikun huëpo kókkohuame.

Jü Jerusalén bemela

⁹ Huanäi senu ángel jume guoy búsanimmak náikiari, guoy búsan copam guoy búsan kaa tühua kókoammey chúkula hueenakemtay tápunim jípureme, inou siika. Huanäi ínomak nookak, ínel jáaka:

—Binë huéiye. Ínapone juka kunasemta enchi bíttuanake, jü Kabarata juubi.

¹⁰ Huanäi Espíritupo senu buére káhuiu entok mejikachikun nee núk siika. Huanäi buére jóära Diosta yeu púari Jerusalénta nee bíttuak, téhueka Diosta tehueka bétana kóm huémta. ¹¹ Diosta lóoria jípurey; ä machiria éntok téta tüisi ujyorita bénaakay, téta jaspeta bénasi; cristalta bénasi naa machiakay. ¹² Buére jóära Jerusalén chíkola éntok téta kóräita buëuruk mejikachik jípurey, doocem puertakamta. Puertampo éntok huëpul ángelesim jábuekay, entok téhuam puertammet jiojteritukay; ímëi jume dooce familiam Israelta üusim téhuam. ¹³ Täata yeu huë bétana, báij puertam; norte bétana, báij puertam; sur bétana, báij puertam; täata áman huéchë bétana, báij puertam. ¹⁴ Jü buére jóära téta kóräi éntok dooce tétam nahuakay. Ámet éntok áma jiojteritukay, jume dooce Kabarata apóstolim téhuam.

¹⁵ Jü ínomak nokame éntok ili bakata áy jujünaktehuamta oropo yáata jípurey, buére jóarata entok ä puertam entok ä téta kóräi jünakte báreka. ¹⁶ Jü buére jóära naa reekisi náikim tébiakay; ä tébia entok ä buékaa ket nánälaitukay. Jü ángel éntok ä ili bakay ä jünaktek, juka buére jóarata: guoy mil áma guoy cien kilómetrotukay, ä tébia. Entok jikau bíchaa entok ä buekaa ket nánälaitukay. ¹⁷ Huanäi sep téta kóräita jünaktek. Sesenta y cinco méetrom jípurey; jü ángel yoremta áy jujünaktehtay ä jünaktek.

¹⁸ Jü kóräi éntok téta jaspepo yáaritukay; jü buére jóära éntok oro áusülitukay; vik-rio kálakosi bénasi bélojkoakay. ¹⁹ Jume buére jóarata kóräi nahuam éntok, síme ujyori tétammeyim túlisi yáaritukay. Jü nahua bát huéeme jaspetukay; jü guoyiku huéeme zafirotukay; jü bájiku huéeme ágatatukay; jü naikiku huéeme esmerál-latukay; ²⁰ jü mamniku huéeme ónicetukay; jü búsaniku huéeme cornaliinatukay; jü guoy búsuniku huéeme crisólitotukay; jü guoj naikiku huéeme beriilotukay; jü bátaniku huéeme topaaciotukay; jü guoj mamniku huéeme crisopra satukay; jü oncepo huéeme jaciintotukay; jü doocepo huéeme amatistatukay. ²¹ Jume dooce puertam éntok dooce

pérlamtukay; huépu puerta huépül pérlay yáatukay. Jü buére jóära böo éntok oro áusülitukay; bik-riota bénasi naa machiakay.

²² Kanne tiöpota áma bitchak, bueituk jü Señor Dios síme úttiäraata jípureme, áapo áma tiöpo, entok jü Kabara kétchi. ²³ Täata entok mechata ä machirianakêhui kaa áu bëye, buére jóaratahui, bueituk Diosta lóoria béchibo bíttu. Jü Kabara éntok ä machiria. ²⁴ Jume naciónim jínëutunakeme ä machiriapom naa kannake. Jume reyim ániat aneme éntok bem yún jita jípurëu áu tóijnake, ä yöreka. ²⁵ Ä puertam taahuapo jauhuey júne kaa páttiatunake, bueituk jümü kaita tukaaritunake. ²⁶ Huanäi jume naciónim lóoria entok bem yörihuäu áu huérian. ²⁷ Kaita jita chicha machi áma kibaknake, o jaiti machik jojoame, entok ára nókichiata boojoriame junne; ál-la jume bem téhuam libro jíapsihumta Kabarata áttiampo jiojterim.

22

¹ Chúkula bathueta kaa chicha machik nee bíttuak, bäa ámey jíapsihuame, vik-riota bénasi bélojkom. Ímëi Diosta entok Kabarata banko rey hétuk bétanam yeu huéiyey, ² jü buére jóarata böo násuku. Ímëi náapo éntok, júya áma yötu, jíapsihumta yore mákame, bathueta íatana entok huáyтана. Huásuktiapo doocesi tatakay. Chíkti metpo tatakay. Jume buére júya sáhuam éntok, naciónim ámey jítto béchibotukay. ³ Huanäi hua juénasi éehuame áma kaitatunake. Diosta entok Kabarata banko rey áma annake; ä nésahui joame éntok ä yörinake. ⁴ Entokim ä pújba bínnake. Ä téhuam éntokim bem kóba méjérammet jípunake. ⁵ Jümü kaita tukaaritunake. Huanäi éntok lámpara machiria entok taa machiria kaa ámeu bínnake, bueituk Dios Señor ä machiria am máknake. Entokim rey nésaupo yü huásu-huásuktiapo nésaunake.

Cristota yebijnakeu abe yuuma

⁶ Huanäi jü ángel ínel inou jiaahua:

—Í nokhuame tua lútüria entok lútula huépo huéiye. Jü Señor Dios, profeta espíritu áttiakame, ä ángel äbo bíttuak, ä nésauro joame juka läuti yeu huéenakemta am jüneria iaaka.

⁷ —Empo, ¡läutine yebijnake!

¡Diosta tü éäu áamaktunake, jü ä ériame íkai profeciata nooki, ími librompo!

⁸ Ínapo Juan íkäine jíkkajak, entokne ä bitchak. Chúkula éntokne ä jíkkajisuka entok ä bítkhuka, guókpone áu tónommia kíktek ä yöri báreka, jü ángel íkai nee bíttuakamtahui.

⁹ Të áapo ínel inou jiaahua:

—Èe, jíukärë kaa johua! Bueituk ínapone Diosta nésauro johua, emo bénasi, entok Cristotahuam émomak aanim, jume profetam, entok síme jume ími libro jiojteta nok jíkkajaka ä joame. ¡Diostë yöre!

¹⁰ Két ínel inou jiaahua:

—Katë ä èeso, íkai nokta libro profeciápo huémta, bueituk taahuari yúmaseka huéiye.

¹¹ Jü kaa lútula jíápsame éläpo kaa lútula jíápsinake; jü jaiti machik joame éläposu jíba jaiti machik jonake; jü lútula jíápsame éläpo jíba lútula jíápsinake; entok Diosta béchibo huépülsi jíápsame jíba junëli jíápsinake.

¹² —Jeehui, jínapone läuti yebijnake, juka enchim kobari ínomak huériaka! Íméine hueepulam nátepolá am máknake, juka bem kobakähui. ¹³ Ínapone Alfa entok Omega, jü ä naatëpo huéeme entok ä chúpëpo huéeme, jü bát huéeme entok ä lütëpo huéeme.

¹⁴ Yúmalasi al-lehuamta jípunake, jume bem sánkom báksiame. Lútüriatam jípunake, jü júya jíapsihumtahui entok buére jóära puertampo huám ámam kimu béchibo. ¹⁵ Të jume chüum pákum tahuanake; alë bénasi jume móriäram, jume kaa emo jubeka nau jíápsame, jume yore súame, jume ídolom yöreme, entok síme juka ára nókichiata türeme entok ä joame.

¹⁶ —Ínapo Jesús ín ángeltane enchimneu bíttuak, íkái iglesiampo enchimneu ä nok iaaka. Ínapone jü naahua entok jü Davidtat yeu simlame, jü chóki mékka machisi machiriame kethuey yeu sisimeme.

¹⁷ Huanäi jü Espíritu Santo entok jü jubiarí ínëlim jiaahua:

—¡Binë huéiye!

Jü íkái nok jíkkajakame két ínel jiaunake:

—¡Binë huéiye!

Jü bäi mukeme äbo huéenake. Jábe júne ínel éame éntok, bää jíapsihumta yore mákame jínake, kaita béjtuaka.

¹⁸ Ínapo én íkái ámeu nooka, síme huame ímí libropo jíojteta jíkkajammehui: Bueítuk jábetaka junne ímí áa béppa áu ä rúktiakätek, Dios jume béttesi kökoam ímí libropo jíojteta áu bíttuanake. ¹⁹ Entok jábe junne nokta ímí libropo jíojtëpo huémta ä úhuaako, Dios ä áttia ä úhuaanake, jum libro jíapsihumta huëpo, entok buére jóära santo näikiarita, entok jita ímí libropo jíojterita.

²⁰ Jü íkái nokame ínel jiaahua:

—Tua lútüria chúbalaposune äbo yebijinake.

Júnentunake. ¡Jeehui! ¡Äbe huéiye, Señor Jesús!

²¹ Jü itom Señor Jesucristota tühua enchimmaktunake. Júnentunake.